

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

H. 1314 (M.1896) TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNİN TRANSKRİPSİYONU
VE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meliha EMİNOĞLU

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Özlem KARSANDIK YAZICI

2022-Muğla

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**H. 1314 (M.1896) TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meliha EMİNOĞLU

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Özlem KARSANDIK YAZICI

2022-Muğla

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

H. 1314 (M.1896) TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNİN TRANSKRİPSİYONU
VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayanın
Meliha EMİNOĞLU

Sosyal Bilimler Enstitüsünde
Yüksek Lisans
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 08.06.2022
Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 08.08.2022

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özlem KARSANDIK YAZICI

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Erdoğan KELEŞ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Fatih GENCER

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Bayram COŞKUN

2022- Muğla

TUTANAK

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 31/12/2021 tarih ve 1025/6 sayılı Yönetim Kurulu kararı ile tez jürisi olarak atandığımız, Tarih Anabilim Dalı **Tezli Yüksek Lisans Programı** öğrencisi Meliha Eminoglu'nun "H. 1314 (M.1896) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi" adlı tezi incelemiş ve aday 08/06./2022 tarihinde saat 13.30'da tez savunma sınavına alınmıştır.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24. maddesi doğrultusunda yapılan tez savunma sınavı sonucunda tezin **kabul** edilmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Özlem KARSANDIK YAZICI

Üye

Prof. Dr. Erdoğan KELEŞ

Üye

Doç. Dr. Fatih GENCER

YEMİN

Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak sunduğum “H. 1314 (M.1896) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08.08.2022

Meliha EMİNOĞLU

H. 1314 (M.1896) TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin Tanzimat'tan sonra merkezi idarede yapılan düzenlemelerle birlikte idari yapıda meydana gelen değişiklikler vilayetlere de yansımıştır. 1864 ve 1871 yılında yayınlanan “Vilayet Nizamnameleri” sonrasında vilayetler idari anlamda yeniden bir düzenlemeye tabi tutulmuş ve bu süreçte vilayet matbaalarında salnameler basılmaya başlanmıştır. Taşra yapılanmasındaki değişimin anlaşılması için vilayet salnameleri yayınlanmış oldukları yerin tarihi, coğrafyası sosyal, kültürel, ekonomik, eğitim ve nüfus yapıları hakkında da önemli bilgiler vermesi bakımından önemlidir.

Çalışmamızın konusunu H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi oluşturmaktadır. Salnamedeki bilgiler çerçevesinde yönetim merkezindeki idari birimleri ve mülki amirleri, nüfusun etnik ve dini dağılımı, adli yapısı, eğitim-öğretim birimlerini, zirai ve ticari hayatı, sanayisi, ekonomisi, yabancı sermaye kuruluşları, bankalar, kara, deniz ve demiryolu ağının gelişimini ve haberleşme, bu dönemdeki askeri yapılanması, gazete ve matbaalar, tarihi ve tarihî yapıları, coğrafi yapısı hakkında önemli bilgiler ve istatistikler yer almaktadır.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nin transkripsiyon yapıldıktan sonra salnamedeki veriler çerçevesinde bilgilerin sıralaması yapılarak çalışmanın bölümleri belirlenmiştir. Çalışmamız giriş hariç dört bölümden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Salname, İdari Yapı, Ziraat, Eğitim.

THE TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF THE H. 1314 (M.1896) AYDIN PROVINCE YEARBOOK

ABSTRACT

The changes in the administrative structure of the Ottoman Empire as a result of the arrangements made in the central administration after the Tanzimat were also reflected to the provinces. After the "Provincial Regulations" were published in 1864 and 1871, the provinces were subjected to a reorganization in respect of their administration and the yearbooks were started to be printed in the provincial printing houses during this period. In order to understand the change in the provincial structuring, the provincial yearbooks are important in terms of giving outstanding information about the history, geography, social, cultural, economic, educational and population structures of the place where they were published.

The subject of our study is the Aydın Province Yearbook of H. 1314 (M.1896). Within the framework of the information in the yearbook, there are significant information and statistics about the administrative units and civilian authorities in the government center, the ethnic and religious distribution of the population, the judicial structure, educational units, agricultural and commercial life, industry, economy, foreign capital institutions, banks, the development of the land, sea and railway network and communication, the military structure, newspapers and printing houses, history and historical structures, geographical structure in this period.

After the transcription of the H. 1314 (M.1896) Aydın Province Yearbook, which is the main subject of the study, the parts of the study are determined by ordering the information within the framework of the data in the yearbook. Our study consists of four parts except the introduction.

Keywords: Yearbook, Administrative Structure, Agriculture, Education.

ÖNSÖZ

Aydın Vilayeti tarih boyunca konumu gereği büyük bir öneme sahip olmuş bir yerleşim bölgesidir. Yüzyıllar boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu medeniyetlerde vilayetin toprakları üzerinde varlıklarını gösteren kalıntılar bırakmışlardır. Osmanlı hakimiyeti döneminde de vilayet ticari, iktisadi vs. birçok yönüyle önemli bir yere sahip olmuştur. Günümüzde Osmanlı şehir tarihi ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar Osmanlı Devleti şehirlerinin daha iyi anlaşılabilmesini sağlayacaktır.

Çalışmamız H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi ile sınırlı tutulmuştur. Literatür taraması neticesinde konumuzla ilgili çeşitli eserlerden de yararlanılarak salnamedeki idari yapı, ekonomik durum, sosyal ve kültürel yapı, askeri yapı, tarım, ticaret ve sanayisine ait bilgiler geçmiş dönemlerle birlikte karşılaştırmalı olarak takdim edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda genel olarak giriş bölümünde salnameler ve birinci bölümünde bu dönemde vilayet merkezi İzmir tarihi ve vilayetin coğrafyası hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Tanzimat sonrasında vilayetlerin idari taksimatı, idari, adli, askeri yapısı ve iktisadi durumu hakkında yapılan düzenlemeleri genel hatlarıyla verdikten sonra 1896 yılında Aydın Vilayetine yansımaları ve kurumların yapısı nasıldı sorusuna yanıt aranmıştır. Üçüncü bölümde döneme ait sağlık, eğitim, haberleşme ve ulaşım, basın ve yayın alanındaki gelişmeleri yapısındaki değişimin vilayet geneline yansımaktadır. Dördüncü bölümde H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nin transkripsiyonu yapılmıştır.

Çalışmam sırasında bilgi ve desteklerini esirgemeyen bu çalışmamda danışmanlık görevini üstlenen hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Özlem KARSANDIK YAZICI'ya teşekkürlerimi iletmeyi bir borç bilirim. Tez çalışmam sırasında beni destekleyen sevgili eşime ve anneme teşekkürlerimi iletmek isterim.

Meliha EMİNOĞLU

MUĞLA 2022

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLOLAR DİZİNİ	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1
1. SALNAME TANIMI	1
1.1. Devlet (Resmi) Salnameleri	1
1.2. Vilayet Salnameleri	2
1.3. Nezaret Salnameleri	4
1.3.1. Hariciye Nezareti Salnameleri	4
1.3.2. Maarif Nezareti Salnameleri	5
1.3.3. Askeri Salnameleri.....	5
1.3.4. Bahriye Nezareti Salnameleri	5
1.3.5. İlmiyye Salnameleri.....	5
1.3.6. Rasathane-i Amire Salnameleri	5
1.3.7. Rûsumat Salnameleri	6

BİRİNCİ BÖLÜM

AYDIN VİLAYETİ'NİN TARİHİ VE COĞRAFİ YAPISI

1.1. İZMİR İLİ TARİHİ.....	9
1.1.1. İlkçağlardan Türk Hakimiyet Dönemine Kadar	9
1.1.2. Türklerin Hakimiyeti Dönemi	10
1.2. COĞRAFİ YAPISI	14

İKİNCİ BÖLÜM

AYDIN VİLAYETİNİN İDARİ, ADLİ, ASKERİ, İKTİSADİ, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI

2.1. VİLAYETİN İDARİ TAKSİMATI	17
2.2. İDARİ YAPI	21
2.2.1. Vilayetteki Üst Düzey Memurlar	21
2.2.1.1. Vali	21
2.2.1.2. Muavin.....	22
2.2.1.3. Defterdar	22
2.2.1.4. Mektubi.....	23
2.2.1.5. Naib.....	23
2.2.1.6. Müftü	24
2.2.1.7. Nakibü'l-Eşraf Kaymakamı.....	25
2.2.1.7. Başkatip	25
2.2.2. Meclisler, Kalemler, Komisyonlar ve Nezaretler.....	26
2.2.2.1. Meclisler	26
2.2.2.1.1. Vilayet İdare Meclisi	26
2.2.2.1.2. Liva İdare Meclisi.....	28
2.2.2.1.3. Kaza İdare Meclisi.....	29
2.2.3. Belediye Meclisi.....	31
2.2.4. Kalemler	35
2.2.4.1. Vilayet Muhasebe Kalemi	35
2.2.4.2. Liva Muhasebe Kalemleri.....	36
2.2.4.3. Liva Tahrirat Kalemi	36
2.2.4.4. Mektubi Kalemi	37

2.2.4.5. Mesalih-i Ecnebiye Kalemı	37
2.2.4.6. Evrak Kalemı	38
2.2.5. İdareler.....	39
2.2.5.1. Defter-i Hakani İdaresi	39
2.2.5.2. Evkaf İdaresi.....	40
2.2.5.3. Umur-ı Nafia İdaresi ve Komisyonu	41
2.2.5.4. Maarif İdaresi ve Maarif Meclisi.....	42
2.2.5.6. Pasaport İdaresi.....	44
2.2.5.7. Liman İdaresi	45
2.2.5.8. Orman ve Maden İdaresi	47
2.2.5.9. Reji İdaresi.....	49
2.2.5.9. Vergi ve Tahrirat İdaresi.....	51
2.2.6. Komisyonlar	53
2.2.6.1. Sicill-i Ahval Komisyonu.....	53
2.2.6.2. Muhacirin Komisyonu	54
2.2.6.3. Filoksera Komisyonu.....	54
2.2.7. Nezaretler	55
2.2.7.1. Rüşumat Nezareti.....	55
2.2.7.3. Ziraat ve Ticaret Nezareti	57
2.2.8. Sancaklar	59
2.2.8.1. Mutasarrıf	59
2.2.8.2. Naib.....	60
2.2.8.3. Müftü	60
2.2.8.4. Muhasebeci	61
2.2.8.5. Tahrirat Müdürü.....	61

2.2.9. Kazalar.....	62
2.2.9.1. Tahrirat Katibi	63
2.2.9.2. Mal Müdürü	63
2.2.9.3. Naib.....	64
2.2.9.4. Müftü	64
2.2.10. Nahiyeeler	64
2.2.10.1. Nahiye Meclisi.....	65
2.3. ADLİ YAPI.....	66
2.3.1. Mahkeme-i Şer'yye	67
2.3.2. İstinaf Mahkemesi	68
2.3.2.1. İstinaf Mahkemesi Hukuk Dairesi	69
2.3.2.2. İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi	69
2.3.3. Heyet-i İthamiye.....	69
2.3.4. Bidayet Mahkemeleri	70
2.3.5. Mukavelet Muharrirliği	72
2.3.6. Ticaret Mahkemeleri	72
2.3.7. İstintak Dairesi	73
2.3.8. İcra Dairesi	73
2.3.9. Eytam Sandığı	73
2.3.10. Zabıt Katipliği	74
2.4. İKTİSADİ YAPI.....	75
2.4.1. Genel Ekonomik Durum	75
2.4.1.1. Ticaret.....	75
2.4.1.2. Ziraat.....	77
2.4.1.3. Ormanlar	80

2.4.1.4. Sanayi	84
2.4.1.5. Madenler	88
2.4.1.6. Osmanlı Bankası	90
2.4.1.7. Duyun-ı Umumiye Yönetimi	91
2.5. ASKERİ YAPI	94
2.5.1. Tanzimat'tan Sonra Askerî Yapı	94
2.5.1.1. Nizamiye Askeri	94
2.5.1.2. Redif Kuvvetleri	95
2.5.1.3. Jandarman İdaresi	97
2.5.1.4. Polis Teşkilatı	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYDIN VİLAYETİ'NİN SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI

3.1. DEMOGRAFİK VE ETNİK YAPI	102
3.2. SAĞLIK	106
3.2.1. Frengi ve Gureba Hastanesi	108
3.2.2. Yabancılarla Ait Hastaneler	110
3.2.3. Hamidiye Askeri Hastanesi	112
3.2.4. Karantina İdaresi	113
3.3. EĞİTİM	114
3.3.1. Sıbyan Mektepleri	116
3.3.2. İlköğretim	117
3.3.2.1. İbtidai mektepleri	117
3.3.3. Ortaöğretim	120
3.3.3.1. Rüşdiyeler	120
3.3.3.2. İdadiler	122

3.3.3.3. İzmir Darülmuallimin Mektebi.....	124
3.3.4. Sanayi Mektepleri.....	124
3.3.5. Çırak Mektepleri.....	128
3.3.6. Yabancı Okullar	129
3.4. DİNİ MÜESSESELER	131
3.4.1. Cami ve Mescitler	131
3.4.2. Kilise ve Manastırlar	132
3.5. HABERLEŞME, ULAŞIM VE BASIN	132
3.5.1. Haberleşme	132
3.5.1.1. Posta Örgütü	132
3.5.1.2. Telgrafhane	134
3.5.2. Ulaşım	137
3.5.2.1. Karayolu Ulaşımı.....	137
3.5.2.2. Demiryolu Ulaşımı	139
3.5.2.3. Denizyolu Ulaşımı.....	142
3.5.3. Basın-Yayın.....	145

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

H. 1314 (M.1896) TARIHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNİN TRANSKRİPSİYONU

SONUÇ	374
KAYNAKÇA.....	377

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Vilayetin Sancak Merkezlerine Göre Vergi Dağılımı	51
Tablo 2. Vilayet Dahilinde Bulunan Kazalar	62
Tablo 3. Vilayetin Nahiyyelerinin Dağılımı	65
Tablo 4. İzmir Jandarma Alay Meclisi.....	98
Tablo 5 Vilayette Bulunan Polis Heyetinin Sancaklara Göre Dağılımı.....	100
Tablo 6: İzmir Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı.....	103
Tablo 7: Aydın Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı	104
Tablo 8: Denizli Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı.....	105
Tablo 9: Saruhan Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı	105
Tablo 10: Menteşe Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı.....	106
Tablo 11: İzmir Gureba Hastanesi İdare ve Sağlık Görevlileri.....	109
Tablo 12: İzmir Hamidiye Askeri Hastanesi Doktorları	113
Tablo 13: Saruhan Sancağı Müslüm ve Gayrimüslim Sıbyan Mektebi.....	117
Tablo 14: İzmir İdadi ve Şubesi Mektebi Öğretmenleri	122
Tablo 15: Öğrencilerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.....	126
Tablo 16: İzmir Sanayi Mektebi'nin 5 Yıllık Ders Programı	127
Tablo 17: Mektebi Sanayi'nin Şubesinin 2 Yıllık Ders Programı	127
Tablo 18: İzmir Telgraf ve Posta İdareleri	133
Tablo 19: İdare-İ Mahsusa Şirketi Gemilerinin İzmir'den Hareketle Uğradığı Hatlar	143
Tablo 20: İzmir Hamidiye Vapur Şirketi Vapurların Hatt-ı Hareketleri.....	144
Tablo 21: Vilayet Matbaası İdare Memurları.....	146
Tablo 22: İzmir'de Yayınlanan Gazetelerin İsimleri, Sahipleri ve Dilleri.....	147

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltmalar	Açıklama
A	Aşar
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA.	Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
km.	kilometre
M	Mecidi
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
M.	Miladi
MEB	Milli Eğitim Basımevi
OSMED	Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi
IRCICA	İslam Tarih, Sanat ve Kültürü Araştırma Merkezi
s.	Sayfa
S.	Sayı
TTK	Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

1. SALNAME TANIMI

Farsça kökenli bir kelime olan salname, Farsça “yıl” manasına gelen “sal” ile “yazılı şey, mektup” manasına gelen “name” kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur¹. Türkçe anlamı ise “yıllık”dır². Salnamenin kelime anlamı belirli bir konuya dair yıldan yıla çıkarılan dergi, kitap demektir³. Salname, bir senelik olayları bir arada göstermek üzere özet halinde hazırlanmış eserler için kullanılan bir sözcük olup Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’tan sonra kullanılmıştır.

Osmanlı Devleti’nde Salnameler 1847–1922 yılları arasında 75 yıllık dönemde yayınlanmışlardır. Osmanlı Devleti’nin tarihini, idari teşkilatı, müesseseleri, şahıs biyografisi, iktisadi ilmi, kültürel, askeri vs. alanlarda çok önemli bilgiler içermektedir⁴. Salnameler genellikle devlet teşkilatı ve kadrolarıyla buralarda görev alan görevliler ve yüksek memur isimlerini ve memlekete ait genel bilgileri içerirler. Bunlar resmi salnamelerdir. Özel şahıs veya müesseseler tarafından yayınlanan salnameler ise bir yılda geçen iç ve dış olaylardan ve önemli şahsiyetlerden bahsederler. Genel ve herkesin ulaşabileceği salnamelerdir⁵. Bunlar resmi ve özel olarak ikiye ayrıldıkları gibi salnamelerin resimleri devlet, nezaret, vilayet ve özel kurum ve kişilere ait olanlar şeklinde dört başlıkta ele alınabilir.

1.1. Devlet (Resmi) Salnameleri

İlk devlet salnamesi H.1263 (M.1847) yılında “Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye” adı ile yayınlanmıştır. Salnamelerin en eskisi, en düzenlisi ve aynı zamanda en uzun ömürlüsüdür⁶. Mustafa Reşid Paşa’nın öncülüğünde tarihçi Hayrullah Efendi görevlendirilmişse de salname Ahmed Vefik Paşa tarafından hazırlanmıştır⁷. Daha sonra Meclis-i Maarif Başkatibi Behçet ve Meclis azasından Rüşdü Beyler tarafından yapılan salnamenin düzenlemesi Maarif Nezareti mektubi kalem heyetine ve H.1306

¹ Hasan Duman, *Osmanlı Yıllıkları (Salnameler ve Nevsalleri)*, IRCICA, İstanbul 1982, s.17.

² Mithat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lügati*, Kurtuba Kitap, İstanbul 2012, s.464.

³ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitapevi, Ankara 2007, s.917.

⁴ Duman, *a.g.e.*, s. 17.

⁵ Sertoğlu, *a.g.e.*, s.464.

⁶ Duman, *a.g.e.*, s. 17.

⁷ Bilgin Aydın, “Salname”, *DİA*, C.36, İstanbul 2009, s.52.

(M.1888) senesinden itibaren de Memurin-i Mülkiye Komisyonuna bağı Sicill-i Ahval İdaresine havale edilmiştir. Devlet salnameleri saltanatın sonuna kadar bu idare tarafından düzenlemesi yapılmıştır⁸.

Devlet salnamelerinin ilki H.1263 (M.1847) yılında “Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye” adı ile yayınlanmış olup sonuncusunun yayınlanma tarihi ise H.1334 (M.1918)’dür. H.1263 (M.1847) yılından H.1326 (M1908) yılına kadar toplam 68 adet neşredilen devlet salnameleri sadece H.1263 (M.1847)-H. 1327 (M.1910/1911) yılları arasında düzenli biçimde basılabılmış, H.1328 (M.1912)- H.1332 (M.1916) arasında savaş yüzünden yayımlanamamıştır⁹. İlk başlarda küçük hacimli ve yüz sayfa civarında iken zamanla gerek sayfa gerekse boy bakımından genişleyerek bin sayfayı aşmıştır¹⁰.

Devlet Salnamelerinin H.1263 (M.1847) – H.1297 (M.1880) tarihleri arasındaki 1’den 35’e kadar olan sayılar taş baskı ile daha sonrakiler ise matbaa harfleriyle yayınlanmışlardır. Altın yaldızlı ve lüks baskılara tesadüf edilir. Özellikle Sultan II. Abdülhamit dönemindekiler en mükemmelleridirler ve bunlar çok zengin bilgiler içermektedir. Devletin resmi teşkilatından ve coğrafyasından başka, memurların isimleri tayin tarihleri, rütbeleri, nişanları gösterilmekle birer vesika hüviyetindedirler¹¹.

Cumhuriyet döneminde yayınlanan salnamelerin ilk ikisi Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi ismiyle 1925-1926 ve 1927-1928 yıllarında Arap harfleri ile yayınlanmıştır. Üçüncüsü ise Latin harfleriyle Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı adıyla 1928-1929 yıllarında basılmıştır. Altı sayı yayınlanan bu yıllıkların sonuncusu ise 1941 tarihlidir¹².

1.2. Vilayet Salnameleri

Devlet salnamelerinin faydası görüldükten sonra vilayet ve nezaret salnameleri çıkarılmaya başlanmıştır. Vilayetlerde yayınlanan salnamelerin ilki H.1283 (M.1866-67) senesinde Bosna’da çıkarılmıştır. Son vilayet salnamesi ise

⁸ Duman, *a.g.e.*, s.18.

⁹ Aydın, *a.g.m.*, s. 52.

¹⁰ Duman, *a.g.e.*, s.18.

¹¹ Duman, *a.g.e.*, s.19.

¹² Aydın, *a.g.m.*, s.52.

H.1334 (M.1918) yılında yayınlanan müstakil Bolu Sancağı Salnamesi'dir. Vilayet idaresi çalışmalarının düzenlenmesi sırasında özellikle "1867 Vilayet Nizamnamesi"nin yayınlanmasından sonra vilayet salnamelerinin sayısında büyük bir artış görülür¹³. Bazı vilayetlerde sadece bir tek salname neşredildiği halde bazılarında ise otuz beşe yakın salname çıkarılmıştır. En çok salname çıkaran vilayetler Hüdavendigâr (Bursa) ve Selanik'tir¹⁴. Bunların içinde Türkçe-Arapça, Türkçe-Rumca, Türkçe-Boşnakça ve hatta sadece Arapça olanlar bile vardır¹⁵.

Vilayetler tarafından düzenlenmiş olan salnameler, vilayetlerin idari yapısı, memurların listelerini, yerel tarih ve coğrafya bilgilerini, ekonomi, ticaret, dini yapısı, nüfus, kütüphaneler, okullar, vs. pek çok bilgiler yer almaktadır. Haleb, Hüdavendigâr, Selanik, Manastır, Diyarbakır vilayetlerine ait olanlar çok kıymetlidir. Özellikle tarih ve coğrafya araştırmaları açısından değerli bilgiler içermektedir¹⁶. Vilayet salnameleri toplamda 504 adet künye tespit edilmiştir. Vilayet salnameleri yayımlama geleneği, Cumhuriyet döneminde 1967 ve 1973 yıllarında il yıllıkları adıyla yayımlanmaya devam etmiştir¹⁷.

Çalışmamızın ana kaynağını oluşturun H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi ile ilgili kısaca bilgi vermek gerekirse; Aydın Vilayeti'nin ilk salnamesi 1879'da (H.1296) sonuncusu da 1908'de (H. 1326) olmak üzere toplam 25 tane "Aydın Vilayet Salnamesi" yayımlamıştır. Ayrıca bu salnameler haricinde 1927-1928 günümüz alfabesiyle yazılmış bir adet Aydın Vilayeti Salnamesi mevcuttur.

Aydın Vilayeti Matbaası'nda basıldığı bilinen bu salnamelerin ilk ikisi taş baskıdır. 1879'dan 1891'e kadar geçen 13 yıllık sürede her yıl düzenli olarak basılan bu salnameler, iki yıl aradan sonra 1893-1899 yıllarında da aralıksız basılmış, 1900 yılındaki bir yıllık aranın ardından 1901-1903 yıllarında arka arkaya üç salname yayınlanmıştır. Yayınlanan son iki salname ise 1905 ve 1908 yıllarına aittir.

İlk salnamelerdeki sayfa sayılarının ve içeriklerinin kısa olmasına karşın daha sonraki yıllarda yayınlanan salnamelerin sayfa sayısı artmış ve içeriği oldukça

¹³ Duman, *a.g.e.*, s.19.

¹⁴ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB, C.3, İstanbul, 1993, s.106.

¹⁵ Duman, *a.g.e.*, s.19.

¹⁶ Pakalın, *a.g.e.*, s.106.

¹⁷ Aydın, *a.g.m.*, s.53.

zenginleşmiştir. 1879 Salnamesi 143, H.1880 Salnamesi 152 sayfa iken 1891 Salnamesi 3 cilt ve 1139 sayfadır. Toplamda 9000 sayfaya yaklaşan bu 25 salnamede bazı bilgiler bir önceki yılların tekrarı niteliğinde olsa da genel olarak değişimi yakalamak mümkündür¹⁸.

Çalışmamızın ana konusu oluşturan H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesini İSAM Salnameler veri tabanından ulaştık. Öncelikle H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nin transkripsiyonu yapılmış ve içeriğindeki bilgiler doğrultusunda konulara ayırdık. Daha sonra Salnamenin kapsadığı dönem ve öncesindeki durumları hakkında bir değerlendirme yapılmıştır.

1.3. Nezaret Salnameleri

Devlet salnameleri kadar düzenli olmasa da yayımlandıkları dönem için önemli bilgi kaynağı teşkil ederler. Bazı nazırların kendilerine bağlı kuruluşların kanuni statülerini belirlemek ve daireleri yöneten kişilerin isimlerini belirlemek üzere düzenlenmişlerdir. Nezaret salnameleri devlet ve vilayet yıllıkları ile beraber karşılaştırılarak incelenirse, o dönemdeki devlet kuruluşları, kamu hizmetlerinin dairelere bölünüşü ve kadrolardaki görevliler hakkında daha doğru ve daha çok bilgiler elde edilebilmektedir¹⁹.

1.3.1. Hariciye Nezareti Salnameleri

Bunlar H.1302 (M.1884), H.1306 (M.1888), H.1317 (M.1899) ve H.1320 (M.1902) yıllarına ait dört adet olmak üzere, Hariciye Nezareti Sicill-i Ahval Müdüriyeti'nin yayınladığı resmi Salnamelerdir. Kanuni Sultan Süleyman devrinden itibaren yabancı elçiler, Türk elçileri, Reisülküttaplar, ilk hariciye nazırları ile Hariciye Nezaretinin içteki ve dıştaki teşkilatından, temsilcilerinden, nişanlarından ve yabancı devletlerin dış işlerinden, bazı anlaşmalardan ve benzer olaylardan bahseder²⁰.

¹⁸ Yasin Kayış, *Aydın Vilayeti Salnamelerinde Torbalı ve II. Abdülhamid'in Hayır Eserleri*, Torbalı Belediyesi Kültür Yayınları-1, İzmir 2012, s.21.

¹⁹ Duman, *a.g.e.*, s.20.

²⁰ Sertoğlu, *a.g.e.*, s.465-466.

1.3.2. Maarif Nezareti Salnameleri

Maarif Nezareti tarafından yayınlanmış ve nezaretin tarihçesi, nazırları ve bu nezaretin teşkilatı, kadroları hakkında açıklama verdikten sonra başka maarife ait birçok konuya dair bilgiler içerir. H.1316 (M.1898) ve H.1321 (M.1903) tarihleri arasında altı tane salname yayınlanmıştır²¹.

1.3.3. Askeri Salnameleri

İlk askeri salname H.1279 (M.1862-63) yılında yayınlananmış, sonuncusu ise 1326 tarihinde yayınlanmıştır. Osmanlı orduları ve teşkilatı, kadroları ve bu mevkileri işgal edenlerin en küçük rütbelisinden en büyüğüne kadar olanların isimleri, nişanları vs. hakkında bilgi veren resmi salnamedir. Keçecizade Fuat Paşa'nın seraskerliğinde neşrine başlanmıştır²².

1.3.4. Bahriye Nezareti Salnameleri

Askeri nitelikteki ikinci salnamedir. İlki H.1307 (M.1889) tarihinde çıkarılan Salnamenin sonuncusu da H.1330 (M.1911) yılında çıkarılmıştır. Ait olduğu nezaretin teşkilâtı, bu teşkilatta görev yapan şahısların adları, rütbeleri ve nişanlarından başka donanmayı teşkil eden gemilerin vasıfları ve mevkileri hususunda geniş bilgiler içerir²³. İngiltere rasathanesi tarafından çıkarılan “Almanak” isimli takvim her yıl Takvim-i Bahri adıyla tercüme ettirilmiştir²⁴.

1.3.5. İlmiyye Salnameleri

Meşihat-ı Celile-i İslamiyye'nin Resmi Ceridesine ek olarak Meşihat-ı Ulya Mektupçuluğu aracılığıyla hazırlanmış resmi Salname olup birçok şeyhülislamın fetvalarının tıpkıbasımlarını ihtiva eden salname H.1334 (M.1915) tarihli olmak üzere yalnız bir tane yayınlanmıştır.

1.3.6. Rasathane-i Amire Salnameleri

Rasathane-i Amire İdaresi'nin Ticaret ve Nafia Nezareti'ne bağlı olduğu zaman bahsi geçen idare tarafından düzenlenen ve yayınlanan salnamelerdir. Baş

²¹ Sertoğlu, *a.g.e.*, s.466.

²² Sertoğlu, *a.g.e.*, s.464-465.

²³ Sertoğlu, *a.g.e.*, s.466.

²⁴ Pakalın, *a.g.e.*, s.106.

tarafında beher sene Salname neşri kararı okunuyorsa da yalnız H.1872 yılına ait olanı mevcut durumdadır.

1.3.7. Rüşumat Salnameleri

Maliye Nezareti'ne bağlı Rüşumat Emaneti'nin veya son zamanlardaki adı ile Rüşumat Müdüriyeti Umumisinin Umur-ı Tahririye Dairesince düzenlenmiş resmi bir Salnamedir. Devletin rüşum işlerinin özellikle gümrüklere ait olanlarından ve dolayısıyla bu idarenin kuruluş safhasından, geçirdiği değişikliklerden²⁵, düzenleme yapıldığı zamandaki teşkilatından, kadrosunda ve bunların başında bulunanlardan ve nihayet gümrüklerin hasılat ve muhtelif talimatından bahseder. Salnameden eldeki bir tane H.1330 yılına ait olan vardır²⁶.

1.4. Özel Kurum ve Kişilere Ait Salnameler

Bu salname, nevsaller ve takvimler arasında çok ciddi, ilmi ve takvim mahiyetinde bulunanların yanında, mizahi, siyasi, sıhhi, belirli meslek ve müesseselere, sanat dallarına ait olanlar, bazen de her şeyden bahseden Almanak gibi olanlar bulunmaktadır²⁷.

Bunların ilki Ali Suavi tarafından Türkiye Fi Sene H.1288 adıyla Paris'te çıkarılmıştır. Osmanlı Devleti'nin coğrafi durumu, nüfusu, zirai ve sanayi üretimi, kara ve deniz yolları, ticaret gemileri ve limanları, para ile ölçü birimleri ve şirketler hakkında bilgi vermiştir. Salnamelerin ikincisi H.1289 (M.1872), üçüncüsü H.1290 (M.1873) tarihlidir. Bu tarihten sonra çıkıp çıkmadığı bilinmeyen salnamelerden ikincisi ele geçmemiştir²⁸.

Yalnız ayları, günleri ve vakitleri göstermek üzere Takvim adlı küçük kıtada eserler ve yine takvim ile beraber faydalı bilgiler içerdikleri için Almanak sayılan Takvim-i Ebuzziya, Takvim-i Bahar'lar çıkarılmıştır. O tarzda çıkan ilk eser Ebuzziya Tevfik Bey'in düzenleyip H.1290 (M.1873) tarihinde yayınladığı Salname-i Hadika'dır. Kurduğu matbaada en temiz ve zarif eserler neşreden Ebuzziya "Salname-i Kameri", "Salname-i Ebuzziye", "Rebi-i Marifet", "Nevsâl-i Marifet",

²⁵ Sertoğlu, *a.g.e.*, s.466.

²⁶ Sertoğlu, *a.g.e.*, s.467.

²⁷ Sertoğlu, *a.g.e.*, s.469.

²⁸ Aydın, *a.g.m.*, s.53.

adları ile çeşitleri bulunan 16 kadar yılın belirli günlerine ait salnameler yayınlamıştır²⁹. Ebüzziya Mehmet Tevfik'in yayınladığı salnameler, içerik ve yayın tekniği bakımından Osmanlı yayıncılığının en seçkin örnekleri arasında yer alır. Gazete ve dergilerde yayınlanan derlemelerin haricinde sanat, meslekler ve sağlık gibi konulara dair yazılara yer verilmiştir³⁰.

Salname-i Türki Bahçesaray'da H.1300 (M.1882) tarihinde İsmail Gaspıralı tarafından yayınlanmıştır. Rusya'da yaşayan Türklere ait ilgi çekici bilgiler vermektedir.

Salname-i Gayret Saraybosna'da Gayret Cemiyet-i Hayriye adındaki bir dernek tarafından H.1324 (M.1906) – H.1325 (M.1907) yılları arasında Türkçe ve Boşnakça yayınlanmıştır.

Salname-i Servet-i Fünun içeriği çeşitlidir. Mali 1910 yılına ait olanı, H.1322–1325 yıllarının oldukça geniş tarihçesini verir. M.1911 yılına ait olandan daha büyük olup, dahili ve harici her türlü olaylara yer verilmiştir. Bu yıllık, H.1898 senesinden sonra çıkmayan Nevsal-i Servet-i Fünun'un yerine, İsmail Suphi ve Mehmed Fuad Bey'in yardımları ile çıkarılmıştır.

Zümrüd ü Anka Salnamesi, 1924 yılında İstanbul'da resimli ve portreli olarak yayınlanmıştır.

Karagöz Salnamesi, Karagöz Gazetesi tarafından mizahi ve genel konulara dair bilgilerle birlikte yayınlanmıştır.

Türkiye Salnamesi, 1927 yılında Hasan Hulki Bey tarafından hazırlanarak, İstanbul'da yayınlanmıştır. Tüccarı ilgilendiren kanun ve nizamnameler, Türkiye'nin bütün şehirleri ve ticaret adresleri, İstanbul ve yabancı memleketler hakkında bilgi vermektedir. Daha çok ticaret rehberi hüviyetindedir. 1928 yılında ikinci kez yayınlanmıştır. Her ikisi de Türkçe ve Fransızca'dır.

Türk Yılı, Türk Ocakları Merkez Heyeti adına Yusuf Akçura tarafından hazırlanmıştır. Bilinen nüshası 1928 yılına aittir. Değerli bilgileri taşır. 1914 yılına

²⁹ Pakalın, *a.g.e.*, s.106.

³⁰ Aydın, *a.g.m.*, s.53.

ait bir başka nüshasının aynı yazar tarafından hazırlandığı ifade edilirse de bazı araştırmacılar tarafından uzun süre rastlanmamıştır³¹.

³¹ Duman, *a.g.e.*, s.23.

BİRİNCİ BÖLÜM

AYDIN VİLAYETİ'NİN TARİHİ VE COĞRAFİ YAPISI

1.1. İZMİR İLİ TARİHİ

1.1.1. İlkçağlardan Türk Hakimiyet Dönemine Kadar

İzmir olarak kullandığımız isim, Smyrna kelimesinin dönüşmüş biçimidir. Smyrna ismi, İzmir adının bir amazan olan Symirna'dan geldiği³² görüşü hakim olup kentin uzun tarihi boyunca varlığını sürdürmüş ve Türkler tarafından fethedildikten sonra İzmir şeklinde söylenmeye başlanmıştır³³. İzmir'in kuruluş tarihinin M.Ö. 3000 yıllarına kadar indiği, şehrin bulunduğu yerin bir yarımada üzerinde olduğu, zamanla Meles çayının getirdiği alüvyonlarla yüzey şekillerinin değişikliğe uğrayarak şehrin kıyıda içeride kaldığı belirtilir³⁴. Şehrin ilk sakinleri Aiol olduğu ancak M.Ö. 1050-650 yılları arasında kentte Aoiller ve İonlar yaşıyordu³⁵.

M.Ö. 7. asırda kentin zenginliği Lidyalılar'ın hedefi haline gelmesine neden oldu ve Smyrna M.Ö. 575'te tarihinde tahribata uğrayan şehir Lidyalılar'ın egemenliğine geçti. M.Ö. 541'de Pers'lerle yapılan savaş sonunda diğer Ege şehirleriyle birlikte Smyrna da Pers hakimiyetine girmiştir³⁶. M.Ö. 334 yılında Büyük İskender'in Pers'lerin Anadolu'daki ordusunu yendikten sonra, ordularıyla Efes üzerine ilerlemişti. Bu hareketi sırasında şimdiki Kadifekale (Pagos Dağı) civarında gördüğü bir rüya üzerine İzmir'in Pagos Dağı'nda kurulmasını ister³⁷.

³² Mübahat S. Kütükoğlu, "İzmir", *DİA.*, C. 23, İstanbul 2001, s.515.

³³ Fikret Yılmaz- Sabri Yetkin, *İzmir Kent Tarihi*, İzmir Belediyesi Yayınları, İzmir 2002, s.21.

³⁴ Kütükoğlu, "İzmir...", s. 515.

³⁵ Neslihan Ünal, *Sorularla İzmir Tarihi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı, İzmir 2015, s.27.

³⁶ Kütükoğlu, "İzmir...", s. 515.

³⁷ Ünal, *a.g.e.*, s.28.

İskender'in ölümü sonrasında sonra komutanlarından biri olan Seleukosların hakimiyetine geçen şehir II. Antiokhos zamanında Galatların yağmasına uğradı³⁸.

M.Ö. 302'de Trakyalı Lysimakhos'la eline geçen şehir, bu devirde gerek ticaret gerek kültür bakımından çok gelişmiş, mektepler, hastaneler, hamamlar, gimnazyumlar ve tiyatrolarıyla bir kültür merkezi haline gelmiştir.

M.Ö. 3. asrın ilk çeyreğinde Lysimakhos'un Seleukos'a mağlup olmasıyla şehir de el değiştirmiştir. Seleukoslar devrinde muhtar bir idareye kavuşan Smyrna, III. Antiohos'a karşı Roma'dan yardım istemiş ve bu teklif senatoca kabul edilmiştir³⁹. M.Ö. 133 yılına kadar Bergama krallığına bağlı bir kent olarak yaşayan İzmir, bu yılda ölen Bergama kralı III. Attalos'un vasiyeti gereği Roma İmparatorluğuna bırakılmış⁴⁰. M.Ö. 49'da Sezar'ın yönetiminde olan İzmir şehri Octavianus zamanın da barış ve sükuna kavuşmuştur.

Şehir, M.S. 178'de şiddetli bir depreme maruz kaldıysa da İmparator Marcus Aurelius tarafından yeniden inşa ettirildi⁴¹. M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu doğu ve batı olarak ikiye ayrılmıştır. İzmir Doğu İmparatorluğu idaresi içinde kalmıştır. Romalılar Devleti Piskoposluk adı verilen dini bir yapıya hakim olmuştur.

Doğu İmparatorluğu'nun (Bizans) merkezi İstanbul'a daha fazla önem verilmiş kent, gelişip bayındırlaştırılmış, önemli transit ticaret yollarının merkezleri İstanbul'a taşınmış ve bunların yanında yeni şehirlerinde İstanbul ve çevresinde kurulması bu bölgenin iktisadi önemini arttırmıştır. İzmir'de bu devirde Batı Anadolu'daki diğer şehirler gibi eski önemini kaybetmiştir⁴². Malazgirt'ten önce başlayan Türk akınlarında yerli halk adalar ve Balkanlar'a göç etmiştir⁴³.

1.1.2. Türklerin Hakimiyeti Dönemi

İzmir, XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tarihinde yaşadığı önemli dönüşüm evreleri yaşanmış, Türklerin 1018'de Çağrı Bey ile başlayan Anadolu'ya

³⁸ Ünal, *a.g.e.*, s.29.

³⁹ Kütükoğlu, "İzmir...", s.516.

⁴⁰ Yılmaz-Yetkin, *a.g.e.*, s.30.

⁴¹ Kütükoğlu, "İzmir...", s.516.

⁴² Abdullah Uğur, "Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, C.1, S.2, Ankara 2003, s.42.

⁴³ Kütükoğlu, "İzmir...", s.516.

ilk akınlar keşif amacıyla yapılmıştır. Ancak bu akınları 1071 Malazgirt Zaferi sonrasında hız kazanıp Anadolu'da süratle bir yayılma ve yerleşme devri başlar⁴⁴. Malazgirt Savaşı'ndan sonra yurt edinmek amacıyla Anadolu'ya hareket eden Türk toplulukları Ege ve Marmara sahillerine kadar gelmişlerdir. Türklerin Malazgirt Savaşından 10 yıl kadar sonra Aydın-eli olarak isimlendirilen İzmir ve havalisini hakimiyeti altına alınmış ve yurt edinmeye başlamışlardır⁴⁵.

Batı Anadolu'daki ilk Türk devleti 1081 yılında Çaka Bey ile başlar. İzmir taraflarındaki Türkleri toplayıp ve bir donanama vücuda getirip devlet kurmuştur. İzmir'de güçlü bir donanma oluşturan Çaka Bey daha sonra Urla ve Foça şehirleri ile Sakız, Midilli, Rodos, Sisam, İstanköy ve Batı Anadolu sahillerine yakın mesafedeki adaları egemenliği altına almıştır⁴⁶. Çaka Bey'in devleti I. Haçlı seferine kadar devam etmiş ve Çaka Bey'in zehirlenerek ölümünden sonra şehir ve adaları Bizans İmparatoru Aleksios geri almış⁴⁷. Türklerin kısa bir dönem yönettikleri İzmir, yeniden bir Bizans kenti haline geldi. 1317 yılına kadar da kentin bu konumunda bir değişmedi.

Bizans İmparatorluğu 1096-1317 arasındaki yıllarda Anadolu'da yerleşen Türklere karşı yardım talep ettiği batı Hristiyan dünyasının 1204 yılında düzenlediği 4. Haçlı Seferleri'yle Başkent Konstantinopolis haçlılar tarafından ele geçirilmiş, başkent yağma ve talan edilip harabeye çevrildi. Bizans hanedanı ve halkı kentten sürüldü⁴⁸.

XIII. yüzyılda doğuda başlayan Moğol istilasının şiddetlenerek batı yönünde yayılması sonucu Anadolu'da Moğolların önünden kaçan Türk topluluklarını batıya doğru yönelmiş ve Batı Anadolu'nun Türkleşme sürecini başlatmıştır⁴⁹. Anadolu Selçuklu Devleti, Moğollar ile girdiği 1243 tarihindeki Köseadağ Savaşı sonrasında İlhanlılara bağlı bir duruma gelmiştir.

⁴⁴ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2012, s.277.

⁴⁵ Necmi Ülker, "Batı Anadolu'nun Türkleşmesi: İzmir Örneği", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 470.

⁴⁶ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya Kadar)*, TTK, Ankara 1988, s.97.

⁴⁷ Ülker, *a.g.m.*, s. 473.

⁴⁸ Yılmaz-Yetkin, *a.g.e.*, s.38.

⁴⁹ Ülker, *a.g.m.*, s.476.

1308 tarihinde II. Giyaseddin Mesud'un ölümüyle de Anadolu Selçuk Devleti ortadan kalkmıştır. Moğolların önünden kaçan Türkmen toplulukları da Anadolu'da uç sınırlara kadar yerleşmişlerdi⁵⁰. XIV. yüzyıl başlarında Batı Anadolu uçlarında bulunan Türkmen beyleri de ele geçirdikleri bölgelerde teker teker kendi beyliklerini kurmaya başladılar. Aydınogulları Beyliği' de bunlardan biridir⁵¹.

XIV. yüzyıl başlarında Bizans'ın elinde olan Batı Anadolu'nun fethine girişen Germiyanoglu Beyliği hükümdarı Yakup Bey, Aydınoglu Mehmet Bey'i subaşı yani ordu komutanı olarak Menderes havzasının fethiyle görevlendirmiş⁵².Menteşe beyi Sasa Bey ile Aydınoglu Mehmet Bey işbirliği yaparak Bizans'ın elinde bulunan Tire, Selçuk ve Birgi'yi ele geçirmişler. Mehmet Bey, 1304-1308 yıllarında Sasa Bey'in elinden "Aydın-Eli" olarak adlandırılan Büyük ve Küçük Menderes havzasını ve Tire, Selçuk, Efes gibi önemli şehirleri almıştır⁵³.

1310 yılında Mübariziddin lakabını alan Mehmet Bey, önce İzmir'in Müslüman kesimini 1326'da Kafir olarak adlandırılan sahil kesimini aldı. Beyliğin topraklarını beş bölgeye ayırmış ve oğulları arasında paylaştırarak kendisini Birgi'yi merkez yapmıştır⁵⁴. "Ulu Bey" sıfatıyla Birgi'de oturan Mehmet Bey'in oğulları ise "Bey" unvanını almışlar. Beyler siyasi bakımdan Ulu Beye bağlı idari olarak özerkliğe sahiptiler⁵⁵. Mehmet Bey'in ölümünden sonra Aydınogulları Beyliği en parlak dönemini Umur Bey'in hükümdarlığı sürecinde yaşamıştır⁵⁶.

Umur Bey donanmayı güçlendirdikten sonra Ege Denizine tamamen egemen olmuştur. 1344 yılında Papa VI. Clement'in örgütlediği; Venedik, Kıbrıs ve Rodos Şövalyeleri'nin yer aldığı Haçlı seferi ile İzmir şehri ikiye ayrıldı. Aşağı Kale Latinlerin eline geçerken, Yukarı kale, Türklerin hâkimiyetinde kaldı. Umur Bey bu savaş esnasında 1348 yılında ölmüştür. Aydınoglu Beyliğinin başına Hızır Bey geçti

⁵⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.1, TTK, Ankara, 1988,s. 52; Turan, *a.g.e.*, s.411.

⁵¹ Asaf Gökbel, Himmet Şölen, *Aydın İli Tarihi*, C.1, Aydın 1936, s.81.

⁵² Salim Koca, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2013, s.141.

⁵³ Koca, *a.g.e.*, s.141-142.

⁵⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.73.

⁵⁵ Koca, *a.g.e.*, s.142.

⁵⁶ Zerrin Günel Öden, "Aydınogulları Beyliği", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 1386.

ve Haçlılarla ağır bir antlaşma imzalamaya mecbur kalmıştır. Bu sırada beyliğin merkezi ise Ayasuluğ'a nakledilmiştir⁵⁷.

1390 yılında Yıldırım Bayezid Anadolu beyliklerini istilaya başlamış ve bu tarihten sonra Aydınoğulları Beyliği'nde Osmanlı Devletine bağlanmıştır. 1402 Ankara Savaşı sonrasında Anadolu beylerinin memleketleri Timur tarafından geri verilmiştir. Timur Aydınoğlu Beyliğinin başına Musa Bey'i geçirmiş ancak 1403 tarihinde vefat etmesi üzerine Beyliğin başına II. Umur Bey geçmiştir⁵⁸.

1405 tarihinde Beylik Aydınoğlu hanedanından olan ve beylikte hak iddia eden Cüneyd Bey'in hakimiyetine geçmiştir. Yıldırım Beyazıd'ın Timur'a esir düşmesi sonucu oğulları arasında başlayan taht kavgalarından Aydın'daki egemenliğini korumaya çalışan Cüneyt Bey çoğu zaman farklı şehzadelerin yanında yer almıştır. 1426 tarihinde II. Murad kesin olarak beyliği Osmanlı topraklarına katmıştır. İzmir, Osmanlı hakimiyeti altında Anadolu Beylerbeyliğine bağlı sancak merkezi yapılmıştır⁵⁹.

XVI. yüzyılın ilk yarısından sonra Osmanlı Devleti batıda gelişen ticari kapitalizme ayak uyduramaması, buna bağlı olarak merkezi otoritenin zayıflaması ve gelişen ekonomik sorunlar neticesinde Anadolu halkının toprağını bırakmasına yol açmıştır. Toprağını bırakan halk ya dağlara çıkıp levand adı altında soygunculuğa ya da eşkıyalığa başlamış, kıyı kesiminde bulunanlar ise birkaç gemi bularak korsanlık yapmaya başlamıştır. Bu yüzyılda levent ve suhte olaylarına rastlandıysa da bunlar daha çok Urla ve Buca taraflarında görüldüğünden şehri fazla etkilememiştir.

XVII. yüzyıl sonlarında Anadolu'nun tamamını sarsan Celali isyanları sırasında yaşanan soygun ve isyanlar halkın devlete olan güvenini kaybetmesine neden oldu. 1605 -1606'da Arap Said ve Kalenderoğlu İzmir'i tehdit etti: 1639'da Birgili Cennetoğlu isyanları. 18. yüzyılda 1727-1728'de, şehirdeki yeniçerilerle voyvoda arasında çıkan anlaşmazlık büyük bir karışıklığa yol açtı. 1735-1739 yılları arasında Sarıbeyoğlu Mustafa İzmir kapılarına kadar gelmiş, 1770 Çeşme Vakası'nın ardından çıkan olayların bastırılmasında başarılı alamayınca Mustafa Ağa'nın oğlu

⁵⁷ Ünal, *a.g.e* , s.35; Kütükoğlu, "İzmir...", s.517.

⁵⁸ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.76.

⁵⁹ Feridun Emecen, "Aydın", *DİA*, C.4, İstanbul 1991, s.235.

Ahmet Ağa İzmir voyvodalığı ile birlikte Sancakburnu muhafızlığına getirilmiştir. 1775'te ise Bergama voyvodası Sağancılı Veli isyanı görülmüştür⁶⁰.

Batı Anadolu, XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarından itibaren Karaosmanoğulları ve Cihanoğulları gibi güçlü ayanların yönetimine geçmiştir. Bu dönemde Karaosmanoğulları Aydın, İzmir, Manisa ile Isparta Sancaklarına kadar egemen olmuştur⁶¹.

XIX. yüzyılda, İzmir ve Batı Anadolu'nun tarihsel serüveninde çok önemli dönüşümler yaşanmaya başlamıştır. 1838 yılında Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanan serbest ticaret antlaşmasıyla, İzmir limanı ve şehrinin önemi artmıştır. Ticaret, kenti sadece fiziksel açıdan değiştirmekle kalmamış, şehrin nüfus yapısını da büyük oranda etkilemiştir⁶².

1.2. COĞRAFİ YAPISI

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesine göre; 1896 yılında Aydın Vilayeti İzmir, Aydın, Denizli, Saruhan ve Menteşe Sancaklarından oluşmakta ve merkez vilayeti İzmir şehridir. Sancak merkeziyle beraber 40 kaza ve 74 nahiye ve 2988 karyeye sahiptir.

Aydın Vilayeti Anadolu'nun güneyinde ve Adalar Denizi'nin Kuzey Doğusunda 36-40 genişliğinde ve 23-27 uzunluğunda olup batı ve güney taraflarında Akdeniz ile çevrilmiş kuzeydoğu tarafı Hüdavendigâr doğu tarafı Konya Vilayeti ile sınırdır.

Vilayetin sahil ve kara yani iç kesiminin iklimi ılıman, yaz mevsimin de hava çok sıcak değildir. Kış mevsiminde ise her zaman kar yağmaz. Konya ve Hüdavendigâr Vilayetleri'ne yakın olan yerlere kışın bir iki ay kar yağsa da hemen kaybolur. Kışın soğuk havanın şiddeti de çok etkili değildir.

⁶⁰ Kütükoğlu, "İzmir...", s. 517.

⁶¹ Aysun Sarıbey Haykıran-Ayten Can Tunalı, "XIX. Yüzyılda Aydın", *Aydın İl Tarihi*, Aydın İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Aydın 2006, s.125.

⁶² Yılmaz-Yetkin, *a.g.e.*, s.55.

Vilayeti oluşturan arazinin uzunluğu kuzeybatıdan güneydoğuya 405 km. ve genişliği batıdan doğuya 360 km'dir. Yüzölçümü 54.800 km'dir. Arazinin eğimi doğudan batıya doğrudur⁶³.

Vilayetin arazisi verimli olup, üzüm, zeytin, palamut, pamuk, tütün, arpa, buğday, susam, bakla ve afyon gibi çeşitli sebze ve meyve yetiştirmeye uygundur. Araziden elde edilen palamut, meyan kökü gibi ürünler ihracat ve ticarete önemli bir yere sahiptir⁶⁴.

Vilayetteki başlıca nehirler Gediz ve Büyük Menderes, Küçük Menderes nehirleriyle Arpaçayı, Bakar, Çoruk, Çine, Foça, Dalhan Çaylarıdır⁶⁵. Vilayetin Marmara, Ufa Bakı (Bafa), Köyceğiz adında üç gölü vardır⁶⁶. Vilayetin kaplıcaları en ünlü kaplıcalar arasında yer almakta olup bunlar İzmir'de olanlar Agamemnon, Çeşme ılıcaları ve Urla Kazası ılıcalarıdır. Aydın, Alaşehir, Kula, Bayındır ve Salihli taraflarında da bazı kaplıcalar vardır⁶⁷.

Aydın Vilayeti dağları doğu-batı doğrultusunda birbirini takip eden silsilededir. Saruhan Sancağının Demirci ve Uzunca Yayla Dağları, Bergama ile Manisa ve Akhisar taraflarında Karahasan Dağları, Tire ile Aydın sırasında Cuma, Selahaddin, Gümüş ve Samson Dağları, Denizli civarında Babadağı, Bergama'nın kuzeyinde Madar Dağı vardır. Vilayetin en büyük sıradağları Bozdağ olup en yüksek yerinin yüksekliği 2000 m.'dir⁶⁸.

Vilayetin deniz kesimin de pek çok körfez, burun ve limanlar vardır. Bunların İzmir Sancağında bulunanlar; En önemlisi ise İzmir Körfezi ve Limanı olup yılda 1893 vapur ve 3716 yelkenli gemi gelip gider ve Devletin İstanbul'dan sonraki en önemli ticaret limanıdır. Dikili Körfezi, Karaburun Körfez ve Limanlar olup kuzeyinde Urla ve Gülbahçe Körfezleri, Batısında Reis Dere Körfezi ve Çeşme Limanı, güneyinde de Ağralya ve Sığacık Körfezleri ile Kuşadası Körfezi ve Limanı vardır. Büyük Menderes'in güneyinde Muğla Sancağı sınırlarında Mandalyat Körfezi

⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.498-499.

⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 499-500.

⁶⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.501.

⁶⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi, s.505.

⁶⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi, s.507.

⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.504-505.

ve Güllük Körfezi, Gökabad Körfezi ve Marmaris, Kırkağaç, Ekincik, Meğri Limanları vardır⁶⁹.

Günümüzde İzmir şehri, Ege Bölgesi içindedir. Türkiye'nin üçüncü büyük şehridir. 37-45 ve 39-15 kuzey enlemleri ile 26-15 ve 28-20 doğu boylamları arasında kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu 200 km, doğu-batı arasındaki genişliği 180 km olup, yüzölçümü 12'012 km'dir. İzmir doğu-batı arasında uzanan sıradağlar ve bu dağlar arasındaki çöküntü ovalarından oluşmaktadır. İzmir konum nedeniyle ılıman bir iklime sahip olup, her türlü faaliyete uygundur.

Dağların uzanış doğrultusunda denizel etki iç kesimlere kadar sokulmakta bu sayede ilin iklimini yumuşatır. % 37'si ormanlık alanlarla kaplı olan ilde, verimli ve düzlük topraklarda narenciye, incir, zeytin gibi çeşitli meyve ağaçları ve sebze yetiştirilmekte, ormanlık alanlarda defne, kekik, kestane ve çam gibi çeşitli ağaçlar yetişmektedir.

⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.504-505.

İKİNCİ BÖLÜM

AYDIN VİLAYETİNİN İDARİ, ADLİ, ASKERİ, İKTİSADİ, SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI

2.1. VİLAYETİN İDARİ TAKSİMATI

Aydınoğulları Beyliği 1390 yılında Osmanlı Devleti idaresine girdikten sonra Aydın Sancağı, Anadolu Eyaletine bağlı bir sancak merkezi olmuştur⁷⁰. Sancağın merkezi ise Tire oldu. XVI. yüzyılın ikinci yarısında Aydın Sancağının sahil kesiminde bazı kazalar alınarak Sığla Sancağı teşkil edilmiş ve Kaptanpaşa Eyaletine bağlanmıştır. Sığla Sancağı kazaları, merkez kaza İzmir, Ayasuluğ, Çeşme, Akçaşehir (Söke) kazalarından oluşturulmuş ve 1582’de Menteşe Sancağı’na bağlı iki kaza Balat ve Çine’de eklenmiştir. XVII. yüzyılda Aydın Sancağı’na bağlı Bayındır, Balyambolu, Keles (Kiraz), Köşk, Amasya (Değirmenbükü Köyü), İnegöl (Sarıgöl) kazaları da eklenmiştir.

Aydın Sancağının yönetim sistemi XVIII. yüzyıldan sonra voyvoda ve ayanların kendi etkinlik bölgelerini genişletme çabaları nedeniyle yönetsel yapıda bazı değişikliklere neden olmuştur. Bu nedenle 1811’de bazı sancakların bağlanmasıyla Aydın Eyaleti kurulmaya çalışılmış ancak sonuç alınamamış, sadece Güzelhisar sancak merkezi olmuştur.

XIX. yüzyılda Anadolu eyaletinin yeni bir idari düzenlemesi yapıldı. 1826’da Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasıyla Anadolu Eyaleti dörde ayrılmış. Hamid, Menteşe, Saruhan, İzmir (Sığla) ve Teke sancaklarından Aydın Eyaleti oluşturuldu⁷¹. Eyaletin valiliğine ise Hasan Paşa’ya verildi. 1841 yılında yapılan

⁷⁰ Tuncer Baykara, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyasına Giriş 1 Anadolu’nun İdari Taksimatı*, Türk Kültürü Araştırma Yayınları, Ankara 2000, s.104.

⁷¹ Emecen, *a.g.m.*,s.236.

düzenleme ile İzmir, Saruhan, Aydın, Menteşe sancaklarından oluşan eyalete, Denizli Sancağının bağlanmasıyla sancak sayısı beş oldu⁷².

1842'te Said Mehmed Paşa valiliğe sırasında eyalet merkezi İzmir'e taşındı, 1843 yılında Yakup Paşa valiliği sırasında eyalet merkezi tekrar Aydın'a taşınmıştır. 1850 yılında yeniden İzmir'e taşınan eyalet merkezinin adı ise İzmir Eyaleti olarak değiştirilmiştir.

1867 yılında Vilayetler İdaresi Kanunuyla eyaletler vilayet yapıldı. Bu düzenlemeler sırasında köklü değişiklikler yapılarak merkezi İzmir olan Aydın Eyaleti Aydın, Denizli, Saruhan, İzmir ve Menteşe olmak üzere beş sancağa ayrıldı⁷³. 1868 yılın Denizli Sancağının konumu değişmiş önce Muğla Sancağına 1869 yılında ise Aydın Sancağına bağlı bir kaza olmuş ve bazı nahiyelere ayrılmıştır⁷⁴.

1879 tarihli ilk Aydın Vilayet Salnamesi'nde, İzmir, Aydın, Saruhan ve Menteşe sancaklarından oluşuyordu⁷⁵. Aydın Vilayeti bu tarihte 4 sancak, 5 merkez nahiye, 34 kazaya ayrılmıştır. Denizli 1884 yılında yapılan yeni bir düzenleme ile tekrar sancak statüsü kazanmasıyla vilayetteki sancak sayısı 5'e yükselmiştir. Aydın Vilayeti bazı dönemlerde kaza ve nahiye sayılarında değişiklikler yapılmıştır. 1850 yıllarında yapılan idari değişiklikle Aydın'a bağlı Tire, Ödemiş, Birgi ve Ayasuluğ gibi kentler vergilerin toplanmasındaki karışıklıkları önlemek için İzmir'e bağlandı. Aynı tarihlerde İzmir Sancağı'na bağlı Söke Kazası Aydın Sancağı'na bağlanarak vilayet idari yapılanmasında son şeklini aldı⁷⁶.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde, vilayetin idari taksimatı şu şekildedir:

SANCAK	KAZA	NAHİYE
İzmir Sancağı	İzmir Kazası	Birunabad, Seydiköy, Torbalı, Karaburun, Nif

⁷² Ertan Gökmen-Ömür Yazıcı Özdemir, *Ayniyat Defterleri Işığında Aydın Vilayeti'nin İdari İktisadi ve Sosyal Yapısı (1866-1880)*, Libra Kitap ve Yayıncılık, İstanbul 2018, s.25.

⁷³ Emecen, *a.g.m.*, s.236.

⁷⁴ Gökmen-Özdemir, *a.g.e.*, s.31.

⁷⁵ Baykara, *a.g.e.*, s.122.

⁷⁶ Aysun Sarıbey Haykıran, *Aydın Vilayeti'nde Çiftlikler (1839-1918)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2013, s.25.

	Ödemiş Kazası	Keles, Birgi, Balyambolu
	Urla Kazası	
	Bayındır Kazası	
	Bergama Kazası	Ilıca-i Bergama, Ayazmend, Çandarlı, Dikili, Kozak, Kilise, Nevah-i Bergama
	Tire Kazası	
	Çeşme Kazası	Alaçatı Çiftlik (Yeni Nahiye)
	Seferihisar Kazası	Sığacık
	Foça-teyn Kazası	Foça-ı Cedid
	Kuşadası Kazası	Ayasuluğ
	Menemen Kazası	
Aydın Sancağı	Aydın Kazası	İneabad, Sobuca, Karahayıt, Köşk
	Bozdoğan Kazası	Yenipazar, Arpaz, Amasya
	Çine Kazası	
	Söke Kazası	
	Karacasu Kazası	
	Nazilli Kazası	Atça, Sultanhisar, Kuyucak
Denizli Sancağı	Denizli Kazası	Honaz
	Buldan Kazası	Güney
	Çal Kazası	
	Saray Kazası	Kadı
	Tavas Kazası	Kale-i Tavas
	Garbikaraağaç Kazası	İrta
Saruhan Sancağı	Manisa Kazası	Emlak, Belek, Palamut, Yuntdağı
	Eşme Kazası	Küre, İnay, Sirke,

	Akhisar Kazası	Marmaracık, Göl Marmara, Körük
	Alaşehir Kazası	İnegöl,
	Demirci Kazası	Ortapare, Karataş
	Salihli Kazası	Adala
	Soma Kazası	
	Kırkağaç Kazası	Gelembe
	Kasaba Kazası	Ilıca, Dağ Marmara
	Kula Kazası	Mendehora, Selendi
	Gördes Kazası	Borlu, Kayacık
Menteşe Sancağı	Muğla Kazası	Ula, Bozüyük
	Bodrum Kazası	Serulus, Karaabat
	Köyceğiz Kazası	
	Marmaris Kazası	Dadya
	Meğri Kazası	Eşen
	Milas Kazası	Germe, Mandalyat

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'ne göre Aydın Vilayeti'nde, vilayet sancağı ile birlikte 5 Sancak, sancak merkezleriyle beraber 40 kaza ve 74 nahiye ile 2988 karyesi bulunmaktadır⁷⁷. İzmir bu tarihte Aydın Vilayeti'nin merkezidir. İzmir Sancağı yeni kazalar eklenmiştir. 1908 tarihinde nahiye olan Karaburun ve Nif kaza yapılmıştır. Böylece İzmir Sancağına bağlı kaza sayısı 12 oldu, 18 nahiye ve 702 köy bulunmaktadır. Aydın Sancağı 1896 yılı Salnamesinde 5 kaza ve 10 nahiyeden oluşmaktayken, 1908 yılında 5 kazası, 8 nahiyesi ve 440 köyden oluşmaktadır. Denizli Sancağı bu tarihte 5 kaza ve 5 sancağı vardır, 1908 tarihinde de aynı durumunu devam ettirmiş ve 427 köyü bulunmaktadır. Saruhan Sancağının 11 olan kaza sayısı 1908'de Eşme Kazasının çıkarılmasıyla 10'a düşmüş,

⁷⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 498.

nahiyesi 13, köyleri ise 933'dür. Menteşe Sancağı bu tarihte 5 kaza ve 7 nahiyesi varken 1908 tarihinde 5 kaza ve 4 nahiye ile 352 köyden oluşmaktadır⁷⁸.

Aydın Vilayeti en geniş sınırlara II. Meşrutiyet'ten sonra ulaşmıştır. H. 1321 (M. 1903–1904) Devlet Salnamesi'ne göre Aydın Vilayeti'ne bağlı toplam 5 sancak, 35 kaza, 50 nahiye ve 2787 köy bulunmaktadır. Bu tarihten sonraki değişiklikler cumhuriyetin ilanından sonra yapılmıştır⁷⁹.

2.2. İDARİ YAPI

Tanzimat'ın ilanından sonra taşra yönetiminde önemli düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. 1871 tarihinde ilan edilen İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile yönetim işleri yeni çıkarılan tüzük ve yönetmeliklere göre düzenlenmiştir. Buna göre imparatorluk, vilayet, sancak, kaza ve köy şeklinde idari birimlere ayrılmıştır. Eyalet ismi Vilayet olarak değiştirilmiştir. Sancaklarda Mutasarrıf, kazalarda ise Kaymakam en yetkili görevli olmuştur⁸⁰.

2.2.1. Vilayetteki Üst Düzey Memurlar

2.2.1.1. Vali

Vali, vilayetin en büyük temsilcisidir. Vilayetteki her türlü mülki, beledi ve mali ıslahatın yapılması, güvenliğin korunması, hukuk kurallarının yerine getirilerek, ülkenin bayındırlığı için eyalet meclisince alınacak kararların yürürlüğe konulması gibi görevleri vardır⁸¹.

Vilayet genelinde eğitim, ticaret, ziraat, sanayi, yolların inşaa ve tamiri, liman ve rıhtımların denetimi, sağlık, arazinin imarı, hastaneler, şirketler, fabrikalar açılması, maden ve ormanların gelirlerinin çoğaltılması ile asayiş ve güvenliğinin sağlanması gibi şeylerde valilerin görevleridir⁸². Valiler vilayet merkezi ve bağlı

⁷⁸ Baykara, *a.g.e.*, s.125.

⁷⁹ Haykıran, *Aydın Vilayeti'nde...*, s.26.

⁸⁰ Musa Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK, Ankara, 2013, s. 252.

⁸¹ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 225.

⁸² Mutullah Sungur, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Taşra İdaresi ve Vilâyet Yönetimi", *Türkler*, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 1363.

sancaklardaki devleti ilgilendiren konularda her işlemin denetlenmesi kanun ve yönetmeliklerin denetlenmesi görevlendirilmişlerdir⁸³.

H.1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir olmakla birlikte, valilik görevini Mehmet Kamil Paşa yapmaktadır. Vezir rütbesinde olup, Murassa İmtiyaz, Murassa Osmani ve Birinci Mecidi nişanları vardır⁸⁴. Vilayet İdare meclisinin tabii üyesi, Vilayet Nafia Komisyonu ve Sıhhiye Komisyonu'nun reisidir⁸⁵. Valinin emrinde naib, muavin, defterdar ve mektubçu bulunmaktadır.

2.2.1.2. Muavin

Valilere görevlerinde yardımcı olmak, valinin bulunmadığı zamanlarda valiye vekalet edecek ve valinin kendisine verdiği görevleri yerine getirmekle sorumlu kişidir. 1864 Vilayet Nizamnamesi'ne kadar vali muavinliği görevi merkez sancağı mutasarrıfı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu tarihten sonra görevi yerine getiren kişiye “Vali Muavini” denilmiştir⁸⁶.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde muavin Hüseyin Bey olup, Erkan-ı Vilayet üyesi ve Meclis-i İdare-i Vilayet tabii üyeleri içinde de yer almaktadır⁸⁷.

2.2.1.3. Defterdar

Vilayetlerdeki maliye ve hesap işlerini tutmakla görevlidir⁸⁸. Tanzimat'ın ilanından sonraki dönemler yapılan düzenlemelerle defterdarlar, her eyaletin maliye işleriyle yükümlü ve doğrudan merkezden atamaları yapılmıştır.

Vilayet merkezlerindeki meclislerinde üyesi olan defterdar hazine ile ilgili işlemlerde meclisin onayını aldıktan sonra işlem yapmaları zorunlu idi. Defterdarlar meclise ve valiye karşı sorumludur, ayrıca valinin de defterdarı denetleme yetkisi vardır.

⁸³ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.226-227.

⁸⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 58.

⁸⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 60.

⁸⁶ Sungur, “XIX. Yüzyılda...”, s. 1363.

⁸⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 59.

⁸⁸ Sungur, “XIX. Yüzyılda...”, s. 1363.

Eyalet meclisleri kurulduktan sonra defterdarların görevleri “*Defterdarın vazife-i me’muriyeti*” başlığı altında belirlenmiştir. Buna göre defterdarlar; vergi, aşar gibi hazine gelirlerini gösterir defteri hazırlayıp valiye verecektir. Vergilerin nereden zamanında ve gecikmeli alındığını defterdar meclise ve valiye bildirmekle yükümlüdür⁸⁹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesinde Vilayetin defterdarı Ragıp Bey’dir. Erkan-ı Vilayet’in üyesi ve Meclis-i İdare-i Vilayet tabii üyeleri içinde de yer almaktadır⁹⁰.

2.2.1.4. Mektubi

Vilayetin her türlü yazışması mektupçu tarafından yapılacak, bu işlerin yapılması için⁹¹ mektupçunun emrine bir de “tahrirat kalemi” verilmiştir. Vilayetin tüm resmi haberleşmesi, evrak ve kayıtları bu kaleme bırakılmıştır. Mektupçu vilayetin yazı işlerinden ve vilayette kurulacak matbaanın idaresinden de sorumlu tutulmuştur⁹². Sancak merkezlerinde mektupçunun görevini tahrirat müdürü, kaza merkezlerinde ise tahrirat katibi yapmaktadır.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nde mektubi Mehmet Hayri Bey’dir. Erkan-ı Vilayet üyesi olup, Meclis-i İdare-i Vilayet tabii üyeleri içinde de yer almaktadır⁹³.

2.2.1.5. Naib

Kelime olarak vekil ve kaymakam anlamına gelmektedir. Kadı vekili, bir kazayı arpalık olarak yönetimini almış olan kişinin yerine vekalet eden memur, “na’ib-i kaza” kişidir⁹⁴. 1287 tarihli *İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi* ile vilayet idare meclislerinin yapısı yeniden düzenlenerek, görevleri yeniden belirlenmiş ve buna göre nizamiye mehkemelerinin kuruluşu tamamlandığından müfettiş-i hükkam-ı şer’iy’ye’nin yerine merkez naibi almış, vilayet meclisinde

⁸⁹ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.228-229.

⁹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 59.

⁹¹ Sungur, “XIX. Yüzyılda...”, s.1363.

⁹² Nazım Kartal, “Tanzimat’tan Cumhuriyete Osmanlı’da Mülki İdare” *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C.4 S.1, Malatya 2013, s.10.

⁹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 59.

⁹⁴ Sami, *a.g.e.*, s.1124.

tabi üyesi olmuştur⁹⁵. Naipler bağlı oldukları vilayet, liva ve kaza merkezlerindeki kadıların vekili konumundadır⁹⁶. 1875 tarihinde naiplerin atanma, görev ve yetkilerini ayrıntılarıyla belirten *Nüvvab Nizamnamesi* yayınlanmıştır. Buna göre naipler mahkemelere göre sınıflandırılmışlardır.

Anadolu kentlerinin vilayet merkezindekiler birinci sınıf naiplik, mutasarrıflıklar ikinci sınıf ve büyük kaza merkezlerindeki ise üçüncü sınıf naiplik olarak belirlenmiştir. Naipler hem nizamiye mahkemelerinde hem de şer'i mahkemelerde başkan olarak görev yapmakla birlikte kent merkezlerinde oluşturulan meclislerin de doğal üyeleri⁹⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde naibi Mehmet Emin Efendi olup, vilayette Erkan-ı Vilayet'in üyesi ile Meclis-i İdare-i Vilayet'in tabii üyesidir⁹⁸. Mahkeme-i Şer'iyye merkez naibi Mehmet Efendi aynı zamanda Mahkeme-i İstinaf Hukuk Dairesi'nin reisidir⁹⁹. Sancak merkezlerindeki naip liva memurları arasında, idare meclisinde yer alır ve Bidayet Mahkemesinin reisidir¹⁰⁰. Kaza merkezlerinde idare memurları arasında, kaza idare meclisinde bulunmakta ve Bidayet Mahkemesi'nin reisidir. Nahiyelerde ise nahiye meclisinin içinde yer almaktadır¹⁰¹.

2.2.1.6. Müftü

Şehir yaşantısında sözü geçen saygın biridir. Şeyhülislamın devlet ve hükümet merkezinde gördüğü işleri, eyalet ve sancak merkezlerinde görürlerdi. Yöneticilerin, çözemedikleri dini sorunları ortaya çıktığında veya sorunlarına din bakımından destek sağlamak istediklerinde müftülere başvurulardı.

Müftüler, görüşleri istenen bir konuda fetva verirken Hanefi mezhebinin kurallarına uymakla yükümlüdür. Fetvası istenilen konularda Hanefi fikhına göre yazılmış belirli kitapların, bunların açıklama ve eklerine atıflar yaparak fetvasını verirlerdi. Geçimlerini de fetva verdikleri kimselerden sağlayan müftüler, görevli

⁹⁵ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 255.

⁹⁶ Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2004, s.285.

⁹⁷ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.282-283.

⁹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 58.

⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 70-71.

¹⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 269.

¹⁰¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 277-278.

oldukları bölgelerde mütevellî, vasi, dergahlar da tarikat şeyhliği ve vakıf yöneticiliği gibi görevlerde bulunabilirlerdi. Müftülerin ataması Şeyhülislamın teklifiyle padişah tarafından yapılırdı¹⁰².

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde, Vilayet İdare Meclisi Müftüsü Mehmet Said Efendi'dir¹⁰³. Müftü Vilayet İdare Meclisi'nin de tabii üyesi, sancak ve kaza merkezlerinde memurin liva ve idare meclislerinin de tabii üyeleridir.

2.2.1.7. Nakibü'l-Eşraf Kaymakamı

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren merkezi örgütün içinde önemli yeri olan Nakibü'l-Eşraf'ın, eyalet ve sancak merkezlerindeki temsilcisine Nakibü'l-Eşraf Kaymakamı denir¹⁰⁴. Nakibü'l-eşraf'ların görevleri Hz. Peygamberin soyundan gelen seyid ve şeriflerin, özlük haklarını korumak ve şecerelerini tutmak ve takip etmektir¹⁰⁵.

Nakibü'l-eşraflar, eyalet, sancak ve kaza ile diğer yerlerdeki seyid ve şeriflerin isimlerini kaymakamları vasıtasıyla “*Şecere-i Tayyibe*” isimli defterlere tutarlardı. Nakibü'l-eşraf Kaymakamlarını görevleri de bölgelerindeki seyid ve şeriflerin kayıtlarını tutmak, ayrıcalıklarını korumak gibi görevleri vardır. Bunların bölgelerinde önemli konuların görüşüldüğü toplantılara katılma hakları da mevcuttur. Şehirlerin önde gelen kişileri olmalarıyla halkı ilgilendiren bütün konularda söz hakkına sahiptirler¹⁰⁶.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde Vilayet İdare Meclisi Nakibül-eşraf Kaymakamı Hacı Mustafa Efendi olup meclisin tabii üyesidir¹⁰⁷.

2.2.1.7. Başkatip

Bir resmi dairede veya adliye gibi kuruluşlarda çalışan katiplerden sorumlu olan ve kalem işleyişini düzenleyen memur¹⁰⁸. Yani Başkatip, birinci katip veya bir

¹⁰² Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 91-92.

¹⁰³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi, s. 58.

¹⁰⁴ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.93.

¹⁰⁵ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitapevi, Isparta 2007, s. 106.

¹⁰⁶ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.94.

¹⁰⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 58.

¹⁰⁸ Orhan Doğan, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Adliyelerinde Görev Yapan Adliye Çalışanları”, *Adliye Dergisi*, C.1, S.2, Sakarya 2019, s. 535.

kalem veya heyet katiplerinin reisidir¹⁰⁹. Vilayet meclisinde bir başkatip ve yardımcı katipler vardır. Başkatip meclisin tüm yazışma işleri ile kayıtlarından sorumlu idi. Meclise gelen evrakların inceleme ve araştırma gerektiren konularda, açıklama veya kısaltma gerektiren konularda katipler veya başkatip düzenlemeleri yaptıktan sonra meclise sunmakla görevlidir.

Meclisteki görüşmelerin tutanakları her gün valinin yanında başkatip tarafından da imzalanmaktadır¹¹⁰. Değerlendirdiğimiz H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet idare meclisinde görevli başkatip Mehmet Şakir Efendi'dir¹¹¹. Başkatib Mehmet Şakir Efendi aynı zamanda vilayetin Mülkiye Heyeti-i İttihamıyesi içinde Müdde'i Umumi olarak yer almaktadır¹¹².

2.2.2. Meclisler, Kalemler, Komisyonlar ve Nezaretler

2.2.2.1. Meclisler

Vilayet yönetimi için kurulan meclisler bulunmakta olup bunlar; vilayet merkezinde valinin başkanlığında sürekli olarak toplanan bir vilayet idare meclisi, sancak merkezlerinde liva idare meclisi ve bağlı kaza merkezlerinde ise kaza idare meclisleri bulunmaktadır.

Meclislerin seçilmiş üyelerin ise ikisi Müslüman ikisi de gayrimüslim olmak üzere dört üye bulunması gerekirken H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde bu üyelerin biri gayrimüslimdir. Livalarda da vilayettekine benzer şekilde bir liva idare meclisi, kazalarda da kaza idare meclisleri bulunmaktaydı. Liva idare meclisinde naib, müftü, muhasebeci, tahrirat müdür ve gayrimüslim cemaat lideri tabii üyeler arasında yer alır. Kazalarda da naib, müftü, tahrirat katibi ve mal müdürü bulunmaktadır her iki meclisin seçilmiş üyelerinin ikisi Müslüman ikisi de gayrimüslim olmak üzere dört üye bulunmaktadır.

2.2.2.1.1. Vilayet İdare Meclisi

Vilayetlerde vali en yetkili memur olup ve meclis onun başkanlığında toplanır. Meclisin üyeleri tabii üyeler ve seçilmiş üyeler olmak üzere iki kısımdan

¹⁰⁹ Sami, *a.g.e.*, s. 878.

¹¹⁰ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.256.

¹¹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 59.

¹¹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 60.

oluşur. Vilayet idare meclisi'nin tabii üyeleri reis vali, naib, defterdar, muavin, mektupçu, müftü, nakibü'l-eşref kaymakamı, başkatip, Rum metropolit, Ermeni murahhasası, haham başı, Katolik murahhasası gibi gayrimüslim cemaat liderleri vardır. Seçilmiş üyelerin ise yarısı Müslüman yarısı gayrimüslim olması XIX. yüzyılda “eşitlikçi” düşünceye ayak uydurmak için düşünülmüş bir tedbirdir¹¹³. Bu meclislerin seçilmiş üyelerinin ikisi Müslüman ikisi Gayrimüslim olma şartı var ise de salnamede buna uyulmamış, ayrıca gayrimüslim üyeler tabi üyeler arasında yer almıştır. 1864 yılında oluşturulan bu meclisler, ufak tefek değişiklikler ile 1871 Yılı Nizamnamesi yürürlüğe koyulmuştur. Bu meclislerin görevleri iki bölüme ayrılmıştır.

Yönetimle ilgili görevleri; hükümetin gerek gördüğü her türlü satın almalar, mukavelelerin yapılması, kurallar çerçevesinde her türlü vergilerin iltizama verilmesi, orman ve maden işleriyle kamuya ait binaların korunması ve bakımı, devlet ormanlarının müzayedesı, güvenliğin sağlanması, olağan üstü durumlarda istenecek düzenli askerin ihtiyaçlarının karşılanması, zaptiye askerinin yönetilmesi, gelir ve giderlerin denetlenmesi, her türlü devlet gelir kaynaklarının idare ve korunması, belediye meclislerinin kararlarının incelenmesi, livalar arasında yol yapımı, vilayet sınırları içinde ziraat ve ticaretin diğer kamu yararına işlerin geliştirilmesi kaza ve köylerin kurulması, birleştirilmesi ve bağlantılarının düzenlenmesi, genel sağlığın korunması, ıslahhane hastane tesisi, panayır ve pazar yerleri ile kabristan alanlarının saptanması, hiç kimseye ait olmayan yerlerin kamu yararına değerlendirilmesi gibi işlerdir. Bunların yanında liva idare meclisinin havale ettiği işlere bakmaktır¹¹⁴.

Yargıyla ilgili görevleri; Devlet memurlarından suç işleyenler, kural gereği burada yargılanacaktı. Genellikle hazine malını zimmetine geçirme, rüşvet alma gibi suçları olan kişiler bu meclise havale edilip yargılanacaklardır. Memurlar arasında görev anlaşmazlıkları, halkın memurlar ve hükümet aleyhine yapacağı şikayetlerin mercii, vergi anlaşmazlıkları ve taksiminde ortaya çıkan uyuşmazlıklar, bu meclis

¹¹³ İlber Ortaylı, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayınları, Ankara 1985, s.70.

¹¹⁴ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.255.

tarafından çözümlenecekti. Hükümetle, mültezimler arasındaki anlaşmalarla uyumsuzluk davalarında bakmakla sorumludur¹¹⁵.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde Vilayet İdare Meclisine tabii üye olan vali Mehmet Kamil Paşa'nın başkanlık ettiği anlaşılmaktadır. Vali yanında yine tabii üye konumunda bir naib, bir defterdar, bir muavin, bir mektubi ile müftülük görevinde Mehmet Said Efendi, Nakibül-eşraf Kaymakamı Hacı Mustafa Efendi bulunmaktadır. Ayrıca tabii üyeler arasında Haremeyn ve Gayrimüslim Rum metropoliti, Ermeni Murahhasası, Haham başı, Katolik murahhasası bulunmaktadır. Meclisin seçilmiş üyeleri ise birisi boş 6 üyeden oluşmakta ve bunların üçü Müslüman ikisi Gayrimüslim'dir. Vilayet İdare Meclisinde alınan kararları kaydeden bir başkatip bulunmaktadır¹¹⁶.

2.2.2.1.2. Liva İdare Meclisi

Vilayetin alt kademesi olan livaların idare meclisinin başkanlığını mutasarrıf yapmaktadır. Liva ve kazalardaki “meclisi tefrik” kurulunu idare meclisi üyeleri oluşturmaktadır. Liva idare meclisleri kaza meclislerinin üstü olduğu gibi nahiye meclislerinin de doğrudan üst organıdır¹¹⁷. Livalardakine benzer eğitim, bayındırlık, maliye, tarım ve ticaret işlerinin görüldüğü yerdir. Bunların yanında idari uyumsuzluklarının görüşülüp karara bağlamakla görevlidir. Bulunduğu kazanın, mektep, hapishane, hastane gibi kurumların yapım, bakım, onarım işlerini, kazaları birbirine bağlayan yolların yapımı ve bakımı ile mali işlere bakmak yükümlüdür¹¹⁸.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde 5 sancak merkezi olup İzmir'de vilayet genel idaresinden sorumlu idare meclisi bulunması nedeniyle İzmir Sancağı'nda ayrı bir sancak idare meclisine yer verilmemiştir. Vilayetin Aydın¹¹⁹, Denizli¹²⁰, Saruhan¹²¹ ve Menteşe¹²² Sancakları'ndaki idare meclisinin en yetkili kişisi mutasarrıf olup meclis onun başkanlığında toplanmaktadır. Liva idare

¹¹⁵ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.256.

¹¹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.58-59.

¹¹⁷ Ortaylı, *Tanzimat'tan Cumhuriyete...*, s.77.

¹¹⁸ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.259.

¹¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 268.

¹²⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 318.

¹²¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 362.

¹²² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 446.

meclisinin mutasarrıf, naib, müftü, muhasebeci ve tahrirat müdürü doğal üyelere aittir. Yalnız Aydın ve Denizli Sancaklarında doğal üyeler arasında bir Metropolit vardır. Aydın, Denizli, Saruhan ve Menteşe Sancakları'ndaki seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman, ikisi Gayrimüslimdir. Ayrıca Liva idare meclislerinde alınan kararları kaydetmek üzere birer meclis katibi bulunmaktadır.

2.2.2.1.3. Kaza İdare Meclisi

Kaymakamın başkanlığında, mal müdürü, naib, müftü, tahrirat katibi ve seçilmiş dört üyeden oluşmaktadır. Seçilmiş üyelerden ikisi Müslüman, ikisi gayrimüslimlerden olmak üzere dört üyeden oluşur¹²³. Ancak her zaman bu kurala uyulmamış kaza meclislerinde doğal ve seçilmiş üyelerin sayısında her kaza meclisinde değişiklikler olmuş, yabancı nüfusun çoğunlukta olmadığı yerlerde ise temsilcileri meclise katılmamış, bazı kaza meclislerinde yabancıları temsil eden bir üye yer almıştır.

Kaza İdare Meclisi, kaza merkezlerinde idari davalar, gelir ve giderlerin gözden geçirilmesi belediyeye ait tesislerin yapımı ve onarımı, devlette ait kurum ve kuruluşların korunması ve benzeri durumlar meclisin görevleri arasında yer almaktadır¹²⁴.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde Kaymakam kaza idare meclisinin en yetkili kişisi olup, meclis onun başkanlığında toplanır ve mutasarrıf ve valiye karşı sorumludur. İzmir Sancağı'na bağlı kazalarda; Ödemiş Kazası'nda kaymakam, naib, müftü, tahrirat katibi, mal müdürü tabii üyeler içinde yer alırken, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman, ikisi gayrimüslim kuralına uygundur. Urla ve Kazası'nın tabii üyesi olan müftü olmayıp, seçilmiş üyeler arasında ise bir gayrimüslim üye vardır¹²⁵. Bayındır Kazası'nın tabii üyeleri tam olup, seçilmiş üyelerden ise bir gayrimüslim üye vardır¹²⁶.

Bergama Kazası'nda tabii üyeler arasında bir Metropolit ve gayrimüslim üye olup, seçilmiş üyeler arasında bir gayrimüslim vardır¹²⁷. Tire Kazası'nda tabii üyeler

¹²³ Ortaylı, *Tanzimat'tan Cumhuriyete...*, s.77.

¹²⁴ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.260.

¹²⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.199.

¹²⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.205.

¹²⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.208.

arasında bir naib olup, seçilmiş üyeler üç Müslüman ve iki gayrimüslim vardır¹²⁸. Çeşme Kazası'nda tabii üyeler arasında bir gayrimüslim üye ve seçilmiş üyelerin ikisi gayrimüslimdir¹²⁹.

Seferihisar Kazası'nda tabii üyeleri hepsi tam olup, bir Gayrimüslim seçilmiş üye vardır¹³⁰ Foçateyn Kazası'nda tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman üçü gayrimüslimdir¹³¹. Kuşadası Kazası'nda tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman biri gayrimüslimdir¹³². Menemen Kazası'nda tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman ikisi gayrimüslimdir¹³³.

Aydın Sancağı kazalarında; Bozdoğan¹³⁴ ve Çine¹³⁵ Kazalarında tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin hepsi Müslüman'dır. Söke¹³⁶, Karacasu¹³⁷ ve Nazilli¹³⁸ Kazalarında tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman biri gayrimüslimdir.

Denizli Sancağı kazalarında; Buldan¹³⁹, Tavas¹⁴⁰ ve Garbikaraağaç¹⁴¹ Kazalarında tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin hepsi Müslüman'dır. Çal Kazası'nda tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman biri belirsizdir¹⁴². Saray Kazası'nda tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin üçü Müslüman biri gayrimüslimdir¹⁴³.

Saruhan Sancağı kazalarında; Eşme¹⁴⁴ ve Demirci¹⁴⁵ Kazalarında tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin hepsi Müslüman'dır. Alaşehir¹⁴⁶, Salihli¹⁴⁷, Kula¹⁴⁸

¹²⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.227.

¹²⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.234.

¹³⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.241.

¹³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.245.

¹³² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.254.

¹³³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 260.

¹³⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.286.

¹³⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.293.

¹³⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.298.

¹³⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.303.

¹³⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.307.

¹³⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 331.

¹⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.348.

¹⁴¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.354.

¹⁴² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.336.

¹⁴³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.341.

¹⁴⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.381.

¹⁴⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.402.

ve Gördes¹⁴⁹ Kazalarında tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin üçü Müslüman biri gayrimüslimdir. Soma Kazası tabii üyeleri arasında bir metropolit vekili olup, seçilmiş üyelerin ise biri gayrimüslimdir¹⁵⁰. Kırkağaç Kazası tabii üyeleri arasında metropolit ve murahhasa vekilleri olup, seçilmiş üyelerin ise biri gayrimüslimdir¹⁵¹. Kasaba Kazası'nda tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman ikisi gayrimüslimdir¹⁵².

Menteşe Sancağı kazalarında; Bodrum Kazası'nda tabii üyeleri hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman biri gayrimüslimdir¹⁵³. Köyceğiz Kazası'nda tabii üyelerin hepsi tam olup, seçilmiş üyelerin üçü Müslüman biri gayrimüslimdir¹⁵⁴. Marmaris Kazası'nda tabii üyeleri arasında müftü olmayıp, üç seçilmiş üyenin hepsi Müslüman'dır¹⁵⁵. Meğri¹⁵⁶ ve Milas¹⁵⁷ Kazalarında tabii üyelerin arasında birer metropolit vekili olup, seçilmiş üyelerin ikisi Müslüman biri gayrimüslimdir.

2.2.3. Belediye Meclisi

Osmanlı Devleti'nde taşradaki Belediye Meclislerini yani vilayetlerde belediye teşkilatlarının kurulması 1864 yılında başladı. 1871 Nizamnamesi ile belediye örgütü ülke genelinde yaygınlaşmıştır. 1877 tarihli *Vilayet Belediye Kanunu* ile vali, mutasarrıf ve kaymakamın bulunduğu her kaza ve şehirde birer belediye meclisinin kurulması, yetkileri, görevleri daha açık bir şekilde belirtilmiştir¹⁵⁸. Belediye Meclisinin görevleri imar denetimi, yol ve kaldırım yapım ve onarımı, su

¹⁴⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.395.

¹⁴⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.407.

¹⁴⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.430.

¹⁴⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.437.

¹⁵⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.413.

¹⁵¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.418.

¹⁵² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.423.

¹⁵³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.456.

¹⁵⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.461.

¹⁵⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.467.

¹⁵⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.472.

¹⁵⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.477.

¹⁵⁸ M. Emin Yolalıcı, "Osmanlılarda Çağdaş Belediyecilik", *Türkler*, C.13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 1338; Ortaylı, *Tanzimat'tan Cumhuriyete...*, s.160.

yollarının bakımı, memleketin düzen ve temizliği, ulaşım araçlarının sağlanması¹⁵⁹, itfaiye, sağlık, hastane, sosyal yardım hizmetleri ve yasaklara uyulup uyulmadığını denetleme yetkisine de sahiptir.

Belediye meclisi bir başkan, yardımcısı ile altı seçilmiş üyeden oluşuyor, iki yılda bir yapılan seçimle üyeleri değişir, Müslüman ve gayrimüslim üyelerin eşit olmasına özen gösterilmekte bunların yanında vilayet mühendisi ve hükümet tabibi müşavir üyelerdir¹⁶⁰. Belediye meclislerinin idari ve mali yönlerini Liva ve İdare Meclisi denetlemektedir¹⁶¹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde belediye örgütü vilayet merkezi İzmir ve Aydın, Denizli, Saruhan ile Menteşe sancak merkezlerinde ve bazı kazalarda "Belediye Dairesi" adıyla bazı kaza ve nahiyelerde "Belediye Meclisi" adı altında yer almaktadır. Ayrıca Belediye örgütü üyelerinin sayıları sancak, kaza ve nahiyelere göre farklılıklar göstermektedir. Buna göre vilayet merkezi İzmir'de belediye dairesi adı altındaki kuruluşun belediye reisi Hacı Eşref Paşa olup, bir muavini ve 12 azası olup, bunların 6'sı gayrimüslimdir. Diğer üyeleri ise bir başkatip, bir muhasebe katibi, bir müsevvid, bir müzayede ve münakasa katibi, bir sandık emini, bir evrak mukayyidi, bir tezekkür ve konturato katibi, bir yevmiye mukayyidi, bir tadilat kıyım emlak mukayyidi, bir tanzifat tahsildarlar memuru ve katibi, iki mukayyidi, bir tanzifat mukayyidi, 2 tabib, bir belediye müfettişi, bir seyyar müfettiş, bir müfettiş muavini, bir vukuat katibi, bir inşaat memuru, bir bac pazar rüsumu memuru, bir tadilat kıyım emlak seyyar katibi, bir mukayyid refiki, bir mühendis, bir mimar görevli olup toplam 38 üyeden oluşmaktadır¹⁶².

İzmir Sancağı kazalarında Belediye Meclisinin üyeleri ise şöyledir; Ödemiş Kazası'nda bir reis ve altı azanın ikisi gayrimüslim olup, bir tabib, bir katib ve sandık emini yer almaktadır¹⁶³. Urla Kazası'nda reis, bir katib, bir sandık emini, yedi azanın ikisi Müslüman, beşi gayrimüslimdir. Nahiyelerin bazılarında belediye meclisleri

¹⁵⁹ İlber Ortaylı, *Tanzimat'tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s.172.

¹⁶⁰ Çadırcı, , *Tanzimat Döneminde...*, s.276.

¹⁶¹ Çadırcı, , *Tanzimat Döneminde...*, s.277.

¹⁶² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 67-68.

¹⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.193.

bulunmamaktadır¹⁶⁴. Bayındır Kazası belediye dairesinde reis, bir tabib, bir sandık emini, bir katip ve beş aza olup ikisi gayrimüslimdir¹⁶⁵. Bergama Kazası'nda reis, bir tabib, bir katip ve sandık emini, üç komiser ile dört aza olup bir komiser ile bir aza gayrimüslimdir¹⁶⁶. Tire Kazası'nda reis, bir tabib, bir katip ve sandık emini bir eczacı dört komiser ile yedi aza olup bir komiser ile iki aza gayrimüslimdir¹⁶⁷. Çeşme Kazası reisi gayrimüslim olup, bir tabib, bir katip, bir sandık emini, bir mühendis, bir serkomiser, iki komiser ile beş aza olup ikisi gayrimüslimdir¹⁶⁸. Seferihisar Kazası'nda reis, bir tabib, bir katip ve sandık emini, beş aza olup biri gayrimüslimdir¹⁶⁹. Foçateyn Kazası'nda reis, bir tabib, bir katip ve sandık emini, dört aza olup üçü gayrimüslimdir¹⁷⁰. Kuşadası Kazası'nda reis, bir katip ve sandık emini ve altı aza olup ikisi gayrimüslimdir¹⁷¹. Menemen Kazası'nda reis, bir tabib, bir katip ve sandık emini bir memur, iki komiser ve dört aza olup biri gayrimüslimdir¹⁷².

Aydın Sancağı belediye dairesinde görevli bir reis on aza, bir tabib, bir katib, bir gaz memuru ve bir sandık emini yer almaktadır. Azalardan ikisi gayrimüslimdir¹⁷³. Bozdoğan Kazası'nda reis, bir katip, iki komiser ve beş aza olup, bir aza gayrimüslimdir¹⁷⁴. Çine Kazası'nda reis, bir sandık emini ve katip, bir tabib, iki komiser ve üç azadan biri gayrimüslimdir¹⁷⁵. Söke Kazası'nda reis, bir sandık emini ve katip, bir tabib, ve beş azadan ikisi gayrimüslimdir¹⁷⁶. Karacasu Kazası'nda reis, bir aza ile katib ve sandık emini vardır¹⁷⁷. Nazilli Kazası'nda reis, bir katip, bir tabib, bir sandık emini, bir mimar ve iki komiser vardır¹⁷⁸.

¹⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.200.

¹⁶⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.206.

¹⁶⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.209.

¹⁶⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.228.

¹⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.234.

¹⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.243.

¹⁷⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.247.

¹⁷¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.254.

¹⁷² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.261.

¹⁷³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.270.

¹⁷⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.287.

¹⁷⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.293.

¹⁷⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.299.

¹⁷⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.303.

¹⁷⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.308.

Denizli Sancağı belediye dairesinde görevli reis, bir katip, bir tabib, bir sandık emini, bir aşî memuru ve ikisi gayrimüslim beş aza vardır¹⁷⁹. Buldan Kazası'nda reis, bir katip ve sandık emini ve altı Müslüman aza yer almaktadır¹⁸⁰. Çal Kazası'nda reis, bir katip ve sandık emini, bir tabib, bir komiser ve üç Müslüman aza vardır¹⁸¹. Saray Kazası'nda reis, bir katip ve sandık emini ve dört Müslüman aza vardır¹⁸². Tavas Kazası'nda reis, bir katip, bir komiser, bir tabib, bir çavuş ve altı Müslüman aza vardır¹⁸³. Garbikaraağaç Kazası'nda reis, bir katip, bir sandık emini, bir serkomiser, bir komiser-i sani ve beş Müslüman aza vardır¹⁸⁴.

Saruhan Sancağı belediye dairesinde reis, bir başkatip, bir katib-i sani, üç tabib, bir yevmiye mukayyidi, bir sandık emini, bir serkomiser, bir konturato katibi, bir bekçibaşı, bir bekçi katibi, bir gazhane katibi ile biri gayrimüslim yedi aza görevlidir¹⁸⁵. Eşme Kazası'nda bir reis vekili, bir katip ve sandık emini ile iki Müslüman aza vardır¹⁸⁶. Akhisar Kazası'nda reis, bir katip, bir sandık emini, bir tabib ve üçü gayrimüslim altı aza vardır¹⁸⁷. Alaşehir Kazası'nda reis, bir tabib, bir sandık emini ve beş azasından iki gayrimüslimdir¹⁸⁸. Demirci Kazası'nda reis, bir katip ve iki aza vardır¹⁸⁹. Soma Kazası'nda reis, bir katip ve altı azadan ikisi gayrimüslimdir¹⁹⁰. Kırkağaç Kazası'nda reis, bir katip bir tabip, bir sandık emini, bir komiser ve dört azanın hepsi Müslümandır¹⁹¹. Kasaba Kazası'nda reis, bir tabip, bir katip ve sandık emini, altı azası olup bunların ikisi gayrimüslimdir¹⁹². Kula Kazası'nda reis, bir tabip, bir katip, bir sandık emini, dört azası olup ikisi

¹⁷⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.321.

¹⁸⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.332.

¹⁸¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.337.

¹⁸² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.342.

¹⁸³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.349.

¹⁸⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.355.

¹⁸⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.366.

¹⁸⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 382.

¹⁸⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.389.

¹⁸⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.396.

¹⁸⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.402.

¹⁹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.414.

¹⁹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.419.

¹⁹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.424.

gayrimüslimdir¹⁹³. Gördes Kazası'nda reis, bir tabip, bir katip, bir komiser, üç azası olup biri gayrimüslimdir¹⁹⁴.

Menteşe Sancağı belediye dairesinde reis, bir tabip ve dört zası olup hepsi Müslüman'dır¹⁹⁵. Bodrum Kazası'nda reis, bir tabip, bir katip, bir sandık emini, beş azası olup bunların ikisi gayrimüslimdir¹⁹⁶. Köyceğiz Kazası'nda reis, bir katip, bir komiser ve dört azası olup ikisi gayrimüslimdir¹⁹⁷. Marmaris Kazası'nda reis, bir katip ve dört azası olup biri gayrimüslimdir¹⁹⁸. Meğri Kazası'nda reis, yedi azası olup bunların birisi tabib, birisi katip ve üçü gayrimüslimdir¹⁹⁹. Milas Kazası'nda reis, bir katip ve sandık emini, bir tabib ve altı Müslüman azası vardır²⁰⁰.

2.2.4. Kalemler

2.2.4.1. Vilayet Muhasebe Kalemi

Vilayetin her türlü hesap, varidat ve masraflarının hesap olunduğu şube veya kalemdir. muhasebe-i vilayet adı ile çalışmalarını sürdürür²⁰¹. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde muhasebe kaleminde görevli bir memur, mesalih-i cariyeye katibi, hesabat-ı mühimme katibi, yevmiye mukayyidi, havalet katibi, varidat-ı umumiye katibi ve refiki, masarifat katibi ve refiki, vilayet cetvel katibi ve refiki, liva cetvel katibi ve refiki, kaza cetvel katibi ve refiki, evrak mukayyidi, iki ser mübeyyiz, banka muamele katibi, umumi tahsilat katibi, senedat mukayyidi, emlak-ı yevmiye mukayyidi, daire muharrerat mukayyidi, iki tane mülhakat muharrerat mukayyidi, adliye hesap katibi, sanin-i atike hesabat katibi ve refiki olmak üzere toplamda yirmi sekiz kişi görevlidir²⁰². Ayrıca salnamede vilayet idare kalemi meclisi bulunmakta olup, bir başkatip, bir ikinci katip, bir mübeyyiz ve bir mukayyidi bulunmaktadır²⁰³.

¹⁹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.430.

¹⁹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.438.

¹⁹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.448.

¹⁹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.456.

¹⁹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.461.

¹⁹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.467.

¹⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.472.

²⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.478.

²⁰¹ Sami, *a.g.e.*, s.1001.

²⁰² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 61.

²⁰³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 62.

2.2.4.2. Liva Muhasebe Kalemleri

Vilayet muhasebe kaleminin alt birimi olarak sancak merkezlerinde bulunan şubedir. Aydın Sancağı liva muhasebe kaleminde bir başkatib, bir varidat mukayyadı ve muavini, bir mesalih-i cariyeye katibi, iki masarifat mukayyadı ve bir sandık emini görevlidir²⁰⁴. Denizli Sancağı'nda bir başkatib, bir mukayyadı, bir yevmiye mukayyadı, bir mübeyyiz, bir cariyeye katibi, bir masarifat katibi ve bir sandık emini görevlidir²⁰⁵. Saruhan Sancağı'nda bir muhasebeci muavini, bir cedvel katibi, bir varidat mukayyadı, bir masarifat mukayyadı, bir sandık emini, bir yevmiye mukayyadı, bir mesalih-i cariyeye katibi, bir cedvel katibi refiki ve bir merkez mukayyadı, bir refik-i evvel, bir müsevvid ve meclis idare katibi ve bir müsevvidi, dört mübeyyiz, bir evrak mukayyadı ve muavini vardır²⁰⁶. Menteşe Sancağı'nda bir başkatip ve ikinci katip, bir merkez mal katibi, bir mübeyyiz, bir sandık emini vardır²⁰⁷.

2.2.4.3. Liva Tahrirat Kalemi

Vilayet merkezinde bulunan mektubi kaleminin sancak merkezlerindeki kalemidir. Livada görevli diğer bir memur yazı işlerinden sorumlu “tahrirat müdürü”dür. Tahrirat müdürü, emrine verilecek olan “tahrirat kalemi” ile birlikte livanın bütün resmi haberleşmesinden, evrak ve kayıtlarının korunmasından sorumlu tutulmuştur²⁰⁸.

Saruhan Sancağı'nda liva tahrirat kalemi olmayıp diğer sancaklarda bulunan kalemin görevlileri şöyledir; Aydın Sancağı bir muavin ve müsevvid, bir mukayyadı, bir mübeyyiz-i evvel bir mübeyyiz-i sani ve iki mülazım bulunmaktadır²⁰⁹. Denizli Sancağı'nda bir meclis idare katibi müsevvidi, bir orman mukayyadı, bir mübeyyiz,

²⁰⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.268.

²⁰⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.318.

²⁰⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.362.

²⁰⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.446.

²⁰⁸ Kartal, *a.g.m.*, s.11.

²⁰⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.268.

bir mukayyid refiki, üç mülazım vardır²¹⁰. Menteşe Sancağı liva tahrirat kaleminde bir müsevvid, bir evrak mukayyidi ve bir refiki ile üç mübeyyiz bulunmaktadır²¹¹.

2.2.4.4. Mektubi Kalemi

Vilayetin haberleşme ve yazı işlerine bakmakla görevlidir. Vilayet merkezi mektubi kalemde görevli on dokuz kişiden oluşmaktadır²¹². H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde mektubi kalemi görevlileri bir mümeyyiz, bir İstanbul müsevvidi, bir hariç vilayet ve devair-i merkeziye müsevvidi, bir Menteşe ve umum-ı müsevvidi, bir Aydın ve Denizli müsevvidi, bir merkez sancağı müsevvidi, bir mülhakat müsevvidi, bir mektubi kalemi memuru, on mübeyyiz ve bir mülazım görevlidir²¹³.

2.2.4.5. Mesalih-i Ecnebiye Kalemi

Vilayetlerde bulunan yabancılar için İlk defa 1864 Vilayet Nizamnamesi ile “dış iş ve ilişkilerden” sorumlu “umur-ı hariciyye memuru” kurulmuş. Diarenin görevi genellikle İmparatorluğun kıyı ve gayrimüslim halkın yoğun olduğu bölgelerde görevlendirilmesi uygun görülen hariciye memuru, gayrimüslimlerin haklarının korunması konusunda yetkili kılınmış ve vilayetin yabancı kişi ve memurlarla haberleşmesini sağlaması amacıyla oluşturulmuştur²¹⁴.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi mesalih-i ecnebiye müdürü Ermenak Efendi'dir²¹⁵. Vilayet merkezinde bulunan Mesalih-i Ecnebiye Kalemi görevlileri bir başkatip, mukayyid, mübeyyiz, mülazım ve sansür memuru olup toplam altı kişi vardır. Bunlardan üçü Müslüman ikisi gayrimüslimdir²¹⁶.

Salnamede vilayetin sancak ve kaza merkezlerinde konsolos memurları bulunmaktadır. İzmir'de bulunan Düvel-i Ecnebiye(Konsolosluk) memurları, Rusya, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere, Yunan, İran, Macaristan-Avusturya, Amerika,

²¹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.318.

²¹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.447.

²¹² Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.270.

²¹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.61-62.

²¹⁴ Kartal, *a.g.m.*, s.10.

²¹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.60.

²¹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.62.

Flemenk, Danimarka, İsveç-Norveç, Portekiz, Belçika, İspanya, Romanya'dır. Konsoloslarda görevli olarak birer konsolos memuru ve tercümanları bulunmaktadır²¹⁷. Urla Kazası'nda bulunan memurin-i ecnebiye dairesinde bir İngiltere konsolos memuru, bir Avusturya-Macaristan komisyon memuru, bir Yunan memur vardır²¹⁸. Çeşme Kazası'nda İngiltere, Fransa, Flemenk ve Yunan devletlerine ait birer konsolos memuru vardır²¹⁹. Kuşadası Kazası'nda Avusturya ve Macaristan, İngiltere ve İtalya, Fransa ve Danimarka, İsveç ve Norveç, Yunan Konsolos memuru vardır²²⁰.

Aydın Sancağı memurin-i ecnebiye dairesinde birer Fransa, İngiltere, İtalya ve Yunan devletleri konsolos memurları vardır²²¹. Saruhan Sancağı memurin-i ecnebiye dairesinde bir Fransa devleti konsolosu ve bir tercüman, bir Yunan devleti konsolosu ve bir tercüman, bir İtalya devleti konsolos vekili ve birinci ve ikinci tercümanı, İran devleti Şehbender vekili bulunmaktadır²²². Denizli ve Menteşe Sancaklarında konsolosluk bulunmamaktadır.

2.2.4.6. Evrak Kalemi

Vilayete gelen ve buradan gönderilen resmi evrakların kayıt altına alma ve saklamakla görevli birimdir. Bu dairenin başındaki kişi evrak müdürüdür²²³. Evrak müdürü ve muavini ve üç yardımcından oluşur²²⁴. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde evrak kalemi görevlileri bir müdür ve muavini, dört mukayyadı, ve iki müvezzi görevlidir²²⁵.

²¹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.98-100.

²¹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.202.

²¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.236.

²²⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.257.

²²¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.275.

²²² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.372.

²²³ Sami, *a.g.e.*, s.1153.

²²⁴ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.270.

²²⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.62.

2.2.5. İdareler

2.2.5.1. Defter-i Hakani İdaresi

Defter-i Hakani kelime anlamı; emlak ve arazinin bağlı bulundukları defter ve bunların saklamakla görevli ve bunların alım-satım işlerine bakmakla yükümlü devlet dairesidir²²⁶.

Değerlendirmemiz olan H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezinde defteri hakani müfettişi Hacı Akif Bey'dir²²⁷. Vilayetin Defter-i Hakani İdaresi üyeleri bir müdür, bir başkatip, bir ikinci katip, bir üçüncü katip, bir tapu katibi muavini, bir emlak katibi, bir yevmiye katibi, bir sandık emini, bir mübeyyiz ve iki mülazımdan bulunmaktadır²²⁸.

Vilayetin Sancak merkezlerinde bulunan Defter-i Hakani İdaresi ve görevlileri ise şöyledir; Aydın Sancağı'nda bir katib-i evvel, bir katib-i sani, bir tapu katibi bulunmaktadır²²⁹. Denizli Sancağı'nda bir başkatip, bir katib-i sani, bir mülazım ve bir tapu katibi bulunmaktadır²³⁰. Saruhan Sancağı'nda bir katib-i evvel, bir katib-i sani, bir tapu katibi ve üç mülazım bulunmaktadır²³¹. Menteşe Sancağı'nda bir başkatip, bir ikinci katip ve bir tapu katibi vardır²³².

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet ve sancak merkezlerinde bulunan Defter-i Hakani İdaresi haricinde Aydın, Denizli, Saruhan ve Menteşe Sancaklarında birer defter-i hakani memuru bulunmakta olup, liva memurları arasında ve sancak idare meclisinin tabii üyesidir. Sancak idare meclisinde yer alan defter-i hakani memurunun görevi idarenin müteferrikasını vilayet defter-i hakani müdürünün vali vasıtasıyla mutasarrıfa tebliğ edeceği tarifnameleri uygulamakla görevlidir²³³.

²²⁶ Sami, *a.g.e.*, s.480.

²²⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.60.

²²⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.63.

²²⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.270.

²³⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.319.

²³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.364.

²³² H.1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.447.

²³³ Sungur, "XIX. Yüzyılda...", s. 1366.

2.2.5.2. Evkaf İdaresi

Evkaf kelime anlamı vakıf'dır. Vakfa bağlı cami, medrese, hayrat gibi kurumların vakıflara tesis olunmuş işlerine bakmakla görevli birimdir²³⁴. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde evkaf idaresi ve komisyonu vilayet merkezinde, sancak merkezlerinde ve bazı kazalarda bulunmaktadır. Vilayet merkezindeki evkaf idaresi görevliler bir muhasebeci, bir başkatip, bir sandık emini, bir katib-i sani ile yevmiye katibi, bir mübeyyizden oluşmaktadır²³⁵.

Aydın Sancağı'nda evkaf idaresinde bir evkaf katibi ve bir sandık emini vardır²³⁶. Evkaf komisyonu görevlileri ise reisi müftü olup, bir aza tahrirat müdürü, bir aza mahkeme-i şer'iyye başkatibi ve bir aza vergi memuru vardır²³⁷. Denizli Sancağı evkaf komisyonu görevlileri bir reis evkaf müdürü, dört aza ve bir katip vardır²³⁸. Saruhan Sancağı'nda evkaf idaresinde bir reis, dört aza, bir katib-i evvel, bir katib-i sani, bir sandık emini, bir vekili harç, bir bimarhane memuru bulunmaktadır²³⁹. Menteşe Sancağı evkaf idaresi ve komisyonunda reisi müftü olup üç aza ve bir katip bulunmaktadır²⁴⁰.

Değerlendirmemiz olan salnamede İzmir'e bağlı Urla Kazası evkef idaresinde bir reis, bir evkaf vekili ve dört aza²⁴¹, Bayındır Kazası evkaf ve tapu idaresinde görevli bir evkaf ve tapu katibi, bir tapu tahsildarı ve bir mülazım vardır²⁴². Menemen Kazası evkaf komisyonunda bir reis ve dört aza²⁴³, Denizli Sancağı Buldan Kazası evkaf komisyonunda bir reis ve dört azası vardır²⁴⁴. Saray Kazası evkaf komisyonunda bir reis, iki aza ve bir katip vardır²⁴⁵. Çeşme²⁴⁶, Bozdoğan²⁴⁷, Tavas²⁴⁸, Kasaba²⁴⁹, Kula²⁵⁰ Kazalarında birer evkaf vekili vardır.

²³⁴ Sami, *a.g.e.*, s. 169.

²³⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 63.

²³⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.270.

²³⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.272.

²³⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.320.

²³⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.364.

²⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.448.

²⁴¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.201.

²⁴² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.206.

²⁴³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.261.

²⁴⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.332.

²⁴⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.343.

²⁴⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.236.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezinde, sancak merkezlerinde bulunan evkaf idaresi ve komisyonu haricinde sancak merkezlerinde sancak memurları arasında görevli birer evkaf müdürü bulunmaktadır. Sancak merkezlerindeki Evkaf müdürlerinin görevleri vakıflardan hazineye ait gelirlerin toplanması, vakıfların tamir, bakımı ve görevlerini yerine getirmeyen ya da amacı doğrultusunda faaliyet göstermeyen vakıfların tespiti ve kontrolünü yapmaktır²⁵¹. Aydın, Denizli, Saruhan ve Muğla Sancaklarında evkaf müdürü liva memurları arasında yer alır.

2.2.5.3. Umur-ı Nafia İdaresi ve Komisyonu

Umur-ı Nafia Meclisi 1838 yılında Ziraat Meclisi adıyla kurulmuş, kısa bir süre sonra Umur-ı Nafia Meclisi olarak değiştirilmiştir²⁵². İmar faaliyetlerinin yürütülebilmesi için kapsamlı ve organize bir kuruma olan ihtiyaç sebebiyle 1848 yılında Nafia Nezareti tekrar kurulmuş, keşif, inşa ve tamir işleri Nafia Nezareti ile Nafia Meclisi'nin sorumluluğuna verilmiştir²⁵³. Nezaretin kurulmasıyla ülkenin bayındırlık, ziraat, sanayi, sanat gibi kurumlarının işleriyle ilgilenmek²⁵⁴ ve kara ve deniz yollarını ıslah etmek ve yenilerini açmak, limanlar, iskeleler, rıhtımlar inşa etmek ve bunlarla ilgili işleri yapmak bu nezarete bağlanmıştır²⁵⁵.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde Vilayet Nafia Komisyonu'nun reisliğini vali Mehmet Kamil Paşa yapmakta olup, azaları biri mektub-i vilayet, biri sermühendis, biri nüfus nazırı, biri ziraat bankası şube memuru, biri ziraat müfettişi, biri ticaret odası azasıdır²⁵⁶. Nafia İdaresi vilayet merkezi İzmir'de "nafia idaresi" adı ile Denizli ve Saruhan Sancak merkezleri ve bazı

²⁴⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.288.

²⁴⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.350.

²⁴⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.425.

²⁵⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.432.

²⁵¹ Sungur, "XIX. Yüzyılda...", s.1365.

²⁵² Şenay Atam, *Osmanlı Devleti'nde Nafia Nezareti*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Niğde 2015, s.7.

²⁵³ Atam, *a.g.t.*, s.17.

²⁵⁴ Cahit Yalçın Bilim, *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2002, s. 146.

²⁵⁵ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.VI, TTK, Ankara 2007, s.125.

²⁵⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.59.

kazalarda “nafia komisyonu” adıyla yer almaktadır. Aydın ve Menteşe sancaklarında Nafia İdaresi bulunmamaktadır.

Vilayetin Umur-ı Nafia İdaresinde görevli bir baş mühendis, bir merkez mühendisi, iki mühendis, bir sermühendis muavini, bir başkatip, ikinci katip, tarik-i bedel-i nakdi katibi, yedi kondüktörün ikisi Müslüman diğerleri gayrimüslimdir²⁵⁷. Sancak merkezlerindeki görevlilerden Denizli Sancağı’nda nafia komisyonu reisliğini mutasarrıf yapmakta olup bir şube memuru, iki aza, bir katib, bir mühendis vekili ve iki kondüktörden birisi gayrimüslim²⁵⁸, Saruhan Sancağı’nda ise reis, iki aza, bir aza vergi memuru ve bir aza nüfus memuru vardır²⁵⁹.

Değerlendirmemiz olan salnamede nafia idaresi vilayet genelinde bulunan kazaların hepsinde olamayıp bazı kazalarda nafia komisyonu adı altında bulunmaktadır. Bunlar; Seferihisar Kazası nafia komisyonunda bir reis ve dört aza²⁶⁰, Bozdoğan Kazası’nda bir reis, üç aza ve bir katip vardır²⁶¹. Buldan Kazası nafia komisyonu reisi kaymakam olup bir aza nüfus memuru, bir aza belediye katibi, bir aza bank-ı muhasebe katibi ve üç aza vardır²⁶². Çal Kazası nafia komisyonu reisi kaymakam olup dört azası vardır²⁶³. Salihli Kazası’nda nafia komisyonu reisliğini kaymakam yapmakta olup, bir aza nüfus memuru ve dört aza olup ikisi gayrimüslimdir²⁶⁴.

2.2.5.4. Maarif İdaresi ve Maarif Meclisi

1869 *Maarif-i Umumi Nizamnamesi* yönetmeliğine göre oluşturulan Maarif İdaresi’nin ülkedeki bütün mekteplerin, maarif meclislerinin, kütüphane, müze ve matbaa işlerine bakacak ve eğitimle ilgili her türlü plan, proje ve programları hazırlamakla görevli birimdir²⁶⁵. Maarif İdaresi ile eğitim kurumları devletin resmi

²⁵⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.64.

²⁵⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.320.

²⁵⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.365.

²⁶⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.342.

²⁶¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.288.

²⁶² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.331.

²⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.339.

²⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.409.

²⁶⁵ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.288.

kuruluşu haline gelmiş, eğitim konuları da devletin resmi politikası olmuştur. Askeri okullar hariç bütün okullar buraya bağlanmıştır²⁶⁶.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde maarif idaresi müdürü İsmail Nail Bey'dir. İdarede görevli bir muhasebe memuru, bir meclis maarif katibi, üç muayene memuru, bir muhasebe memuru ve bir refiki, bir sandık emini, bir tahsildar ve bir mukayyid vardır²⁶⁷.

Vilayet Maarif Meclisi, Maarif Nezareti'nin vilayetlerdeki şubeleri olarak faaliyet göstermek²⁶⁸ üzere Maarif müdürü başkanlığında kurulan bir icra organı niteliğindeydi²⁶⁹. Eğitim işlerini teşkilatlandırmak, yürütmek ve kontrol etmek amacıyla kurulmuştur. Genellikle bir başkan, sekiz aza ve iki sekreterden oluşmaktadır²⁷⁰.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde maarif meclisi reisi maarif müdürü Nail Bey'dir. Yardımcılığında sekiz aza vardır. Bu azaların biri mahkeme-i istinaf azası, biri kasaba demiryolu ve rıhtım komiseri, biri mekteb-i idadi müdürü ve biri maarif muhasebe memurudur²⁷¹.

Değerlendirmemiz olan salnamede Aydın, Denizli, Saruhan ve Sancakları ile Kaza merkezlerinde birer maarif komisyonu oluşturulmuştur. Aydın Sancağı maarif komisyonunda görevli bir reis-i evvel müftü olup, bir reis-i sani muhasebeci, bir aza tahrirat müdürü, bir aza mahkeme-i şer'iyye başkatibi ve yedi azası vardır²⁷². Denizli Sancağı bir reis, altı aza, bir sandık emini²⁷³, Saruhan Sancağı maarif komisyonunun reisi mekteb-i idadi müdürü olup dokuz azadan biri belediye reisidir²⁷⁴. Menteşe Sancağı reis naib olup beş azadan biri müftü, biri nüfus memuru, biri tahrirat müdürüdür²⁷⁵.

²⁶⁶ Bilim, *a.g.e.*, s.158-159.

²⁶⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.65.

²⁶⁸ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.288.

²⁶⁹ Bilim, *a.g.e.*, s.161.

²⁷⁰ Karal, *Osmanlı Tarihi*, C:VIII, s.121.

²⁷¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.65.

²⁷² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.171.

²⁷³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.321.

²⁷⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.366.

²⁷⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.448.

Salnamede vilayetin İzmir, Aydın, Denizli ve Saruhan Sancaklarının kaza merkezlerinin hepsinde birer maarif komisyonu kurulmuş olup, görevlileri çoğunlukla reis, aza, katib, müfettiş ve sandık emnidir. Menteşe Sancağı kazalarında ise sadece Bodrum²⁷⁶ ve Milas²⁷⁷ Kazalarında komisyon olup görevlileri birer reis, toplam sekiz aza ve bir katipten oluşmaktadır.

2.2.5.6. Pasaport İdaresi

Osmanlı topraklarında yabancı devlet vatandaşları, seyahat etmek için elçileri aracılığı yol emri belgesini almaları gerekliydi. Osmanlı vatandaşları ise ellerinde yol tezkeresi bulundurmaları seyahat etmek için yeterliydi. 10 Şubat 1841 tarihinde Men-i Mürur Nizamnamesi çıkarılarak uygulamada olan ülke içindeki seyahatler belirli kurallara bağlanmıştır. Seyahat edecek şahsın tezkeresinde kim olduğu, nereye gideceği, yaş, boy, sakal, bıyık, göz rengi gibi fiziksel özellikleri yazılmaktaydı. Ellerindeki tezkereleri geçtikleri meskûn mahallerde yetkililere onaylatmak zorunda oldukları gibi göstermedikleri zaman ceza alabilirlerdi.¹⁴ Şubat 1867 yılına kadar yabancı devlet vatandaşları için sadece pasaport yeterliyken, bu tarihten sonra bu iki belgeyi birlikte taşımaları zorunlu hale getirilmiştir. Bu tarihte çıkarılan *Pasaport Odası Nizamnamesi* ile seyahat uygulamaları çağdaş devletlerdeki gibi yapılmaya başlanmıştır²⁷⁸.

Pasaport idaresinin görevi, pasaport işlerinin hangi nezaretler tarafından yürütüldüğünden pasaport işlemlerinin başından sonuna kadar hangi idare vasıtasıyla ne şekilde yapıldığı ile ilgilidir²⁷⁹. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde İzmir Sancağında pasaport idaresinde görevli bir müdür bir pasaport katip, bir Türkçe katibi ve bir mukayyid olmak üzere toplam dört memurdan oluşan bir idare mevcuttur²⁸⁰.

²⁷⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.457.

²⁷⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.497.

²⁷⁸ Fatih Öztop, *II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Vilayetinde Sosyal Yapı ve Adli Vaziyet (1908-1916)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2014, s.167.

²⁷⁹ Ali Baki Akkoç, *Osmanlı Devleti'nde Pasaport Nizamnameleri ve Bunların Uygulamadaki Boyutları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Programı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019, s.91.

²⁸⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.65.

2.2.5.7. Liman İdaresi

İzmir, tarih boyunca önemli bir liman kenti olmuştur. Osmanlı döneminde de önemli bir ticaret ve liman şehri olarak Anadolu'nun ürünlerini dışarıya gönderen dışarıdan ürünlerin getirildiği bir ihracat ve ithalat kapısı olmuştur. XVII. yüzyıldan başlayarak iktisadi bakımdan büyük ve devamlı bir gelişme gösteren İzmir Limanı kısa zamanda iç, dış ve transit ticaretin en önemli merkezi haline geldi. XVI. yüzyılda İzmir Limanı'nda en çok görünen gemiler Venedik, Ceneviz ve Dubrovnik bandıralı idi. Daha sonra bunlara Fransız ve İngiliz gemileri de katıldı. XVII. yüzyıl başlarına kadar bu devletlerin İzmir'de konsoloslukları bulunmuyordu, 1610'dan sonra konsolosluklar açılmaya başlanmıştır²⁸¹.

İzmir Limanı, XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar, düzenli bir rıhtım bulunmamakta, limana gelen gemiler yükleme-boşaltma işlemlerini tüccarların kendi çabalarıyla taş ve ağaçtan inşa ettikleri basit rıhtımlarda yapmaktaydılar. 1838'de Balta Limanı Ticaret Sözleşmesi'nden sonra Osmanlı'nın ticaret hacmindeki artış İzmir Limanı'nın ticaret hacmini arttırmıştır. Bunun neticesinde rıhtım yapma fikri oluşmuş, 1867'de Ticaret Nezareti ve şirket kurucuları arasında imzalanan mukavele ile İzmir Limanı'na yapılacak rıhtımın imtiyazı Charnaud, Guarracino ve Barker'ın şirketine verilmişti²⁸².

İzmir rıhtımı imtiyazını 1869 yılında Fransız Dussaudlar kardeşlere verilmiş, 1876'da, rıhtımın tamamlanmış ve hizmete açılmıştır²⁸³. Rıhtımın tamamlanmasıyla beraber mal yükleme-indirme ve yolcu indirme-bindirme işlerinin oldukça kolaylaştığı görülmüştü. Rıhtımın yapılmasıyla birlikte İzmir şehrinin sahili yeni bir görünüme kavuşmuş, sahil kenarındaki sokaklardaki su birikintileri temizlenmiş ve evlerle deniz arasına uzun bir cadde girmişti. 1878 yılında Osmanlı hükümeti ve İzmir Rıhtımı Anonim Şirketi arasında, gümrük önündeki boşluğa yeni bir rıhtım yapılması amacıyla bir sözleşme imzalanmıştı. Sözleşme ile birlikte şirket; posta-

²⁸¹ Kütükoğlu, "İzmir...", s.521.

²⁸² Erdem Meraklı, *1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve İzmir Limanı*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2020, s.27.

²⁸³ Mübahat S. Kütükoğlu, "İzmir Rıhtımı", *Tarih Dergisi*, S.32, İstanbul 1997, s.513.

telgraf binası, pasaport binası, liman memurları için idarehane ve balıkthane inşa etmiştir. İzmir Limanı'ndaki bu rıhtımın yapılması 1880 yılında gerçekleşmiştir²⁸⁴.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde İzmir Rıhtım Şirketi İdaresi görevlileri Müdür-i Umumi Mösyö Elli Kefire olup hükümet-i seniye komiseri, tahsilat baş memuru ve müfettiş, muhasebeci başkatibi, mühendis, rıhtım memuru vardır. Rıhtım imtiyazı 1280 yılından itibaren 85 yıl olup Rıhtımın imtiyazı 1872 yılında alınmıştır. Rıhtım 1893-1894 yılların arasındaki bir yıllık hasılatı 40608,421 kuruştur. Bu hasılattan hisse ve tahvilat faiz ve temettüat ve masrafları çıktıktan sonra 893,769. 50 kuruş hasılat kalmaktadır. Ayrıca şirkete bağlı bir Rıhtım Tramvayı ve Göztepe Tramvayı inşa edilmiştir²⁸⁵.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir'de bir Liman İdaresi olup, görevlileri İzmir Liman reisi Binbaşı Ali Sinan Bey olup, bir muamelat başkatibi, bir manifesto memuru, bir sefain-i ecnebiye demir harcı memuru ve bir tercüman vardır²⁸⁶. Dikili nahiyesinde bulunan liman idaresi reisi Binbaşı İsmail Efendi olup Girit ve Kırım Gümüş Madalyaları vardır. Diğer görevli ise bir çavuş'tur. Nahiye'de birde Fener İdaresi olup bir onbaşı ve refiki vardır²⁸⁷. Urla kazasında bir liman reisi kolağası²⁸⁸, Foçateyn Kazası liman idaresinde liman reisi idaresi kapudan kolağası ve fener memuru²⁸⁹ Çandarlı²⁹⁰ ve Foça-ı Cedid²⁹¹ Nahiyyelerinde bir liman reisi, bir sol kolağası ve bir rüsumat memuru vardır. Kuşadası Kazası'nda bir Liman Reisi Kalyon Katibi ve bir fener memuru bulunmaktadır²⁹². Menteşe Sancağı'nda ise sahil kesimindeki kazalardan Köyceğiz'de bir liman reisi ve fener memuru²⁹³, Marmaris'te bir liman reisi²⁹⁴ olup

²⁸⁴ Meraklı, *a.g.t.*, s. 29.

²⁸⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.118-119.

²⁸⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.66.

²⁸⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.221.

²⁸⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.201.

²⁸⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.243.

²⁹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.218.

²⁹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.248.

²⁹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.256.

²⁹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.457.

²⁹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.468.

sadece Meğri Kazasında Liman ve Karantina İdaresi birlikte olup bir liman reisi ve bir karantina memuru vardır²⁹⁵.

2.2.5.8. Orman ve Maden İdaresi

Tanzimat'tan sonra Orman Müdürlüklerinin kaldırılmasıyla ormanlara ait işlere bakmak üzere 1857'de Meclis-i Maabire kurulmuş. 1867 yılında ormanlara yeni bir düzen getirmeyi amaçlayan ve tatbikine daha önce başlanan uygulamanın genişletilmesi amacıyla Maliye Nezareti'ne bağlı Orman İdaresi'nin kurulmasına karar verildi. 1861'de madenlerin bu nezaret bağlanmasından sonra ormanlar da aynı nezaretin idaresi altına alındı.

Orman ve Maden Nezareti'nin 1872 tarihinde kurulmasıyla ormanlar bağımsız bir yapıya kavuşmuş, ancak bu nezaret faaliyette bulunmaya fırsat bulamadan kaldırılmıştır²⁹⁶. 1886 yılında Maliye Nezareti'ne bağlanmış, 7 Şubat 1893 tarihinde genel müdürlükler Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti unvanı ile bağımsız bir Nezaret şeklini almıştır. Bu durum II. Meşrutiyet'e kadar devam etmiş 1911'de çıkan yeni bir irade ile bu Nezaretin adı Ticaret ve Nafia Nezareti'ne dönüştürülmüş ve bu durum II. Meşrutiyet'in sonuna kadar mevcut yapılanmasını korumuştur²⁹⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin İzmir Sancağı'ndaki Orman ve Maden İdaresi'nin görevli orman müdürü Yusuf Kamil Bey olup Gümüş Ziraat Madalyası vardır. Diğer görevliler bir baş müfettiş, bir maden mühendisi, bir orman ve maden muhasebe katibi ve muavini, bir tahrirat katibi ve muavini, bir orman müfettiş muavini, bir Kordon kontrol memuru, bir Basmahane kontrol memuru, iki tezkere muharriri, bir otacı, merkez kazada bir süvari ve on dört piyade kolcusu vardır²⁹⁸.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayette genel olarak sancak merkezlerinde orman ve maden idaresi oluşturulmuş. Aydın Sancağı'nda bir memur,

²⁹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.473.

²⁹⁶ Keskin, *a.g.t.*, s.43.

²⁹⁷ Aysun Sarıbey Haykiran, "Osmanlı Ekonomisinde Ormancılığın Yeri: XIX. Yüzyılda Aydın Vilayetinde Ormanlar ve Ormancılık Faaliyetleri", *Klasikten Moderne Osmanlı Ekonomisi*, (Ed. Arif Bilgin-Burhan Çağlar), Kronik Kitap, İstanbul 2019, s.211.

²⁹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.64.

bir katib ve bir ondalık memuru²⁹⁹, Denizli Sancağı'nda bir müfettiş, bir katib, bir süvari, bir ondalık memuru ve üç piyade korucusu vardır³⁰⁰. Saruhan Sancağı'nda bir memur, bir ondalık merkez memuru, üç süvari ve on bir piyade korucusu³⁰¹, Menteşe Sancağı'nda bir müfettiş, bir katib, bir Muğla süvari, bir Gökoba süvarisi, bir Gökoba tezkere muharriri, bir ser piyade ve altı piyade korucusu vardır³⁰².

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin bütün kazalarında orman idaresi olmayıp bazı kazalarda bir veya iki orman memurları görevlidir. Bazı nahiyelerde de orman görevlisi vardır. Kazalarda bulunan orman idareleri; İzmir Sancağı'nın Bayındır³⁰³, Bergama³⁰⁴, Çeşme³⁰⁵, Kuşadası³⁰⁶, Menemen³⁰⁷ kazalarında, Aydın Sancağı'nın Bozdoğan³⁰⁸ ve Söke³⁰⁹ kazaları, Denizli Sancağı'nın Buldan³¹⁰, Tavas³¹¹ ve Garbikaraağaç kazalarında birer orman kolcusu ve orman memuru vardır. Saruhan Sancağı'nın Eşme³¹², Alaşehir³¹³ ve Salihli³¹⁴ Kazalarında birer orman ondalık memuru, Gördes Kazası orman idaresinde bir süvari ve bir piyade, bir ondalık memuru vardır³¹⁵.

Menteşe'nin Bodrum Kazası'nda tezkere muharriri, iki piyade kolcusu vardır³¹⁶. Köyceğiz ve Meğri Kazalarında Orman ve maden idaresi olup, Köyceğiz'de bir orman süvarisi, birer Köyceğiz, Dalyan ve Dalaman İskeleleri tezkere muharriri ile altı piyade korucusu görevlidir³¹⁷. Meğri kazasında bir memur, bir müfettiş ve katip, Sahil süvarisi, merkez süvarisi, birer Meğri ve Göçek İskeleleri

²⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.270.

³⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.322.

³⁰¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.365.

³⁰² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.448.

³⁰³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.207.

³⁰⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.209.

³⁰⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.236.

³⁰⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.255.

³⁰⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.263.

³⁰⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.288.

³⁰⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.299.

³¹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.332.

³¹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.350.

³¹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.381.

³¹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.397.

³¹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.409.

³¹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.439.

³¹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.457.

³¹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.462.

tezkere muharriri ve bir başpiyade ile beş piyade vardır³¹⁸. Milas kazasında Orman İdaresinde bir süvari ve bir Güllük tezkere muharriri vardır³¹⁹.

2.2.5.9. Reji İdaresi

Ana vatanı orta Amerika olan tütün bitkisinin Anadolu topraklarına girişi hakkında net bir tarih olmamasına karşın 1600'lü yıllarda Venedik ve İngiliz tüccarlar tarafından şifa bitkisi olarak getirildiği tahmin edilmektedir. Osmanlı Devleti çok zaman geçmeden tütün üretir hatta ihraç eder duruma gelmiş. Özellikle de Ege Bölgesi'nin uygun iklim koşulları nedeniyle tütün üretiminde gelmiş, Avrupalıların tütün talebini karşılar hale gelmiştir. Tütünün zararlarının anlaşılması sonrası tütün kullanımına kısıtlamalar getirilse de, üretimi dalgalanmalar gösterse de yarattığı gelir nedeniyle tütün üretimi günümüze kadar devam ettirilmiştir³²⁰.

Osmanlı Devletinde tütün en önemli gelir kaynaklarından biri olması nedeniyle Duyun-ı Umumiye İdaresi bu geliri doğrudan yönetmek istemiş ve bu doğrultuda 1884 senesinde Reji Şirketi'ni kurmuştur. Şirketin kurulmasıyla bandrol usulünün geçerli olduğu ülkenin tüm bölgelerinde tütün ekimi, ticareti ve imali bu şirkete devredilmiş ve bu şirketin izni olmadan ülkede tütün ekimi yasaklanmıştır. Ülkedeki çiftçilerin önemli bir gelir kaynağı olan tütün gelirinden mahrum kalması neticesinde Reji şirketiyle ülkedeki çiftçiler arasında birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur³²¹.

Merkezi İstanbul olan şirket, uygun gördüğü takdirde hem Osmanlı Devleti'nin tüm şehirlerinde hem de yabancı ülkelerde şubeler açabilecekti şirket oluşturulan Nizamname ile 30 yıl süreyle tütün tarımında tek yetkili olmuştur³²². Nizamnameye göre Reji İdaresi'nin uyguladığı tütün politikaları özellikle de tütün ziraatını sınırlandırması, düşük fiyat politikası, depo eksikliği ve üreticilere karşı kötü davranılması sonucu tütün üreticilerini kaçakçılığa sevk etmiştir. Bu nedenle

³¹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.473.

³¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.478.

³²⁰ Zeynep Karaçor- Perihan Hazel Kaya- Melikşah Aydın, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Özelleştirme Faaliyetlerine Örnek Olarak Reji Tütün İdaresi", *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.3, Niğde 2019, s.20.

³²¹ Kenan Demir, "II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Basınında Tütün Tarımı ve Reji Şirketi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.22, S.41, Balıkesir 2019, s.421.

³²² Oktay Gökdemir, *Aydın Vilayetinde Tütün Rejisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 1994, s.35.

kaçak tütün ticaretini engellemek amacıyla devletin tütün ekilen tüm bölgelerinde “kolculuk” teşkilatını kurmuştur. Reji İdaresi, şehirlerde istihdam ettiği personel sayının artması sonucu kent içerisinde zamanla kentlerin görünümü değişmiş, şehirlerde lüks oteller, saat kulesi ve spor tesisleri gibi yapılar yapılmıştır³²³.

Reji İdaresi’nin her ne kadar olumlu yönleri olsa da uyguladığı politikalardan dolayı zaman zaman halkla çatışmaya giren, işçinin emeğini sömüren, tekel gücünü kullanarak düşük fiyat politikası güden Reji Şirketi, Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar faaliyetlerini devam ettirmiş, Kurtuluş Savaşı’ndan sonra imtiyazlarının kaldırılması için çalışmalar başlatılmıştır. 1929 yılında 4 milyon Türk Lirası’na satın alınan Reji İdaresi’nin yerine Tütün İhbarı kanunu çıkarılmış ve bu kanunla Reji İdaresi’nin yetkileri devlet eline geçmiştir³²⁴.

Aydın vilayetinde XVII. yüzyıldan itibaren tütün yetiştirildiği bilinmektedir. En fazla tütün yetiştirilen yerler Kasaba Demiryolu çevresinde gelişmiş, Manisa, Soma, Kırkağaç, Bergama, Akhisar, Alaşehir, Demirci, Salihli ve çevresinde çoğunluktadır. Tütünler ala, evsat ve edna olmak üzere üç cins olarak değerlendirilmiş ve 1889 yılında üretilen toplam tütün miktarı 2.000.000 kg olmuştur³²⁵.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nde vilayetin merkezi İzmir’de Reji İdaresi olup idarenin muhasebe dairesi, satış dairesi, sandık dairesi, ziraat dairesi, tahrirat dairesi, haukuk-ı muhtelida dairesi, muhafaza dairesi, icra dairesi ve bazı memurlar vardır. Reji İdaresi yönetiminde bir nazır ve yardımcısı, bir müfettiş ve serfiyat müdürü, bir müfettiş, bir baş muhasebeci, mübâyîyat müfettişi vardır. Reji İdaresi muhasebe dairesinde ise bir Muhasebe Katibi ve beş muhasebe muavini ile bir tenbakü muhasebecisi vardır. Reji idaresinin satış dairesinde bir müdür-i sani beş müfettiş, irsalat memuru, Fransızca muhabere memuru, Rumca muhabere memuru, serfiyat muhasebecisi memuru, ambalaj memuru vardır. Sandık Dairesinde bir sandık emini ve iki tahsildar, ziraat dairesinde bir müdür, bir kontrol memuru, bir Türkçe muhabere katibi, bir ziraat ve tüccar tütünleri anbarcısı ve bir muhasebecisi, bir reji yaprak tütünleri anbarcısı, iki muhammin, bir muhasebe katibi ve üç muavin

³²³ Demir, *a.g.m.*, s.427.

³²⁴ Karaçor-Kaya-Aydın, *a.g.m.*, s.27.

³²⁵ Gökdemir, *a.g.t.*, s.51.

bulunmaktadır. Tahrirat Dairesinde bir müdür, bir mukayyid ve bir Türkçe tahrirat katibi, Hukuk-ı Muhtelite Dairesinde bir müdür, bir vekil, bir muavin ve bir muhabere katibi, Muhafaza Dairesinde iki Müfettiş, bir Fransızca muhabere memuru, bir Türkçe muhabere katibi, muhasebe memuru bir muavin, İhracat Dairesinde bir müdür bulunmaktadır. Diğer memurlar ise bir tenbakü anbar memuru, bir tenbakü muhammin, bir tenbakü irsalat me'muru, bir gümrük memuru covani çohacıyan efendi, muhasebe muavini ve bir kantarcı vardır³²⁶.

Vilayetin kazalarının hepsinde reji dairesi olmayıp bazı nahiye ve kazalarında vardır. İzmir'e bağlı Birunabad nahiyesinde bir memur³²⁷, Seydiköy³²⁸, Torbalı³²⁹, Karaburun³³⁰ Nahiyelerinde ise Reji İdaresi olup birer müdür, sandık emini, muamelat Türkiye katibi veya kolcubaşı gibi memurlar görevlidir. Muğla Sancağı Bodrum Kazası'nda iki reji memur³³¹, Köyceğiz Kazası'nda bir reji memur vardır³³².

2.2.5.9. Vergi ve Tahrirat İdaresi

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin vergi kaynakları şöyledir; emlak ve akar, temettü, bedel-i askeri, ağnam resmi, canavar resmi, maktuan ihale olunan aşar bedeli, emaneten idare edilen aşarın husulâtı, orman hakkı ve kira sened ve pul resimleri, madenler, emlak ve tapu haraçları, emlak emiriyeye muaccele ve icar ve hasılatı muhakem harçları, rüsum-ı mütevvî'a, hasılat-ı müteferrika, ma'arif-i hassa-i ianesi, menafi hassa-i ianesi oluşturmaktadır.

Tablo 1: Vilayetin Sancak Merkezlerine Göre Vergi Dağılımı

İzmir Sancağı	44022284
Saruhan Sancağı	26117556
Aydın Sancağı	17448726
Denizli Sancağı	67831267
Menteşe Sancağı	3149822
Toplam	110087763

³²⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.104-106.

³²⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.178.

³²⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.180.

³²⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.183.

³³⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.186.

³³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.457.

³³² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.462.

Vilayetin vergi gelirlerinin sancaklara göre dağılımı sırasıyla Denizli, İzmir, Saruhan, Aydın ve Menteşe'dir³³³. Vilayetin yıllık vergi giderleri ise 15815642 kuruştur. Bunlar giderler genellikle memur maaşları vs. oluşturmaktadır³³⁴.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir'de Tahrir ve Vergi İdaresi olup, Müdür İsmail Ferid Efendi'dir. Diğer görevlileri bir mizan katibi, bir birinci daire vergi katibi, bir ikinci vergi katibi, bir üçüncü vergi katibi, bir dördüncü vergi katibi, bir refiki, üç merkez vergi katibi, bir Karşıyaka vergi katibi, bir Ayasefid ve Buca vergi katibi vardır³³⁵.

İzmir Sancağı'na bağlı Nif nahiyesi Vergi İdaresinde bir vergi katibi, bir muavin ve iki muhammin vardır³³⁶. Ödemiş Kazası ve Birgi nahiyesinde bir vergi katibi vardır³³⁷. Urla Kazası'nda vergi idaresi bir vergi katibi, bir tapu katibi ve bir mal müdürü refiki³³⁸, Tire Kazası'nda mal müdür refiki ve bir muavin ile iki muhammin³³⁹ ve Menemen Kazası'nda bir mal müdürü muavini ve bir refiki bulunmaktadır³⁴⁰. Aydın Sancağı vergi ve tahrirat idaresinde bir memur, bir başkatib ve bir refiki³⁴¹, Denizli Sancağı'nda vergi ve tahrir kaleminde bir vergi memuru, bir kaza vergi katibi, bir katip refiki ve bir defterci bulunmaktadır³⁴². Sancağın Çal Kazası vergi dairesinde bir mal müdürü muavini ve bir refiki³⁴³, Saray Kazası tahrir ve vergi idaresinde bir katip ve bir mülazım³⁴⁴, Tavas vergi idaresinde bir katip, bir mal müdürü refiki, bir nahiye katibi, bir sandık emini bulunmaktadır³⁴⁵. Saruhan Sancağı vergi ve tahrirat idaresinde bir memur, bir vergi katibi ve bir refiki, bir Belek vergi katibi, bir Palamut Nahiyesi katibi, bir Yuntdağı katibi bulunmaktadır³⁴⁶.

³³³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.513.

³³⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.499.

³³⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.63.

³³⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.193-197.

³³⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.201.

³³⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.201.

³³⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.228.

³⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.261.

³⁴¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.270.

³⁴² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.320.

³⁴³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.337.

³⁴⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.343.

³⁴⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.348.

³⁴⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.364.

Muğla Sancağı vergi ve tahrirat idaresinde iki vukuat katibi ve defterci bulunmaktadır³⁴⁷.

2.2.6. Komisyonlar

2.2.6.1. Sicill-i Ahval Komisyonu

Sicill-i Ahval Komisyonu, II. Abdülhamid döneminde Osmanlı devlet teşkilatında görev alan memurların görevleri süresince gelişim aşamalarını izlemek amacıyla 1879 yılında Dahiliye Nezareti'ne bağlı olarak kurulmuş ve 1896'da bu komisyonun lağvedilmesiyle onun yerine teşkil edilen Me'murin-i Mülkiyye Komisyonu'nun faaliyetleri sonucu 1879-1909 yılları arasındaki dönemde düzenlenmiş olup bu dönemde devlet hizmetinde bulunan memurların sicil kayıtlarını ihtiva etmektedir.

Sicill-i Ahval Defterleri Ahmed Cevdet Paşa katkılarıyla düzenlenmiş ve ilk kayıt Ahmed Cevdet Paşa'ya aittir. Kayıtlı bulunan memurların doğum tarihlerinin H. 1200-1310 (1786-1892) yılları arasında olduğu görülmektedir.³⁴⁸ "Sicill-i Ahval Komisyonu" ile başlayan sicil çalışmaları 1896 yılında bu komisyonun lağvı ile yerine kurulan "Memurin-i Mülkiye Komisyonu"na hiçbir daireye bağlı olmadan yürütülmüştür. 1908 yılında II. Meşrutiyeti müteakip Memurini Mülkiye Komisyonu kaldırılarak Dahiliye Nezareti'ne bağlı "Sicill-i Ahval İdaresi" adı altında yeniden kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devam eden Dâhiliye Nezareti Memurin ve Sicilli Ahval İdaresi'nin tescil işlemleri, bu defterlere zeyl olacak şekilde ilave edilmiş, Memurin-i Muamelat Dosyaları halinde tanzim edilerek saklanmıştır³⁴⁹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin sicill-i ahval komisyonu'nun reisi Mektubi Vilayet Mehmet Hayri Bey olup, sekiz azadan oluşur. Bu azalar bir Muhasebe Mümeyyize, bir Mektubi Mümeyyize, bir evrak müdürü, iki

³⁴⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.447.

³⁴⁸ Gülden Sarıyıldız, "Sicill-i Ahval Defterleri", *DİA*, C.37, İstanbul 2009, s.135.

³⁴⁹ Mehmet Başaran, "Sicill-İ Ahval Defterlerinde Kuşadası Doğumlu Memurlar (1826-1885)", http://www.kusadasikulturelmiras.com/FileUpload/as907491/File/mehmet_basaran.pdf, s.2-3.

mektubi kalemi müsevvidi, ve kitabet vazifesi inzimamıyla aza mektubi kalemine memur Serya Bey'dir³⁵⁰.

2.2.6.2. Muhacirin Komisyonu

Kırım Savaşından sonra 1860 yılında kurulan komisyon Osmanlı Devletine gelen göçmenlerin sevk ve iskan edilmesi ile diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmuştur³⁵¹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir'de bulunan Muhacirin Komisyonu'nda görevli bir müdür dört aza ve bir katip vardır³⁵². Aydın Sancağı'nda bir reis ve altı azanın ikisi gayrimüslim³⁵³, Denizli Sancağı'nda bir reis, bir aza orman müfettişi, bir aza bank-ı şube memuru, bir aza defter-i hakani memuru, bir aza nüfus memuru ve bir katip görevlidir³⁵⁴. Saruhan ve Menteşe Sancaklarında muhacirin komisyonu yoktur.

Değerlendirmemiz olan salnamede vilayetin bütün kazalarında muhacirin komisyonu olmayıp, bazı kazalarında vardır. Bunlar Seferihisar Kazası'nda Muhacirin komisyonunda ise bir reis, üç aza ve bir aza nüfus memuru³⁵⁵, Menemen Kazası'nda bir reis ve dört aza³⁵⁶, Saruhan Sancağı Salihli Kazası'nda bir reis ve üç aza vardır³⁵⁷.

2.2.6.3. Filoksera Komisyonu

Filoksera (*Viteus vitifolli*) olarak adlandırılan asma kurdu ilk olarak 1856 yılında Amerika 'da görülmüş bitkilerde oluşan hastalıktır. Bu zararlı asmaların köklerine ve dalları üzerine yerleşerek köklerde bulunan suyu tamamen emmek suretiyle asmanın kurumasına sebep olmaktadır. Osmanlı Devleti'nde Filokseraya ilk olarak 1885 yılında İstanbul'da rastlanmıştır. Daha sonraları Osmanlı Devleti'nin

³⁵⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 68.

³⁵¹ Mehmet Demirtaş, "Kırım Savaşı ve 93 Harbi Sürecinde Osmanlı Memleketine Gelen Göçmenlerin Sevk ve İskanları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 41, Erzurum 2009, s.217.

³⁵² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.70.

³⁵³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.271.

³⁵⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.321.

³⁵⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.242.

³⁵⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.262.

³⁵⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.408.

birçok vilayetine sirayet etmiş bu vilayetlerden en çok zararı Aydın Vilayeti görmüştür³⁵⁸.

Aydın Vilayetinde Filokseranı en fazla görüldüğü yerler Denizli ve Menteşe sancaklarıdır. Ayrıca Aydın Sancağı'na bağlı Nazilli, Karacasu, Bozdoğan, Çine ve Saruhan Sancağı'na sonradan bağlanan Salihli, Alaşehir, Gördes, Kula, Eşme kazalarından başka diğer birçok bölgedeki bağlar filokseralı'dır³⁵⁹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi memurları arasında filoksera memuru Evjan Efendi'dir³⁶⁰. İzmir'de Filoksera Komisyonu oluşturulmuş, komisyonda bir reis aynı zamanda vakıf muhasebecisi olup ise bir aza Duyun-ı Umumiye memuru ve bir aza müfettişi, bir aza ziraat müfettişi ve aza ziraat bank şube memuru bulunmaktadır³⁶¹.

2.2.7. Nezaretler

2.2.7.1. Rüsumat Nezareti

Osmanlı gümrük idaresi Rüsumat Emaneti, hem ülkeye ithal edilen hem de ülkeden ihraç edilen malların vergilerini toplayan ama aynı zamanda kara ve sahil sınırlarında ordu birlikleri ile beraber güvenliği sağlamak amacıyla 1860'da kurulmuştur. Ancak sistem bu tarihe kadar kara ve sahil sınırlarında bulunan iskele ve gümrük emniyetleri aracılığıyla yürütülmekteydi³⁶².

Osmanlı Devleti'nde 1859 yılı sonunda emaneten idare edilen Taşra Gümrük idarelerinin on yedi adet nezarete bölünmesi ve bu nezaretlere belli bir düzen ve yapı kazandırılmasına yönelik bir çalışma yapılmıştır. Her bir nezaretin başına "Rüsumat Nazırı" tanımıyla bir görevli atanması gerektiği bildirilmiştir. Böylece Tanzimat'tan

³⁵⁸ Nagihan Uray, *Ticaret Ve Ziraat Nezareti Mecmuası'nda Osmanlı Devleti'nde Tarım (1912-1918)*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kars 2017, s. 58.

³⁵⁹ Uray, *a.g.t.*, s.60.

³⁶⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.60.

³⁶¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.68.

³⁶² Birten Çelik, "Osmanlı Gümrüklerinde Kadın İstihdamı: Kadın Gümrük Kolcuları (1901-1908)", *Belleten*, C. LXXIX, S.286, Ankara 2015, s.1006.

itibaren başlayan merkezileşme hareketlerinde önemli bir aşamaya gelinmiş oluyordu³⁶³.

Rüsumat Emaneti'nin ismi 14 Ağustos 1909'da Sultan Mehmet Reşat'ın onayı ile Rüsumat Müdüriyet-i Umumiyesi (Gümrükler Genel Müdürlüğü) olarak değiştirildi. Bu değişiklik ile Rüsumat Emni'nin unvanı genel müdür, gümrük nezaretlerinin müdürlük ve gümrük nazırlarının da başmüdür olarak değiştirildi ve müdürlükler ise Maliye Nezareti'ne bağlanmıştır³⁶⁴.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde İzmir Rüsumat Nezareti'nin İdaresi altında 127 Gümrük İdaresi olup bunlar on dört müdüriyete ayrılmış ve bu müdüriyetin 6 tanesi Aydın Vilayeti dahlindedir. Diğer müdüriyetlerden ikisi Konya biri Hüdavendigar, diğerleri Cezayir Bahr-i Sefid Vilayet-i Celilelerine bağlı mahallerde bulunmuştur. İzmir Rüsumat Nezareti'nin nazırı Muhiddin Hamdullah Bey'dir ve 2 Aşar, 2 Mecidi madalyaları vardır. Nezaretin muhasebe kaleminde bir başkatip, üç yardımcı, iki mukayyid, iki mübeyyiz, bir sandık emini ve üç mülazım görevlidir. Nezaretin tahrirat kaleminde ise bir başkatip, bir mukabeleci ve iki yardımcısı, evrak mukayyidi ve iki yardımcısı, bir müsevvid, beş mübeyyiz görevlidir.

Nezaretin İzmir emtia Ecnebiye Gümrüğü Müdüriyeti'nde (yabancılarla ait mallar), müdürü Abdülmümid Efendi olup bir başkatip ve yardımcısı, tahrirat katibi, bir baş istimator ve iki yardımcı ile muavini, iki eşyayı ayniyat makbuzat memuru ve katibi, üç muhasebeci ve bir muhasebe refiki, muhasebe mukayyidi, yevmiye katibi, sandık emini, icmal katibi ve yardımcısı, iki icmal mübeyyizi, ambar ser-memuru ve yardımcı memuru ile katibi ve ambar görevlisi, ambar iskele memuru, iki manifesto memuru ve bir katip vardır. İzmir Rüsumat Müdüriyetinde ise 26 memur görevlidir³⁶⁵.

Değerlendirmemiz olan salnamede genel olarak sahil kesiminde bulunan yerlerde rüsumat idaresi, bazı kaza ve nahiyelerde ise rüsumat memurları vardır.

³⁶³ Aslihan Nakiboğlu, *Osmanlı Maliyesinde Süreklilik ve Değişim: Rüsumat Emaneti*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kocaeli 2011, s.208.

³⁶⁴ Çelik, *a.g.m.*, s.1007.

³⁶⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.85-87.

İzmir Sancağı'nın Karaburun nahiyesinde bir memur, bir katib ve bir piyade ve bir süvari kolcusu³⁶⁶, Dikili nahiyesi bir memur, bir katib, bir mubassır, bir kantarcı dört kolcu nefer bulunmaktadır³⁶⁷. Rüsumat İdaresi bulunduğu kaza ve görevlileri ise şöyledir; Çeşme Kazası'nda bir müdür, bir mubassır, bir başkatib, bir katib-i sani, bir sandık emini ve iki kolcu³⁶⁸, Foçateyn Kazası'nda bir memur ve bir katib³⁶⁹ ve Kuşadası Kazası'nda bir müdür, bir katib-i evvel, bir katib-i sani, bir mubassır, bir sandık emini, ve bir kolcubaşı vardır³⁷⁰. Menteşe Sancağı'nın Bodrum Kazası'nda bir müdür, bir mubassır, bir başkatib, bir katib-i sani, bir sandık emini³⁷¹, Köyceğiz Kazası'nda bir Dalyan memuru, bir katibi ve bir kolcusu ile bir Dalaman memuru, bir Ekincek memuru ve bir kolcusu, bir eşya memuru³⁷², Meğri Kazası'nda bir müdür, bir başkatib, bir katib-i sani, bir sandık emini bulunmaktadır³⁷³. İzmir'in Çandarlı³⁷⁴ ve Seferihisar³⁷⁵ Nahiyesi ile Menteşe'nin Marmaris Kazası'nda ve Dadya Nahiyesinde birer rüsumat memuru ve katibi bulunmaktadır³⁷⁶.

2.2.7.3. Ziraat ve Ticaret Nezareti

Tanzimat Dönemi'nde, ülkenin gelişmişliğini ve halkın refahını artırmayı hedefleyen girişimlerden biri de ziraat alanında olmuştur. Bu doğrultuda öncelikle ziraat politikalarını oluşturacak ve uygulayacak bir zirai bürokrasi kuruldu. Özellikle amaç üretimin arttırılması ve çeşitlendirilmesi, ihracata yönelik ziraat ürünlerinin üretiminin teşviki ve böylece dış ticaret dengesinin sağlanması, yerli sanayi tesislerinin ihtiyaç duyduğu hammaddelerin yurt içinden karşılanması ve zirai üretim araç ve metotlarının modernleştirilmesiydi. Bunun neticesinde 1838'de Hariciye

³⁶⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.186.

³⁶⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.220.

³⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.235.

³⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.247.

³⁷⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.255.

³⁷¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.457.

³⁷² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.463.

³⁷³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.473.

³⁷⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.218.

³⁷⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.243.

³⁷⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.468-469.

Nezareti'ne bağı Meclis-i Ziraat ve Sanayi'nin kurulması olmuştur. Bu meclis kuruluşundan kısa bir süre sonra Meclis-i Umur-ı Nafia olarak değiştirildi³⁷⁷.

Meclis-i Umur-ı Nafia'nın 1841'de kaldırılmasından sonra, bu alanda oluşan boşluğu doldurmak için 1843 yılında Ziraat Meclisi kurulmuştur. Maliye Nezareti bünyesinde kurulan meclis, daha sonra 1839'da Ticaret Nezareti'ne bağlandı. Bu yıllarda bir ziraat bürokrasisinin artık oluştuğu ve zirai alanda gelişmeleri sağlamak amacıyla 1846 yılında müstakil bir Ziraat Nezareti kurulmuş ve kısa bir süre sonra Ticaret Nezaretine bağlanmıştır³⁷⁸.

Ticaret Nezareti'nin kuruluş amacı ise aynı Ziraat Nezareti'nde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde ticaretin yaygınlaştırılması, karın arttırılması, kaidelere uyulması ve yöneticilerin işlerine daha fazla özen göstermeleri gibi hususlarda düzenlemelerin yapılması amacı taşımaktaydı. Hariciye Nazır Mustafa Reşit Paşa başkanlığında bir kurul oluşturulması kararlaştırılmıştır³⁷⁹.

Ziraat Nezareti'nin sorumluluğundaki işler Osmanlı Devleti için büyük önem arz etmekte ve bu alanda yapılacak çalışmaların faaliyete geçirilmesi için büyük miktarlarda paraya, zamana ve işleri yürütmek için yardıma ihtiyaç duyulmaktaydı. Buna karşılık sağlanacak olan faydaların kendini uzun vadede göstereceği düşüncesi Ziraat Nezareti'nin işlerinin Ticaret Nezareti'yle aynı olması iki nezaretin birbirine bağlanmasını kararlaştırılmıştır³⁸⁰.

Ziraat Nezareti'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra Ticaret Nezareti'ne bağlanmasıyla Ziraat Meclisi eski konumuna dönmüştür. Daha sonra Nafia Nezaretine bağlanmış ismi Nafia Meclisi olarak değiştirilmiştir. 1849 Meclis, köprüler ve devlete ait binaların yapım ve tamir gibi bayındırlık işleri ile ilgilenecektir. 1865 yılında Ticaret ve Nafia Nezareti birleştirilmiş, nafia, maden, maabir ve ebniye işleri Nafia Nezareti idaresinde birleştirilmiştir. 1869'da Ticaret ve Ziraat Nezareti tekrar birleştirilmiştir. 1872 yılında Ziraat kelimesi tekrar atılarak

³⁷⁷ Özkan Keskin, *Orman ve Ma'adin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2015, s.54.

³⁷⁸ Volkan Çeşme, *Halkalı Ziraat Mektebi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2011, s.2.

³⁷⁹ Aziz Tekdemir, *Ticaret Nezareti (1839-1876)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010, s.16.

³⁸⁰ Tekdemir, *a.g.t.*, s. 40.

Ticaret ve Nafia Nezareti kurulmuştur. 1873 yılında ise Ticaret Nezaretine bağlı olarak Ziraat Meclisi oluşturulmuş, 1876 yılında ise Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne bağlı olarak bir Ticaret ve Ziraat Meclisi oluşturulmuştur³⁸¹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir'de Ziraat nezareti olmayıp, Vilayet Nafia Komisyonu'nda görevli Ziraat Müfettişi Zakaryan Efendi'dir. Diğer sancak merkezlerinden Aydın Sancağı'nda bir ziraat komisyonu kurulmuş, bir reis ve dört aza³⁸² Denizli Sancağı'nda ziraat ve ticaret ve sanayi odasında bir reis-i evvel, bir reis-i sani, dört Müslüman ve iki gayrimüslim aza, bir katip³⁸³, Saruhan Sancağı'nda ziraat odasında bir reis-i evvel, bir reis-i sani, dört Müslüman ve iki gayrimüslim aza³⁸⁴, Menteşe Sancağı'nda bir ticaret odası olup bir reis ve iki Müslüman ve bir gayrimüslim aza vardır³⁸⁵.

Değerlendirmemiz olan salnamede genel olarak vilayetin tüm kazalarında ziraat ve ticaret nezareti olmakla birlikte bazı kazalarda ziraat, ticaret ve sanayi odası birlikte verilmiş olup, bazılarında ziraat komisyonu kurulmuş, bazı kazalarda ise bu nezaretlere ayrı ayrı yer verilmiştir. Görevlileri ise reis, Müslüman ve gayrimüslim azalardan ve katibden oluşmaktadır

2.2.8. Sancaklar

2.2.8.1. Mutasarrıf

Valilerin yerine getirmekle sorumlu oldukları görevleri livalarda (sancak) vali adına yerine getirir. Mutasarrıflar validen alacakları emir ve talimat uygulamak, kanunların tatbiki, memurların görev ve sorumluluklarını denetlemekle görevlidir³⁸⁶.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayette İzmir, Aydın, Denizli, Saruhan(Manisa) ve Muğla olmak üzere beş sancak vardır. Salnamede İzmir hariç dört sancakta mutasarrıfları şöyledir; Aydın Sancağı mutasarrıfı Ragıp Paşa³⁸⁷,

³⁸¹Erdal Celal Sumaytaoğlu, *Osmanlı'da ve Türkiye'de Tarımsal Politikaların Tarihsel Gelişimi ve Uygulaması*, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012, s.61-62.

³⁸² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.271.

³⁸³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.321.

³⁸⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.365.

³⁸⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.449.

³⁸⁶ Sungur, "XIX. Yüzyılda...", s. 1366.

³⁸⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.268.

Denizli mutasarrıfı Ahmet Şevki Bey³⁸⁸, Saruhan Sancağı mutasarrıf Mehmet Cavid Paşa³⁸⁹ ve Muğla Sancağı mutasarrıf Rıza Bey'dir³⁹⁰.

Değerlendirmemiz olan salnamede Mutasarrıflar liva idare meclislerinin de reisliğini yapmaktadırlar. Sancak merkezlerinde mutasarrıfların yanında liva yönetiminde yardımcı olması üzere bir naib olduğu görülmektedir. Denizli ve Saruhan Sancağı mutasarrıfları nafia komisyonunun da reisleridir. Aydın Sancağı mutasarrıfı Ragıp Paşa ve Saruhan Sancağı mutasarrıf Mehmet Cavit Paşa'nın Rumeli beylerbeyliği rütbesi vardır.

2.2.8.2. Naib

Naiplik birinin yerine geçen veya vekalet eden anlamına gelir. Daha önce bahsedildiği üzere sancak merkezlerindeki naipiler ikinci sınıf naip olarak belirtilmiştir³⁹¹. Naipiler kadıların yargılamada ve diğer işlerinde yardımcı elemanıdır, ayrıca tayinlerini ve görevden alma işlemlerini kadılar yapar³⁹². Aydın³⁹³, Denizli³⁹⁴, Saruhan³⁹⁵ ve Menteşe Sancaklarında naib liva erkanı içinde, liva idare meclisi içinde yer alır ve ceza ve hukuk dairelerinin reisliğini yapmaktadır³⁹⁶.

2.2.8.3. Müftü

Müftüler Şeyhülislamın devlet ve hükümet merkezinde yaptığı işleri eyalet ve sancak merkezlerinde görürler. Görevli oldukları yerlerde yöneticilerin, kadının ya da halkın çözemedikleri dinsel konularda görüşleri istenen müftüler fetva verirlerdi³⁹⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir'de bulunan vilayet idare meclisinin müftüsü Mehmet Said Efendi olup, meclisin tabii üyesidir³⁹⁸. Aydın Sancağı müftüsü Mehmet Emin Efendi³⁹⁹ ve Denizli Sancağı

³⁸⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.318.

³⁸⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.362.

³⁹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.446.

³⁹¹ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.282-283.

³⁹² Orhan Doğan, "Tanzimat Sonrası Osmanlı Adliyelerinde Görev Yapan Adliye Çalışanları", *Adliye Dergisi*, C.1, S.2, Sakarya 2019, s.535.

³⁹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.268.

³⁹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.318.

³⁹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.362.

³⁹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.446.

³⁹⁷ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.91.

³⁹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.57.

müftüsü Osman Efendi'nin İzmir Paye-i Mücerrid rütbeleri⁴⁰⁰, Saruhan Sancağı müftüsü Mehmet Emin Efendi'nin ise Bilad-ı Hamse Mevleviyet rütbesi vardır⁴⁰¹. Menteşe Sancağı müftüsü Bekir Efendi'dir⁴⁰². Aydın, Denizli, Saruhan ve Menteşe Sancaklarının müftüleri liva idare meclisinin de tabii üyesidirler.

2.2.8.4. Muhasebeci

Görevleri sancaklarda, vilayet defterdarlık dairesinin vilayet valisi vasıtası ile mutasarrıfa tebliğ edeceği talimatları yerine getirmektir⁴⁰³. Sancakların muhasebe ve maliye işlerine bakan kişidir⁴⁰⁴. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde Aydın, Denizli, Saruhan ve Menteşe sancaklarında birer muhasebeci olup, muhasebeciler idare liva memurları arasında ve liva idare meclisinin tabii üyeleridir. Aydın Sancağı muhasebecisi Nuri Efendi⁴⁰⁵, Denizli Sancağı İbrahim Edhem Efendi⁴⁰⁶, Saruhan Sancağı Ali Rıza Efendi⁴⁰⁷ ve Muğla Sancağı Mustafa Efendi'dir⁴⁰⁸.

2.2.8.5. Tahrirat Müdürü

Tahrirat kaleminin sancak merkezlerindeki memurudur⁴⁰⁹. Sancaklardaki kayıtların toplanması ve korunmasından görevlidir. Maiyetlerinde bir tahrirat kalemi vardır⁴¹⁰. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin Aydın, Denizli, Saruhan ve Muğla Sancaklarında tahrirat müdürü liva memurları arasında olup, sancak idare meclisinin tabii üyesidir. Aydın Sancağı İsmail Efendi⁴¹¹, Denizli Sancağı Hüseyin Vasıf Efendi⁴¹², Saruhan Sancağı Serya Bey⁴¹³ ve Muğla Sancağı Süleyman Bey'dir⁴¹⁴.

³⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.268.

⁴⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.318.

⁴⁰¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.362.

⁴⁰² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.446.

⁴⁰³ Sungur, "XIX. Yüzyılda...", s.1366.

⁴⁰⁴ Sami, *a.g.e.*, s.1001.

⁴⁰⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.268.

⁴⁰⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.318.

⁴⁰⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.362.

⁴⁰⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.446.

⁴⁰⁹ Sami, *a.g.e.*, s. 302.

⁴¹⁰ Sungur, "XIX. Yüzyılda...", s. 1366.

⁴¹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.268.

⁴¹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.318.

2.2.9. Kazalar

Tanzimat'ın ilanına kadar kazalar her yerleşim bölgesinde mahkemenin, kadının ve naibin bulunduğu ve eyalet merkezi, sancak ya da voyvodalıkla yönetilen köy ve kasaba topluluğunun adıdır. 1840 yılında ülkede yeni bir uygulama ile köylerden sonra yeni bir idari birim olarak kaza birimi oluşturulmuştur⁴¹⁵.

1864 yılında *Tuna Vilayet Nizamnamesi* ile taşra yönetimi yeniden düzenlenmiştir. Buna göre kaza, köylere bölünmüş olup her köy bir “idare-i belediye” olacak ve bazı köylerin birleşmesiyle oluşan küçük daireler de diğer kazaya bağlanarak yönetilecek ve bunlara da nahiye adı verilmiştir. Kazanın yönetim, maliye ve güvenlik işlerini kaza idare meclisiyle birlikte yönetmekte olan müdür yerine 1876 *Vilayet Nizamnamesi* ile kaza idaresi kaymakama verilmiştir⁴¹⁶.

Tablo 2.Vilayet Dahilinde Bulunan Kazalar

Sancaklar	Kazalar
İzmir Sancağı	Ödemiş, Urla, Bayındır, Bergama, Tire, Çeşme, Foçateyn, Kuşadası, Menemen.
Aydın Sancağı	Bozdoğan, Çine, Söke, Karacasu ve Nazilli
Denizli Sancağı	Buldan, Çal, Saray, Tavas ve Garbi Karaağaç
Saruhan Sancağı	Eşme, Akhisar, Alaşehir, Demirci, Salihli Kazası, Soma, Kırkağaç, Kasaba, Kula ve Gördes
Menteşe Sancağı	Bodrum, Köyceğiz, Marmaris, Meğri ve Milas

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin beş sancak merkezi olup bu sancaklara ait kazalardan İzmir Sancağı'nda dokuz kaza, Aydın Sancağı'nda beş kaza, Denizli Sancağı'nda yedi kaza, Saruhan Sancağı'nda on kaza, Menteşe Sancağı'nda beş kaza bulunmaktadır.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde kazalarda en yetkili kişi kaymakam olup, onun maiyetinde naib, müftü, mal müdürü, tahrirat katibi, sandık

⁴¹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.362.

⁴¹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.446.

⁴¹⁵ Musa Çadircı, “Türkiye’de Kaza Yönetim (1840-1876)”, *Tanzimat Sürecinde Ülke Yönetimi*, (Der. Tülay Ercoşkun), İmge Kitapevi, Ankara 2007, s.232.

⁴¹⁶ Çadircı, “Türkiye’de Kaza...”, s.249-252.

emini gibi görevliler vardır. Ancak her zaman bu kurula uyulmamıştır. Salnamede kaza görevlilerinin üyelerinde ve sayılarında değişiklik görülmektedir. Buna birkaç örnek vermek gerekirse; Bergama Kazasında bu görevlilerin hepsi varken⁴¹⁷, Çeşme Kazasında bu görevliler haricinde bir gayrimüslim vardır⁴¹⁸. Tire Kazasında diğer görevlilerden hariç sandık emini ve evkaf vekili görülmekte⁴¹⁹, Menemen Kazasında ise bir tapu katibi vardır⁴²⁰. Bozdoğan Kazasından mal müdürü, mal müdürü muavini, mal müdürü refiki, naib, müftü, tahrirat katibi, sandık emini⁴²¹, Köyceğiz Kazasında ise sadece naib, tahrirat katibi ve mal müdürü vardır⁴²². Bu gibi örnekler değerlendirdiğimiz salnamede çoğaltılabilmektedir. Bu görevliler aynı zamanda kaza idare meclisinin de tabii üyeleridir.

2.2.9.1. Tahrirat Katibi

Vilayet merkezlerindeki tahrirat kaleminin kazadaki görevli memuruna denir⁴²³. Tahrirat Katibi kaza idaresi içinde görev almakta ve kaza idare meclisinin de tabii üyeleri arasındadır. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetteki bütün kazalarda Tahrirat Katibi görülmektedir.

2.2.9.2. Mal Müdürü

Mal müdürleri vilayetin defterdarına karşılıktır. Görevli oldukları yerde idare meclisinin denetimi ve aracılığıyla hazineye ait gelirlerin toplanması ve gerekli harcamaların yapılmasından sorumludurlar⁴²⁴. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde bütün kazalarda bulunan mal müdürünün bazı kazalarda mal müdürü muavini, mal müdürü refiki gibi yardımcıları vardır. Örneğin; Bozdoğan⁴²⁵ ve Nazilli Kazasından mal müdürü, mal müdürü muavini, mal müdürü refiki görevli olduğu görülmektedir⁴²⁶. Mal müdürü kaza idare memurları arasında yer almakta olup, kaza idare meclislerinin tabii üyesidir.

⁴¹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.208.

⁴¹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.223.

⁴¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.227.

⁴²⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.260.

⁴²¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.286.

⁴²² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.461.

⁴²³ Sami, *a.g.e.*, s. 302.

⁴²⁴ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.240.

⁴²⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.286.

⁴²⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.308.

2.2.9.3. Naib

Kadıların kendi adına davalara bakmak üzere görevlendirdikleri şahıslar anlamını ifade eder. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde kaza merkezlerin tamamında bir naib olup, kazalarda hem kaza memurları arasında yer alır hem de kaza idare meclisinin tabii üyesidir. Vilayet dahilindeki bütün kaza merkezlerindeki kaza bidayet mahkemesinin reisidir.

2.2.9.4. Müftü

Vilayet ve sancak idaresi memurları arasında yer alan müftü kaza idaresinde de bulunmaktadır. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde tüm kazalarda bulana müftü kaza idaresinde çeşitli görevlerde yer almıştır. Vilayetin kazalarının çoğunluğunda müftü hem kaza idaresinde yer alır hem de kaza idare meclisinin tabii üyesidir. Bazı kazalarda idarede memurları arasında ve meclis içerisinde bulunmamaktadır. Ödemiş Kazasında sadece kaza idare meclisinin içinde yer almakta⁴²⁷, Bergama Kazasında idare memurları arasında ve idare meclisinde görevlidir⁴²⁸. Urla⁴²⁹ ve Foçateyn⁴³⁰ Kazalarında, Saruhan Sancağı'nda Eşme⁴³¹, Menteşe Sancağı'nın Marmaris⁴³² Kazalarında kaza memurları arasında ve kaza idare meclisinde müftü bulunmamaktadır.

2.2.10. Nahiye

1864 Nizamnamesi nahiye hakkında; *“birkaç köyün toplanması ile meydana gelen yerleşmeler; kaza olmayıp, kazalara ilhak edilerek nahiye itibar olunacaktır”* denilmektedir. 1864 Nizamnamesinde köy ile kaza arasında bir büyüklük ve nüfusa sahip yerlerin nahiye olacağı belirtilmiştir. Ancak nahiye kuruluğu, organları ve yönetim usulüyle ilişkin herhangi bir bilgi verilmemektedir.

⁴²⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.192.

⁴²⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.208.

⁴²⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.199.

⁴³⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.246.

⁴³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.282.

⁴³² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.467.

1871 Nizamnamesi nahiye yönetimi, statüsünü etraflı bir biçimde düzenleyen ve taşra yönetiminin bir kademesi haline getirmiştir. Bu nizamnameye göre; nahiye dairesine girecek köy ve çiftliklerde en az 500 erkek nüfus olması gerekmektedir⁴³³.

Tablo 3. Vilayetin Nahiyelerinin Dağılımı

Sancaklar	Nahiyeler
İzmir Sancağı	Birunabad, Seydiköy, Torbalı, Karaburun, Nif, Keles, Birgi, Balyambolu, Ilıca-i Bergama, Ayazmend, Çandarlı, Dikili, Kozak, Kilise, Nevah-i Bergama, Alaçatı Çiftlik (Yeni Nahiye), Sığacık, Foça-ı Cedid, Ayasuluğ nahiyeleri
Aydın Sancağı	İneabad, Sobuca, Karahayıt, Köşk, Yenipazar, Arpaz, Amasya, Nazilli Kazası Atça, Sultanhisar, Kuyucak
Denizli Sancağı	Honaz, Güney, Kadı, Tavas Kazası Kale-i Tavas, Irla
Saruhan Sancağı	Emlak, Belek, Palamut, Yuntdağı, Küre, İnay, Sirke, Marmaracık, Gölarmara, Körük, İnegöl, Ortapare, Karataş, Adala, Gelembe, Ilıca, Dağarmara, Mendehora, Selendi, Borlu, Kayacık
Menteşe Sancağı	Ula, Bozüyük, Serulus, Karaabat, Dadya, Eşen, Germe, Mandalyat

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin 5 sancağı ve sancak merkezleriyle beraber 40 kaza ve 74 nahiye'den oluşmaktadır.

2.2.10.1. Nahiye Meclisi

Nahiye meclisleri 1871 nizamnamesi ile varlık kazanmış olup, meclisler nahiye'nin idari yönden müzakere ve karar organıdır. Meclis her nahiye'nin sınırları içindeki köy ihtiyar meclislerinden gelen dörder kişinin toplanmasıyla kurulur. Meclisin görevleri; ahalinin para yardımları ve çalışmasını sağlayarak bazı köprü, bazı binaları ve köyler arasındaki yolları yaptırmaktır⁴³⁴. Her nahiye'nin bir müdürü ve bir nahiye meclisi bulunmakta olup, Nahiye müdürünü vali tayin eder ve dahiliye nezareti onaylar. Müdür nahiye meclisine başkanlık eder ve vilayet yönetiminin üst

⁴³³ Ortaylı, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e...*, s.93.

⁴³⁴ Ortaylı, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e...*, s.94.

kademelerine karşı nahiyenin mülki amiri olarak sorumludur⁴³⁵. Vergilerin verilmesi ve toplanmasında devletin tahsildarlarına yardımcı olmak ve gerektiğinde o yerin güvenliğinin sağlanmasına, zaptiye güçlerine yardımcı olmaktadır⁴³⁶. Ayrıca otlak ve orman gibi miri mallara bakmak ve korumak, tarım ve ticaretin gelişmesi için köy ihtiyar meclislerinin teklifleri gözden geçirip tartışarak karara bağlamak ve köylerin ortak sorunlarını düzenleme yoluna gitmeleri önemli görev ve sorumluluklarındandı⁴³⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde nahiye meclisleri her nahiyede kurulamamıştır. Nahiye meclislerinde müdüre yardımcı olmak üzere naib, azalar, tahrirat katibi, vergi katibi, sandık emini gibi görevliler vardır. Salnamede vilayette yabancı nüfusun çoğunlukta olduğu nahiyelerde nahiye meclisinde görevli azalardan iki Müslüman, ikisi gayrimüslim olup, bazı nahiyelerde ise azaların hepsi Müslümandır. Bazı nahiyelerde bu sayılarda değişiklikler olduğu görülmektedir. Örneğin; İzmir Sancağı Birunabad nahiye meclisinde altı aza olup, ikisi gayrimüslimdir⁴³⁸. Karahayit Nahiyesi meclisi üyelerinin hepsi Müslüman⁴³⁹, Torbalı nahiyesinde ise meclis kurulamamıştır⁴⁴⁰.

Değerlendirmemiz olan salnamede bazı nahiyelerde belediye meclisleri olup, bazı nahiyelerde ise sadece belediye reisi ve belediye katibi bulunmaktadır. Belediye meclisi görevlileri ise nahiyelere göre değişiklik göstermekle birlikte görevlileri reis, katip, sandık emini, tabib, komiser ve Müslüman ve gayrimüslim azalardan oluşmaktadır.

2.3. ADLİ YAPI

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla birlikte Türk ve İslam devletlerinde işlemekte olan hukuki yapıyı gerekli değişiklikler ve eklemeler yaptıktan sonra uygulamaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'ndeki hukuk sisteminde İslam hukukundan oluşmaktadır.

⁴³⁵ İlber Ortaylı, *Tanzimat'tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974. s.100.

⁴³⁶ Ortaylı, *Tanzimat'tan Cumhuriyete...*, s.93.

⁴³⁷ Ortaylı, *Tanzimat'tan Sonra Mahalli...*, s.101.

⁴³⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.178.

⁴³⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.182.

⁴⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.277.

Osmanlı hukuku esas itibariyle şer'i hukuk ve örfi hukuktan ibarettir. Şer'i hukuk klasik fıkıh kitapları içinde yer alan ve geçmiş dönemlerde devletin müdahalesinden bağımsız olarak oluşturulan hukuktur. Örfi hukuk ise padişahların emir ve fermanlarıyla oluşan hukuka denir⁴⁴¹.

Şer'iyye mahkemeleri Tanzimat'ın ilanına kadar asli ve genel mahkemeler olarak görev yapmışlardır⁴⁴². Yargı işlerini yürütmek amacıyla kadılar görevlendirilmiştir. XIX. yüzyıla gelindiğinde kadı önemini yitirmeye başlamış ve sadece adalet işlerine bakmakla yükümlü bir nitelik almıştır⁴⁴³. Şer'iyye mahkemeleri Tanzimat'ın ilanına kadar her türlü hukuki meselelerin çözüldüğü yer olmuştur⁴⁴⁴.

Osmanlı Devleti'nde Şer'iye mahkemeleri dışında Divan-ı Hümayun, Paşa Divanları ve Askeri Mahkemeler gibi yargı organları da mevcuttu. II. Mahmut ve onu takip eden Tanzimat döneminden itibaren yargı alanında da yeniden düzenlemelerin yapıldığı dönemdir⁴⁴⁵.

2.3.1. Mahkeme-i Şer'iyye

Şer'iyye mahkemeler Tanzimat'tan önce hukuk, askeri, idari, ceza, mali gibi her çeşit davalara bakarlardı⁴⁴⁶. Tanzimat'ın ilanından sonra görev ve yetki alanları daraltılmış, sadece evlenme, boşanma, miras ve benzeri konuları şeriatın öngördüğü biçimde çözümlemekle yetineceklerdi⁴⁴⁷. H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir'de Mahkeme-i Şer'iyye başkanlığını merkez naibi Mehmet Emin Efendi yapmakta olup yardımcılarını bir başkatip ve on bir katibi bulunmaktadır⁴⁴⁸.

⁴⁴¹ Mehmet Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.375.

⁴⁴² Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2004, s.237.

⁴⁴³ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.279.

⁴⁴⁴ Fatmagül Demirel, *Adliye Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1876-1914)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2003, s. 1.

⁴⁴⁵ Halil Cin-Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2011, s.274.

⁴⁴⁶ Ekinci, *a.g.e.*, s.237.

⁴⁴⁷ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.282.

⁴⁴⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.70.

Aydın Sancağı Mahkeme-i Şer'iyeye kaleminde bir başkatip, bir mukayyid, üç zabıt katibi ve bir eytam müdürü bulunmaktadır⁴⁴⁹. Denizli Sancağı Mahkeme-i Şer'iyeye kaleminde bir başkatip, bir katib-i sani, bir mukayyid, bir muhızır ve bir eytam müdürü bulunmaktadır⁴⁵⁰. Saruhan Sancağı Mahkeme-i Şer'iyeye kaleminde bir başkatip, bir katib-i sani, bir sicilat mukayyidi, iki tereke katibi, bir zabıt katibi ve bir eytam müdürü ve bir katib bulunmaktadır⁴⁵¹. Menteşe Sancağı Mahkeme-i Şer'iyeye kalemi bulunmayıp bir Şer'iyeye katibi bulunmaktadır⁴⁵². Salnamede İzmir Sancağı Tire kazasında bir mahkeme-i şer'iyeye kalemi olup, bir şer'iyeye katibi, bir mukayyid, bir eytam müdür ve iki muhızır vardır⁴⁵³. Vilayetin kazalarının çoğunluğunda birer Şer'iyeye katibi bulunmaktadır.

2.3.2. İstinaf Mahkemesi

Temyiz mahkemesi niteliğindedir⁴⁵⁴. Bir bidayet mahkemesinin gördüğü davayı kabul etmeyen tarafın bir üst mahkemeye müracaat etmesidir. *Teşkilat-ı Mehakim Kanunu'na* göre vilayet merkezlerinde birer istinaf mahkemesi bulunması gerekmekte ve vilayetin bidayet mahkemesine gelen hukuk ve ticaret ili ilgili kabil-i istinaf olan hükümlerini incelemektir. Bununla beraber ceza davalarında da cünhaya ait hükümleri istinafen bakmaktadır.

Vilayet merkezlerinde istinaf mahkemesi yerin büyüklüğüne göre hukuk ve ceza dairesi olarak ikiye ayrılır. Her iki dairenin görevlileri eşit olup, bir reis ve dört azdan oluşur. Azaların ikisi ahali tarafından seçilmiş olup, ikisi resmi iradeyle tarafından atanmaktadır. Ayrıca her istinaf mahkemesinde müdde-i umumi bulunmaktadır⁴⁵⁵.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezinde Mahkeme-i İstinaf kalemi bulunmaktadır. Kalemin görevlileri hukuk ve ceza dairesi görevlilerinden oluşmaktadır. Kalemde bir başkatip, iki hukuk dairesi zabıt katibi, iki

⁴⁴⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.270.

⁴⁵⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.319.

⁴⁵¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.364.

⁴⁵² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.447.

⁴⁵³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.227.

⁴⁵⁴ Sami, *a.g.e.*, s. 91.

⁴⁵⁵ Demirel, *a.g.t.*, s.127-128.

hukuk dairesi mübaşir, bir müdde-i umumi katibi, iki ceza dairesi zabıt katibi ve iki ceza dairesi mübaşirinden oluşmaktadır⁴⁵⁶.

2.3.2.1. İstinaf Mahkemesi Hukuk Dairesi

Merkez vilayete bağlı livalardaki bidayet mahkemelerinden verilen hukuki hükümleri genel olarak ve vilayetin içindeki kazaların bidayet mahkemelerinden gelen hukuki hükümleri inceleyecektir⁴⁵⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi hukuk dairesinin reisliğini naib yapmakta olup, iki Müslüman ve iki gayrimüslim dört aza, bir müdde-i umumi bulunmaktadır. Ayrıca dairede bir aza mülazımı⁴⁵⁸ olup, mahkemenin yazı işlerine yardım etmek, gerektiğinde azaya vekalet etmek ve mahkeme reisinin emriyle davaları özetlemek ve en kıdemlisinin mahkeme reisini vekalet etmek gibi görevleri bulunmaktadır⁴⁵⁹.

2.3.2.2. İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi

Vilayet merkezine bağlı liva bidayet mahkemelerinden gelen cünhaya ait hükümleri istinafen görmek ve vilayetlerdeki cinayet davalarına da istinaf mahkemesi bakmaktadır. Cinayet hükümleri Temyiz mahkemesi inceledikten sonra kesinleşmektedir. Ceza davalarında kabahat ile ilgili hükümler kesindir⁴⁶⁰.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi ceza dairesinin reisliğini naib yapmakta olup, iki Müslüman ve iki gayrimüslim dört aza, bir müdde-i umumi bulunmaktadır. Ayrıca dairede bir aza mülazımı⁴⁶¹.

2.3.3. Heyet-i İthamiye

Heyet-i İthamiye 1879 tarihinde *Usul-ı Muhakemat-ı Cezaiyye Kanunu* ile nizamiye mahkemelerinin cinayet davalarına bakmak üzere oluşturulmasına karar verilmiştir. Heyet-i İthamiye önce vilayetlerde bulunan her sancak merkezinde, cinayet davaları için kurulan bidayet mahkemesinin seçilen üç azasında

⁴⁵⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.71.

⁴⁵⁷ Ekinci, *a.g.e.*, s. 211.

⁴⁵⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.71.

⁴⁵⁹ Demirel, *a.g.t.*, s.128.

⁴⁶⁰ Demirel, *a.g.t.*, s.128.

⁴⁶¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.71.

oluşturulmuştur. Daha sonra istinaf mahkemesi nezdinde teşkilatlandırılmıştır. Taşrada İstinaf mahkemesi gözetiminde kurulun heyet-i ithamiyeler vilayet merkezinde bulunan sancak bidayet mahkemesinin bir reis-i sanisi ve iki azasından oluşturulmuştur. Heyet-i İthamiye'nin diğer bir görevi ise müstantik tarafından verilen kararları incelemektir⁴⁶².

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir'de Mülkiye Heyet-i İthamiyesi reisi vilayet müftüsü Mehmet Said Efendi'dir. Diğer görevliler ise müdde-i umumi meclis idare başkatibi Mehmet Şakir Efendi, zabıta katibi ikinci katip Ahmet Şükrü Efendi olup biri Müslüman biri gayrimüslim iki azadan oluşmaktadır⁴⁶³. Ayrıca salnamede İstinaf Mahkemesi bir şubesi olarak heyet-i ithamiye oluşturulmuş, bir reis ve iki aza görevlidir⁴⁶⁴.

2.3.4. Bidayet Mahkemeleri

Bidayet kelime anlamı başlama başlangıçtır. Bidayet mahkemesi ise eskiden asliye mahkemelerine verilen isimdir⁴⁶⁵. Mahkemelerin ilk defa ve resen (bizzat) görüldüğü mahkemedir⁴⁶⁶. Bidayet Mahkemeleri *Teşkilat-ı Mehakim Kanunu* ile vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde bulunmaktadır⁴⁶⁷. Bidayet mahkemeleri vilayet ve liva merkezlerinde ceza ve hukuk dairesi olarak ikiye ayrılmıştır. Kural olarak kaza merkezlerindeki bidayet mahkemelerinin görevleri tek bir dairede bakılır, ancak bölgenin büyüklüğü ve küçüklüğüne göre bu durum değişebilmektedir.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde Bidayet Mahkemesi vilayetin merkez sancağı ile diğer dört sancağında hukuk ve ceza dairesi olarak ikiye ayrılmıştır. Vilayet merkezinde hukuk dairesinde reis, bir müdde-i umumi muavini ve biri gayrimüslim üç aza vardır. Ceza dairesinde Vilayet merkezinde reis, bir müdde-i umumi muavini ve biri yabancı üç aza yer almaktadır⁴⁶⁸. Ayrıca vilayetin

⁴⁶² Demirel, *a.g.t.*, s.211-212; Ekinci, *a.g.e.*, s.230.

⁴⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.60.

⁴⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.71.

⁴⁶⁵ Develioğlu, *a.g.e.*, s.100.

⁴⁶⁶ Sami, *a.g.e.*, s.222.

⁴⁶⁷ Demirel, *a.g.t.*, s.119.

⁴⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.71.

merkez sancağında Bidayet Mahkemesi Kalemi görevlileri bir başkatip, dört zabıt katibi ve iki mübaşirden oluşmaktadır⁴⁶⁹.

Aydın Sancağı bidayet mahkemesi hukuk dairesinde bir reis, bir başkatip, iki zabıta katibi, bir icra memuru, bir mukavelet muharriri ve üç azasından biri gayrimüslimdir. Ceza dairesinde bir reis, bir müstantık, iki zabıt katibi, bir müdde-i umumi muavini ve üç aza olup biri yabancıdır⁴⁷⁰. Denizli Sancağı'nda hukuk dairesinde bir reis, iki aza biri yabancı, bir müdde-i umumi muavini, iki zabıta katibi vardır. Ceza dairesinde bir reis, biri Müslüman biri yabancı, bir icra memuru, bir zabıt katibi vardır⁴⁷¹.

Saruhan Sancağı'nda hukuk dairesinde bir reis, iki aza biri yabancı, bir müdde-i umumi muavini, bir başkatip, hukuk zabıta katibi, mukavelet muharriri ve bir mübaşir bulunmaktadır. Ceza dairesinde bir reis, iki aza biri yabancı, bir müdde-i umumi muavini, bir başkatip, iki ceza zabıt katibi, mukavelet muharriri ve bir mübaşir bulunmaktadır⁴⁷².

Menteşe Sancağı'nda hukuk dairesinde bir reis, bir başkatib, bir müdde-i umumi muavini, bir zabıta katibi, bir icra memuru, bir mukavelet muharriri, iki mukayyid, iki mübaşir, bir eytam müdürü bir Şer'iyye katibi ve birisi yabancı üç aza vardır bulunmaktadır. bir reis, bir başkatib, bir müdde-i umumi muavini, bir zabıt katibi, bir icra memuru, bir mukavelet muharriri, iki mukayyid, iki mübaşir, bir eytam müdürü bir Şer'iyye katibi ve bir yabancı iki Müslüman aza bulunmaktadır⁴⁷³.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayettin kaza merkezlerinde bulunan Bidayet Mahkemesi her kazada ayrı ayrı yer almakta ve tek daireden oluşmaktadır. Görevlileri genellikle bir reis-i naib, başkatib, katib-i evvel, katib-i sani, bir müstantık muavini bir mukavelet muharriri ve iki azadan oluşur. Bu görevlilerin sayıları değişebilmektedir.

⁴⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.72.

⁴⁷⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.269.

⁴⁷¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.319.

⁴⁷² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.363.

⁴⁷³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.447.

2.3.5. Mukavelet Muharrirliği

Nizamiye mahkemeleri ile birlikte kurulan Mukavelet Muharrirliği 1879 tarihli *Mukavelet Muharrirleri Nizamnamesi* ile merkez ve taşradaki her bidayet mahkemesinde birer Mukavelet Muharriri görev yapacak ve bulundukları yere göre bir veya iki refiki bulunması kararlaştırılmıştır⁴⁷⁴.

Adalet Nezareti'ne bağlı olarak noterlik teşkilatı adıyla⁴⁷⁵ kurulan Mukavelet Muharrirliği'nin görevleri; her çeşit taahhüt ve mukavele senetlerini ve suretlerini düzenlemek, bunlar dışında yazılmış evrakın tarihlerini tasdik etmek, ihtarname ve bunun gibi belgelerin tebliği, mahkeme ve meclisçe deftere kaydedilmesi gereken mal ve eşyaların yazılması gibi işlerle sorumludurlar⁴⁷⁶. Salnamede mukavelet muharriri, refik-i evvel, refik-i sani, mübaşir-i evvel, mübaşir-i sani vardır⁴⁷⁷. Sancak merkezlerinde bulunan bidayet mahkemesi hukuk ve ceza dairelerinde bir mukavelet muharriri bulunmaktadır. Ayrıca salnamedeki kaza merkezlerindeki bidayet mahkemelerinin hepsinde bulunmaktadır.

2.3.6. Ticaret Mahkemeleri

Avrupa ülkeleriyle gelişen ticari ilişkiler sonucu ortaya çıkan ekonomik anlaşmazlıkların giderilmesi amacıyla kurulmuşlardır. 1846 tarihinden itibaren önemli büyük kent merkezlerinde, Anadolu vilayet merkezi olan kentlerde, kurulmaya başlanmıştır⁴⁷⁸. Ticaret mahkemesinin bulunmadığı kazalarda bu görevi bidayet mahkemesi görevi üstlenir ve mahkemede bir geçici üye bulunur, kararlarını ise *Usul-ı Muhakemat-ı Ticaret Nizamnamesine* göre verir⁴⁷⁹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet merkezi ticaret mahkemesinde bir reis, bir başkatip ve üçü yabancı toplam dört azadan bulunmaktadır⁴⁸⁰. Aydın Sancağı'nda bir reis, iki daimi üyeden birisi yabancı, iki seçilmiş üyeden birisi yabancı, bir katib-i sani, bir katib-i evvel ve iki Yunan, bir

⁴⁷⁴ Ekinci, a.g.e., s.231.

⁴⁷⁵ Abdullah Saydam, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 2015, s.304.

⁴⁷⁶ Ekinci, a.g.e., s.231.

⁴⁷⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.71.

⁴⁷⁸ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.280.

⁴⁷⁹ Ekinci, a.g.e., s.208.

⁴⁸⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.72.

İtalyan, bir Fransız, bir İngiliz'den oluşan gayrimüslim üyelerden oluşmaktadır⁴⁸¹. Saruhan Sancağı'nda bir reis, iki daimi üyeden biri yabancı, bir seçilmiş üye, bir aza, bir başkatip ve bir mukayyiddan oluşmaktadır⁴⁸². Denizli ve Menteşe Sancaklarında Ticaret Mahkemesi bulunmamaktadır. Salnamede sadece Ödemiş ve Gördes kazalarında ticaret mahkemesi vardır. Ödemiş Kazasının görevlileri bir reis, başkatip ve iki daimi üyeden biri gayrimüslim⁴⁸³, Gördes Kazası'nda bir reis, bir katip ve iki Müslüman aza bulunmaktadır⁴⁸⁴.

2.3.7. İstintak Dairesi

Kelime olarak söyletme, söz söylemesini teklif anlamına gelir. Adli bir davada suçluları sorguya çekmekle görevli dairedir⁴⁸⁵. Değerlendirmemiz olan salnamede merkez sancakta bulunan İstintak Dairesi'nde müstantik olarak görevli üç kişiden oluşmaktadır⁴⁸⁶. Ayrıca salnamedeki bütün sancak ve kaza merkezlerindeki bidayet mahkemelerinde müstantik muavini bulunmaktadır.

2.3.8. İcra Dairesi

Mahkemenin kararlarını doğrultusunda alacaklının parasını borçlu kişiden tahsil etmekle görevli adliye memurlarının bulunduğu dairedir⁴⁸⁷. Değerlendirmemiz olan salnamede merkez sancakta İcra Dairesi'nde görevli bir icra memuru ve bir mübaşirden oluşur⁴⁸⁸. Salnamedeki bütün sancak merkezlerindeki bidayet mahkemelerinde icra mübaşiri bulunmakta olup, kaza merkezlerinin de çoğunluğunda bulunmaktadır.

2.3.9. Eytam Sandığı

Eytam, kelime anlamı yetim demektir. Babası, babası veya annesi ölmüş çocuklara denir⁴⁸⁹. Eytam Sandıkları yetim mallarının muhafazası ve işletilmesi için kurulmuştur. Yetim çocuk belirli bir ergenlik yaşına gelene kadar bu mal üzerinde

⁴⁸¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.269.

⁴⁸² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.363.

⁴⁸³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.192.

⁴⁸⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.437.

⁴⁸⁵ Sami, *a.g.e.*, s.90.

⁴⁸⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.72.

⁴⁸⁷ Sami, *a.g.e.*, s.65.

⁴⁸⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.72.

⁴⁸⁹ Sami, *a.g.e.*, s.1194.

borç para ihtiyacı olanlara belli nema oranlarıyla borç vermesi, işletilmiş parayı çocuğun ergenlik yaşına gelene kadar hayata hazırlamasını amaçlamıştır⁴⁹⁰.

Değerlendirmemiz olan salnamede vilayetin merkez sancağında bir eytam sandığı olup, yöneticisi bir müdür, diğer görevlileri bir muhızırbaşı ve üç muhızır'dır⁴⁹¹. Salnamede vilayetin Aydın Sancağı'nda eytam komisyonu oluşturulmuş ve reisliğini naip yapmakta olup, diğer görevlileri bir eytam müdürü ve bir mesevvid'dir⁴⁹². Denizli⁴⁹³, Saruhan⁴⁹⁴ ve Menteşe⁴⁹⁵, Sancaklarında Şer'iyye mahkemesinde görevli birer eytam müdürü bulunmaktadır. Vilayetin kazalarından Bayındır⁴⁹⁶, Bergama⁴⁹⁷, Tire⁴⁹⁸, Akhisar⁴⁹⁹, Alaşehir⁵⁰⁰, Kırkağaç⁵⁰¹, Gördes⁵⁰², Köyceğiz⁵⁰³ ve Milas⁵⁰⁴ Kazalarında kaza bidayet mahkemesi görevlileri arasında birer eytam müdür bulunmaktadır.

2.3.10. Zabıt Katipliği

Bir mahkemede resmi olayı yazmakla görevli katibtir⁵⁰⁵. Değerlendirmemiz olan salnamede vilayetin merkez sancağında iki kişi birinci sınıf zabıt katibi, bir kişi ikinci sınıf zabıt katibi, iki kişi üçüncü sınıf zabıt katibi ve bir evrak memuru bulunmaktadır⁵⁰⁶. Salnamede tüm sancak ve kaza merkezlerindeki mahkemelerde zabıt katipleri bulunmaktadır.

⁴⁹⁰ Necla Kızıldağ, "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Eytam Malları Üzerinde Yapılan Usulsüzlükler ve Bu Usulsüzlüklere Karşı Alınan Tedbirler", *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 11, Ekim 2020, s.234.

⁴⁹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.70.

⁴⁹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.271.

⁴⁹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.319.

⁴⁹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.364.

⁴⁹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 447.

⁴⁹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.205.

⁴⁹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.209.

⁴⁹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.228.

⁴⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.388.

⁵⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.396.

⁵⁰¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.418.

⁵⁰² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.437.

⁵⁰³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.461.

⁵⁰⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.478.

⁵⁰⁵ Sami, *a.g.e.*, s. 664.

⁵⁰⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.73.

2.4. İKTİSADİ YAPI

2.4.1. Genel Ekonomik Durum

2.4.1.1. Ticaret

Vilayetin İzmir Sancağı'nda en önemli ticaret ürünleri halı ve benzeri dokumalar ile ihracata mahsus çekirdeksiz, siyah ve rezaki üzümleri, incir, payan, pamuk, arpa, afyon, palamut, zeytyağı, susam, bakla, buğday, akdarı vesaire ürünleri mühim olduğu gibi ve kaliteli ürünlerinden oluşmaktadır. Bu ürünlerin ve Hüdavendigâr, Konya ve Adana Vilayetlerinin en kıymetli ürünlerin ihracatı yapıp, Aydın Vilayeti ve bazı vilayetlerinde Avrupa mallarının ithalatı yapılmaktadır⁵⁰⁷.

İzmir Sancağı'nın Ödemiş ve Urla Kazası çekirdeksiz ve rezaki üzümü ihraç ve kükürt, kahve ve şeker vesaire ithal edilir⁵⁰⁸. Bergama Kazası hinta, şair, palamut, pamuk kozası ve nohut, pamuk, susam, afyon, tütün, yağ ve zeytin, darı, tütün⁵⁰⁹, Çandarlı Nahiyesinde ziraat ürünlerini haricinde tuz üretimi⁵¹⁰, Tire Kazasında Urgan ve beledi (yerli kumaş, çit bezi) döşemelik ve perdelik kumaşlar ile dokuma alaca ve üzüm, zahire ticareti yapılır⁵¹¹. Çeşme Kazası çekirdeksiz ve rezaki üzümü, zeytin ihracatı ile Dakik (un), Pirinç, Kahve, Şeker ithalatı⁵¹², Seferihisar Kazası'nda 123.000 kuru ve 55.000 yaş üzüm, 16.000 kıyye şarab, 50.000 zeytin, 10.000 kıyye zeytinyağı ve 170.000 palamut ve meyve ihracatı⁵¹³, Foça Kazası kuru üzüm, buğday, arpa, yulaf, burçak, susam, nohut, anason, bakla, pamuk, zeytin yağı ihtiyaç fazlası ürünlerin ihracatı yapılır ve karşılığında dakik, pirinç, kahve, şeker gibi ürünler alınmaktadır⁵¹⁴. Kuşadası Kazasında şeker, pirinç, gaz, mısır bezi, beyaz teneke ithal edilir ve helva ve incir ihracatı yapılır⁵¹⁵. Menemen Kazasında ziraat ürünlerinden başka meyan kökü ticareti yapılmaktadır⁵¹⁶.

⁵⁰⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.167-501.

⁵⁰⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.204.

⁵⁰⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.213.

⁵¹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.219.

⁵¹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.232.

⁵¹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.237.

⁵¹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.243.

⁵¹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.252.

⁵¹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.259.

⁵¹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.265.

Aydın Sancağı merkez kazasında hinta, alef, çavdar, kum darı, susam, nohut, bakla, palamut, çekirdekli pamuk, incir ve hurda incir ve ağaç ticareti yapılır⁵¹⁷. Bozdoğan ve Nazilli Kazalarında hinta, şair, mısır, darı, kendir, pamuk, susam, Bozdoğan Kazasında incirden 6.000.000 ihracatı⁵¹⁸ ile Nazilli Kazası ormanlardan hatıb, kömür ve kereste ihraç edilir⁵¹⁹.

Çine Kazasında hinta, şair, akdarı, susam, börülce, pamuk ve zeytinyağı ve sade yağ, kuzu, sığır, yapağı yün, fıstık gibi şeyler ihracı ve karşılığında kahve, pirinç ve benzeri şeyler ithal edilmektedir⁵²⁰. Karacasu Kazasında 30.000 hinta, 220.000 şair, 82.000 mısır ve çavdar, 15.000 akdarı, burçak, susam, nohut, mercimek ve bakla, 200.000 çekirdekli pamuk, 150.000 incir, 35.000 palamut, 50.000 zeytin, 500 afyon, 450.000 yağ ve kuru üzüm, 200.000 meyan kökü üretilir. Bu ürünlerin ticareti yapılmaktadır⁵²¹.

Denizli Sancağı merkez kazasında hinta, şair, burçak, çavdar, alf ve hububat ile deri ticareti yapılır⁵²². Buldan Kazasında üzüm ve pekmez, palamut, hinta, şair, bakla, burçak gibi tarım ürünleri ile ipekli kumaş, döşemelik ve kilim ihracatı yapılır⁵²³. Çal Kazasında hinta, şa'ir, afyon, burçak, nohut, pamuk, mısır, üzüm, palamut, mazi, patates ile kilim, seccade, heybe ve çul üretilir ve bunların çoğunluğu Hüdavendigâr Vilayeti ile İzmir'e ihraç edilerek satılır⁵²⁴. Saray Kazasında hinta, kum darı, akdarı, üzüm ve incir vesaire ürünler ve sanayi ürünleri ihracatı⁵²⁵, Tavas Kazasında arpa, buğday ve ormanlardan elde edilen kereste Nazilli ve Aydına nakil edilmektedir⁵²⁶. Garbikaraağaç Kazası'nda hinta, çavdar, şair, burçak, anason, afyon, susam, pamuk ve kereste ticareti yapılmaktadır⁵²⁷.

⁵¹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.282.

⁵¹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.290.

⁵¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.312.

⁵²⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.297.

⁵²¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.306.

⁵²² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.328.

⁵²³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.334.

⁵²⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.340.

⁵²⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.346.

⁵²⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.352.

⁵²⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.358.

Saruhan Sancağı, merkez kazasında tarım ürünleri ile dokuma ve bez ticareti⁵²⁸, Eşme Kazası manifatura, şeker, kahve, sabun, gaz yağı ithal edilir⁵²⁹, Akhisar Kazası'nda elde edilen ürünler İzmir ve farklı yerlere ihraç edilmektedir⁵³⁰. Alaşehir Kazası'nda palamut, mazı ve hububat ihracatı ile manifatura, kahve, şeker, pirinç ithalatı⁵³¹, Demirci Kazası'nda halı ve palamut ve üzüm⁵³², Salihli Kazası ticareti arpa, buğday, bakla, palamut, pamuk gibi ürünlerdir⁵³³. Soma Kazası pamuk ve palamut ve zahire⁵³⁴, Kırkağaç Kazası hinta, şair, pamuk, susam ve emsali ile palamut ve zeytin⁵³⁵, Kasaba Kazası pamuk, üzüm, hinta, şair, bakla, susam, mısır gibi şeyler⁵³⁶, Kula Kazası halı ve çeşitli hububat⁵³⁷, Gördes Kazası halı, palamut ve afyon gibi ürünlerin ihracatı yapılır⁵³⁸.

Menteşe Sancağı merkez kaza⁵³⁹ ve Köyceğiz Kazası'nda hinta, şair, susam, mısır, akdarı, bal, yapağı ve keçi kılı ile kereste⁵⁴⁰, Marmaris Kazası'nda hinta, şair, çavdar, susam, mısır, akdarı, incir, palamut, limon, portakal, harup, badem, sığla yağı⁵⁴¹, Meğri⁵⁴² ve Milas Kazası'nda palamut, sığır, yapağı gibi ürünlerdir⁵⁴³.

2.4.1.2. Ziraat

Aydın Vilayetinin arazi yapısı uygun olması ve iklim koşullarının elverişliliği sebebiyle vilayet genelinde çeşitli ürünlerin yetiştirilmesine imkan sağlamıştır. Genel olarak vilayetin başlıca zirai ürünleri kura incir, çekirdeksiz üzüm, rezaki üzümü, zeytin, palamut, pamuk, tütün, arpa, buğday, susam, bakla ve afyon başlıca yetiştirilip ve ticareti yapılan ürünlerdir. Bunların haricinde hububat yetiştirilir.

⁵²⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.375.

⁵²⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.385.

⁵³⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.392.

⁵³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.399.

⁵³² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.405.

⁵³³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.411.

⁵³⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.416.

⁵³⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.422.

⁵³⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.427.

⁵³⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.434.

⁵³⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.441.

⁵³⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.453.

⁵⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.465.

⁵⁴¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.470.

⁵⁴² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.475.

⁵⁴³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.483.

Ayrıca vilayetin ormanlarında yetişen palamut, meyan kökü, mühim bir ihracat ve ticaret teşkil ettiği gibi ormanlardan kök boya, kitre, mahmuze gibi ürünler elde edilmekte ve bunlarında ticareti yapılmaktadır⁵⁴⁴.

İzmir Sancağı merkez kazasında arazide genellikle bağcılık yaygındır. Bunun yanın da bazı yerlerde buğday, arpa, mısır, darı, susam, tütün vesair yetiştirilir. Bağlı kazalarda ve nahiyelerinde üç çeşit buğday, şair, burçak, akdarı, mercimek, nohut, mısır, mercimek, pamuk, zeytin ve zeytinyağı, pamuk, susam, kendir, darı, bostan, tütün, palamut, siyah kuru üzüm, kuru çekirdeksiz ve rezaki üzümü gibi çeşit çeşit ürünler yetiştirilmektedir⁵⁴⁵.

Bunlardan hariç bazı kaza ve nahiyelerde önemli gelir getiren ziraat ürünleri de bulunmaktadır. İzmir Sancağı'na bağlı kaza ve nahiyelerden Birunabad Nahiyesi'nde çekirdeksiz ve şaraplık üzüm⁵⁴⁶, Torbalı Nahiyesi'nde hububat ve susam⁵⁴⁷, Karaburun Nahiyesi'nde kuru çekirdeksiz ve rezaki üzüm⁵⁴⁸, Ödemiş Kazasında üç çeşit buğday, börülce, kuşyemi, patates ve burçak gibi ürünler yetiştirildiği gibi ticareti de yapılmakta⁵⁴⁹, Bergama'nın Çandarlı Nahiyesinde memlehasında her yıl 10 milyon kıyye tuz üretilip satılmaktadır⁵⁵⁰. Çeşme Kazası'nda ziraat ve ticaretinde bağcılık⁵⁵¹. Seferihisar Kazası'nda üzüm, palamut ve zeytinyağı⁵⁵², Foça Kazası'ndaki tuzlada tahminen 81.530.000 kıyye tuz üretilmiştir. Ayrıca kazada zeytinyağı, ark (ispirto, rakı) ve şarap üretilmiştir. Kazanın en önemli geliri ise bir yılda 3.000.000 milyon gelir sağlayan üzümünden elde edilmektedir⁵⁵³. Menemen Kazası'nda meyan kökü ve son zamanlarda çekirdeksiz üzüm bağları yetiştirilmeye başlanmıştır⁵⁵⁴.

⁵⁴⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.500-501.

⁵⁴⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.174.

⁵⁴⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.179.

⁵⁴⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.184.

⁵⁴⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.187.

⁵⁴⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.196.

⁵⁵⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.219.

⁵⁵¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.237.

⁵⁵² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.245.

⁵⁵³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.250-252.

⁵⁵⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.265.

Aydın Sancağı, kazaları ve nahiyelerinde üç çeşit buğday, meyan kökü, afyon, şair, alef, burçak, çavdar, kum darı, akdarı, susam, nohut, bakla, çekirdekli pamuk, palamut, şair, mısır, incir, sade yağ, kuzu, sığır, yapağı yün, fıstık ile bunların dışında zeytin yetiştirilir⁵⁵⁵. Bozdoğan Kazası'nda elde edilen incirin 6,000,000 kıyyesi ihraç edilir⁵⁵⁶. Çine Kazası'nda zeytinyağı ve ticareti⁵⁵⁷. Karacasu Kazasında meyan kökü, afyon, buğday ve arpa⁵⁵⁸, Nazilli Kazası'nda en çok şair, yaş üzüm ve meyan balı gibi ürünler önemli miktarda üretilmektedir⁵⁵⁹.

Denizli Sancağı merkez, kaza ve nahiyelerinde buğday, hububat, pekmezi, bakla, palamut, şair, burçak, çavdar, alf, darı, mısır, hububat gibi ürünler yetiştirilmektedir. Bunlardan başka deri ve benzeri gibi ürünlerde üretilmektedir⁵⁶⁰. Buldan Kazası'nda üzüm ve pekmezi⁵⁶¹, Saray Kazası pamuk, üzüm ve incir⁵⁶², Tavas Kazası'nda iki çeşit buğday ve hububat gibi ürünler yetiştirilir⁵⁶³.

Saruhan Sancağı'nın merkez kazasında pamuk, çavdar, arpa, buğday, şair, bakla, darı, mısır, susam, haşhaş, kök boya, çekirdeksiz ve rezaki kuru üzüm, yapağı, fasulye, haşhaş, afyon, palamut, zeytinyağı, dakik, nohut, fasulye, bakla, mercimek, pamuk, anason, tütün ve peynir gibi ürünler yetiştirilip, bu ürünlerin ticareti de yapılmaktadır⁵⁶⁴.

Alaşehir Kazasında afyon, darı ve buğday⁵⁶⁵, Demirci Kazasında siyah kuru üzüm, buğday, haşhaş ve afyon⁵⁶⁶, Soma Kazasında tütün⁵⁶⁷, Kula Kazasında afyon, soğan, bostan gibi ürünler elde edilmektedir⁵⁶⁸.

Menteşe Sancağının merkez, kaza ve nahiyelerinde ise hinta, şair, mısır, akdarı, susam, üzüm ve bal elde edilip bunların bir kısmı ihraç edilir, bunlardan

⁵⁵⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.281.

⁵⁵⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.290.

⁵⁵⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.297.

⁵⁵⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.306.

⁵⁵⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.312.

⁵⁶⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.328.

⁵⁶¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.334.

⁵⁶² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.346.

⁵⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.352.

⁵⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.375-376.

⁵⁶⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.399.

⁵⁶⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.404.

⁵⁶⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.416.

⁵⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.434.

başka kazada yapağı keçi kılı elde edilip satılmaktadır⁵⁶⁹. Bunlardan hariç Bodrum Kazasında palamut, incir ve zeytin⁵⁷⁰ Köyceğiz Kazası'nda bal mumu ve incir⁵⁷¹ Marmaris Kazası'nda çavdar, limon, portakal, harup, badem, sıgla yağı⁵⁷², Meğri⁵⁷³ ve Milas Kazasında da benzer ürünler yetiştirilmektedir⁵⁷⁴. Ayrıca Vilayette 1896 senesinde 1.224.396 koyun ve 1.726.975 keçi 1090 tiftik sayılmış olup bunların ağnam rüsumu 12.932.717 kuruştur. Vilayetin deniz ulaşımının olmadığı yerlerde Aydın ve Kasaba demiryolu hatlarına öküz ve beygir arabaları, at, ester, deve, merkep gibi hayvanlardan taşımacılık faaliyetlerinde kullanılmıştır⁵⁷⁵.

2.4.1.3. Ormanlar

Genel olarak baktığımızda vilayetin ormanlarının çoğunluğunu kızıl ve karaçam, meşe, köknar, zeytin, kestane, çınar, kayın, ladin, fıstık, sıgla, ceviz ve sakız gibi çeşitli ağaç türleri oluşturmaktadır. Aydın Vilayetinde bulunan ormanlardan elde edilen kerestenin dışındaki mahsulatın arasında palamut, kitre, çam kabuğu, defneyaprağı, mazi, çıra, katran, ceviz kabuğu, mersin yaprağı, meyan kökü, kekik otu gibi mahsuller sayılabilir. Bunlar bölge halkının ihtiyacını karşıladığı gibi ticareti de yapılmaktadır. En fazla hatıb, kereste ve kömür ihracatı yapılmaktadır.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin topraklarının büyük bir kısmı ormanlar kaplamaktadır. Vilayetin ormanlarının yüzölçümü 10 milyon dönüm olduğu tahmin olunur. Ormanların 4 milyon dönümü ihtidab (boyama) uygun çeşit çeşit bitkiler ile palamut, 6 milyonu da her çeşit kereste imaline uygun çam ağaçlarına sahiptir. Vilayetin 1896 yılında orman hasılatı 250.2052 kuruş yirmi beş para tahkik ederek bundan teslim sandık olan meblağdan miktarı toplam 248.6154 kuruş olmuştur⁵⁷⁶.

İzmir Sancağı ormanlarca pek zengin değildir. İzmir Sancağında en çok orman Ödemiş Kazasında bulunan ormanlardır buradan imal edilen kereste ve

⁵⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.453.

⁵⁷⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.458.

⁵⁷¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.465.

⁵⁷² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.470.

⁵⁷³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.476.

⁵⁷⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.483.

⁵⁷⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.501.

⁵⁷⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.508-509.

mahrakat bölgenin ihtiyacını karşılayacak derecededir. Nif ve Seferihisar taraflarındaki ormanlar oldukça geniş ve İzmir'e yakın ise de imal olunan keresteler İzmir'de inşa olunan yapılara elverişli olmadığı için giderler çok fazladır. Ancak bu ormanlarda imal edilen odun ve kömürden İzmir'e pek çok gönderilmektedir⁵⁷⁷.

İzmir'in merkez kazasında 244 km. orman olup Nif, Kızıl, Karaca ve Yemenler Dağlarında kızıl, akçam, meşe ve pınar⁵⁷⁸, İzmir Sancağı'na bağlı Ödemiş Kazası'nda beyaz, kara ve kızılçam vardır.⁵⁷⁹ Bergama Kazası'nda gürgen, kayın, meşe, çam bulunmak keresteliğe uygun olan Çam ağaçlarından Tahtacı Aşireti tarafından parakende olarak inşaat kerestesi yapılmaktadır. Ormanlarda hazar hane olmadığından ihracatı yoktur. Senede yetmiş bin kuruş raddesinde orman geliri vardır⁵⁸⁰. Menemen Kazasında kefi hatıb ve kömür tedarik olunur⁵⁸¹.

Aydın Kazası'nda Şehirderesi, Ceviz Dağı, Karaköy, Musluca, Mezan isimlerindeki ormanlardan bir senede 100 kadar ağaç satılır ve kömür çıkarılır. Aydın Kasabası'nda ormanlardan senevi 18.000 kuruşa meblağ vardır⁵⁸². Bozdoğan kazası Madran, Ayrancık ve Karıncalı dağlarındaki ormanlar kızıl, akçam ve meşe ağaçları bulunmaktadır. Bu ormanlardan hatıb, kömür ile Madran Dağı ormanında ki Hazerhanede (tahta ve kereste biçmeye mahsus su ile çalışan, büyük bıçkı. yer)⁵⁸³ bir senede 300 metre kereste imal ve ihraç olunarak bir senelik toplam orman resmi 40.000 kuruşa denk gelmektedir⁵⁸⁴. Çine Kazasında da 160.000 dönüm ormanlardan kereste imal olunur⁵⁸⁵. Söke Kazası Beşparmak ve Dumancı dağlarındaki ormanlardan ak ve kızılçam, meşe ile pınar vardır. Bu ormanlardan hatıb, kömür ve mertek (dört köşeli kereste ağacı)⁵⁸⁶ imal ve ihraç edilir⁵⁸⁷. Nazilli Kazası'nda Sarıcaova ve Aksu bölgesindeki ormanlar kızıl ve akçam, meşe ve pınar vardır.

⁵⁷⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.508.

⁵⁷⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.174.

⁵⁷⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.196.

⁵⁸⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.213.

⁵⁸¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.265.

⁵⁸² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.282.

⁵⁸³ Sami, *a.g.e.*, s.455.

⁵⁸⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.290-291.

⁵⁸⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.297.

⁵⁸⁶ Sami, *a.g.e.*, s.1021.

⁵⁸⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.302.

Hatib, Kömür ve kereste imal ve ihraç olunur bunların yanında sümmak, mazi, kitre ve mahmuze de elde edilir ve bir sene 50.000 kuruş kadar orman resmi alınır⁵⁸⁸.

Denizli Sancağı'nın 73.808 dönüm orman bulunmakta ve vilayetin Menteşe Sancağı'ndan sonra en fazla paya sahip ormanlarıdır. Sancağın ormanlarının en geniş kısmı ise Tavas Kazası'ndaki ormanlardır. Buradan imal olunan kereste Menderes Nehriyle Bozdoğan ve Aydın Kasabalarına nakil olunur. Aydın Sancağındaki ormanların bir kısmı Buldan Kazasında olup bunlardan bölgede ihtiyaç kadar kereste imal olunur. Nazilli ve Sultanhisar'da yakacak olunarak şimendiferle İzmir'e nakil edilir⁵⁸⁹. Denizli merkez kazasında ormanlardan her türlü kereste imal olunur ve üç aded su hazarı vardır⁵⁹⁰. Buldan Kazası'nda miri ve hususi ormanlarında kereste, hatib ve kömür imal edilir⁵⁹¹. Saray Kazasındaki ormanlardan hatib ve kömür imal olunur⁵⁹². Tavas Kazası'ndaki ormanlarda kızıl ve akçam, gürgen ve pınar ağaçlarından, kereste ve demiryolu traversi imal edilir. Bu keresteler Nazilli ve Aydın taraflarına nakil edilir⁵⁹³. Garbikaraağaç Kazası'nda Daboyran, Kayser, Alaaddin, Karaçaylar, Bazır, Dodurga isimlerindeki ormanlarda çam ağacı üretilir, kereste imal edilir yıllık 50.000 kuruş kadar orman resmi alınır⁵⁹⁴.

Saruhan Sancağının batı tarafında olan Yuntdağı sırasıyla Gördes ve Demirci Kazaları ve Gelembe ve Palamut nahiyeleri dahilinde geniş ve zengin ormanlar var ise de bir kısmından yararlanılamamaktadır. Sancağın Marmara, Çolca ve Bahader ormanlarından kereste imal edilmektedir⁵⁹⁵. Saruhan Sancağı'nın merkez kazasında çam ve meşelik ormanları⁵⁹⁶, Alaşehir Kazası'nda meşelik ve çamlık ormanları⁵⁹⁷ ile Demirci'nin çam ve meşelik ormanlarından hatib ve kömür tedarik olunur⁵⁹⁸. Salihli Kazası ormanlarından küçük el aletleri yapıldığı gibi üretilen kömür İzmir ve çeşitli

⁵⁸⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.312-313.

⁵⁸⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.508.

⁵⁹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.329.

⁵⁹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.335.

⁵⁹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.347.

⁵⁹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.353.

⁵⁹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.358.

⁵⁹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.509.

⁵⁹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.376.

⁵⁹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.400.

⁵⁹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.405.

yerlere gönderilmektedir⁵⁹⁹. Soma Kazası'nda çeşitli ihtiyaçlara uygun kereste üretimi ile hatıb ve kömür üretilip ihracatı yapılmaktadır⁶⁰⁰. Kasaba Kazası meşe, çam, pınar⁶⁰¹, Gördes Kazası'nda da büyük ormanlar vardır⁶⁰².

Vilayetin sınırları içinde en geniş alanı kapsayan ormanları Menteşe Sancağı'nda bulunanlardır. Bahsedilen ormanların elde edilen odun, kereste, kömür vs. Menteşe sahillerindeki körfezlerden ve nehirleriyle taşınmaktadır. Bu ormanların en kıymetli ve güzelleri çam ağaçları, her çeşit köknar, katran, odun, kömür imali ve ihracata uygun meşe, verimli kocayemiş ağaçları olup yıllık tahminen 1000 liralık kereste ve mahrukat (odun, kömür vs.) imal edilip Suriye, Mısır ve Cezayir Bahr-ı Sefid'e ihraç olunur. Ayrıca Menteşe Sancağı ormanlarında Sığla yağı elde edilip yara gibi çeşitli hastalıklarda kullanılır, Günlük ağaçlarında çoğunluktadır⁶⁰³.

Menteşe Sancağı merkez kazada miri ormanlardan her çeşit üretilen kereste, meşe, ak ve kızılçam ve pınar ağaçlarından yıllık 150.000 kuruş gelir elde edilmektedir⁶⁰⁴. Bodrum Kazası'ndaki ormanlardan hatıb ve kömür tedarik edilir⁶⁰⁵. Köyceğiz ak ve kızıl çalı, meşe, gürgen, pınar ve çeşitli ağaçlar vardır. Kazanın ormanlarında on dört aded hazar fabrikası olup çeşit çeşit kereste yapılır ve senede 20.000 kuruşluk kadar çam kabuğu öğütülür, ihracatı yapılır. Bir senede ormanlardan 160.000 kuruş gelir elde edilmektedir⁶⁰⁶.

Marmaris Kazası'ndaki ormanlardan da her çeşit kereste, hinta, çam kabuğu, sümmak alınır ve mertek, tekerlek, günlük buhuru, hatıb, kömür ve mazı ihraç olunur. Kazanın yıllık orman hasılatı 138. 500 kuruşa kadardır⁶⁰⁷. Meğri Kazası ormanları vilayetin en iyi ormanlarından olup bunlar ak ve kızıl çam ile çeşitli ağaçlardan oluşur. Bu ormanlardan her türlü kereste yapılır yıllık 350.000 parçadan çok kereste satılır ve geliri 427.654 kuruştur⁶⁰⁸. Milas Kazası'nda ise miri ve hususi

⁵⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.411.

⁶⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.417.

⁶⁰¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.428.

⁶⁰² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.442.

⁶⁰³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.508.

⁶⁰⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.453.

⁶⁰⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.459.

⁶⁰⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.465.

⁶⁰⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.470.

⁶⁰⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.476.

ormanlarında ak ve kızıl çam ile pınar ağaçları vardır. Her türlü kereste ve kömür alınır, İzmir ile İskenderiye'ye ihraç edilir ve yıllık 88.305 kuruş orman geliri elde edilir. Bunun için H.1311 (M.1893) yılında Güllük İskelesine Karakol inşa edilmiştir⁶⁰⁹.

2.4.1.4. Sanayi

Tanzimat öncesi dönemde Osmanlı sanayisi küçük el sanatları ve gedik usulüne dayalıydı. İş hayatını düzenleyen kurallar loncalar tarafından konulmuş ve asırlardır değişmeden devam etmiştir. Loncaların yanında gedik usulü de etkili olmuş, sanayi ve ticaretin her dalındaki işyerlerinin ve imalathanelerin sayısı, o sektörde çalışanların sayısı belirlenerek sınırlandırılmıştır⁶¹⁰. Osmanlı Devleti XVIII. ve XIX. yüzyıla geldiğinde devlet teşebbüsü ve sermayesi ile pek çok imalathane, atölye ve fabrikalar kurdu. Bu sanayi kolları arasında genellikle İstanbul çevresinde kurulan silah ve barut fabrikaları, çini imalathanesi, basmahane, boyahane, diba ve kemah imalathaneleri, kağıt ve çuha fabrikaları, ipekli dokuma, yelken bezi ve gemi çapası tesisleridir⁶¹¹. Ayrıca çeşitli gıda maddeleri, yağ ve sabun fabrikaları ile çimento ve tuğla gibi inşaat malzemesi üreten imalathanelerde kurulmuştur. Bu fabrikalar öncelikle İstanbul ve bir kısmı İzmir ve Adana yörelerinde kurulmuştur⁶¹².

İlk kurulan fabrikalar piyasaya ve ihtiyaca yönelik olmayıp daha çok askeri ihtiyaçları karşılamak üzere açılmıştır. Tanzimat döneminde ise devlet adamları sanayi üzerinde yeni çalışmalara başlanmış 1840-60 arası devlet öncülüğünde sanayii benimsenmiştir 1860 yılından sonra özel teşebbüs yoluyla sanayileşme çabalarına girişilmiş⁶¹³.

Osmanlı sanayisinde XIX. yüzyılın sonlarına kadar küçük üretimde esnaf yeni şartlara uyum gösterip üretim metotlarını değiştirerek varlığını sürdürmüştür⁶¹⁴.

⁶⁰⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.483.

⁶¹⁰ Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii (1839-1876)", *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, (Ed. Halil İnalçık- Mehmet Seyitdanlıoğlu), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2017, s.715.

⁶¹¹ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2012, s.228.

⁶¹² Şevket Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s.225-256.

⁶¹³ Seyitdanlıoğlu, "Tanzimat Dönemi...", s.720.

⁶¹⁴ Ahmet Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2014, s.338.

Bu küçük sanayi dallarını korumak için⁶¹⁵ 1863-1873 yılları arasında “Islah-ı Sanayi Komisyonu” kurularak esnafın şirketler halinde birleştirerek yeni bir sektör yaratmaya çalışılmıştır⁶¹⁶.

İzmir’de bu dönemde yabancı sermayedarlar tarafından fabrikaların kurulduğu önde gelen merkezlerden olmuştur. 1861’de İngiliz Abbot ailesi bir müslin boyama ve basma fabrikası kurmuş, kısa zaman sonra kapanmıştır. Yine çoğunluğu İngilizlere ait 20’ye yakın iplik boyama fabrikaları bulunmaktaydı. İngiliz girişimci J.B. Gout 1863 yılında başlayarak on yılda İzmir, Aydın, Manisa, Bayındır, Tire ve Menemen’de on çırçır fabrikası kurmuş. MC Andrews ve Forbes isimli şirket 1854-1875 yılları arasında Aydın, Söke, Nazilli ve Kuşaklı’da dört meydan kökü fabrikası açmıştır. Zeytinyağı ve Sabunhane fabrikaları da gelişme göstermiştir⁶¹⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nde İzmir’de toplam 30 adet buhar, ateş ve su ile çalışan fabrika bulunmaktadır. Bunların 13 adedi Dakik Fabrikası olup, bunların 9 adedi ateş gücüyle, 2 adedi su gücüyle ve 3 adedi su ve ateş gücüyle çalışmaktadır. Ateş gücüyle çalışan 4 adet Demir, 4 adet Kereste, 1 adet Bor, 2 adet İspirto fabrikası bulunmaktadır. Kereste fabrikalarından yük tahtaları biçilip küçük tahtası yapılmaktadır. İki adet bira fabrikasının biri havagazı ile biri ateş gücüyle çalışmaktadır. Ayrıca diğer fabrikalardan 1 adet havagazı ile çalışmakta, 4 adet fabrikanın iki adedi el gücüyle çalışır, iki adedi ispirotoyla çalıştırılmaktadır⁶¹⁸.

Bunların dışında İzmir’de 255 Ark fabrikası bulunmaktadır⁶¹⁹. Ödemiş Kazası’nda 1 buhar fabrikası, 28 Debbaghane⁶²⁰, Denizli Sancağında su ile çalışan Avrupa Dakik fabrikaları vardır⁶²¹. Köyceğiz Kazası’nda 14 tane hazar fabrikası vardır⁶²².

⁶¹⁵ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.349.

⁶¹⁶ Seyitdanlıoğlu, “Tanzimat Dönemi...”, s.715.

⁶¹⁷ Seyitdanlıoğlu, “Tanzimat Dönemi...”, s.726.

⁶¹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.146-147.

⁶¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.169.

⁶²⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.195.

⁶²¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.328.

⁶²² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.465.

2.4.1.4.1. Dokuma Sanayi

Osmanlı İmparatorluğu'nda en fazla gelişmiş sanayi koludur. XIX. yüzyıla kadar ileri seviyede bulunmakla birlikte iç tüketimde devletin ihtiyacını karşılanmanın yanında XVIII. yüzyılda ihracatı yapılıyordu. İmparatorluğun birçok yerinde olduğu gibi İzmir'de üretilen ipekli, dokuma, yün ve tiftik mamullerin İtalya, Fransa, İspanya, Venedik ve Ceneviz gibi ülkelere ihraç ediliyordu⁶²³. Devlet XIX. yüzyıldan itibaren “Fabrika-i Hümayunlar” olarak adlandırılan ve dokuma üretimi yapan sanayi kuruluşları oluşturmuştur⁶²⁴.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin hemen hemen bütün sancak ve kazalarında küçük sanayi kolları görülmekle birlikte en çok karşımıza dokuma sanayi çıkmaktadır. Dokumacılık Fabrikaların yanında el işi ya da küçük tezgahlarda yapılıyordu. Dokumacılıkta vilayet genelinde yapılan işler şöyledir; Ödemiş Kazası'nda ipek mendil vesaire dokuma⁶²⁵, Tire Kazası'nda beledi (yerli kumaş, çit bezi) adı verilen döşemelik ve perdelik kumaşlar ile alaca dokuma⁶²⁶, Çeşme Kazası'nda halı ve iplikten bez, peşkir ve perdelik kumaş üretilmiştir⁶²⁷.

Aydın Sancağı merkez kazasında çeşitli dokumacılık ve sanayi olarak kırk dokuz türlü zanaat vardır⁶²⁸. Söke Kazası'nda Keçecilik⁶²⁹, Nazilli Kazası'nda gömleklik bez⁶³⁰, Buldan Kazası'nda her çeşit alaca ve ipekli kumaş, döşemelik, kilim, halı ve kıldan yapılmış çul gibi ürünler ayrıca bunlar ihracatı da yapılmaktadır⁶³¹,

Denizli Sancağı'nın Çal Kazası kilim, seccade, heybe ve çul yapılır ve bunların en iyileri Hüdavendigâr Vilayeti ile İzmir'e nakil edilerek satılırdı⁶³². Saray Kazası Avusturya alacası, 21.293 top adi alaca, 34.158 top bez ve 17834 adet kuşak

⁶²³ Seyitdanlıoğlu, “Tanzimat Dönemi...”, s.715-716.

⁶²⁴ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s.333.

⁶²⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.196.

⁶²⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.232.

⁶²⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.237.

⁶²⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.281.

⁶²⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.301.

⁶³⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.312.

⁶³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.334.

⁶³² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.344.

dokunulmaktadır⁶³³. Manisa Sancağı merkez kazasında çulha ve dokuma bez⁶³⁴, Eşme Kazasında kilim, seccade, çul dokunur ve üretimi yapılır⁶³⁵. Akhisar Kazası muytab (kıl dokuyan, kıldan eşya yapan)⁶³⁶, Demirci kazası dokumacılık⁶³⁷, Kasaba kazası Dikici (terzicilik)⁶³⁸, Kula Kasabasında döşemelik ve fılık (tiftiğin beyaz ve ala cinsi) yapağıdan halı dokuma⁶³⁹, Gördes kazası seccade⁶⁴⁰, Meğri Kazası'nda 600 parça halı, seccade, kilim ve heybe dokunur ve üretimi yapılır⁶⁴¹.

2.4.1.4.2. Dericilik

Günlük yaşamda pek çok alanında kullanılan deri, Orta Asya'da Türk kültüründe bir ata mesleği olduğu bilinmekte, Anadolu Selçukluları döneminde örgütlenerek devam eden dericilik zanaatı, Osmanlı Döneminde en yüksek seviyeye ulaşmıştır⁶⁴². Osmanlı Devleti'nde deri sanayisinde Tanzimat'tan sonra büyük bir gerileme oldu. Ancak XIX. yüzyılın ortalarına kadar eski usullerle üretim yapan debbağhaneler yanında özellikle 1850'lerden Sakız, Sisam, Midilli, Edremit ve İzmir yöresinde küçük fabrikalar ve işletmeler de açılmıştır. Ancak gelişen teknik gelişmeleri takip edemeyen Türk dericiliği iç piyasaya yönelik küçük işletmeler olarak kalmıştır⁶⁴³.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde dericilik alanındaki el sanatları Aydın Sancağı⁶⁴⁴ ve Söke Kazasında kunduracılık⁶⁴⁵, Denizli Sancağı'nda

⁶³³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.346.

⁶³⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.376.

⁶³⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.385.

⁶³⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.400.

⁶³⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.405.

⁶³⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.428.

⁶³⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.435.

⁶⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.445.

⁶⁴¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.475.

⁶⁴² Melda Özdemir, "Türk Kültüründe Dericilik Sanatı", *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 20, Ankara 2007, s.71.

⁶⁴³ Zeki Tekin, "Deri", *DİA*, C.9, İstanbul 1994, s. 178.

⁶⁴⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.281.

⁶⁴⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.301.

cilalı deri alınıp satılmaktadır⁶⁴⁶. Manisa kazası Debbağ ve kunduracılık⁶⁴⁷, Akhisar Kazasında Debagat, papuşçuluk, kunduracılık yapılmaktadır⁶⁴⁸.

Bunlardan hariç vilayette kuyumculuk, demircilik, urgancılık, marangozluk, doğramacılık, dülger, yapıcı ve terzicilik, sarrac (eğer vs. at takımı yapan ve satan adam), küçük ziraat aletleri, keçecilik, semercilik, bakırcılık, kiremit desti ve çömlek ile desenli gümüş takımları yapılır⁶⁴⁹.

2.4.1.5. Madenler

Madencilik Osmanlı sanayisinin en önemli bir koludur. Devletin toprakları zengin maden yataklarını barındırıyordu. Önemli bir kısmı işletilen madenler, devletin malı sayıldığı için onu işletme yöntemi devlete aitti. XIX. yüzyılda maden ocakları doğrudan devlet tarafından görevlendirilen maden emini ve nazırlarınca işletiliyordu. Bunun haricinde özel kişilere verilen ocaklarda vardı⁶⁵⁰. XIX. yüzyılın ikinci yarısında madenlerle ilgili yeni düzenlemeler yapılmış. 1861 Maden Nizamnamesi çıkarılarak madenlerin ihale şekilleri ve resmlerin tahsil usulleri tespit edilmiş, taş ocakları ayrı hükümlere bağlanmıştır⁶⁵¹.

Aydın vilayeti genelinde krom, zımpara, manganez, kömür, gümüş ve altın madenleri vardı. Bu madenlerden senelik toplam 1.117.323 kuruş, taş ocaklarından 112055 kuruşu tahkik edilip 99279 tahsil edilmiştir⁶⁵². Vilayet dahilinde madenlerin en çok olduğu sancaklar İzmir ve Menteşe'dir. Daha sonra Aydın, Denizli ve Saruhan Sancakları oluşturmaktadır.

İzmir Kazası'nda ikisi simli kurşun ve birisi linyit olmak üzere üç imtiyazlı Altın ve gümüş olarak bir ruhsatlı madenler⁶⁵³, Seydiköy Nahiyesine bağlı İslam Gümüldür Karyesinde çinko ve simli kurşun madeni⁶⁵⁴ Tire kazası imtiyazlı dört adet zımpara madeni vardır⁶⁵⁵. Foça kazasının Foça-i Cedid nahiyesinde 48 adet taş

⁶⁴⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.328.

⁶⁴⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.376.

⁶⁴⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.400.

⁶⁴⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.435.

⁶⁵⁰ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.9.

⁶⁵¹ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s.343.

⁶⁵² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.509-510.

⁶⁵³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.174.

⁶⁵⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.182.

⁶⁵⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.232.

ocağından 8 tanesi hususi arazide, 40'ı devlete aittir. Bu ocaklardan değirmen ve kırık taşları çıkarılmaktadır. Taş ihracatından dolayı nahiyeye her yıl 2000 lira gelir elde edilir. Bu ocaklar işletilmesi H.1308 Mart'ından itibaren 4 yıllığına 3000 liraya mültezime ihale ile verilmiştir⁶⁵⁶. Kuşadası Kazası Ayasuluğ Nahiyesinde imtiyazlı bir zımpara madeni vardır⁶⁵⁷.

Aydın Sancağında merkez kasaba ve Sobuca Nahiyesinde bir ruhsatlı, Balatecik civarında bir imtiyazlı, Aynaabad Nahiyesine bağlı Gümüş Karyesinde üç imtiyazlı zımpara madeni⁶⁵⁸, Söke Kazasında imtiyazlı bir zımpara madeni, bir takım taş madenleri, bir kömür madeni ve bir demir madeni⁶⁵⁹, Karacasu Kazasının imtiyazlı bir maden vardır⁶⁶⁰.

Denizli Sancağı'nda, Saray kazasında biri soda dördü kükürt madenlerine ait olmak üzere beş yerde sıcak su(miyah-ı hare) madeni⁶⁶¹, Garbi Karaağaç Kazasında Dodurga, Yumrutaş, Karaköy, Kurtlar, Kasır, Düden, Tahtalı'da Gümüş, Kum Afşarı, Gılman köyü, Doğan Kaya, Niyazlar, Bayındır, Küşten, Karalma'lar, Alaaddin, Alacain isimli nahiyelerde krom madenleri vardır⁶⁶².

Saruhan Sancağı'nda, Akhisar Kazasında Kömürcü karyesinde Krom ve Marmaracık Nahiyesinin Karadağ mahalinde zımpara madeni⁶⁶³, Soma Kazasında linyit, kömür madenleri⁶⁶⁴, Kula Kasabası zımpara, küfeki sünger taşları ve mermer madenleri vardır⁶⁶⁵.

Menteşe Sancağında Bodrum Kazası bir simli kurşun madeni⁶⁶⁶, Köyceğiz Kazası yirmiden fazla krom madeni ocağından bir yılda on bin ton civarında ihracat yapılmış ve maden idaresi tarafından yüz bin kuruştan fazla vergi alınır⁶⁶⁷. Meğri Kazasında Halıca mahallede Krom ve Mangenez madenlerinin bir kısmı imtiyazlı

⁶⁵⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.253.

⁶⁵⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.259.

⁶⁵⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.282.

⁶⁵⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.301.

⁶⁶⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.308.

⁶⁶¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.347.

⁶⁶² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.358.

⁶⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.393.

⁶⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.417.

⁶⁶⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.435.

⁶⁶⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.459.

⁶⁶⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.465.

işletilmektedir. İmtiyazlı işletilen madenden geçen yıl 9.911 ton Krom cevheri Avrupa'ya ihraç edilmektedir⁶⁶⁸, Milas Kazasında Ala Kilise Karyesi civarında imtiyazlı bir kömür madeninden bir yılda 1200 ton kadar ihracat ve nakliyatı yapılmaktadır⁶⁶⁹.

2.4.1.6. Osmanlı Bankası

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat döneminde para ve kredi alanında yapılan önemli değişiklikler ile yönetim, ekonomi ve ticaret alanında yapılan yeni düzenlemeler bankacılığı zorunlu hale getirmişti⁶⁷⁰. Devletin ilk banka kurma girişimleri 1830'larda Galata Bankerleri olarak adlandırılan, devlete borç verebilecek büyük birikimlere sahip levanten sermayedarlar ile dış ticaret ilişkin kredi sorunlarını çözebilecek yabancı sermayedarların girişimleriyle başladı⁶⁷¹. Osmanlı Devletinde ilk banka 1847 yılında "Bankı Dersaadet" adıyla Galata'da faaliyet gösteren, borç para veren ve kambiyo işleri yapan Th. Baltazzi tarafından hükümetin izniyle kurulmuş, ancak Kırım savaşı öncesi iflas etmiştir.

Devlet, İngiliz sermayesi kanalı yoluyla borçlanmaya gitmesinin de etkisiyle 1856 yılında "Bank-ı Osmani" kuruldu. Londra merkezli bankanın en büyük kuruluşu İstanbul'da bulunuyordu. İmparatorluğun Mısır hariç her yerinde şube açma hakkı kazanan banka aynı yıl İzmir'de şubelerini açtı. Banka tevdiat, iskonto vb. ticari muamelelerle uğraşacaktı. 1863 yılında "Bank-ı Osmani Şahane"ye çevrilen banka büyük ölçüde ticaret bankası olarak çalışmalarını sürdürdü⁶⁷².

Osmanlı Devletinde diğer bir kuruluş ise "Menafî Sandığı" ya da "Memleket Sandığı" adıyla 1863 yılında kurulmuş Ziraat Bankası'dır. Yerli sermayeli bir banka olmanın yanı sıra daha çok zirai kredi veren bir kuruluş görünümündeydi. Bankanın kuruluş amacı tarım alanında faaliyet gösterecek yeni ve sağlam bir kredi kurumunun oluşturulmak istenmesidir. Ziraat Bankası başlangıçta geniş bir taşra örgütü

⁶⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.476.

⁶⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.483.

⁶⁷⁰ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.337.

⁶⁷¹ Pamuk, *a.g.e.*, s.234.

⁶⁷² Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.337-338.

oluşturarak, faaliyete geçtiği 1889 yılının sonunda 87'si şube ve 244'dü sandıktan oluşan 331 taşra kuruluşu vardı⁶⁷³.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde Bank-ı Osmani'nin İzmir Şubesinde birer birinci ve ikinci direktör, muhasebe memuru, evrak müdürü, sandık memuru ser müsevvid, muamelat ve tercüman bulunmaktadır. Bankanın Aydın Sancağı'nın merkezinde iki şubesi Nazilli'de bir şubesi olup, hepsinde birer yabancı müdür vardır. Bankanın Manisa, Denizli, Alaşehir ve Bergama'da birer muamelat-ı hariciye memuru vardır. İzmir'de Bank-ı Osmani'nin işleyişinden bahsedilmektedir⁶⁷⁴.

Salnamede vilayetin bütün sancak ve kazalarında Ziraat Bankası şubesi veya İdaresi vardır. Aydın Sancağı ziraat bakasında görevli bir aza, iki şube memuru ve bir katip görevlidir⁶⁷⁵. Denizli Sancağı ziraat bankası şubesinde bir reis, şube memuru, iki aza ve muavini, bir katip vardır⁶⁷⁶. Saruhan Sancağı'nda bir memur ve bir muavini, bir katib-i evvel, bir katib-i sani ve bir mukayyid, bir meclis reisi ve üç aza⁶⁷⁷, Menteşe Sancağı bir memur ve üç aza, katip ve katib-i sani vardır⁶⁷⁸. Kaza merkezlerinde bulunan Ziraat Bankası şubesi veya idaresinde görevli reis, muhasebe katibi ve refiki ile azalar bulunmaktadır.

2.4.1.7. Deyun-ı Umumiye Yönetimi

Osmanlı Devletinin içinde bulunduğru ekonomik bunalım ek kaynak arayışlarına neden olmuştur. 1840 yılından itibaren Avrupalı sermayedarlar ve Avrupalı Devlet temsilcileri, mali sorunlara çözüm amacıyla dış borçlanmaya gidilmesini konusunda merkezi bürokrasiye baskı yapmaya başlamıştı. Böylece ilk dış borçlanma bu sayede Galata Bankerleri aracılığıyla kısa vadede 1840 yıllarında Fransız bankalarından sağlanmış. Osmanlı Devleti, dış borç almama konusunda birçok kez büyük bir çaba içine girmişse de Kırım Savaşı sırasında içinde bulunduğru

⁶⁷³ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s.426.

⁶⁷⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.106-110.

⁶⁷⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.272.

⁶⁷⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.320.

⁶⁷⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.365.

⁶⁷⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.448.

sırada harcamaların artması ve gelir-gider dengesinin artması mali durumun daha da kötüleşmesi, Avrupa piyasalarında borçlanma sürecini başlatmıştır⁶⁷⁹.

Osmanlı Devletinde ilk borçlanmadan itibaren başlayan süreç 1980'lere kadar günden güne artmış, 200 milyon Sterline çıkmıştır⁶⁸⁰. Devlet dış borçların ödemelerini 1876 yılında durdurduğunu ilan etmiş. 1877 yılında Rus harbi sonrası savaş tazminatı ödemek zorunda kalmasıyla da Osmanlı maliyesi iflas etmesine neden oldu. Osmanlı Devletinin dış borçlarını ödemesini durdurma kararı almasından sonra hükümet ile Fransız, İngiliz, Avusturyalı, Alman ve diğer alacaklı temsilciler ile başlayan görüşmeler neticesinde 1881 yılında anlaşma yapıldı⁶⁸¹. 1881 yılında yabancı alacaklılarla anlaşarak iç ve dış borçların idaresi için Osmanlı Devleti'nde Deyun-ı Umumiye İdaresi kurulması karar verildi. Muharrem Kararnamesi ile Rusya'ya ödenecek savaş tazminatı dahil edilerek bütün Osmanlı borçları birleştirildi. Borçların ödenebilmesi amacıyla tütün ve tuz tekelleri, damga resmi, balıkçılık ve alkolden alınan vergiler öşür ve Doğu Rumeli Vilayetinin ödediği vergiler Deyun-ı Umumiye'ye tahsil edildi. Bu kurum devlet içinde devlet görünümünde, yerli ve yabancı 6 bin memurundan iki yüze yakını üst düzeyde görevli Avrupalılardı. Osmanlı Devleti ise 1914 yılına kadar dış borç almaya devam etmiştir⁶⁸².

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde, İzmir Sancağı merkezinde bulunan Deyun-ı Umumiye Nezareti'nin nazırı Hacı Şefik Bey'dir. İki gayrimüslim yardımcısı olup bunlar bir müfettiş ve bir tuz ser kontrol memurudur. Ayrıca Deyun-ı Umumiye Nazareti'nin muhasebe heyetinin Müslümanlardan oluşan 15 görevlisi, bir muhasebe başkatibi, bir refik-i evvel, bir irsalat mukayyidi, iki icmalat mukayyidi, bir tezakir mukayyidi, bir aşar katibi, bir tuz duhan mukayyidi, muharrerat mukayyidi, bir icmal tefrik memuru, bir muavini, bir sandık emini osman, bir pul memuru, bir muhakemat memuru, bir odacı bulunmaktadır. Nezaretin tahrirat kaleminin de Müslümanlardan oluşan sekiz görevlisi, bir başkatip, bir refik-i evvel iki müsevvid, üç mübeyyiz iki mukayyid bulunmaktadır. Tuz kontrol kaleminin,

⁶⁷⁹ Pamuk, *a.g.e.*, s.230.

⁶⁸⁰ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.180.

⁶⁸¹ Pamuk, *a.g.e.*, s.231-232.

⁶⁸² Ünal, *a.g.e.*, s.236.

kontrol memuru, fenn-i kontrol muavini, katipten oluşan üç gayrimüslim memuru vardır.

İzmir Duyun-u Umumiye Müdürüyeti'nde görevli on dört piyade kolcusu olmak üzere 13 memuru vardır. Bunlar; müdür, başkatip, ikinci katip, icmal katibi, tezkere katibi, muavin, iki mubassır, istimareci, kemer kapısı memuru, posta memuru, kolcu başı, süvari kolcusu ve 14 piyade kolcusudur. İzmir'de Tuz Ambar Memuriyeti kurulmuş beş görevlisi katip, memur, iki parekende sarfiyat memuru ve kantarcı, Karşıyaka müdüriyetinde ise yerli ve yabancılardan oluşan, müdür, tuz ambar kontrol memuru, katip, sandık emini, iki mubassır, iki kantarcı ve 2 kolcu dokuz memuru bulunmaktadır⁶⁸³.

Değerlendirdiğimiz salnamede vilayetin Menteşe Sancağı hariç diğer sancak merkezlerinde Duyun-ı Umumiye İdaresi vardır. Vilayetin Kazalarında ise Duyun-ı Umumiye İdaresi yer almakla birlikte bazı kaza merkezlerinde idarenin sadece bir memuru görevlidir.

Duyun-ı Umumiye İdaresi yer aldığı sancak ve kaza merkezleri şöyledir; Foçateyn Kazası'nda Duyun-ı Umumiye İdaresi'nde bir müdür, başkatip ikinci katip, tahrirat katibi, tezkere katibi, sandık emini, ambar baş memuru vardır⁶⁸⁴. Kuşadası Kazası'nda bir memur ve katib, tuz ambar emini, kantarcı, kolcu vardır⁶⁸⁵.

Aydın Sancağı'nda bir müdür, baş katip, tahrirat katibi, aşar katibi, sandık emini ve meskerat katibi vardır⁶⁸⁶. Denizli Sancağı'nda bir memur, bir katib, bir korucu ve bir mülazım vardır⁶⁸⁷. Saruhan Sancağı'nda bir müdür, bir muhasebe katibi, bir tahrirat katibi, bir mukayyid ve mübeyyiz, sandık emini, müskirat katibi ve mübaşir görevlidir⁶⁸⁸. Menteşe Sancağı merkezinde Duyun-ı Umumiye İdaresi kurulmamış sadece bir memur görevlidir. Sancağın kazalarında aynı şekilde sadece bir Duyun-ı Umumiye memuru görevlidir⁶⁸⁹.

⁶⁸³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.87-89.

⁶⁸⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.247.

⁶⁸⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.255.

⁶⁸⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.275.

⁶⁸⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.367.

⁶⁸⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.367.

⁶⁸⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.449.

2.5. ASKERİ YAPI

2.5.1. Tanzimat'tan Sonra Askerî Yapı

2.5.1.1. Nizamiye Askeri

Osmanlı Devleti'nde XIX. Yüzyılda askerlik alanında yeni düzenlemelerin yapıldığı bir dönem olmuştur. Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmasıyla 17 Haziran 1826 günü yayımlanan bir kanunname ile “Asakîr-i Mansûre-i Muhammediye” adı altında Batılı tarzda yeni ve modern bir ordunun kurulmasına karar verilmiştir. Yeni ordu 1828’de “Tertip” yerine “Alay”, “Kol” yerine “Tabur” ve “Saf” yerine de “Bölük” terimleri benimsendi. Her alayın üç taburdan kurulması uygun görüldü. Alay komutanına “Miralay” taburunkine “Binbaşı” denildi. Bir süre sonra alaylar, “Hassa” ve “Mansure” olmak üzere ikiye ayrılarak komutaları “Ferik” (Tümgeneral) rütbesindeki subaylara verildi. Ferikler daha sonra “Müşirliğe” dönüştürüldü ve uzun süre böyle kaldı⁶⁹⁰.

Tanzimat'ın ilanından sonra askerlik alanında yapılacak olan düzenlemeleri belirlemek için çalışmalara başlandı. *Meclis-i Muvakkat*'da alınan kararlar gereği yeni ordu yedi ayrı bölgeye ayrılmıştır. Yerleri şöyle idi: Birinci ordu merkezi İstanbul'du ve ismi Hassa Ordusu'dur. İkincisi Tuna Ordusu, üçüncüsü Rumeli Ordusu, dördüncüsü Anadolu Ordusu, beşincisi Suriye Ordusu, altıncısı Arabistan Ordusu, yedinci ordu ise Yemen Ordusu'dur. Birinci ordu, 28 piyade taburu, 7 süvari alayı, 2 seyyar topçu alayından kurulmuştu⁶⁹¹. Aydın ve Menteşe yöreleri Hassa Ordusu'na bağlıdır⁶⁹².

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde İzmir'de Hassa Orduyu Hümayunun ikinci alayının dördüncü taburu bulunmaktadır. Ordu fırka, alay, tabur ve bölük şeklinde sınıflandırılmaktadır. İzmir'de Hassa Orduyu Hümayununa mensub olup İzmir'de bulunan Nizamiye İkinci Alayının Dördüncü Taburu Emir ve Zabitanları İkinci Alay Kaymakamı Mehmet Münir Bey'dir. 4 Aşar ve 4 Mecidi madalyaları vardır. Binbaşı Ahmet Efendi'nin mecidi 4 ve Plevne madalyası vardır.

⁶⁹⁰ Musa Çadırcı, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik*, (Der. Tülay Ercoşkun), İmge Kitabevi, Ankara 2008, s.127.

⁶⁹¹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. VIII, TTK, Ankara 1995, s. 355-356.

⁶⁹² Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 314.

Diğerleri bir kolağası, bir katip, bir tüfekçi ve iki yüzbaşı olup dört bölükten oluşmaktadır⁶⁹³.

2.5.1.2. Redif Kuvvetleri

1834 yılında kurulması kararları Redif askeri teşkilatı, 1843 düzenlemesi ile ordunun yedek gücü haline getirildi. Askerlik hizmetini bitirdikten sonra terhis edilerek, memleketlerine gönderilen erler bir yıl süre ile redif askeri olarak hizmet vereceklerdi. Ayrıca küçük subay ve subaylardan oluşan bir eğitim kadrosu bulunuyordu⁶⁹⁴. Redif askerlerinin giderlerini karşılamak üzere “*Redif-i Mansure Hazinesi*” adıyla bir hazine oluşturulmuş ve Rumeli ve Anadolu’da birçok bölgenin geliri buraya bağlanmıştır⁶⁹⁵.

Teşkilat yönünden dört bölgeye ayrılmış bulunan İmparatorlukta her bölgenin bir genel karargah merkezi, toplantı yerleri ve depo merkezleri vardı. Depo merkezi olan kentlerinde talim ve savaş için gerekli malzeme, eşya ve silah bulunduruluyordu. Aydın ve İzmir birinci bölge olan İzmit’in depo merkezleridir⁶⁹⁶.

Değerlendirdiğimiz salnamede İzmir Sancağı merkezinde Üçüncü Orduyu Hümayuna Mülhak On İkinci İzmir Redif Fırkası ve Mevki’ Kumandanlığı olup Kumandan Vekili; Yaveran-ı Hazreti Şehriyariden İzmir Livası Kumandanı Mirliwa Hacı Osman Paşa’dır. Gümüş İmtiyaz, Kırım, Rusya, İftihar, Silistre, Kürdistan madalyaları vardır. İzmir Divan-ı Harb Muvakkati Heyeti’nin yedi azası vardır. İzmir Divan-ı Harb Daimi Heyeti’nin bir reisi ve dört azası bulunmaktadır⁶⁹⁷. İzmir İnşaat Komisyonu Heyeti’nin bir reis ve iki azası, İzmir Akar Komisyonu’nun bir reis ve üç azası, İmtihan Komisyonu’nun bir reis, bir aza ve bir mülazımı bulunmaktadır. Levazımat-ı Umumiye Dairesine Mensub İzmir Sevkiyat Komisyonu Heyeti’nin bir reisi ve altı azası bulunmaktadır⁶⁹⁸.

⁶⁹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.78-79.

⁶⁹⁴ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 316.

⁶⁹⁵ Çadırcı, *Tanzimat Sürecinde Türkiye...*, s. 36.

⁶⁹⁶ Çadırcı, *Tanzimat Dönemi Anadolu...*, s. 316-317.

⁶⁹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.77.

⁶⁹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.78.

Salnamede İzmir merkez nahiyyelerinde Redif On İkinci Fırkanın Kırk Beşinci İzmir Alayının Birinci İzmir Taburu⁶⁹⁹, İzmir Alayının İkinci Birunabad Taburu, Cezayir Bahr-i Sefid Topçu Birinci Alayı bulunmaktadır⁷⁰⁰. Topçu Alayının İkinci Taburunun İzmir Hamidiye İstihkamındaki Birinci ve İkinci Bölüğü'nde 14 kişi, İzmir Hamidiye İstihkamı İnşaat Komisyonu'nda ise dört kişi bulunmaktadır. Ayrıca vilayetin Bahri Vapur-ı Hümayunun Mürettebatı 14 kişiden oluşmaktadır⁷⁰¹.

İzmir Sancağı kazalarında, Kırk Yedinci Alayın Dördüncü Ödemiş Redif Taburu⁷⁰², Kırk Yedinci Alayın Üçüncü Tire Redif Taburu⁷⁰³, Kırk Yedinci Alayın İkinci Kuşadası Redif Taburu⁷⁰⁴, Kırk Beşinci Alayın Dördüncü Menemen Redif Taburu vardır⁷⁰⁵.

Aydın Sancağı'nda Kırk Yedinci Aydın Alay Mirlivaya Hafız Adem Bey'dir. Aşar 3, Mecidi 5 ve Karadağ, Rusya ve iftihar madalyaları vardır⁷⁰⁶. Kırk Yedinci Alayın Birinci Aydın Redif Taburu⁷⁰⁷, Kırk Sekizinci Alayın İkinci Yenipazar Redif Taburu⁷⁰⁸. Kırk Sekizinci Alayın İkinci Çine Redif Taburu⁷⁰⁹, Kırk Sekizinci Alayın İkinci Karacasu Redif Taburu⁷¹⁰, Kırk Sekizinci Alayın Birinci Nazilli Redif Taburları vardır⁷¹¹.

Denizli Sancağı'nda Yirmi İkinci Denizli Redif Livası Kumandanı Mirliva Hüsnü Paşa olup Aşar 4, Mecidi 3, Gümüş İmtiyaz ve Altın Girid Madalyaları vardır. Kırk Üçüncü Alayın Birinci Denizli Redif Taburu⁷¹², Kırk Üçüncü Alayın Üçüncü

⁶⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.79.

⁷⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.80-81.

⁷⁰¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.82.

⁷⁰² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.194.

⁷⁰³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.230.

⁷⁰⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.256.

⁷⁰⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.263.

⁷⁰⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.272.

⁷⁰⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.272-273.

⁷⁰⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.287.

⁷⁰⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.295.

⁷¹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.304.

⁷¹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.304-305.

⁷¹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.322.

Honaz Redif Taburu⁷¹³, Kırk Üçüncü Alayın İkinci Sarayköy Redif Taburu⁷¹⁴, Kırk Dördüncü Alayın Dördüncü Tavas Redif Taburu vardır⁷¹⁵.

Saruhan Sancağı'nda Kırk Beşinci Alayın Üçüncü Manisa Redif Taburu komutanı binbaşı Nuri Efendi'dir⁷¹⁶. Yirmi Altıncı Alayın İkinci Eşme Redif Taburu⁷¹⁷, Kırk Altıncı Alayın İkinci Akhisar Redif Taburu⁷¹⁸, Kırk Altıncı Alayın Üçüncü Alaşehir Redif Taburu⁷¹⁹, Kırk Altıncı Alayın Birinci Kazası Kasaba Redif Taburu⁷²⁰, Kırk Altıncı Alayın Dördüncü Kazası Kula Redif Taburu vardır⁷²¹.

Muğla Redif komutanı Kaymakamı Hulusi Bey'dir. 2 Mecidi, Aşar, Rusya Karadağ ve Pelevne Madalyaları vardır⁷²². Kırk Yedinci Alayın Üçüncü Marmaris Redif Taburu⁷²³, Kırk Dördüncü Alayın İkinci Milas Redif Taburu vardır⁷²⁴.

2.5.1.3. Jandarman İdaresi

Osmanlı döneminde jandarma teşkilatının ortaya çıkışı Zaptiye Nezareti'nin kuruluşuyla başlar. 14 Haziran 1869 tarihinde yayınlanan Asakir-i Zaptiye Teşkilat Nizamnamesi ile yurdun her tarafında düzenli zaptiye teşkilatı kurulduğu ilan edildi. Teşkilat Nizamnamesi'ne göre Zaptiye Müşirliği teşkilatı, bugün jandarma ve polis teşkilatının yaptığı görevleri icra eden bir birim hüviyetindedir. Nizamnameden hareketle 1869'da Bursa, Adana, Konya, Ankara, Aydın, Trabzon, Kastamonu, Hicaz ve Yemen'de birer zaptiye alayı kuruldu⁷²⁵. 1880 yılında, Zaptiye adı "*Jandarma*"; Zaptiye Müşirliği de "*Jandarma Dairesi Reisliği*" olarak değiştirilmiştir⁷²⁶. 1888 yılındaki düzenlemeyle vilayet ve mutasarrıflıklarda görevlendirilmek üzere Jandarma Dairesi'ne bağlı otuz üç jandarma alayı ve altı müstakil jandarma taburu

⁷¹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.326.

⁷¹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.344.

⁷¹⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.350.

⁷¹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.367.

⁷¹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.383.

⁷¹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.390.

⁷¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.398.

⁷²⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.426.

⁷²¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.431.

⁷²² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.450.

⁷²³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.467.

⁷²⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.480.

⁷²⁵ Zekeriya Türkmen, "Jandarma", *DİA.*, Ankara 2020, s.689.

⁷²⁶ Necdet Koparan, *Türk Jandarma Teşkilatı (1908-1923)*, T.C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007, s. 11.

teşkil edilmiş. Bu alay ve taburlarda ise jandarma piyade ve süvari bölüğü oluşturulmuştur⁷²⁷.

Tablo 4. İzmir Jandarma Alay Meclisi

İsimleri ve Rütbeleri
Kumandan Tefvik Bey Miralay M 3
Reis Jandarma Kumandanı
Binbaşı Mustafa Efendi M 4
Yüzbaşı Mehmet Efendi M 5
Yüzbaşı Rüstem Efendi M 5
İdare Emni Ahmet Galib Efendi
Tabur Katibi Ahmet Subhi Efendi M 5
Mülazım-ı Evvel Feyzullah Efendi M 5
Mülazım-ı Sani Mehmet Ağa

Değerlendirdiğimiz salnamede Jandarma idaresi kumandanı Tefvik Bey olup miralay rütbesindedir. Ayrıca jandarma alay meclisinin reisidir. Jandarma alay meclisindeki diğer görevliler bir binbaşı, iki yüzbaşı, bir idare emni, bir tabur katibi, bir mülazım-ı sani ve bir mülazım-ı evvel bulunmaktadır⁷²⁸.

Jandarma Birinci İzmir Taburunun binbaşı Mustafa Efendi, tabur katibi Ahmet Suphi Efendi'dir. Taburun piyade bölüğü beş bölükten oluşmakta ve her bölükte birer yüzbaşı, birer mülazım-ı sani ve birer mülazım-ı evvel olmak üzere toplam 15 kişi vardır. Taburun süvari bölümünde bir yüzbaşı, bir fırka-ı tahsiliye binbaşı memuru, bir tahsildar yüzbaşı, bir yüzbaşı, bir süvari mülazım-ı evvel ve bir mülazım-ı sani bulunmaktadır. Ayrıca 357 piyade ve 56 süvari Jandarması ile 18 piyade ve 14 süvari tahsildar askeri bulunmaktadır.

Altıncı İzmir Mülhakat Taburu binbaşı Ahmet Sıdkı Efendi, tabur katibi Şaban Efendi olup, Piyade bölümü dört bölükten oluşmakta ve her bölükte birer yüzbaşı, birer mülazım-ı sani ve birer mülazım-ı evvel bulunmaktadır. Süvari bölümü bir bölüktür. Taburun mevcudu 249 piyade jandarması ve 23 tahsildar askeri, 50 süvari jandarması ve 19 tahsildar askeri vardır⁷²⁹.

Sancak merkezlerinde bulunan jandarma taburu şöyledir; İkinci Aydın Jandarma Taburu Binbaşı Arif Efendi'dir. 228 piyade ve 20 süvari Jandarması, 15

⁷²⁷ Türkmen, *a.g.m.*, s. 689.

⁷²⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.73.

⁷²⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.73-75.

süvari tahsildarı ve 11 piyade tahsildarı mevcuttur⁷³⁰. Üçüncü Saruhan Jandarma Taburu Binbaşısı Süleyman Efendi olup, bir katibi vardır. 304 piyade jandarması, 51 süvari jandarması, 23 süvari tahsildarı ve 34 piyade tahsildarı mevcuttur⁷³¹.

Dördüncü Muğla Jandarma Taburun Binbaşısı Hüseyin Efendi olup, bir katibi vardır. 172 piyade ve 35 süvari jandarması, 15 süvari tahsildarı ve 10 piyade tahsildarı mevcuttur⁷³². Beşinci Denizli Jandarma Taburu binbaşısı Hacı Mehmet Efendi olup bir tabur katibi vardır. 120 piyade ve 48 süvari jandarması, 13 süvari tahsildarı ve 10 piyade tahsildarı mevcuttur⁷³³.

2.5.1.4. Polis Teşkilatı

Osmanlı Devletinde iç güvenliğin saplanması Yeniçerilerin ve eyalet askerlerinin görevi idi. 1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra bu alandaki boşluğu devlet redif askerleri ile vali ve mutasarrıfların kapı halkı denilen askerleri ile doldurmaya çalıştı. Ancak olumlu sonuç alınamadı. 1844 yılında iç güvenliği sağlaması için, Tımarlı Sipahi örgütü kaldırılmış ve yerine Zaptiye Teşkilatı kuruldu. Teşkilatın asker ihtiyacı Tımarlı Sipahilerden karşılanacak ve bunlarda gelirlerine göre kuruş arasındakiler Piyade Zaptiye Neferi veya Süvari Zaptiye Eri olacaklardı.

Zaptiye Teşkilatı belirtilen kurallara göre genellikle Anadolu'nun her yöresinde uygulamaya geçilmiştir. Örgüt hem polis hem de jandarma görevini yüklenmişti. Suçluları mahkemeye getirip götürme, vergi memurlarının yanında onları koruma, posta tatarlarının güvenliği sağlama gibi görevleri de vardır⁷³⁴.

Zaptiye Teşkilatı 1864 yılında vilayet düzenlemesi ile birlikte bazı değişiklikler yapılmıştır. Vilayet ve sancak merkezlerinde zaptiye teşkilatı dışında "Teftiş Memurları" görevlendirilmeye başlanmıştır⁷³⁵. Teftiş memurlarının görevleri ise hükümetin bilip öğrenmesi gereken konularda gizli tahkikat ve araştırma yaparak

⁷³⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.273-274.

⁷³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.369.

⁷³² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.449-450.

⁷³³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.323-324.

⁷³⁴ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 317-318.

⁷³⁵ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 321.

neticesini ilgili mercilere bildirmektir⁷³⁶. Kısaca polisin görev alanına giren, yasa dışı olayları saptayarak ilgililere haber vermek üzere oluşturulan birimdir⁷³⁷. Bu birim 1880 yılında İstanbul Polis Müdürlüğü'nün oluşturulmasıyla kaldırılmış ve yerine polis teşkilatı oluşturulmuştur⁷³⁸.

1845'te *Müzekkere-i Umumiye*'de çıkarılan "Polis tabir olunur bir zaptiye usulünün kurulduğundan söz edildiği bilinmektedir. Polis; Avrupalı Devletler tarafından emniyet kuvvetlerini belirtmek amacıyla kullanılan tabirdir. 1845'den itibaren Osmanlı Devleti'nde de kullanılmıştır⁷³⁹.

Değerlendirmemiz olan salnamede İzmir Sancağı'nda Polis İdaresi ve Polis Meclisi bulunmaktadır. Polis İdaresi'nin Serkomiseri Halil Nuri Efendi olup üç gümüş madalyası vardır. Vilayetin tek serkomiseridir. Polis Meclisi reis vekili ikinci komiser Mustafa Efendi'dir. Meclisin azaları ise bir kişi ikinci komiser, iki kişi üçüncü komiser, bir kişi umum-ı merkez komiseri üçüncü komiseri, bir kişi idarenin umum-ı tahririye memuru üçüncü komiseri olmak üzere toplam beş aza vardır.

Tablo 5 Vilayette Bulunan Polis Heyetinin Sancaklara Göre Dağılımı

POLİS HEYETİ					
Serkomiser	İkinci Komiser	Üçüncü Komiser	Nefer	Yekün	
1	2	16	66	86	İzmir Sancağı
		2	13	14	Saruhan Sancağı
		1	8	9	Aydın Sancağı
	1		6	7	Denizli Sancağı
		1	7	8	Menteşe Sancağı
1	3	20	100	124	Yekün

Tabloda görüldüğü üzere vilayetin polis heyetinde İzmir Sancağı'nda bir ser komiser, iki ikinci derece komiser, 16 üçüncü derece komiser, 66 nefer ile birlikte toplam 76 kişi görevlidir. Saruhan sancağında iki üçüncü derece komiser ile 13 neferi vardır. Aydın Sancağının 1 üçüncü derece komiser ile 8 neferi, Denizli Sancağı bir

⁷³⁶ Bahar Arslan, *II. Meşrutiyet Dönemi'nde Aydın Vilayeti'nde Güvenlik*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2008, s.103.

⁷³⁷ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 321.

⁷³⁸ Arslan, *a.g.t.*, s.103.

⁷³⁹ Hasan Yağar, "Osmanlı Polis Teşkilatı ve Yenileşme Süreci", *Türkler*, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.1150.

üçüncü derece komiseri ile 6 nefer, Menteşe Sancağının 1 üçüncü derece komiseri ile 7 neferi vardır⁷⁴⁰. Denizli Sancağı polis idaresin olup görevlileri bir komiser, bir memur ve bir jurnal katibidir⁷⁴¹. Genel olarak tabloya baktığımızda vilayetin bir ser komiseri, üç ikinci derece komiseri, 20 üçüncü derece komiseri ve 100 neferi ile toplam 124 polisi bulunmaktadır.

⁷⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi, s.75-76.

⁷⁴¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi, s.324.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYDIN VİLAYETİ'NİN SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI

3.1. DEMOGRAFİK VE ETNİK YAPI

Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyıla kadar nüfus sayımı yapılmamıştır. Bu nedenle XIX. yüzyıl öncesine ait nüfus bilgilerini vergi amacıyla tutulan tahrir defterlerinden öğrenmekteyiz. Tımar sisteminin gereği olarak vergi ve asker toplamının dayanağını oluşturan bu sayımlar, yeni fethedilen yerler olmak üzere bütün ülkede yapılmıştır⁷⁴². XV. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak yapılan bu nüfus sayımları, toprak sayımına bağlı olarak yapılmış ve sayımlarda kişiler değil hane sayısı kayıt altına alınmıştır. XVII. yüzyıldan itibaren tımar sisteminin bozulması ve celali isyanları nedeniyle tahrir defterleri sağlıklı ve düzenli bir şekilde yapılamamaya başlamıştır⁷⁴³. Aydın Sancağı'nın ilk tahrir defterlerinin 1425-1430 tarihli Halil Beğ Defteri ile 1461, 1467, 1478, 1486 mufassal defterler olarak vermiştir⁷⁴⁴.

Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılda ise ilk resmi nüfus sayımı 1831 yılında yapılmıştır. Bu ilk sayımda yine vergi ve asker temini amacıyla sadece erkek nüfusun sayımı yapılmıştır⁷⁴⁵. Bütün sayım sonuçlarının toplanması amacıyla Ceride-i Nüfus

⁷⁴² Saydam, *a.g.e.*, s.182.

⁷⁴³ Tevfik Çavdar, "Osmanlı Dönemi Nüfus Bilgileri", *Osmanlı*, C. 4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.551.

⁷⁴⁴ Cahit Telci, *İzmir ve Yöresi Tarihinin Kaynakları Halil Beğ Defteri 1425-1430*, Meta Basım Matbaacılık, İzmir 2015, s.23-24.

⁷⁴⁵ Mutullah Sungur, "19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Nüfus ve Nüfus Sayımları", *Osmanlı*, C.4, Yeni Asya Yayınları, Ankara 1999, s.560.

Nezareti kurulmuş⁷⁴⁶. Daha sonra her eyalete ve sancak merkezlerine nüfus nazırı, kazalara ise nüfus memurları görevlendirilmiştir⁷⁴⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi'nde vilayet merkezi İzmir'de Nüfus Nezareti bulunmakta ve reisi Nazır Yahya Efendi olup, bir katib-i evvel ve üç refiki vardır⁷⁴⁸. Sancak merkezlerinde Nüfus İdaresi, Kaza merkezlerinde ise nüfus sayımları yapılması amacıyla birer nüfus memuru ve katibi görevlendirilmiştir. Bazı kaza merkezlerinde ise nüfus idaresi kurulmuş görevlileri ise bir nüfus memuru ve katibden oluşmaktadır. Aydın Sancağı nüfus idaresinde bir memur ve bir katip⁷⁴⁹, Denizli Sancağı'nda bir memur, bir katip ve iki mülazım⁷⁵⁰, Saruhan Sancağı'nda bir memur, bir katip⁷⁵¹, Menteşe Sancağı'nda nüfus idaresi olmayıp sadece bir nüfus memuru ve katibi bulunmaktadır⁷⁵².

Değerlendirmemiz salnamede tüm sancak merkezlerinde Müslüman, Gayrimüslim ve kadın, çocuklarında sayımı yapılmıştır. Salnamede tüm sancaklarda Müslüman nüfus çoğunluktadır. Müslüman nüfusunun ardından sırasıyla nüfus çoğunluğunu oluşturan topluluklar Rum, Ermeni, Musevi, Katolik, vs. oluşturmaktadır.

Değerlendirmemiz olan salnamede vilayetin nüfusu sayısı H.1311 (M.1893) Salnâme-i Vilayet-i Aydın, salnamesine ait nüfus sayısı verilmiştir. Buna göre vilayetin kadın ve erkek nüfus sayısı toplam 1507515 olup, bunun 1184876'sı İslam, 222004'ü Rum, 15241'i Ermeni, 987'si Katolik 1421'i Latin, 25589'u Musevi, 1249'u Bulgar, 13'ü Protestan ve 55935'i Osmanlı tebaasından olan yabancılardan oluşmaktadır⁷⁵³.

Tablo 6: İzmir Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı

Cemaat İsimleri	Toplam	Yerli		Yabancı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın

⁷⁴⁶ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.66.

⁷⁴⁷ Nuri Akbayar, "Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfus", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.5, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.1240.

⁷⁴⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 63.

⁷⁴⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 270.

⁷⁵⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 320.

⁷⁵¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 366.

⁷⁵² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 449.

⁷⁵³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.499.

İslam	295350	145465	138106	10237	1542
Rum	152628	74505	70252	6484	1387
Ermeni	9724	4189	4265	1191	80
Bulgar	1175	373	162	522	117
Katolik	880	393	413	74	0
Musevi	2104	10007	10004	88	5
Protestan	113	66	47	0	0
Latin	1421	773	623	25	0
Ecnebi	54614	26868	27746	0	0
Toplam	536009	262639	251619	18620	3131

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde yer alan İzmir Sancağı'na ait tabloyu incelediğimizde en fazla nüfusa sahip İzmir Sancağı'dır. Sancakta toplam 295350 Müslüman nüfusu olup bunun 145465 erkek, 138106 kadın nüfusu olup, Osmanlı tebaasından olmayanların sayısı ise 10237'si erkek ve 1542'si kadındır. Sancakta en fazla nüfusa sahip ikinci topluluk Rumlardır. Sancağın toplam Rum nüfusu 152628 olup, bunun 74505'i erkek 70252'si kadın nüfus, Osmanlı tebaasından olmayan Rumların sayısı ise 6484'ü erkek ve 1387'si kadınlardır. Ermeni kadın erkek nüfusu 9724 vardır. Bunların Osmanlı tebaası sayısı 4189 erkek ve 4265 kadınlar, Osmanlı tebaası olmayanların 1191 erkek ve 80 kadınlardır. Bulgar 1175, Katolik 880, Musevi 2104, Protestan 113, Latin 1421, Ecnebi 54614 nüfus vardır. Sancağın toplam nüfusu 536009'dur. Sancağın toplam nüfusu 536009'dur.

Tablo 7: Aydın Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı

Cemaat İsimleri	Toplam	Yerli		Yabancı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
İslam	206069	100934	100407	2479	2249
Rum	18731	8881	9147	582	120
Ermeni	727	366	323	33	5
Bulgar	0	0	0	0	0
Katolik	106	48	58	0	0
Musevi	2173	1095	1067	5	6
Protestan	0	0	0	0	0
Latin	0	0	0	0	0
Ecnebi	169	168	0	1	0
Toplam	227975	111492	111003	3100	238

Aydın Sancağı'nda yer alan Müslüman nüfusun toplamı 206069'dur. Bu nüfusun 100934 erkek ile 100407 kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca yabancı cemaate

mensubu Osmanlı vatandaşı Müslümanların sayısı 2479'u erkek ve 2249'u kadınlardan oluşmaktadır. Aydın Sancağı'nda toplam Rum 18731, Ermeni 727, Katolik 106, Musevi 2173, Ecnebi 169 kadın ve erkek vardır. Sancağın toplam nüfusu 227975 olup Bulgar, Protestan ve Latinlere ait nüfusu bulunmamaktadır.

Tablo 8: Denizli Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı

Cemaat İsimleri	Toplam	Yerli		Yabancı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
İslam	221413	109568	110698	627	520
Rum	3152	1456	1318	281	97
Ermeni	589	279	261	26	23
Bulgar	1	1	0	0	0
Katolik	0	0	0	0	0
Musevi	37	18	19	0	0
Protestan	0	0	0	0	0
Latin	0	0	0	0	0
Ecnebi	26	15	11	0	0
Toplam	225218	111337	112307	934	640

Denizli Sancağı toplam Müslüman nüfusu 221413 olup bunun 109568 erkek 110698 kadın nüfusu olup, Osmanlı tebaasından olmayan Müslüman nüfusu ise 627 erkek ve 520 kadınlardan oluşmaktadır. Sancakta toplam Rum nüfus 3152, Ermeni 589, Bulgar 1, Musevi 37, Ecnebi 26 nüfus vardır. Sancağın toplam nüfusu 225218'dir. Katolik, Protestan ve Latin nüfusu yoktur.

Tablo 9: Saruhan Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı

Cemaat İsimleri	Toplam	Yerli		Yabancı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
İslam	325742	163166	16784	115	643
Rum	36382	18363	17496	432	91
Ermeni	4283	2079	2119	66	19
Bulgar	0	0	0	0	0
Katolik	0	0	0	0	0
Musevi	2585	1285	1262	23	11
Protestan	0	0	0	0	0
Latin	0	0	0	0	0
Ecnebi	961	492	469	0	0
Toplam	369954	185389	182130	1671	764

Saruhan Sancağı toplam 325742 Müslüman nüfusu olup bunun 163166 erkek 16784 kadın nüfusu ile Müslüman olup Osmanlı tebaasından olmayan 115 Erkek 643 kadın vardır. Sancakta toplam Rum nüfus 36382, Ermeni 4283, Musevi 2585, Ecnebi 961 nüfus vardır. Sancağın toplam nüfusu 369954'dir. Bulgar, Katolik, Protestan ve Latin nüfusu yoktur.

Tablo 10: Menteşe Sancağı'nın Milletlere Göre Nüfus Dağılımı

Cemaat İsimleri	Toplam	Yerli		Yabancı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
İslam	136301	67684	67004	411	202
Rum	11111	5663	5247	140	61
Ermeni	18	12	0	6	0
Bulgar	73	4	5	57	7
Katolik	1	0	0	1	0
Musevi	690	337	277	57	19
Protestan	0	0	0	0	0
Latin	0	0	0	0	0
Ecnebi	165	67	65	22	11
Toplam	148359	73767	73598	794	300

Menteşe Sancağı toplam 136301 Müslüman nüfusu olup bunun 67684 erkek 67004 kadın nüfusu ile Müslüman olup Osmanlı tebaasından olmayan 411 erkek ve 202 kadın vardır. Sancakta toplam Rum nüfus 11111 Ermeni 18, Bulgar 73, Katolik 1, Musevi 690, Ecnebi 165 nüfus vardır. Sancağın toplam nüfusu 148359'dir. Protestan ve Latin nüfusu yoktur⁷⁵⁴.

Vilayette 1896 yılında toplam 17464 kişi evlenmiş, 1647 erkek çocuk ile 14437 kız çocuk doğmuş, 13180 erkek ve 9923 kadın vefat etmiştir⁷⁵⁵.

3.2. SAĞLIK

Osmanlı devleti kuruluşundan itibaren çeşitli kurumların varlığına ihtiyaç duymuştur. Bu nedenle devlet vakıf eserleri olarak hastaneleri inşa etmiştir. Devlet hastanelerde din, mezhep ve etnik ayırım yapılmadan her kesimden insana hizmet vermektedir. Darüşşifa, Bimarhane gibi isimlerle adlandırılan hastanelerin ilki Yıldırım Beyazıd tarafından 1400 yılında Bursa'da yaptırılmıştır⁷⁵⁶. Daha sonra

⁷⁵⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.514-516.

⁷⁵⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.517.

⁷⁵⁶ Abdullah Saydam, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2015, s.243.

Konya, Sivas, Amasya, Tokat, Çankırı ve Kastamonu gibi şehirlerin yanında fethedilen yerlerde hastaneler kurulmuştur.

Bu sağlık kuruluşlarından en meşhurları İstanbul'da 1470 tarihinde Fatih Sultan Mehmet külliyesi bünyesinde kurulmuştur. Daha sonra 1485'te Edirne'de Tunca nehri kenarında cüzzamlılar ve çeşitli hastalıkların tedavisinin yanında, akıl hastaları su, musiki ve kuş sesleriyle tedavi edilmiştir.

XVI. yüzyılın sonlarına doğru yeni hastaneler yapılmıştır. Bunların bazıları Karacaahmet'te Miskinler Tekkesi olarak adlandırılan yerde cüzzamlılar için tedavi merkezi, Hürrem Sultan tarafından 1539 yılında Haseki Cami yanında bir darüşşifa hizmete başlamıştır. Kanuni döneminde de külliye içinde bir darüşşifa ve tıp medresesi ile akıl hastaları tedavi için koğuş bulunmaktadır. Daha sonraki dönemlerde de vakıf ve resmi hastaneler hastanelerin yapımları devam etmiştir. Ayrıca İstanbul ve büyük şehirlerin merkezlerinde ücretli muayene ve ameliyat yapan doktor ve cerrahlarda bulunmaktadır⁷⁵⁷.

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda sağlıkta ilk hastaneler XIX. yüzyılda veba ve kolera gibi salgın hastalıklar etkili olmuştur. İlk reformlar ise askeri hastanelerin açılmasıyla başlamıştır⁷⁵⁸. III. Selim döneminde yeniden düzenlenen donanma için hekimler ve hekimbaşılar atamıştır. Daha sonra II. Mahmut döneminde de devam ettirilen çalışmalar neticesinde yeni kurulan ordunun 1827 yılında "Tıphane" ve "Cerrahhane" açılmıştır⁷⁵⁹.

Tanzimat'tan sonra sağlık hizmetleri devlet bütçesiyle karşılanması karar verilerek büyük şehir merkezlerinde modern sağlık hizmetlerine uygun askeri ve sivil hastaneler yapılmaya başlanılmıştır⁷⁶⁰. Osmanlı Devleti'nde gureba hastanesi adıyla kurulup hizmet veren ilk sivil hastanenin ilki Edirne'de 1837'de hizmete açılan Edirnekapı Gureba Hastanesi'dir. Ardından devletin pek çok yerinde gureba adıyla

⁷⁵⁷ Saydam, *a.g.e.*, s.244.

⁷⁵⁸ Nurcan Yazıcı Metin, "Osmanlı'da Gureba Hastaneleri: Canik/Samsun Gureba Hastanesi'nin İnşa Süreci ve Kitabesi", *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* C.0, S. 19, İstanbul 2019, s. 49.

⁷⁵⁹ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.304.

⁷⁶⁰ Saydam, *a.g.e.*, s.246.

hastaneler açılmıştır. Bu amaçla inşa edilen diğer hastane İstanbul Yenibahçe’de 1847 yılında hizmete başlayan Bezm-i Alem Vakıf Gureba Hastanesi’dir⁷⁶¹.

II. Abdülhamit devrinde 1897’de ülke genelinde 88 tane hastane açılmakla beraber, ilk açılan hastanelere Gureba adı verilmiş, II. Abdülhamit zamanında açılanlara Hamidiye Hastanesi denilmiştir⁷⁶².

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nde vilayet merkezi İzmir’de 86 doktor bulunmaktadır. Bu doktorların 10’u Müslüman olup, farklı hastane ve sıhhiye komisyonu ile karantina idarelerinde görevlidirler⁷⁶³. Doktorların çoğunluğu gayrimüslimdir. Ayrıca İzmir’de 39 adet eczane bulunmaktadır⁷⁶⁴.

3.2.1. Frengi ve Gureba Hastanesi

Sifilis olarak da bilinen Frengi hastalığı ilk olarak Amerika’nın keşfedilmesiyle birlikte Avrupa’da görülmeye başlamıştır. XIX. yüzyılda ulaşımda yaşanan teknolojik ilerlemelere paralel hızla yayılan bulaşıcı hastalıkların yanında, Frengi hastalığı Osmanlı topraklarında ilk defa görülmeye başlamıştır. İzmir’de XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra şiddetli görülen frengi hastalığının tedavisi için ilk hastane 1889 yılında açılmış, diğer bir hastane 1908 yılında Tepecik semtinde Emraz-ı Zühreviye Hastanesi’nin (Frengi Hastanesi)’dir. Hastanede geçici bir süre kolera hastaların tedavisi yapılmıştır⁷⁶⁵.

1851 yılında hizmete başlayan İzmir Gureba Hastanesi altmış yataklı ve kadrosunda birer doktor, cerrah, eczacı, müdür ve katipten oluşmaktadır. Hastanede hangi din ve mezhepten herkes ile fakir hastalar ücretsiz tedavi edilmiştir. 26 Mart 1913 tarihinde İdare-i Umumiye Vilayet kanunu ile hastaneler özel komisyonların yönetimine geçmiştir⁷⁶⁶. 1913 Aydın Vilayeti Frengi ve Gureba hastaneleri tüm emlak

⁷⁶¹ Metin, *a.g.m.*, s.49.

⁷⁶² Saydam, *a.g.e.*, s.246.

⁷⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.148-151.

⁷⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.151-153.

⁷⁶⁵ Ayşen Müderrisoğlu Esiner - Simge Sarçın, “Frengi Hastalığının İzmir’de Ortaya Çıkışı ve Şehirdeki Umumhaneler”, *Turkish Studies*, C.15, S.4, Ağustos 2020, s.760.

⁷⁶⁶ Başak Ocak-Özlem Yıldırım Kocabaş, *İzmir Gureba-i Müslimin Hastanesi’nden İzmir Devlet Hastanesi’ne “Bir Hastane Öyküsü”*, Ünik Binalar Serisi 4, İzmir 2014, s.105-106.

ve vergi gelirleri ile birlikte İl Özel İdaresine devredilmiştir. Gureba hastanesinin ismi değiştirilerek İzmir Memleket Hastanesi olmuştur⁷⁶⁷.

Tablo 11: İzmir Gureba Hastanesi İdare ve Sağlık Görevlileri

İdare Heyeti	Rütbe
Yemişçizade Sabri Bey Ali Beyzade Osman Efendi Miralayzade İbrahim Bey Tabib-i Evvel Mustafa Enver Bey Tabib-i Sani Ali Nureddin Bey Tabib-i Fahri Edhem Bey Göz Tabibi Haruni Efendi Diş Tabibi Nikolayidi Efendi Cerrah Abdullah Efendi Cerrah Muavini Mehmet Efendi Eczacı Santo Efendi Eczacı Muavini Luka Efendi Eczacı Muavini Feyzi Efendi Demirci Şükrü Efendi Demirci Hacı Hüseyin Efendi	Mütemayız A 4 Saniye Salise A 4 A 4 M 5 Rabia M 5 M 4

Tabloda görüldüğü üzere H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde İzmir Gureba Hastanesi'nin üç idare heyeti, üç tabib, bir göz doktoru, bir diş hekimi, iki cerrah, üç eczacı, iki demirci ve katip, müdür, imam, hademe gibi memurlar bulunmaktadır. Ayrıca hastanenin yüz otuz yatağı, mescid, muayene odaları, ameliyathane, eczane, gasilhane, kiler, depo, jandarma birimi, karantina odası vesaire birimlerden oluşmaktadır⁷⁶⁸.

İzmir Bergama Kazası'nda Gureba Müslimin Hastanesi idaresinde bir müdür ve sekiz aza ile bir katip, bir sandık emini, bir doktor görev almaktadır⁷⁶⁹. Tire Kazası Gureba Hastanesi bir müdürü ve iki azası vardır⁷⁷⁰. Aydın Sancağı Gureba Hastanesinde bir doktor, bir cerrah, bir icracı ve bir katip vardır⁷⁷¹. Saruhan Sancağı hastane komisyonunda bir müdür, üç aza ve bir katip görevlidir⁷⁷².

⁷⁶⁷ Ocak- Kocabaş, *a.g.e.*, s.119.

⁷⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.140.

⁷⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.210.

⁷⁷⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.230.

⁷⁷¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.271.

⁷⁷² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.425.

3.2.2. Yabancılarla Ait Hastaneler

Rum Gureba Hastanesi 1740 tarihinde kurulan hastane 1804 yılında yeniden inşa edilmiştir. Kaynaklarda hastanenin Etiyopyalı bir bayan kiraladığı için bölgenin 'Arap bağı' olarak bilindiğini yazılmaktadır. Rum hekimler tarafından yönetilen hastane çeşitli din ve milletten hastalar bakılmakla birlikte parasız tedavide yapmaktadır. Ayrıca hastanenin masrafları Rum tarafından ve hastanenin gayrimenkulleriyle karşılanmaktadır⁷⁷³.

1833 tarihinde Aya Haralambos Kilisesinin eklenmesiyle yeni isim alan hastanenin 1920 yılında dört yüz yatak kapasitesi olup uzun Anadolu'nun en büyük hastanesi olmuş ve 1922 yılında büyük İzmir yangınından sonra faaliyetleri tamamen sona ermiştir⁷⁷⁴. Salnamede hastanenin bir İç hastalıkları Kliniği ve doktoru, bir dış hastalıkları kliniği bir doktoru, bir cerrahi kliniği ve doktoru, bir göz doktoru, bir eczacı ve bir yoklama doktoru vardır⁷⁷⁵.

Ermeni Gureba Hastanesi 1801 yılında iki katlı ve on odalı kurulmuştur. 1879 yılında Agop ve Ohannes Ispartalıyan tarafından genişletilerek, yüz yirmi yataklı hale getirilerek yeniden açılmıştır. Erkek ve kadın hastanesi olarak iki bölümden oluşan hastanede birer dahiliye ve hariciye doktoru vardır⁷⁷⁶.

Musevi Hastanesi 1843 yılında kurulan hastanenin bir doktoru ve iki eczacısı ile 30 yatağı vardır. İzmir'de yaşanan veba ve kolera gibi salgın hastalıklarında Yahudi cemaatinin tedavisi amacıyla açılmıştır⁷⁷⁷. 1874 yılında yeni bir bina inşa edilmiş ve ismi Rothschild Hastanesi olarak değiştirilmiştir. 1903 yılında hastanenin idaresi hahamhaneye geçmiş ve masraflarını karşılamak amacıyla balolar ve piyango çekilişleri düzenlenmiş ancak masrafları karşılayamayan hastane 1911 yılında kapanmıştır. Hastane 1914 yılında Nesim Levni (Bayraklıoğlu) Karataş'daki evini bağışlamasıyla tekrar açılır ve bu eve bitişik üç ev daha alınıp hastane genişletilir. Daha sonra I. Dünya Savaşı sırasında hükümetin el koyduğu hastane savaş sonrası geri verilmiştir. Yunan işgali sırasında da Osmanlı tebasından Ortodoks, Müslüman,

⁷⁷³ Ocak-Kocabaş, *a.g.e.*, s.11.

⁷⁷⁴ Didem Akyol Altun, "Cumhuriyet Öncesi Dönemde İzmir Hastanelerinin Mekânsal Gelişimi", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c.29, S. 2, 2014, s.414.

⁷⁷⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.141

⁷⁷⁶ Altun, *a.g.m.*, s.418; H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.142.

⁷⁷⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.142.

Gregoryen ve Yunan tebasından Ortodoks, İtalya ve Fransa halkından Yahudilerde tedavi edilmiştir. Hastane 1959 yılında dernek olarak varlığını devam ettirmiştir⁷⁷⁸.

Saint Antonio Katolik Hastanesi 1710 yılında kurulan hastane bir başhekim ve iki doktor olmak üzere 60 yatağı vardır. İzmir’de yaşayan Katolik halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuştur⁷⁷⁹. Avusturya Devleti himayesi ve Katolik rahiplerin idare ettiği hastanenin kapısında “Osmanlı Katoliklerine ait hastanedir” şeklinde bir yazı vardır. 1920 yılında Yunan hükümeti tarafından el konulan hastane Cumhuriyet döneminde “İtalyan Hastanesi” olarak faaliyetlerini devam ettirmiş. 1939 tarihinden itibaren hastanenin faaliyetleri sona ermiş ve hastane binası Sağır ve Körler Okulu şeklinde kullanılmıştır⁷⁸⁰.

Fransız Hastanesi bir doktoru ve elli yatağı bulunan hastane Fransız askeri bahriyesine tahsis edilmiştir. 1726 yılında kurulmuş olan hastane 1907 ve 1909 tarihlerinde hastane binasına tadilat ve eklemeler yapılmış, 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması gereği hastanenin sağlık hizmeti faaliyetlerine devam etme kararı verilmiştir. 1978 yılında Türkiye Cumhuriyetine devredilen hastane 1979 tarihinden itibaren İzmir Trafik ve Travmatoloji Hastanesi olarak hizmet vermeye başlamış. Daha sonraki yıllarda çeşitli merkezlere dönüştürülen hastane 1 Temmuz 1986 yılında “Alsancak Devlet Hastanesi” adıyla hizmete başlamıştır. Hastane Nevvar-Salih İşören Alsancak Devlet Hastanesi ismiyle günümüzde de hizmet vermektedir⁷⁸¹.

İngiliz Hastanesi, bir doktoru bulunan hastane İngiliz bahriyesinden İzmir’e gelen hastalarına bakmak⁷⁸² için 1730’larda kurulduğu tahmin edilmektedir. 1900 yılında hastane bu yeni binaya taşınmıştır. Yeni binanın bir bölümünde fakir halka, diğer bölümünde limana gelen İngiliz gemilerindeki personele hizmet verilmiş ve konsoloslüğün idaresiyle işletilmiştir. Yunan işgali sonrası St. Antoine Hastanesi bu binaya taşınmış ve İtalyan Hastanesi ismiyle anılmaya başlamıştır. 1937 yılında Türk Kızılay Cemiyeti binayı satın almış ancak İtalyan hastanesi olarak kullanılmaya devam etmiş. 1939 sonrasında ise hastane binası Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu olarak

⁷⁷⁸ Ocak-Kocabaş, *a.g.e.*, s. 24-25.

⁷⁷⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.142.

⁷⁸⁰ Ocak-Kocabaş, *a.g.e.*, s.19-20.

⁷⁸¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.142; Ocak-Kocabaş, *a.g.e.*, s.21-22-23

⁷⁸² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.143.

kullanılmıştır. Günümüzde ise Nevvar-Salih İşgören Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi olarak hizmet vermektedir⁷⁸³.

Flemenk Hastanesi 1675’de Hollandalı bahriyelilerin tedavisi için kurulmuştur. 1922 tarihinden sonra faaliyetleri bitmiştir. Hollanda kralının himayesinde olan hastane fakir hastalar ücretsiz tedavi etmektedir. Bir tane tabibi vardır⁷⁸⁴.

3.2.3. Hamidiye Askeri Hastanesi

Hastanenin kurulması ile ilgili üç aşama vardır. İzmir’in ilk askeri hastanesi olma özelliğine sahip hastane Sultan II. Mahmut’un yeni yapılan her kışlaya birer askeri hastane kurulmasını emretmesi üzerine 1829 yılında açılmıştır. 1846 yılında yeni bir binaya taşınan hastane daha sonra 1887 yılında ise Karantina semtinde başka bir binaya taşınmıştır⁷⁸⁵. İzmir Valisi Halil Rıfat Paşa’nın gayretleri ve halkın bağışları ile yapılan bina 1892 yılında hizmete başlamıştır. İnşaat sırasında II. Abdülhamit’in yardımları nedeniyle hastaneye Hamidiye Askeri Hastanesi ismi verilmiştir⁷⁸⁶.

İzmir’in işgalinden sonra Askeri Hastane’ye Yunanlılar el koymuş ve Birinci Yunan Askeri Hastanesi yapılmıştır. İzmir’in kurtuluşundan sonra hastane yönetimi tekrar Türklerin eline geçmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra da faaliyetlerine devam eden hastane II. Dünya Savaşından sonrada hizmetlerini sürdürür. 1982 yılında Silahlı Kuvvetler Komutanlığı’na bağlı olarak hizmetlerine devam etmiştir⁷⁸⁷. Günümüzde hala Milli Savunma Bakanlığı İzmir İnşaat Emlak Bölge Başkanlığı’nın kullanımında bulunmaktadır⁷⁸⁸.

⁷⁸³ Altun, *a.g.m.*, s.415.

⁷⁸⁴ Ocak-Kocabaş, *a.g.e.*, s. 12; H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.143.

⁷⁸⁵ Ocak-Kocabaş, *a.g.e.*, s.26.

⁷⁸⁶ Altun, *a.g.m.*, s.423.

⁷⁸⁷ Ocak-Kocabaş, *a.g.e.*, s.27.

⁷⁸⁸ Altun, *a.g.m.*, s.425.

Tablo 12: İzmir Hamidiye Askeri Hastanesi Doktorları

İsimleri	Rütbe
Sertabib Miralayı Ali Bey Tabib Solkol Ağası Edhem Efendi Tabib Yüzbaşı Galip Efendi Eczacı-ı Evvel Sol Kolağası Ali Haydar Efendi Cerrah-i Evvel Müdür Hafız Mustafa Efendi Cerrah-i Sani Mehmet Ramiz Efendi Cerrah-i Sani Nabilyon Efendi Eczacı Oton Efendi Katip Hüseyin Hüsnü Efendi	Rusya Madalyası Gümüş İftihar Madalyası M 5 M 5

Tabloda görüldüğü üzere H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde Salnameye göre hastanenin bir baş hekimi Miralay Ali Bey olup, iki doktoru, üç cerrahi doktoru, bir eczacısı ve bir katibi vardır. Cerrah-i evvel Müdür Hafız Mustafa Efendi'nin Gümüş ve İftihar Madalyası bulunmaktadır⁷⁸⁹.

3.2.4. Karantina İdaresi

XIX. yüzyılda gelişen teknoloji sayesinde ulaşım ve ticaret yaygınlaşmış ve bunun sonucunda da veba, kolera gibi çeşitli bulaşıcı hastalıkların kıtalar arasında yaygınlaşması kolaylaşmıştır. Bulaşıcı hastalıkların salgın haline gelmesi ülkelerde karantina uygulamalarına başlatmıştır. Osmanlı Devleti'nde ise özellikle 1834 yılında Anadolu'da görülen veba(taun) salgının İstanbul'da sıçraması ve pek çok can kaybına neden olması neticesinde karantina kurulması karar verilmiştir⁷⁹⁰. II. Mahmut devrinde 1838'de çıkartılan *Karantina Nizamnamesi* ile İstanbul başta olmakla üzere ülkenin çeşitli kentlerinde karantina uygulamaları gerçekleştirilmiş⁷⁹¹. Öncelikle 1838 yılında karantina işlerini kontrol ve tesbit etmek üzere bir Karantina Meclisi oluşturulmuştur. Bu meclis daha sonra Meclis-i Tahaffuz-ı Ula ve Meclis-i Tahaffuz-ı Sani olmak üzere iki guruba ayrılmıştır⁷⁹².

İstanbul'dan sonra İzmir, Edirne, Sinop, Aydın, Adana, Erzurum, Bursa, Antalya, Konya gibi kentlerde karantina meclisleri kurulmuştur⁷⁹³. İzmir'in yükselen

⁷⁸⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.138.

⁷⁹⁰ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.305.

⁷⁹¹ Altun, *a.g.m.*, s.408.

⁷⁹² Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, TTK, Ankara 2018, s.246.

⁷⁹³ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.308.

ticaret hacmi, güneyde Mısır ve Doğu Akdeniz'den, , kuzeyde İstanbul'a ve batı coğrafyasına ile işlek deniz trafiğine sahip olması karantina uygulamalarını gerekli kılmıştır⁷⁹⁴. Bu dönemde İzmir'de uygulanan karantina teşkilatı için hazırlanan tüzük tüm Anadolu coğrafyasında uygulamaya koyulmuştur⁷⁹⁵. İzmir'de salgın hastalıklarla mücadele 1849 yılında Urla'da Karantina Adasında bir bina inşasıyla başlamıştır. 1846 yılında ek inşaatla karantina binası tamamlandı ise de 1848 yılında çıkan yangın sonucu bina tamamen yanmıştır. Yangından sonra karantina çalışmaları bugünkü Karantina semtindeki binada devam ettirilmiş ve 1892 tarihinde tekrar eski yerine taşınmıştır⁷⁹⁶.

Değerlendirmemiz olan salnamede İzmir'de bulunan Karantina İdaresini müdürü Enveri Bey'dir. Diğer görevlileri bir tabib, bir başkatib, bir katibi sani, bir Fransızca birinci katibi, ikinci ve üçüncü katipler vardır. Klazomen Tahaffuzhanesi'nin ise müdürü Osman Hilmi Efendi olup bir doktoru ve bir katibi bulunmaktadır⁷⁹⁷. Urla'da karantina adasının bir Müdürü ve bir karantina müdürü vardır⁷⁹⁸. Ayrıca Salnamede İzmir Karantina Meclisi'nde görevli bir müdür, bir doktor, bir Müslüman başkatip ve ikinci katip ile Fransız birinci, ikinci, üçüncü katipten oluşmaktadır⁷⁹⁹. Çeşme⁸⁰⁰, Foçateyn⁸⁰¹ ve Kuşadası Kazalarında birer karantina memuru vardır⁸⁰². Menteşe Sancağı Bodrum⁸⁰³ ve Meğri Kazalarında birer karantina memuru vardır⁸⁰⁴.

3.3. EĞİTİM

Osmanlı yönetimi bir yandan sivil ve askeri kurumların nitelikli insan ihtiyacını karşılamak ve devraldığı Sünni islam'ın liderliğini sürdürebilmek ve gerekli ideolojik alt yapıyı güçlendirmek için müslüman halkın eğitimine ayrı bir

⁷⁹⁴ Pelin Böke, "İzmir Karantina Teşkilatı'nın Kuruluşu ve Faaliyetleri (1840-1900)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.18, İstanbul 2009, s.140.

⁷⁹⁵ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.308.

⁷⁹⁶ Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel...*, s.248.

⁷⁹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.66.

⁷⁹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.201.

⁷⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.66.

⁸⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.236.

⁸⁰¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.246.

⁸⁰² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.255.

⁸⁰³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.457.

⁸⁰⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.473.

önem vermiş ve eğitimi merkezden denetlemiştir. Devletin eğitim sistemini sıbyan mektepleri ve medreselerde oluşturuluyordu. Medreseler XVII. yüzyıldan itibaren bozulmaya başlamış⁸⁰⁵, III. Selim döneminde ıslah için girişimler olmuşsa da ulemanın karşı çıkması sonucu başarısız olmuştur⁸⁰⁶.

Tanzimat'ın ilanından önce II. Mahmud döneminin sonlarına doğru başlatılan eğitimde ıslahat çalışmaları öncelikle askeri ihtiyaçların sonucunda başladı. Ordunun Avrupa usullerine göre yeniden yapılandırılıp eğitilmesiyle başlayan modernleşme süreci, 18. yüzyılın sonlarından itibaren askeri mühendishanelerin kurulmasıyla başlatılmış. Ardından ordunun cerrah ihtiyacını karşılamak için açılan askeri tıp okulunun ve harp okulunun açılmasıyla ileri bir safhaya ulaşmıştır⁸⁰⁷.

II. Mahmud modernleşmenin sivil eğitim alanında da yenilikler yapılmış, 1838 tarihinde Meclis-i Umur-ı Nafia oluşturularak, eğitim yararlı işlerden sayıldığı için bu meclise bağlanmıştır⁸⁰⁸. Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılmasına önem verildi. 1845 tarihinde Meclis-i Maarif-i Muvakkat ülkede Batı'da olduğu gibi ilk, orta ve yüksek öğretimden oluşan üç kademeli bir eğitim sistemi kurulması önerildi⁸⁰⁹. Bu öneriler Meclis-i Vala'da görüşülüp, Abdülmecit'in onayı ile Nafia Nezareti bünyesinde 1846 tarihinde bütün eğitim ve öğretim işlerine bakmakla yetkili Maarif-i Umumiye kurulmuştur. Kurulun alacağı kararların uygulanması amacıyla ayrı bir örgüt gerektiğinden, 1846'da⁸¹⁰ bakanlık statüsündeki *Maarif-i Umumiyye Nezareti*'nin açılmasıyla tamamlandı. Böylece ülkede imparatorluğun sona erişine kadar varlığını sürdürecektir, ayrı eğitim felsefelerini ve dünya görüşünü temsil eden iki ayrı eğitim sisteminin temelleri atıldı⁸¹¹. Modern okulların yanında varlığını devam ettiren geleneksel eğitim

⁸⁰⁵ Cemil Öztürk, "Osmanlılar", *DİA.*, C.33, İstanbul 2007, s.565-566.

⁸⁰⁶ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.96.

⁸⁰⁷ Öztürk, "Osmanlılar...", s.566.

⁸⁰⁸ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.285.

⁸⁰⁹ Öztürk, "Osmanlılar...", s.566.

⁸¹⁰ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.285.

⁸¹¹ Öztürk, "Osmanlılar...", s.566.

kurumları konusunda da yapı ve işleyişi modern bir görünüme kavuşturulmak amacıyla çalışmalar yapılmıştır⁸¹².

3.3.1. Sıbyan Mektepleri

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren her köy ve mahallede bir tane bulunan bu okullar⁸¹³ zaman içinde değişen şartlara uyum sağlayamamışlardır. Genellikle külliye içinde cami ve medrese yanında bulunan okullar, çocuklara okuma yazma öğretmek, İslam dininin kuralları ve Kur'an'ı öğretmektir. II. Mahmut döneminde Sıbyan okulları ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmış⁸¹⁴.

Tanzimat sonrasında 1869 *Maarif Nizamnamesi* ile bu okullara esaslı düzenlemeler getirildi. Buna göre; 6-10 yaş erkek çocuklar ile 7-11 yaş arasındaki kız çocuklara eğitime devam zorunluluğu getirildi. Müslüman, Gayrimüslim ve kız çocuklarının gideceği sıbyan okulları ayrı olacak. Öğretim süresi dört yıl olacak, Türkçe derslere önem verilmekte, buradan mezun olanların Rüşdiyelere kabul edilmesi gibi birtakım düzenlemeler yapılmıştır⁸¹⁵.

İzmir Sancağı'nda bulunan Sıbyan Mektebi, Hamidiye İbtidai Mektebinin bir şubesi olarak yer alır. Hamidiye Mektebinin sıbyan şubesinde bir muallim, erkek öğrenci bulunmakta (sayı belirtilmemiş) ve mektebin üç komisyon heyeti vardır. Ravzet'ül Sıbyan adıyla bulunan Sıbyan Mektebi, Teshiliye mektebinin şubesi olup iki muallim bulunmakta ve mektebin komisyon heyetinde altı kişi görevlidir⁸¹⁶. Menemen Kazası'nın İbtidaiye mektebini sıbyan şubesi 85 öğrenci vardır⁸¹⁷. Milas'da iki sıbyan mektebi muallimi bulunmaktadır⁸¹⁸.

⁸¹² Erol Çiydem-Yavuz Özdemir, "Tanzimat Dönemi'nde Geleneksel Eğitim Kurumlarının Islahı Meselesi", 4. *Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu 2016 Tam Metin Kitabı*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 01-03 Eylül 2016, s.601.

⁸¹³ Cahit Yalçın Bilim, *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2002, s.195.

⁸¹⁴ Bayram Kodaman-Abdullah Saydam, "Tanzimat Devri Eğitim Sistemi", *150. Yılında Tanzimat*, (Haz. Hakkı Dursun Yıldız), TTK, Ankara 1992, s. 480.

⁸¹⁵ Bilim, *a.g.e.*, s.202; Kodaman-Saydam, *a.g.m.*, s.481-482.

⁸¹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 125-126.

⁸¹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 262.

⁸¹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 479.

Tablo 13: Saruhan Sancağı Müslüm ve Gayrimüslim Sıbyan Mektebi

Öğrenci	Mektep	Aded	Öğrenci	Mektep	Aded
240	8	İslam Zükür	230	10	İslam İnas
241	3	Rum “	740	2	Gayrimüslim İnas
25	1	Yahudi			

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nde Saruhan Sancağı’nda Müslüman ve Gayrimüslim Sıbyan Mektepleri tablo şeklinde verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere Sancakta Müslüman erkek öğrenciler için 8 sıbyan mektebi olup 240 öğrencisi bulunakta, kız öğrencileri için de 10 mekteb olup 230 öğrencisi vardır. Rum erkek öğrencilerin 3 mektebi 241 öğrencisi, Yahudi öğrenciler için 1 mekteb ve 25 öğrenci yer almakta olup Gayrimüslim kız öğrenciler içinse 2 mektep olup 740 öğrencisi bulunmaktadır⁸¹⁹.

3.3.2. İlköğretim

3.3.2.1. İbtidai mektepleri

XIX. yüzyılın son çeyreğinde Sıbyan mekteplerinin yanında Eğitim Bakanlığı veya özel dernek ve kişiler tarafından kurulan okullardır⁸²⁰. Bu yeni açılan ilkokullara mekatib-i İbtidaiye, ibtidai mektepler veya usul-i cedide mektepleri terimleri kullanılmıştır. İlkokul üç yıl olarak hazırlanmıştır⁸²¹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nin vilayet merkezi İzmir’de toplam 16 tane ibtidai mektebi vardır. Bunların 3 tanesi kız ibtidaisidir. Hamidiye İbtidai mektebinde bir müdür, dört muallim ve bir bevvab olmak üzere 295 erkek talebesi bir sıbyan şubesi vardır. Memduhiye mektebinde 251 erkek talebesi ve beş muallimi olup, bir müdürü ve muallim aynı kişidir. Namazgah mektebinde 276 erkek talebesi beş muallimi olup, bir müdürü ve muallim aynı kişi olup bir şube muallimi vardır. Mektebin Komisyon Heyeti’nde bir Mevlevi Şeyhi Nuri Efendi, bir aşar müdürü, bir kilimci, bir kitabcı ve üç memuru bulunmaktadır. Hamidiye Mektebi 20 erkek ve 20 kız talebesi olmak üzere iki muallimi, Sahiliye Mektebinin kız ve

⁸¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.371.

⁸²⁰ Zülfü Demirtaş, “Osmanlı’da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretimin Örgütlenmesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 17, S. 1, Elazığ 2007, s.180.

⁸²¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000 ve M.S.2008*, Pegem Akademi, İstanbul 2008, s.196.

erkek 47 talebesi ve bir muallimi, Selaniklizade Mektebinin kız ve erkek 41 talebesi ve bir muallimi, Nazırzade Mektebini kız ve erkek 8 talebesi ve bir muallimi, Değirmen Dağı mektebinin 54 erkek talebesi olup, bir muallimi, Feyziye mektebi bir muallimi ve 64 erkek talebesi bulunmaktadır.

Kız mekteblerinden ise Değirmen Dağı İnas mektebinin 84 talebe, bir muallim ve bir hademe, Terakki İnas Mektebinin 133 kız talebesi ve dört kadın muallimi ve bir nakış muallimi ve bir hademesi vardır. Mecidiye İnas Mektebinin 197 kız talebesi ve dört kadın muallimi, bir nakış muallimi, iki hademesi olup bir kadındır⁸²².

İzmir Sancağı kazalarında ibtadi mektebi muallimleri Urla'da ikibtidai muallimi ve bir rika muallimi⁸²³, Bayındır Kazasında Mekteb-i İbtidaiye şubesi ve iki muallimi⁸²⁴, Bergama Mekatib-i İbtidainin beş muallimi⁸²⁵, Tire üç ibtidai mektebi olup, yedi muallimi⁸²⁶, Çeşme Mekteb-i İbtidainin üç muallimi⁸²⁷, Seferihisar iki muallim⁸²⁸, Kuşadası'na bağlı Ayasuluğ nahiyesinde üç muallim ve Mekatibi İbtidai Müfettişi vardır⁸²⁹. Menemen bir ibtidai şubesi ile bir kız mektebi vardır. İbtidainin 95 talebesi ve iki muallimi ile inas mektebinin bir muallimesi 25 talebesi vardır⁸³⁰.

Aydın Sancağı'nda 8 ibtidai mektebi bulunmakta ve muallimleri Mekteb-i İbtidaiye, Mekteb-i Terakki muallim-i evvel, Mekteb-i Terakki muallim-i sanisi, Mekteb-i Feyziye muallim-i evvel, Mekteb-i Feyziye muallim-i sanisi, Rezaiye Mekatibi muallimi, Veysi Paşa Mektebi muallimi, Veysi Paşa Mektebi muallim-i sanisi, Serçecizade Mektebi muallim-i, Paşa Mektebi muallimi, İbrahim Ağa Mektebi muallimi, Dükkan Önü Mektebi muallimi bulunmaktadır⁸³¹. Köşk Nahiyesi Karabekir ibtidai mektebinde bir muallim ve 70 talebe, Germencik bir muallim ve 80

⁸²² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.124-128.

⁸²³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.201.

⁸²⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.207.

⁸²⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 210.

⁸²⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 229.

⁸²⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 235.

⁸²⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 242.

⁸²⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 256.

⁸³⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 262.

⁸³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.275.

talebesi vardır⁸³². Bozdoğan Kazasında iki muallim ve 180 talebe bulunmaktadır⁸³³. Çine Kazalarında bir muallim ve 50 talebe bulunmaktadır⁸³⁴.

Denizli Sancağı iptidai mektebinde iki Kayalık mahallesi muallimi ve 138 talebe, İki Çaybaşı muallimi ve 120 talebe, iki Değirmenönü muallimi ve 120 talebe, bir Bayram mektebi muallimi ve 20 talebe, bir çırak mektebi ve 40 talebesi vardır⁸³⁵. Buldan Kazasında üç muallim ve 98 talebe, Güney Nahiyesi'nin bir muallim ve 65 talebesi vardır⁸³⁶. Tavas Kazasında iki mullaim ve 90 talebe, diğer şubesinde ise iki muallim ve 80 talebe vardır⁸³⁷. Garbi Karaağaç Kazası'nın 11 karyelerinde toplam 1191 talebesi bulunmaktadır. Irla Nahiyesinde bir muallim ve 40 talebe vardır⁸³⁸.

Saruhan Sancağı'nda 8 adet ibtidai mektebi olup bunlar; Sultan Mektebi iki muallim ve 50 talebe, Feyziyye Mektebinde dört muallim ve 320 talebe, Hatuniye Mektebi üç muallim ve 140 talebe, Kurşunlu Mektebi iki muallim ve 64 talebe, Muradiye Mektebi dört muallim ve 210 talebe, Çıras Sağır Mektebi iki muallim, Lala Paşa Mektebi üç muallim ve 150 talebe, Süleyman Paşa Mektebi üç muallim ve 190 talebe bulunmaktadır⁸³⁹.

Saruhan Sancağı kazalarında ise; Akhisar Kazasının Mekteb-i İbtidaiyesin dört muallimi ve kız iptidai mektebi bir muallimi⁸⁴⁰ ve ile Marmaracık Nahiyesinde biri kız 2 mektep ve iki muallim⁸⁴¹, Alaşehir mektebini iki muallimi⁸⁴², Demirci'de iki muallim⁸⁴³, Salihli'de 2 mektep olup üç muallim ve 129 talebesi, kız iptidaisinin bir muallimi, 60 kız talebesi⁸⁴⁴, Soma'da iki muallim⁸⁴⁵, Kırkağaç Kazası'nda üç muallim, bir hafız, bir hademe ve 350 talebesi ve Gelembe Nahiyesi iki muallimi ve

⁸³² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.278.

⁸³³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.289.

⁸³⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.294.

⁸³⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.325.

⁸³⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.333.

⁸³⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 350.

⁸³⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 356-357.

⁸³⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.325.

⁸⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 390.

⁸⁴¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 391.

⁸⁴² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 397.

⁸⁴³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 403.

⁸⁴⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 409.

⁸⁴⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 415.

65 talebesi bulunmaktadır⁸⁴⁶. Kasaba’da üç muallim ve bir hademe⁸⁴⁷, Kula’da dört muallim ve Gördes Kazası’nda iptidai mektebi bir muallim, bir hademe ve 72 talebe bulunmaktadır⁸⁴⁸.

Menteşe Sancağı’nda İbtidai mektebi bulunmamaktadır. Kazalarda bulunan ibtidai mektepleri Bodrum’da iki muallim⁸⁴⁹, Köyceğiz’de bir muallim⁸⁵⁰, Milas üç muallim, iki şube muallimi ve bir bevvab bulunmaktadır⁸⁵¹. Salnamede bu mektebler haricinde vilayetin çeşitli karyelerinde 20 ibtidai mektebi bulunmakta, birer muallimleri ve talebeleri kız ve erkeklerden oluşturmaktadır. Salnamede bu mekteblerin hepsi bulundukları karyedeki camii adıyla yazılmıştır⁸⁵².

3.3.3. Ortaöğretim

3.3.3.1. Rüşdiyeler

Rüşdiye mektepleri Tanzimat döneminde sıbyan mekteblerinin üstünde ilköğretim ile yükseköğretim arasındaki boşluğu doldurmak amacıyla kurulmuştur⁸⁵³. Ortaöğretimin ilk kademesini oluşturur. Rüşdiyeler, Osmanlı Devleti’nde kız çocuklarının sıbyan veya mahalle mektebi üzerinde öğrenim görme imkanına sahip olabildikleri ilk eğitim kurumları olmuştur. Kızların da orta öğrenim görmesini sağlamak amacıyla ilk kez 1858’de İstanbul Sultanahmet’te Cevri Kalfa İnas Rüşdiyesi açıldı. Okulda kız öğrencilere kadın öğretmenler tarafından ev idaresi, dikiş, ütü gibi dersler verilmiş teorik dersler ise yaşlı erkek öğretmenlerce veriliyordu⁸⁵⁴. 1879 tarihinden itibaren Rüşdiyelere Hristiyan çocukların alınması kararlaştırılmıştır⁸⁵⁵.

Rüşdiyelerin açılış esasları ve programlarını 1869 tarihli *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi* ile birtakım düzenlemeler yapılmış. Vilayet merkezlerinde ve büyük şehirlerde 500 haneyi geçen her yerleşim biriminde Rüşdiyelerin açılmasına karar

⁸⁴⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 419-421.

⁸⁴⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 425.

⁸⁴⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 432-439.

⁸⁴⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 457.

⁸⁵⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 463.

⁸⁵¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 479.

⁸⁵² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 488-494.

⁸⁵³ Bilim, *a.g.e.*, s.223.

⁸⁵⁴ Cemil Öztürk, “Rüşdiye”, *DİA*, C.35, İstanbul 2008, s.300.

⁸⁵⁵ Kodaman-Bayram, *a.g.m.*, s.484.

verilmişti. Bu sayı nüfusu karma olan yerlerde de geçerli idi⁸⁵⁶. 1870'lerden sonra Rüşdiye sayılarında artış olmuş 1877 tarihinde imparatorluk genelinde bulunan rüşdiyelerde 20.000 öğrenci bulunmaktadır⁸⁵⁷.

İzmir Sancağı; İzmir'de bir kız rüştiyesinde iki muallim, bir nakış muallimi, bir hademe ve 29 talebesi bulunmaktadır⁸⁵⁸. Urla'da bir rüşdiye muallimi⁸⁵⁹, Bergama Mekteb-i Rüşdiyenin dört muallimi⁸⁶⁰, Çeşme Mekteb-i Rüşdiyeinin üç muallimi⁸⁶¹, Seferihisar bir muallim⁸⁶², Kuşadası'na bağlı Ayasuluğ nahiyesinde Mekteb-i Rüşdiye üç muallimi⁸⁶³, Menemen Mekteb-i Rüşdiye üç muallimi ve 50 talebesi⁸⁶⁴. Menemen Kazası'nda inas mektebi bir muallimi ve 25 talebesi vardır⁸⁶⁵.

Aydın Sancağı; Köşk Nahiyesi Karabekir mektebinde bir muallim ve 55 talebe, Germencik bir muallim ve 40 talebesi vardır⁸⁶⁶. Bozdoğan Kazası bir muallim, bir bevvab ve 65 talebe vardır⁸⁶⁷. Çine Kazalarında bir muallim ve 28 talebe⁸⁶⁸, Söke Kazası'nda iki muallim⁸⁶⁹, Nazilli kazasında üç muallim ve 54 talebe bulunmaktadır⁸⁷⁰.

Denizli Sancağı Kazalarında Buldan üç muallim, bir bevvab ve 37 talebesi⁸⁷¹, Saray Kazası'nda bir muallim, bir bevvab ve 22 talebe⁸⁷² ve Kadı Nahiyesinde 18 talebe⁸⁷³, Tavas üç muallim ve 55 talebesi vardır⁸⁷⁴.

⁸⁵⁶ Öztürk, "Rüşdiye...", s.300.

⁸⁵⁷ Kodaman-Bayram, *a.g.m.*, s.485.

⁸⁵⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.124.

⁸⁵⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.201.

⁸⁶⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.210.

⁸⁶¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.235.

⁸⁶² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.242.

⁸⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.256.

⁸⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.262.

⁸⁶⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 262.

⁸⁶⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.278.

⁸⁶⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.289.

⁸⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.294.

⁸⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.299.

⁸⁷⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.310.

⁸⁷¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.333.

⁸⁷² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.340.

⁸⁷³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.345.

⁸⁷⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.349.

Saruhan Sancağı'nda bir inas rüşdiyesi olup dört muallimesi, iki bevvabe ve 135 talebesi bulunmaktadır⁸⁷⁵, Akhisar bir rüşdiye olup, 2 muallimi ve bir bevvab⁸⁷⁶, Alaşehir ve Demirci Kazalarında bir rüşdiye olup üç muallim bulunmaktadır⁸⁷⁷. Salihli'de bir muallim ve 43 talebe⁸⁷⁸ Soma'da üç muallim⁸⁷⁹, Kırkağaç'da iki muallim ve 69 talebe⁸⁸⁰, Kasaba Kazası'nda üç muallim⁸⁸¹, Kula'da dört muallim⁸⁸², Gördes Kazası'nda iki muallim, bir bevvab ve 27 talebe bulunmaktadır⁸⁸³. Menteşe Sancağı; Bodrum Kazası'nda iki muallim⁸⁸⁴, Köyceğiz ve Milas Kazalarında iki muallim ve bir bevvab bulunmaktadır⁸⁸⁵.

3.3.3.2. İdadiler

Tanzimat dönemi sonlarına doğru rüşdiyelerin üstünde yüksekokullara öğrenci yetiştirmek amacıyla 1869 Marif Nizamnamesi ile idadi okullarının açılmasına karar verilmiştir. Öğrenim süresi üç yıl olan okulda Müslüman ve Gayrimüslim çocuklar bir arada eğitim göreceklər, bulundukları yere göre ve bin haneli her yerde bir idadi okulu açılmasına karar verilmiş idi. İdadi okulları ancak 1873 yılında açılabilmiştir⁸⁸⁶.

Tablo 14: İzmir İdadi ve Şubesi Mektebi Öğretmenleri

İdadi Heyeti	Şube Heyeti
Arabi ve Farişi Muallimi Said Efendi	Müdürü İlyas Bahri Efendi
Tarih-i Tıbbiyye Muallimi Mustafa Enveri Bey	Muavin Mustafa Cemil Efendi
Kimya Muallimi Doktor Edhem Bey	Muallim Abdülkadir Efendi
Fıkıh-ı Şerif Muallimi Abdullah Efendi	Hesap, Hendese ve Fransızca Muallimi Evsab Efendi
Edebiyat ve İlim-i Ahlak Muallimi Hakkı Efendi Müderris	Resim Muallimi Saim Efendi
Usul-ı Defteri ve Kavanin Muallimi Edip Veysi Efendi	Hüsn-i Hat Muallimi Mustafa Azmi Efendi
	Mubassır İsmail Efendi

⁸⁷⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.370.

⁸⁷⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.389.

⁸⁷⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.397-403.

⁸⁷⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.409.

⁸⁷⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.415.

⁸⁸⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.419.

⁸⁸¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.425.

⁸⁸² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.432.

⁸⁸³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 438.

⁸⁸⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.457.

⁸⁸⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.463-479.

⁸⁸⁶ Kodaman-Saydam, *a.g.m.*, s.485.

Hikmet ve Hendese Muallimi Hüseyin Rasih Bey Hey'et-i Müsellesat ve Cebir Muallimi Mehmet Şevket Efendi Hesabat ve Muallimat-ı Fenniye Muallimi Mehmet Hamdi Efendi Coğrafya Muallimi Şehbaz Efendi Usul-i İnşa ve Kitabet ve Vukuad Muallimi (Münhall) Cerr-i eskal ve Fransızca Mu'allimi İlya Janidis Efendi Rumca Mu'allimi Mehmet Zihni Efendi Tarih ve Fransızca Mu'allimi İsmail Hakkı Efendi Lisan-ı Osmani Mu'allimi Abdullah Efendi Ulum-ı Diniye Mu'allimi Hacı Mustafa Efendi	
--	--

İzmir'de bulunan Mektebi İdadinin İdare heyetinde müdür, bir müdür-i evvel, bir tabib, dört müdür muavini ve bir tahrirat ve hesap katibi bulunmaktadır. Mektebi İdadinin satın alma komisyonu reisi Maarif Müdürü İsmail Naili Bey'dir. Yardımcıları Aza Mekteb-i İdadi Müdürü Edip Veysi Efendi, Aza Meclis-i Maarifi azasından Hacı Mehmet Bay, Aza Meclis-i Maarifi Azasından Hacı Hafız Mehmet Efendi ve Aza Mekteb-i İdadi Müdür-i Sanisi Mehmet Şevket Efendi'dir. Mektebin diğer memurları bir imam, bir hafız katip ve depo memuru, erzak anbarı memuru, bir mubassır ve hademeleri ise aşçı ve 13 çamaşırcıdan ibarettir. Mektebi İdadi H. 1302 yılında açılmış olup 373 talebesi bulunmaktadır⁸⁸⁷. Mektebi İdadi'nin şubesinde 170 talebesi bulunmaktadır⁸⁸⁸.

Aydın Sancağı'nda, Mektebinin Müdürü, Fransızca, Muallimat-ı Fenniye ve Esval Defteri Ömer Lütfi Efendi olup, bir arabi ve lisan-ı osmani muallimi, bir kitabet hendese ve hesap muallimi, bir farisi ve ulum-ı diniye muallimi, bir hüsn-i hat muallimi, bir tarih ve coğrafya ve resim muallimi ve bir mubassır ile 90 talebesi bulunmaktadır⁸⁸⁹.

Denizli Sancağı, Mektebi İdadi Mülki Heyeti'nde görevli Müdürü Fransızca ve Usul-ı İnşa ve Kitabet Mu'allimi Mekteb-i Mülkiye-i Şahane Mezunlarından Ali

⁸⁸⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 122-123.

⁸⁸⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 123-124.

⁸⁸⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.275.

Rıza Efendi olup, bir coğrafya, hendese, malumat-ı fenniyye ve usul-ı defteri muallimi, bir hesap, tarih ve resim muallimi, bir farisi muallimi, arabi ve hüsn-i hat muallimi, Türkçe muallimi, bir ulum-ı diniye muallimi ve mubassır ile 90 talebe bulunmaktadır⁸⁹⁰.

Saruhan Sancağı'nda İdadi Mektebinin Müdürü, Fransızca, Hendese, Malumat-ı Kıyye muallimi İrfan Efendi'dir. Diğerleri bir ulum-ı diniye ve lisan-ı osmani muallimi, bir tarih, farsî, inşa ve kitabet muallimi, bir coğrafya, usul-i defteri, hesap muallimi, bir arabi muallimi, bir hüsn-i hat muallimi, bir resim muallimi, bir mubassır ve 116 talebe ile iki hademesi bulunmaktadır⁸⁹¹. Menteşe Sancağı Mektebi İdadisi müdürü Hayri Efendi olup, dört muallimi, bir mubassır ve iki hademesi olup talebe sayısı belirtilmemiştir⁸⁹².

3.3.3.3. İzmir Darülmuallimin Mektebi

Tanzimat'tan sonra yeni açılan eğitim kurumlarına öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla bu okullara öğretmen yetiştirmek maksadıyla Darülmuallimin kurulmuştur⁸⁹³. Darülmuallimin İbtidai'nin muallim İlyas Bahri Efendi ve Hüsn-i Hat muallimi Hacı Şakir Efendi olmak üzere iki muallimi ve sekiz öğrencisi vardır⁸⁹⁴.

3.3.4. Sanayi Mektepleri

Tanzimat öncesi Osmanlı Devleti'nin sanayinin yapısı küçük el zanaatları ve gedik usulüne göre yapıliyordu. Bu sanayi kolları düzenleyen kurallar loncalar tarafından koyulmuş ve zanaatkârlar, çıraklık ve kalfalık yapmadan usta olamazdı. Osmanlı Locaların yanı sıra “gedik usulü” denilen sistemde sanayide etkili olmuştur. Locaların ve gedik usulünün değişmeyen ve gelişmeyi durdurucu etki sanayinin gelişmesine engel olmuştur⁸⁹⁵.

⁸⁹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.324.

⁸⁹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.369.

⁸⁹² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 449.

⁸⁹³ Kodaman-Saydam, *a.g.m.*, s.492.

⁸⁹⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 124.

⁸⁹⁵ Mehmet Seyitdanlıoğlu, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayi (1839-1876)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.28, S.46, Ankara 2009, s. 55.

Osmanlı Devleti XIX. yüzyıldan itibaren sanayi gelişmeye başlamış. Batıda gelişen sanayinin Osmanlı devletine etkisiyle var olan imalathanelerin ve yeni fabrikaların açılmasını sağlamıştır⁸⁹⁶. Sanayi alanına yapılan bu gelişmeler açılan yeni fabrikalara eleman yetiştirme düşüncesini getirdi. Bunun sonucunda sanayi okulları açılması fikri doğmuştur⁸⁹⁷.

Sanayi alanında öğretim alanında ilk teşebbüs 1848 yılında Zeytinburnu Sanayi mektebidir. Bu mektep maddi imkansızlık ve öğretmen yetersizliğinden kapatılmış, daha sonra Mithat Paşa tarafından Niş sonra da Rusçuk ve Sofya da Islahhane ismiyle Sanat okulları açmıştır. 1859 yılında kız teknik alanında İstanbul'da kadınlara ait sanayinin öğretildiği Cevri Kalfa Mektebi açılmıştır. Mehmet Ali Paşa tarafından Rusçuk'ta ordunun ihtiyaçları için ıslahhaneye benzer yetim kızlar için bir okul açılmıştır. Buna benzer bir okulda 1869 yılında İstanbul'da açılmış⁸⁹⁸.

Mithat Paşa tarafından Niş, Rusçuk ve Sofya da Islahhane ismiyle açtığı Sanat okulları, bir süre sonra Islah-ı Sanayi Mektebi, Sanayi Mektebi veya Sultan II. Abdülhamid'in ismine izafeten Hamidiye Mekteb-i Sanayi olarak adlandırılan mekteplere dönüştürülmüştür. Bütün vilayetlerde ıslahhane açılması yönünde 21 Haziran 1867 tarihinde alınan karardan sonra hazırlanmış olan nizamname 25 Temmuz 1867'de vilayetlere gönderilmiştir. Bu bağlamda teşkil edilen İzmir ıslahhanesinin açılış tarihi 1868 senesi sonları ve 1869 senesinin hemen başı olup, vilayet salnamelerinde İzmir Mekteb-i Sanayi olarak adlandırılan okulun adı 1891 değişmiş ve bu tarihten sonra Sultan II. Abdülhamid'in ismine izafeten Hamidiye Sanayi Mektebi adıyla adlandırılmıştır⁸⁹⁹.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde İzmir'de Hamidiye Sanayi Mektebi Nazırı vilayet valisi Mehmet Kamil Paşa olup, diğerleri Nazır Fahri Defter Hakani Müdürü Süleyman Şevket Bey ve Tabib-i Fahri Hamidiye Askeri Hastanesi Tabib-i Evveli Ali Bey'dir. Komisyon Heyetin'nin reisi nazır Süleyman Şevket Bey olup dokuz azası bulunmaktadır. İdare Heyeti'nin müdürü Tahir Raci Efendi olup,

⁸⁹⁶ Bilim, *a.g.e.*, s. 318.

⁸⁹⁷ Bilim, *a.g.e.*, s.320.

⁸⁹⁸ Kodaman-Saydam, *a.g.m.*, s.491.

⁸⁹⁹ Erdoğan Keleş, “ II. Abdülhamid Devrinde Aydın Vilayetinde Sanat ve Meslek Okulları”, *History Studies*, C. 5, S. 2, Mart 2013, s. 202.

bir başkatip, bir dahiliye memuru ve sandık emini, imalat ve tayinat katibi ve bir depo memuru bulunmaktadır.

Sanayi Mektebi'nin ders muallimleri ile sanayi ustaları şöyledir; dört muallim, bir şube muallimi, bir musiki muallimi ve bir muavini, bir Rumca muallimi, iki kunduracı ustası ve bir kalfası, bir çorap ustası ve bir kalfası, bir kazmir ve çulha ustası ve bir kalfası, bir tenkeci ustası, bir dökmeci ustası, bir kaliçe ustası, bir marangoz ustası, bir terzi ustası, bir mürettip ustası ve bir mürettibden oluşmaktadır. Mektebin mürettib ustası Mehmet Neşet Bey ve mürettib İshak Fahreddin Efendi ustaları aynı zamanda vilayet matbaasında görevlidir. Ayrıca mektebin yedi hademesi bulunmaktadır⁹⁰⁰. İzmir Hamidiye Sanayi Mektebi'nin sanayi ustaları genellikle mektep mezunları arasından seçiliyordu. Öğretmenlerin yanında ve sanayi ustaları da görev yapıyordu, bunlar maaş karşılığında, fahri veya sözleşmeli olarak hizmet veriyorlardı. Eğitim, Türkçe ve maaşlı öğretmenler tarafından yapılıyordu. Ermenice ve Rumca öğretmenleri fahri olarak gayrimüslim öğrencilere kendi dil derslerini verirken, yine bu öğrencilere kendi din ve mezheplerine dair de dersler veriliyordu⁹⁰¹.

Tablo 15: Öğrencilerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Kunduracı	18
Makine	8
Çorapçı	19
Çulha	18
Kazmirci	18
Dökmeci	16
Marangoz	16
Terzi	15
Tenekeci	8
Kaliçeci	8
Mürettib ve Mecellid	6

⁹⁰⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.128-129.

⁹⁰¹ Keleş, *a.g.m.*, s.211-212.

İzmir’de Hamidiye Sanayi Mektebi’nin toplam öğrencilerin sayısı 200 olup, bunların 183’ü Müslüman, 16’sı Rum ve 1’i Ermeni’dir. Mektebin öğrencilerinin meslek gruplarında toplam 150 öğrenci olup, bunlar sırasıyla 18 Kunduracı, 8 Makineci, 19 Çorapçı, 18 Çulhacı, 18 Kazmirci, 16 Dökmeci, 16 Marangoz, 15 Terzi, 8Tenekeci, 8 Kaliçeci, 6 Mürettib ve Mecellid’den oluşmaktadır. Mektebin 50 şube öğrencisi bulunmaktadır⁹⁰².

Tablo 16: İzmir Sanayi Mektebi’nin 5 Yıllık Ders Programı

Birinci Sene	Kur’an-ı Kerim ve Tecvid, Muhtasar-ı İlm-i Hal, Amel-i Erba’a, Kıra’at Türkiye, İmla, Hatt-ı Rika’.
İkinci Sene	Kur’an-ı Kerimin Tecvid-i Tatbikatı, İlm-i Hal, A’mel-i Erba’anın Mesa’ile Tatbikatı, Kesir-i Adi, Muhtasar-i Sarf-ı Osmani, Memalik-i Osmaniye Coğrafisi, Muhtasar-ı Tarih-i Osmani, Mukaddema-i Hendese, Hüsn-i Hatt, Zira’at Dersi.
Üçüncü Sene	Sarf-ı Arabi, Usul-i Farisi, Cevdet Paşa Kava’id Osmaniyesi’nin Nısfı, Coğrafya Umumiden Avrupa Kıta’sı, Tarih-i Umumiden Karun-ı Evveli, Hendese, Kesr-i Adi ve A’şar-ı Mesa’ile Tatbikatı, Hüsn-i Hatt.
Dördüncü Sene	Nahv-ı Arabi, Gülüstan’ın Nısfı, Cevdet Paşa Kava’idinin Nısfı, Coğrafya Umumiden Asya ve Afrika Kıta’ları, Tarih-i Umumiden Karun-i Vüsatı, Aded-i Mürekkebe, Ref-i Cezri Tenasib, Hendese ve Fransızca, Hüsn-ü Hatt.
Beşinci Sene	Arabiden Mantık, Gülüstan’ın Nısfı-ı Diğer, Usul-ı Kitabet, Coğrafya Umumiden Amerika Kıta’sı, Tarih-i Umumiden Karun-ı Uhre, Fransızca, Hendese, İlm-i Hesab-ı Tekmil, Usul Defteri ‘Akaid-i İslamiye, Hüsn-i Hatt.

Tablo 17: Mektebi Sanayi’nin Şubesinin 2 Yıllık Ders Programı

Birinci Sene	Elif-ba-i Osmani, Ecza-yı Şerife, Hesap Zihni, Eşkal-i Haruf, Eşkal-i Erkam.
İkinci Sene	Mushaf-ı Şerif, Kıra’at-i Türkiye, Risale-i Ahlak, Taded-i Terkim, Hatt.

⁹⁰² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi, s. 130-131.

Mektebin ilk eğitim süresi 5 yıl idi. Mektebin 1896 yılına ait kayıtlara göre süresi 7 yıla çıkarılmıştır. Mekteb-i Sanayi şubesi adı verilen iki yıllık hazırlık sınıfında sıbyan ve ibtidai mekteplerinde iyi yetişmemiş okuma yazması zayıf 8-10 yaşlarındaki çocuklara okuma yazma ve dini bilgilere ait dersler verilmekteydi⁹⁰³. Buradaki eğitim bittikten sonra sanayi kısmına gönderilen öğrenciler 5 yıl süren eğitimlerinin ardından başarılı olanlar şahadetname belgesi alırdı. Başarılı olan öğrenciler gerekli görülürse şahadetname belgesi aldıktan sonra Sanayi mektebinde çalıştırılmıştır. Sanayi Mektebine alınacak öğrenciler Mar ve Ağustos Aylarında belirlenirdi⁹⁰⁴.

Mektebin açıldığı ilk zamanlar gelirleri giderleri karşılamadığı için hayır sahiplerinin bağışları ile açık kalmıştır. Ayrıca Padişah tarafından ihsan buyrulan bir arsanın satışı ve mektepte üretilen eşyaların Kemeralı caddesindeki dükkanlarda satışından elde edilecek paralar da mektebin diğer gelirlerini oluşturmuştur. Mektebin giderlerinin en başında muallimlere ödenen maaşlar gelmekte, diğerleri ise eğitim gören çocukların barınma, yiyecek, giyecek, imalat masrafları ile okul binasında ve çevresinde yapılması zaruri olan tamirat ve yenileme çalışmalarına ait harcamaları sayılabilir.⁹⁰⁵

3.3.5. Çırak Mektepleri

Aydın Vilayetinde Çırak Mekteplerinin açılmasıyla ilgili çalışmalar Hasan Fehmi Paşa'nın valiliği sırasında, 6 Aralık 1893 tarihli düzenlemeler ile Aydın vilayeti dahilinde bulunan eğitim öğretim kurumlarını yeniden yapılandırması amacıyla Tahrirat-ı Umumiye şeklinde kaleme alınan talimatnameyle ele alınmıştır.

Tahrirat-ı Umumiye çırak mekteplerinin açılmasının gerekçesi şu şekilde ifade edilmişti: yetim, kimsesiz, fakir ve küçük yaşta çalışmak zorunda kalıp bir ustanın yanında çıraklık yapan çocukların, dinlerinin yanında hangi sanatta çalışıyor olurlarsa olsunlar ne iş yapıyorlarsa yapsınlar işlemleri kayda geçirecek kadar okuyup-yazma ve hesap bilmeleri gerekmektedir. Bunun için her kasabada birer Çırak Mektebi kurulması gereklidir.

⁹⁰³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi, s. 132; Keleş, *a.g.m.*,s.217.

⁹⁰⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 134.

⁹⁰⁵ Keleş, *a.g.m.*,s.218-219.

Mektepler ilk etapta Manisa’da iki, Ödemiş, Kula, Alaşehir, Kadıköy, Kuşadası, Menemen, Denizli, Kasaba, Salihli, Akhisar, Bayındır ve Tire’de birer Çırak Mektebi tesis ve teşkil edilmiştir. Uygulamanın başarılı olduğunu gören Vali Hasan Fehmi Paşa, her kasabada birer çırak mektebi kurmak için Manisa’da uygulanan programda bazı değişiklikler yaparak vilayet genelinde uygulamak üzere Sultan II. Abdülhamid’in onayına sunmuştur⁹⁰⁶.

Çırak mekteplerinin kurulması hakkındaki 8 maddelik bir talimat yayınlanmıştır. Talimatnameye göre; kasabalarda kaç çırak mektebi açılacağına, mekteplerin öğretmen ve hademelerinin görevleri ve sayılarına, öğrencilerin mektebe geliş ve gidiş zamanlarına, günlük ders sürelerine, dersleri devam zorunluluğuna, eğitimin süresine, ustalardan alınacak mektep ücretlerine, öğrencilerin sınavlarının nasıl yapılacağına, dersler öğretilirken hangi esaslara yapılacağı vesaire yer almaktadır⁹⁰⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nde İzmir Sancağı Menemen Kazası’ndaki Çırak Mektebi bir muallimi ve 25 talebesi vardır⁹⁰⁸. Denizli Sancağı Çırak Mektebinde bir muallim ve 40 talebesi⁹⁰⁹, Saruhan Sancağı’nda Çırak Mektebi üç muallimi ve 310 talebesi, Karaköy Çırak Mektebinin ise bir Muallimi ve 70 talebe bulunmaktadır⁹¹⁰. Akhisar Kazası’ndaki Çırak Mektebinin bir muallimi olup, talebe sayısı verilmemiştir⁹¹¹.

3.3.6. Yabancı Okullar

Osmanlı Devleti çeşitli etnik köken ve dini inanca sahip toplulukları içinde barındıran bir yapıya sahiptir. Bu topluluklar kendi Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler olmak üzere aralarında dil, din, ırk farkı bulunan bazı grupların açtığı okullara

⁹⁰⁶ Keleş, *a.g.m.*, s.226-227.

⁹⁰⁷ Burada kısaca belirttiğimiz Çırak Mektepleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Erdoğan Keleş, “ II. Abdülhamid Devrinde Aydın Vilayetinde Sanat ve Meslek Okulları”, *History Studies*, C. 5, S. 2, Mart 2013, s.228.

⁹⁰⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 263.

⁹⁰⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.325.

⁹¹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.371.

⁹¹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.390.

azınlık okulları, yabancı devletler tarafından himaye edilen ve doğrudan yabancı devletler tarafından açılan okullar iki gruba ayrılmaktadır⁹¹².

Tanzimat'tan sonra Azınlık ve yabancı okulları yaygınlaşmış. 1856 Islahat Fermanı ile gayrimüslimlere okul açma ve geliştirme izni vermesinin yanında Osmanlı tebaası olanların gerekli şartları taşımaları kaydıyla askeri ve mülki mekteplere kabul edilmesini öngörmüştür⁹¹³. Azınlıklara tanınan serbestlik ve haklardan yararlanan yabancı devletlerinde Osmanlı topraklarında okul açma girişimleri XIX. yüzyılın ortalarından itibaren hız kazanmıştır. Ayrıca bu okulların açılmasında ve yaygınlaştırılmasında kapitülasyonlar ve misyonerlik faaliyetleri de etkili olmuştur⁹¹⁴. Büyük bir kısmı denetimsiz ve ruhsatsız olarak açılan yabancı okullar 1869 Maarif Nizamnamesi ile belirli düzenleme yapılmış⁹¹⁵, okulların açılması bazı şartlara bağlanmış ve bu şartlar yerine getirilmediği sürece açılmasına kesinlikle müsaade edilmeyeceği belirtilmiştir⁹¹⁶.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde İzmir'de Rum, Ermeni, Fransız, İngiliz, Amerikan, Alman ve Musevi mektepleridir. Toplam 66 adet okul olup, bunların isimleri, bulundukları mahalleleri, eğitim dereceleri, öğretmenleri, öğrenci sayıları ile hangi millete ait oldukları ayrıntılarıyla verilmiştir. Bu mekteplerin çoğunluğunu Rum ve Musevi mektepleri oluşturmakta, mektepler erkek ve kız rüştiyesi ile yine kız ve erkek öğrencileri bulunan İbtidai ve İdadi mektepleridir. Bun göre İzmir'de bulunan mekteplerden en fazla sayıya sahip Rum okullarıdır. Toplam 27 adet okuldaki 4 kız ve 1 erkek Rüşdiyesi, 9 erkek ve 6 kız İbtidaisi, 4 erkek ve 2 kız öğrenci İdadisi bulunmaktadır. Okullarda toplam 156 muallim görevlidir.

İzmir'de bulunan mekteplerden en fazla sayıya sahip ikinci topluluk ise Musevilerdir. Toplam 26 adet okulları olup bunların 9 adet erkek ve 17 kız İbtidai okulu ve bir kız ve erkek karışık İbtidai olmak üzere 45 muallimi vardır.

⁹¹² Mustafa Serhan Yücel, *Türkiye'de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları (1925-1926)*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bilecik 2016, s.4.

⁹¹³ Yücel, a.g.t., s.7.

⁹¹⁴ Ayten Sezen Arıg, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*, TTK, Ankara 2014, s.10.

⁹¹⁵ Arıg, a.g.e., s.15.

⁹¹⁶ Yücel, a.g.t., s.10.

Fransızlara ait 7 adet mektep olup bunların 3 adedi kız Rüşdiyesi, 3 aded erkek İbtidai ve 1 adedi erkek İdadi mektebidir. İngilizlere ait bir erkek Rüşdiyesi, Ermenilere ait 1 kız Rüşdiyesi ve 1 erkek İdadisi, Amerika'ya ait 1 erkek Rüşdiyesi ve 1 Alman kız Rüşdiyesi bulunmaktadır⁹¹⁷.

3.4. DİNİ MÜESSESELER

3.4.1. Cami ve Mescitler

Cami, Arapça cem' kökünden türeyen, "toplayan, bir araya getiren" anlamına gelmektedir. Mescit, Arapça'da "eğilmek, tevazu ile alını yere koymak" anlamına gelen sücüd kökünden "secde edilen yer" anlamında bir mekan ismidir⁹¹⁸.

Cami ve mescitlerin inşası ilk dönemlerde idarecilerin teşviki, sonraki yıllarda da vakıflar yoluyla olmuştur. Osmanlı Devleti'nde ise idareciler tarafından aynı anlayış ve gelenek devam ettirilmiştir⁹¹⁹. Vakıflar ise camileri ve mescitleri kurucusu olduğu vakıfların idarecileri tarafından da yönetilmişlerdir. Bu vakıfların hukukî statüsü vakfiyelerle belirlenmekteydi⁹²⁰.

Osmanlı Devleti'nde İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren de camiler birer ibadet merkezi olmanın yanında eğitim-öğretim ve kültür merkezi olarak ve devlet müessesesi olmuşlardır⁹²¹.

Aydın vilayetinde de diğer Osmanlı Devletinde de daha önceki Türk devleti ve beylikleri döneminde olduğu gibi camiler şehirlerde camiler birer idari merkez oldukları gibi eğitim-öğretim ve kültür merkezi olma özelliğini üstlenmiştir. İzmir Sancağının merkezinde 24 cami ve 47 mescit⁹²² olmakla birlikte genel olarak salname incelendiğinde sancak, kaza ve karyelerdeki camilerin eğitim faaliyeti yürüttüğü gözlenmektedir.

⁹¹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 135-137.

⁹¹⁸ Ahmet Önköl - Nebi Bozkurt, "Cami", *DİA*, C.7, İstanbul 1993, s. 46.

⁹¹⁹ Ahmet Akın, "Tarihi Süreç İçinde Cami ve Fonksiyonları Üzerine Bir Deneme", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.15, S. 29, Çorum 2016, s.185-186 .

⁹²⁰ Önköl-Bozkurt, *a.g.m.*, s.49.

⁹²¹ Akın, *a.g.m.*, s.164.

⁹²² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.169.

3.4.2. Kilise ve Manastırlar

Osmanlı Devleti başlangıçtan itibaren Gayrimüslimlerin ibadet özgürlüğüne önem vermiş, kendi mezheplerine göre dini ibadet ve ayinlerine tam bir serbestlik ve hoşgörü içinde yapabilmelerine imkan sağlamıştır. Devlet bu ibadet yerlerinin iç teşkilatına karışmamış, kendi cemaatlerinin yönetimine bırakılmıştır. Kilise, Manastır, Havra gibi yerlerin kendilerine mahsus mezarlıkları ve vakıf arazileri de bulunmakla birlikte sürekli olarak Osmanlı Devleti güvencesi altında bulunmuştur⁹²³.

Aydın Vilayetinde Gayrimüslim nüfusun İzmir ve çevresinde yoğunlaşması sebebiyle en fazla Kilise İzmir Sancağı kaza ve nahiyelerinde bulunmaktadır. İzmir Sancağının merkezinde 22 kilise ve 16 tane Havra vardır. İzmir’de Gayrimüslim Ruhani liderler temsilcileri ise şöyledir; bir Rum Metropolidi, bir Ermeni Murahhasası, bir Hahambaşı ve Ermeni Katolik Murahhasası olmak üzere dört lider vardır⁹²⁴. İzmir Sancağı, kaza ve nahiyeleri ile birlikte 145 Kilise bulunmaktadır⁹²⁵. İzmir Sancağı’nın en fazla Foçateyn Kazasının’da 30 tane Kilise ve Manastır vardır⁹²⁶.

3.5. HABERLEŞME, ULAŞIM VE BASIN

3.5.1. Haberleşme

3.5.1.1. Posta Örgütü

Osmanlı Devleti, küçük bir beylik olarak kuruluşundan itibaren yeni fetihlerle egemenliğini genişletmeye başlayınca haberleşme kurumuna ihtiyaç duymuş. Devlet bu alanda haberleşme ihtiyacını karşılamak amacıyla ulak-menzilhane teşkilatını kurmuştur⁹²⁷.

Posta teşkilatının gerçek anlamda kurulması için ilk teşebbüsler II. Mahmut saltanatı sırasında teşebbüs edildi. 1832 tarihinde İstanbul-İzmit arasında bir pasta yolunun yapımına, 1834'den itibaren ise taşımacılığa başlanmıştır⁹²⁸. Tanzimat’ın ilanından sonra 1840 tarihinde ilk önce Posta müdürü atanmış ve arkasından Posta

⁹²³ Ali Güler, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Azınlıklar*, TÜRKAR, Ankara, 2007, s.35.

⁹²⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s. 89.

⁹²⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.169.

⁹²⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.250.

⁹²⁷ Nesimi Yazıcı, “Osmanlı Haberleşme Kurumu”, *150. Yılında Tanzimat*, (Haz. Hakkı Dursun Yıldız), TTK, Ankara 1992, s.142.

⁹²⁸ Mübahata S. Kütükoğlu, “Osmanlı İktisadi Yapısı”, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.1, (Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), IRCICA, İstanbul 1994, s.600-601.

Nezareti kurulmuştur. Ticaret nezaretine bağlı olarak çalışmalarını sürdüren Posta Nezareti önce İstanbul'da daha sonrasında taşrada da postaneler açmıştır. İstanbul dışında ilk olarak Edirne'ye bir Posta Müdürü daha sonra Anadolu'da Ankara, Kayseri, Erzurum ve Trabzon'da, ardından bütün eyalet merkezlerinde posta örgütü kurulmaya başlamıştır.

Tanzimat'ın uygulandığı bütün eyalet merkezlerinde ve merkeze bağlı kazalarda 1849 yılından itibaren birer posta müdürü görevlendirilmiştir⁹²⁹. 1868 yılında örgütün kuruluşundan itibaren bu tarihe kadarki sorunları göz önüne alınarak yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Yeni bir meclis kurularak taşra teşkilatı 11 daireye, her daireye merkez müdürü, katip ve mukayyid atanması düşünülmüştür. Dairelere bağlı postanelerin müdürleri, idare meclisleri tarafından seçilecek ve kefalete bağlanarak nezaretin onayı ile göreve başlayacaklardı. Rumeli ve Anadolu'ya ikişer tane, İstanbul ve Arabistan'a birer Posta müfettişi görevlendirilmiş ve denetim yaptırılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde posta örgütünde taşımacılık eski yöntemlerle yapılmaya devam etmiş. Bazı merkezlerde 1850'den İstanbul-İzmir, İstanbul-Gemlik, İstanbul-Trabzon kentler arasında, düzenli olarak deniz yoluyla yapılmaya başlanmıştır. Bunun dışında 1847 yılından itibaren İstanbul-Edirne arasında "Posta Arabası" işletmek hakkı üç Ermeni'ye verilmiş ve posta arabasıyla postaların taşınması usûlü başlamıştır. Ancak karadan posta taşımacılığı nakliye yapacak beygirleri bulundurmak, yol güvenliği gibi bazı sorunları da beraberinde getirmiştir⁹³⁰.

Tablo 18: İzmir Telgraf ve Posta İdareleri

Memurlar	Rütbe
Başmüdür Mahmut Bedri Efendi	Ula Sanisi A 4 M 4
Müfettiş Hilmi Efendi	Mütemayiz M 4
Müfettiş-i Sani Şazi Efendi	Rabia
Muavin Mustafa Efendi	Saniye Gümüş Girid Madalyası
Başkatip Bekir Efendi	Salise Gümüş Girid Madalyası
Katip Ali Rıza Efendi	Rabia Gümüş Girid Madalyası
Katip Hacı Rıza Efendi	Gümüş Girid Madalyası
Katip Nuri Efendi	

⁹²⁹ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s. 294-295.

⁹³⁰ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.296.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, İzmir’de Telgraf ve Posta İdaresi, başmüdürü Mahmut Bedri Efendi’dir. İki müfettişi ve bir muavini, bir başkatip ve üç katip bulunmaktadır.

İzmir Posta İdaresi müdürü Hilmi Efendi olup, bir tefrik ve tevzi’ memuru, bir emanet mürasele memuru, bir emanet mürüde memuru, bir posta katibi, bir mürasele memuru, bir ittihat taahhüt memuru, bir dahili tefrik memuru, dahili ve mühimme memuru ve refiki, bir pul memuru, bir mürüde başmemuru, bir dahili taahhüt memuru ve refiki, iki tefrik memuru ve bir tevzi memuru bulunmaktadır. Bu memurların hepsi Müslüman olmayıp Gayrimüslim memurlarda bulunmaktadır⁹³¹. Salnamede Vilayetin Aydın, Denizli, Saruhan ve Menteşe Sancaklarında ve bunlara bağlı kaza merkezlerinde bulunan Telgraf ve Posta İdaresi tek daireden oluşmaktadır. İzmir, Aydın, Denizli, Saruhan ve Menteşe Sancaklarında bazı kazalarında Telgraf ve Posta İdaresi’nin bulunmakta, bazı kazalarda ise birer Telgraf ve Posta memuru vardır. Ayrıca İzmir Sancağı’nın Torbalı nahiyesinde bir Posa şubesinde olup, bir memur ve bir müvezzi bulunmaktadır⁹³².

3.5.1.2. Telgrafhane

Telgraf 1832 yılında bulunmuş, 1843 tarihinden itibaren Amerika ve Avrupa’da haberleşme aracı olarak kullanılmaya başlamıştır⁹³³. Osmanlı Devleti’nde ise telgraf şebekesi kurma çalışmaları Kırım harbi sırasında başlamış⁹³⁴. İlk önce İngilizler daha sonra Fransızlar tarafından telgraf hatları kurulmuştur. 1868’li yıllarda İmparatorluğun belli başlı büyük kentleri ile İstanbul arasında telgrafla haberleşmeyi sağlamıştır. Telgraf sayesinde hükümet vilayetlerde olup bitenleri kolayca öğrenme ve müdahale imkanı bulmuştur. Ayrıca İmparatorluk da 1876 tarihinden itibaren hemen hemen her telgrafla haberleşme mümkün olmuş ve ticaretin gelişmesinde de katkılı olmuştur.

Posta idaresi dışında örgütlendirilen telgrafhanelerin kadrosunda vilayet merkezlerinde bir müdür ve yardımcısı ile muhabere memuru ve birer müfettiş görevlendirilmiştir. Sancak merkezlerinde müdür ve muharebe memuru, bazı

⁹³¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.87.

⁹³² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.183.

⁹³³ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.297.

⁹³⁴ Kütükoğlu, “Osmanlı İktisadi...”, s.605.

merkezlerde Lisan-ı ecnebi memurları görevlendirilmiştir. Ayrıca ilk telgraf muharebeleri dili Fransızca olarak Latin harfleriyle yapılırken, 1861'den itibaren de Türkçe yapılmaya başlanmıştır.

Telgraf ve haberleşme alanında 1859 yılında Telgraf nizamnamesi yayınlanarak yürürlüğe koyulmuş. Buna göre; devletin resmi haberleşmesinin ücretsiz olduğu, devlet haberleşmelerinden sonra ticari haberleşmelere ilk sıranın verileceği, halkın haberleşmelerinin belirli kıstaslara sahip olduğu gibi hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca Müdür ve yardımcı, muhabere memuru ile diğer görevlilerin uyacakları kurallar, telgrafhanelerde yetiştirilecek öğrencilerin uymak zorunda oldukları kurallar ayrıntılarıyla belirlenmiştir.

1861 tarihli nizamname ile İstanbul'da Fünun-i Telgrafiye Mektebi adı altında telgraf idaresinde çalıştırılacak kişileri yetiştirmek üzere bir okul açılmıştır⁹³⁵. Bunun haricinde de 1872 tarihinde Posta ve Telgraf Mektebi adı altında idarede mühendis olarak görev yapacak kişiler yetiştirmek amacıyla okul açılmış, bu kişiler Avrupa'ya gönderilmiş ve dönüşlerinde elektirik mühendisi olarak idarede görev almışlardır. Gelişen haberleşme ve telgraf ihtiyacındaki artış ile Telgraf fabrikasının kurulmasına karar verilmiş, 1869- 1870 yılları arasında küçük bir fabrika kurularak başarılı bir üretim yapılmıştır⁹³⁶. Gelişen koşullara göre posta ve telgrafla haberleşme yaygınlaşmış ve bu iki kurum 1872 yılından itibaren birleştirilerek haberleşme hizmetleri Posta-Telgraf İdaresince yürütülmeye başlanmıştır⁹³⁷.

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, İzmir Sancağı merkez kazada Telgraf İdaresinde bir Merkez Müdür Mehmet Haşim Efendi olup, bir hök ser memuru ve üç hök memuru, on sekiz muhabere memuru bunların altısı gayrimüslim ve dört tanesi gayrimüslim memur vardır⁹³⁸. Ayrıca İzmir Sancağı merkezinde bir telgraf ve posta idaresi vardır. Burada bir baş müdür, iki müfettiş, bir muavin, bir

⁹³⁵ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.298-299.

⁹³⁶ Yazıcı, *a.g.m.*, s.203-204.

⁹³⁷ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.298.

⁹³⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.86-87.

başkatip ve üç yardımcı katip görevlidir⁹³⁹. Ayrıca Dikili Nahiyesinde telgraf ve posta idaresinde üç memur görevlidir⁹⁴⁰.

İzmir Sancağı Ödemiş⁹⁴¹, Urla⁹⁴², Foçateyn⁹⁴³ Menemen⁹⁴⁴ Kazalarında birer telgraf memuru, Tire'de idarede bir müdür bir müvvezzi⁹⁴⁵, Bayındır⁹⁴⁶ ve Çeşme⁹⁴⁷ Kazalarında birer telgraf ve posta memuru bulunmaktadır.

Aydın Sancağında bir telgraf ve posta idaresi olup bir müdürü ve üç muharebe memuru, kazalarında ise birer memur⁹⁴⁸, Çine Kazası telgraf ve posta idaresinde bir memur ve iki çavuş bulunmaktadır⁹⁴⁹. Söke⁹⁵⁰, Karacasu⁹⁵¹, Nazilli Kazalarında birer telgraf ve posta memuru⁹⁵², Bozdoğan Kazasında bir telgraf memuru bulunmaktadır⁹⁵³.

Denizli Sancağı telgraf ve posta idaresinde bir müdür, muavin, muhabere memuru ve altı çavuş⁹⁵⁴, Çal Kazası bir telgraf ve posta memuru, bir süvari, bir başçavuş ve bir kavvas⁹⁵⁵, Saray bir memur ve bir muvassıl muharrirati vardır⁹⁵⁶. Tavas Kazasında bir telgraf ve posta müdürü ve telgraf çavuşu⁹⁵⁷, Garbikaraağaç Kazası'nda bir telgraf ve posta memuru bulunmaktadır⁹⁵⁸. Buldan Kazası'nda bir telgraf memuru vardır⁹⁵⁹.

⁹³⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.86.

⁹⁴⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.221.

⁹⁴¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.193.

⁹⁴² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.201.

⁹⁴³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.246.

⁹⁴⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.263.

⁹⁴⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.230.

⁹⁴⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.207.

⁹⁴⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.235.

⁹⁴⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.249.

⁹⁴⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.294.

⁹⁵⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.300.

⁹⁵¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.304.

⁹⁵² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.309.

⁹⁵³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.288.

⁹⁵⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.322.

⁹⁵⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.338.

⁹⁵⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.343.

⁹⁵⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.350.

⁹⁵⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.355.

⁹⁵⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.331.

Saruhan Sancağı telgraf ve posta idaresinde bir müdür, iki muharebe memuru vardır⁹⁶⁰. Saruhan Sancağı Eşme⁹⁶¹, Akhisar⁹⁶², Salihli⁹⁶³, Soma⁹⁶⁴, Kasaba⁹⁶⁵ ve Gördes⁹⁶⁶ Kazalarında birer telgraf ve posta memuru bulunmaktadır. Alaşehir⁹⁶⁷, Kırkağaç⁹⁶⁸ ve Kula⁹⁶⁹ Kazalarında ise birer telgraf memuru vardır.

Menteşe Sancağı telgraf ve posta idaresinde bulunmakla birlikte bir müdür, iki muharebe memuru ve üç telgraf çavuşu memur vardır⁹⁷⁰. Köyceğiz kazasında iki telgraf çavuşu⁹⁷¹ Bodrum⁹⁷², Marmaris⁹⁷³, Meğri⁹⁷⁴ ve Milas⁹⁷⁵ Kazalarında birer telgraf ve posta memuru bulunmaktadır.

3.5.2. Ulaşım

3.5.2.1. Karayolu Ulaşımı

Osmanlı Devleti bir uç beyliği olarak kurulduktan sonra XVI. yüzyılın sonlarında en geniş sınırlara ulaşmış, Bizans ve Selçuklu gibi diğer devletlerden aldıkları ulaşım ağlarını kendilerine göre Anadolu yollarını sağ-orta-sol kol olarak üçe ayırıp devam ettirmişlerdir⁹⁷⁶.

Osmanlı Devleti'nde bu yollar ana yollar ve bunlara bağlı tali yollardan oluşan karayolu ulaşımı deniz yoluyla bütünleştirilmiş ve İstanbul, İzmir gibi liman şehirlerine bağlanmıştır. Bu yollar vasıtası ile emirlerin ve haberleşmenin zamanında sağlanması, ordunun ihtiyaçlarının sağlanmasında ve ticaretin gelişmesinde önemli

⁹⁶⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.367.

⁹⁶¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.383.

⁹⁶² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.390.

⁹⁶³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.409.

⁹⁶⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.415.

⁹⁶⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.425.

⁹⁶⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.439.

⁹⁶⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.397.

⁹⁶⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.420.

⁹⁶⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.432.

⁹⁷⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.448.

⁹⁷¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.461.

⁹⁷² H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.457.

⁹⁷³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.467.

⁹⁷⁴ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.473.

⁹⁷⁵ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.479.

⁹⁷⁶ Emrah Çetin, *Tanzimat'tan II. Meşrutiyete Anadolu'da Karayolu Ulaşımı*, TTK., Ankara 2017, s.4.

olduğu kadar sosyal ve iktisadi hayatın gelişmesinde de öneme sahiptir⁹⁷⁷. Bu ulaşım sisteminin düzenli bir şekilde işleyişinin sağlanması amacıyla vakıflar yoluyla ve köprücülük, derbentçilik, gibi kuruluşlar yoluyla sağlanmıştır. Ayrıca kuruluşlar yolların yapım, bakım, onarım ve nakliye işlerini üstlenmişlerdir⁹⁷⁸. Geleneksel yöntemlere çıkılmadan olanın korunmasını hedefleyen ulaşım sisteminde yılın belirli dönemlerinde haricinde birçok bölgenin birbiriyle ve hükümet merkeziyle ilişkisi kesilmesine neden olmuştur.

Tanzimat'tan sonra kurulan imar meclisleri ile yol sorunu üzerine durulmuş. 1864 tarihinde yapılan vilayet düzenlemesiyle birlikte yol yapımı daha bilinçli ve düzenli çalışmalar başlatılmıştır⁹⁷⁹. 1869 tarihli *Turuk ve Meabir Nizamnamesi* ile ülkedeki karayolları dört gruba ayrılmıştır. Buna göre; Sultani yollar (devlet yolu) olarak adlandırılan yollar vilayet merkezleri ile İstanbul'u ve önemli iskeleleri demiryollarına bağlıyordu. İkinci yollar vilayet merkezleri arasında, üçüncü derecedeki yollar sancak yolu, dördüncü derecedeki yollar kaza ve köy yollarından oluşuyordu. Yolların yapım ve onarım çalışmalarında erkeklerin yılın belirli zamanında beden ve hayvanlarıyla çalışmalara katılması şartı koyulmuştur⁹⁸⁰.

Tanzimat'tan sonra Aydın Vilayetindeki karayolları, Batı Anadolu'daki demiryolu hatlarına bağlantılı olacak şekilde yan yollar inşa edilmiştir. Yapılan bu şose yolların inşası ile Torbalı, Tire, Bayındır ve Ödemiş gibi kazaların ticaretin gelişmesinin yanında yolcu ve eşya nakliyatı kolaylaşmıştır. Ayrıca Batı Anadolu limanlarında ticaretin gelişmesiyle iç kesimler ile sahil şeridindeki limanları birbirlerine bağlayacak yeni yollar inşa edilmeye başlanılmıştır⁹⁸¹.

Bu dönemde Batı Anadolu'daki en önemli yollardan biri İzmir –Birunabad yolu açılmasıdır. Yolun açılması ile çevredeki kazalardan getirilen mallar İzmir limanına kolaylıkla taşınabilecek ve bölgenin refah düzeyini artırması planlanmıştır.

⁹⁷⁷ Yusuf Hallaçoğlu, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülâhazalar”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, C.2., S.2, İstanbul 1981, s.1.

⁹⁷⁸ Mehmet Taşdemir, “Klasik Devirde Osmanlı’da Kara Ulaşımı ve Yollar”, *Osmanlıda Ulaşım Kara-Deniz-Demiryolu*, (Ed. Vahdettin Engin-Ahmet Uçar-Osman Doğan), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013, s.15.

⁹⁷⁹ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.299.

⁹⁸⁰ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.300.

⁹⁸¹ Çetin, *a.g.e.*, s.187-188.

25 yıllığına Mösyö Jan Şarno'ya işletme ve inşa imtiyazı verilen yol 1861 tarihinde kullanılmaya başlanılmıştır⁹⁸².

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayet dahilinde 783601 şose yol yapılmış olup henüz 190530 tamamlanmamıştır. 1293 köprü ve menfez, 314 parça kasis, 7881 metre harçlı ve 44975 metre kuru duvar yapılmıştır⁹⁸³.

3.5.2.2. Demiryolu Ulaşımı

Dünyada ilk demiryolu İngiltere'de 1825'lerde döşemiştir. Daha sonra 1832'de Fransa'da, 1835'te Almanya'da trenle yolcu taşımaya başlanmıştır. Ardından Avrupa'da ulaşım aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Islahat Fermanı'ndan sonra Avrupalı sermayedar gruplara imtiyazlar verilmiştir⁹⁸⁴. İngiliz şirketine verilen imtiyaz ile Osmanlı Devleti'nde ilk demiryolu yapımı İzmir-Aydın hattında başlamış ve 1860 tarihinden itibaren hizmete girmiştir⁹⁸⁵. İzmir-Aydın hattında yapılmasının sebebi ise XIX. Yüzyılda İzmir'in Osmanlı Devleti'nin en işlek ve hinterlandının en geniş olan limanlarından biri olmasıdır. Bu dönemde İzmir limanının önemi artmış önemli bir ithalat ve ihracat merkezi haline gelmiştir. Bölgenin yeraltı ve yerüstü zengin olması ticaretin gelişmesinde etkili olmuştur. Batı Anadolu'da üretilen zeytin, üzüm, pamuk, meyan kökü vesaire çeşitli tarım ürünler İzmir'e getirilip buradan ihraç ediliyor. Avrupa devletlerinden gelen ipekliler, pamuklu ürünler, kahve, şeker vs. ürünlerde İzmir'den iç bölgelere getiriliyordu.

Geleneksel yöntemlerle yapılan bu nakliye, ücretler, yolların durumu gibi olumsuzlukların tarım ve ticareti etkilemekteydi. Ulaşımındaki bu zorluklar ticareti engellediğinin farkında olan yabancı tüccarlar ulaşım aksaklıklarının giderilmesi ile ticaretlerini geliştirmeyi düşünmüşler ve bu amaçla İngiliz sermayedarlara başvurmuşlardır⁹⁸⁶.

⁹⁸² Çetin, *a.g.e.*, s.188-193.

⁹⁸³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.510.

⁹⁸⁴ Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.300-301.

⁹⁸⁵ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 358.

⁹⁸⁶ Ali Akyıldız, "Osmanlı Anadolu'sunda İlk Demiryolu: İzmir-Aydın Hattı (1856-1866)", *Çağını Yakalayan Osmanlı*, İstanbul, 1995, s.249-250.

İzmir-Aydın hattının ilk çalışmaya başladığı 1860 yılının ardından 1866'da 73 kilometre ulaşmış, 1863'te İzmir-Kasaba hattının uzunluğu ise 93 kilometreydi⁹⁸⁷. 1872'de Alaşehir'e, 1879'da Sarayköy'e, 1888'den sonra Dinar'a ve Manisa'dan Soma'ya kadar demiryolu uzatılmıştır⁹⁸⁸.

Değerlendirdiğimiz salnamede Aydın Osmanlı Demiryolu şirketinin idare heyetinde Müdür-i Umumi ve ser mühendis Mösyö Edvar Porser olup, bir muhasebeci, bir umur-ı cariye ve fabrikalar ser memuru, bir fen kalemi ser memuru, bir kontrol ser memuru ile bir sandık emini bulunmakta ve bu memurların hepsi yabancılardan oluşmaktadır. Demiryolunun Hükümeti Seniye Komiserleri idaresinde Komiser E. Rubilenski Efendi ve muavin Mehmet Fehmi Efendi'dir. 1935 tarihine kadar imtiyaza verilen demiryolunun, demiryolu hattında ½ 529.842 yolcu ve 253.640 tonilato eşya taşınmıştır. Hattın geçtiği güzergahları ve tarih ve salnamede belirtilmiştir⁹⁸⁹.

Vilayetin Kasaba Demiryolu idaresi heyeti aynı şekilde yabancılardan oluşmaktadır. İdare heyetinde müdür-i umumi ve şirket vekili Mösyö L. Şenö ve Hükümet Seniye Komiseri Şem'i Efendi olup, bir muavini, bir müdür-i umumi vekil muavini, bir nakliyat memuru, bir kontrol memuru, bir tamirat mühendisi ve bir sandukar bulunmaktadır. Demiryolunun çalışma tarih ve saatleri, toplam yolcu ve eşya aşım maliyeti ile güzergahları belirtilmiştir⁹⁹⁰.

Salnamede yer alan demiryolu güzergahları Aydın, Nazilli, Sarayköy, Denizli, Bayındır, Tire, Ödemiş, Söke, Menemen, Manisa, Kasaba, Salihli, Alaşehir, Akhisar, Kırkağaç, Soma'dır. Demiryolu güzergahlarındaki sancak ve kazalarda birer şimendüfer şubesi vardır⁹⁹¹.

Osmanlı Devleti'nde şehirlerde altyapı yatırımları gerçekleştirmek amacıyla tramvay ve tünel şirketleri kurulmuş. Bu amaçla Osmanlıda ilk tramvay İstanbul'da 1871 tarihinde hizmete açılmış ve kent içi ulaşımında hizmet vermeye başlamıştır. İstanbul'dan sonra ilk imtiyaz İzmir için verilmiştir. Kordon'da bir tramvay hattının

⁹⁸⁷ Çadırcı, *Tanzimat Döneminde...*, s.301.

⁹⁸⁸ Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 358.

⁹⁸⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.110-112.

⁹⁹⁰ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.112-114.

⁹⁹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.496.

tesisi için imtiyaz, İzmir rıhtımının inşası için verilen imtiyazın kapsamında olup, İzmir Rıhtım Şirketi'ne verilmiştir⁹⁹². Salnamede rıhtım tramvayının işletmesi şirket tarafından Mösyö E. Tiso ve Mösyö Alfons Mile verilmiştir⁹⁹³. İzmir Rıhtım Şirketi'nin İdare heyetinde müdür-i umumisi, bir hükümet-i seniye komiseri, bir tahsilat baş memuru ve müfettişi, bir muhasebeci başkatibi, bir mühendis ve bir rıhtım memuru bulunmaktadır. İzmir Rıhtım Şirketi'nin 15 Mart 1934'ten geçerli olmak üzere, tramvay hattı, tramvay arabaları vs. ile birlikte Liman ve Körfez Şirketi'ne devredilmiştir. Atlı tramvaylar ise Bakanlar Kurulu kararı ile 31 Nisan 1935 tarihinde kaldırılmıştır⁹⁹⁴.

İzmir'in diğer bir tramvay hattı ise İzmir-Göztepe tramvayıdır. İzmir'in ikinci en kapsamlı ve uzun tramvay hattıdır. İzmir-Göztepe tramvay hattı tesis etmek ve işletmek için kurulan İzmir Göztepe Tramvay Şirketi'ne verilmiştir. Harnes kardeşlerin idare ettiği şirketin çalışmaları neticesi 1885 yılından itibaren bu hat üzerinde tramvaylar çalışmaya başlamıştır⁹⁹⁵.

Göztepe tramvayı imtiyazı 41 yıllığına Harnes Kardeşler'e verilmiştir. İdare heyetinde imtiyaz sahibi Harnes Kardeşlerin başkanlığında bir direktör, bir müfettiş, bir katip ve iki kontrolör bulunmaktadır. Tramvay hattının uzunluğu 5550 kilometre uzunluğundadır⁹⁹⁶. Tramvay hattı, Konak'ta Hükümet Konağı önünden başlayarak, İnönü Caddesi, Karataş, Karantina, Göztepe ve Kokaryalı'da (Güzelyalı) bulunan Mamurat'ül Hamid'e kadar uzanıyordu⁹⁹⁷. İzmir-Göztepe arasında ulaşım sağlayan atlı tramvaylar yerine 1928'den itibaren elektrikle çalışan tramvaylar ulaşımda kullanılmaya başlanılmıştır⁹⁹⁸.

Salnamede İzmir'de şehir içi ulaşımı sağlamak amacıyla 108 lando arabası ve istasyonlardan gümrük, mağazalara ve gümrükten mağazalara ve istasyonlara eşya

⁹⁹² Zafer Atar, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmir'de Kamu Hizmeti İmtiyazları*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Manisa 2012, s.282.

⁹⁹³ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayeti Salnamesi, s.119.

⁹⁹⁴ Atar, *a.g.t.*, s.297.

⁹⁹⁵ Atar, *a.g.t.*, s.319.

⁹⁹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.120.

⁹⁹⁷ R. Sertaç Kayserilioğlu, *Osmanlı'da Ulaşımın Serüveni*, C.II, İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü, İstanbul 2011, s.160.

⁹⁹⁸ Atar, *a.g.t.*, s.328.

nakletmek amacıyla tek atlı ve yaylı 550 yük arabası ve 500 deve bulunduğundan bahsedilmektedir⁹⁹⁹.

3.5.2.3. Denizyolu Ulaşımı

Osmanlı Devleti başlangıçta bir kara devleti olarak kurulmuş önce Karesi Beyliği'ni alması ile deniz bağlantısını sağlamıştır. Ardından Saruhan, Aydın ve Menteşe ile Karadeniz'deki Candaroğulları Beyliğinin donanmaları ile tersanelerini almasıyla deniz kuvvetlerini oluşturmuştur¹⁰⁰⁰. Osmanlı Devleti'nin deniz gücü Kanuni Sultan Süleyman döneminde büyük bir güce erişmiştir¹⁰⁰¹.

Tanzimat'tan önce III. Selim döneminde Osmanlı Devleti'nde deniz ulaşımının önemi anlaşılmış, donanma ve tersaneyi yenileme çalışmaları yapılmıştır. II. Mahmut döneminde de devam eden çalışmalar neticesinde 1827 yılında Avrupa'daki buharlı gemilerden satın alınarak Osmanlı deniz filosuna katılmıştır. Tanzimat'tan sonra ise Osmanlı tersanelerinde buharlı gemilerin yapımına başlanmıştır¹⁰⁰². XIX. yüzyılın ikici yarısından itibaren Osmanlı denizlerinde tamamen buharlı gemiler etkili olmuştur¹⁰⁰³. Başlangıçta askeri amaçlı kullanılan buharlı gemiler daha sonra Osmanlı Devleti deniz ve nehirlerinde yük, posta ve yolcu taşımacılığında kullanılmaya başlanmıştır¹⁰⁰⁴. Denizlerde nakliyat yapmak üzere İdare-i Mahsusa, Şirketi Hayriye ve İzmir'de de Hamidiye adıyla şirketler kurulmuştur¹⁰⁰⁵.

Değerlendirmemiz olan salnamede İzmir İdare-i Mahsusa şirketinin memuru İzzet Efendi olup bir katip, bir manifesto katibi, bir tahliye ve bir bilet yoklama memuru vardır¹⁰⁰⁶.

⁹⁹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.170.

¹⁰⁰⁰ Tabakoğlu, a.g.e., s.346.

¹⁰⁰¹ Tabakoğlu, a.g.e., s.350.

¹⁰⁰² Çadircı, *Tanzimat Döneminde...*, s.302.

¹⁰⁰³ Tabakoğlu, a.g.e., s.353.

¹⁰⁰⁴ Davut Hut, "Buharlı Gemiler Çağında Osmanlı Deniz ve Nehiryolu Ulaşımı", *Osmanlıda Ulaşım Kara-Deniz-Demiryolu*, (Ed. Vahdettin Engin-Ahmet Uçar-Osman Doğan), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013, s.108.

¹⁰⁰⁵ Saydam, a.g.e., s.444.

¹⁰⁰⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.101.

Tablo 19: İdare-İ Mahsusa Şirketi Gemilerinin İzmir’den Hareketle Uğradığı Hatlar

Dersaadet Hattı	İzmir ve adalar ile her on beş günde bir defa olmak üzere Cumartesi günleri uğradığı iskeleler; Midilli, Kale-i Sultaniye, Gelibolu, Dersaadet, Dersaadetten aktarma suretiyle Burgaz, Varna, Köstence, Kalas, İbrailli, Vesne İskelelerine gider.
Herhafta Perşembe günleri İzmir’den gittikleri iskeleler	İzmir’den hareketle Sakız, Çeşme, Vati, Kuşadası, Güllük, Bodrum, Sömbeki, Marmaris, Meğri, Rodos, İstanköy, Kalimnoz, Leryos, Batnos, Karbut, Sakız İskele ve adalarına uğrayarak hareketinin haftasında İzmir’e gelir.
Her Hafta Pazartesi Günleri	İzmir’den hareketle Sakız, Karbut, Batyos, Leryos, Kalimnoz, İstanköy, Rodos, Meğri, Marmaris, Sömbeki, Bodrum, Güllük, Kuşadası, Vati, Çeşme ve Sakız iskele ve limanlarına uğrayarak İzmir’e gelir.
Trablusgarb Hattı	İzmir’den her üç haftada bir Pazartesi günleri uğradığı iskeleler; Sakız, Çeşme, Kandiye, Resmo, Hanya, Derne, Bingazi ve Trablusgarb iskelelerine.
Bahr-i Ahmer Hattı	İzmir’den her kırk beş günde bir iskeleler: Port Said, Süveyş, Yenbağ, Cidde, Hadide, Aden, Basra, Bombayı iskelelerine.
Beriyyetü’ş-Şam Hattı	İzmir’den her on beş günde bir Cuma günü uğradığı iskeleler: Sakız, İstanköy, Rodos, Antalya, Silifke, Mersin, İskenderun, Lazkiye, Trablus, Şam, Beyrut, Side, Akka ve Yafa iskelelerine gider.
Girit Hattı	Her on beş günde bir Cumartesi günleri uğradığı iskeleler: Sakız, Çeşme, Kandiye, Suda, Resmo ve Hanya iskelelerine gider ¹⁰⁰⁷ .

İzmir’de bulunan diğer vapur şirketi Hamidiye Vapur Şirketi 1884 tarihinden itibaren İzmir körfezinde vapur seferlerine başlamıştır. Salnamede şirket 15 Ağustos 1883 tarihinde 50 liraya 980 hisse karşılığında 30 ve 33 yıllığına devredilmiştir. Şirketin Heyet-i İdaresi görevlileri şöyledir; Meclis Reisi İspan Gokas Efendi, reis Vekili Estefani Efendi, aza Balyozzade Matyos Efendi, aza Tevfik Bey, aza Diyamandizade İsak Efendi, aza Corci İliyadi Efendi, Başkatip Hasan Tahsin Efendi,

¹⁰⁰⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.102-103.

Direktör Todoraki Efendi, Sandık Emini Moşig Efendi, Mübayaat Müdürü Sisak Efendi, Acente Müdürü Nikolaki Efendi'dir¹⁰⁰⁸. Şirketinin 1893/1894 yıllarındaki geliri 1.821.877 olup, masarifatı ise 1.397.661 kuruştur. Kalan 424216 kuruştan hissedarına %6 faiz dağıtılmıştır. Şirketin Mevcut vapurları ve isimleri; Hamidiye, İzmir, Karşıyaka, Karataş, Islahhane, Göztepe, İstanbul, Dikili, Adliye, Girid, Terakki, Urla namlarıyla 12 tanedir.

Tablo 20: İzmir Hamidiye Vapur Şirketi Vapurların Hatt-ı Hareketleri

Körfez Dahilinde	Hamidiye, Karşıyaka, Gümrük, Karataş, Mekteb-i Sanayi, Karantina, Ispartalı, Göztepe ve Ma'muretü'l-Hamidiye iskelelerine tahsis edilen vapurlar her gün sabahtan akşama kadar mezkur iskelelere sefer yapmaktadır
Urla İskelesine	İzmir'den hareket ederek, Çarşamba, Perşembe, Cumartesi, Pazartesi günleri öğleden sonra saat 2'de Salı ve Cuma günleri saat 12'de, Pazar günleri sabahleyin saat 8'de hareket eder. Urla'dan İzmir'e her gün saat 8'de ve yalnız Pazar günleri öğleden sonra saat 5'de hareket eder.
Karaburun İskelelerine	Her Salı ve Cuma günleri saat 12'de İzmir'den hareketle ertesi günleri saat 8'de oradan İzmir'e hareket eder.
Sisam ve Rodos Yolu	Her Perşembe günü saat 4'te İzmir'den hareketle Ilıca, Çeşme, Sakız, Karlova, Vati(Simos), Kuşadası, Tigan, Patyos, Kalimnos, İstanköy, Bodrum, Laryos, Sumbeki, Rodos, Halki, Kirpe, Kaşud İskelelerine uğramak üzere bir vapur işlemektedir.
Karaburun, Sisam ve Kuşadası Yolu	Her on beş günde bir Salı günleri: Denizgiren, Çeşme, Ilıcasu, Sakız, Nikarya, Karlıovası, Vati, Kuşadası iskelelerine bir vapur gider.
Ayvalık Yolu	Her on beş günde bir Salı ve Cuma günleri İzmir'den saat 9'da hareketle Foça, Dikili, Midilli, Cunda, Ayvalık, Kemer, Edremit iskelelerine bir vapur gider.
Kolonya Yolu	Her on beş günde bir Çarşamba günleri saat 9'da İzmir'den hareketle Foça, Midilli, Pelomar, Aposika, Kolonya, Herise, Sığır İskelelerine bir vapur gider ¹⁰⁰⁹ .

¹⁰⁰⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.115-118.

¹⁰⁰⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.117.

Şirketin seferleri körfez içi ve körfez dışı olarak iki kısma ayrılmıştır. Körfez içi seferleri her gün sabahdan akşama kadar yapıyordu. Körfez dışı seferler haftada bir iki gün yapılmaktadır¹⁰¹⁰.

Salnamede İdare-i Mahsusa ve Hamidiye Şirketi haricinde Osmanlı Devleti'nde bulunan diğer vapur şirketlerinin vapurları İzmir'den hareketle düzenli olarak uğradıkları limanlar, tarih ve saatleri ve şirketlerin isimleri yer almaktadır¹⁰¹¹.

3.5.3. Basın-Yayın

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi, Türk basım ve yayım faaliyetlerinin başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. XVIII. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar basım ve yayım faaliyetini Osmanlı topraklarında yaşayan azınlıklarca başlatılıp ve sürdürülmüştür¹⁰¹².

Tanzimat döneminde eğitimin yaygınlaştırılmasında basım yayım faaliyetleri önemli bir etken olmuştur. 1860'lı yıllardan sonra kitap, gazete ve mecmua çıkarma olayı İstanbul dışındaki etkinliği özellikle Abdülaziz döneminde önemli derecede artmıştır. 1864 vilayet düzenlemesi ile beraber her vilayet merkezinde bir matbaanın kurulması kararlaştırılması ve uygulamaya koyulması basılı eserlerle ilgili yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Matbaaların yönetiminde valilere bağlı bir müdür, muhabir, tercüman ve baskı-dizi ustaları, önceleri kırtasiye işleri yapılan matbaalarda vilayet yıllıkları, takvimler, vilayet gazeteleri, dini ve edebi eserlerin basımı yapılmıştır. 1867 yılından itibaren Anadolu'daki bütün vilayetlerde matbaalar kurulmaya, gazete ve yıllıklar çıkarılmaya başlanmıştır. Yeni açılan bu matbaalarda çalışacak insan iş gücüne ihtiyaç olduğu için sanayi ve sanat okullarında bu alanda çalışacak öğrenci yetiştirilmeye başlanmıştır¹⁰¹³. XIX. yüzyıldan itibaren İzmir'de başta Fransızca ve

¹⁰¹⁰ Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı Buharlı Gemi İşletmeleri ve İzmir Körfezi Hamidiye Şirketi", *Çağını Yakalayan Osmanlı*, İstanbul 1995, s.196.

¹⁰¹¹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.157-162.

¹⁰¹² Ayhan Ceylan, "Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımında Hukukî Düzen (1839-1876)", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 1, İstanbul 2006, s.139.

¹⁰¹³ Çadircı, *Tanzimat Döneminde ...*, s. 291-292.

Rumca olmak üzere Türkçe dışında bir basının geliştiği, bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise Türkçe gazeteler de kendini göstermeye başlamıştır¹⁰¹⁴.

İzmir’de ilk matbaayı XVII. yüzyılda Yahudiler tarafından kurulduğu bilinmekle birlikte, vilayetin ilk devlet matbaası 1868 yılında kurulmuş, vilayet evrak müdürü Asım Efendi’nin çabalarıyla da 1869 tarihinde vilayet ilk Türkçe gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır¹⁰¹⁵.

Tablo 21: Vilayet Matbaası İdare Memurları

Nazır Mektub-i Vilayet Müdür Yusuf Ziya Efendi Saniye Katip Sandık Emni Nazif Efendi Sermuharrir Hamid Rıfat Bey Muharrir Ahmet Şükrü Bey Diğer Emin Bey

H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nde Vilayet Matbaası idaresi olup, tabloda görüldüğü üzere matbaanın nazırı vilayetin yazı işlerinden ve vilayette kurulacak matbaanın idaresinden de sorumlu Mektubi Bey’dir. Müdür Yusuf Ziya Efendi olup, bir katip sandık emini, bir sermuharrir ve iki muharrir görevlidir. Matbaanın Hurufat ve litografya olmak üzere iki kısmında 14 memur görevlidir. Hurufat kısmı memurlarından sermürettib Mehmet Neşet Bey ve mürettib İshak Efendi vilayet Sanayi Mektebi’nin mürettib ve mücellid ustalarıdır. Diğer memurları dört mürettib, bir müvezzi ve bir makinecidir. Litografya kısmında bir idare memuru, iki merdaneci ve iki refiki, bir mücellid ile bir odacı bulunmaktadır¹⁰¹⁶.

Vilayet merkezi İzmir’de biri resmi 21 adet matbaa mevcuttur. “Aydın” isminde bir devlet matbaası olup, basım dili Türkçe ve Fransızcadır. “Hizmet” adındaki matbaanın sahibi Ahmet Celadet Bey olup, basım dili Türkçedir. Bunların haricinde İzmir’de yabancılara ait 18 matbaa bulunmaktadır. Bunların basım dili 3’ü Yahudice, 1’i Ermenice, 6’sı Fransızca ve Rumca, 2’si Fransızca ve Türkçe, 1’i

¹⁰¹⁴ Günver Güneş, “Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Aydın’da Basın Yayın Hayatı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.26, S.41, Ankara 2007, s.22.

¹⁰¹⁵ Zeki Arıkan, *İzmir Basın Tarihi (1868-1938)*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2006, s.16-17.

¹⁰¹⁶ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.66-67.

Fransızca, Rumca ve Türkçe, 1'i Rumcadır. Matbaaların 4'ü litografya ve hurufat (taşbaskı) baskısı yapmaktadır¹⁰¹⁷.

Tablo 22: İzmir’de Yayınlanan Gazetelerin İsimleri, Sahipleri ve Dilleri

İsmi	Sahibi	Dili	Yayınlandığı Günler
Aydın	Resmi	Türkçe	Perşembe
Hizmet	Ahmet Celadet Bey	“	Cumartesi, Çarşamba
Ahenk	Necati Efendi	“	Salı, Cuma
İzmir	Hakkı Efendi	“	Pazartesi
Terakki	Sacid Bey	“ Risale	Cuma
Amalthia	Sokrat Solomonidi	Rumca	Salı ve Pazardan ma’da her gün
Armoniya	Corci Astinidi	“	“
Niyazmirni	Urpidi Sakiri	“	“
Providos	Eksenkon Solomonidi	“	Haftada beş def’a
İmperciale	Simonro	Fransızca	Çarşamba ve Cumartesi
Lare From	Etienn Uskan	“	“
Courrier de Smyrne	Gaston Recyo	“	“
Journal de Smyrne	Oskarmayenç	“	Salı ve Cuma
Le Zakiş Smyrneen	Fransova Danori	“	Cumartesi
Le Espransa	Aron Hazan	Musevice	Çarşamba ve Cuma
Lonovalist	Elyazr Alfranati	İspanyolca	Cuma

Tabloda H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi’nde yer alan gazeteler, imtiyaz sahipleri ile basıldıkları diller ve günleri verilmiştir. İzmir’de biri devlet gazetesi olmak üzere yerli ve yabancıların çıkardığı 15 adet gazete bulunmaktadır. Aydın, Hizmet, Ahenk, İzmir, Terakki gazetelerinin dili Türkçe’dir¹⁰¹⁸. Aydın gazetesi vilayetin ilk resmi gazetesi olup, her hafta Perşembe günleri yayınlanmaktadır. İzmir’de yabancılara ait Amalthia, Armoniya, Niyazmirni ve Providos gazeteleri Rumca, İmperciale, Lare From, Courrier de Smyrne, Journal de Smyrne, Le Zakiş Smyrneen Fransızca, Le Espransa gazeteleri Musevice, Lonovalist gazetesi ise İspanyolca yayınlanmaktadır¹⁰¹⁹.

¹⁰¹⁷ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.145.

¹⁰¹⁸ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.144.

¹⁰¹⁹ H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi, s.144.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
H. 1314 (M.1896) TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNİN
TRANSKRİPSİYONU

**SAYE-İ MARUF-VAYE-İ HAZRET-İ PADİŞAHİDE AYDIN VİLAYETİNİN
1314 SENE-İ HİCRİYESİNE MAHSUS OLAN İŞBU SALNAME-İ
RESMİYESİ ON YEDİNCİ DEF'A OLARAK TERTİB VE TABİ'
EDİLMİŞTİR.**

VİLAYETİN TEŞKİLİNDEN BERİ VALİLİĞE TA'YİN BUYURULMUŞ OLAN ZEVAT-I 'İZAM					
Esami-i Vilayet-i Azam	Tarih-i Sene	Ta'yinleri	Müddet-i Me'muriyetleri		
			Eyyam	Şehr	Sene
Sabri Paşa	23 Mayıs		12	9	-
İsmail Paşa	83			5	2
Veliyüddin Paşa	4 Mart		12	3	1
Sadık Paşa	84			11	
Hamdi Paşa	3 Temmuz		9	8	
Def'a-i Saniye Sadık Paşa	85		66	2	
Emin Paşa	14 Teşrin-i Evvel		12	1	
Def'a-i Saniye Sabri Paşa	86		16	2	
Hüseyin Avni Paşa	13 Eylül		10	2	
Serya Paşa	87		12	1	1
Def'a-i Saniye Hamdi Paşa	22 Mayıs		18	10	
Ahmet Rasim Paşa	88		18	2	
Def'a-i Saniye Hüseyin Paşa	7 Ağustos		9	1	
Ahmet Paşa	88		15	3	1
Esad Paşa	9 Eylül		15	2	
Hurşit Paşa	88		8	3	
Def'a-i Salise Sabri Paşa	5 Teşrin-i Sani		1	6	1
Def'a-i Salise Hamdi Paşa	88			6	2
Midhat Paşa	15 Kanun-i Sani		13	9	
Ali Paşa	88		2	2	2
Hacı Naşid Paşa	27 Şubat		3	1	2
Hakkı Paşa [*]	89				
Halil Rıfat Paşa	11 Kanun-i Sani		6	2	1
Nazif Paşa	90		19	2	1
Hüseyin Rıza Paşa	14 Nisan		9	1	1
Def'a-i Saniye Halil Rıfat Paşa	96		12	2	2
Abdurrahman Paşa	23 Mayıs		7	6	1
Hasan Fehmi Paşa	91		9	4	2
Mehmet Kamil Paşa	7 Eylül				
	91				
	22 Teşrin-i Sani				
	91				
	24 Temmuz				
	92				
	25 Kanun-i Sani				
	93				
	24 Temmuz				
	96				
	7 Mayıs				
	97				
	8 Temmuz				

	99			
	16 Teşrin-i Evvel			
	301			
	31 Kanun-i Evvel			
	302			
	20 Nisan			
	304			
	9 Haziran			
	305			
	18 Teşrin-i Evvel			
	307			
	10 Haziran			
	309			
	30 Teşrin-i Evvel			
	311			
[*] Müşarünileyh Aydın Vilayetine Fi 12 Ağustos Sene 301 tarihinde me'mur olup Fi 12 Eylül Sene 301 tarihinde Ticaret Nezareti'ne tahvil-i me'muriyet eylemiş olduklarından İzmir'e teşrif buyuramamışlardır.				

(57)

ERKAN-I VİLAYET

(58)

VALİ-İ VİLAYET-İ MEHMET KAMİL PAŞA				
Vezir				
Murassa' İmtiyaz, Murassa Osmani ve Birinci Mecidi				
Nişan-ı Zişanlarını Haiz ve Hamildir.				
ERKAN-I VİLAYET			A	M
Naib Mehmet Emin Efendi		İstanbul	2	3
Defterdar Ragıp Bey		Ula	3	2
Mu'avin Hüseyin Bey		Ula	2	3
Mektubi Mehmet Hayri Bey		Mütemayiz	3	3
Meclis-i İdare-i Vilayet				
Reis: Vali-i Vilayet				
A'za-yı Tabiiyye	Naib Efendi	İstanbul	2	3
	Defterdar	Ula	3	2
	Mu'avin Bey	Ula	3	2
	Mektubi Bey	Mütemayiz	3	3
	Müftü Mehmet Said Efendi	Mahrec-i	-	3
	Payesi		3	3
	Nakibü'l-eşraf Ka'imakamı Hacı Mustafa Efendi			
	Harameyn		-	-
	Rum Metropolit Vasilyos Efendi			

(59)

A'za-yı Tabiiyye	Ermeni Murahhasası Nersis Efendi Haham Başı Evram Palacı Efendi Katolik Murahhasası Efkir Efendi	A - - -	M - 3 3
A'za-yı Müntehave	Abdülkadir Paşa Rumeli Beylerbeyi Altın ve Gümüş İmtiyaz Madalyası Ragıp Bey Ula Sanisi (Münhall) İshak Paşa Mirmiran Kalender Sefer Efendi Rabi'a İspartalızade İstefan Efendi	3 - - 3 - 3	- - - 2 - -
Başkatip Mehmet Şakir Efendi Saniye		-	-
Vilayet Nafia' Komisyonu			
Reis: Vali-i Vilayet			
A'za	Mektub-i Vilayet Mehmet Hayri Bey Mütemayiz Sermühendis Baranofeski Efendi Salise Nüfus Nazırı Yahya Efendi Salise Zira'at Bankası Şu'be Me'muru Tevfik Efendi Salise Zira'at Müfettişi Zakaryan Efendi Salise Ticaret Odası A'zasından Sarafim Efendi	3 - - - - -	3 - - - 4 -
Sıhhiye Komisyonu			
Reis: Vali-i Vilayet			
Reis-i Sani: Hamidiye Askeri Hastahanesi Sertabibi Ali Bey		3	-
Miralay		2	3
A'za	İshak Paşa Mirmiran Fanu Bey Miralay	4	2

(60)

A'za; Sıhhiye Müfettişi	Ali Rıza Efendi	A	M
Mütemayiz		3	4
Gureba Hastahanesi Sertabibi	Mustafa Bey	4	-
Karantina Tabibi	Miçi Efendi	3	4
Katip: Meclis İdare-i Vilayet Katib-i Sanisi Ahmet Şükrü Bey			
Mülkiye Heyet-i İttihamiyesi			
Reis: Müftü Mehmet Said Efendi		3	
A'za: Ragıp Bey			
A'za: Sefer Efendi			
Müdde'i Umumi: Meclis İdare Başkatibi Mehmet Şakir Efendi			
Saniye			
Zabıta Katibi: İkinci Katip Ahmet Şükrü Bey			
Ba'zı Me'murin			
Defter-i Hakani Müfettişi Hacı Akif Bey	Ula Ula	3	4

Emlak-ı Şahane Müdürü Mehmet Mirat Efendi	“ “	-	3
Mesalih-i Ecnebiye Müdürü Ermenak Efendi	Mütemayiz	4	3
Sihhiye Müfettişi Ali Rıza Efendi	Mütemayiz	3	4
Aydın Demiryolu Komiseri Rubilenski Efendi			4
Mütemayiz			4
Zira’at Müfettişi Zakaryan Efendi	Salise		5
Kasaba Demiryolu ve Rıhtım Komiseri Şemi Bey	Salise		
Filoksera Me’muru Evjan Efendi			
Vilayet Ma’iyyetine Me’mur Lütfü Bey			
“ “ “ Muhiddin Efendi			
“ “ “ Yevanaki Efendi			
“ “ “ Remzi Efendi			

(61)

AKLAM-I VE DEVAİR-İ VİLAYET	
Muhasebe Kalemi	
Mümeyyiz Hüsnü Efendi Saniye	Kaza Cedvel Katibi Refiki Faik Efendi
Mesalih-i Cariye Katibi Rıfat Efendi	Evrak Mukayyidi Şükrü Efendi
Salise	
Hesabat-ı Muhimme Katibi Hakkı Efendi	Sermübeyyiz Hacı Şakir Efendi
Yevmiye Mukayyidi Ahmet Mümtaz Efendi Salise	Sermübeyyiz Hüseyin Bey
Havalet Katibi Hüseyin Efendi	Bank-ı Muamele Katibi Kamil Bey
Varidat-ı Umumiye Katibi İsmail Efendi M 5	Umum-ı Tahsilat Katibi Mehmet Ali Bey
Refiki Abdullah Efendi	Senedat Mukayyidi Nail Efendi
Masarıfat Katibi Sami Efendi	Emlak-ı Yevmiye Mukayyidi Mustafa Efendi
Refiki Mazhar Efendi	Devair-i Muharrerat Mukayyidi Ali Efendi
Vilayet Cetvel Katibi İbrahim Efendi	Mülhakat Muharrerat Mukayyidi Hafız Efendi
Refiki Habib Efendi	Mülhakat Muharrerat Mukayyidi Selehaddin Efendi
Liva Cetvel Katibi Mustafa Efendi	Adliye Hesap Katibi Hafız Mustafa Efendi
Refiki Remzi Efendi	Senin-i Atike Hesabat Katibi Mustafa Efendi
Kaza Cetvel Katibi Ramiz Efendi	Senin-i Atike Hesabat Refiki İsmail Efendi
Mektubi Kalemi	
Mümeyyizi Ahmet Rıfat Bey Saniye A 4	
İstanbul Müsevvidi İzzet Bey Salise	
Saruhan Müsevvidi Musatafa Efendi Salise [*]	
Hariç-i Vilayet ve Devair-i Merkeziye Müsevvidi Osman Bey	
Menteşe ve Umum-ı Müsevvidi Hakkı Efendi Müderris	

Aydın ve Denizli Müsevvidi Refik Bey
[*] Mumaleyleh mülkiye müdde-i umum-mülükane aid umur-ı tahririyeye dahi mu'avenet eder.

(62)

Merkez Sancağı Müsevvidi Sadeddin Bey Salise	
Mülhakat Müsevvidi	Esad Efendi
Mektubi Kalemine Me'mur Serya Bey	Rabi'a
Mübeyyiz Galip Bey Ali Bey Ali Efendi Yakup Efendi Ahmet Refik Bey Salise	Mübeyyiz Halil Efendi Ali Rıza Efendi Tevfik Efendi Tahir Bey Remzi Efendi
Mülazım Behcet Efendi, Fuad Efendi	
Meclis İdare-i Vilayet Kalem	
Başkatip Mehmet Şakir Efendi Saniye	Mukayyid Hüseyin Efendi
İkinci Katip Ahmet Şükrü Bey	Mübeyyiz Rifat Bey
Mesalih-i Ecnebiye Kalem	
Başkatip Mustafa Faik Efendi Salise	
Mukayyid Mehmet Mücedaleddin Efendi	Mülazım Hüseyin Avni Efendi
Mübeyyiz Emin Bey	Sansür Me'muru Yakuda ve Yadis Efendi
Evrak Kalem	
Müdür Hamdi Efendi Saniye	
Mu'avin Mustafa Efendi	Mukayyid Mustafa Bey
Mukayyid Raif Efendi	Mukayyid Mustafa Efendi
Mukayyid Osman Bey	Müvezzi'i İsmail ve Hakkı Efendiler
Defter-i Hakani İdaresi	
Müdür Süleyman Bey Ula Ula, Sanayi' Madalyası A 2	

(63)

Başkatip Mustafa Efendi	Tapu Katibi Muavini Mehmet Efendi
İkinci Katip Rıza Efendi	Yevmiye Katibi Ahmet Ramiz Efendi
Üçüncü Katip Mehmet Nuri Efendi	Sandık Emmini Hafız Mehmet Efendi
Tapu Katibi Ali Rıza Efendi	Mübeyyiz Mustafa Kamil Efendi
Emlak Katibi Mehmet Bey Efendi	Mülazım Mehmet, Rasim Efendiler
Evkaf İdaresi	
Muhasebeci Mustafa Neşat Efendi Mütamayiz	
Başkatip Süleyman Efendi Salise	Katib-i Sani İbrahim Vehbi Efendi
Sandık Emmini Mustafa Efendi	Yevmiye Katibi Hüseyin Hakkı Efendi
Mübeyyiz Ömer Efendi	
Ma' Tahrir Vergi İdaresi	
Müdür İsmail Ferid Efendi	Saniye
Mizan Katibi Ahmet Bey Salise M 4	Refiki Hasan Efendi

Birinci Daire Vergi Katibi Kamil Efendi İkinci Vergi Katibi Şekib Efendi Üçüncü Vergi Katibi Cevdet Efendi Dördüncü Vergi Katibi Nuri Efendi	Merkez Vergi Katibi Mehmet Efendi Merkez Vergi Katibi Kamil Efendi Merkez Vergi Katibi Nuri Efendi Karşıyaka Vergi Katibi Agah Efendi
Ayasefid ve Buca Vergi Katibi İbrahim Efendi	
Nüfus Nezareti	
Nazır Yahya Efendi Salise M 5	
Katib-i Evvel Hacı Hüseyin Efendi M 5 Refiki Hasan Efendi	Diğeri Yunus Nafi' Efendi Diğeri İbrahim Edhem Efendi

(64)

Umur-ı Nafia İdaresi	
Başmühendis Baranofseki Efendi Salise Merkez Mühendisi Lakvanet Efendi Mühendis Hamdi Bey Salise Mühendis Kaloset Efendi Sermühendis Muavini Ali Rıza Efendi Rabi'a Başkatip Fuat Bey Salise M 4 İkinci Katip Hayreddin Efendi	Tarik-i Bedel-i Nakdi Katibi Hasan Bey Kondüktör Süleyman Mehri Efendi Kondüktör Fehmi Efendi Kondüktör Jak Efendi Kondüktör Mihalaki Efendi Kondüktör Ohannes Efendi Kondüktör Mıgırdiç Efendi Kondüktör Serkiz Efendi
Orman ve Ma'den İdare-i Umumiyesi	
Müdür Yusuf Kamil Bey Evvel-i Sanisi Gümüş Zira'at Madalyası Orman Sermüfettişi Bagos Arselankil Efendi Saniye A 4 Ma'den Mühendisi Mehmet Raşid Efendi Orman ve Ma'den Muhasebe Katibi Ethem Efendi Mu'avini Osman Nuri Efendi Tahrirat Katibi Ali Rıza Efendi Mu'avini Ahmet Faik Efendi Orman Müfettiş Muavini Yarvenet Efendi Kordon Kontrol Me'muru Arif Efendi M 4 Basmahane Kontrol Me'muru Rıfat Efendi Tezkere Muharriri Emin ve Şükrü Efendiler Odacı İsmail Ağa Merkez Kazada 1 Süvari 14 Piyade Kolcusu vardır.	

(65)

Zira'at Bank İdaresi	
Reis Münhall	
Şu'be Me'muru Mehmet Tevfik Efendi Salise Muhasebe Başkatibi Hasan Tahsin Salise	İkinci Katip Mehmet Sait Efendi Mukayyid Halim Efendi
Ma'arif İdaresi	
Müdür İsmail Nail Bey Rabi'a	
Muhasebe Me'muru Mehmet Aziz Efendi	Muhasebe Me'muru Refiki Mustafa

Meclis Ma'arif Katibi Ali Rıza Efendi Mu'ayene Me'muru Mehmet Zihni Efendi Mu'ayene Me'muru Mehmet Şevki Efendi Mu'ayene Me'muru Yako Efendi	Azmi Efendi Sandık Emmini Ali Rıza Efendi Tahsildar İsmail Hakkı Efendi Mukayyid Esad Efendi
Ma'arif Meclisi	
Reis Ma'arif Müdür Nail Bey Rabia	
A'za	Mahmut Esad Efendi İzmir Paye-i Mücerridi A 4 M 4 Mahkeme-i İstinaf A'zasından Bidari Efendi Tokadıza Şekip Bey Salise Kasaba Demiryolu ve Rıhtım Komiseri Şemi Bey Salise M 5 Mekteb-i İ'dadi Müdürü Edip Veysi Efendi Mansurzade Said Efendi Müderris Ma'arif Muhasebe Me'muru Abdülaziz Efendi Hacı Hafız Mehmet Efendi
Pasaport İdaresi	
Müdür Hayri Bey Mütemayiz M 5 Pasaport Katibi Cemil Efendi	Türkce Katibi Abdülmuttalib Efendi Pasaport Mukayyidi Nikolaki Efendi

(66)

Karantina İdaresi	
Müdür Enveri Bey Ula Sanisi A 4 M 4 Tabib Miçi Efendi A 3 M 4 Başkatip Ömer Lütfü Efendi	Katib-i Sani Aziz Efendi Fransızca Birinci Katip Velyano Efendi İkinci Katip Nikolaki Paskal Efendi Üçüncü Katip Conisni Efendi
Klazomen Tahaffuzhanesi	
Osman Hilmi Efendi Mütemayiz A 3 M 4 Muvakkat Tabib Nikolaki Karindiropolo Efendi A 4 Katip Bondini	
Liman İdaresi	
İzmir Liman Reisi Binbaşı Ali Sinan Bey A 4 Mu'amelat Başkatibi Hafız Behcet Efendi M 5 Manifesto Me'muru Ali Şaban Efendi Tahlisiye Madalyası M 5 Sefa'in-i Ecnebiye Demir Harcı Me'muru ve Tercüman İpsalti Efendi	
Matba'a-i Vilayet	
Nazır Mektub-i Vilayet Müdür Yusuf Ziya Efendi Saniye Katip Sandık Emmini Nazif Efendi	Sermuharrir Hamid Rıfat Bey Salise A 4 Muharrir Ahmet Şükrü Bey Diğer Emin Bey
Hurufat Kısmı	Litografya Kısmı
Sermürettib Mehmet Neşet Bey Mürettib İshak Efendi Sanayi' Madalyası Mürettib Ahmet Bidayi' Efendi	İdare Me'muru Tevfik Efendi Merdaneci Hasan Efendi Refiki Mustafa Bey} Destegah 1

(67)

Mürettib Hasan Hüsnü Efendi	Merdaneci Mehmet Ağa
-----------------------------	----------------------

Mürettib Recep, Rıfat Efendiler Müvezzi' Rasim, Refiki Ali Efendiler Makineci Nikoli Usta	Refiki Edhem Ağa} Destegah 1 Mücellid Estadı Mehmet Efendi Odacı Hasan Ağa} Destegah 1
BELEDİYE DAİRESİ	
Reis Hacı Eşref Paşa Rumeli Beylerbeyi A 3 M 4 Mu'avin Abdurrahman Efendi Saniye M 4	
A'za	Pirinççi Hacı Hafız Süleyman Efendi Balyozzade Matyos Efendi Mütemayiz A 4 M 3 Kantar Ağasızade Ali Bey Saniye Ali Bey Saniye Toramanoğlu Sarafim Efendi İspartalızade Tekfur Efendi Nesim Habib Efendi Salise İmtiyaz Gümüş Madalyası M 4 Kahyaoğlu Haralambo Efendi Hacı Şerif Ali Efendi Osmanzade Hasan Bey Todori Yusufidi Efendi Miltiyadi Taşopolo Efendi
Başkatip Şükrü Efendi Rabi'a Muhasebe Katibi Ahmet Efendi Müsevvid Kazım Bey Müzayede ve Münakasa Katibi Yusuf Efendi Sandık Emmini Hacı İsmail Efendi Evrak Mukayyidi ve Mübeyyiz İshak Efendi Tezakür ve Konturato Katibi Bones Efendi	Yevmiye Mukayyidi İbrahim Efendi Tadilat Kıyım Emlak Mukayyidi Esad Bey Tanzifat Tahsildarlar Me'muru ve Katibi Şekib Bey Mukayyidi Hüseyin Efendi Mukayyidi Mehmet Bey Tanzifat Mukayyidi Osman Efendi

(68)

Tabib Hüsnü Bey Salise A 4 Tabib Edhem Bey Salise A 4 Belediye Müfettişi Hakkı Efendi Seyyar Müfettişi Süleyman Efendi Müfettiş Mu'avini Dursun Efendi Vukuat Katibi Mehmet Efendi İnşa'at Me'muru Behcet Efendi	Bac Pazar Rüşumu Me'muru İsmail Efendi Tadilat Kıyım Emlak Seyyar Katibi Osman Efendi Mukayyid Refiki Hüseyin Efendi Mühendis Minolaki Efendi Mi'mar Andonaki Efendi
Sicil-i Ahval Komisyonu	
Reis: Mektubi Vilayet Mehmet Hayri Bey Mütemayiz A 3 M 3	

A'za	Muhasebe Mümeyyize Hüsnü Efendi Saniye Mektubi Mümeyyize Ahmet Rifat Efendi Saniye A 4 Evrak Müdürü Hamdi Efendi Saniye Mektubi Kalemî Müsevvidlerinden İzzet Bey Salise Kitabet Vazifesi İnzimamıyla A'za Mektubi Kalemîne Me'mur Serya Bey Rabi'a Mektubi Kalemî Müsevvidlerinden Refik Bey
Filoksera Komisyonu	
Reis; Evkaf Muhasebecisi Neşet Efendi Mütamayız A'za Duyun-ı Umumiye Me'muru Şefik Efendi Mütamayız Zira'at Müfettişi Zakaryan Efendi Salise M 4 Duyun-ı Umumiye Müfettişi Şaryo Efendi Zira'at Bank Şu'be Me'muru Mehmet Naim Efendi	

(69)

İskan-ı Muhacirin Komisyonu	
Reis-i Fahri: Pasoport Müdürü Hayri Bey Mütamayız M 4	
A'za Hacı Mustafa Efendi	A'za Ali Efendi
A'za Ahmet Efendi	A'za Merizi Efendi
Katip Hüseyin Hüsnü Efendi	
Ticaret Odası	
Reis-i Evvel Polako Efendi Reis-i Sani Miralayzade Lütfü Bey M 4 A'za Balyozzade Matyos Efendi Akarcalızade Hacı Yahya Efendi Akkaşoğlu Anastaş Efendi Gökbaşzade Zaharya Efendi Serçoban Karabet Efendi Rabi'a Karabet Arbiyan Efendi Yusufoğlu Haralambo Moralyan Efendi Diyamendoğlu İsak Efendi Balıkcıyan Agob Efendi	
Başkatip Yorgaki Astanidi Efendi	
BORSA HEYETİ	
Komiser: Mesalih-i Ecnebiye Müdürü Ermenak Efendi Mütamayız A 4 M 3 Katibi Edhem Efendi	

(70)

Reis Mösyö Haborraciv A'za Mösyö Aleksandır Tapos

İsmail Abidin Efendi Hacı Bekir Efendizade Emin Efendi Elçicizade Yuan Efendi Peydalaki Efendi Kasapoğlu İlyadi Polidis Efendi Tahsildar M. Tomporof Efendi	
DEVAİR-İ ADLİYE VE MUHAKEM	
Mahkeme-i Şer'iyye	
Merkez Naibi Mehmet Emin Efendi İstanbul A 2 M 3 Başkatib Hacı Ahmet Rüşdü Efendi Müderris	
Katib Hacı Ahmet Raşid Efendi Müderris Katib Mahmut Hilmi Bey Efendi Katib Rakım Efendi Katib Abdülkadir Efendi Katib Mahmut Tahsin Efendi	Katib Tevfik Bey Katib Mehmet Ali Efendi Katib Cemal Efendi Katib Tayyar Efendi Katib Hakkı, Mustafa Efendiler
Eytam Sandığı	
Müdür Ömer Tevfik Efendi	
Muhzır Başı Mustafa Efendi Muhzır Mehmet Efendi	Muhzır Nuri Ağa Muhzır Ahmet Ağa

(71)

Mahkeme-i İstinaf Hukuk Dairesi	Mahkeme-i İstinaf Ceza Dairesi
Reis Naib Mehmet Emin Efendi	Reis İsmet Bey Mütamayız M 3
Müdde-i Umumi Tayyib Bey Mütamayız	
A'za Bedri Efendi Kapanızade Hacı Hüseyin Bey Rabi'a Hayım Murdoh Efendi Yuan Efendi A'za Mülazımı Mahmut Cemil Efendi Salise	A'za Halil Bey Tevfik Bey Mütamayız Kiryako ve Ayanos Efendi Dedeyan İstapan Efendi A'za Mülazımı Hasan Efendi
Heyet-i İthamiye	
Reis Abdülatif Bey Salise	
A'za Mehmet Bey	A'za Yakub Efendi
Mahkeme-i İstinaf Kalemi	
Başkatib İbrahim Hilmi Efendi Hukuk Dairesi Zabıt Katibi Mehmet Efendi Diğeri Ahmet Efendi Mübaşir Ömer ve Hüseyin Ağalar	Müdde-i Umumi Katibi Dikran Efendi Ceza Dairesi Zabıt Katibi Hasan Zihni Efendi Diğeri Ömer Hulusi Efendi Mübaşir Cihan, Hafız Süleyman Efendiler
Mahkeme-i Bidayet Hukuk Dairesi	Mahkeme-i Bidayet Ceza Dairesi
Reis Mahmut Esad Efendi İzmir Paye-i Mücerridi A 4 M 4	Reis Abdülatif Bey Salise
Müdde-i Umumi Mu'avini Avramaki Papadopulos Efendi	

A'za Kadri Bey Anastaş Zahori Efendi M 3 Mülazım Rıza Efendi	A'za Mehmet Bey Yako Gaba Efendi Mülazım Kamil Efendi
---	--

(72)

Mahkeme-i Bidayet Kalem	
Başkatib Mehmet Faik Efendi	
Zabıt Katibi Tahir Efendi Zabıt Katibi Ziver Bey Mübaşir Hacı Yaver Efendi	Zabıt Katibi İbrahim Efendi Zabıt Katibi Ferit Bey Mübaşir Rasim Efendi
İcra İdaresi	
İcra Memuru Akif Bey Salise	Mübaşir Yaver ve Rasim Efendiler
İstintak Dairesi	
Müstantık Hasan Efendi Salise İmtiyaz Gümüş Madalyası	
Müstantık Hafız Hakkı Efendi	Müstantık Celal Bey
Mukavelet Muharrirliği	
Mukavelet Muharriri Mustafa Reşad Efendi Hamse	
Refik-i Evvel Mehmet Rüşdü Efendi Refik-i Sani Edhem Efendi	Mübaşir-i Evvel Şevki Efendi Mübaşir-i Sani Mehmet Ağa
Mübaşir-i Salis Hurşit Ağa	
Mahkeme-i Ticaret	
Reis Saffet Bey Mütamayız	
A'za Mehmet Tevfik Efendi Mütamayız M 4 A'za Agop Efendi	A'za Serçöyan Karabet Efendi Rabi'a Diğeri Gökbaşzade Zaharya Efendi
Başkatip Ferid Bey	

(73)

Zabıt Katipleri	
Birinci Sınıf Zabıt Katibi Raşid Efendi Birinci Sınıf Zabıt Katibi Mahmud Bey İkinci Sınıf Zabıt Katibi Corci Efendi	3'üncü Sınıf Zabıt Katibi Mehmet Ali Efendi 3'üncü Sınıf Zabıt Katibi Memduh Bey Evrak Me'muru Hilmi Efendi
JANDARMA İDARESİ	
Kumandan Tevfik Bey Miralay M 3	
Jandarma Alay Meclisi	
Reis Jandarma Kumandanı Binbaşı Mustafa Efendi M 4 Yüzbaşı Mehmet Efendi M 5 Yüzbaşı Rüstem Efendi M 5	İdare Emni Ahmet Galib Efendi Tabur Katibi Ahmet Subhi Efendi M 5 Mülazım-ı Evvel Feyzullah Efendi M 5 Mülazım-ı Sani Mehmet Ağa
Birinci İzmir Taburu	
Binbaşı Mustafa Efendi M 4 Tabur Katibi Ahmet Suphi Efendi M 5	

Piyade

Birinci Bölükde Yüzbaşı Cemal Efendi M 5
Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Halil Ağa
Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Hüsni Efendi
İkinci Bölükde Yüzbaşı Rüstem Efendi M 5
İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Feyzullah Efendi M 5
İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Mehmet Ağa

(74)

Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Mehmet Efendi M 5
Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Hacı Osman Ağa
Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Eşref Efendi
Dördüncü Bölükde Yüzbaşı İbrahim Efendi M 5
Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvelki (Münhall)
Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Halil Ağa
Beşinci Bölükde Yüzbaşı Ali Efendi
Beşinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Hacı Osman Bey
Beşinci Bölükde Mülazım-ı Sani Mustafa Ağa

Süvari

Birinci Bölükde Yüzbaşı Dilaver Efendi M 5
Fırka-i Tahsiliyeye Me'mur Binbaşı Feyzullah Ağa M 5
Tahsildar Yüzbaşılığı (Münhall)
Yüzbaşı Şerif Efendi M 5
Süvari Mülazım-ı Evvel Süleyman Ağa
Mülazım-ı Sani Ali Efendi

Mevcudu

Piyade	Süvari	
357	56	Jandarma Efradı
18	14	Tahsildar Efradı

Altıncı İzmir Mülhakat Taburu

Binbaşı Ahmet Sıdkı Efendi M 5
Tabur Katibi Şaban Efendi

(75)

Piyade

Birinci Bölükde Yüzbaşı Neşet Efendi M 5
Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Rıza Efendi M 5
Birinci Bölükde Mülazım-ı Ahmet Ağa
İkinci Bölükde Yüzbaşı İbrahim Efendi M 5
İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Haydar Efendi
İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Behram Ağa
Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Hurşit Bey M 4
Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Ali Ağa M 5
Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Mehmet Ağa

Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Hasan Ağa M 5 Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Hafız İlhami Efendi M 5 Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Hüseyin Ağa M 5
Süvari
Birinci Bölükde Yüzbaşı Rıza Efendi A 4 M 4 Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Mustafa Ağa M 5 Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Kazım Efendi
Mevcudu
Piyade Süvari 249 50 Jandarma Efradı 23 19 Tahsildar Efradı
Polis İdaresi
Serkomiser Halil Nuri Efendi Salise Gümüş İftihar Madalyası M 4

(76)

POLİS MECLİSİ					
Reis Vekili İkinci Komiser Mustafa Efendi Madalya M 5					
A'za					
-İkinci Komiser Ömer Efendi -Üçüncü Komiser İsmail Efendi M 5 -Üçüncü Komiser Giridli Esad Efendi Tahlisiye Madalyası M 4 Umum-ı Merkez Komiseri Üçüncü Komiser Yaver Efendi İdarenin Umur-ı Tahririye Me'muru Üçüncü Komiser Mahmut Bey M 5					
POLİS EFRADININ HEYET-İ MECMU'ASI					
Serkomiser	İkinci Komiser	Üçüncü Komiser	Nefer	Yekün	
1	2	16	66	86	İzmir Sancağı
		2	13	14	Saruhan Sancağı
		1	8	9	Aydın Sancağı
	1		6	7	Denizli Sancağı
		1	7	8	Menteşe Sancağı
1	3	20	100	124	Yekün

(77)

ÜÇÜNCÜ ORDUYU HÜMAYUNA MÜLHAK ON İKİNCİ İZMİR REDİF FIRKASI VE MEVAKİ' KUMANDANLIĞI		
Kumandan Vekili; Yaveran-ı Hazreti Şehriyariden İzmir Livası	A	M
Kumandanı Mirliwa Hacı Osman Paşa Gümüş İmtiyaz, Kırım, Rusya, İftihar, Silistre, Kürdistan Madalyaları	2	2
Fırka-i Erkan-ı Harbiyesine Me'mur Ka'imakam Ahmet Lütfi Bey	4	3

Fırka-i Erkan-ı Harbiyesine Me'mur Kolağası Selahaddin Efendi	-	4
Fırka-i Erkan-ı Harbiyesine Mülhak Yüzbaşı Tevfik Bey Altın,	4	4
İftihar	-	-
Fırka-i Erkan-ı Harbiyesine Mülhak Mülazım-ı Evvel Tahir Efendi	-	4
Ahz-i Askeri Kalemine Me'mur Alay Katibi Halit Efendi	-	-
Liva-i Erkan-ı Harbine Mülhak Zabıtalığı (Münhall)	-	-
Kanun Zabiti Mülazım-ı Halil Efendi		
İZMİR DİVAN-I HARB MUVAKKATİ HEYETİ		
A'za -Reis Ka'imakam Mehmet Münir Bey -Binbaşı Esad Efendi -Binbaşı Mustafa Ağa -Kolağası Raşid Ağa -Yüzbaşı Nedim Efendi -Yüzbaşı Osman Efendi Umur-ı Tahririye Me'muru Mülazım Mehmet Efendi		
İZMİR DİVAN-I HARB DA'İMİ HEYETİ		
Reis; Binbaşı Esat Efendi		

(78)

A'za Kolağası Hacı Raşid Ağa Yüzbaşı Osman Ağa	A'za Yüzbaşı İsmail Ağa Mülazım-ı Evvel Şükrü Efendi
Mülazım-ı Sani Tevfik Efendi	
İZMİR İNŞA'AT KOMİSYONU HEYETİ	
Reis; Nizamiye Binbaşısı Ahmet Efendi	
A'za Mülazım-ı Evvel Ahmet Efendi	A'za Mülazım-ı Evvel Tahir Efendi
İZMİR AKAR KOMİSYON	
Reis; Nizamiye Binbaşısı Ahmet Efendi	A'za Mülazım Ahmet Efendi
A'za: Kolağası Nafiz Efendi	" Mülazım Mustafa Efendi
İMTİHAN KOMİSYONU	
Reis; Nizamiye Binbaşısı Ahmet Efendi	
A'za Yüzbaşı Kazım Efendi	Mülazım Şükrü Efendi
LEVAZIMAT-I UMUMİYE DA'İRESİNE MENSUB İZMİR SEVKİYAT KOMİSYONU HEYETİ	
Reis: Binbaşı Esad Efendi M 4	
A'za Kolağası Mehmet Lütfü Efendi M 5 Katip Mustafa Efendi Yüzbaşı Seyit Efendi	A'za Mülazım-ı Sani Tevfik Efendi Mülazım-ı Evvel Mustafa Ağa Mülazım-ı Sani Mustafa Efendi
HASSA ORDUYU HÜMAYUNUNA MENSUB OLUP İZMİR'DE BULUNAN NİZAMİYE İKİNCİ ALAYININ DÖRDÜNCÜ TABURU ÜMERA VE ZABITANI	
İkinci Alay Ka'imakamı Mehmet Münir Bey A 4 M 4 Binbaşı Ahmet Efendi M 4 Plevne Madalya	

(79)

Kolağası Hacı Raşid Ağa M 5 Karadağ Madalyası Yüzbaşı Doktor Baheddin Efendi M 5 Yüzbaşı Ahmet Efendi Katip Ziver Efendi M 5 Tüfenkçi Hacı Mustafa Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı İsmail Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Mehmet Efendi Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Cemal Efendi İkinci Bölükde Yüzbaşı Mahmut Nedim Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Hüseyin Tahsin Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Mehmet Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı İsmail Ağa Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Şükrü Efendi Plevne Madalyası M 5 Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Halil Efendi Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Mehmet Efendi M 5 Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Aziz Ağa Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Necip Ağa Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Talat Ağa
REDİF ON İKİNCİ FIRKANIN KIRK BEŞİNCİ İZMİR ALAYININ BİRİNCİ İZMİR TABURU
Miralay “Münhall” Binbaşı İhsan Bey Kolağası Mustafa Ağa M 5

(80)

Tabur Katibi Mehmet Remzi Efendi Plevne Madalyası Tüfenkçi Ömer Usta Depo Me'muru Mülazım-ı Sani Mehmet Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Kazım Bey Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel İbrahim Efendi Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Mehmet Efendi İkinci Bölükde Yüzbaşı Salih Ağa İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Hüseyin Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı “Münhall” Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel İsmail Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Agah Efendi Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Şerif Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Hacı Refik Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Nuri Efendi
İZMİR ALAYININ İKİNCİ BİRÜNABAD TABURU
Binbaşı Hayri Bey Kolağası Mahmud Efendi Katip Mehmet Ali Efendi Tüfenkçi “Münhall”

Depo Me'muru "Münhall"
Birinci Bölükde Yüzbaşı Ahmet Efendi M 5
Birinci Bölükde Mülazım-1 Evvel Ahmet Efendi
Birinci Bölükde Mülazım-1 Sani Hafız Ali Efendi

(81)

İkinci Bölükte Yüzbaşı Ali Haki Efendi M 5
İkinci Bölükte Mülazım-1 Evvel Hamit Efendi
İkinci Bölükte Mülazım-1 Sani Süleyman Efendi
Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Süleyman Fehmi Ağa
Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Hüseyin Ağa
Üçüncü Bölükte Mülazım-1 Evvel Cemal Efendi
Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Mustafa Ağa
Dördüncü Bölükde Mülazım-1 Evvel Hamdi Efendi
Dördüncü Bölükde Mülazım-1 Sani Rıza Efendi

CEZAYİR BAHR-İ SEFİD TOPÇU BİRİNCİ ALAYI

Miralay Hüseyin Bey A 3 - Gümüş İmtiyaz Madalyası
Alay Emini Süleyman Efendi M 5
Alay Katibi Mustafa Efendi

**ZİKR OLUNAN TOPÇU ALAYININ İKİNCİ TABURUNUN İZMİR
HAMİDİYE İSTİHKAMINDAKİ BİRİNCİ VE İKİNCİ BÖLÜĞÜ**

Kolağası Hilmi Efendi M 5
Tabip Kolağası Salih Efendi
Yüzbaşı "Münhall"
Mülazım-1 Evvel Hafız Mehmet Efendi
Mülazım-1 Sani Ali Ağa M 5
Mülazım-1 Sani Hüseyin Efendi
Yüzbaşı Mustafa Ağa M 5

(82)

Mülazım-1 Evvel Ahmet Efendi
Mülazım-1 Sani Ali Ağa
Mülazım-1 Sani Şakir Efendi
Cerrah Şerif Efendi Karadağ Madalyası
Kamaracı Ahmet Usta
Demirci Mahmud Usta

İZMİR HAMİDİYE İSTİHKAMI İNŞAAT KOMİSYONU

İnşaat Me'muru İstihkam Binbaşısı Salim Efendi M 4 Gümüş İmtiyaz
Topçu Kolağası Halil Ağa M 5
Tabur Katibi Mustafa Efendi
İstihkam Mülazım-1 Evvel Hakkı Efendi

**VİLAYET MAİYETİNE ME'MUR TA'İR-İ BAHRİ VAPUR-I HÜMAYUNUN
MÜRETTİBATI**

Süvari Kol-1 Sani Faik Efendi Kaptan Gümüş İmtiyaz ve Sanayi' Madalyaları A 4

İmam-1 Sınıf-1 Sani Ömer Efendi
 Süvar-i Sani Yüzbaşı Ahmet Efendi M 5
 Seyr-i Sefain Me'muru Mülazım Şükrü Efendi
 Katip Beriki Katibi Emin Efendi
 Mülazım-1 Evvel Fazlı Efendi
 Mülazım-1 Sani Hüseyin Efendi
 Serçarhacı Kol-1 Evvel Rıza Efendi

(83)

Çarhacı-1 Sani Yüzbaşı Numan Efendi Girit Madalyası M 5
 Çarhacı-1 Salise Yüzbaşı Mustafa Efendi Girit Madalyası M 5
 Çarhacı-1 Rabi' Mülazım-1 Evvel Edhem Efendi
 Klavuz Hacı Kapudan Efendi Girit Madalyası
 Cerrah Yüzbaşı Aris Efendi Girit Madalyası
 Kazgancı İlyas Usta

(84)

BAZI DEVAİR	
İZMİR RÜSUMAT NEZARETİ	
Nazır Muhiddin Hamdullah Bey Ula Ula A 2 M 2	
Muhasebe Kalemî	
Başkatip Ahmet Refik Bey Salise Refik-i Evvel Arif Efendi Refik-i Sani Tevfik Bey Refik-i Salise Esad Efendi İrsalat Mukayyıdı Hakkı Efendi Mukayyıd Ziya Bey	Cedvel Mübeyyizi Adil Efendi Mukayyıd Refiki Sami Bey Sandık Emmini Mehmet Efendi Mülazım Mehmet Efendi Mülazım Sami Bey Mülazım Sabri Efendi
Tahrirat Kalemî	
Başkatip Nuri Bey Salise Mukabeleci Şükrü Bey Refik-i Evvel Cemal Bey Refik-i Sani Rıza Bey Evrak Mukayyıdı Salih Efendi Müsevvid Sabri Efendi Mukayyıd Refiki Mustafa Efendi	Mukayyıd Refiki Nuri Bey Mübeyyiz-i Evvel Fuad Bey Mübeyyiz Hüsnü Efendi Mübeyyiz Ali Bey Mübeyyiz Tahir Efendi Mübeyyiz Ali Rıza Efendi Mülazım Ali Rıza Efendi
Nezaretin Zir-i İdaresinde yüz yirmi yedi Gümrük İdaresi olup bunlar on dört müdüriyete taksim edilmiş ve işbu on dört müdüriyetin altısı bu vilayet dahilinde ve mütebaki sekiz müdüriyetten ikisi Konya biri Hüdavendigar, diğerleri Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayet-i Celilelerine tabi' mahallerde bulunmuştur.	

İzmir Emti'a Ecnebiye Gümrüğü Müdüriyeti	
Müdür Abdülmümin Efendi Saniye M 5 Başkatip İsmail Efendi M 4 İkinci Katip Salih Efendi Rabia Tahrirat Katibi Şefik Bey Rabia Seristimatör Ragıp Bey Salise İkincin “ Hacı Galip Efendi İstimatör Muavini Mehmet Efendi Dördüncü İstimatör Galip Efendi Eşyayı Ayniyat Makbuzat Me'muru Ahmet Efendi Eşya-yı Ayniye Medfu'at Me'muru İbrahim Efendi Eşya-yı Ayniyat Katibi İbrahim Efendi Muhasebe Refiki Hilmi Efendi Muhasebe Mukayyıdı Hüsameddin Efendi Yevmiye Katibi Şevki Efendi Sandık Emmini İstefan Efendi	Muhasebe Ahmet Efendi Muhasebe Ömer Kemal Efendi Muhasebe Cevdet Efendi İcmal Katibi Mikail Efendi İcmal Katibi Refiki Naci Efendi İcmal Mübeyyiz Seyfeddin Efendi İcmal Mübeyyiz Hüseyin Efendi Anbar Serme'muru Ahmet Efendi Anbar Me'muru Hüseyin Efendi Anbar Katibi Hacı Habib Efendi Anbar Raif Efendi Anbar İskele Me'muru Ali Efendi Manifesto Me'muru Ruben Efendi Manifesto Me'muru Refiki Hakkı Efendi Manifesto Katibi Ali Bey
İzmir Rüsumat Müdüriyeti	
Müdür Mehmet Bey Rabi'a Başkatip Daniş Bey Saniye Nezaret De'avi Vekaleti İnzimamıyla Tahrirat Katibi Razi Bey Rabia' Mülhakat Mukayyıdı Süleyman Efendi Sermu'ayenecilik İnzimamıyla İstimatör Mustafa Efendi Tahrirat Katibi Refiki Eşref Efendi Resm-i Gümrük Mukayyıdı Galib Efendi	Refiki Şevki Efendi Hasab-ı Tezkere Katibi Hasan Efendi İcmal Mübeyyizi Osman Efendi Diğeri Ahmet Efendi Şükuk-ı Rabi'a Katibi Hayreddin Efendi Sandık Emmini Zilenon Efendi Tezakir-i Müterakime Katibi Mehmet Naci Efendi Anbar Me'muru Halil Efendi Anbar Katibi Hüseyin Efendi

Manifesto Me'muru Nikoli Efendi Salon Me'muru Ali Bey Salon Katibi İbrahim Efendi Eşya-yı Ecnebi Hasab-ı Tezkere Katibi İsmail Efendi	Rıhtım Koçan Katibi Tevfik Bey Refiki Kazım Efendi İhracat Me'muru Kaloset Efendi Makbuz Muharriri Ahmet Hamdi Efendi Muhasebe Raif Efendi
TELGRAF VE POSTA İDARELERİ	
Başmüdür Mahmut Bedri Efendi Ula Sanisi A 4 M 4 Müfettiş Hilmi Efendi Mütamayız M 4 Müfettiş-i Sani Şazi Efendi Rabi'a Muavin Mustafa Efendi Saniye Gümüş Girid Madalyası Başkatip Bekir Efendi Salise Gümüş Girid Madalyası Katip Ali Rıza Efendi Rabia Gümüş Girid Madalyası	

Katip Hacı Rıza Efendi Gümüş Girid Madalyası Katip Nuri Efendi	
Telgraf İdaresi	
Merkez Müdür Mehmet Haşim Efendi Saniye Girit Madalyası	
Muhabere Me'muru Yaver Efendi Muhabere Me'muru Fehmi Efendi Muhabere Me'muru Kazım Efendi Girit Madalyası Muhabere Me'muru Cavid Efendi Muhabere Me'muru Tahir Efendi	Muhabere Me'muru Sabri Efendi Muhabere Me'muru Şevket Efendi Muhabere Me'muru Edhem Efendi Muhabere Me'muru Süleyman Efendi Muhabere Me'muru Rüşdü Efendi Muhabere Me'muru Halil Efendi

(87)

Muhabere Me'muru Edhem Muzaffer Efendi Muhaberat-ı Ecnebiye Başme'muru İstradi Efendi Rabi'a Hök Serme'muru Tarika Efendi Hök Me'muru Nersis Efendi M 5 Hök Me'muru Papazyan Efendi Hök Me'muru Yevakimyan Efendi	Muhabere Me'muru Yevenaki Efendi Muhabere Me'muru Kasoni Efendi Muhabere Me'muru Seltanyan Efendi Muhabere Me'muru Lapir Efendi Muhabere Me'muru Erdaşes Efendi Muhabere Me'muru Sezaz Efendi Makineci Piran Efendi
Anbar Me'muru Rıza Efendi	
Posta İdaresi	
Müdür Hilmi Efendi Tefrik ve Tevzi' Me'muru Misak Efendi Salise M 4 İmtiyaz Madalyası	
Emanet Mersule Me'muru Şefkati Efendi Emanet-i Mürüde Me'muru Osman Efendi Posta Katibi Musa Efendi Mersule Me'muru Emin Efendi İttihat Ta'ahhüt Me'muru Minas Efendi Dahili Tefrik Me'muru Mustafa Efendi Dahili ve Mühimme Me'muru Abdullah Efendi	Refiki Sepon Efendi Pul Me'muru Ali Efendi Mürüde Başme'muru İsfarlato Efendi Dahili Ta'ahhüt Me'muru Hasan Efendi Refiki Emin Efendi Tefrik Me'muru Nikolaki Efendi Diğeri Sarakım Efendi
Tevzi' Me'muru Todoru	
İZMİR DUYUN-I UMUMİYE NEZARETİ	
Nazır Hacı Şefik Bey Mütamayız M 3 Müfettiş Adosidi Bey Saniye Tuz Serkontrolü Şarno Efendi	

(88)

Muhasebe Heyeti	
Muhasebe Başkatibi Besim Efendi	
Refik-i Evvel Hafız Mustafa Efendi İcmalat Mukayyidi Abdülhadi Efendi	Muharrerat Mukayyidi Mahmut Şevket Efendi

İrsalat Mukayyıdı İsmail Hakkı Efendi İcmalat Mukayyıdı İsmail Hakkı Efendi Tezakir Mukayyıdı Ahmet Mahir Efendi A'şar Katibi Sıdkı Efendi Tuz Duhan Mukayyıdı Mahmut Ali Efendi	İcmal Tefrik Me'muru Ferit Efendi Mu'avini Ziya Efendi Sandık Emmini Osman Tevfik Efendi Pul Me'muru Mehmet Nuri Efendi Muhakemat Me'muru (Münhall) Odacı Abdullah Ağa
Tahrirat Kalemî	
Başkatip Server Efendi Refik-i Evvel Yusuf Ziya Efendi Müsevvid Said Efendi Müsevvid ve Mübeyyiz Raşid Efendi	Mukayyid Mahmut Bey Mukayyid Mu'avini Fahri Efendi Mübeyyiz Servet Efendi Mübeyyiz Alaaddin Efendi
TUZ KONTROL KALEMİ	
Kontrol Me'muru Perkenez Efendi Fenn-i Kontrol Mu'avini Mösyö Davil Katibi Garolar Efendi	
İZMİR DUYUN-I UMUMİYE MÜDÜRLİYETİ	
Müdür Osman Efendi Başkatip Leon Efendi İkinci Katip Mehmet Efendi İcmal Katibi Baha Efendi Tezkere Katibi Ali Rıza Efendi Mu'avin-i Diğer Ali Rıza Efendi Mubassır Osman Bey	Mubassır Nuri Efendi İstimareci Mustafa Efendi Kemer Kapısı Me'muru Sadık Efendi Posta Me'muru Mahmut Efendi Kolcubaşı Mehmet Ali Efendi Süvari Kolcusu İbrahim Ağa Piyade Kolcuları Nefer 14

(89)

İZMİR TUZ ANBAR ME'MURİNİ	
Me'mur Muharrem Efendi Katip Mustafa Feyzi Efendi	Parakende Sarfiyet Me'muru Mustafa Yesari Efendi Kantarcı Hüsnü Efendi
KARŞIYAKA MÜDÜRLİYETİ	
Müdür Hacı Mustafa Efendi Tuz Anbar Kontrol Me'muru Vasilaki Andonidi Efendi Katip Ahmet Nuri Efendi Sandık Emmini Eşref Efendi Mubassır Ahmet Efendi Mubassır Hasan Efendi Kantarcı Nefer 2 – Kolcu Nefer 2	
RU'ESA-YI RUHANİ	
Rum Metropolitidi Vasilyos Efendi Ermeni Murahhasası Nersis Efendi Hahambaşı Avram Palacı Efendi M 3 Ermeni Katolik Murahhasası Efkir Efendi M 3	

İZMİR EŞRAF VE MUTEBERANINDAN HAİZ RÜTBE VE NİŞAN OLAN ZEVAT							
ESAMİ	RÜTBE	TARİHİ	MECİDİ	TARİHİ	OSMANİ	TARİHİ	İMTİYAZ MADALYASI
Yahya Hayati Paşa	Rumeli Beylerbeyi	-	2	-	2	-	-
Eşref Paşa	“	-	-	-	3	-	-
Abdülkadir Paşa	“	18 Rebiü'l-evvel Sene 1305	-	-	3	23 Zilhicce Sene 303	Altın ve Gümüş
Mansuruzade Hacı Hüseyin Efendi	Haremeyn	13 Cemaziye'l-ahiri Sene 1307	3	2 Receb Sene 301	-	-	-
İshak Paşa	Mirmiran	3 Zilkade Sene 1313	2	-	3	-	-
Mehmet Ali Ağazade Ragıp Bey	Ula Sanisi	19 Muharrem Sene 1308	3	20 Safer Sene 304	-	-	
Evliyazade Hacı Mehmet Efendi	“	2 Zilkade Sene 1311	3	“	-	-	
Ruhi Bey	Bilad-ı Hamse	15 Ramazan Sene 1251	-	-	-	-	
Kantarağasıza Mehmet Efendi	Mütemayiz	24 Rebiü'l-evvel Sene 1301	3	20 Safer Sene 304	-	-	
Hacı Ali Paşazade Sadık Bey	“	6 Şa'ban Sene 1306	-	-	-	-	
Helvacıza Emin Bey	“	-	3	-	-	-	

Kantarağasıade Mustafa Efendi	“	15 Cemaziye’l- evvel Sene 1308	-	-	4	23 Recep Sene 301	
Cabizade Şükrü Efendi	“	13 Zilkade Sene 1279	-	-	-	-	
Hayri Bey	“	-	-	-	-	-	
Balyozzade Matyos Efendi	“	27 Şevval Sene 1305	3	20 Safer Sene 304	3	23 Rebiü’l-ahir Sene 310	
Abdülkadir Paşazade Tevfik Bey	“	-	-	-	-	-	
Müftü-i Belde Mehmet Sait Efendi	Mahreç-i Mevleviyeti	15 Cemaziye’l- ahir Sene 1305	3	8 Şa’ban Sene 304	-	-	
Uşşakızade Sadık Bey	Saniye	Gurre Safer Sene 1305	-	-	-	-	
Sadullah Efendizade Daniş Bey	“	24 Cemaziye’l- Ahiri Sene 1309	-	-	-	-	
Kadıazade Edhem Efendi	“	- Sene 1302	-	-	-	-	
İbrahim Efendi	“	18 Rebiü’l-ahir Sene 1303	-	-	-	-	
Kasabalızade Tevfik Bey	“	14 Şa’ban Sene 1303	-	-	4	17 Muharrem Sene 308	
Kantar Ağasıade Ali Bey	“	Cemaziye’l- evvel Sene 1308	-	-	-	-	
Hasan Rüşdü Efendizade Kamil Bey	“	21 Recep Sene 1301	-	-	-	-	
Tellioğlu	“	7 Zilkade Sene	5	16 Şevval Sene	-	-	

Todoraki Efendi		1305		309			
-----------------	--	------	--	-----	--	--	--

(92-93)

ESAMİ	RÜTBE	TARİHİ	MECİDİ	TARİHİ	OSMANİ	TARİHİ	İMTİYAZ MADALYASI
Balyozzade Karabet Efendi	Saniye	6 Rebiü'l-evvel Sene 307	-	-	-	-	
Nevbaryan Efendi	“	-	-	-	-	-	
Osmanlı Acentesi İzzet Efendi	“	-	-	-	-	-	
Evrak Müdür Hamdi Efendi	“	-	-	-	-	-	
Sabık-ı Posta Müdürü Şükrü Efendi	“	-	-	-	-	-	
Çulluzade Hacı Ahmet Efendi	Müderres	11 Şa’ban Sene 310	-	-	-	-	
Mansuruzade Sait Efendi	“	-	-	-	-	-	
Mektubi Kalemi Müsveddelerinden Hakkı Efendi	“	11 Ramazan Sene 302	-	-	-	-	
Yemişçizade Mehmet İzzet Bey	Salise	21 Recep Sene 301	5	2 Zilkade Sene 311	-	-	
Ragıp Beyzade Faik Bey	“	25 Ramazan Sene 307	-	-	-	-	
Mektubi Kalemi Müsveddelerinden Mustafa Efendi	“	19 Muharrem Sene 308	-	-	-	-	
Nazif Efendi	“	Selh-i Zilkade	-	-	-	-	

		Sene 305					
Yenişehirizade Baha Bey	“	29 Şevval Sene 306	5	29 Şevval Sene 396	-	-	
Arasta Kethüdasızade Salih Efendi	“	-	-	-	-	-	
Nesim Habif Efendi	“	Sene 305	4	303 Senesinde	-	-	Gümüş İmtiyaz
Balyozzade Serkez Efendi	“	6 Rebiü'l-evvel 307	-	-	-	-	
Kazdağlıyan Dekran Efendi	“	6 Safer Sene 307	4	16 Rebiü'l-evvel Sene 304	-	-	
Melasava	“	2 Ramazan Sene 311	-	-	-	-	
Pirinççi Hacı Süleyman Efendizade Mustafa Fehmi Efendi	“	4 Zilkade Sene 311	-	-	-	-	
Posta ve Telgraf Başkatibi Bekir Efendi	“	-	-	-	-	-	
Mülazımzade Ahmet Mümtaz Efendi	“	19 Zilkade Sene 307	-	-	-	-	
Çulluzade Mustafa Efendi	“	18 Şa'ban Sene 310	-	-	-	-	
Mahkeme-i İstinaf A'za Mülazımı Mahmut Efendi	“	17 Recep Sene 307	-	-	-	-	
Tokadızzade Şekib Bey	“	25 Ramazan Sene 307	-	-	-	-	

(94-95)

ESAMİ	RÜTBE	TARİHİ	MECİDİ	TARİHİ	OSMANİ	TARİHİ
Doktor Hüsnü Bey	Salise	18 Cemaziye'l-evvel Sene 308	-	-	4	2 Zilkade Sene 311
Doktor Edhem Bey	“	18 Cemaziye'l-evvel Sene 308	-	-	-	-
Doktor İsak Doladano Efendi	“	2 Zilkade Sene 311	-	-	-	-
Ağaoğlu Mehmet Efendi	“	27 Safer Sene 305	4	Selh-i Ramazan Sene 305	-	-
Bekir Çelebizade Ahmet Bey	“	17 Muharrem Sene 308	4	10 Ramazan Sene 307	-	-
Eşref Paşazade Akif Bey	“	Zilkade Sene 313	-	-	-	-
Evliyazade Ahmet Refik Bey	“	Zilkade Sene 313	-	-	-	-
Hacı Kavasade Mehmet Efendi	Rabi'a	9 Muharrem Sene 387	-	-	-	-
Kalenderzade Sefer Efendi	“	17 Muharrem Sene 308	4	-	-	-
Serçeyan Karabet Efendi	“	1 Safer Sene 310	-	-	-	-
Ragıp Beyzade	“	24 Cemaziye'l-	-	-	-	-

Şefik Bey		evveli Sene 309				
Sadık Beyzade Muammer Bey	“	-	-	-	-	-
Kapanızade Hacı Hüseyin Bey	“	-	-	-	-	-
Yusufoğlu Haralambo Efendi	“	26 Recep Sene 310	5	-	-	-
Yemişçi Tahir Efendi	“	-	-	-	-	-
Belediye Başkatibi Şükrü Efendi	“	-	-	-	-	-
Osmanzade Hacı Hasan Bey	“	-	-	-	-	-
Hacı Davut Ferkuh Efendi	“	-	-	-	-	-
Eczahane-i Osmani Müdürü Panayot Efendi	“	-	-	-	-	-
Diş Tabibi Nikola Baydi Efendi	“	-	4	-	3	-
Nazif Efendizade Rıza Bey	“	-	-	-	-	-
Yenişehirizade Hacı Mustafa Efendi	Hocegan	-	-		-	-

Tüccardan Nevzat Bey	-	-	4	16 Zilhicce Sene 306		-
İspartalızade İstapan Efendi	-	-	-	-	3	-
Miralayzade Lütü Bey	-	-	4	25 Şevval Sene 296	-	-

(96-97)

ESAMİ	RÜTBE	TARİHİ	MECİDİ	TARİHİ	OSMANİ	TARİHİ
Tahmıncioğlu Dimitraki Efendi	-	-	4	Safer Sene 304	-	-
Doktor Alazaki Efendi	-	-	-	-	4	Zilkade Sene 311
Zeytinzade Mehmet Efendi	-	-	5	Zilkade Sene 309	-	-
Arnabudoğlu Haçiko Efendi	-	-	3	--	-	-
İspartalızade Tekfur Efendi	-	-	-	-	4	-
İsayan İsayı Efendi	-	-	3	-	-	-
Polako Efendi	-	-	-	-	3	-
İsayan Agop Efendi	-	-	4	-	-	-

(98)

İZMİR'DE BULUNAN DÜVEL-İ ECNEBİYE ME'MURİNİ
RUSYA
General Konsolosu Mösyö Niyaga M 2 Tercüman Papazoğlu Anastaş Efendi
FRANSA
General Konsolosu Mösyö Rogon M 2 Birinci Tercüman Mösyö Ledo M 4 Tercüman Mösyö Franko A 4 M 5 Tercüman Hayık Efendi M 2
ALMANYA
General Konsolosu Doktor Galli Tercüman Karabet Ganciyan Efendi M 4
İTALYA
General Konsolosu Mösyö Potzini M 2 Birinci Tercüman Mösyö Pol Seman M 4 Tercüman Mösyö Andre Karaman Tercüman Sarioğlu
İNGİLTERE
Ceneral Konsolosu Mösyö Holmovid

(99)

YUNAN
General Konsolosu Mösyö Argıroplu M 2 Birinci Tercüman Yorgaki Aksendaki Efendi İkinci Tercüman Palatinizi Efendi
İRAN
Serkar Perdaz Zülfikar Bey Birinci Tercüman Vahan Efendi Tercüman Esad Bey Tercüman Zakyan Haçator Efendi
MA' MACARİSTAN AVUSTURYA
General Konsolosu Mösyö Diyanko A 3 M 2 Birinci Tercüman Mösyö Santo Filipoviç M 4 Tercüman Mösyö Benson Vantora Tercüman A. Bursalı Efendi
AMERİKA
Konsolos Mösyö Maden Birinci Tercüman Mösyö Yanko Mavridi Tercüman Rupen Ağazaryan Efendi Tercüman Bogos Agacan Efendi
FLEMENK
Konsolos Mösyö Spaklar M 3 Tercüman (Münhall)

(100)

DANİMARKA
Fahri Konsolos Mösyö Barikman M 3 Tercüman Şahomyan Bogos Efendi
İSVEÇ NORVEÇ
Muvakkaten Konsolos Vekili Mösyö Herman Zatilityüs Tercüman Mösyö Enriks Tercüman Yumto Vepardo Efendi
PORTEKİZ
Konsolos Mösyö Dö. Şarmed M 3 Tercüman Mardiros Elpiyaryan Efendi M 3
BELÇİKA
Konsolos Vekili Mösyö Doris Birinci Tercüman Agobyan Karabet Efendi
İSPANYA
Konsolos Vekili Mösyö Cornacoli Tercüman Mösyö Mergüryan
ROMANYA
Konsolos Vekili Mösyö Alfred Kün M 3 Tercüman Mösyö Denotoviç

(101)

İDARE-İ MAHSUSA ACENTEHANESİ	
Me'mur İzzet Efendi Saniye Tahlisiye Madalyası	
Katip Ahmet Bey Manifesto Katibi Avram Efendi	Tahliye Me'muru Davud Efendi Bilet Yoklama Me'muru İsmail Efendi
İdare-i Mahsusa Vapurlarının İzmir'den Vakt-i Hareketleriyle Uğradıkları Mahaller	
Dersaadet Hattı [İzmir'den Vakt-i Hareketi]	
Her on beş günde bir def'a olmak üzere Cumartesi günleri uğradığı iskeleler; Midilli, Kale-i Sultaniye, Gelibolu, Dersaadet, Dersaadetten aktarma suretiyle Burgaz, Varna, Köstence, Kalas, İbrailli, Vesne İskelelerine.	
Her Hafta Perşembe Günü İdare-i Mahsusa Vapurlarının İzmir'e Uğrayarak Gittikleri İskeleler	
İzmir'den hareketle Sakız, Çeşme, Vati, Kuşadası, Güllük, Bodrum, Sömbeki, Marmaris, Meğri, Rodos, İstanköy, Kalimnoz, Leryoz, Batinos, Karbot, Sakız İskele ve adalarına uğrayarak hareketinin haftasında İzmir'e gelir.	
Her Hafta Pazartesi Günleri Kezalik İzmir'den hareketle Sakız, Karbot, Batinos,	

(102)

Leryoz, Kalimnoz, İstanköy, Rodos, Meğri, Marmaris, Sömbeki, Bodrum, Güllük, Kuşadası, Vati, Çeşme ve Sakız iskele ve limanlarına uğrayarak İzmir'e avdet eder.
=Trablusgarb Hattı= [İzmir'den Vakt-i Hareketi]

Her üç haftada bir Pazartesi günleri uğradığı iskeleler; Sakız, Çeşme, Kandiye, Resmo, Hanya, Derne, Bingazi ve Trablusgarb iskelelerine.

= **Bahr-i Ahmer Hattı** =

[İzmir'den Vakt-i Hareketi]

Her kırk beş günde bir iskeleler: Port Said, Süveyş, Yenbağ, Cidde, Hadide, Aden, Basra, Bombayi iskeleleri.

= **Beriyyetü's-Şam Hattı** =

[İzmir'den Vakt-i Hareketi]

Her on beş günde bir Cuma günü uğradığı iskeleler: Sakız, İstanköy, Rodos, Antalya, Silifke, Mersin, İskenderun, Lazkiye, Trablus, Şam, Beyrut, Side, Akka ve Yafa iskelelerine.

(103)

= **Girit Hattı** =

[İzmir'den Vakt-i Hareketi]

Her on beş günde bir Cumartesi günleri uğradığı iskeleler: Sakız, Çeşme, Kandiye, Suda, Resmo ve Hanya iskelelerine.

REJİ İDARESİ

Nazır Adekorson Efendi

Müfettiş ve Sarfiyat Müdürü Sanyel Markos Efendi

Nazır Mu'vini Arjandoran Efendi

Müfettiş Mişel Yarımbimi Efendi

Baş Muhasebeci Şarlkir Efendi

Mübayyi'at Müfettişi Artur Fernandes Efendi

Muhasebe Dairesi

Muhasebe Katibi Vokasoviç Efendi

Muhasebe Mu'avini Jojef Zara Efendi

Muhasebe Mu'avini Zakop Kirye Efendi

Muhasebe Mu'avini İbzail Virabyan Efendi

Muhasebe Mu'avini Zotosimonakyan Efendi

Muhasebe Mu'avini Jorez Polidaki Efendi

Tenbakü Muhasebecisi Rajenyolid Lusson Efendi

(104)

Satış Dairesi

Müdür-i Sani Zarif Amirayal Efendi

Müfettiş Vensan Beracyoti Efendi

Müfettiş Algred Balyan Efendi

Müfettiş Loka Saatciyan Efendi

Müfettiş Bayardaki Efendi

Müfettiş Dokrilo Efendi

İrsalat Me'muru Serkiz Saatciyan Efendi

Fransızca Muhabere Me'muru Diranvemyan Efendi

Rumca Muhabere Me'muru Koresi Efendi

Serfiyat Muhasebecisi Me'muru Nesim Algranti Efendi

Ambalaj Me'muru Martin De Porto Efendi

Sandık Dairesi
Sandık Emni Kostantin Ciras Efendi Tahsildar Yakup Efendi Tahsildar Andrey Nikolai Efendi
Zira'at Dairesi
Müdür Kalayciyan Efendi Kontrol Edhem Efendi Türkçe Muhabere Katibi Hakkı Efendi Zira'at ve Tüccar Tütünleri Anbarcısı Jan Virabyan Efendi Zira'at ve Tüccar Tütünleri Muhasebecisi Edmon Vitel Efendi Reji Yaprak Tütünleri Anbarcısı Petronarik Efendi

(105)

Muhammin Balaksopolos Efendi Muhammin Bambakas Efendi Muhasebe Katibi Petrosay Efendi Muavin Yapadopolo Efendi Mu'avin Asakidis Efendi Mu'avin Nikolaidis Efendi
Tahrirat Dairesi
Müdür Davud Hazan Efendi Mukayyid Arnest Kastilan Efendi Türkçe Tahrirat Katibi Halil Hüsameddin Efendi
Hukuk Muhtelite Dairesi
Müdür Şaşani Efendi Vekili Papa Mihali Efendi Mu'avin Hasan Fehmi Efendi Muhabere Katibi Jozef Hayim Efendi
Muhafaza Dairesi
Müfettiş İbrahim Efendi Müfettiş Musa Kazım Efendi Fransızca Muhabere Me'muru Alfred Korban Efendi Türkçe Muhabere Katibi Danyel Seydi Efendi Muhasebe Me'muru Jerar Vesinik Efendi Mu'avini Şarl Kon Efendi

(106)

İhracat Dairesi
Müdür Hüseyin Efendi Katip Abdullah Efendi
Me'murin Sa'ire
Tenbakü Anbar Me'muru Leandır Velastari Efendi “ Muhammin İbrahim Ağa Tenbakü İrsalat Me'muru Antuan Rosi Efendi Gümrük Me'muru Covani Çohacıyan Efendi Muhasebe Mu'avini Rec Papazyan Efendi Kantarcı Terikonaki Efendi

BANK-I OSMANİ
Birinci Direktör Joset Frederik Veber M 2 A 3 İkinci Direktör Jan Padaki Muhasebe Me'muru K. Şenorekyan Evrak Müdürü Vanderya Sandukkar Aleksandır Misir Sermüsevvid B. Yusuf Mu'amelat-ı Türkiye Me'muru ve Tercüman Mahmut Muammer Bey Rabi'a
Şubeler
Aydın: - Müdür-i Evvel, Zara Mergüryan Aydın: - Müdür-i Sani Peri Vilacyo Nazilli: - Müdür, Depolla

(107)

Mu'amelat-ı Hariciye Me'muruları	
Manisa Me'muru Kartiza	Alaşehir Me'muru Diyonik
Denizli Me'muru Jan Kalosi	Bergama Me'muru İslanyan
Bankon Mu'amelatına Dair Ba'zı Ma'lumat	
-Faizli Hesap Cari- Bank-ı Osmani İdaresi faizli olarak hesap cari suretinde ve şerait-i atıye ile akça kabul eyler. -Teslimat ve Tahsilat – Birinci Madde – Hesaplar Lira-yı Osmani üzerine tutulacağından sair akça ile vuku' bulacak bil-cümle teslimat evvel günkü fiyat mütevassıtına Hesabıyla Lira-i Osmaniye tahvil edilecektir. Teslimat-ı vakı'a bir çaryek Lira-i Osmaniden dün olmamak şartıyla bir çaryek lira veyahut bunun müte'addid adedlerinden ibaret bulunacaktır. İkinci Madde – Akça istirdadı dahi Osmanlı lirası ile icra kılınacak ve bir çaryek liradan dün küsürat-ı mecidiye akça ile tesviye olunup beher mecidiye kuruş altın makamında hesap edilecektir. Üçüncü Madde – Pazar ve yortu günlerinden ma'ada vuku' bulacak teslimat ve tahsilatın her gün cüzdanın verilmiş olduğu banka şubesi tarafından bila-tehir kabul ve icra olunacaktır. -Cüzdan – Birinci Madde – Birinci teslimatın hin-i vuku'unda sahibine bir cüzdan i'ta kılınacaktır.	

(108)

İkinci Madde – Cüzdanlara birer sıra numarası vaz' edilecektir. Üçüncü Madde – Beher Cüzdan gerek Bank-ı Osmaninin ve gerek iş bu nizamnamede münderec bil-cümle şeraiti kabul eylediğini mübeyyin teslim akça idenin imzalarını havi bulacaktır. Dördüncü Madde – Teslimat-ı vaka'nın miktar ve tarihi bankın iki me'muru yani muhasebecisi ile sandukkarının imzaları tahtında cüzdana kayıd edilecektir. Beşinci Madde – Tahsilatın mikdar ve tarihi dahi sahibinin imza ve yahut mührü tahtında mezkur cüzdana kayıd edilecektir. Altıncı Madde – Cüzdan zayı' veya sirkat olunduğu takdirde sahibinin hüviyeti isbat ve

tasdik ettirildikten sonra kendisine diğ er bir cüzdan i'ta kılınacaktır.
Yedinci Madde – Bir şahsa bir c zdanndan ziyade verilmeyecektir.
Sekizinci Madde – Sahibi tarafından teslim olunan meblağ üzerine veraset veyahut bahş veya suret-i aharla hakları olanlar yalnız haklarını isbat ve tebeyyün ettirdikten sonra meblağ-ı mevdu'aya hak tasrifleri olacaktır.
Dokuzuncu Madde – Teslimat-ı mukayyide tamamen te'diye olundukta cüzdan bankaya i'ade kılınacaktır.
-Faiz –
Birinci Madde – Tarih-i teslimatın ferdası gününden itibaren mebalığ mevdu'a için iş'ar ahire değ in senevi yüzde iki fa'iz işleyecektir.

(109)

 kinci Madde – Dersaadet'te Türkçe ve Fransızca ve Ermenice ve Rumca lisanlarıyla neşr olunmakta bulunan gazeteler ile der  edilecek i'lanlar vasıtasıyla akça sahiplerine    ay evvel haber verilerek i'ta edilmekte olan faiz fiyatının ta'diline Bank-ı Osmaninin hak ve selahiyeti olacaktır.
   nc  Madde – Her sene efren i günün evelinin otuz biri tarihinde faizler hesap vakti'olunub re'is-i el-mülazım ve ilave olunacak ise de sene-i hitamından evvel sahibi tarafından baki kalan akça tahsil olunduğu takdirde tarih-i tahsili gününe kadar işlemiş olan faizler hesap olunup sahibine te'diye ve ifa edilecektir.
-Teslimatın Nihayet-i Miktarı –
Maru'zu zikr her bir faizli hesap carinin miktarı nihayet elli lirayı Osmaniden ibaret bulunacak ve bu miktar tecavüz olunduğu halde fazlası için faiz verilmeyecektir.
-Mürur-ı Zaman –
Son teslimatın veyahut cüzdanda mukayyid son tahsilatın tarihinden i'tibaren cüzdanın irad-ı cihetinde görülen meblağ on beş sene mürur-ı zaman ile tahsil olunmadığı halde Devlet-i Aliye'nin Hukuk Kanunnamesi Ahkâmına tevfi en sahibinin bu babda olan hakkı sakıt tutulacaktır.
-Esham ve Hisse Senedatı  zerine Para  krazı –
Bank-ı Osmani'nin  zmir şu'besi bil-cümle esham ve hisse senedatı

(110)

 zerine küçük bir faiz mukabilinde akça  kraz eder. Mu'amele-i mezkure    kıt'a konturato aktiyle icra edilir. Bank-ı Osmani her    ayda bir hesap pusulası gönderir ve faizi o yolda tasviye eder.
-Emval-i Ticariye –
Bank-ı Osmani bil-cümle emval-i ticariyeye depozitolarına kabul ve mukabilinde para  kraz eder. Bu mu'amelede bankın hidamet-i kesiresi sebkat etmiş ve bu suretle ehl-i ticareti pek büyük mu'avenetleri bulunmuştur. Sancaklar ve kazalarda bulunan acenteleri bilhassa bu mu'amelenin icrasına me'murdur.
AYDIN OSMANLI DEM R YOLU
Heyet-i  daresi
Müdür-i Umumi ve Sermühendis Mösyö Edvar Porser A 2 M 3
Muhasebeci Mösyö Porser Yoniver
Umur-ı Cariye ve Fabrikalar Serme'muru Mösyö Vilyım şoton
Fen Kalemî Serme'muru Mösyö Watkins

Kontrol Serme'muru Mösyö Fransua Mezat Sandık Emını Mösyö İlid Yokalagari
Hükümet-i Seniye Komiserleri
Komiser E. Rubilinski Efendi Mütamayız M 3 A 3 Mu'avın Mehmet Fehmi Efendi A 4

(111)

MA' ŞU'BE-İ HATTIN MECMU' TULU BEŞYÜZ ALTI KİLOMETRE OLUB BERVECH-İ ZİR-İ AKSAMA MÜNKASIMDIR:
Kilometre 386,500 İzmir'den Dinar'a 5 İzmir'den Buca'ya 2 Gaziemir'den Seydiköyü'ne 36 Torbalı'dan Tire'ye 34 Çatal'dan Ödemiş'e 23 Balatcık'tan Söke'ye 9.500 Goncalı'dan Denizli'ye 30 Sütölçe'den Çivril'e 516 Yekün
TEVARİH-İ MUHTİLİFE İLE KÜŞAD OLUNUP İŞLEMEKTE BULUNAN HATLARIN TARİHİ KÜŞAD-I MEVAKİ' BER-VECH-İ ATİDİR:
Fi 1 Temmuz Sene 1866 İzmir'den Aydın'a Fi . Eylül Sene 1872 İzmir'den Buca'ya Fi . Kanun-ı Evvel Sene 1876 Gaziemir'den Seydiköyü'ne Fi 1 Temmuz Sene 1882 Aydın'dan Sarayköyü'ne Fi 1 Eylül Sene 1883 Torbalı'dan Tire'ye Fi 12 Kanun-i Evvel Sene 1888 Çatal'dan Ödemiş'e Fi 29 Kanun-i Evvel Sene 1889 Sütölçe'den Çivril'e

(112)

Fi 26 Kanun-ı Sani Sene 1891 Balatcık'dan Söke'ye Fi 8 Mart Sene 1892 Goncalı'dan Denizli'ye Bin sekiz yüz doksan dört sene-i miladisi Aydın Osmanlı Demir Yolu hattının hasılat-ı gayri safisi otuz bir milyon dört yüz kırk beş bin üç yüz on altı kuruşa balığ olup sene-i mezkure zarfında ½ 529842 yolcu ve 253640 tonilato Eşya nakil olunmuştur.
Müddet-i İmtiyaz
1806 sene-i miladiyesi Eylülünden 1935 senesi Teşrin-i Evveline kadardır. (Esame-i mevakıf ile yolcu ücreti merbut cetvelde ayrıca gösterilmiştir.)
KASABA DEMİRYOLU
Heyet-i İdare
Müdür-i Umumi ve Şirket Vekili Mösyö L. Şenö Hükümet Seniye Komiseri Şem'i Efendi Salise M 5 Mu'avini Dadyan Simon Efendi M 4 Müdür-i Umumi Vekil Mu'avini Mösyö P. Goden Nakliyat Me'muru Mösyö E. Karporzen Kontrol Me'muru Kigam Margosyan

Ta'mirat Mühendisi Mösyö Davit
Sandukkar Mösyö E. İskala

(113)

HATT-I ASLI VE ŞU'BENİN TUL VE TARİH-İ KÜŞADLARI		
Kilometro - Tarih-i Küşad		
31,850	- 30 Temmuz Sene 1865 İzmir'den Menemen	1
34,250	- 25 Teşrin-i Evvel Sene 1866 Menemen'den Manisa	
27,250	- 22 Kanun-i Sani Sene 1866 Manisa'dan Kasaba	
75,750	- 1 Mart Sene 1875 Kasaba'dan Alaşehir	2
169,000	- Ana hattın Mecmu'u Tulu	
Şu'beler		
8,898	- 20 Temmuz Sene 1865 İzmir'den Birunabad	3
92,046	- 1 Mayıs Sene 1890 Manisa'dan Soma	4
99,744	- Anahat ve Şu'belerin Mecmu'u Tulu 268,844	
1895 Senesi Kanun-ı Sanisi İbtidasından Kanun-ı Evveli Nihayetine Kadar Bir Senelik Hasılat		
Sin - Kuruş	- Sin - Kuruş	
59 - 3638348 Yolculardan	- 1536032 Yolcu Adedi	
32 - 10313127 Eşya Mütenevvi'adan	- 157365 Tonilato	
91 - 13950475 Yekün		
40 - 52445 Beher-i Kilometreye isabet eden hasılat		
[1] Hattın bu kısmı bir kumpanya maarifetiyle inşa edilmiştir.		
[2] Bu kısmı hükümet-i seniye tarafından inşa ettirilmiştir.		
[3] Kumpanya ma'arifetiyle inşa ettirilmiştir.		
[4] Hükümet-i seniye hesabına yapılmıştır.		

(114)

YOLCU TA'RİFESİ				
Birinci Mevki'	İkinci Mevki'	Üçüncü Mevki'	Esami-i Mevakif	
7	5 ½	4	Çekilli	
10	8	6	Ulucak	
14	11	8	Menemen	
17	13 ½	10	Emir Alem	
29	23	17	Hamidiye	
34	27	20	Horos Köy	
34	27	20	Manisa	
34	27	20	Çobanisa	
34	27	20	Kasaba	
43	34	25	Urganlı	
48	38	28	Ahmetli	
55	42 ½	32	Saret	
60	47 ½	35	Salihli	
68	54	40	Monavak	
75	59 ½	44	Dereköy	
80	63 ½	47	Alka	İzmir'den

85	67 ½	50	Alaşehir	
39	31	23	Karaağaçlı	
43	34	25	Saruhanlı	
46	36 ½	27	Mihailli	
51	40 ½	30	Kayışlar	

(115)

Birinci Mevki'	İkinci Mevki'	Üçüncü Mevki'	Esami-i Mevakif	
53 ½	42 ½	31 ½	Kapaklı	
58	46	34	Akhisar	
63	50	37	Selmanlı	
68 ½	54 ½	40 ½	Harta	
75	59 ½	44	Kırkağaç	İzmir'den
78	62	46	Boğazkahve	
82	65	48	Soma	
Azimet ve avdet biletleri fiyattan yüzde yirmi beş tenzilat icra olunur.				
Alaşehir'den Karahisar'a temdid olunacak hattın inşaatına 1895 senesi Teşrin-i Evvel 18'inde ibtidar olunarak imaliyeti kemal-i kerimi ile devam etmektedir. İş bu hattın nihayet iki senede ikmaliyle işleyeceği mukarrerdur.				
HAMİDİYE VAPUR ŞİRKETİ				
Sermaye: Beheri elli liralık 980 kıt'a hisse senedatı olup cümlesi iyad-ı tedavüldedir.				
Müddet-i İmtiyaziyesi; 11 Şevval Sene 1300 tarihinden itibaren otuz sene ve otuz üç mahdır.				

(116)

Heyet-i İdare
Meclis Reisi İspan Gokas Efendi Reis Vekili İstefani Efendi Karaman A'za Balyozzade Matyos Efendi Müttemayız A 4 M 3 A'za Tefik Bey Saniye A'za Diyamendzade İsak Efendi A'za Corci İliyadi Efendi Başkatip Hasan Tahsin Efendi Direktör Todoraki Efendi M 5 Sandık Emni Moşig Efendi Mübaya'at Müdürü Sisak Efendi Acente Müdürü Nikolaki Efendi
Şirketin Mevcut Vapurları ve Esamisi
Hamidiye, İzmir, Karşıyaka, Karataş, İslahhane, Göztepe, İstanbul, Dikili, Adliye, Girid, Terakki, Urla namlarıyla 12 kıta'dır.
Vapurların Hatt-ı Hareketi
Körfez dahilinde Hamidiye, Karşıyaka, Gümrük, Karataş, Mekteb-i Sanayi', Karantina, Ispartalı, Göztepe ve Ma'muretül-Hamidiye iskelelerine tahsis edilen vapurlar her gün sabahdan akşama kadar mezkur iskelelere seyr ü sefer eder.

(117)

HAMİDİYE VAPURLARININ UĞRADIĞI SAİR İSKELELER

Urla İskelesine: Çarşamba, Perşembe, Cumartesi, Pazartesi günleri öğleden sonra alafranga sa'at ikide Salı ve Cuma günleri ile vakti sa'at 12'de, Pazar günleri sabahleyin sa'at sekizde İzmir'den bir vapur hareket eder.

Urla'dan ma'ada her gün Urla'dan alafranga sa'at sekizde ve yalnız Pazar günleri öğleden sonra sa'at beşde İzmir'e 'avded eder.

Karaburun İskelelerine: Her Salı ve Cuma Günleri alafranga sa'at on ikide İzmir'den hareketle ertesi günleri sa'at sekizde oradan İzmir'e 'avded eder.

Sisam ve Rodos Tariki: Her Perşembe günü alafranga sa'at dörtte İzmir'den hareketle Ilica, Çeşme, Sakız, Karlova, Vati, Kuşadası, Tigan, Patiyos, Kalimnoz, İstanköy, Bodrum, Leryos, Sömbeki, Rodos, Halki, Kirpe, Kaşud İskelelerine uğramak üzere bir vapur işler.

Karaburun, Sisam ve Kuşadası Tariki – Her on beş günde bir Salı günleri: Denizgiren, Çeşme, Ilicasu, Sakız, Nikarya, Karlıovası, Vati, Kuşadası iskelelerine bir vapur gider.

Ayvalık Tariki – Her on beş günde bir Salı ve Cuma günleri İzmir'den sa'at dokuzda hareketle Foça, Dikili,

(118)

Midilli, Cunda, Ayvalık, Kemer, Edremid iskelelerine bir vapur gider.

Kolonya Tariki – Her on beş günde bir Çarşamba günleri sa'at dokuzda İzmir'den hareketle Foça, Midilli, Pelomar, Aposika, Kolonya, Herise, Sığır İskelelerine bir vapur gider.

Şirketinin 311 senesi varidat-ı umumiyesi 1.821.877 ve masarifatı 1.397.661 kuruştur. Sarf temettü' kalan 424216 kuruştan hissedarına yüzde altı faiz tevzi edilmiş ve bakisinden heyet-i daimenin yüzde on hesabıyla müdüran hissesi tefrik edildikten sonra dokuz yüz seksen aded ve kupon senedatının baharına isabet eden doksan sekiz kuruş mecdi akçanın hissedarına ba'dema i'tasına dahi heyet-i umumiye karar verilmiştir.

İZMİR RIHTIM ŞİRKETİ

Heyet-i İdare

Müdür-i Umumi Mösyö Elikifre
Hükümet-i Seniye Komiseri Şem'i Efendi Salise M 5
Tahsilat Başme'muru ve Müfettiş Mösyö E. Tiso
Muhasebeci Başkatibi Mösyö Antuan Perosye
Mühendis Mösyö Polikarep Vitalis
Rıhtım Me'muru Mösyö Rimon Yetso

(119)

Müddet-i İmtiyaz

1280 tarih-i Hicriyesi Şa'banının dördünden i'tibaren 85 senedir.

Rıhtım-ı resminin ahzına 1872 sene-i efranciyesi Haziranında ibtidar olunmuştur.

Hasılat

1 Haziran Sene 1893'den 31 Mayıs Sene 1894 tarihine kadar müddet zarfında bir senelik hasılat-ı umumiye:

S. – Kuruş

75 - 40608,421

Hasılat-ı mezkureden hisse ve tahvilat faiz ve ve temettü'atı ve masarır-ı mukanene

çıktıktan sonra 50. 893,769 kuruş hasılat safiye kılmakla iş bu meblağ ber muceb mukavele hükümet-i seniye ile şirket beyanında münasafeten taksim edilmiştir.

RIHTIM TRAMVAYI

İş bu tramvay şirketi tarafından inşa edilmiş olup Hükümet Konağı peşgahındaki Kışla Meydanından beda-i ederek Punta'da vaki' Aydın İstasyonuna müntehi olur – tulu 3 ½ kilometredir.

Tramvayın işletilmesi kumpanya tarafından Mösyö E. Tiso ve Mösyö Alfons Mil'e icar edilmiştir.

(120)

GÖZTEPE TIRAMVAYI

Müddet-i İmtiyaz; Kırk bir sene

Tarih-i Küşadı; Fi 20 Cemaziye'l-ahiri Sene 1300

Heyet-i İdare

Sahib-i İmtiyaz: Harnes Kardeşler

Direktör Mai Osyan Efendi

Müfettiş Manolaki Efendi

Kontrolör Mardiros Efendi

Diğeri İstefan Efendi

Katip Bedros Belobyan Efendi

Hattın Tulu: - 5550 metre olup Hükümet Konağı peşgahından Ma'muretü'l-Hamid mahallesine kadar yani 531 metre tul üzerinde tramvaylar işlemektedir.

1311 sene-i maliyesi varidat-ı umumiyesi mecidiye yirmi kuruş hesabıyla (6300000) kuruştur.

OSMANLI HAVAGAZI KUMPANYASI

Sermayesi: 80,000 aded İngiliz Lirası

Heyet-i İdare

Müdiran

Mösyö Jekandon

Mösyö Jorj Jemoralysel

Mösyö Andradis

Muhasebeci Jakop Ankabapyan

Muhasebeci Gandon Fis

Dar Geçiddeki Fabrika Müdürü: Mösyö T. Simis

Sandık Emni H. Robolu

Katip A. Adkinson

(121)

Nefs-i İzmir şehriyle Göztepe civarında belediyeye ait 1709 ve Burunabad 25 aded Havagazıyla işgal olunur fener olup bunların beheri için kumpanyaya bir muceb mukavele senevi yirmi dörder buçuk mecidiye te'diye olunmakta idi konturati müddetinin bu sene hitam bulmasına mebni İzmir Da'ire-i Belediyesiyle kumpanya yanında yeniden beş sene müddetle akd olunan mukavele mucebince beher-i fener için bir mecidiye tenziliyle yirmi üç buçuk mecidiye te'diyesi kararlaştırılmıştır.

Hükümet Konağının kaffe-i deva'iri ve bahçesi ve harcında bulunan deva'ir-i saire-i resmiye ve ba'zı Cevami'i Şerife ile şehrin büyük otel, gazino, lokanta ve kıraathane gibi meban-i cesimesinin umumi ve emakin-i hususiyenin bir haylisi havagazıyla tenvir edilmiştir.

Şirketin ibtida-i tesisinde bin kadem-i mükaab Gaz için kumpanya mecidi yirmi kuruş hesabıyla 70 kuruş almakta iken el-yevm-i fiyat-ı mezkureye 45 kuruş tenzil eylemiştir.

İZMİR'DE BULUNAN MEKATİP

MEKTEB-İ İ'DADİ-İ MÜLKİ	
Heyet İdaresi	
Müdür Edip Veysi Efendi	Mekteb-i Sultaniden Mezun
Müdür-i Sani Şevket Efendi	Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden Mezun
Tabib Mustafa Enveri Bey	Mütemayız A 4

(122)

Müdür Mu'avini Hüseyin Rasih Bey	Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden Mezun
Müdür Mu'avini Mehmet Hamdi Efendi	Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden Mezun
Müdür Mu'avini İsmail Hakkı Efendi	Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden Mezun
Müdür Mu'avini Şehbaz Efendi	Mekteb-i Mülkiye-i Şahaneden Mezun
Tahrirat ve Hesap Katibi Süleyman Hatim Efendi	
Heyet-i Ta'limiyye	
Arabi ve Farsî Mu'allimi Said Efendi Mahrec	
Tarih-i Tıbbiyye Mu'allimi Mustafa Enveri Bey Mütemayız A 4	
Kimya Mu'allimi Doktor Ethem Bey Salise A 4	
Fıkıh-ı Şerif Mu'allimi Abdullah Efendi	
Edebiyat ve İlim-i Ahlak Mu'allimi Hakkı Efendi Müderris	
Usul-ı Defteri ve Kavanin Mu'allimi Edip Veysi Efendi	
Hikmet ve Hendese Mu'allimi Hüseyin Rasih Bey	
Hey'et-i Müsellesat ve Cebir Mu'allimi Mehmet Şevket Efendi	
Hesabat ve Mu'allimat-ı Fenniye Mu'allimi Mehmet Hamdi Efendi	
Coğrafya Mu'allimi Şehbaz Efendi	
Usul-i İnşa ve Kitabet ve Vuku'ad Mu'allimi (Münhall)	
Cerr-i eskal ¹⁰²⁰ ve Fransızca Mu'allimi İliya Janidis Efendi	
Rumca Mu'allimi Mehmet Zihni Efendi	
Tarih ve Fransızca Mu'allimi İsmail Hakkı Efendi	
Lisan-ı Osmanî Mu'allimi Abdullah Efendi	
Ulum-ı Diniye Mu'allimi Hacı Mustafa Efendi	

(123)

Arabi Mu'allimi Mehmet Sabri Efendi	
Resim Mu'allimi Saim Efendi	
Hüsn-i Hat Mu'allimi Hacı Şakir Efendi	
Mekteb-i İ'dadi Mübaya'at Komisyonu	
Reis Ma'arif Müdürü İsmail Naili Bey Rabi'a	
A'za Mekteb-i İ'dadi Müdürü Edip Veysi Efendi	
A'za Meclis-i Ma'arifi A'zasından Hacı Mehmet Bey	
A'za Meclis-i Ma'arifi A'zasından Hacı Hafız Mehmet Efendi	
A'za Mekteb-i İ'dadi Müdür-i Sanisi Mehmet Şevket Efendi	
Me'murin ve Müstahdemin-i Sa'ire	
İmam Abdullah Sabri Efendi	
Hafız Katip ve Depo Me'muru Ahmet Muhtar Efendi	
Erzak Anbarı Me'muru İsmail Hakkı Efendi	

¹⁰²⁰ Sami, a.g.e, s.372.

Mubassır Yusuf Ziya Efendi Hademe; Aşçı, Çamaşırcı Nefer 13
İş bu mektep feyz-i mekseb, asar-ı kezin hazreti şehin-şahinin asar-ı aliyesinden olup bin üç yüz iki senesinde küşad olunmuştur 150'lili ve 223 nehari olmak üzere 373 nefer-i talebeye havidir.
İ'dadi Şu'besi
Heyet-i İdare ve Ta'limiyye
Müdürü İlyas Bahri Efendi Mu'avin Mustafa Cemil Efendi

(124)

Mu'allim Abdülkadir Efendi Hesap, Hendese ve Fransızca Mu'allimi Evsab Efendi Resim Mu'allimi Saim Efendi Hüsn-i Hat Mu'allimi Mustafa Azmi Efendi Mubassır İsmail Efendi Aded-i Şakirdan 170 Nehari
DARÜLMU'ALLİMİN İBTİDAİ
Mu'allim İlyas Bahri Efendi Hüsn-i Hat Mu'allimi Hacı Şakir Efendi Aded-i Talebe 8
İNAS-I RÜŞTİYESİ
Birinci Mu'allime Zekiye Hanım Sanayi-i Nefise Madalyası İkinci Mu'allime Yeşar Hanım Nakış Mu'allime Yeşar Hanım Bevvabe Hatice Hanım Aded-i Talebet 29
İZMİR'DE USUL-İ İBTİDAİ ÜZERE TEDRİS OLUNAN MEKATİB-İ İBTİDAİYE
Hamidiye Mektebi
Mevki'; Arab Fırını – Nevi': zükür – Aded-i Şakirdan 295 -Mu'allimin – Müdür ve Mu'allim-i Evvel Hafız Halil Efendi

(125)

Mu'allim-i Sani Aziz Efendi Mu'allim-i Salis Ahmet Efendi	Mu'allim Rabi' Hafız Hüseyin Efendi Bevvab Mustafa Efendi
(Hadikatül-Valideyn) : Hamidiye Mektebi'nin Şu'besidir.	
Mevki': Arap Fırını – Nev'i: Zükür -Mu'allimin – Mu'allim İsmail Efendi -Mekteb-i Mezbur Komisyonun Heyeti – Arasta Kethüdası Damadı Hacı Mehmet Efendi Keresteci Mehmet Hilmi Efendi Eğribozlu Osman Efendizade Emin Bey	
Memduhiye Mektebi	
Mevki'; Asmalı Mescid – Nevi': Zükür – Aded-i Şakirdan 251	

- Mu'allimin – Müdür ve Mu'allim-i Evvel Hafız Ahmet Efendi	
Mu'allim-i Sani Raşid Efendi Mu'allim-i Salis Mustafa Efendi	Mu'allim-i Rabi' Abdurrahman Efendi Diğeri Sadık Efendi
Namazgah Mektebi	
Mevki'; Namazgah Cıvarı – Nevi'; Zükür – Aded-i Şakirdan 276 - Mu'allimin – Müdür ve Mu'allim-i Evvel Hafız Mehmet Şerif Efendi	
Mu'allim-i Sani Şerif Efendi Mu'allim-i Salis Hafız Ahmet Efendi	Mu'allim-i Rabi' Rüşdü Efendi Mu'allim Diğeri Hafız Hüseyin Efendi
Şu'be Mu'allimi Hüseyin Efendi	

(126)

Mekteb-i Mezbur Komisyon Heyeti	
Mevlevi Şeyhi Nuri Efendi	
Aşar Müdürü Ahmet Bey Kilimci Hacı Şakir Efendi Kitabcı Hafız Ahmet Talat Efendi	Musulluzade Hacı Hüseyin Efendi Kapancızade Agah Bey Hacı Hafız Mehmet Efendi
Teshiliye Mektebi	
Mevki'; Tilkilik – Nevi'; Zükür – Aded-i Şakirdan 258 - Mu'allimin – Müdür ve Mu'allim-i Evvel Hafız Ahmet Efendi	
Mu'allim-i Sani Hafız Cemal Efendi Mu'allim-i Salis Hafız Abdi Efendi	Mu'allim-i Rabi' Ömer Efendi Bevvab Osman Ağa
(Ravzetül-Sıbyan) (Teshiliye Mektebinin Şu'besidir)	
Mu'allim Mustafa Efendi	Diğeri Şeyh Raşid Efendi
Mekteb-i Mezbur Komisyon Heyeti	
Şeyh Bedri Efendi Leblecizade Hafız Tevfik Efendi Çulluzade Halid Bey	Rahmi Beyzade Ziya Bey Yemişçi Hüsnü Efendi Reji İhracat Müdürü Hüseyin Efendi
Hamidiye Mektebi	
Mevki'; Karantina – Nevi': Zükür ve İnas – Aded-i Şakirdan 20 Zükür 20 İnas - Mu'allimin –	
Mu'allim-i Evvel Şakir Efendi	Mu'allim-i Sani Ahmed Şükrü Efendi

(127)

Sahiliye Mektebi	
Mevki'; Karataş – Nevi'; Zükür ve İnas – Aded-i Şakirdan 47 Mu'allim Mehmet Saadettin Efendi	
Selaniklizade Mektebi	
Mevki'; Çukurçeşme – Nevi'; Zükür ve İnas – Aded-i Şakirdan 41 Mu'allim Abdullah Efendi	
(Nazırzade Mektebi) “Hafaza Mahsusdur.”	
Mevki'; İkiçeşmelik – Nevi'; Zükür ve İnas – Aded-i Şakirdan 8 Mu'allim Hafız Ahmet Rasih Efendi	
Terakki İnas Mektebi	

Mevki' Çivici Hamamı Civarında – Nevi'; Zükür ve İnas – Aded-i Talebat 133 -Mu'allimat – Mu'allime Hafza Halime Hanım Mu'allime Hacer Hanım Mu'allime Zinti Hanım Nakış Mu'allimesi Madam Emiliya Sanayi' Nefise Madalyası Bevvab Habib Ağa Bevvabe Şerife Kadın	
Mecidiye İnas Mektebi	
Mevki'; Namazgah Civarı – Nevi'; İnas – Aded-i Talebat 198	
Mu'allime-i Evveli Rukiye Hanım	Mu'allime Fatıma Hanım
Mu'allime İhsan Hanım	Mu'avene Ayşe Hanım

(128)

Nakış Mu'allimesi Ayşe Hanım Sanayi Nefise Madalyası Bevvab Mehmet Ağa Bevvabe Zeliha Hatun	
Değirmen Dağı Mektebi	
Mevki'; Değirmen Dağı – Nevi'; Zükür Aded-i Talebe 54 Mu'allimi Yusuf Ziya Efendi	
Feyziye Mektebi	
Mevki'; Yapucuoğlu – Nevi' Zükür Aded-i Talebe 64 Mu'allimi Ali Efendi	
Değirmen Dağında İnas İbtida'i Mektebi	
Mu'allimesi Fatma Hanım Bevvab Mehmet Ağa Aded-i Talebat 82	
HAMİDİYE SANAYİ MEKTEBİ	
(Nazır-ı Umumi Vali-i Vilayet Mehmet Kamil Paşa) Nazır Fahri Defter-i Hakani Müdürü Süleyman Şevket Bey Ula Ula A 2 Gümüş Sanayi' Madalyası Tabib Fahri Vekili Hamidiye Askeri Hastahanesi Tabib-i Evveli Ali Bey Miralay A 4 M 4	
Komisyon Hey'eti	
Reis-i Nazır Fahri Süleyman Şevket Bey	Mütemayız A 4
A'za Hacı Ali Paşazade Sadık Bey	Salise İmtiyaz Gümüş Madalyası
A'za Nesim Habif Efendi	
A'za Agobcan Efendi	

(129)

A'za-yı Mahkeme-i İstinaf A'zasından Haralambo Efendi Rabi'a A'za-yı Meclis-i Belediye A'zasından Musulluzade Hacı Hüseyin Efendi A'za Halim Ağazade Halil Bey A'za Yemişçizade Sabri Bey A'za Hacı Süleyman Efendizade Fehmi Bey Salise A'za Ma'arif İdaresi Me'murlarından Şevket Efendi	
Hey'et-i İdare	
Müdür Tahir Raci Efendi	

Başkatip İbrahim Edhem Efendi Dahiliye Me'muru ve Sandık Emni Mehmet Şevki Efendi İmalat ve Ta'ayinat Katibi Muharrem Efendi Mektebden Yetişme Sanayi Madalyası Depo Me'muru Şerif Efendi
Ders Mu'allimleri ile Sanayi' Ustaları
Mu'allim-i Evvel Hafız Mustafa Efendi Mu'allim-i Sani Salih Efendi Mu'allim-i Salis Hacı Halil Efendi Mu'allim-i Rabi' İsa Efendi Mektebden Yetişme Şu'be Mu'allimi Mehmet Efendi Musiki Mu'allimi Tevfik Efendi Mu'avini İsmail Efendi Mektebden Yetişme Rumca Fahri Mu'allimi Eknor Angelyomati Efendi Kunduracı Ustası Ahmet Efendi

(130)

Kalfası Halil Nesim Danyel Efendi Kundura Ustası Hafız Nuri Efendi Çorab Ustası Rıza Efendi Mektebden Yetişme Kalfası Kamil Efendi Mektebden Yetişme Kazmir ve Çulha Ustası Halil Ağa Kalfası Veliddin Efendi Mektebden Yetişme Tenkeci Ustası Dimitraki Dökmeci Ustası İstapan Ağa Kaliçe Ustası Nuri Efendi Marangoz Ustası Sotiraki Terzi Ustası Karabet Kokoran Efendi -Matba'yı Vilayette- Mürettib Ustası Mehmet Neşet Bey Mürettib İshak Fahreddin Efendi (Mektebden Yetişme) Gümüş Sanayi' Madalyası
Şakirdan
Yekün - İslam - Rum - Ermeni 200 - 183 - 16 - 1
Musiki Hey'eti 35 Nefer
Şakirdanın Sanayi-i Mevcudeye Suret-i İnkisamı
Nefer
18 Kunduracı 8 Makine

(131)

19 Çorabcı	
18 Çulha	
18 Kazmirci	
16 Dökmeci	
16 Marangoz	
15 Terzi	
8 Tenekeci	
8 Kaliçeci	
6 Mürettib ve Mecellid	
150 Yekün	
50 Şu'be-i Şakirdan	
200 Yekün-ü Umumi	
Hademe	
Aşçı Hasan Ağa	Hizmetci Mustafa, Abdullah, Osman,
Bevvab Eyüb Ağa	Hüseyin, Mehmet Ağalar
MEKTEB-İ SANAYİ'NİN DERS PROGRAMI	
Birinci Sene	
Kur'an-ı Kerim ve Tecvid, Muhtasar-ı İlm-i Hal, Amel-i Erba'a, Kıra'at Türkiye, İmla, Hatt-ı Rika'.	
İkinci Sene	
Kur'an-ı Kerimin Tecvid-i Tatbikatı, İlm-i Hal, A'mel-i Erba'anın Mesa'ile Tatbikatı, Kesir-i Adi, Muhtasar-ı Sarf-ı Osmani, Memalik-i Osmaniye Coğrafisi, Muhtasar-ı Tarih-i Osmani, Mukaddema-i Hendese, Hüsn-i Hatt, Zira'at Dersi.	

(132)

Üçüncü Sene	
Sarf-ı Arabi, Usul-i Farisi, Cevdet Paşa Kavai'd Osmaniyesi'nin Nısfı, Coğrafya Umumiden Avrupa Kıta'sı, Tarih-i Umumiden Karun-ı Evveli, Hendese, Kesr-i Adi ve A'şar-ı Mesa'ile Tatbikatı, Hüsn-i Hatt.	
Dördüncü Sene	
Nahv-ı Arabi, Gülistanın Nısfı, Cevdet Paşa Kava'idinin Nısfı, Coğrafya Umumiden Asya ve Afrika Kıta'ları, Tarih-i Umumiden Karun-i Vüsatı, Aded-i Mürekkebe, Ref-i Cezri Tenasib, Hendese ve Fransızca, Hüsn-i Hatt.	
Beşinci Sene	
Arabiden Mantık, Gülistanın Nısfı-ı Diğer, Usul-ı Kitabet, Coğrafya Umumiden Amerika Kıta'sı, Tarih-i Umumiden Karun-ı Uhre, Fransızca, Hendese, İlm-i Hesab-ı Tekmil, Usul Defteri 'Akaid-i İslamiye, Hüsn-i Hatt.	
MEKTEBİ SANAYİ' ŞU'BESİNİN DERS PROGRAMI	
Birinci Sene	
Elif-ba-i Osmani, Ecza-yı Şerife, Hesap Zihni, Eşkal-i Haruf, Eşkal-i Erkam.	
İkinci Sene	
Mushaf-ı Şerif, Kıra'at-i Türkiye, Risale-i Ahlak, Taded-i Terkim, Hatt.	

(133)

MEKTEBİN AHVAL-İ HAZİRA İDARESİ

Balada gösterildiği üzere Hamidiye Sanayi Mektebinde saye-i ihsanvaye-i cenabı padişahide iki yüz elli nefer eytam tahsil ilim ve marifet etmekte olup bunlar için izam-ı mahsus mevcubunca müddet-i tahsil beş seneden ibarettir.

Bu sene Mart'ında ba emr-i celil vilayet-penahi küşad olunan şu'bede iki sene müddet-i ibtidai derslerini tahsil etmek üzere yeni alınan talebe şu'beye kayd olunduğu için bununla beraber müddet-i tahsiliyede seneye bali olacaktır.

Üç yüz sekiz senesi gayetine kadar mektebin varidat-ı mukannenesi bin yedi yüz liraya iblağ edilebilmiş idiysede masarıfatı seneviye iki bin liradan ziyadeye reside ola geldiğinden her sene masarırız fazlasından zaruri bir mikdar açığı kalıp seneden seneye beş altı yüz lira duyun-ı devir olmakda iken üç yüz dokuz senesi Martından itibaren merkez ve mülhakat vilayette bulunan devair-i belediye varidatının yüzde ikisinden senevi tahsil eden sekiz yüz küsur lira ba irade-i mekkar ma'ade-i cenab-ı cihanbatı mektebi türk ve tahsis buyurularak irad iki bin lirayı tecavüz etmiş ve şu suretle saye-i mükemmelliyet vaye-i hazret-i padişahide halen ve istikbalen idaresi taht-ı temine alındığı gibi sinin-i sabıkadan müdür Debon dahi peyderpey tesvibe edilmekte bulunmuştur.

Mektebin Ahval-i Tedrisiye ve İdare-i Dahiliyesi

Mekteb-i Sanayi'de Türkçe ve okumak ve yazmak mecburi bulunduğundan

(134)

Baladaki ders programı mucibince beş muvazzaf mu'allim tarafından tedrisat icra edilmekte ve Hristiyan talebeyede mu'allim-i marifetiyle Hatt ve Kıra'at-ı milliye ve Veza'if-i Mezhebiyeleri ta'lim ettirilmektedir.

Mektebe aylık kabul olunanlar iki sene şu'bede münhasıran okuyup yazmakla tahsil-i İbtidaiye gördükten sonra mekteb-i sanayi' kısmına nakil olunarak beş senede orada bulunur ve iş bu beş sene müddette hem sana'at ve hem programı mucibince derslere devam ile ikmal tahsil ettirilir.

Mektebin idare-i dahiliyesi yani şakirdanın kaffe-i hareket ve mu'amelat-ı mekatib-i muntazama-i askeriye zarurunda olmağla asar-ı intizam ve terbiye ve adab-ı lisaniye velhasıl hareket-i umumileri şayeste-i tahsin ve takdirdir. Şakirdana müddet-i nizamiyesini ikmal etmekle beraber bil-imtihan derece-i müktesebatına göre mektebden bir şahadetname verilir ve üstün idenler olduğu ve mektebcede lüzum görüldüğü takdirde şahadetname aldıktan sonra ücret-i münasebe ile mektebde istihdam olunur.

Mektebe şakird kabulü her sene Mart ve Ağustos aylarına münhasır olup beher sene müddet-i nizamiyesi hitam bularak çıkanların adedi tesbitinde yeniden şakird kabul edilir.

Mektebe kabul olacak şakirdan bakes olmakla beraber vücudu aletden salim ve sani 12'den dün ve 13 yaşından efzun olmamak lazımdır.

(135)

İZMİR'DE MEVCUT MEKATİB-İ GAYRİMÜSLİME

Esami-i Mekatip	Aded-i Mu'allimin	Miktar-ı Şakirdan	Mahallesi	Derecesi	İzahat
Evangeliki	25	1000	Ayafotini Kilisesi	İdadi Zükür	Rum
Küpecüoğlu	7		Küpecioğlu	İbtidai Zükür	
İshinadika	2		İpçiler Caddesi	İbtidai Zükür	
Aya Dimitri	3	250	Aya Dimitri	“ “	

Fikray Sıbyan	3	180	“	“	“
Evengilistria	2	180	Evengilistria	“	“
Aya Nikola	2	120	Çayırılı Bahçe	“	“
Mortakiye	1	10	Mortakiye	“	“
Aya Kostanti	2	170	Tepecik	“	“
Mezaristan Mektebi	1	60	Bornova Tariki	“	“
Aya Fotini	22	600	Mi'maroğlu	İ'dadi	İnas
Küpecioğlu	4	140	-	İbtidai	“
Omirion	-	-	Terasa Civarında	İ'dadi	“
Aya Katrini	2	125	Aya Katrine	İbtidai	“
Yukarı Mahalle	-	350	Yukarı Mahalle	“	“
Aya Yani	-	34	İciciler	“	“
Aya Nikola	-	120	Aya Nikola	“	“
Mortakiye	-	100	Mortakiye	“	“
Aroni Hasosi	18	140	Evkav Liman	İ'dadi Zükür	
			Mahallesi		
Renyedi Hasosi	10	60	İskele Burunu	“	“
Armıs Hasosi	19	190	Gül Mahallesi	“	“
Haralambidi Hasosi	8	40	Sakız Yolu	Rüşdü	“

(136)

Esami-i Mekatip	Aded-i Mu'allimin	Miktar-ı Şakirdan	Mahallesi	Derecesi	İzahat
Anastasyadi Hasosi	11	180	Şarno	Rüşdü İnas	Rum
Papadaki “	-	-	Mi'maroğlu	“ “	“
Daldaki “	11	114	Fransız	“ “	“
			Hastahanesi		
Paladyon “	4	90	Ayakatrini	“ “	“
Jevırano “	-	116	Lakodaki Sokağı	“ “	“
Mesrop	20	300	Ermeni Mahallesi	İ'dadi Zükür	Ermeni
San İrbisime	-	210	“ “	Rüşdü İnas	“
Ferer	-	230	Gül Mahallesi	İ'dadi Zükür	Fransız
Sen Jozef	-	630	“ “	İbtidai “	“
Saint Andre	-	260	Punta	“ “	“
Sanat Mektebi	-	40	“	“ “	“
Sord Siyon	-	260	Terasa	Rüşdü İnas	“
Berodidanis	-	560	Frenk Mahallesi	“ “	“
FransızHastahanesi	-	200	FransızHastahanesi	“ “	“
Barkaşır Ticaret					
Mektebi	-	110	Halebli Sokağı	“ Zükür	İngiliz
İskoçya	-	130	Ermeni Mahallesi	“ “	“
Amerikan Mektebi	-	100	Debbağhane	“ “	Amerikan
Diyakonıs Mektebi	17	85	Gül Mahallesi	“ İnas	Alman
Tariki	4	-	Havyar Hamamı	İbtidaiZükür	Musevi
				ve İnas	
Hanuh Anarin	4	-	“ “	İbtidai Zükür	“
İtina Anahse	2	-	Dikili Taş	“ “	“
Musa Kalho	1	-	“ “	“ “	“

Behora Bolanya	1	-	“ “	“ “	“
----------------	---	---	-----	-----	---

(137)

Esami-i Mekatip	Aded-i Mu'allimin	Miktar-ı Şakirdan	Mahallesi	Derecesi	İzahat
Samuel Kalomidi	1		Irgat Pazarı	İbtida-i Zükür	Musevi
Nesim Kohen	1		“	“ “	
Bünyamin İlbaklı	1		“	“ “	
Selamon El-Havel	1		Hahambaşı Sokağı	“ “	
Yano Hizan	1		Kebiş Sokağı	“ “	
Behor Kalomiti	1		Havra Sokağı	“ “ ve İnas	
Yodabrisi	1		Keçeciler İçinde	“ “	
Avram Medin	1		“	“ “	
Bihor Toyi	1		Sadullah Efendi Sokağı	“ “	
Nesim Estrogo	1		“	“ “	
Haim Kovah	1		Irgat Pazarı	“ “	
David Karmona	1		Badho Abakça	“ “	
Nesim Levi	1		“	“ “	
Bünyamin Kohen	1		Irgat Pazarı	“ “	
David Kalomidi	1		Kebiş Sokağı	“ “	
Semutel İlgazi	1		Boyacılar İçi	“ “	
Kardozo	3		Karataş	“ “	
Bihorlevi	1		“	“ “	
Salamon Mezrahi	1		“	“ “	
İsak Ferhi	1		“	“ “	
Yetimhane	10		Havra Sokağında	“ “	
Mektebi					

(138)

İZMİR HAMİDİYE ASKERİ HASTAHANESİ
Sertabib Miralayı Ali Bey Rusya Madalyası
Tabib Solkol Ağası Edhem Efendi
Tabib Yüzbaşı Galip Efendi
Eczacı-ı Evvel Sol Kolağası Ali Haydar Efendi
Cerrah-i Evvel Müdür Hafız Mustafa Efendi Gümüş İftihar Madalyası M 5
Cerrah-i Sani Mehmet Ramiz Efendi M 5
Cerrah-i Sani Nabilyon Efendi
Eczacı Oton Efendi
Katip Hüseyin Hüsnü Efendi
İZMİR GUREBA HASTAHANESİ
Heyet-i İdare
Yemişçizade Sabri Bey Ali Beyzade Osman Efendi

Miralayzade İbrahim Bey
Heyet-i Sıhhiye
Tabib-i Evvel Mustafa Enver Bey Mütamayız A 4 Tabib-i Sani Ali Nureddin Bey Saniye Tabib-i Fahri Edhem Bey Salise A 4 Göz Tabibi Haruni Efendi A 4 M 5 Diş Tabibi Nikolayidi Efendi Rabi'a M 5

(139)

Cerrah Abdullah Efendi M 4 Cerrah Mu'avini Mehmet Efendi Eczacı Santo Efendi Eczacı Mu'avini Luka Efendi Eczacı Mu'avini Feyzi Efendi Demirci Şükrü Efendi Demirci Hacı Hüseyin Efendi
Me'murin Hastahanesi
Müdür Hafız Tevfik Efendi Hocegan De'avi Vekili Hafız Rıfat Efendi Katib ve Sandık Emini Hafız Osman Nuri Efendi İmam-ı Evvel Hacı Mehmet Emin Efendi İmam-ı Sani Hacı Hüseyin Efendi Tahsildar İzzet Efendi Vekiliharc Ahmet Tevfik Efendi Esvab Emini Mehmet Hulusi Efendi Serhademe Yunus Ağa Bevvab Kadir Ağa Nisa Dairesi Hocası Ayşe Hanım
Hastahane Hakkında Ba'zı Ma'lumat
İzmir Gureba Hastahanesi Vüzera-yı Saltanat-ı Seniyyeden İzmir'li Emin Mühlis Paşa merhumun himmet-i hamiiyyet karisi ve eshab-ı hayr

(140)

ü hasetanın i'anat-ı fikir-i pervarisi asri olarak (1267) tarihinde şehrin garb-ı cenubisi cihetinde bina ve tesis edilmiştir. Hastahane ikisi mahbusine, dördü inasa on ikisi züküre mahsus olmak üzere tahtani ve fevkani on sekiz koğuşda yüz otuz yatağı, bir mescid-i şerifi, bir idare ve kelam ve iki mu'ayene odalarını, ve hernevi' ameliyat cerrahiyesine mahsus bil-cümle alet ve edevat cerrahiyyeye havi bir ameliyathaneye, bir eczane, iki mu'ayenehaneye, bir kileri, bir matbahi, bir gasilhane, bir çamaşırhane üç aded ecza ve elbise deposu ve bir karantina odası, bir jandarma ve bir hademe koğuşlarını ve cihet-i gurebasında latif bir bahçe ile nöbetçi sıhhiye me'murlarının beytütet etmelerine mahsus iki katlı deliniş bir köşkü cami' olup bala istişa her kavim ve millet fukara ve gurebasından senevi dört bin raddesinde hasta kabul tedavi edilir. Bundan başka külli yevm ayaktan müracat eden bir çok hastagan ve mecruhundan muhtaç olanların dahi ilaçları meccanen i'ta olunur. Hastahanede me'murin-i muharrereden başka

aşçı, çamaşırcı ve hasta hizmetçisi olarak otuz kadar hademe mevcuttur. Hastahane-i mezkur ahali-i memlekette müteşekkil komisyon marifetiyle idare olunur. Varidatı ise esasen eşref ve eshab hayr ve hamiyetin i'anasından mütehassıl nükud-ı emlakın cihet-i idaresi sayesinde tezbidine bezl-i himmet olunarak el-yevm senevi üç yüz lira raddesinde iblağ edilmiş isede henüz sarfiyat-ı zaruriyesini tamamıyla te'min edememektedir.

(141)

Hastahane me'murini ile ve za'if-i dahiliyesini mübeyyin meclis-i idare-i vilayetçe bir ta'limat kaleme alınmış ve bu suretle ahval ve usul-i idaresi bir kat daha temin edilmiştir.

Rum Gureba Hastahanesi

Direktör; Arhmandirit İmtavrinakasis
Seririyat-ı Dahiliyye Tabibleri; Doktor Teolokis Evrestayi
Seririyat-ı Hariciyye ve Cerrahiye Tabibleri; Varois, Lafteryadis
Emraz-ı Ayniye Tabibi: Doktor Haroni
Eczacı; Yano Apostolidi
Mu'ayene Tabibi; Varonzir, Polokalinin

Hastahane Hakkında Ba'zı İzahat

Hastahanenin ibtida-yı tesisi 1248 sene-i efrençiyesi olup 1796 tarihinde muhterik olmasıyla 1804 tarihinde ahalinin mu'avenetiyle bir suret mükemmele ve muntazama da inşa edilmiştir.

Merza için 160 ve ameli mendeler için de 33 yatağı muhtevidir. Bundan başka seksen nüfus idare edecek ittisalinde birde yemekhanesi vardır. Senevi beş bin lira kadar masarısı olup evvel derece iradi yok isede noksanı ahalinin i'anesiyle kapatılır.

Ermeni Gureba Hastahanesi

Emraz-ı Hariciyye ve Cerrahiye Tabibi Celebyan Efendi İngiltere Dar'ülfünun Tıbbiyesinden Mezundur.
Emraz-ı Dahiliye Tabibi: Kilpomin Erkirapolo İnane Mektebi Tıbbiyesinden Mezundur.
Eczacı Zara Efendi

(142)

Bu hastahane 1801 tarih-i miladisinde mü'esses olup muahharren 1778 tarihinde hadem edilerek Ispartalı Ohannes ve Agop Efendiler taraflarından mükemmel surette tecdiden inşa olunmuştur. Merza için 70 yatağı ve kırk dokuz nüfusu idare edecek mertebede birde tımarhaneye havidir. Dördü zikür ikisi nisa olarak altı a'zayı müntehave tarafından idare ve nezaret olunur.

Musevi Hastahanesi

Tabib; Refail Kori Efendi Eczacı; David Vantura Efendi
İşbu hastahane 1843 sal-ı miladisinde Rosçilid tarafından inşa olunmuştur. 30 yatağı havidir. Haftada üç gün haricden gelen merzaya dahi meccanen mualece verilir.

Sent Antuan Katolik Hastahanesi

Sertabib; Şaso
Tabib Hristiyanos Tabib Danodovic
İşbu hastahane İzmir'de Katolik cemiyeti tarafından idare olunur. Züküre mahsus 60 yatağı muhtevi olup inas için dahi otuz yataklık ayrıca bir koğuşı vardır. 1710 sene-i miladisinde tesis olunmuştur.

Fransız Hastahanesi
Tabib Mösyö Ror İşbu hastahane Fransız askeri bahriyesine mahsus olup Bellaviste’de vaki’ ve elli yatağı muhtevidir. Bundan takriben kırk

(143)

Sene mukaddem tesis edilmiştir. Derununda birde eczahane olup müracat eden fukaraya meccanen ilaç verilir.
İngiliz Hastahanesi
Tabib Mösyö Kaso İngiliz Askeri Bahriyesi için inşa olunmuştur.
Flemenk Hastahanesi
Tabib Fon Ekestorof Flemenk askeri bahriyesine mahsusdur.

(144)

İZMİR’DE NEŞR OLUNAN GAZETELER			
Esami	Eshab-ı İmtiyaz	İbare	Eyyam-ı İntişar
Aydın	Resmi	Türkçe	Perşembe
Hizmet	Ahmet Celadet Bey	“	Cumartesi, Çarşamba
Ahenk	Necati Efendi	“	Salı, Cuma
İzmir	Hakkı Efendi	“	Pazartesi
Terakki	Sacid Bey	“ Risale	Cuma
Amalthia	Sokrat Solomonidi	Rumca	Salı ve Pazardan Ma’da Her Gün
Armoniya	Corci Astinidi	“	“
Niyazmirni	Urpidi Sakiri	“	“
Providos	Eksenkon Solomonidi	“	Haftada Beş Def’a
İmperciale	Simonro	Fransızca	Çarşamba ve Cumartesi
Lare From	Etienn Uskan	“	“
Courrier de Smyrne	Gaston Recyo	“	“
Journal de Smyrne	Oskarmayenç	“	Salı ve Cuma
Le Zakiş Smyrneen	Fransova Danori	“	Cumartesi
Le Espransa	Aron Hazan	Musevice	Çarşamba ve Cuma
Lonovalist	Elyazır Alfranati	İspanyolca	Cuma

(145)

İZMİR’DE BULUNAN MATBA’ALAR			
Matba’anın Esamisi	Sahibinin İsmi	Hurufatı	Mevki’
Aydın	Resmi	Türkçe, Fransızca	Daire-i Vilayette
Hizmet	Ahmet Celadet Bey	Türkçe	Kışla Akaretinde
Estelyanopolo	Estelyanopolo	Fransızca, Rumca	Rum Mektebi Alanında
Rana Smyrne	Sanberi	“	Kaputanaki Ferhanesinde
Markopolo	Markopolo	“	Behadur “

Amelthia	Solomenidi	“	Ayayorgi Mahallesiinde
Tipos	Nikolayidi	Litografya, Hurufat	Peştemalcioğlu Ferhanesinde
Romboti	Romboti	“ “	“ “
Timoni	Timoni	Fransızca, Rumca	Sinanoğlu
Tatakiyan	Tatakiyan	Litografya, Hurufat	Eski Rum Gazinosu
Damyano	Damyano	Fransızca, Rumca	“ “ “
Enjasiosel	Daveroni	“ “	Alyoti Ferhanesinde
Viduri	Viduri	Litografya, Hurufat	İsponti Ferhanesinde
Daveroni	A.Daveroni	Türkçe, Fransızca, Rumca	Eski Karamar “
İmparsiyal	S. Ruv	Fransızca	Gül Mahallesiinde
Reform	Oskan	Fransızca, Türkçe	Sofyanopolo Ferhanesinde
Arvelyan	Mamolyan	Ermenice	Ermeni Mektebinin Yanında
Novalisit	Algaranti	Yahudice	Ruçilid Hanı
Espiranse	Hızan	“	Arab Hanı
Sigora	Sigora	“	Katiboğlu Hanı

(146)

İZMİR'DE BULUNAN FABRİKALAR			
Nev'i	Mevki'i	Sahibi	İzahat
Dakik Fabrikası	Kordonda	Patarson	Ateş ile Müdevvir
“ “	Karataş	Dendarya Mıkırdiç	“ “
“ “	Kemer Caddesinde	Rum Evangeliki Mektebi	“ “
“ “	Toprak Tepede	Yakomi Oğulları	Su Ateş ile
“ “	Saklı Değirmeni	Çakıroğlu ve Şürekası	“ “
“ “	Hisar Arkası	Memiko Hacı Andon	“ “
“ “	“	Kordili	Su ile Müdevvir
“ “	Halka Pınarda	Düzoğlu	“ “
“ “	Dar Ağacında	Memiko ve Şürekası	Ateş ile Müdevvir
“ “	“ “	Batuna	“ “
“ “	“ “	Kozinir ve Pitako	“ “
“ “	“ “	İpsa	“ “
“ “	“ “	Karmanyola	“ “
Demir “	Puntada	Dimo Asigoni	“ “
“ “	“	Anton Kili	“ “
“ “	“	Papsi	“ “
“ “	“	Tareyekin Arima	“ “
Kereste “ *	“	Dimo Asigoni	“ “
“ “ *	Kordonda	Patarson	“ “
“ “ *	Puntada	Keresteci Kumpanyası	“ “
“ “ *	Kordonda	Setiloğlu	“ “
[*] İşbu fabrikalarda yük tahtaları biçilip küçük tahta yapılmaktadır.			

(147)

Nev'i	Mevki'i	Sahibi	İzahat
Bor Fabrikası	Darağacında	Abdullah ve Şükrü ve	Ateş ile

İspirto “ “ “ Bira,Çincir” Çincebir	Tepecik “ Karataş Fesulyede	Fuskolu Balyozzade Matyos Efendi Markopolo ve Perikli Avusturya İspiro ve Karusu	Müdevvir “ “ “ “ Havagazı El ile Müteharrik “ “ İspirto ile Havagazı ile Ateş ile
“ “ “ “ “ “ Bira “	İngiliz İskeleyi Maltazlarda “ Birunabad caddesinde	Savanora Kostanti Espavro Perakop	

(148)

İZMİR’DE BULUNAN DİPLOMA ETİBBA	
Esami	Mühlet ve Mevaki’
Ali Yakup Bey	Askeri Hastahanesi Sertabibi ve Sıhhiye Komisyonu Re’is-i Sanisi Miralay A 2
İshak Paşa	Askeri Mütteka’idelerinden Mirmiran A 3 M 2
Fanu Bey	Miralay Mütekaidininden Belediye Tabibi A 3 M 2
Mehmet Bey	Miralay Mütekaidininden Tilkilikde
Ali Rıza Bey	Sıhhiye Müfettişi Mütamayız A 3 M 4
Mustafa Bey	Gureba Hastahanesi Sertabibi Mütamayız A 3
Mustafa Bey	Askeri Hamidiye Hastahanesi Ka’imakam A 4 M 4
Miçi Efendi	Tabib-i Sanisi
Ali Nureddin Bey	Karantina Tabibi A 3
Hüsnü Bey	Gureba Hastahanesi Tabib-i Sanisi Saniye
Edhem Bey	Belediye Tabibi Salise A 4
İsak Toldano Efendi	“ [1] Salise A 4
Dano Efendi	Kağıtçılar İçinde Salise
Lazaraki “	Tire Belediye Tabibi M 5
Amado “	Havra Sokağında A 4
Anastasiadis	“ “ A 4
Aparis	Kazkanavo Sokağında
İpo Kırata	“ “
Filopomin	Ayakatrine
Vardas	Ermeni Hastahanesinde
Varonzer	Bellaviste’de
	Aktirinede Rum Espitalyesi Mu’ayene Tabibi
[1] Muma-ileyte fahriben İslam Gureba Hastahanesinde müdevamet eder.	

(149)

Esami	Mahallat ve Mevki’
Korulgaris	Gül Mahallesinde Diyakonez Sokağında
Pervinitis	Mi’maroğlu Caddesinde
Barokyadis	Ayakatrini Mahallesinde Bellevistede
Yovanof	Bellevistede

Girigoraki	Aya Dimitri Mahallesinde
Daskalaki	Boyacı Sokağı
Denodovik	Bahçeli Sokağında
Dalakar Amatika	Ayakotrinide
Depaste	Çalgıcı Başında
Despotopulo	Katırcıoğlu Sokağında
Deyamandopulo	Aya Yorgi Mahallesinde
Ekestoref	Kordonda
İmirza	Burunabad Belediye Tabibi
Amanovil Maltiyadi	Kordonda
Efsetridiyadis	Yeni mahalle
Janise	Bornovada
Macaraki	İkinci Kordonda
Çelebiyan	Ermeni Mahallesinde Ermeni Hastahanesi Sertabibi
Temelis	Punta Karbanda Esfelavirine Mahallesinde A 4
Teolovis	Halebli Sokağında
İsigonis	Boyacı Mahallesinde
Büyük Gondolyon	İkinci Kordonda
Küçük Gondolyon	“ “
Kori	Yahudi Hastahanesi Tabibi
Kotozis	Boyacı Sokağında

(150)

Esami	Mahallat ve Mevki'
Karika	Ayakatrinide
Kiryakidi	Aya Yorgi Mahallesinde
Konstan	Belleviste “
Liyon	İngiliz İskelesinde
Leskopolos	Aya Yorgi Mahallesinde
Kiyatis	Gül “ Hastahane Sokağında
Makart	Frenk Mahallesi
Manikopulos	Buca'da
Milisinis	Ermeni Mahallesinde
Magırdıc	“ “
Benaki	Hastahane Sokağında
Büyük Narik	Çoylu “
Küçük Narik	Mi'maroğlu “
Okonomidis	Aya Yorgi Mahallesi
Pagonis	Punta'da
Peridis	Mi'maroğlu Sokağında
Pilidis	Ayakatrinide
Politis	Kasaboğlu Sokağında
Romanidis	Bornova'da
Şaso	Kordond'a
Papa Kostantinidis	Çalgıcı Başında M 5
İzvitiyos	Kuzinir Mahallesi
Sivastipanos	Bella Vista'da
Eskota	Debbağhane Mahallesinde

Eskolikidis	Ayakatrini’de
-------------	---------------

(151)

Esami	Mahallat ve Mevki'	
Esperer Espiror Estefanyan Efendi Haroni Çakıroğlu Paldos Kaldayıç Aksetratyo Hanyotis Nikolaki Hirostonaki Baroci Hırisohos Pasaltof Baroci Nikolayidi	Rum Hastahane Sokağında Limanaki Mahallesiinde Terasada M 5 [1] Gül Mahallesiinde Sarto Sokağında Boyacı “ Ermeni “ Seydiköyü'nde Maltiz Sokağı Fasulyade Fardi Sokağında Halebli Mahallesiinde Seydiköyü'nde Gül Mahallesiinde [2]	
İZMİR'DE BULUNAN ECZAHANELER İLE MEVKİ'İ		
Eczahaneler	Eczacılar	Mevki'i
Eczahane-i Osmani Merkez Eczahanesi Eczahane-i Türki Danun Eczahanesi Finiks “	Panayotaki Rabi'a Nikolaki Melikon Danun Mişel Kordabalo	Hükümet Civarında “ “ Kemeraltında Karataşta Hisar Cami'i Şerifi Karbinde
[1] Askeri Hamidiye Hastahanesiyle Gureba Hastahanesinde ve Rum Espatelyesinde fahri emraz-ı atıye-i tabibi.		
[2] Askeri ve Gureba Hastahanelerinde fahri diş tabibi.		

(152)

Eczahaneler	Eczacılar	Mevaki’i
Mahaon Eczahanesi Cezana “ Kori “ Otoman “ Kanbur “ Enternesyonel “ Valeri “ Engiyadis “ Galiço “ Anna “ Liman “ İzmir “ Kostantinidis “ Ato Aldor “	Nikolaki Erkiropolo Elba Cezane Padika Banko Sokağında Yorgi David Vantura Fransuva Valeri Engiyadis Pavli Galiço Padali Parakaki Mark Kanzok Nikolaki Periniyaki Dimitri Kostantinidis Kostifare Kaçani	Ayakotrına Mahallesiinde Irgad Pazarında “ “ Eski Mahkemede Tilkilikde Ermeni Mahallesiinde Hacı İstilyo “ Basmahanede Aya Kostantinidi “ Debbağhane Pasaporthane Karşısında Frenk Mahallesiinde “ “ “ “

Macarferar “	Antuan Macar	Barbarisiko Ferhanesinde
Engilirro Ayal “	Kosti Koçaktopolo	Frenk Mahallesinde
İkar “	İkar	“
Avrupa “	Jozef Kalbos	“
Valesto “	Estelyo Valesto	“
Ergirepolo “	Dimitri Ergirepolo	Şişeciler İçinde
London Farmasi	Mover	Kapdan Polide
Menevis Eczahanesi	Cevani Menevis	Hacı İstam Sokağında
Bedros “	Bedros Yakobyan	Ermeni Kilisesi Civarında
İkonomidi “	İkonomidis	Debbağhanede
Kormoli “	Hırsto Kormoli	Bella Vistada

(153)

Eczahaneler	Eczacılar	Mevaki’i
Kalikaki Eczahanesi	Kalikaki	Bella Vistada
Konfiyanis “	Anyan Dabril	“
Mavraki Farmasi	Yorgi Mavraki	Fasulyede
Formoli Eczahanesi	Aristoteli Kordoli	“
Karan Peritanya “	Pol Pirini	“
Peritanik	Antuan Façe A.	“
Sinoyi	Essekanus Senayi	“
Rodokanaki	Antor Rodokanaki	“
Kalbos	Con Kokini	Fardi Sokağında
İZMİR’DE BULUNAN MİSAFİRHANELER		
İsimleri	Mevki’leri	
Osmanlı	Hükümet Caddesi	
Hesvek Hoteli	Birinci Kordonda	
Dalevil “	“ “	
Dofrans “	“ “	
Londra “	Fasulyede	
Mısır “	Birinci Kordonda	
İskenderiye “	“ “	
İlinepki “	“ “	
Bizans “	“ “	
İstanbul “	“ “	
Sakız Çeşme “	“ “	
Avrupa “	“ “	

(154)

İsimleri	Mevki’leri
Omonya Hoteli	Birinci Kordonda
Anadolu “	“ “
Lezovez Kibodonia “	“ “
İproz Hoteli	“ “
İsrailit “	“ “
İZMİR’DE BULUNAN ŞEHADETNAMELİ DE’AVİ VEKİLLERİ	

Birinci Sınıf	
Esami	Mahal-i İkamet
Asitaneli Faziletli Ruhi Bey	Yusufoğlu Hanında
Tevfik Nevzat Bey	Kemeraltında
Hafız Nuri Efendi	“
Mustafa Şükrü Efendi	“
Vahan Baradiz Banyan Efendi	Behador Ferhanesinde
Bedros Boylu Efendi	“
Tek Atılyan Bedros Efendi	Büyük Vezir Hanında
Yanyalı Halid Efendi	Etmekçi Paşa “
Apostolidi Efendi	Büyük Vezir “
Vasiliki Tiyyadisidi Efendi	Halebli Sokağında
Toma Antonyadi “	Coya Hanında
Yorgaki “	Kışla-yı Hümayun Aka’rında
Pertolavi “	Büyük Vezir Hanında
Akçeliyan İstefan “	Bahadır Ferhanesinde
Mardirus Yazıcan “	Kemeraltında
Temistoflu Ehtina “	Yusufoğlu Ferhanesinde

(155)

Esami	Mahal-i İkamet
Necati Efendi	Yusufoğlu Ferhanesinde
Emmanuel “	“ “
İkinci Sınıf	
Şerif Efendizade Hakkı Bey	Kışla-yı Hümayun Aka’rında
Momaryan Markos Efendi	Behador Ferhanesinde
Agob İstenbolyan “	Baro “
Artin Behoryan “	Evliyazade Hanesinde
Üçüncü Sınıf	
Hasan Bey	Kışla-yı Hümayun Akarında
Ali Bey	Evliyazade Hanesinde
Mehmet Vasıf Efendi	Kemeraltında
Osman Nuri “	Etmekçi Paşa Hanında
Konyalı Mehmet Şükrü Efendi	Evliyazade Hanesinde
Asitaneli Ahmet Celadet Bey	Kışla-yı Hümayun Akarında
Maksud Bakosyan Efendi	Hacı Ali Paşa Hanında
Çilingiryan Kırkor “	Girid Hanında
Harunyan Artin “	Halkalı Kapıda
Corci Boylu “	Vitel Ferhanesinde
Hafız Rıfat “	Kemeraltında Da’ire-i Mahsusasında
Vasilaki Antonyadi “	Büyük Vezir Hanında
Boyacıoğlu Dimitri “	Behador Ferhanesinde
Kazdağlıyan Dikran “	Girid Hanında

(156)

Esami	Mahal-i İkamet
-------	----------------

Gavril Kalef Efendi Şahinyan Serkiz “ Ogüst Japa “ Vartıyan Bagos “ Karabet İstepanyan “ Artin Acemyan “ Kigorek Kısırlyan “ Çorokcuoğlu Nikolaki “	Ispartalı Ferhanesi Evliyazade Hanında Elyoti Ferhanesinde Peştemalcıoğlu “ “ Yusufoğlu Hanesinde Baltacı Ferhanesinde Coya Hanında
--	--

(157)

İZMİR'E MUNTAZAMAN SEYR Ü SEFER EDEN VAPURLARIN İZMİR'DEN VAKT-İ HAREKETLERİYLE UĞRADIKLARI MAHALLER			
Eyyam-ı Hareket	Alafranga Sa'at	Kumpanyanın İsmi	Uğradığı İskeleler
Pazar “	6 -	Nemçe	Sakız, Hanya, Resmo, Kandiye, Darıca
Pazartesi “	4 4	Rus İtalya	Ay Sarandoz, Pereveze, Avlonya, Berendizi [*] Kale-i Sultaniye, Daralye, Odesa [*] Kale-i Sultaniye, Dersaadet. [*]
Salı “	4 9 -	Lambro (İngiliz) Hacı Davud (Osmanlı)	Midilli, Kale-i Sultaniye, Gelibolu, Dersaadet. [*] Dikili, Midilli, Ayvalık, Kemer, Edremit, Eski ve Yeni Foça, Yonta Adası [*] Sakız, Çeşme, Sisam, Ilıca [*]
“	9 4	ŞirketiHamidiye(Osmanlı) Pandelyon (Bonaz)	Midilli, Ayvalık, Limmi, Kavala, Dedeagaç, Selanik [*]
“	4	“	Sakız, Çeşme, Sisam, Patnos, Liros, Kalimnos, İstanköy, İnciradası, Sümbike, Rodos, Herkit [*]
“	4	Lambro (İngiliz)	Sakız, Andros, Tinos, Pire, Hanya, Kandiye, Resmo. [*] Kale-i Sultaniye, Daralye [*]
“	4	Nemçe	Urla, Çeşme [*]
“	4	“	Kale-i Sultaniye, Daralye [*]
Çarşamba “	11 -	Mesajeri Rus	Sakız, Şam, Trablus, Lazkiye, Beyrut, Yafa, Port Said, İskenderiye. [**]
“	- 11 -	Rus	Selanik, Ay Yoroç, Kale-i Sultaniye, Dersaadet [*]
[*] Her hafta [**] Onbeş günde bir hareket ettiğini işarettir.			

(158)

Eyyam-ı Hareket	Alafranga Sa'at	Kumpanyanın İsmi	Uğradığı İskeleler
Çarşamba	11	Nemçe	Sakız, Pire, Rodos, Beyrut, Yafa, Hayfa, Portsaid, İskenderiye, (Aktarma

“	4	Gürcü	Suretiyle) Hindistan, Çin ve Japonya Sevahili [*]
“	6	İtalya	Midilli, Kale-i Sultaniye, Gelibolu, Dersa’adet [*]
“	9	ŞirketiHamidiye(Osmanlı)	Sakız, Pire, Ay Sarandoz, Darıca, Avlonya, (Aktarma Suretiyle), Berendizi, Trablusgarb. [**]
“	4	Hacı Davud (Osmanlı)	Kalonya, Bilmar, Herso, Siğri, Foça [**]
“	4	Gürcü	Midilli, Kala-i Sultaniye, Gelibolu, Dersaadet [**]
“	4	Rum	Sakız, Andros, Dibos, Şire, Hanya, Resmo, Kandiye [*]
“	12	Firmasine	Pire, İskenderiye, (Aktarma) Hindistan, Çin ve Avustralya [**]
“	5	ŞirketiHamidiye(Osmanlı)	Dedeğaç, Selanik, Kale-i Sultaniye, Dersaadet [**]
“	12	Hacı Davud (Osmanlı)	Sakız, Çeşme, Ada, Karaburun, Batnos, Liros, Kalimnoz, İstanköy, Bodrum, Sömbike, Rodos, Herkit [*]
Cuma	4	“	Sakız, Rodos, İskenderiye [*]
“	4	“	Sakız, Rodos, Antalya, Alanya, Anamur, Kaleterya, Silifke, Mersin, İskenderun, Beyrut [*]
“	4	Pandolion (Yunan)	Midilli, Ayvalık, Kale-i Sultaniye, Gelibolu, Dersaadet [*]
“	4	“	Sakız, Sisam, Güllük, İstanköy, Sömbike, Rodos, Meğri, Miradası, Finike, Antalya, Alanya, Anamur, Mersin, İskenderun [*]

(159)

Eyyam-ı Hareket	Alafranga Sa’at	Kumpanyanın İsmi	Uğradığı İskeleler
Cuma	4	Hacı Davud (Osmanlı)	Midilli, Ayvalık, Limni, Molva, Kavala, Karaağaç, Dedeğaç [*]
“	4	Panilik (Yunan)	Midilli, Kale-i Sultaniye, Dersaadet [**]
Cumartesi	4	Masajru (Fransız)	Pire, Marsilya [**]
“	9	“	Sisam, Kıbrıs, Mersin, İskenderun, Lazkiye, Şam Trablus, Beyrut, Yafa, Port Said, İskenderiye, Marsilya [**]
“	4	Hacı Davud (Osmanlı)	Midilli, Ayvalık, Limni, Kavala, Dedeğaç, Selanik [*]
“	4	Panilik (Yunan)	Sakız, Pire, Trieste [*]

(160)

İZMİR’E MUNTAZAMAN SEYİR Ü SEFER EDEN VAPURLARIN EYYAM-I VÜRÜDLARıyla GELİRKEN UĞRADIKLARI MAHALLER

Eyyam-ı Vürudu	Kumpanyanın İsmi	Uğradığı İskeleler
Pazar	Pandolion (Yunan)	Selanik, Dedeagaç, Kavala, Molva, Limni, Ayvalık, Midilli, İzmir [*]
“	Lambiru (İngiliz)	Hanya, Resmo, Kandiye, Şire, Tunus, Andros, Sakız, İzmir [*]
“	Pandolion (Yunan)	Herkit, Rodos, Sümbike, İnciradası, İstanköy, Kalimnoz, Liros, Patnos, Vati, Çeşme, Sakız, İzmir [*]
“	Hacı Davud (Osmanlı)	Yunta Adası, Edremid, Kemer, Ayvalık, Midilli, Dikili, Foça, İzmir [*]
“	İtalya	Berendizi, Pire, Sakız, İzmir [**]
Pazartesi	Rum	İskenderiye, Pire, Sakız, İzmir [**]
“	Nemçe	Trieste, İskodra, Darıca, Ay Sando, Korfoz, Çarkol, Hanya, Resmo, Kandiye Sakız, İzmir [*]
“	Lambiru (İngiliz)	Daralya, Gelibolu, Kale-i Sultaniye, Midilli, İzmir [*]
“	Hacı Davud (Osmanlı)	Beyrut, İskenderun, Mersin, Silifke, Keletirya, Anamur, Ağlaya, Antalya, Rodos, Sakız, İzmir [*]
Salı	Rum	İskenderiye, Port Said, Yafa, Beyrut, Şam, Trablus, Kıbrıs, İzmir [**]
[*] Haftada [**] On beş bir def’a		

(161)

Eyyam-ı Vürudu	Kumpanyanın İsmi	Uğradığı İskeleler
Salı	Rum	Daralya, Kale-i Sultaniye, Ay Noros, Selanik, İzmir [*]
“	Hacı Davud (Osmanlı)	Herkit, Rodos, Meğri, Mizadası, İstanköy, Bodrum, Lirdi, Patnos, Güllük, Kuşadası, Sisam, Sakız, İzmir [*]
“	Şirketi Hamidiye (Osmanlı)	Rodos, Sümbike, Kalimnoz, Bodrum, İstanköy, Liros, Kuşadası, Sisam, Patnos, Liros, İzmir [*]
“	Nemçe	Daralya, Kale-i Sultaniye, İzmir Her hafta ve her on beş günde Gelibolu, Bozcaada, Midilli
“	Nemçe	İskenderiye, Port Said, Hayfa, Yafa, Beyrut, Şam, Trablus, Kıbrıs, Rodos, Pire, Sakız, İzmir [*]
Çarşamba	Mesajeru (Fransız)	Marsilya, Pire, İzmir [**]
“	“	Marsilya, İskenderiye, Port Said, Yafa, Beyrut, Trablus, Şam, Lazkiye, İskenderun, Mersin, Kıbrıs, Sisam, İzmir [*]
“	Rum	Odesa, Daralya, Kale-i Sultaniye, İzmir [**]
“	Fransız	Marsilya, Pire, İzmir [*]
“	İtalya	Daralya, Kale-i Sultaniye, İzmir [**]
“	Pandolion (Yunan)	Daralya, Gelibolu, Kale-i Sultaniye, Bozcaadası, Edremid, Midilli, İzmir [**]
“	Gürcü	Girit, Hanya, Resmo, Kandiye, Şire, Tunus, Andros, Sakız, İzmir [*]

(162)

Eyyam-ı Vürudu	Kumpanyanın İsmi	Uğradığı İskeleler
Çarşamba	Pandolion (Yunan)	İskenderun, Mersin, Anamur, Alanya, Antalya, Senikle, Finike, Meyi Adası, Meğri, Rodos, Sümbike, İstanköy, Güllük, Sisam, Sakız, İzmir [*]
“	Nemçe	Çeşme, Urla, İzmir [*]
Perşembe	Gürcü	Daralya, Gelibolu, Kale-i Sultaniye, Midilli, İzmir [**]
“	Hacı Davud (Osmanlı)	Selanik, Dedeagaç, Kavala, Molva, Limni, Midilli İzmir [*]
“	“ “	Dedeagaç, Kavala, Molva, Limni, Midilli, İzmir [*]
“	Şirket-iHamidiye (Osmanlı)	Kuşadası, Sisam, Karpot, Çeşme, Sakız, İzmir [*]
“	Firasine	Marsilya, Pire, İzmir [**]
“	Masajru	Daralya, Kale-i Sultaniye, İzmir [*]
Cuma	Hacı Davud (Osmanlı)	Herso, Kalonya, Pelçar, Midilli, Foça, İzmir [**]
“	Pandolion (Yunan)	Daralya, Kale-i Sultaniye, Midilli, İzmir [**]
“	Masajru	Daralya, Kale-i Sultaniye, İzmir [**]
Cumartesi	Hacı Davud (Osmanlı)	İskenderiye, Rodos, Sakız, İzmir [*]
“	Pandolion (Yunan)	Pire, İzmir [*]

(163)

ÜÇYÜZ ONBİR SENESİ ZARFINDA İZMİR LİMANINA VÜRUD EDEN SEFA'İN				
Tonileto	Yelken-i Sefaini	Tonileto	Vapur	İzahat
63910	3187	241589	1024	Devlet-i Aliye Sancağına Hamil
-	-	066398	0061	Almanya Bandırasına “
623	9	356497	0614	İngiliz “
1298	7	251356	0213	Avusturya “
-	-	027031	0024	Danimarka “
-	-	261496	0179	Fransız “
23459	292	122448	0710	Yunan “
-	-	027512	0033	Flemenk “
10747	22	086641	0057	İspanya “
-	-	001000	0001	Mısır “
1924	89	000000	0000	Sisam “
-	-	321063	0157	Rus “
372	1	005890	0004	İsveç-Norveç “
-	0	005680	0002	Belçika “
159	1	000000	0000	Karadağ “
215	1	000000	0000	Romanya “
102722	3609	177461	3079	Yekün

İZMİR ŞEHİRİ İLE MERKEZ KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT

Aydın Vilayet-i Celilesinin merkezi olan İzmir şehri bu namla yad olunan körfezin müntehasında ve 38 derece 45 dakika 22 saniye arz-ı şimalide ve bares nısfü'n-nehar dairesi itibarıyla 24 derece 46 dakika 4 saniye ve Payitaht-ı Saltanat-ı Seniyyede kain Ayasofya Cami' Şerifinin ilmi daire-i nısfü'n-nehar farz olunduğu takdirde 1 derece 48 dakika tul-i şarkide vaki'dir.

İzmir şehri mevki' ve iklim i'tibarıyla letafet ve i'tidali haiz ve ticaret, terakki ve umuran nokta-i nazarlarından dahi vilayet-i şahane merkezinin birincilerinden ma'dud bir şehir-i şehir, bir bender bi nazırdır.

İzmir şehrinin ön tarafı (yani garb ve şimal ciheti) kendi namına mensub körfez ile muhat olup kara (yani şark ve cenub) tarafları dahi Kadife Kalesi ve Değirmen Dağıyla mahduttur. Her türlü terkiyata cilvegah zuhuru olan asr-ı kemale tahassür Cenab-ı padişahının müessir umuran-ı behşasında olmak üzere on seneden beri Değirmen Dağının da şehre nazır olan cihetleri kamilen emakin ile setr olunarak bir mamure-i letafet feza halini almış, arka taraflarında bir çok ruh efza seyfiyeler, müte'addid bağlar, köşkler ile inkisab feyz ve umuran eylemiştir.

Değirmen Dağının dameninde ve sahil-i bahrde vaki' Kışla-i Hümayun ittisalinden cenub-ı cihetine doğru imtidad eden sahilin ma'muratül-hamide kadar olan beş kilometrelik mahali dahi müddet-i mezkure zarfında gayet nefis ve zarif bir tarz dilnişin üzere yapılmış mükemmel yalılar, nazır-ruba bahçeler, köşkler ve emakin-i sa'ire ile mezeyyendir.

Göztepe tramvay hattı mükemmel bir cadde içinde o emakin arasında mümted olmak hasebiyle saye-i şahanede oralarda sakin olan ahali karadan tramvaylarla, deniz cihetinde müte'addid iskeleleri bulunan "Şirket-i Hamidiyeye" vapurlarla kemal-i suhulet ve rahatla İzmir'e gelip giderler.

İzmir'in seyfiyesi hükmünde olan bu mevaki' latife yaz günlerinde erbab-ı sefa ve tenza içinde bir nezehetgah dallara, bir cevlehangah sefa bahşader. Hamidiye Askeri Hastahanesiyle bir tarz-ı cedid behin üzere sahil-i bahrde müesses Hamidiye Cami' Şerifi ve şehrimiz eşrafından ve erbab-ı hasenetten Sahlebcizade Müteveffı Hacı Ahmet Efendi'nin vücuhi ber vesiyet ittiği mebalig ile sa'ir ba'zı erbab-ı hayr ve diyanetin mu'avenat-ı nakdiye ve fi'iliyeleriyle (Mu'ameretü'l-Hamid) mahallesi civarında ve gayet zarif bir tarz-ı mi'mari-i arabda vücuda getirilen cami' şerif ve mabeni-i aliyye meyanında ta'dad olunmağa bihak-ı seza olan Hamidiye Mektebi Sanayi' mevki' mezkureye başkaca şereflendirmektedir.

Şehrin garb ve şimal cihetlerini ihata eden sevahil, halk beyninde Kordon tabir olunan (25) arşun ve sa'tında

Ve Napoli Taşı ile tefriş edilmiş bir rıhtım ile rıhtım üzerinde bir baştan bir başa (yani Hükümet Konağı ve Kışla-i Hümayun Peşgahından memleketin şimal-i cihetinde kain Aydın Demiryolu İstasyonuna kadar) mümted olan bir tramvay hattıyla mücehhezdir.

İş bu rıhtımın şehre muttasıl kısmı Hükümet Konağından bed'an ile Pasaporthane Karakoluna kadar cisim-i lankarlar, mağazalar, ticarethaneler, oteller, lokantalar, ve vapur acentehaneleriyle ovoidan Aydın istasyona kadar olan aksamıda ibtida gazinolar, birahaneler, çalgı mahalleri ve meşhur oteller, tiyatro ve ondan sonra emakin-i a'liyye

refahra ile müzeyyendir.

Pasaporthane, Telgrafthane, Liman, Karantina ve Fener idareleri, sefainin imbat rüzgarının hasıl ettiği teledamdan barınmalarını te'min ve karın karına rıhtıma yanaşmalarını teshil etmiş olan san'î limanın medhalini ve şimal cihetini teşkil eden zalî'nin üzerinde mebni ve cesametiyle beraber bir tarz latif üzere yapılmış olan rüsumat dairesi dahi limanın cenub tarafındaki zalî' üzerinde vaki'dir.

Şehrin her tarafından manzara-i umumiyesi başka letafet arz eder. Hele deniz tarafından kordonun ittisalindeki mabeni-i cesime ve mezinenin bir baştan bir başa teşkil eylediği ruhperver manzara İzmir'e gelenlerin enzar hayretini celb etmekte, geceleyin ise tabi sabah nazar-ı rûba bir şehir Ayın halini andırmaktadır.

İzmir Koyunun karşı tarafında vaki'i olması hasebiyle "Karşıyaka"

(167)

Tesmiye olunan mahalle ile Mersinli ve Hamidiye mahallesi iskelelerine dahi (Göztepe ve Ma'muratel-Hamidiye taraflarına olduğu gibi) Şirket-i Hamidiye Vapurları sabahtan akşama kadar seyir ü sefer etmektedirler. Bundan başka İzmir – Kasaba Demiryolunun güzergahı mahal-i mezkureye mesadif olduğu için posta katırları tevfik edip oralarada yolcu nakil etmekte olduğu gibi, sabah akşam müta'ddid ve mahsus tirenler dahi işletilmekte olduğundan berran ve bahren vesait-i nakliye ile mevardan pek ziyade teshil edilmiştir ki saye-i terakki-vaye-i hazreti padişahide Koyun sevahilindeki emakini seyfiyeler dahi teselsül ederek - cenub tarafındaki Göztepe ve Ma'muratel-Hamidiye gibi – anlarında şehrin şimal tarafına iltisak eyleyeceği kavyen ümid edilmekte bulunmuştur.

Tafsilat-ı mebsuta İzmir şehrinin cesamet ve letafet mevki'yesini bir dereceye kadar tasvire medar olabileceğinden bu babda daha ziyade itinab makale hacet görülemedi.

Ahval-i Ticariye

İzmir'in Ahval-i Ticariyesine gelince; İzmir şehrinin, sırf ihracata mahsus olan vilayetin çekirdeksiz, siyah ve rezaki üzümleri, incir, peyan, pamuk, arpa, afyon, palamut, vesa'ire gibi ehemmiyetli ve kaliteli mahsulatından başka Hüdavendigâr, Konya ve Adana Vilayetlerinin dahi ekser mahsulatının revacgahı ve mezkur vilayet ile sa'ir içerde bulunan ba'zı vilayet-i şahaneye sevk olunan Avrupa emti'asının müdahili olduğunu söylemek mu'amele-i

(168)

Ticariyesinin cesamet ve ehemmiyetini ta'yinine delil kafi ve ayrıca bir cedvel mahsusla izah olunduğu vecihle geçen üç yüz on bir senesi zarfında limana (3079) kıt'a vapur ve (3609) kıt'a yelken sefaini gelip gitmiş olması birhan vakidir.

Ahval-i Havaiye

İzmir'de mizane'l-harare alel'ade yazın en sıcak zamanlarında gölgede 34 ile 28 derece era'i ettiği gibi kışın en soğuk günlerindede 2 – 3 dereceden aşağı inmez. Şehrin civarında bulunan Nif ve Karaburun Dağlarıyla Kızıl Dağına mu'adil derecede kışın kar nüzul edersede nefsi-i İzmir'de pek nadir kar yağar; birkaç senede bir kışın serpinti kabilinden bir iki def'a kar yağdığı görülür ve fakat anında yere düşmesiyle erimesi bir olur.

Yazın en sıcak zamanları Haziran ibtidasından Ağustos on beşine kadar olduğu gibi kışın en soğuk eyyamıda Kanun-i Evvel ve Sani aylarıdır. Ba'zen Şubattada ziyadece soğuk yapar.

İzmir'in yağmur mevsimi Eylül'den Mart nihayetine kadar olan aylardır. Nisanda da arasına

yağmur yağarsada ondan sonra Eylül'e kadar pek nadir olarak baran nüzul eder. Deniz tarafından vezan olan garb-ı cenubi rüzgarı ki: buraca imbat denilir, yaz güneşinin şiddetli hararetlerini ta'dil, sekene-i memleketi tefric eyler. Poyraz rüzgarları kara tarafından vezan olduğu için adeta samyeli gibi sıcak esdiği misüllü kışın da ziyadesiyle soğuk eser, ancak poyraz rüzgarı pek az vezan olup meltem

(169)

Rüzgarı olan "imbat" ise her gün sabahları sa'at ikiden akşama kadar eserek kalıp ahaliye bahş-i neşat ve inbisat eyler.

(Nüfus ve Emakin ve Mebani-i Umumiye)

İzmir şehri sahil-i bahre karib, denize nazır üç zalî'i üzere kargir olarak bir tarz-ı cedid latifede ve hakikaten şan-ı hükümete yakışacak suretde bina edilmiş bir Hükümet Konağıyla ittisalinde yine o tarzda yapılmış bir Harem Dairesi, cesim bir Kışla-i Hümayun, bir depo, iki cephane, leyli ve nehari bir İdadi Mektebi, cesim bir Sanayi' Mektebi – iki Askeri – (18) Jandarma Karakolhanesi – (1) Habishane-i Umumi – (24) Cami' – (47) Mescid-i Şerif – (15) Medrese – (11) Tekke – (6) Kütüphane – (6) Türbe – (22) Kilise (16) Havra – (13) Müslim – (55) Gayrimüslim Mekteb-i Muntazama – (8) Hastahane – (20) Matba'a – (26) Hamam – (58) Değirmen – (25) Otel – (40) Gazino – (30) Lokanta – (2) Tiyatro – (150) Han – (482) Kahvehane – (270) Fırın – (30) Buhar ve su ile tedavir olunur muhtelif fabrika – (255) Ark Fabrikası – (4) Şimendüfer İstasyonu (135) Rum ve Yahudi Hane – (22100) Emakin-i Hususiye – (6) Çeşme ve sebil ile (18000) Dükân ve mağaza vesair i'malathaneye müştemil ve zikür inas ve yerli yabancı (72420) İslam – (58206) Rum – (5913) Ermeni – (17446) Yahudi – (800) Katolik

(170)

-(103) Protestan – (1400) Latin – ve (51520) teba'i ecnebiye ki cem'an (207808) nüfusu havidir.

Kuyud-ı resmiyeye nazaran İzmir şehri bundan on beş sene evvel cesamet ve nüfus ve ebniyece hal-i hazırının hemen nısf-ı derecesinde olduğu halde bilhassa saye-i umur envaye-i hazreti padişahide bu kadar bir müddet zarfında nısf-ı raddesinde asar-ı umuran ve terakki görmüş ve el-haletü hazihi günden güne ilerlemekte bulunmuştur.

İzmir şehrinin bu vechle terakki eylemesinin başlıca sebebi sayei terakkiyat-ı vaye'i Cenab-ı hilafet penahide dahil vilayetdeki Demiryollarının gitgide tezyid ve tevsi' olunmasıdır. Turuk-ı mevcudadan başka İzmir Kasaba Demiryolunun Alaşehir'den Afyon Karahisari'na kadar temdidıyla Anadolu Demiryollarıyla mevki'i mezburda iltisakına şayan buyurulan müsa'ade-i seniye üzerine haiz imtiyaz olan kumpanya tarafından sekiz ay evvel i'maliyete mübaşeret edilerek el-yevm inşaata devam edilmekte olduğu cihetle hat-ı mezkurun temdiden inşası i'maliyetinin hitamında İzmir şehrinin mu'amele-i ticariyesi bir kat daha kesb ve sa'at ve ehemmiyet eyleyeceği derkardır.

(Vesait-i Nakliye)

Derun ve sahil-i şehride işledikleri balada zikr olan tramvaylarla vapurlardan başka (108) lando arabası ve istasyonlardan gümrük ve mağazalara ve gümrükten mağaza ve istasyonlar eşya nakline mahsus tek atlı ve yaylı (550) yük arabası ve (500) deve vardır.

(Varidat-ı Belediye)

İzmir şehri mukaddema iki Daire-i Belediyeye münkasım olduğu halde fazla bir takım masarîf ve esbab-ı sa'ireden dolayı yedi sene mukaddem beri lağv edilerek idaresi tevhid edilmiştir.

Daire-i Belediyenin senevi üç milyon kuruş raddesinde varidatı olup şehrin tenvirat ve tanzifat ve i'marat-ı sa'iresine sarf edilmektedir.

İzmir şehrinin bil-umum devair-i resmiyesi ve ticarethaneler ve ekser otel, lokanta, gazino gibi umumi mahalleriyle bir hayli emakini havagazıyla münevver olduğu gibi şehrin caddelerinde ve çarşılarında ve ekser mahaleti arasındaki arkada belediye tarafından (1709) aded havagazı feneri iş'al edilmektedir.

(Mevki' Coğrafi ve Kura)

Nefs-i İzmir Kazası doğrudan doğruya merkeze merbud ve birde esamisi muharrer (10) karye ile Birunabad, Seydiköy, Torbalı, Karaburun, Nif namlarıylabeş nahiye teşkil eder.

İşbu nevahiden Torbalı Nahiyesi Aydın Demiryolu güzergahında olduğu gibi Seydiköy ve Birunabad Nahiyeleri dahi ayrıca birer Demiryolu Şu'beleriyle İzmir'e kesb-i irtibat eyler.

İzmir Kazası şimalen: Manisa ve Menemen, şarkan: Kasaba, Bayındır ve Tire, cenuben: Kuşadası ve Seferihisar, garben: Urla ve Foça Kazaları ve İzmir Körfezi ile mahdud ve ma'nevahi (155) karyeye muhtevidir.

Panayır ve Pazarlar

İzmir şehri cesim bir ticaretgah olmak mülabesesiyle çarşıları her gün ve her sa'at Pazar ve panayır mesabesinde olduğundan burada mahsus Pazar ve panayır yoktur. Şu kadar ki her hafta Pazar günleri Ali Paşa Meydanında küçük bir hayvan pazarı kurulduğu gibi haricde dahi cellad ve kısık mevkilerinde aralık aralık hayvan pazarları olur ve İzmir'de zeyh olunagelen sığırlar işbu pazarlarda kasablar tarafından mübaya olunur.

Meskukat

İzmir'de dahi meskukat-ı Osmaniye deva'ir-i emriyece fiyat mevzu'su üzerinden ahz ü sarf olunmakta ise de bin altışar Ceryan eden ahz ü i'talarda emval emtianın envaine göre meskukat fiyatda tebdil eder.

Mesela: Arpa, kumdarı, susam, bakla, yulaf, mısır, pirinç, haşhaş tohumu, balmumu alışverişinde sim mecidiye (20) kuruş (50) santim ve lirayı Osmani (110) kuruş (70) santim ve hinta, dakik, kepek, çavdar, sarı darı, nohut, burçak, kendir tohumu, revgan-ı zeyt, sabun, fasulye, böğrölce, keten tohumu, revgan sade, patates, soğan, tütün, ip ve gemi takımları ahz ü i'tasında sim mecidiye (33) ve lira (178) kuruş ve pamuk, pamuk ipliği, kendir, çuval, ma'den kömürü, yün, ketre, çehri,

Palamut, soya, kuru üzüm, mazi, kök boya mu'amelatında sim mecidiye (23) kuruş (15) santim ve lira (125) kuruş ve kahve, şeker, arpa, pirinç ahz ü i'atalarında sim mecidiye (25) kuruş (6) santim ve lira (135) kuruş (25) santim ve gazyacı, kırmızı çivid, afyon, timör, halı, öküz, koyun, kuzu, keçi, oğlak, tavşan, darıları ve pamuk tohumu alışverişlerinde sim mecidiye (20) ve lira (108) kuruş ve rezakî ve çekirdeksiz kuru üzüm ile kuru incir mu'amelatında dahi sim mecidiye (23) kuruş (5) santim ve lira (128) kuruş mukabilinde

tedavül etmektedir.

Zirai' ve Ekyal

İzmir çarşılarında ale'l-umum basma ve sair Akmişe de endaze ve çukada arşın ve ba'zen metre ve yarda isti'mal olunmakta ise de şerefsadır olan irade-i seniye-i hazret-i padişahi mucibince sene-i haliye martından beri metre isti'maline başlanılmıştır. Zahire pazarında fûruhat edilen hububatda İstanbul kilesi kullanılmaktadır.

İzmir'de had ve sadd olarak bir İstanbul kilesi hinta (22) atık kıyye ve şa'ir (17) ve darı (20) ve akdarı (21) kıyye naklindedir.

Ahval-i Arazi ve Zira'at

İzmir Kasabası arazisi nev'i ve terkibatca (Baralet-i terakid metafir) ve kısmen (Arazi-i berkeniye) olup dahil kazada (1200)

(174)

Kilo metre mürebba'¹⁰²¹ mezru' ve (600) kilo metre murabba' kısmen kabil zira'at ve fakat gayri mezru' ve (993) kilo metre murabba' büsbütün gayri kabil zira'at arazi vardır.

Zira'at edilen arazinin ekserisi bağlık ve kusuru tarla olup bağlık mahallerden gayri yerlerde buğday, arpa, mısır, darı, susam, tütün vesa'ir yetiştirilir. İki üç seneden beri tenbakü dahi yetiştirilmeğe başlamış ve pek güzel mahsul alınmıştır.

Arazinin kuvve-i inbatiyesi birbiri üzerine a'la derecesindedir. Hele Kale'i tımarında Balçıkxavi Karyesi civarında kain ılıca mevki'inde bulunan tarlalar tarafında mahsul yetiştirildiği gibi bunlardan senede üç dört nev'i hasılat alınır.

Ormanlar

İzmir Kazası Ormanları (244) kilo metre murabba' olup Nif, Kızıl, Karaca ve Yemenler Dağları namıyla ma'ruf ve Kızıl ve Akçam ve Meşe ve Pınar eşcarını muhtevidir.

Ma'den

İzmir Kazası'nda ikisi simli kurşun ve birisi linyit olmak üzere üç imtiyazlı ve kuraslı Altın ve gümüş olarak birde tahri ruhsatnameli ma'den vardır.

Bunlardan imtiyazlı olanların i'maliyetine henüz başlanmamıştır

Nüfus Vukuatı

İzmir Kazası'nda geçen 311 senesi zarfında (1580)

(175)

Münekehat ile zükürden (1700) ve inasdan(1539) tevliat ve zükürden (1062) ve inasdan (815) vefayat vuku' bulmuştur.

Nefs-i İzmir Şehrine Merbut Kuranın Esamisi

Uzundere, Buca, Abdullağa Çiftliği, Kızıldağ, Karatekeli, Köstenkebir, Köstensağır, Narlıdere Tahtacı, Narlıdere Bayatlı, Yıkıkköy, Yenikale.

¹⁰²¹ Sami, a.g.e., s.1020.

(177)

İZMİR'E MERBUT NEVAHİ

(178)

BİRUNABAD NAHİYESİ	
Müdür Ali Rıza Efendi Hamse Naib Vekili Arselan Efendi	Tahrirat Katibi Mehmet Murad Efendi, Ma'a Tahrir Vergi Katibi İbrahim Efendi
Nahiye Meclisi	
Reis Müdür Efendi	
A'za Naib Efendi A'za Tahrirat Katibi Efendi A'za Hüseyin Ağa	A'za Kayalızade Ahmet Efendi, A'za Deli Petro Yenako Efendi, A'za Frankoli Atnaş Efendi
Belediye Meclisi	
Reis Hacı Mustafa Efendi, Tabib İmirza Efendi Şir Hurşid 4 A'za Nalbant Efendi A'za Sabri Efendi	A'za Kasap Mihalaki Efendi Katib Hamza Efendi Komiser Hüseyin Efendi Diğeri Hayri Efendi
Zabıta Dairesi	
Jandarma Mülazım Seyisi Mehmet Ağa	Polis Me'muru Mehmet Sami Efendi
Me'murin Saire	
Mekteb-i İbtidaiye Mu'allimi Hafız İsmail Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Yakub Efendi Reji Mültezamı Espiro Efendi Kolcusu Şükrü Efendi	

(179)

NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Birunabad Nahiyesi şimalen Manisa Kazası cenuben Seydiköy ve Torbalı Nahiyeleri şarken Nif Nahiyesi ve garben İzmir ile mahdud ve dokuz karye ve bir mahalleye muhtevidir. Merkez nahiye İzmir'e bir sa'at mesafede kain Birunabad kasabasıdır. Birunabad nahiyesi (2655) zükür ve (2475) inas olmak üzere (5130) İslam ve (2729) zükür ve (2064) inas olmak üzere (4793) Rum ki cem'an (9923) nüfus ve (3408) emakini havidir. Dahil nahiyede ahz ü i'taya mahsus umumi pazar ve panayır yoktur. Meskukat İzmir'de olduğu gibi lira-i Osmani yüz yetmiş sekiz kuruşdur. Nahiye-i mezkure arazisinin kısm-ı i'zamı bağlık ve bahçelik olarak senevi (1210000) kıyye çekirdeksiz ve (77000) kantar siyah şarablık ve (26000) kantar misket şaraplık üzüm ile (11800) kilo burçak (200000) kıyye revgan-ı zeyt ve her nev'i sebze ve (1000) liralık kadar güne gün ezhar husule gelir. Birunabad kasabası mevki'en İzmir'den yüksek ve havaca latif olmak hasebiyle İzmir şehrinin sayfiyelerinden ma'duddur. Kasaba Demiryolunun bir şu'besi Birunabad Kasabasını İzmir'e rabt etmektedir.

BİRÜNABAD NAHİYESİ'NE TABİ' KURRANIN ESAMİSİ	
Eğridere, Pınarbaşı, Hacılar, (Hamidiye Mahallesi – Bayraklı) Hamidli – Narlıköy, Işıklar, Kavaklıdere, Kayadibi, Kokluca, Naldöken.	
SEYDİKÖY NAHİYESİ	
Müdür Mehmet Efendi Salise	
Naib Raşid Efendi Müderris Tahrirat Katibi Mustafa Efendi	Vergi Katibi Ala'addin Efendi, Kabzamal Sakradi Efendi
Nahiye Meclisi	
Reis Müdür Efendi	
A'za Naib Efendi A'za Tahrirat Katibi Efendi A'za Hacı Mustafa Efendi	A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Yanako Giryakani Efendi A'za Todoraki Efendi
Zabıta Dairesi	
Zabıta Me'muru Mustafa Ağa	Polis Me'muru Ahmet Efendi
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Me'mur Şefik Efendi Rabi'a	Katib Kazım Efendi
Reji İdaresi	
Müdür Edmun Efendi	
Sanduk Emmini Mıgırdiç Efendi	Mu'amelat-ı Türkiye Katibi Ali Efendi
NAHİYE HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki'i Coğrafi ve Kura – Seydiköy Nahiyesi İzmir şehrinin	

cihet-i cenubiyesinde vaki' olup şarken; Nif, cenuben; Torbalı Nahiyeleri ve garben; Urla Kazası ile mahdud (34) karye ve beş çiftliğe muhtevirdir.

Merkez nahiye İzmir'in sayfiyesi makamında olan ve İzmir şehrine iki sa'at mesafede bulunan Seydiköy kasabasıdır. İzmir'den buraya Aydın Demiryolundan (Kadı Emir) mevki'inde ayrılmak üzere mahsus bir şimendüfer şu'besi bulunduğundan gidip gelmek kolaydır.

Nüfus ve Emekini – Seydiköy Nahiyesi (3293)'ü zükür ve (2984) ü inas olmak üzere (6277) Müslüm ve (3013)ü zükür ve (25 7)si inas olarak (5530) Rum'ki cema'an (11797) nüfusu ve (2384) emakini havidir.

Panayır ve Pazarlar – Nahiye-i mezkure ber-vech-i muharrer İzmir'e pek yakın olarak ahalisi havayic-i lazımeye İzmir'den tedarik ve mübaya'ası eylemekte oldukları cihetle dahil nahiye de ayrıca panayır ve pazar yoktur.

Meskukat – Seydiköy Nahiyesinde meskukat İzmir'de olduğu gibi tedavül etmektedir.

Zira'at ve Ticaret - Nahiye-i mezkurede dahi İzmir'in sa'ir nevahisi gibi üzüm, hinta, şa'ir, burçak vesa'ire husule gelir.

Seydiköy Nahiyesi dahilinde bulunan ve “şaşal suyu” tesmiye olunan suyun hafif ve leziz ve nefsi İzmir ve civarındaki suların hepsinden i'ale ve vücuda nafi' olduğu ba'zı itiba tarafından

(182)

tasdik ve tevsiye olunduğundan İzmir'e bundan fiçılar ile su getirilmekte ve mahsuse fûruht edilmektedir.

Nahiyyeye tabi' İslam Gümüldür Karyesinde Baframan Ali İtalya tabi'sinden Pavlo Umuro uhdesinde olarak çinko ve simli kurşun ma'deni mevcuttur.

Ahval-i sa'ire İzmir Kazası hakkında yukarı ki sahifede münderec-i ma'lumanda muharrer olduğu üzeredir.

SEYDİKÖY NAHİYESİNE TABİ' KURRANIN ESAMİSİ

İslamgümüldür, Oğlananası, Akçaköy, Alamanboğazı Çiftliği, İsmailpaşa Çiftliği, Oğlananası Çiftliği, Emirali, Akköy, Avandere, Bulgarca, Palamutderesi, Tahtacılar, Cumaovası, Çile, Çamurdere, Çakallar, Çileme, Çamköy, Hristiyan Gümüldür, Hristiyan, Develi Değirmenderesi, Dereköy, Zeytinköy, Şaşal, Taraca, Sahrınç Çiftliği, Karacadağ, Karakuyu, Karapınar, Kesri, Kiler, Mancıklı, Gülova, Günar, Gülcekler, Göceyeniköy.

TORBALI NAHİYESİ

Me'murin Nahiye

Müdür Hacı Osman Nuri Efendi
Naib Hafız Nuri Efendi

Tahrirat Katibi Ali Rıza Efendi
Ma'a Tahrir Vergi Katibi Rüştü Efendi

(183)

Meclis-i Nahiye

Reis Müdür Efendi
A'za Naib Efendi
“ Tahrirat Katibi

A'za Kostaki Efendi
“ Şükrü Efendi
“ Ömer Efendi

Ma'arif Komisyonu Heyeti

Reis Hafız Ahmet Nuri Efendi
A'za Muhiddin Bey
A'za Cemal Bey
A'za Mehmet Bey

A'za Süleyman Ağa
A'za İsmail Ağa
Katib Ali Efendi
Mekatib Müfettişi Mehmet Efendi

Zira'at Sandukı Heyeti

Reis Mehmet Ağa
A'za İsmail Ağa

A'za Hasan Ağa
Katib Hacı Mehmet Bey

Zabıta İdaresi

Mülazım-ı Evvel Mustafa Ağa M 5
Tahsildar Ma'a Onbaşı 3

Ma' Onbaşı Süvari Neferi 3
Piyade Neferi 9

Posta Şu'besi

Me'mur Ali Bey
Müvezzi' Hurşid Ağa

Reji İdaresi

Me'mur Lafteri Efendi
Kolcu İsmail Ve Hüseyin Ağalar

NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi - Torbalı Nahiyesi şimalen Nif Nahiyesi, şarkan Bayındır, cenuben Kuşadası, garben Seferihisar Kazalarıyla mahdud kırk iki karyeye havidir.

(184)

Nüfus ve Emekini – Ma'a kura merkez nahiyyede (46) dükkan, (22) mağaza, (20) kahve, (8) fırın, (3) fabrika, (3) yağhane, (15) değirmen, (3) han, (2093) hane, (39) mektep, (36)

camı, (4) kilise, (80461) adet palamut eşcarı, (22891) adet zeytin eşcarı (1867) kıtada (164025) dönüm kabil zira'at tarla (2054) kıta'ada (10999) dönüm bağ ile zükür inas (3542)si İslam (558) Rum olmak üzere (11100) nüfusu havidir.

Zira'at – Senevi altmış bin dönüm arazi haraset edilmekte ve zira'i edilen hububat hinta şa'ir burçak ve bakladan ibaret olup yüzde beş raddelerinde dahi susam ekilmektedir.

Ahval-i Arazi – Arazisinin münbit mahalleri olup her nev'i mahsulata kabileti var isede en ziyade balada gösterilen hububat ile cüz'i miktar, akdarı, mısır, mercimek, nohut, pamuk ve tütün zira'i edilmektedir.

Kura – Hamidiye, Yeniköy, Ahmetli, Tepeköy, Sepetçiler Arabacı, Eğerci, (mezkur yedi karye çiftliket-i Şahane dahlindedir). Arslanlar, Çaybaşı, Arıtaş, Çakallar, Döğerlik, Çengele, Helvacı, Dağtekesi, Dere, Sinek, Cumalı, Gökyakatekesi, Fetrek, Dağkızılcası, Çakırbeyli, Yozköy, Sa'ibler, Çapakkarakapısı, Karakızlar, Karaot, Dermil, Kuşcuburun. Hortene, Tiryande, Kayaş, Ayrancılar, Yoğurtcular, Demirci, Kırklar, Doğancılar, Karacaagaç, Beylanbaşı, Çorlu, Tahtalı karyeleriyle kırk iki paredir.

(185)

KARABURUN NAHİYESİ	
Me'murun Nahiye	
Müdür Mehmet Salim Efendi	
Naib Mustafa Efendi	Vergi Katibi Mustafa Efendi
Katib-i Tahrirat Halil Efendi	Sandık Emni Ahmed Efendi
Nahiye Meclisi	
A'za Yazıcı Mehmet Efendi	A'za Yanako Efendi
A'za Mehmet Efendi	A'za Kostanti Efendi
Belediye Meclisi	
Reis Hafız Mehmet Efendi	A'za Mehmet Bey
Katib ve Sandık Emni Ali Efendi	A'za Hacı Nikoli Oğlu Dimitri
Komiser Ali Ağa	A'za Meniko Yani
A'za Hacı Muradoğlu Ali Ağa	
Zira'at Bank Heyeti	
Reis Koca Ali Oğlu Mehmet Efendi	
Muhasebe Katibi İbrahim Ahim Efendi	A'za Hacı Hasan Oğlu Ahmed Ağa
A'za Ali Mülazımoğlu Mehmet Ali Ağa	A'za Anaştaş Ağa
Ma'arif Komisyon Heyeti	
Reis Mustafa Efendi	
A'za Mehmet Efendi	A'za Mehmet Ali Efendi
A'za Halil Vehbi Efendi	A'za Yazıcı Mehmet Efendi

(186)

Rüsumat İdaresi	
Me'mur Burhaneddin Efendi	Süvari Kolcusu Hafız Mehmet Efendi
Katib İbrahim Efendi	Piyade Kolcusu Ali Ağa
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Me'mur Nazif Efendi	Kolcusu Salih Ağa
Zabıta İdaresi	
Zabıta Me'muru Çavuş Raşit Efendi	

Süvari Neferi 2	Piyade Neferi 3
Reji İdaresi	
Me'mur Çakıroğlu Esteratı	
Kolcubaşı Mehmet Ağa	Piyade Kolcusu Nefer 5
NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Karaburun Nahiyesi İzmir Körfezi'nin cihet-i cenub-ı garbisinde vaki' ve şimale doğru uzamış bir şibh-i cezire olub şarken ve garben ve şimalen deniz ve cenuben Çeşme Kazasıyla mahdud ve yirmi beş karye ile altı iskeleye muhtevîdir. Dahil nahiyede 6302'si İslam ve 6075'i Rum olmak üzere zükür ve inas 12377 nüfusa ve 2412 hane vardır. Merkez nahiye olan Ahurlı Karyesi berren İzmir'e yirmi bir sa'at bahren dört sa'attir. İzmir Şirketi Hamidiye vapurları haftada iki def'a gelip gitmektedir.	

(187)

Nahiye-i mezkurda İzmir gibi Mecidiye otuz üç ve Osmanlı lirası yüz yetmiş sekiz kuruş kıymetinde tedavül etmektedir.
Nahiye-i mezkure merkezi olan Ahurlı Karyesi Saib İskeleye yirmi dakika mesafededir. Mezkur iskeleye Ahurl ve Saib ve Anbarseki ve Manastır ve Çuvallı ve Hisarcık karyeleri ve merkeze üç sa'at mesafede bulunan Kösedere İskeleye Kösedere ve İncik ve Eğlenhoca Karyeleri ve beş sa'at mesafede bulunan Marazgan İskeleye Balıklava ve Büyük Marazgan'ın Yenicepınar mahallesi Çatalkaya mahallesi ve Hacılar mahallesi ve Küçük Marazgan Karyeleri ve iki sa'at mesafede bulunan Yeni Liman iskeleye yüz Tepeboz ve Hasseki ve Sarıncık ve Sazak karyeleri ve altı sa'at mesafede bulunan ve Gergeran iskeleye Yunyak ve Salman ve Köçükbahçe Karyeleri ve sekiz sa'at mesafede bulunan Kara Reis iskeleye Kara Reis ve Yayla Karyeleri ahalisi amed ü şüd etmektedir.
İthalat ve İhracat
Nahiyenin zira'ati cüzi' olup arazisi ekseriyetle bağlık bulunduğu cihetle senevi altmış yetmiş bin kantar kuru çekirdeksiz ve rezaki üzümü husule gelmekte ve her sene mezkur iskelelerden İzmir'e ve mahal-i ahura imrar olunmaktadır. Üzüm mahsulünden başka ticaret olmayıp bir sene tarafında ahalinin idareleri için İzmir'den sekiz dokuz bin çuval dakik, pirinç ve erzak sa'ire ithalat vuku' bulmaktadır. Bu nahiyede hasıl olan çekirdeksiz

(188)

ve rezaki üzümleri gayet nefis vesa'ir yerlerin üzüm mahsulatına fa'iktir.	
Nahiye dahilinde bulunan İslam ve Hristiyan karar ve mahallesinde on altı cami'i şerif on sekiz kilise ve otuz dört mektep vardır. Mezkur mekteplerin on altısı İslam mektebi olup usul-i cedid üzere tedrisi edilmektedir. On sekizi Rum mektebidir. Her karyede bulunan mekteplerin birer hususi komisyonu mevcuttur.	
Karaburun Nahiyesine Tabi'i Kuranın Esamisi	
Ahurlı, İncik, Eğlenhoca, Bozköy, Balıklava, Tepeboz, Teke Mahallesi, Çuvallı, Çatalkaya Mahallesi, Hisarcık, Hasseki, Sazak, Sarıncık, Salman, Saib, Kara Re'is, Küçükbahçe, Kösedere, Manastır, Marazgan-ı Sağır, Marazgan-ı Kebir, Yeni Liman, Yenicepınar, Yayla.	
NİF NAHİYESİ	
Me'murin Nahiye	
Müdür İbrahim Ethem Efendi	Naib Ali Fehmi Efendi
Tahrirat Katibi Mustafa Efendi	
Nahiye Meclisi	

(189)

A'za Naib Efendi A'za Tahrirat Katibi Efendi A'za ve Bakkal Vangel	A'za Mustafa Efendi A'za Hüseyin Efendi A'za Paraşko Efendi
Daire-i Belediye	
Reis Hasan Ağa	
A'za Hafız Ali Efendi A'za Halil İbrahim Ağa A'za Bakal Mimiko	A'za Papasoğlu Nikola Katib Hulusi Efendi Komiser Arif Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Hafız Osman Efendi,	
A'za Hacı Hafız Osman Efendi A'za İsmail Efendi	A'za Hafız Ahmet Efendi A'za Hasan Ali Efendi
Zira'at Bank Şubesi	
Reis Emrah Efendi Muhasebe Katibi Hasan Bey Refiki Ahmed Hamdi Efendi	A'za Molla Mehmet Efendi A'za Ali Çavuş A'za Kalaycıoğlu Yani
Vergi İdaresi	
Vergi Katibi Bekir Efendi Mu'avini Hafız Mehmet Efendi	Muhammin Hacı Ahmed Efendi Muhammin Yorgi Efendi
Ba'zı Me'murin	

(190)

Zabıta Me'muru Mülazım Halil Ağa Mekteb-i İbtida-i Ma'allim-i Evveli Hafız Ahmet Efendi	Duyun-ı Umumiye Ragıp Efendi Yoklama Tahsildarı Nuri Efendi Orman Korucusu Hilmi Efendi
NAHİYE HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' ve Coğrafi ve Kura – Nif Nahiyesi İzmir şehrinin cihet-i şarkisinde olup şimalen Manisa, şarken, Kasaba, cenuben Bayındır, garben İzmir ile mahdud ve 35 karyeye muhtevidir.	
Nüfus ve Emakini – Nahiye-i mezkurenin nüfusu zükür ve inas (14943) İslam ve (3576) Rum olmak üzere cem'an (18519) neferdir. Dahil nahiyede min hays-ül-mecmû' (3260) bab-ı emakini vardır.	
Merkez nahiye olan Nif Kasabasıyla Armutlu ve Parse Karyelerinde Cuma'a günleri etraftan gelen kura ahalisinden Pazar teşkil ederek ahz ü i'ta ziyadece edilir. Meskukat-ı zira'i ve enyal İzmir'de cari olduğu gibidir. Arazisi oldukça münbittir.	
NİF NAHİYESİNE TABİ' KURANIN ESAMİSİ	
Olucak, Yaka, Karakoca, Hamidiye, Eksizce, Ekmekiz, Kuyucak, Akalan, Kızılüzüm, Gökseki, İğdecik, Bozköy, Kurudere, Kışladere, Kızılcalı Tepetahtacı, Kızılcasubala, Kızılcalızir, Armutlu, Oran, Ahmallı, Parse, Tepeköy, Çanbi, Sofilar, Sarılar, Gerdime, Çinin, Tokmakalan, Halilbeyli, Zeamet, Sinancılar, Hamzababa, Çarşınlı, Çambel, Çanyar.	

İZMİR SANCAĞI KAZALARI

(192)

ÖDEMİŞ KAZASI			
Me'murin-i Kaza			
Ka'imakam Hafız Mehmet Rıza Bey Saniye Mal Müdürü Hasan Efendi Rabi'a		Naib Mehmet Said Efendi Tahrirat Katibi Halit Efendi	
Meclis-i İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib Efendi Müftü Mehmet Efendi Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Süleyman Efendi Zühdü Bey Efendi Hacı Nikola Efendi Vahan Efendi	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Ahmet Efendi A'za Yorgaki Efendi A'za Mülazımı Mehmet Efendi		Başkatip Rıza Efendi İkinci Katip Faik Efendi Müstantik Mu'avini Hakkı Efendi	
Ticaret Mahkemesi			
Reis Naib Efendi A'za Boyacızade İbrahim Efendi		A'za Agop Marakyan Efendi Başkatip Rıza Efendi	
Nüfus İdaresi			
Nüfus Me'muru İzzet Efendi		Mu'avini Şerif Efendi	

(193)

Ba'zı Me'murin	
Tapu Katibi Halil Efendi Vergi Katibi Ethem Efendi	Telgraf Müdürü Halil Efendi Sandık Emni Şerif Efendi
Belediye Meclisi	
Reis Ali Hıdır Efendi	
A'za Ali Efendi A'za Hacı Mehmet Efendi A'za İbrahim Efendi A'za Hacı Mehmet Ağa	A'za Hacı Dayones Efendi A'za Ohan Efendi Tabib Mehmet Salih Efendi Salise Katib ve Sandık Emni Tevfik Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Müftü Efendi	
A'za Abdurrahman Efendi A'za Hasan Efendi A'za Feyzullah Efendi	A'za Hacı Molla Efendi A'za Hacı Ali Efendi Katibi ve Sandık Emni Şerif Efendi
Zira'at ve Ticaret Odası	
Reis Hasan Efendi	
A'za Hacı Süleyman Efendi A'za Hatipzade Hasan Efendi	A'za Mehmet Ağa A'za Hacı Haralambo Efendi
Zira'at Bankası	

(194)

Reis Hasan Efendi Muhasebe Katibi Faik Efendi A'za Hacı Hafız Efendi A'za Hacı Mehmet Lütfi Efendi	A'za Hacı Mehmet Ağa A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Nuri Efendi A'za Hacı İstavro Efendi
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Me'mur İbrahim Hilmi Efendi	Katip Mehmet Tevfik Efendi
Me'murin Askeriye	
Kırk Yedinci Alayın Dördüncü Ödemiş Redif Taburu Binbaşı İsmail Hakkı Efendi M 5 Karadağ Rusya iftihar madalyası Kolağası Hacı İsmail Hakkı Efendi A 4 M 4 Tahlisiye ve İftihar Madalyaları Katib Muharrem Efendi Birinci Bölük Yüzbaşısı Mehmet Hakkı Efendi A 4 M 5 Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Halil Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Halil Ağa Münhall A 4 İkinci Bölükde Yüzbaşısı Kerim Ağa Gümüş İmtiyaz Madalyası İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Mahmud Ağa M 5 Gümüş İmtiyaz Madalyası İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Osman Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşısı Hacı Kerim Ağa Gümüş İmtiyaz Madalyası Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel İsmail Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Halil Ağa Gümüş İmtiyaz Madalyası Dördüncü Bölükde Yüzbaşısı Hüseyin Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Mustafa Ağa	

(195)

Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Bekir Ağa
ÖDEMİŞ KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Mevki'i Coğrafi ve Nevahi ve Kura - Ödemiş Kazası Şimalen: Salihli ve Kasaba Kazaları, şarken: Alaşehir Kazası, Cenuben: Nazilli Aydın Kazaları, Garben: Tire ve Bayındır Kazaları ile mahdud ve Birgi ve Balyambolu ve Keles Namları ile üç nahiyeye ve (124) karyeye muhtevidir. Merkez kaza (38) derece (12) dakika arz-ı şimalide ve (25) derece (13) dakika tul-ı şarkide vaki' ve sath-ı bahrden (123) metre mürtefi Ödemiş kasabasıdır. Nüfus ve Emakin – Ödemiş Kazası (30707)si zükür ve (20606)sı inas olmak üzere (61393) İslam ve (2118)i zükür ve (1925)i inas olarak (4053) Rum (593)ü zükür ve (631)i inas olmak üzere (1114) Ermeni ki cem'an (66530) nüfusu ve (13385) emakini havidir. Emakin-i mezkur meyanında (36) Han ve Otel, (4) Hamam, (1292) dükkân, (33) mağaza, (1) buhar fabrikası, (115) değirmen, (16) evane'i türabya kerhanesi, (28) Debbağhane, (1) Selhane, (2) çiftlik ebniyyesi, (3) hastahane vardır. Pazar ve Panayırlar – Dahil kazada ahz ü i'ta için panayır olmayıp Pazar günü Adaköy, Pazartesi günü Birgi, Çarşamba günü Keles, Perşembe günü Balyambolu, Cum'a günü

(196)

Bademiye karye ve kasabaları ile Cumartesi Ödemiş Kasabasında Pazar kurulur. Meskukat – Kaza-i mezkurda mecdiye (20) ve Lira-i Osmani (108) ve Fransız altını (93)
--

ve İngiliz altını (118) kuruşa tedavül eder.

Zira'at ve Ticaret – Ödemiş Kazası arazisi her türlü mahsulatı yetiştirmeye kabiliyetli olarak şimdiki halde kaza-i mezkurda (1500) dönüm kudsi mahallede buğday ve (60000) dönüm yerde arpa ve (10000) dönüm mahallede çavdar ve (17000) dönümde kendir ve (100) dönümde pamuk ve (2500) dönümde susam ve (13000) dönümde mısır ve (10000) dönümde beyaz darı ve (18000) dönümde börülce ve (1500) dönümde tütün (4000) bakla (100) dönümde nohut (300) dönümde kuş yemi ve (1000) dönüm patates ve (3000) dönümde burçak zira'at edilir ve dahil kazada iş bu mahsulat alınıp satılır. Kaza-yı mezkurda ipek mendil ve sa'ire dahi nesc olur.

Vesa'it-i Nakliye – Kaza-i mezkurun vesa'it-i nakliyesi bargir, deve ile camus arabasından ibarettir. İhracat şimendüfer ile İzmir'e nakil olunur.

Orman – Ödemiş kazasında (225) kilo metre mürebba' kadar orman bulunup bunlarda beyaz ve kara ve kızılçam eşcarı vardır.

Nüfus Vukua'tı - Kaza-i mezkurde geçen sene (750)si zükür ve (705)i inas olarak (1455) tevlidat ve (556)ı zükür (484)sü inas olmak üzere (1040) vefayat ve (752) münakehat vuku' bulmuştur.

(197)

İ'maret-i Belediye – Ödemiş Kazası dahilinde geçen sene zarfında (5261) zira'i kaldırım yapılmıştır.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Oğuzlar, Üzümlü, Ametli, Atagide, Adagüme, Burgaz, Bozcayaka, Bademiye, Demircili, Çağlayan, Geçiller, Çobanlar, Havlupcak, Dere, Seki, Seyrekeli, Tosunlar, Suçıkdi, Dolablar, Fence, Kuvvetli, Karadoğan, Kazganlı, Köşeler, Kötü, Lubey, Medkese, Yenice, Yeniköy

ÖDEMİŞ KAZASINA MERBUT NEVAHİ

BİRGİ NAHİYESİ

Me'murin Nahiye

Müdür Ali Galip Efendi

Naib Vekili Hacı Tahir Efendi

Vergi Katibi Raşid Efendi

Tahrirat Katibi Süleyman Efendi

Belediye Reisi Tahir Efendi

Katip ve Sandık Emni Ragıb Efendi

NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Kura – Birgi Nahiyesi şimalen; Dağ Marmara nahiyesi ve Kasaba Kazası, şarken; Keles Nahiyesi, cenuben; Ödemiş ve garben; Bayındır Kazaları ile mahdud ve (43) karyeye havidir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkure (9626)'sı zükür ve

(198)

(9743)ü inas olmak üzere (19369) İslam ve (378)i zükür ve (337)i inas olarak (715) Rum ki cem'an (20084) nüfusa havidir. Merkez nahiye olan Birgi Kasabası Ödemiş'in üç çaryek kadar ba'd-ı şarkısında vaki' ve (1028) emakini muhtevidir. Ahval-i sa'ire kaza hakkında ki ma'lumatda mündericidir.

BİRGİ NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Emirli, Abasort, Alaşarlı, Umurlu, İhsaniye, Bıçakçı, Pirinçi, Tekeyaylak, Çaylı, Çamlıca, Cevizalanı, Çeşme-i Hacıhasan, Havlıcak, Hacıhasan, Dadıbey, Aysallu, Kuruca,

Kaymakçılci, Kaya, Kurucaova Kaymakcıkibir, Kaymakcısagır, Kızılcahavlı, Korga, Karaman, Kışla, Kefündere, Gereli, Kerte, Küre, Gerçekli, Mescidli, Mandagüme, Yusufdere, Bezdegüme	
BALYAMBOLU NAHİYESİ	
Me'murin Nahiye	
Müdür Hasan Efendi Gümüş İftihar Madalyası	
Naib Vekili Mehmet Tefil Efendi Vergi Katibi Mehmet Efendi	Tahrirat Katibi Zekeriya Efendi Belediye Re'isi Hacı Ahmet Ağa
Belediye Katibi Ali Efendi	
NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Balyambolu Nahiyesi şimalen;	

(199)

Keles Nahiyesi, şarken; Alaşehir Kazası cenuben; Nazilli Kazası ve garben; Ödemiş ile mahdud ve (14) karyeye muhtevirdir.			
Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkure (294)ü zükür ve (3056)sı inas olmak üzere (9560) sırf İslam nüfusu ve (1330) emakini havi olduğu gibi merkez nahiye dahi Ödemmiş’e beş sa’at bad-ı cenubide kain Küre karyesidir. Ahval-i saire-i kaza hakkında ki ma’lumatda mündericdir.			
BALYAMBOLU NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ			
Oduncular, Elekçili, Bey, Tesura, Çıra, Çalı, Hamidiye, Süleymanlar, Dayaklar, Küre, İmradiye, Mumcular			
URLA KAZASI			
Me’murin Kaza			
Ka’imakam Hasan Hulusi Bey Ula Sanisi A 4 M 4			
Naib Mustafa Kamil Efendi Devriye Ru’usu Mal Müdürü Muhyiddin Efendi Rabi’a		Tahrirat Katibi Adil Efendi Sandık Emni Hüsnü Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka’imakam Kaza			
A’za-yı Tabiiyye	Naib Efendi Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Havacızade İbrahim Efendi Zarifzade Osman Efendi Nikolaki Efendi M 4	A’za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib			

(200)

A'za Osman Fahri Efendi A'za Yani Efendi Mukavelet Muharriri Mehmet Efendi Rabi'a Şer'iyye Katibi Osman Efendi	Başkatip Hüseyin Hüsnü Efendi İkinci Katip Ali Efendi Müstantik Mu'avini Rıfat Efendi İcra Mübaşiri Ahmet ve İstavro Efendi
A'şar İdaresi	
Me'mur İsmail Hakkı Efendi	Katib Veliyüddin Selami Efendi
İskele Muhafaza Me'muru Hüseyin Efendi	
Belediye Meclisi	

Reis Ahmet İrfan Bey Rabi'a	
A'za Debbag Osman Ağa A'za Hüsnü Dede Efendi A'za Haymaki Eskenazi Efendi M 4 A'za Atnaş ve Vasu Efendiler	A'za Hacı Hristofa Estalinaki ve Kastatyo Efendiler, Katip Mehmet Efendi Sandık Emmini Mehmet Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Osman Efendi	
A'za İrfan Bey Rabi'a A'za Mehmet Efendi Rabi'a	A'za Sıtkı ve Veli Efendiler Sandık Emmini İbrahim Efendi
Zira'at Bank İdaresi	
Reis İrfan Bey Rabi'a	
Muhasebe Katibi Osman Efendi Muhasebe Katibi Refik Hüsnü Efendi	A'za İbrahim Efendi A'za Eftim Efendi

(201)

Ma' Tahrir ve Vergi İdaresi	Evkaf İdaresi
Vergi Katibi Süleyman Serveri Efendi Tapu Katibi Mehmet Kazım Efendi Mal Müdürü Refiki Ahmet Tahir Efendi	Reis "Münhall" Evkaf Vekili Mehmet Kazım Efendi A'za Mehmet ve diğer Mehmet Efendiler
Ticaret Vüzera'tı Odası	Mekatib-i Mu'allimini
Reis Todoraki Efendi A'za Sıdkı Efendi A'za İbrahim Efendi A'za Yani Filori Efendi A'za Homi Yorgaki Efendi Fahri Katip Bihorami	Rüşdiye Mu'allim Veli Hasan Efendi İbtidaiye Mu'allimi Yusuf Efendi İbtidaiye Mu'allimi Emin Efendi İbtidaiye Rika' Mu'allimi Mehmet Efendi
Bazı Me'murin	
Klazomen Tahafuzhanesi Müdürü Osman Alimi Efendi Mütamayız A 3 M 4 Karantina Me'muru Aziz Efendi Telgraf Müdürü Osman Bey Rüsumat Me'muru İsmail Efendi Rüsumat Katibi Rıfat Efendi Polis Komiseri Behcet Efendi Polis Durmuş Efendi Liman Reisi Kol Ağası Hafız Talat Efendi Zabıta Me'muru Jandarma Yüzbaşı İbrahim Efendi	

(202)

Nüfus Me'muru Mehmet Fehmi Efendi Nüfus Katibi Mahmut Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Hasan Efendi	
Dıştaban İdaresi	
Reis Havacızade İbrahim Efendi	
A'za Hacı Abdullah ve Osman Efendiler A'za Hüsnü Dede ve Mihalyo Efendiler A'za Nikolaki ve Marki Efendiler	A'za Kostanto ve Kosti Efendiler A'za Save ve Andiriko Efendiler Tahsildar Feksi Dimitri Efendi

A'za Arkiro ve Yorgaki Efendiler	Fahri Sandık Emmini Kostantino Efendi
URLA KAZASINDAKİ ASHAB-I RÛTBE VE NİŞAN	
İrfan Bey Rabi'a Mu'atteberandan Edirne Sabık Metropolitidi Matyos Efendi M 3 – Fi 19 Safer Sene 286 Mu'atteberandan Efendioğlu Nikolaki Efendi M 4 – Fi 17 Safer Sene 302 Mu'atteberandan Haymanaki Eşkanazi Efendi M 4 – Fi 20 Safer Sene 304 Mu'atteberandan Bahoraki Artidi Efendi A 4 – Fi Zilka'de Sene 307 Belediye Me'muru Foti Efendi M 5 – Fi Zilhicce Sene 311	
Me'murin-i Ecnebiye	
İngiltere Konsolos Me'muru Doktor Nikolaki Ma' Macaristan Avusturya Konsolos Me'muru Münhall Yunan Münhall	
URLA KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi Ve Kura – Urla Kazası şimalen; İzmir	

(203)

Körfezi, şarkan; İzmir şehri, cenuben; Seferihisar, garben; Çeşme Kazaları ile mahdud ve (24) Karyeye muhtevidir.
Merkez Kaza İzmir'e berren yedi ve bahren iki sa'at mesafede vaki' ve sath-ı bahrden takriben doksan metre mütefi Urla Kazasıdır.
Nüfus ve Emakin – Urla Kazası (4069)ı zükür ve (2870)i inas olmak üzere (7939) İslam ve (7132)si zükür ve (6978)i inas olarak (1411) Rum ve (11)i zükür ve (16) sı inas olmak üzere ve (27) Ermeni ve (165)i zükür ve (184)ü inas olarak (349) Musevi ve (1413)ü zükür ve (13 8)i inas olarak (2731) Ecnebi ki cem'an (25106) nüfusu ve (5278) emakini havidir.
Panayır ve Pazarlar – Urla Kazasında alışveriş için panayır olmayıp Balkez merkez kazada her Pazar günü pazar kurulur ve bu pazarda hububat ve havayiç-i zaruriyeden her şey satılır.
Meskukat – İzmir'de olduğu gibi Sim mecidiye (33) Lira-yı Osmani (178) kuruşa tedavül eder.
Evzan – Kaza-yı mezkur da evzan-ı cedidiye isti'mal olunmaktadır.
İthalat ve İhracat – Urla Kazasından senevi on beş milyon kilogramı mütecaviz çekirdeksiz ve rezaki üzümü ihraç olunduğu gibi Kaza-i mezkura ihtiyacat-ı ahali için senevi (62500) çuval dakik ve üzümler için (17000)

(204)

torba kükürt ve (39000) varil Yutas ve kahve ve şeker vesa'ire ithal olunur.
Zira'at – Kaza-i mezkurda yirmi bin kile-i cedide kadar hınta vesa'ir hasıl olur ise de ihtiyacat-ı mahalliyeye kafi olamayıp evsat-ı tarafı bervech-i muharrer haricden celb olunur ve kezelik hurma ta'bir olunan tane zeytin ve gayet nefis zeyt yağı çıkmakta ise de buda ancak ihtiyacat-ı mahalliyeye kifayet eder etmez derecededir. Kazanın başlıca zira'ati bağcılığa münhasırdır.
Vesa'it-i Nakliye – Urla Kazasında (235) deve ve (1025) ester ve (682) bargir ve (2185) merkep ve (492) öküz ve (22) araba vardır.
Nüfus Vukuatı – Kaza-i mezkurda geçen sene (205)i zükür ve (195)i inas olmak üzere (400) tevlidat ve (221)i zükür (122)si inas olarak (343)ü fiyat ve (198) münekehat vuku'

bulmuştur.

İmaret-i Belde - Urla Kasabasında geçen sene belediyeden (7347) zira'i mürebba' kaldırımı yapılmıştır.

Mu'amelat Muhakem – Urla Bidayet Mahkemesine geçen sene devren ve müceddeden (594) iş gelip bunun (318)i rü'yet ve (276) sı sene-i hazareye devir olunmuştur.

Meclis-i İdare – Urla Meclis idaresine geçen sene devren ve müceddeden (307) iş gelip bunun (295)i rü'yet ve (12)si sene-i hazareye devir olunmuştur.

(205)

URLA KAZASINA TABİ' KURANIN ESAMİSİ			
Efençukuru, Özbek, Bademler, Büyük Hamidiye, Payamlı, Demirciler, Çalı, Devedere, Denizli, Sarıabadallar, Sığırkuyruğu, Kızılca, Kuşcular, Kocadere, Kavacık, Gödençe, Gölcük, Gülbahce, Gündik, Gülzaman Rum, Ma'a Hamidiye Gülzaman, Yeleği, Yağcılar.			
BAYINDIR KAZASI			
Me'murin-i Kaza			
Ka'imakam Mehmet Arif Efendi Rabi'a			
Naib Abdullah Efendi Mal Müdürü Edip Efendi		Müftü Hasan Şa'veri Efendi Tahrirat Katibi Musa Kazım Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi	Mehmet Ağa Hacı Osman Ağa Yuvan Efendi	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Hacı Emin ve Petro Efendiler Şer'iyye Katibi Hasan Efendi Müstantik Mu'avini Ethem Efendi Eytam Müdürü Ali Efendi		Başkatip Ahmet Efendi Katib-i Sani Kamil Efendi Mukavelet Muharriri Ali Efendi İcra Mübaşiri Bekir ve Kavnok Efendiler	

(206)

Evkaf ve Tapu İdaresi		Nüfus İdaresi	
Evkaf ve Tapu Katibi Abdullah Efendi Tapu Yoklama Tahsildarı Mehmet Efendi		Nüfus Me'muru Hamdi Efendi Mu'avini Mehmet Ali Efendi	
Mülazım Sadık Efendi			
Ma'arif İdaresi			
Reis Hacı Nuri Efendi			
A'za Ali Rıza Efendi A'za Sadık Efendi A'za İbrahim Efendi		A'za Musa Efendi A'za Mehmet Efendi Katibi İbrahim Efendi	
Suyolu İdaresi			
Reis Mehmet Ağa			
A'za Ahmet Ağa A'za Hacı Mustafa Ağa		A'za Andiriko Ağa Katib Ali Efendi	
Belediye Dairesi			

Reis Hacı Yusuf Ağa	
Katib Mehmet Rıfat Efendi Tabib Toma Efendi Sandık Emmini Haralambo Efendi A'za Molla Mehmet Efendi	A'za Hüseyin Efendi A'za Mehmet Efendi A'za Kiryanos Efendi A'za Avram Efendi
Zira'at Komisyonu	
Reis Toramanoğlu Haralambo Efendi	
A'za Ahmed Efendi A'za Pandeli Efendi A'za Hüseyin Ağa	A'za Kiryanos Efendi Katib Vehbi Hüseyin Efendi Odacı Pandeli

(207)

Mekteb-i İbtidaiye	
Mu'allim-i Evvel Hasan Efendi	Mu'allim-i Sani Mehmet Efendi
Zabıta İdaresi	
Zabıta Me'muru Hafız İlhami Efendi	Polis Me'muru Karabet Efendi
Zira'at ve Ticaret Odası	
Reis Toramanoğlu Haralambo Efendi	
A'za Hacı Yusuf Ağa A'za Pandelaki Efendi A'za Hüseyin Ağa	A'za Mustafa Ağa A'za Mehmet Ağa A'za Petro Efendi
Bazı Me'murin	
Telgraf ve Posta Müdürü Servet Efendi Mal Müdürü Mu'avini İbrahim Efendi Refiki Ali Efendi Sandık Emmini Sadık Efendi Orman Süvari Korucusu Zeynel Abidin Efendi Orman Piyade Korucusu Ahmed Muhtar Efendi Orman Ondalık Me'muru Hacı Raşid Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Hüsameddin Efendi	
KAZA HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Nüfus ve Emakin – Bayındır Kazası (9843)ü zükür ve (9202)si inas olmak üzere((19045)İslam ve (1767)si	

(208)

zükür ve (1471)i inas olarak (3238) Rum ve (141)i zükür ve (124)i inas olarak (265)i Ermeni ve (1)i Bulgar ve (1)i Katolik ve (11)i Protestan ki cem'an (22160) nüfus ve beş bin üç yüz seksen emakini havidir.	
Nüfus Vukuatı – Bayındır Kazasında geçen bir sene zarfında (223)ü zükür ve (217)si inas olmak üzere (140) tevlidat vee (187)i zükür ve (148) inas olarak (334) vefayat ve (184) münakehat vuku' bulmuştur.	
BERGAMA KAZASI	
Me'murin Kaza	
Ka'imakam Nizameddin Bey Mütamayiz	
Naib Osman Efendi Müftü Hacı İzzet Efendi	Mal Müdürü Ahmed Hamdi Efendi Tahrirat Katibi Ali Fehmi Efendi

Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü ve Tahrirat Katibi Efendiler Metropolit ve Angelos Efendi	Hacı İbrahim Efendi Mustafa Efendi Yordan Efendi	A'za-yı Muntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			

(209)

A'za Mehmet Salim Efendi A'za Mihalaki Avramiri Efendi Eytam Müdürü Ethem Efendi Şer'iyye Katibi Nuri Efendi Şer'iyye Mukayyidi Mehmet Efendi	Başkatip Hüseyin Efendi Katib-i Sani Sadık Efendi Müstantik Mu'avini Agop Efendi Mukavelet Muharriri Hilmi Efendi Mu'avini Mustafa Efendi
Mübaşir: Halil ve Necip Ağalar	
Daire-i Belediye	
Reis Süleyman Efendi	
A'za Hasan Efendi A'za Rıza Efendi A'za Halil Ağa	A'za Todoraki Efendi Tabib Kamil Efendi Katibi ve Sandık Emmini İbrahim Efendi
Komiser Şükrü Ağa ve Hacı Mustafa Bey ve Kosti Ağa	
Ma'arif Komisyonu	
Reis Hüseyin Efendi A'za Paşazade Mustafa Ağa A'za Halil Efendi	A'za Mehmet Ağa A'za Mehmet Efendi Katib Mustafa Efendi
Ba'zı Me'murin	
Tapu Katibi Sadeddin Efendi Evkaf Vekili Mustafa Efendi Tahrirat Katibi Mu'avini Hakkı Efendi Sandık Emmini Ömer Efendi Mal Müdürü Mu'avini Abidin Efendi Mal Müdürü Refiki Ahmet Efendi	Duyun-ı Umumiye Me'muru Ahmet Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Hasan Efendi Nüfus Me'muru Tahir Ağa Nüfus Mu'avini Şerif Efendi Orman Süvari Me'muru Osman Efendi Orman Tezkere Katibi Arif Efendi

(210)

Zira'at Sandığı İdaresi	
Reis; Münhall Muhasebe Katibi Mustafa Efendi Muhasebe Katibi Rafiki Agop Efendi	A'za Mehmet Efendi A'za Çamköylü Hacı Mustafa Efendi A'za Uzunoğlu Todoraki Efendi
Zira'at ve Ticaret Odası	
Reis Ömer Ağa	
A'za Hamamcızade Mehmet Efendi A'za Hacı Mustafa Efendi	A'za Uzunoğlu Todoraki Efendi A'za Hüseyin Aski Efendi
Gureba Hastanesi Heyet-i İdaresi	
Reis Hacı İbrahim Efendi	A'za Osman Ağa

A'za Mustafa Efendi A'za Hacı İbrahim Ağa A'za Osman Efendi A'za İsa Bey A'za Ali Bey	A'za Ahmet Ağa A'za Hüseyin Efendi Katib Mehmet Efendi Sanduk Emmini Hacı Ömer Efendi Tabib Kamil Efendi
Mekteb-i Rüşdiye	
Mu'allim-i Evvel Halil Efendi Mu'allim-i Sani Mehmet Nuri Efendi	Rika' Mu'allimi Mustafa Efendi Sülüs " Şerif Ahmet "
Mekatib-i İbtidai	
Mu'allim-i Evvel Ali Efendi Mu'allim-i Sani İsmail Efendi	Mu'allim-i Salise Mustafa Efendi Mu'allim-i Rabi' Mehmet ve Halil Efendiler
BERGAMA KAZASINDA BULUNAN ASHAB-I RÜTBE VE NİŞAN	

(211)

211 - Esami -	Rüteb -	Tarih
Dera'lyeli Mustafa Efendi -	Devriye Ru'usu -	Gurre Zilkade Sene 85
Bergamalı Mehmet Rasih Efendi -	Devriye Ru'usu -	29 Şevval Sene 1300
Ayazmend Hanedanından İbrahim Remzi Bey -	Salise -	Gurre Zilkade Sene 84
Ayazmend Hanedanından Hasan Şinasi Bey -	Salise -	3 Cumade'l-Ula Sene 1300
BERGAMA KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT		
Mevki' Coğrafi ve Kura - Bergama Kazası şimalen; Karasu Sancağı şarken; Soma ve Manisa Kazaları cenuben; Menemen Kazası ve Çandarlı Körfezi garben; Adalar Denizi ile mahdud ve Nevahi-i Bergama, Ilıca-i Bergama, Ayazmend, Kozak, Dikili, Çandarlı, Kilise Köy namları ile yedi nahiye muhtevidir.		
Nüfus-ı Kaza - (39330)ı zükür (34356)sı inas olarak (13286) nüfusu havi olup bunun (33697)si zükür (28889)i inas olmak üzere (61586)'sı Müslüm ve (5740)ı zükür ve (4536)'sı inas olarak (10276)sı Rum ve (340)ı zükür ve inas olarak (787)si Ermeni ve (142) zükür (116)sı inas olmak üzere (258)i yabancı Bulgar ve (243)ü zükür ve (252)si inas olarak (495)i Yahudi ve (52)si zükür ve (24)ü inas olarak (76)sı Ecnebi ve (116)sı zükür (92)si inas olmak üzere (208) kıbtidir.		
Merkez Kaza - İzmir şehrinin cihet-i şimaliyesinde ve 39 derece 6 dakika arz-ı şimalide ve 24 derece 50 dakika		

(212)

tul-ı şarkıde vaki' ve (13352)si zükür ve (9687)si inas olmak üzere (23039) nüfusu ve güzel bir Hükümet Konağı ile (4229) emakini cami ve sath-ı bahrdan (63) metre mürtefi' Bergama Kazasıdır. Nefs-i Kasaba vasi' ve münbit bir ovaya nazır ve dağ eteklerinde vaki'dir.
Kura ve Emekini - Ma' Nevahi-i Bergama Kazasının (173) pare karyesi ve (69) aded mahallesi ve (15453) emekini vardır. Bunların (49) mahalle ve (167) karyesiyle (0000) hanesi İslam ve (17) mahalle ve (6) karyesiyle (2357) hanesi Rum ve (2) mahalle ve (190) hanesi Ermeni ve bir mahalle ve (90) hanesi Yahudi'dir.
Panayır ve Pazarlar - Bergama Kazasında ahz ü i'ta için panayırlar olmayıp yalnız Bergama Kazasında her hafta Pazartesi günleri umumi pazar yapılır. Bu pazara civar nevahi ve kuradan enva'i mahsulat araziye ve hayvanat götürülür.

Meskukat – Bergama Kazasında meskukatın derece-i kıymet-i mütedavilesi lira-yı Osmani (178) ve sim mecidi (33) ve İngiliz lirası (195) ve Fransız lirası (155) kuruş ve metelik (17) buçuk para itibariyledir.

Nüfus Vukuatı – Bergama Kazasında geçen üç yüz on sene-i maliyesi zarfında (41)i zükür ve (63)ü inas olarak (130) nüfus müceddeden defter-i nüfusa kayıt edilmiştir.

Sene-i merkumede (551)i zükür ve (578)i inas olmak üzere (1129) tevlidat ve (232)si zükür ve (213)ü inas

(213)

olmak üzere (445) vefayat ve (326) münakehat ve (168) talik vuku' bulmuştur.

Kazanın Mu'amelat- ı Ticariyesi – Senevi her kilesi yetmiş dört kıyye itibar ile yüz elli dört bin kile hinta ve altmış kıyye i'tibar ile yüz otuz beş bin dört yüz kile şa'ir ve yetmiş beş bin kantar palamut ve yetmiş dört bin dokuz yüz elli kantar pamuk kozası ve doksan üç bin kantar bakla ve üç bin kantar nohuttan ibarettir.

Ormanlar – Bergama Kazası Ormanlarında Gürgen ve Kayın ve Meşe ve Çam vesai're eşcar bulunmakda isede eşcar-ı mezkureden keresteliğe salih olan Çam ağaçlarından yalnız serfiyat-ı dahiliye için Tahtacı Aşireti tarafından parakende suretiyle ebniyye kerestesi i'mal edilmektedir. Ormanlarda hazarhane olmadığından ihracatı yoktur. Senevi yetmiş bin kuruş raddesinde orman hasılatı vuku' bulmaktadır.

Arazi – Ma'a Nevahi-i Bergama Kazası dahilinde elli bin kıt'ada bir milyon dönüm miktar arazi-i mezru'a ve yüz yirmi üç kıt'ada altmış bin dönüm miktar mer'i vardır.

Vesa'it-i Nakliye – Kaza-i mezkurde manda, öküz, barger arabaları ile deve, bargir ve ester gibi vesa'it-i nakliye mevcuttur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Aşağıkırklar, Bölcek, Demirciboğazı, Karaçatmalık, Tahtacı, Çar nam-ı diğeri Kaleardı, Sazçiftlik, Sarıcalar,

(214)

Kalarga, Kararespe, Kapukaya, İncecikler, Karakocası, Göcikli, Muhacirhamzalı, Napaz, Narlıdere, Eskeni, Belkezava, Babasağır, Yağcıbedir, Çakıroğlu, Yağcıbedir Yanıgöde, Yanıgöde Ondarık, Yukarıkırklar

İLİCA-İ BERGAMA NAHİYESİ

Müdür Osman Efendi
Naib Mustafa Efendi
Vergi Katibi Halil Efendi

Tahrirat Katibi Ali Efendi
A'za Kadri ve Ali Ağa
A'za Papazoğlu Yusuf

NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Kura – Ilıca-i Bergama Nahiyesi Bergama Kasabasının cihet-i şarkisinde olup şimalen; Soma Kazası ve Karasu Sancağı cenuben; Nevahi-i Bergama, garben; Nefs-i Bergama Nahiyesi, şarken; yine Soma Kazası ile mahdud ve (39) karyeye muhtevidir. Merkez Nahiyeye Bergama'nın cihet-i şarkisinde ve 39 derece 4 dakika arz-ı şimalide ve 25 derece 1 dakika tul-ı şarkide vaki' Zağnos Karyesidir.

Nüfus ve Emakin – Nahiyeye-i mezkure (5135)i zükür ve (4831)i inas olarak (9969) nüfusu havi olup bunun (5011)i zükür ve (4641)i inas olmak üzere (9652) Müslim ve (124)ü zükür ve (193)ü inas olarak (317)si Rum'dur. Dahil Nahiyede (2092) emakin vardır.

(215)

Panayır ve Pazarlar – Dahil Nahiyyede umumi olarak Pazar ve panayır yoktur. Meskukat – Ilıca-i Bergama Nahiyyesinde meskukatın derece-i kıymet-i mütedavilesi Lira-yı Osmani (178) ve Sim mecidiye (33) ve İngiliz Lirası (195) ve Fransız lirası (155) kuruş i'tibarıyla. Nüfus Vukuatı – Nahiye-i mezkurede geçen 311 sene-i maliyesi zarfında (9)u zükür ve (11)i inas olarak (20) nüfus müceddeden nüfus defterine kayıt olunmuştur. Sene-i merkumede (99)u zükür ve (101)i inas olmak üzere (200) tevliyat (35)i zükür ve (31)i inas olmak (66) vefayat (43) münakehat ve (28) talik ve vuku' bulmuştur. Zira'at ve Ticaret – Hububat-ı mütenevvi' pamuk, susam, afyon, tütün, yağ ve zeytin husule gelir ve alınır satılır. İmaret-i Belediye – Geçen sene Sarıcalar ile Cabir Karyeleri arasında üç yüz arşın kaldırım yapılmıştır.
İLİCA-İ BERGAMA NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ Avanlar, Doğancıyuva, Öksütler, Akçenger, Elhadili, Örenli, Ahmedbeyli, Ayas, Baklalık, Karakeçili, Bölcek, Paşa, Tahtacı, Çayır Nam-ı Diğer İlginderesi, Çit, Çaltı,

(216)

Kuruinşehir, Çamoba, Çaltukçı, Çürükbağlar, Hristiyan, Doğancı, Dere, Zağnos, Sarıcaoğlu, Tarmanlar, Alibeyli, Kirozlar, Kozluca, Kapukaya Tahtacı, Karakocalı, Yoğurtdöken, Kıldonlu, Çobanlar, Karakeçeli, Çaltıkoru, Kırcalarbaş, Kırcalar, Katrancı, Göçenderesi, Yordanlı, Yalnızdam,	
AYAZMEND NAHİYESİ	
Müdür Kamil Efendi Naib Ali Efendi Tahrirat Katibi Sabri Efendi Vergi Katibi Mustafa Efendi Rüsumat Me'muru Hasan Efendi	A'za Baltazade Hacı Mehmet Ağa A'za Akhisarlı Nikolaki Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Mehmet Efendi Belediye Reisi Hakkı Efendi Belediye Katibi Hüseyin Efendi
NAHİYE HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Ayazmend Nahiyesi Bergama Kazasının cihet-i şimalisinde olup cenuben; Ayvalık Kazası Emrudabad Nahiyesi, Şarkan; Midilli Ceziresi ve garben; Kozak Nahiyesi ile mahdud ve (18) karyeye muhtevidir. Merkez Nahiyesi Bergama'nın cihet-i şimalisinde ve (40) derece arz-ı şimalide ve Bergama'ya on sa'at mesafede vaki' Ayazmend Kasabasıdır	

(217)

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkure (2506)sı zükür ve (2426)sı inas olmak üzere (4932) nüfus havi olup bunun (4783)ü İslam ve (149)u Rum'dur. Dahil nahiyyede (1082) emakin vardır. Panayır ve Pazarlar – Nahiye-i mezkurda ahz ü i'ta için mahsus panayır ve pazar kurulmaz. Meskukat - Ayazmend Nahiyyesinde meskukatın derece-i kıymet-i mütedavilesi Lira-yı Osmani (178) ve Sim mecidiye (33) ve İngiliz Lirası (195) ve Fransız lirası (155) kuruş i'tibarıyla. Nüfus Vukuatı – Nahiye-i mezkurede geçen üç yüz on bir sene-i maliyesi zarfında (42)i
--

zükür ve (39)u inas olmak üzere (81) tevlidat ve (24) zükür ve (20)si inas olmak üzere (44) vefayat ve (31) münakehat (22) talik vuku' bulmuştur.

Zira'at ve Ticaret – Hububat-ı mütenevvi' ve pamuk, susam, darı bostan, tütün, zeytin, palamut, vesaire husule gelir ve alınır ve satılır.

AYAZMEND NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Adaburunu, Ağilderesi, Üçkaya ağaç, Bulutçeşme, Beşiktepe, Çukuralanı, Çakmak, Dibekderesi, Salihler, Arablar, Kansız, Karacalar, Mezarardı, Kıratlıbaskaya, Karakuyu, Tahtacı, Kavakalanı, Gemite, Osmaniye.

(218)

ÇANDARLI NAHİYESİ	
Me'murin Nahiye	
Müdür Vekili Hasan Efendi	
Naib Mustafa Şükrü Efendi Vergi Katibi Osman Efendi	Tahrirat Katibi Sezai Efendi Belediye Reisi Hacı Mehmet Efendi,
Meclis Azası	Belediye Azası
Aşıkzade Ali Ağa Tevfik Bey Menco Kahya	Hacı Mehmet Efendi Hacı Ömer Ağa Hristofa
B'azı Me'murun	
Liman Reisi Yüzbaşı Hacı Mehmet Efendi M 5 Rusya ve Girid Madalyaları Rüsumat Me'muru Osman Efendi Rüsumat Katibi Cemal Efendi Duyun-ı Umumiye Müdürü Salih Efendi Duyun-ı Umumiye Katibi İbrahim Edhem Efendi Vakıf-ı Memleha Me'muru Sıdkı Efendi	
NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Çandarlı Nahiyesi Bergama'nın cenub-ı cihetinde vaki' olup şimalen; Dikili, şarkan; Kilise Nahiyeleri, cenuben; Kendi namındaki körfez ve garben; Midilli Boğazının mahreci ile mahdud ve (15) karyeye muhtevidir.	

(219)

Merkez Nahiye İzmir'e 50 mil ba'dede ve Çandarlı Körfezinin sahil-i şimalisinde ve 28 derece 3 dakika arz-ı şimalide ve 24 derece 33 dakika tul-i şarkıde vaki' Çandarlı Kasabasıdır.

Nüfus ve Emakin – Çandarlı Nahiyesi (2331)i zükür ve (2231)i inas olarak (4549) nüfus havi olup bunun (1797)si zükür (1716)sı inas olmak üzere (3513)ü Müslüm ve (534)ü zükür ve (502)si inas olarak (1036)sı Rum'dur. Dahil Nahiye (1047) emakin vardır.

Panayır ve Pazarlar – Dahil Nahiye (1047) emakin vardır.

Meskukat – Çandarlı Nahiyesinde meskukatın derece-i kıymet mütedavilesi Lira-yı Osmani (178) ve Sim mecidiye (33) ve İngiliz Lirası (195) ve Fransız lirası (155) kuruş i'tibarıyladır.

Nüfus Vukuatı – Nahiye-i mezkurda geçen 311 senesi zarfında (31)i zükür ve (36) sı inas olmak üzere (67) tevlidat ve (22)si zükür ve (18)i inas olmak üzere (40) vefayat ve (230) münakehat ve (11) talik vuku' bulmuştur.

Zira'at ve Ticaret – Hububat-ı mütenevvi' pamuk, susam, tütün, zeytin yağından ibarettir.

Nefs-i Çandarlı ile vakf-ı memlehasında her sene on milyon cedid kıyye tuz i'mal edilip sarf olunmaktadır.

(220)

ÇANDARLI NAHİYESİ HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Aşağıçaltan, Uzunburun, Elbedir, Ancanos, Nam diğeri Yenice, Tilkitepesi, Demirtaş, Hasanağa, Hamidiye, Dertkarın, Dikilitaş, Sultaniye, Katıralanı, Merdibanlı, Yukarı	
DİKİLİ NAHİYESİ	
Müdür İbrahim Edhem Efendi	
Naib Hacı Nuri Efendi Vergi Katibi Mustafa Hamdi Efendi	Tahrirat Katibi Mehmet Şükrü Efendi Zabıta Me'muru Hüseyin Çavuş
Nahiye Meclisi A'zası	
Hacı Mehmet Efendi Receb Ağa	Mehmet Ali Ağa Telme Hozaharya
Belediye Dairesi	
Reis Nikolaki Efendi A'za Kıstı Efendi A'za Dimitri Toroma Efendi A'za Nikola	Katib Mehmet Faik Efendi Tabib Kıstı Hıristofa Efendi Komiser Ahmet Ağa
Rüsumat Dairesi	
Me'mur Hasib Efendi Katib Salih Ata Efendi Mubassır Hulisi Efendi	Kantarcı Osman Ağa Kolcu Nefer 4
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Me'mur İsmail Adil Efendi	Kolcu Nefer 1

(221)

Liman İdaresi	
Reis Binbaşı İsmail Efendi M 5 A 4 Girit ve Kırım Gümüş Madalyaları Çavuş Danun Efendi	
Telgraf ve Posta İdaresi	
Me'mur Antuan Halacyan Efendi	
Muvassıl-ı Muharrerat Fehmi Efendi	Çavuş Hacı Hasan Ağa
Fener İdaresi	
Onbaşı Mahmut Ağa	Refiki Asım Ağa
NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Dikili Nahiyesi Bergama'nın cihet-i şarkisinde olup şimalen; Ayazmend ve Kozak ve şarkan; Bergama cenuben; Çandarlı Nahiyesiyle mahdud ve garben; Midilli Boğazı ile muhat olup (14) karyeye muhtevidir.	
Merkez Nahiye – İzmir'e bahren 54 mil mesafede ve Bergama'nın 2 buçuk sa'at bad'ı cenubisinde ve Midilli Ceziresi karşısında ve sahilde 39 derece 7 dakika arz-ı şimalide 24 derece 32 dakika tul-ı şarkide vaki' Dikili Kasabasıdır.	
Nüfus ve Emakin – Dikili Nahiyesi (2541)i zükür ve (2258)i inas olarak (4799) nüfus havi olup bunun (1656)sı zükür ve (1494)ü inas olmak üzere	

(222)

(3150) Müslim ve (885)i zükür ve (764)ü inas olarak (1649)u Rum'dur. Dahil Nahiyyede (1091) emakin vardır.
Panayır ve Pazarlar – Dahil Nahiyyede ahz ü i'ta için panayır olmayıp yalnız merkez nahiyyede Pazar günleri umumi pazar kurulmaktadır.
Meskukat – Dikili Nahiyyesinde Meskukatın derece-i kıymet mütedavilesi Lira-yı Osmani (178) ve Sim mecidiye (33) ve İngiliz Lirası (195) ve Fransız lirası (155) kuruş i'tibariyledir.
Nüfus Vukuatı – Nahiye-i mezkurda geçen 311 sene-i maliyesi zarfında (30) zükür ve (34)ü inas olmak üzere (64) tevlidat ve (26)si zükür ve (19)u inas olmak üzere (45) vefayat ve (30) münakehat ve (21) talak vuku' bulmuştur.
DİKİLİ NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ
İsmailer, Beğeller, Kasriye, Çağlan, Ancanus, Elbidir, Samanlık, Kabakum, Kocaoba, Kızılçukur, Nebiler, Mazlı, Yenice, İslamlar, Demirciler
KOZAK NAHİYESİ
Me'murin Nahiye
Müdür İbrahim Edhem Efendi

(223)

Naib Ali Efendi Tahrirat Katibi Fahri Efendi Vergi Katibi Rafet Efendi	A'za Veyselöglü Süleyman Ağa A'za Molla Receb Efendi A'za Kabzımal Hacı Mehmet Efendi
NAHİYE HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Kozak Nahiyesi Bergama Kazasının cihet-i garbisinde olup şarkan; Zağnos ve Ayranda Nahiyyeleri ve şimalen; mezra ve Göktepe dağları ve Kemer Kazası ve garben; Ayvalık ve Ayazmend Nahiyesi ile mahdud ve (18) karyeye muhtevidir. Merkez Nahiye Bergama'nın cihet-i garbiyesinde ve dört sa'at mesafede vaki'i Yukarıbey Karyesidir.	
Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkure sırf İslam ve (3068)i zükür ve (2974)ü sı inas olmak üzere (6042) nüfusu (1036) emakin havidir.	
Nüfus Vukuatı – Geçen sene (50) zükür ve (52) inas olmak üzere (102) tevlidat ve (19)si zükür (22) inas olmak üzere (41) vefayat ve (39) münakehat ve (21) talak vuku' bulmuştur.	
Panayır ve Pazarlar – Dahil Nahiyyede panayır ve pazar yoktur.	
Meskukat – Meskukatın derece-i kıymet mütedavilesi Lira-yı Osmani (178) ve Sim mecidiye (33) ve İngiliz Lirası (195) ve Fransız lirası (155) kuruş i'tibariyladır.	
Zira'at ve Ticaret – Hububat-ı mütenevvi' darı, bostan	

(224)

tütün, palamut, fıstık vesa'ire husule gelir ve alınır satılır.	
KOZAK NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ	
Okçular, Aşağıcumalı, Ayvatlar, Aşağıbey, Bağyüzü, Demircideresi, Terzihaliller, Teke, Çamhavlu, Hisar, Hacıhamzalar, Solaklar, Kıranlı, Karaveliler, Kaplan, Göbeller, Yukarı Cuma	
KİLİSE NAHİYESİ	
Zabıta Me'muru Süleyman Efendi	Naib Mustafa Efendi

NAHİYE HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Kura – Bu nahiye Bergama Kazasını Kısım-ı cenubiyesinde olup; şimalen Bergama yani Kınık Kasabası ve Nefs-i Bergama şarkan; Manisa Kazası, cenuben; Menemen Kazası garben; Çandarlı Nahiyesi ile mahdud ve (16) karyeye muhtevidir.

Merkez nahiye Bergama cenubinde ve Çandarlı Körfezinin cihet-i şerkisinde ve sahile pek uzak olmayan bir mevkide ve 38 derece 57 dakika arz-ı şimalide ve 24 derece 44 dakika tul-ı şerkide vaki' Kilise köyüdür.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkure (1945)i zükür ve (1972)si inas olmak üzere (3917) İslam ve (190)ı zükür ve (316)sı inas olmak üzere (506) Rum ki cem'an (4423) nüfus ve (1196) emakini havidir.

(225)

Nüfus Vuku'ati – Nahiye-i mezkurde 40'ı zükür ve 49'u inas olarak 89 tevliyat 23'ü zükür 21 inas olarak 44 vefayat ve 30 münakehat ve 18 talak vuku' bulmuştur.

Bu nahiye nefsi-i Bergama Demirinin bir kısmı demek olup ahval-i sa'iresi Bergama gibidir.

KİLİSE NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Eğrigöl, Aşağışakran, Buz, Bahçedere, Beşkuyu, Uurlamış, Öküz, Tekeçaçan, Tekederesi, Cevablı, Culhalar, Eskeni, Çalıbahçe, Sarıdere, Kurfalı, Koyuneli, Kilimalanı, Yukarışakran

NEVAH-İ BERGAMA NAHİYESİ

Müdür Abdülaziz Efendi

Naib Ömer Hulusi Efendi

Vergi Katibi Ferhad Efendi

Tahrirat Katibi Ahmet Hamdi Efendi

Sandık Emni Sadık Efendi

A'za Hacı Süleyman Ağa

A'za Hacı Ali Ağa

A'za Hacı Hüseyin Ağa

A'za Hacı Mehmet Ağa

Belediye Dairesi

Reis Ahmet Nazif Efendi

Katib Mehmet Azmi Efendi

Komiser Celal Bey

A'za Hacı Süleyman Ağa

A'za Hacı Mehmet ve Hüseyin Ağa

A'za Yorgi Ağa

Duyun-ı Umumiye İdaresi

(226)

Me'mur Ahmed Hamdi Efendi

Kolcu Himmet Ağa

NAHİYE HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Kura – Bu nahiye Bergama Kazasını cihet-i şarkıyesinde olup şimalen; Ilıca-i Bergama, şarkan Soma Kazası cenuben; Manisa garben; Bergama ile mahdud ve (35) karyeye mutevidir. Merkez nahiye Kınık Kasabasına bir çaryek mesafede ve (39) derece (2) dakika tul-i şarkide vaki' Poyacık kasabasıdır.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkure (7889)u zükür ve (7661)i inas olarak (15550) nüfusu havi olup bunun (6666)ı zükür ve (6340)i inas olmak üzere (13006) Müslim ve (1733)ü zükür ve (1005)i inas olmak üzere (2038) Rum ve (190)ı zükür ve (316)ı inas olarak (506) Ermeni'dir.

Nüfus Vukuati – Üç yüz on bir senesi zarfında (113) zükür ve (121) inas olmak üzere (234) tevliyat ve (59) münakehat ve (26) talak vuku' bulmuştur

NEVAH-İ BERGAMA NAHİYESİ MERBUT KURANIN ESAMİSİ

İnceoğlu Berhen, İbrahimoğlu, Örtülü, Alacalar, İnalani Tahtacı, Armağanlar, Esenli,

Balabanlı, Bağalanı, Bademalanı, Büyükbacınbi, Teğelti, Çiftlik, Çan, Çam, Hamzahavaca, Dünderlı, Değirmencielı, Sedcahli, Soğancı,

(227)

Cumalı, Dağıstan, Aşkvan, Işıklar, Karacaalı, Kocaömerli, Karacezerli, Kodakburunu, Karatekeli Nam-ı Diğerı Gölçük, Köşeler, Masdaklar, Musacalı, Gökmerim, Yayakebir, Yaylacık, Hardal, Yaylalar.			
TİRE KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Osman Nuri Efendi Mütamayız A 4 M 4			
Naib Mehmet Emin Efendi Müftü Mehmet Hilmi Efendi Mal Müdürü Mehmet Emin Efendi		Tahrirat Katibi Hüseyin Şükrü Efendi Sandık Emını Hafız Mustafa Efendi Evkaf Vekili Şükrü Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib Efendi Müftü Efendi Mal Müdürü Efendi Nakib Mehmet Halli Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Şerifzade Hacı Mehmet Efendi Kapıcıbaşı Hüseyin Beyzade Hacı Mehmet Bey Fındıkoğlu Nikolaki ve Çalbon Efendiler	A'za-yı Muntehabe
Mahkeme-i Şer'iyye Kalemi			
Şer'iyye Katibi Ahmet Efendi Mukayyid Necip Efendi		Eytam Müdürü Faik Efendi Muhzır Mustafa ve Halil Hüseyin Efendi	

(228)

Mahkeme-i Bidayet	
Reis Naib Efendi	
Bakkalzade Hacı Mustafa Efendi Hahamoğlu Hayim Seban Efendi A’za Mülazımı Süleyman Efendi Mukavelet Muharriri Hüseyin “	Başkatip Şerif Nadir Efendi Saniye Katib-i Sani Mehmet Şerif Efendi Müstantik Mu’avini Nakib “ Mübaşir Hacı Tahir ve Rasim Efendiler
Ma’ Tahrir ve Vergi İdaresi	
Mal Müdürü Mu’avini Ahmet Efendi Refiki Osman Efendi	Muhammin Hacı Hafız Mehmet Efendi Muhammin Hacı Ahmet Efendi
Tapu İdaresi	
Tapu Katibi Hafız Mehmet Efendi	Yoklama Tahsildarı Süleyman Efendi
Nüfus İdaresi	
Nüfus Me’muru İsmail Hakkı Efendi Katib İbrahim Bey	
Daire-i Belediye	
Reis Helvacızade Hafız Mehmet Efendi	
A’za Kolcuzade Kamil Efendi A’za Hacı Hasan Alizade Hacı A’za Mustafa Efendi A’za Hamamcı Hacı Ali Molla A’za Fenalzade Hacı Süleyman Efendi	A’za Muratoğlu Yorgaki Efendi A’za Şabanoğlu Hacı Mişon Efendi Tabib Leon Danon Efendi M 5 Komiser Fethi ve Mehmet Efendi ve Hasan ve Dimitri Efendiler

Katib ve Sandık Emni Ali Necip Efendi	Eczacı Espiro Efendi
---------------------------------------	----------------------

(229)

Zira'at Bank Sandığı İdaresi	
Reis Hacı Hafız Mehmet Efendi A'za Hamamcı Hacı Ali Molla A'za Ganizade Hacı Süleyman Efendi	A'za Şişenzade Mehmet Efendi Muhasebe Katibi Andon Edip Efendi Refiki Halim Efendi
Zira'at ve Ticaret Odası	
Reis Kolcuzade Kamil Efendi	
A'za Şişenzade Mehmet Efendi A'za Tahir Efendi A'za Hattatzade Mehmet Efendi	A'za Hacı Hafız Mehmet Efendi A'za Nikolaki Efendi A'za Çalbon Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Müftü Efendi	
A'za Hacı Mustafa Efendi A'za Kamil Efendi A'za Havacızade Süleyman Efendi	A'za Hafız Ahmet Efendi A'za Hacı Ahmet Efendi Efendi Katib Ahmet Efendi
Mekatib-i İbtidaiye Mu'allimini	
Şarkiye Mektebi Mu'allim-i Evvel Emin Efendi Şarkiye Mektebi Mu'allim-i Sanisi Ahmet Efendi Şarkiye Mektebi Mu'allim-i Salise Mehmet Efendi Feyziye Meketib-i Mu'allim-i Evvel Ali Efendi	Kavakdibi Mu'allim-i Evvel Ahmet Efendi Kavakdibi Mu'allim-i Sanisi Mehmet Efendi Kavakdibi Mu'allim-i Salise Hafız Ahmet Efendi
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Me'mur Abdülhalim Efendi Reji Me'muru Abdülmesih Efendi	Katibi Eşref Efendi Salise M 4

(230)

Gureba Hastahanesi	
Müdür Serbanzade Hacı Sadık Efendi A'za Şeyh Mustafazade Hacı Mustafa ve Mustafa Ali Efendi	
Telgraf ve Posta İdaresi	
Müdür Mustafa Lütfi Efendi Müvezzi' Adem Efendi	
Zabıta Dairesi	
Yüzbaşı Hurşid Bey A 4 M 4 Çavuş, Onbaşı, Bölük Emni, Neferat 2 5 1 24	
Fırka-i Tahsiliye	
Piyade Onbaşı, Piyade Nefer, Süvari Nefer 1 3 3	
Me'murin-i Askeriye	
Kırk Yedinci Alayın Üçüncü Tire Redif Taburu	
Binbaşı Abdülfetih Efendi M 4 Kırım, Dağ, Rusya ve İftihar Madalyaları	

Kolağası Osman Efendi
Katibi Hacı Mustafa Efendi M 5
Tüfenkçi Hüseyin Usta
Depo Me'muru (Münhall)
Birinci Bölükte Yüzbaşı Hasan Vasıf Bey M 5
Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani Rıfat Efendi

(231)

İkinci Bölükte Yüzbaşı Murtaza Ağa
İkinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Salim Ağa
İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani Abdullah Efendi
Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Salih Efendi
Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Ali Efendi
Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Süleyman Efendi
Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Osman Ağa
Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Abdullah Efendi

Dahil Kazada Bulunan Ashab-ı Rütbe

Hacı Şerifzade Hacı Mehmet Efendi
Kapıcıbaşı Fi 15 Cemaziye'l-evvel Sene 96

TİRE KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Kura – Tire Kazası Şimalen; Bayındır ve Ödemiş, şarkan; Ödemiş, cenuben; Aydın Kazaları ve garben; Ayasuluğ ve Torbalı Nahiyelele ile mahdud ve (87) karyeye muhtevidir.

Nüfus ve Emakin – Tire Kazası'nın zükür ve inas nüfusu (30134)ü İslam ve (2470)i Rum ve (12)si Ermeni ve (108)i Bulgar ve (1060)ı Musevi olmak üzere cem'an (33772) adet olduğu gibi dahil kazada (7742) emakin vardır.

Panayır ve Pazarlar – Kaza-i mezkurda alışveriş için

(232)

panayır olmayıp yalnız merkez kaza olan Tire Kasabasında her hafta Pazartesi günleri pazar kurulur.

Meskukat – Bu kazada dahi İzmir gibi Sim mecidiye (33) ve Lira-yı Osmani (178) kuruşa beyne'n-nas tedavül eder.

Ahval-i Arazı – Tire Kazası arazisi ekseriyetle münbit ve mahsuldardır.

Zira'at – Kaza-i mezkurda küsüratla husule geldiği gibi Siyah kuru üzüm husule geldiği gibi hinta, arpa, darı ve emsali her nevi' hububat dahi zira'at edilir.

Ticaret ve Sanayi' – Urgan ve beledi tabir olunan döşemelik ve perdelik kumaşlar ile dokuma alaca i'mal ve her yerde olduğu gibi dahili bir takım sanayi' icra olunur. Kazanın ticareti bunlarla üzüm ve zahire ticaretinden ibarettir.

Nüfus Vukuatı – Kaza-yı mezkurda geçen bir sene zarfında (500) münakehat ve (428) vefayat ve (454) tevlidat vuku' bulmuştur.

Ma'den – Dahil Kazada imtiyazlı dört adet zımpara ma'deni vardır.

İ'maret-i Belediye ve Mebani – Dahil Kazada bir sene zarfında (5764) metre kaldırım yaptırıldığı gibi müceddeden (11) ve ta'miren (126) ebniye inşa edilmiştir.

Mu'amelat-ı Muhakem – Mahalli Bidayet Mahkemesinin bir senelik mu'amelatı (498) işten ibarettir.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ	
Akkoyunlu, Abdal, Urfalı, Ayaklıkırı, Alacalı, Arpacılar, Akçaşehir, Ortaköy, Alaylı, Özgoz, Arpaderesi, Eğridere, Boğaz, Bülbülderesi, Bozköy, Büyükkömürcü, Büyükkemerdere, Boynuyoğun, Palamut, Peşrefli, Tekfur, Teke, Tekelideresi, Canbazlı, Çarıközü, Cibe, Çavuşlu, Çamköy, Çiniyeri, Çobanköy, Hasançavuşlar, Habibler, Hacımehmet Mahallesi, Hacınebi Mahallesi, Hisarlık, Halkapınar, Dar-ı Merre-i Cedid, Dağıköy, Dedeköy, Dağderesi, Dindarlı, Dereli, Dibekci, Rahmanlar, Zeama Kilise, Subaşı, Sumak, Saruhanlı, Sarılar, Dampınarı, Toplak, Toparlar, Toparanlı Çiftliği, Talum, Araplar, Işıklardere, Fate (Kıbtayan – Güktapa), Kadiyaka-i Kebr-i Kırbaş, Kurşak, Kahveci, Karaağaç, Kızılçagedik, Karaköy, Kocaaliler, Kızılcahavlı, Karaevhad, Kireli, Kürdillü, Küçükkömürcü, Küçükkömürdere, Güllüce, Küçük Kadika, Küçükburun, Kiliseli, Gümüşlü, Musalar, Mersinlidere, Meşhed, Mahmutlar, Manda, Dar-ı Merre-i Atik, Yeniçiftlik, Yemişler, Yeğenli, Yenişehir	
ÇEŞME KAZASI	
Me'murin Kaza	
Ka'imakam Cemal Bey Saniye M 5 Naib Mehmet Asaf Efendi Mevaliden Müftü Hacı Hasan Hilmi Efendi Müderris	Mal Müdürü Ali Rıza Efendi İpiskipos Teofilos Efendi Tahrirat Katibi Mustafa Seyfi Efendi

Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka’imakam Kaza			
A’za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü ve İpiskipos Efendiler Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Davudzade Ahmet Efendi Bekir ve Andon Polaki Efendiler Dimitri Mari Efendi M 5	A’za-yı Muntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A’za Şa’ban Efendi A’za Andon Civalaki Efendi Başkatib Cevad Efendi		Katib-i Sani İzzet Efendi Müstantik Mu’avini Mustafa Efendi Mukavelet Muharriri Ahmet Şevki Efendi İcra Mübaşiri Rasim ve Haşim Efendiler	
Daire-i Belediye			
Reis Vangelinoz Merika Efendi Sanayi Madalyası			
A’za Hacı Mehmet Efendi ve Mustafa Şerif Efendi M 5 ve Hacı Ali ve Kostanti Zahro ve Mihal İpsö Madaki Efendiler Katip Muharrem Efendi		Sandık Emini Nebi Efendi Tabib Yenaki Efendi Mühendis Corci Efendi Serkomiser Süleyman Ağa Komiser Mustafa ve Yusuf Ağalar	
Zira’at Bankası			
Reis (Münhall)			
A’za Hakkı Bey ve Yamazade Mehmet Efendi		Muhasebeci Katibi Ali Bey Mu’avini Süleyman Efendi	

A'za Yenaki Petridi Efendi A'za Mihal İpsos Madaki Efendi	Tahsildar Aristoteli Efendi
--	-----------------------------

(235)

A'şar İdaresi	
Me'mur İbrahim Edhem Efendi Rabi'a	Başkatibi Cemil Efendi
Ticaret ve Zira'at Odası	
Reis (Münhall)	
A'za Tütüncüzade Ahmed Efendi A'za Yemazade Mehmet Efendi A'za Yorgi Atnasyadi Efendi	A'za Mihal İpsorodaki ve Petro Çelidaki ve Yenaki Petridi Efendiler Katib Yorgaki İfonomidi Efendi
Rüsumat İdaresi	
Müdür Edhem Efendi Rabi'a Mubassır Şinasi Efendi Başkatib Osman Rahmi Efendi	Katib-i Sani İsmet Efendi Sandık Emni Nuri Efendi Kolcu ve Kazım ve Mariko Ağa
Ma'arif Komisyonu	
Reis Şaban Efendi A'za Ahmed Ragıp Efendi A'za Ali Rıza Efendi	A'za Sadık Efendi A'za Rıza Efendi A'za Hacı Ali Efendi
Mekteb-i Rüşdiye	
Mu'allim-i Evvel Hacı Ali Rıza Efendi Mu'allim-i Sani Ahmet Nazif Efendi Rika' Mu'allim-i Mustafa Seyfi Efendi	Mekteb-i İbtidaiye Mu'allim-i Evvel Hüseyin Efendi Mu'allim-i Sani Hafız Hüseyin Efendi Mu'allim-i Salis Sırrı Efendi
Ba'zı Me'murin	
Vergi Katibi Sadık Efendi	Telgraf ve Posta Müdürü Nazif Efendi

(236)

Mal Müdürü Refiki İbrahim Efendi Orman ve Ma'den Tezkere Muharriri Ahmed Nesib Efendi Nüfus Me'muru Abdullatif Efendi Nüfus Mu'avini Ali Rüştü Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Edhem Efendi Duyun-ı Umumiye İsmail Efendi Polis Komiseri Hacı Saffet Efendi M 5 Tapu Katibi Ali Hamdi Efendi	Muhaberat-ı Ecnebiye Me'muru Hristidi Efendi Sandık Emni Mehmet Celal Efendi Evkaf Vekili Ahmed Ragıp Efendi Mahkeme-i Şer'iyye Ali Hıdır Efendi Liman Reisi Nuri Bey Kurut Katibi M 5 Zabıta Me'muru Bahrem Ağa Mülazım-ı Sani Tapu Tahsildarı Yahya Haya Efendi Karantina Me'muru Ahmet Çelebi Efendi
Düvel-i Ecnebiye Konsolos Me'murları	
İngiltere Konsolos Me'muru Mösyö Dimitro ve Hacı Enamisaki Fransız Konsolos Me'muru Mösyö Alfons Mişel Flemenk Konsolos Me'muru Mösyö Alfons Mişel Yunan Konsolos Me'muru Mösyö Vitalis	
Ashab-ı Rütbe ve Nişan	
Eşrafdan Şerif Efendi M 5 - Fi 10 Rebiü'l-ahir Sene 300 Hacı Ahmet Efendi M 5 - Fi 25 Rebiü'l-ahir Sene 300 Meclis İdare A'zasından Mari Efendi M 5 – Fi 10 Rebiü'l-ahir Sene 305	

Tüccardan Kosto Delmi Efendi M 5 – Fi 25 Cemaziye'l-ahir Sene 200
ÇEŞME KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Mevki' Coğrafi ve Kura – Çeşme Kazası Şimalen; Karaburun var Tire Körfezi, şarkan; Urla ve Seferihisar Kazaları, Cenuben; Adalar Denizi, Garben; Sakız Boğazı

(237)

ile mahdud olub Alaçatı ve Yeni Nahiye namıyla iki nahiyyeye ve (12) karye ve (18) mahalleye muhtevidir. Nüfus ve Emakin – Kaza-i mezkur (1994)ü zükür ve (1868)i inas olarak (3862) İslam ve (6866)sı zükür ve (6312)si inas olarak (13178) Rum ve (75)i zükür ve (67)si inas olarak (142) Musevi ki cem'an (17182) nüfusu ve (6980) emakini havidir. Merkez Kaza – İzmir'den bahr'en (68) mil ve berren (16) sa'at mesafede ve (38) derece (18) dakika Arz-ı Şimali ve (24) derece tul-ı şarkide vaki' Çeşme Kasabasıdır. Panayır ve Pazarlar – Çeşme Kazasında panayır ve pazar yoktur. Meskukat – Bu kazada Sim mecidiye (23) ve Lira-yı Osmani (124) kuruşa tedavül eder. Zira'at ve Ticaret – Çeşme Kazasının başlıca zira'at ve ticareti bağcılık olub burada senevi (80000) Kantar Siyah ve (11.0000) Kantar razeki ve (30000) kantar çekirdeksiz kuru üzüm ile (270000) kıyye kadar zeytin ve (16000) liralık hububat-ı mütenevvi' husule gelir. Ve bunların kısm-ı küllisi ihraç olunarak mukabilinde dakik, pirinç, kahve, şeker gibi malzeme ve manifatura celb edilir. Sanayi' – Kaza-i mezkurda başlıca sanayi' olmayıp bağcılık mevsiminin gayri zamanlarda Alaçatı ve diğer nahiye merkezlerinde ve bazı hanelerde halı ve iplikden bez ve peşkir ve perdelik gibi şeyler nesc olunur.

(238)

Vesait-i Nakliye – Ester, Bergir ve merkebden ibareddir. Ilıcalar – Meşhur enam olan Çeşme Ilıcaları Çeşme Kasabasının cenub-ı şarki cihetinde ve bir sa'at mesafede vaki' olub suları (55) derece hararetde olduğu gibi bir mikdar (kibrit) ve (Klor sodyum) ve (Kibritit Sud) ve (Karbonat Desud) mürekkebat-ı madeniyesini Cami'i ve telyin-i hassasını ha'iz olmakla beraber böbrek, karaciğer ve romatizma hastalıklarına nafi'dir. İşbu ılıcaların menabi' ve su satmak ve rüsumunu almak hukuki ahiren şerefsadır olan irade-i umurun, ade-i hazret-i hilafetpenahi mukteza-yı celilince mahal-i da'ire-i belediyesine i'ta buyurulmuşdur. Nüfus Vukuatı – Çeşme Kasabasında bir sene zarfında (192) münakehat ile (391)i zükür ve (339)u inas olarak (730) tevlidat ve (280)i zükür ve (131)i inas olarak (411) vefayat vuku' bulmuşdur.
MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ
Ovacık, Ildırı, Birgi, Çeşmeköy, Zeytinler, Zeytineli, Sıradam, Kadiovacık, Karaköy, Köşe
ALAÇATI NAHİYESİ
Me'murin Nahiye
Müdür Yusuf Ziyaeddin Efendi
Tahrirat Katibi İsmail Hakkı Efendi
Vergi Katibi Emin Efendi

(239)

Nahiye Meclisi	
Reis Müdür Nahiye	
A'za Memiş Ağa Dimitri Lefteraki Efendi A'za Dimitri Arkonarakı Efendi	A'za Tahrirat Katibi Efendi A'za Todoru Verorya Efendi
Belediye Meclisi	
Reis Halil Arselan Bey	
A'za Edhem Efendi A'za Kostanti Çobna Efendi A'za Dimitro Estelyare Efendi A'za Dimitro Hacı Yenaki Efendi	A'za Andon Hacı Lafteri Efendi Katib Hüseyin Efendi Komiser Corci Efendi Diğeri Tahir Ağa
Zira'at Bank Şubesi	
Reis Hacı Yorgi Papa Oğlaki Efendi	
A'za Hacı Dimitro Kırıdi Efendi A'za Kısti Hamara Efendi A'za Nikoli Andon Kırıbi Efendi	A'za Hasan Efendi Muhasebe Katibi Hacı Arif Efendi Tahsildar Perikli Efendi
Ba'zı Me'murin	
Rüsumat Me'muru Ali Efendi	Katib Mehmet Emin Efendi
Duyun-ı Umumiye Me'muru Derviş Ahmet Efendi	
ALAÇATI NAHİYESİ HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Merkez nahiye Çeşme'nin cenub-ı şarki cihetinde vaki' ve (2) karyeye müştemildir.	

(240)

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkure (172)si zükür ve (173)ü inas olarak (345) İslam ve (5956)sı zikür ve (5726)sı inas olarak (11682) Rum'ki cem'an (12027) nüfus ve (5200) emakin havidir. Merkez nahiye Çeşme'ye (2) sa'at ba'd mesafede vaki' Alaçatı Kasabasıdır.	
ALAÇATI NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ	
Germiyan, Reisdereşi	
ÇİFTLİK NAMI DİĞERİ YENİ NAHİYE	
Müdür Mehmet Emin Ali Efendi A'za Nikoli Bakrida Efendi A'za Yani Kotonko Efendi	Tahrirat Katibi Mustafa Nadir Efendi A'za Nikola Limori Efendi A'za Nikola İsarı Efendi
Belediye Meclisi	
Reis Akesnof Pandozidi Efendi A'za Mariko Dalyancı Efendi A'za Yorgi Kombo Efendi A'za Yorgi Papa Hacı Efendi	A'za Iraki Penvezidi Efendi A'za Yani Sotiraki Efendi Katib Ahmet Efendi Komiser Yani Satane Efendi
Ba'zı Me'murin	
Rüsumat Me'muru Yaver Manuk Efendi Duyun-ı Umumiye A'idat Me'muru Yorgaki Liyodi Efendi	
YENİ NAHİYE HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	

(241)

Mevki' Coğrafi ve Kura – Nahiye-i mezkure Çeşme'nin cenub-ı cihetinde olub kura-yı merbutası yoktur.			
Nüfus ve Emakin – Yeni Nahiye (1800)ü zükür ve (1633)ü inas olmak üzere cem'an (3450) Rum nüfusu ve (850) emakin camî'dir.			
Merkez Nahiye Çeşme'ye yarım saat mesafede kain Çiftlik Kasabasıdır.			
SEFERİHİSAR KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Halil Fahreddin Bey Naib Hüseyin Hüsnü Efendi İzmir Paye-i Mücerridi Müftü Hacı Numan Efendi Mal Müdürü Hüseyin Avni Efendi Tahrirat Katibi Eşref Efendi			
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Havacızade Mustafa Efendi Gülzade Mehmet Efendi Yaylıoğlu İstemad Efendi	A'za-yı Muntehabe
Nüfus İdaresi			
Nüfus Me'muru İsmail Hakkı Efendi		Nüfus Katibi Ahmet Efendi	
Vergi ve Tapu İdaresi			

(242)

Vergi Katibi Mehmet Niyazi Efendi Tapu Katibi Ahmet Efendi	Muhammin İncizade Bekir Ağa Muhammin Boyacı Damadı Dimitri
Nafi’a Komisyonu	
Reis Ka’imakam Kaza	
A’za İsmail Hakkı Efendi A’za Havacızade Mustafa Efendi	A’za Mustafa Efendi A’za İsmet Efendi
Mekteb-i Rüşdiye ve Mekteb-i İbtidaiye	
Rüşdiye Mu’allim-i Evvel Salih Efendi İbtidaiye Mu’allim-i Evvel Ahmet Efendi	İbtidaiye Mu’allim-i Hafız Mehmed Efendi Bevvab Ömer Efendi
Ma’arif Komisyonu	
Reis Naib Efendi	
A’za Mehmet Efendi A’za Ahmed Ağa A’za Bekir Ağa	Katib MehmetAli Efendi Sandık Emmini Mustafa Efendi Tahsildar Mehmet Ali Efendi
Zira’at Komisyonu	
Reis Mehmet Ali Efendi	
A’za Hamid Efendi A’za Mustafa Efendi	A’za Abdullah Efendi A’za Tüccardan Estaso ve Hacı Nikola Efendiler
Muhacirin Komisyonu	
Reis Havacızade Mustafa Efendi A’za Bekir Ağa	Ticaret Odası Reis Mehmet Ali Efendi A’za İsmail Efendi

(243)

A'za Mehmet Ağa A'za Hacı Hüseyin Ağa A'za Nüfus Me'muru Hakkı Efendi	A'za Cemal Beyzade Abdullah Efendi A'za Estelyo Efendi A'za Mihal Efendi
Daire-i Belediye	
Reis Gülzade Mustafa Ağa A'za İsmail Efendi A'za Havacızade Mustafa Efendi A'za Estelyo Beradri Dimitri Efendi	A'za Pillioğlu İstemad Efendi A'za Tahir Ağazade Edhem Efendi Katib ve Sandık Emmini Mustafa Efendi Komiser Bekir Ağa
Ba'zı Me'murin	
Sandık Emmini Rüşdü Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Perascosi Efendi	Rüsumat Me'muru Ahmed Efendi Zabıta Me'muru Hıdır Efendi Mülazım
Vesait-i Nakliye Komisyonu	
Reis Gülzade Mustafa Ağa	
A'za Kadızade Ahmed Efendi A'za Hacı Hüseyin Ağa A'za Nazıfzade Mehmet Bey	A'za İnceoğlu Mehmet Ali Efendi A'za Katib Mustafa Efendi Baytar Hacı Hüseyin Ağa
SIĞACIK NAHİYESİ	
Müdür Ahmet Raşid Efendi	
Tahrirat Katibi Ali Rıza Efendi A'za Mehmet Efendi	A'za Hacı Mehmet Ağa A'za Kefeoğlu Mahmud Ağa
SEFERİHİSAR KAZASINA MERBUT KURANIN ESAMİSİ	
İbsili İslam, İbsili Hristiyan, Ürkmez, Ulaş, İhsaniye	

(244)

Beyler, Payallı, Tepecik, Turgut, Kuyucak, Kavacık Ma'a Kavakdere, Manastır, Hereke Ma'a Tepecik, Teraye Mahallesi, Cami'i Kebir ve Hazırlık, Hristiyan
SEFERİHİSAR KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT
Seferihisar Kazası şimalen; İzmir ve Urla şarken; Kuşadası'na tabi' Ayasluğ Nahiyesi cenuben; Kuşadası Körfezi ve Sığacık limanı garben; Çeşme Kazalarıyla mahdud ve merkez kazanın cenub-ı garbisinde ve Kester Nam-ı Limanın medhalinde vaki' Sığacık Nahiyesi ve on üç karyeye müstemildir. Dahil Kazada (1760) hane ve (198) dükkan ve (28) mağaza ve (7) fırın ve (3) hamam ve (10) değirmen ve (19) Yağhane (21) cam'i ve mescid-i şerif (19) mekteb ve (3) medrese ve (18) çeşme vardır.
Panayır ve Pazarlar – Seferihisar Kazası Urla'ya yakın ve ekser ahz ü i'ta Urla'da cari olduğundan kaza dahilinde başlıca pazar ve panayır yoktur.
Nüfus Vukuati – Seferihisar Kazası (2860)ı zükür ve (2874)ü inas olarak (5739) İslam ve (703)ü zükür ve (705)i inas olmak üzere (1408) Rum ki cem'an (7147) nüfus havidir.
Meskukat – Dahil kazada Sim mecdiye (33) ve Lira-yı Osmani (178) ve Fransız lirası (155) kuruşa tedavül etmekte ve sair meskukat dahi bu hesaba tabi' bulunmaktadır.

(245)

Mahsulat – Kazanın başlıca mahsulü üzüm olduğundan dahil kazada (123.000) mütenevvi kuru ve (55.000) kıyye yaş üzüm (16.000) kıyye şarab ile (50000) kıyye zeytin ve (10000)

kıyye zeytyağı ve (170000) kantar palamut ve meyve vesair husule gelmekde ve bunların ekseri harice satılmaktadır.

Arazi – Kaza dahilinde (1550) kıta'da (9006) dönüm bağ (4052) kıta'da (95700) dönüm tarla ve yirmi dokuz kıta'da (186) dönüm sebze bahçesi ve (96120) zeytin eşcarı ve (110434) palamut eşcarı ve kırk yedi kıta'da (2703) otla kıyye vardır.

Orman ve Ma'den – Kaza dahilinde altmış beş kilo metre orman var isede buralardan harici kereste çıkarılmayıp yalnız dahilen hatb ve kömür tedarik edilmektedir. Kaza-i mezkur merkezine üç sa'at mesafede vaki' İbsili Karyesi civarında üç dört mahallede mevad-ı madeniyeye havi miyah-ı hare var ise de civarında zevarın te'min istirahatine hadim olacak mebanı vesa'ire bulunmadığından bunlardan yalnız ahali-i mahalleye müstefid olmakta ve ekseriye Mayıs ibtidasından Ağustos gayesine kadar olan üç ay zarfında bazı ma'lûlün giderek iktisab berü afiyet etmektedir.

FOÇATEYN KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam İsmail Hakkı Bey Saniye

(246)

Naib İsmail Fahreddin Efendi İstanbul Müderisi		Mal Müdürü Ahmet Efendi Tahrirat Katibi Mustafa Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib Efendi Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Mustafa ve Hacı Veli Efendiler Hacı Yorgi Efendi Kerpazi Vasilaki Efendi	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Mahmud Bey Başkatib Fethi Efendi Katib-i Sani Salih Efendi		A'za Yemandi Panayot Efendi Müstantik Mu'avini İbrahim Halid Efendi Mukavelet Muharriri İsmail Efendi	
Nüfus İdaresi			
Nüfus Me'muru Nuri Efendi, Katibi Veli Efendi			
Ba'zı Me'murin			
Mal Müdürü Mu'avini Ahmet Efendi Mal Müdürü Refiki Vehbi Efendi Telgraf Müdürü Aliksan Hurşid Tapu Katibi Abdurrahman Efendi Mahkeme-i Şer'iyye Katibi Mehmet Emin Efendi		Fener Me'muru Mustafa Efendi Sanduk Emini Sadık Efendi Polis Me'muru Behcet Efendi Karantina Me'muru Hacı Veli Efendi Liman Reisi İdaresi Kapudan kolağası	
Meclis-i Belediye			
Reis Hafız Mehmet Efendi			

(247)

A'za Halil Efendi A'za Hafız Hüsnü Efendi A'za Serandi Nikola Efendi	A'za Todoraki Efendi A'za Nikola Efendi A'za Dimestokli Efendi
Katib ve Sandık Emini Osman Efendi Belediye Tabibi Fahreddin Efendi	
Ma'arif Komisyonu	
Reis Hafız Mehmet Efendi A'za Hafız Hüsnü Efendi A'za Hafız Hasan Efendi	A'za Hafız Edhem Efendi A'za Mustafa Efendi A'za Hacı Veli Efendi
Ticaret ve Zira'at Odası	
Reis Sadık Bey A'za Hasan Ağa	A'za Dimestokli Efendi A'za Dimitro Estelyanopoli Efendi
Zira'at Bank Şubesi	
Reis Hafız Hüsnü Efendi Katibi Münhall	A'za Sadık Bey A'za Vangel Efendi
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Merkez Müdürü Münhall	
Başkatib Esad Bey İkinci Katib Halil Efendi Tahrirat Katibi Ata Efendi	Tezkere Katibi İzzet Efendi Sanduk Emini Hafız Mehmet Efendi Anbar Serme'muru Milityadi Efendi
Rüşumat İdaresi	
Me'mur Ragıp Efendi, Katibi Mustafa Efendi	

(248)

FOÇA-I CEDİD NAHİYESİ	
Müdür Ali Galib Bey – Mekteb-i Mülkiye-i Şahane Mezunlarından	
Tahrirat Katibi Hüsnü Efendi A'za Rıdvan Ağa	A'za Edhem Ağa A'za Minolaki Efendi
Ba'zı Me'murin	
Liman Reisi Raif Efendi Sol Kolağası Rüşumat Me'muru Mehmet Efendi	
FOÇATEYN KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Foçateyn Kazası İzmir Körfezi ile medhali ile Çandarlı Körfezi arasında vaki' ve şimalen Çandarlı Körfezi, şarkan; Menemen Kazası, cenuben; İzmir Körfezi, garben; Adalar Denizi ile mahdud ve Foça-i Cedid namıyla bir nahiyyeye ve (8) karyeye müstemildir. Merkez kaza otuz yedi dakika arz-ı şimalide ve yirmi dört derece yirmi dört dakika tul-i şarkide ve İzmir'in yirmi altı mil şimal-i garbi cihetinde vaki' Foça-i Atik Kasabasıdır. Merkez Kaza olan Foça-i Atik'in gayet güzel bir limanı olup işbu liman ikiye münkasımdır ki bir kısmı kasabanın şimal tarafında ve diğer kısmı cenub tarafındadır. Cenub tarafında ki liman havuz şeklindedir. İşbu limanın medhalinde Oğlak Adası vesair bazı küçük adalar vardır.	

(249)

Limanın garb-ı cihetinde de Kavakıçı Limanı namıyla diğer bir liman daha bulunur. Foça Limanının medhalinde iki mil mesafesinde ve cenub-ı şerkisinde Hacılar Limanı namıyla başka bir liman daha bulunmaktadır. Foçateyn Kazası “1887”si zükür ve “1669”u inas olmak üzere “2456” İslam ve “6127”si zükür ve “5763”ü inas olarak “11890” Rum ve “23”ü zükür ve “15”i olarak “38” Ermeni ve “48”i zükür ve “56”sı inas olarak “104” Musevi ve “67”si zükür ve “17”si inas olarak “84” Ecnebi ki cem’an “15468” nüfus havidir. 311 senesi zarfında umum-ı kazada (223)ü zükür ve “214”ü inas olarak “437” tevlidat “150” zükür ve “121 inas olarak “271” vefayat vuku’ bulmuştur. 311 senesi zarfında Foçateyn memlehalarında tahminen seksen bir milyon beş yüz otuz bin kıyye tuz imal olunmuştur. 311 senesinde dahil kazada iki yüz seksen beş bin altmış dört kilogram hamr ve otuz altı bin altı yüz yirmi beş arak hasıl olarak yüzde on beş hasebiyle yirmi beş bin sekiz yüz dokuz kuruş resm yedisi bulunmuştur. Merkez kaza olan Foça-i Atik kasabası yedi mahalle ve bin üç yüz otuz üç hanede (672)si zükür ve (745)i inas olmak üzere bin üç yüz on yedi Müslim ve (3011)i zükür ve (2768)i inas olarak (5776) Gayrimüslim ki cem’an (7906) nüfusu havidir.

(250)

Dahil Kazada 32700 dönüm mezru’ ve gayri mezru’ arazi ve 3145 hane ve 379 dükkân 75 mağaza ve 21 fırın ve iki han ve 37değirmen ve 6 çiftlik ve 13167 dönüm bağ ve 304 dönüm bahçe ve 19539 dönüm tarla ve 165 dönüm mer’a ve 268 arsa 13 cami’ ve Mescid-i şerifi ve 2 tekke ve 12 mekteb ve 30 kilise ve manastır ve 3 hamam ve on sekiz çeşme vardır. Foça-i Atik belediyesinin 311 senesi varidatı 55755 kuruş otuz yedi para ve masarıfatı 57355 kuruşdan ibaretdir. Sene-i merkure zarfında beş yüz arşın kaldırım inşa edilmiş ve yedi yüz iki zirai ebniyenin müceddeden inşasına ruhsat verilmiştir. Foça Bidayet Mahkemesinin hukuk ve ticaret kısmına 311 senesi zarfında 71 davayı vürud edib bunlardan sene-i mezkure zarfında yirmi beş adedi rü’yet ve beş adedi ibtal olunmuş ve 41 aded 312 senesine devir ve yine mahkemece 111 evrak-ı cezaıyyeden 66 adedi rü’yet olunarak 45 adedi devir olunmuştur. Mevad-ı cenaiye olarak sene-i mezkure zarfında tahkikat olası bil-icra İtalya’ya tevdi’i olunan 2 katil 1 bila salahıyyet-i sıfat-ı resmiyede bulunmak 3 iğfal ile izalei bıkır 7 fail-i şeni’ zina 1 yalan yere yemin 17 sarkıt-ı adi 3 nasık malını ızzar 14 darb 9 cerh 11 teşhir silah 6 cebren haneye girmekki cem’an 74 evrakdan esbab-ı cenaiye dennaşı 5 adedi istinaf madde-i umumu mülküne irsal ve 35 adedi bakırrar nam-ı Foçateyn Bidayet Mahkemesine tevdi’ ve isal edilüb 21 adedinin de

(251)

fıkdan delail ve emareye mebnî men’i muhakemesine karar verilmiş ve 10 adedi haric ve zifa olduğundan red ve i’ade edilmiştir. Merkez kaza olan Foça-i Atik kasabasında bir posta ve telgraf merkezi olub 311 senesi zarfında resmi ve gayriresmi telgraf mersulatı 808 aded ve mürüdatı 1075 adedden ve muharrat-ı mühimme ve pullu ve ta’ahhüdlü mekatib ve evrak paketleri ve resmi ve gayriresmi emanet ve asakir-i şahane mekatibi ve gazete ve sa’ir açık mehabere varakası olmak üzere sene-i mezkure zarfındaki mersulatı 17276 ve mürüdatı 19781 adedden ibaret bulunmuştur.

Panayır ve Pazarlar – Foçateyn Kazası dahilinde ahz ü i'ta için başlıca pazar ve panayır yoktur.

Meskukat – Mecidiye iki suretle tedavül eder. Biri otuz üç kuruş, diğeri yalnız üzüm ahz ü i'tasında kambiyo olarak yirmi üç buçuk kuruşdur. Lira-yı Osmani de böyledir. Beyne'l-ahali ahz ü i'tada yüz yetmiş sekiz kuruşa ve üzüm alım satmada beyne'l-tüccar yüz yirmi sekiz kuruşa tedavül eder. Meskukat-ı saire dahi bu hesap üzerene alınub verilir.

Zira'at ve Ticaret – Foça Kazası arazisinin birinci derece de mahsulatı üzüm olub çekirdeksiz üzüm bağlarının bir dönümden had ve sadd-ı itibarı ile iki yüz kıyye ve siyah üzüm bağlarının bir dönümünden dahi dört kantara kadar mahsul alınabilir. Dahil kazada (13383) dönüm bağ olub senevi üç milyon okkaya müteceviz

(252)

kuru üzüm, beş yüz bin okka kadarda yaş üzüm husule gelir. Arazi-i mezru'ası on dokuz bin dönüm raddesinde olarak buğday, arpa, yulaf, burçak, susam, nohud, anason, bakla, pamuk, zira'at olunur.

(20000) dönüm mikdarı dahi zeytinlik olub sentin olarak (478260) kıyye kadar mahsul alınır ve bundan (142754) kıyye mikdarı yağ çıkarılır. Kaza dahilinde on iki bin dönüm mikdarı hususi mer'a vardır.

Mahsulat-ı muharrerinin ekseri harice satılır ve haricden ihtiyacat-ı ahali için geçen sene zarfında (280950) kıyye dakik ve (53800) kıyye pirinç ve (8235) kıyye kahve ve (29700) kıyye şeker ile bez ve akmeşe vesair getirilmiştir.

Burunlar – Foça şebh-i ceziyesinin üzerinde ve Çandarlı Körfezi'nin medhal-i cenubiyesinde Arslan Burunu ve Foça Limanının medhalinde ve Oğlak Adasının mukabilinde Deve Burunu ve Hacı Limanının cihet-i cenubiyesinde Mermenci ve bunun yakınında dahi Panaya Burunları namıyla sevhil-i kazada dört burun vardır.

Fenerler – Foça-i Atik Limanı medhalinde ve Değirmen Burunu nam-ı mevkide Kırmızı Ziyalı bir ve Oğlak Adasında birbiri üzerinde beyaz çifte ziyalı diğeri Mermenci Burnunda dört fitilli nısfı kırmızı ve diğeri nısfı Beyaz ziyalı bir ve yeni Burunun civarında kuleli ve yeşil ziyalı bir ki sevhil-i kazada dört aded fener vardır.

(253)

311 senesi zarfında Foça Limanına Osmanlı ve İngiliz ve Yunan ve İtalya ve Sisam bandıralarına hamil 319 vapur ile (2950) yelken sefinesi vürud etmiştir.

Ma'den – Foça-i Cedid nahiyesinde kırk sekiz aded taş ocağı olub bunların sekizi hususi arazi ve kırkı arazi-i emiriye dahilindedir. Bu ocaklardan değirmen ve kayrak taşları çıkar. Taş ihracatından dolayı her sene Foça-i Cedid nahiyesine iki bin lira raddesinde akça girer. İşbu ocaklar rüsumunun üç yüz sekiz senesi martından itibaren dört seneliği üç bin liraya mültezime ihale olunmuştur.

FOÇATEYN KAZASINA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

İlipınar, Çakmaklı, Söğütcük, Şeyhkebir, Foça-i Cedid Nahiyesi, Kozbeyli, Kocamehmetler, Keran, Yeni

KUŞADASI KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam İsmail Hakkı Bey Saniye M 5

Naib Hasan Hüsnü Efendi Mal Müdürü Hakkı Efendi	Müftü Mehmet Efendi Anadolu Ru'usu Tahrirat Katibi Mustafa Efendi
Meclis İdare-i Kaza	

(254)

Reis Ka'imakam			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Sarızade Mehmet Efendi Hüsnü Efendi Yanyan Bennak Efendi	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi A'za Rüşdü Efendi A'za Corcaki Efendi		Katib-i Evvel Cevad Efendi Katib-i Sani Mehmet Efendi Müstantik Mu'avini Mehmet Efendi	
Ma'arif Komisyonu			
Reis Müftü Efendi Anadolu Ru'usu A'za Hasan Bey Salise		A'za Mehmet Efendi A'za Hasan Efendi A'za Salih Reiszade İbrahim Efendi	
Daire-i Belediye			
Reis Bölük Bilişizade Hacı İsmail Ağa M 4			
A'za Hasan Bey Salise A'za Hacı Mehmet Efendi A'za İsmail Efendi		A'za Hacı Yani Ağa A'za Andonaki Efendi Katib ve Sandık Emmini Tevkif Efendi	
Zira'at Bank Sandık İdaresi			
A'za Hasan Bey A'za İsmail Efendi A'za Balabanoğlu Efendi A'za Yanko Efendi		A'za Anton Efendi Muhasebe Katibi Hasan Efendi Refiki Ali Seyfeddin Efendi	

(255)

Ticaret ve Zira'at ve Sanayi' Odası	
Reis Hasan Bey Salise	
A'za Giridi Nazif Efendi A'za Kadri Efendi	A'za İlyas Efendi A'za Yanko Efendi
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Me'mur Süleyman Efendi Katib Mehmet Efendi Tuz Anbar Emmini Mehmet Efendi Kantarcı Ahmed Ağa Kolcu Mehmet Ağa	Müdür Mehmet Efendi Katib-i Evvel Mehmet Efendi Katib-i Sani İbrahim Efendi Mubassır Salih Efendi Sanduk Emmini Mehmet Efendi Kolcubaşı Halil Ağa
Ba'zı Me'murin	

Nüfus Me'muru İbrahim Efendi Liman Reisi Kalyon Katibi Abdülkerim Efendi Orman Tezkere Muharriri Mustafa Efendi	
Nüfus Katibi Tahir Efendi Mal Müdürü Mu'avini Galib Efendi Mal Müdürü Refiki İbrahim Efendi Tapu Katibi Ali Efendi	Karantina Me'muru Arif Efendi Sanduk Emni Salih Şekib Efendi Fener Me'muru Kisti Efendi
Orman Sevahil Süvarisi Ali Rıza Efendi Piyade Korucuları Ali ve Mehmet Efendiler	
AYASULUĞ NAHİYESİ	
Me'murin Nahiye	

(256)

Müdür Mehmet İhsan Efendi A'za Yanako Efendi A'za Dimitri Efendi	A'za Simon Efendi A'za Nikola Efendi Tahrirat Katibi Mehmet Efendi
Mekteb-i Rüşdiye	
Mu'allim-i Evvel Abdurrahman Efendi İstanbul Ru'usu	
Mu'allim-i Sani Salih Efendi	Rika' Mu'allimi Mustafa Efendi
Mekteb-i İbtidaiye Mu'allimini	
Mu'allim-i Evvel Arif Efendi Mu'allim-i Sani Mehmet Efendi	Mu'allim-i Salise Ali Efendi Mu'allim-i Rabi' İzzet Efendi
Mu'allim Mu'avinliği İnzimamıyla Kurayı Mülhaka Mekatib-i İbtidaiye Müfettişi Mustafa Efendi	
Me'murin-i Askeriye	
Kırk Yedinci Alayın İkinci Kuşadası Redif Taburu	
Binbaşı Mahmud Efendi M 4 A 4 Gümüş İmtiyaz Rusya Karadağ Madalyası Kolağası Arif Bey M 4 Girid ve İftihar Madalyaları Katib İbrahim Edhem Efendi M 5 Tüfenkçi (Münhall) Depo Me'muru (Münhall) Birinci Bölükde Yüzbaşı İbrahim Hakkı Efendi Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Arselan Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani (Münhall)	

(257)

İkinci Bölükde Yüzbaşı Ali Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Ömer Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Edhem Remzi Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Musa Efendi Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Ali Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Osman Efendi M 5 Plevne ve İftihar Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Kamil Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Süleyman Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Mustafa Ağa
Ashab-ı Rütbe ve Nişan
Hacı Mahmudzade Hasan Bey Salise Fi 10 Şevval Sene 1298 Bölükbaşızade İsmail Ağa M 4 Fi 16 Şa'ban Sene 1286

Me'murin-i Ecnebi

Avusturya ve Macaristan Konsolos Me'muru Baryon Filibi
İngiltere ve İtalya Konsolos Me'muru Çon Aleksaki
Fransa ve Danimarka Konsolos Me'muru Aleksi Mihalopulo
Yunan Konsolos Me'muru (Münhall)
İsveç ve Norveç Konsolos Me'muru Aleksandro

KAZA HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Kura – Kuşadası Kazası şimalen; Seydiköy ve Torbalı Nahiyeleri, şarkan; Tire ve Aydın, cenuben

(258)

Söke Kazaları ile Sisam ceziyesinin Tigani Boğazı ve garben; Kuşadası Körfezi ile mahdud ve Ayasuluğ Nahiyesi ile (29) karyeye muhtevidir.
Merkez kaza (37) derece (51) dakika arz-ı şimalide ve (24) derece (57) dakika Tul-i şarkıde vaki' Kuşadası Kasabasıdır.

Nüfus ve Emakin – Kuşadası Kazası (4782)si zükür ve (4435)i inas olmak üzere (9217) İslam ve (3276) sı zükür ve (3488)i inas olarak (6764) Rum ve (41)i zükür ve (53)ü inas olmak üzere (9) Ermeni ve (76)sı zükür ve (72)si inas olarak (148) Musevi (70)i zükür ve (55)si inas olmak üzere (125)i Ecnebi ki cem'an (16348) nüfusu ve (3766) emakini havidir.

Pazar ve Panayırlar – Kaza-i mezkurda alışveriş için mahsus pazar ve panayır yoktur.

Meskukat – Kuşadası Kazasında Sim mecidiye (23) kuruş on pare ve Lira-yı Osmani (125) kuruşa ve meskukat-ı saire bu hesap üzere tedavül eder.

Evzan ve Ekyal – Kaza-i mezkurda devair-i resmiye ile narha tabi' me'külatda evzan-ı cedidiye ve mütabakasında evzan-ı atika isti'mal olunur.

İthalat ve İhracat – Kuşadası Kazasında geçen sene (3800) kilo şeker (56909) kilo ve (158) zenbil Pirinç ve (310)

(259)

sandık gaz ve (310) top mısır bezi ve (410) sandık beyaz teneke ve (13230) kilo celüd –i mütenevvi'a ve bu nisbetde eşya ve erzak saire ithal ve (109720) kilo helva ve (739758) kilo üzüm ve (7206) zehair ve (145338) kilo incir ihraç olunmuştur.

Zira'at – Kaza-i mezkurda hinta, şair, susam, pamuk, üzüm, incir, zeytin, tütün ve emsali hububat vesaire husule gelir.

Vesait-i Nakliye – Kuşadası Kazasında (90) binek ve (613) yük bargiri ve (118) ester ve (217) kısarak ve (262) deve vardır.

Ma'den – Ayasuluğ Nahiyesi dahilinde imtiyazlı bir zımpara ma'deni vardır.

Nüfus Vukuatı – Kaza-i mezkurda geçen sene (253)ü zükür (206)sı inas olmak üzere (459) tevliat ve (203)ü zükür ve (173) inas olarak (376) vefayat ve (180) münakehat vuku' bulmuştur.

Meyah-ı Madeniye – Kuşadası'na yarım sa'at mesafede sahil-i bahrde meshil bir su cari olup mezkur su mey'ani-i eyyam-ı sefide gerek kasaba ve gerek civar kaza ahalisi gelerek mezkur suyun meshil makamında istimaliyle müstefid oldukları gibi bir sa'at mesafede vaki' soğuk ılıcasındanda imraz cildiye mübtelaları faide minnet olurlar.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ			
İslam Çanlı, Anya, Ayasuluğ, İcadiye, Arvalya, Burgaz, Burhan, Barutcu, Belevi, Pranke ¹⁰²² , Caferli, Cevaşir, Çanav, Çirkince, Havuclu, Hamidiye, Hristiyan, Çanlı, Hayriye, Sultaniye, Şeyhler, Şadiye, Tırha, Aziziye, Kurkal, Kuyumcu, Kozpınar, Kirazlı, Ma'a Çerkes Davud, Yayla			
MENEMEN KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Ahmet Reşid Bey Saniye M 4			
Naib Hasan Tahsin Efendi Müderris Müftü İbrahim Edhem Efendi Mal Müdürü Hüsnü Efendi		Tahrirat Katibi Mustafa Efendi Sandık Emini Rüştü Efendi Tapu Katibi Ahmet Remzi Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Bekir Münir Efendi Hafız Baki Efendi Sevahilyazı ve Yorgaki Efendiler	A'za-yı Muntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			

A'za Mehmet Efendi A'za Dimitraki Efendi İcra Mübaşirleri Mehmet ve Hamdi Efendiler	Başkatib Ali Kemal Efendi İkinci Katib Mustafa Efendi Müstantik Mu'avini Faik Efendi Mukavelet Muharriri Rıfat Efendi
Daire-i Belediye	
Reis Feyzi Efendi	
A'za Mehmet Efendi A'za Bekir Ağa A'za Hacı Mustafa Efendi A'za Yani Efendi A'za Yusuf Şekerci Efendi	Katib ve Sandık Emini Edhem Efendi Tabib Mehmet Hüsnü Efendi Komiser Hafız Hüsnü Efendi Komiser Mahmud Ağa Mi'mar İstrati
Ma'arif Meclisi	Zira'at Bank Şubesi
Reis Feyzi Efendi A'za Bekir Münir Efendi A'za Hafız Baki Efendi A'za Hasan Efendi A'za Ahmed ve Mustafa Efendiler Katib ve Sandık Emini Osman Efendi	Reis Feyzi Efendi A'za Hafız Halil Efendi A'za Bohor Toranto Efendi A'za Yani Efendi Muhasebe Katibi Mahmud Efendi Mu'avin Hasan Efendi
Ma' Tahrir Vergi İdaresi	
Mal Müdürü Mu'avini Tevfik Efendi	Mal Müdürü Refiki Kadri Efendi
Evkaf Komisyonu	
Reis Kadri Efendi	
A'za Hacı Mustafa Efendi	A'za Karacasulu Ali Efendi

¹⁰²² Nezahat Belen, *Kuşadası Şehri Ortaya Çıkışı ve Tarihi*, Aydın Tuna Matbaacılık, Aydın, 1978, s. 38.

A'za Uluzade Mustafa Efendi	A'za Güzelhisarlı Hasan Efendi
-----------------------------	--------------------------------

(262)

Ticaret Odası	
Reis Bekir Münir Efendi	
A'za Hacı Mustafa Efendi A'za Lui Nidi Efendi	A'za Hacı Andon Efendi A'za Rupen Efendi
Muhacir Komisyonu	
Reis Bekir Münir Efendi	
A'za Ahmet ve Molla Mustafa Efendiler	A'za Hacı Mustafa ve Mehmet Ağalar
Zira'at Odası	
Reis Küçük Hacı Mehmet Ağa	
A'za Hafız Halil Efendi A'za Abalı Mustafa Efendi	A'za Bakkal Panayod A'za Kısıntara Kahya
Mekteb-i Rüşdiye	
Mu'allim-i Evvel Hafız Mustafa Efendi Mu'allim-i Sani Hafız Efendi	Rika' Mu'allimi Abdullah Efendi Aded-i Şakirdan 50
Mekteb-i İbtidai	
Mu'allim-i Evvel Osman Efendi	Mu'allim-i Sani Hafız İbrahim Efendi
Aded-i Şakirdan 92	
İbtidaiye Şu'besi	
Mu'allim İdris Efendi	Aded-i Şakirdan 85
İnas Mektebi	
Mu'allime Fatma Hanım	Talebat 25

(263)

Çırak Mektebi	
Mu'allim Kamil Efendi	Şakirdan 25
Zabıta İdaresi	
Mülazım Efendi	Polis Abdullah Cemal Efendi
Neferat Süvari 7; Piyade 33	
Ba'zı Me'murin	
Telgraf Me'muru Hakkı Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Mustafa Efendi Orman Ondalık Me'muru Mustafa Efendi Orman Korucusu Murtaza Efendi	Mahkeme-i Şer'iyye Katibi Ali Efendi Eytam Müdürü Mehmet Efendi Nüfus Me'muru İsmail Efendi Nüfus Katibi Kamil Efendi
Me'murin Askeriye	
Kırk Beşinci Alayın Dördüncü Menemen Redif Taburu	
Binbaşı (Münhall) Kolağası Hacı Vehbi Efendi Katib Mehmet Ali M 5 Birinci Bölükde Yüzbaşı Salih Ağa – Bosna Madalyası M 5 Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Mümin Efendi M 5 Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Mustafa Ağa İkinci Bölükde Yüzbaşı Mehmet Efendi M 5 İkinci Bölükde Yüzbaşı Halil Ağa İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel İbrahim Efendi	

(264)

Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Nureddin Ağa Plevne Madalyası
Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Bayram Ağa
Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Mehmet Ağa M 5
Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Osman Efendi
Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Hasan Ağa
Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Yusuf Ağa M 5

Menemen Kazası Hakkında Ba'zı Ma'lumat

Mevki' Coğrafi ve Kura – Menemen Kazası şimalen; Bergama şarkan; Manisa, garben; Çandarlı Körfezi ve Foça Kazası cenuben; İzmir Körfezi ile mahdud ve (47) karyeye müstemildir.

Merkez Kaza - İzmir Şehrinin garb-ı şimali cihetinde ve şimendüferle bir buçuk sa'at ba'd-ı mesafede kain Menemen Kasabasıdır.

Nüfus ve Emakin – Menemen Kazası (8176) sı zükür ve (7361) i inas olmak üzere (15537) İslam ve (2747) si zükür ve (2359) u inas olmak üzere (5106) Rum ve (77) si zükür ve (55) i inas olarak (132) Ermeni ve (174) ü zükür ve (150) inas olarak (263) Musevi ve (39) u zükür ve (24) inas olarak (63) Ecnebi ki cem'an (21275) nüfusu ve (4525) emakini havidir.

Panayır ve Pazarlar – Menemen Kazası dahilinde başlıca panayır olmayub merkez kazada her Pazartesi günü bir pazar kurulur.

(265)

Meskukat – Kaza-i Mezkurda mecdiye (33) ve Lira-yı Osmani (178) kuruşa tedavül eder ve meskukat-ı saire bu hasabla alınıb verilir.

Zira'at ve Ticaret – Menemen Kazasında başlıca şa'ir olmak üzere hinta, bakla, akdarı, mısır, burçak, nohud, pamuk, bostan vesaire zira'at olduğu gibi arazinin (120.000) dönüm a'la, tarladan (30) İstanbul kilesi kadar şa'ir alınabilir. Bundan başka dahil kazada palamut, zeytin ve meyan kökü dahi hasıl olduğu gibi kiremit desti çömlek vesaire dahi imal olunur. Son senelerde kaza-i mezkur dahilinde çekirdeksiz üzüm bağları dahi yetiştirilmeğe başlamıştır. Mahsulatın kısm-ı izamı ihraç olduğu gibi sabun şeker ve emsali havayic –i zaruriye ve akmeşe haricden celb edilir.

Ormanlar – Menemen Kazasında yirmi sekiz kilometro mürebba' kadar orman olub bunların ancak ihtiyacat-ı ahaliye kafi hatb ve kömür tedarik olunur.

Nüfus Vukuatı – Menemen Kazasında geçen bir sene zarfında (170) münakehat ve (219) u zükür ve (180) i inas olmak üzere (299) tevliat ve (182) si zükür ve (117) si inas olarak (299) vefayat vuku' bulmuştur.

İmaret-i Belediye – Geçen sene zarfında merkez kazada (1485) zirai mürebba' kaldırım inşa edilmiştir.

(266)

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

İğnedere, Öküz, Ayvacık, Ulucık, Belen, Bozalan, Balatlık, Bargir, Bozköy, Telekler, Çavuş, Çatak, Çoraklar, Çukur, Çaltılıdere, Çaltı, Havuçlar, Harmandalı, Helvacı, Hasanlar, Hatundere, Doğa, Turgutlar, Değirmendere, Ma'a Yenice, Süzbeyli, Süleymanlı, Seyrek, Samurlu, Tuzçalı, Asarlık, Arapçiftliği, Aliğa Çiftliği, Koyundere, Kaklıç, Kesik, Görece, Göktepe, Güzelhisar, Miralem, Musabey, Yahşilli, Yanek, Burunca, Tükelli, Sasalı,

AYDIN SANCAĞI KAZALARI

(268)

AYDIN SANCAĞI			
Me'murin Liva			
Mutasarrıf Ragıp Paşa	Rumeli Beylerbeyi A 2 M 2		
Naib Şerif Mehmet Bey	Harameyn		
Müftü Mehmet Emin Efendi	İzmir Paye-i Mücerridi M 5		
Muhasebeci Nuri Efendi	Mütemayız		
Tahrirat Müdürü İsmail Efendi	Saniye		
Defter-i Hakani Me'muru Asım Bey			
Evkaf Müdürü Vekili Ali Rıza Efendi			
Meclis İdare-i Liva			
Reis Mutasarrıf Liva			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Muhasebeci Efendi Tahrirat Müdürü Efendi Metropolit Efendi	Nuri Bey Salise Saib Efendi Havacegan Hacı Nikolaki Efendi Karabet Efendi	A'za-yı Muntehabe
Meclis Katibi İsmail Rıza Efendi			
Muhasebe-i Liva			
Başkatib Süleyman Efendi	Mesalih-i Cariye Katibi Mehmed Şevki Efendi		
Varidat Mukayyadı Kamil Efendi	Masarıfat Mukayyadı Hakkı Efendi		
Mu'avini Lütfü Efendi	Diğeri Sadık Efendi		
	Sandık Emni Yusufaki Efendi		

(269)

Liva Tahrirat Kalemi			
Mu’avin ve Müsevvid Rıza Efendi Mukayyıd Ahmed Enveri Efendi Mübeyyiz-i Evvel Ali Efendi		Mübeyyiz-i Sani Ahmed Efendi Ali Bey, Ahmet Rıfat Bey Mülazım	
Daire-i Adliye			
Mahkeme-i Bidayet			
Hukuk Dairesi		Ceza Dairesi	
Reis Naib Efendi A’za Hadimizade Mustafa Efendi A’za Behor Efendi A’za Mülazım-ı Salih Efendi Başkatib İzzet Efendi Zabıta Katibi Ali ve Rauf Efendiler İcra Me’muru Ali Efendi Mukavelet Muharriri Bedri Efendi		Reis İzzet Efendi Müdde’i ‘Umumi Mu’avini Tatyos Efendi A’za Emin Bey A’za Lefteraki Efendi A’za Mülazım Arif Efendi Müstantik Mahmud Bey Zabıta Katibi Mehmet Efendi Diğeri Süleyman Zühdü Efendi	
Mahkeme-i Ticaret			
Reis İyazar Efendi			
A’za-yı Daime	Hacı Tahir Efendi Ohannes Efendi	Yunan Kısti Espirance ve Anaştaş Kokola	A’za-yı Ecnebiye
A’za Muvakkate	Hacı Hafız Mehmet	İtalya Mösyö Fıranko	

	Efendi Tühari Yorgiyadi	Fransa Lefteri İngiliz Edvar Hatgenson	
Katib-i Evvel Ahmet Şerif Efendi Katib-i Sani Hacı Osman Efendi			

(270)

Mahkeme-i Şer'iyye Kalemî	
Başkatib Ahmet Hazım Efendi Müderris	
Mukayyid İbrahim Hilmi Efendi Zabıta Katibi Mehmet Arif Efendi	Zabıta Katibi Salih Efendi Müderris Zabıta Katibi Mehmet Sadık Efendi
Eytam Müdürü Eşref Efendi	
Defter-i Hakani İdaresi	Ma' Tahrir ve Vergi İdaresi
Katib-i Evvel Sadık Efendi Katib-i Sani Ali Rıza Efendi Tapu Katibi Ahmet Efendi	Me'mur Halil İbrahim Efendi Başkatib Ahmet Rüşdü Efendi Refiki Ahmed Kemal Efendi
Evkaf İdaresi	Nüfus İdaresi
Evkaf Katibi Rıfat Efendi Sandık Emni Kadri Efendi	Me'mur Mustafa Refik Efendi Katib Ahmet Ruhi Efendi
Belediye Dairesi	
Reis Hüdai Efendi	
A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Hacı Hüseyin Ağa A'za Ahmed Efendi A'za Abdülkerim Ağa A'za Hüseyin Efendi A'za Hacı Mustafa Ali Efendi	A'za Hacı İsmet Efendi A'za Dimitraki Efendi A'za Pandeli Efendi Katib Osman Efendi Tabib İzzet Efendi Saniye Gaz Me'muru Musa Efendi
Sandık Emni Arif Efendi	
Orman İdaresi	
Me'mur Arif Efendi	

(271)

Katib Mehmet Efendi	Ondalık Me'muru Mehmet Efendi
Gureba Hastahanesi	
Tabib İzzet Efendi Cerrah Hasan Efendi	İcracı Corci Efendi Katib Tahir Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis-i Evvel Müftü Efendi	
Reis-i Sani Muhasebeci Efendi A'za Tahrirat Müdürü Efendi A'za Mahkeme-i Şer'iyye Başkatibi Ahmet Efendi A'za Azim Efendi A'za İcra Me'muru Ali Efendi	A'za Hacı Necib Bey A'za Tavaslı Hacı Hafız Efendi A'za Hacı Mehmet ve Aziz Efendiler A'za Hüdai Efendi A'za Hacı Mehmet Efendi
Zira'at Komisyonu	
Reis Süleyman Ağa A'za Edhem Bey	A'za Teri Kahya Mehmet Ağa A'za Hacı Mihalaki

A'za Dede Köylü Hacı Ahmet Ağa	A'za Behor Efendi
Muhacirin Komisyonu	
Reis Asım Bey	
A'za Hacı Ahmet Efendi A'za Aziz Efendi A'za Şeyh Aziz Efendi	A'za Ali Mustafa Ağa A'za Dimooğlu Yenako Efendi A'za Hacı Karabet Efendi
Eytam Komisyonu	

(272)

Reis Naib Efendi	
Eytam Müdürü Eşref Efendi	Müevvid Mehmet Emin Efendi Müderris
Evkaf Komisyonu	
Reis Müftü Efendi A'za Tahrirat Müdürü İsmail Efendi A'za Mahkeme-i Şer'iyye Başkatibi Ahmet Hazım Efendi A'za Vergi Me'muru Halil İbrahim Efendi	
Zira'at Bankası	
A'za Abdülkadir Efendi Şu'be Me'muru Hüseyin Faik Efendi	Şu'be Me'muru Mu'avini Ali Efendi Katib Mehmet Efendi
Me'murin Askeriye	
Yirmi Dördüncü Aydın Livası Kumandanı Mirliva (Münhall) Aydın Ahz-ı Askeri Kalemine Me'mur Kırkyedinci Alay Katibi Hafız Halil Efendi Liva Erkan-ı Harbine Mülhak Mülazım-ı Sani Sadeddin Efendi Kırk Yedinci Aydın Alay Mirlivaya Hafız Adem Bey A 3 M 5 Karadağ, Rusya ve iftihar madalyaları	
Kırk Yedinci Alayın Birinci Aydın Redif Taburu	
Binbaşı İbrahim Şevki Bey M 4 Kolağası Hüseyin Efendi Girid İftihar Madalyası M 5 Katib Abdurrahman Efendi	

(273)

Tüfenkçi Kamil Usta Depo Me'muru Mülazım-ı Sani Mehmet Bahri Efendi Birinci Bölükde Yüzbaşı Ali Rıza Efendi Birinci Bölükde Yüzbaşı Azmi Efendi Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Ali Ağa İkinci Bölükde Yüzbaşı Halil Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Asım Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Ömer Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Ömer Ağa M 5 Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Aziz Efendi Girid İftihar Madalyası Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Ali Efendi Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Adem Ağa Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Mustafa Ağa Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Murad Ağa İmtiyaz Madalyası
İkinci Aydın Jandarma Taburu

Binbaşı Arif Efendi A 4 M 4 Tabur Katibi Hüseyin Efendi
Piyade
Birinci Bölükde Yüzbaşı Mustafa Efendi Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Halil Efendi Birinci Bölükde Mülazım Mehmet Efendi

(274)

İkinci Bölükde Yüzbaşı Şakir Ağa M 5 İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Hüseyin Ağa İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani SırrıEfendi
Süvari
Birinci Bölükde Yüzbaşı Mustafa Efendi Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Ömer Efendi Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani İsmail Ağa
Mevcudu
228 Piyade Efradı 20 Süvari Efradı
Tahsildarların Mevcudu
15 Süvari Efradı 11 Piyade Efradı
Aydın da Haiz Rütbe ve Nişan Olan Zevat
Eşraftan Hacı İbrahim Bey Saniye Fi 21 Receb Sene 95 Eşraftan Nuri Bey Salise Fi 21 Safer Sene 303 Eşraftan Abdullah Efendi İzmir Paye-i Mücerridi Fi 3 Safer Sene 303 Mu'ateberandan Viçen Efendi Salise Sene 305 Mu'ateberandan Hacı İpostol Efendi M 4 Sene 95
Telgraf ve Posta İdaresi
Müdür Kasım Efendi Mahabere Me'muru Lütü Efendi
Muhabere Me'muru İbrahim Ferid Efendi Mahabere Me'muru Alim Efendi

(275)

Duyun-ı Umumiye İdaresi
Müdür Ali Mümtaz Efendi Başkatib Kadri Efendi Tahrirat Katibi Mustafa Efendi
Aşar Katibi Arel Efendi Sandık Emni Mustafa Efendi Müskirat Katibi Ali Efendi
Me'murin-i Ecnebiye
Fransız Konsolos Me'muru Atina Dore Efendi İngiltere Konsolos Me'muru Andonaki Efendi İtalya Konsolos Me'muru Hacı Dimooğlu Demosten Efendi Yunan Konsolos Me'muru Eksentos Efendi
Mekatibi
Mekteb-i İ'dadi
Mekteb Müdürü ve Fransızca ve Mu'allimat-ı Fenniye ve Usul-ı Defteri – Mu'allimi Ömer Lütü Efendi Arabi ve Lisan-ı Osmani Mu'allimi Hacı İbrahim Fehmi Efendi Müderris

Kitabet, Hendese ve Hesab Mu'allimi Hafız Hilmi Efendi Farisi ve Ulum-ı Diniye Mu'allimi İbrahim Edhem Efendi Hüsn-i Hat Mu'allimi Ali Efendi Tarih ve Coğrafya ve Resim Mu'allimi Mustafa Efendi, Mubassır Mehmet Efendi Aded-i Talebe 90
Mekteb-i İbtidaiye
Mekteb-i Terakki Mu'allim-i Evvel Mehmet Efendi Mekteb-i Terakki Mu'allim-i Sanisi Mustafa Efendi Mekteb-i Feyziye Mu'allim-i Evvel Halil Efendi Mekteb-i Feyziye Mu'allim-i Sanisi Mustafa Efendi

(276)

Reza'ıye Mekatibi Mu'allimi Hacı Rıza Efendi	
Veysi Paşa Mektebi Mu'allimi Mahmud Efendi	
Veysi Paşa Mektebi Mu'allim-i Sanisi Hafız Mehmet Efendi	
Serçecizade Mektebi Mu'allim-i Hafız Mustafa Efendi	
Paşa Mektebi Mu'allimi Hüseyin Efendi	
İbrahim Ağa Mektebi Mu'allimi Hafız Mehmet Efendi	
Dükkan Önü Mektebi Mu'allimi Hafız Arif Efendi	
AYDIN KAZASINA MERBUT NEVAHİ	
İNEABAD NAHİYESİ	
Müdür İsmail Hakkı Efendi Rabi'a	Tahrirat Katibi Mustafa Efendi
Naib Abdülmakim Efendi	Emlak Katibi Mehmet Efendi
Nahiye Meclisi	
Reis Müdür Nahiye	
A'za Naib Efendi	A'za Hacı Hüseyin Ağa
A'za Tahrirat Katibi Efendi	A'za Hacı Yusuf Ağa
A'za Hacı Mehmet Ağa	A'za Havan Efendi
Belediye Meclisi	
Reis Gümüş Ağasızade Halil Ağa	A'za Mustafa Ağa
A'za Halil Ağa	A'za İsmail Ağa
A'za Şerif Ali Ağa	A'za Katib Hüseyin Efendi
Karapınar Belediye Heyeti	
Reis Atnaş Efendi	
A'za Hacı Kadri Ağa	A'za Hacı Hüseyin Ağa
A'za Hacı Mehmet Ağa	A'za Hacı Hüseyin Efendi

(277)

SOBUCA NAHİYESİ	
Müdür Ali Galib Efendi Naib Mehmet Rıza Efendi	Tahrirat Katibi Mehmet Efendi Emlak Katibi Mustafa Efendi
Meclis-i Nahiye	
Reis Müdür Nahiye	
A'za Naib Efendi A'za Tahrirat Katibi Efendi A'za Hüseyin Efendi	A'za Hacı Ahmed Efendi A'za Osman Ağa A'za Hacı Mihal Ağa

Meclis-i Belediye	
Reis Edhem Bey	
Komiser Ahmed Efendi	Katib Hafız Ali Efendi
KARAHAYIT NAHİYESİ	
Müdür Ahmet Lütfi Efendi	
Naib Hacı Bahri Efendi	Tahrirat Katibi Necib Efendi
Meclis-i Nahiye	
Reis Müdür Nahiye	
A'za Naib Efendi	A'za Osman Ağa
A'za Tahrirat Katibi Efendi	A'za Mustafa Kazım Efendi
A'za İsmail Bey	A'za Halil Bey
KÖŞK NAHİYESİ	
Müdür Hafız Azmi Efendi	Tahrirat Katibi Osman Efendi
Naib Mehmet Raşid Efendi	Vergi Katibi Tahir Efendi

(278)

Nahiye Meclisi	
Reis Müdür Nahiye	
A'za Naib Efendi	A'za Demirci Ali Çavuş
A'za Tahrirat Katibi Efendi	A'za Helvacı Hasan Ağa
A'za Serdarzade Abdullah Ağa	A'za Hacı Yinako Efendi
Belediye Meclisi	
Reis Ali Çavuş Ağa	A'za Mustafa Ağa ve Yorgi Ağa
A'za Helvacı Hasan Ağa	Katibi Mehmet Efendi
Nevahi-i Mekatibi	
Karapınar Rüşdiye Mektebi Mu'allimi Hafız Ahmet Efendi Aded-i Şakird 50	
Karapınar İbtidaiye Mektebi Mu'allimi Hafız Ahmet Efendi Aded-i Şakird 70	
Germencik Rüşdiye Mektebi Mu'allimi Hafız Ali Efendi Aded-i Şakird 40	
Germencik İbtidaiye Mektebi Mu'allimi Hafız Mehmet Efendi Aded-i Şakird 80	
AYDIN SANCAĞININ MEVKİ' COĞRAFİSİ VE KAZA VE NAHİYELERİ VE KURASI VE NÜFUSU İLE NEFS-İ AYDIN KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi – Aydın Sancağı Şimalen; İzmir ve Saruhan şarkan; Denizli cenuben; Menteşe Sancakları ve garben; Adalar Denizi ile mahduddur.	
Kaza ve Nahiyeleleri ve Kurası – Liva-i mezkur nefsi Aydın, Nazilli, Bozdoğan, Söke, Çine, Karacasu, namlarıyla altı kazaya ve İneabad, Sobuca, Karahayıt, Köşk, Kuyucak	

(279)

Atça, Sultanhisar, Ilıca, Yenipazar, Arpaz, Amasya, Mandiçe, Balatcık, Şahme, Karpuzlu, Mazun ¹⁰²³ Namıyla on yedi nahiye ve (506) karye ve (77) mahalleye muhtevirdir.
Nüfus ve Emakin – Aydın Sancağı (100898)'i zükür ve (100004)'ü inas olmak üzere (200902) İslam ve (8147)'si zükür ve (8545)'i inas olarak (16692) Rum ve (298)'i zükür ve (227)'si inas olarak (725) Ermeni ve (48)'i zükür ve (58) inas olarak (106) Katolik ve (1075)'i zükür ve (1064) inas olarak (2139) Musevi ve (250)'si zükür ve (60)ı inas olarak

¹⁰²³ Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, II. Baskı, Sistem Ofset Basınları. Ankara 2017, s.537.

(310) Ecnebi ki cem'an (230674) nüfusu ve (43234) emakini müstemildir.
Merkez Liva – İzmir'den Aydın Demiryolu hattıyla (3) hayvanla (24) sa'at mesafede ve sat-ı cenubide ve (37) derece (48) dakika (29) saniye arz-ı şimali ve (26) derece (29) dakika (47) saniye tul-i şarkide ve had ve sat olarak sath-ı bahrdan (75) metre mürtefi' Aydın nam-ı diğer Güzelhisar şehridir.

AYDIN KAZASI

Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Aydın Kazası şimalen; Ödemiş ve Tire, şarkan; Nazilli, cenuben; Çine ve garben; Söke Kazaları ile mahdud İneabad ve Köşk ve Karahayd ve Sobuca namıyla dört nahiyeye ve (192) karyeye muhtevidir.

(280)

Nüfus ve Emakin – Kaza-i mezkur (31995) zükür (19358)i inas olarak (61354) İslam ve (2175)i zükür ve (143) ü inas olarak (472) Ermeni ve (10)u zükür (23)ü inas olarak (32) Katolik ve (1006)sı zükür (944)ü inas olarak (4950) Musevi ve (468) Ecnebi ki cem'an (73170) nüfusu ve (13629) emakini havidir.

Panayır ve Pazarlar – Aydın Kazasında ahz ü i'taya ve umuma mahsus panayırlar olmayıp yalnız Köşk Nahiyesi merkezinde Cumartesi ve nefsi-i Aydın'da ve Mürselli Karyesinde Pazar ve Sobuca Nahiyesi merkezinde Pazartesi ve Karahayıt Nahiyesinde Dalma pazarı namıyla Salı ve Germencik karyesinde Perşembe ve Karapınar, Umurlu ve Şeyh Karyelerinde Cuma günleri pazar kurulur ve yine nefsi-i Aydın'da Cumartesi günü hayvan pazarı teşkil eder.

Meskukat – Aydın Kazasında Lira-yı Osmani (121) buçuk kuruş ve Sim mecidiye (22) kuruş (20) paraya ve altılık (7) kuruşa tedavül eder.

Evzan ve Ekyal – Kaza-yı mezkurda Çukacı esnafı beyyinde arşun vesa'ır imta'de endeze ve mevzunatda şimdiye kadar evzan-ı atike istimal olunmakda idiye de ol-babdaki irade-i seniyye üzerine evzan-ı cedide istimaline başlanılmıştır ve mekilatta dahi İstanbul kilesi istimal olunur.

Zira'at ve Ticaret – Aydın Kazasında (32000) dönüm arazide senevi (16000) kile İstanbul hinta ve (3000)

(281)

dönümde (2500) kile alef ve (65000) dönümde (32500) kile çavdar ve (100) dönümde (100) kile kumdarı ve (6000) dönümde (2500) kile burçak ve (4000) dönümde (250) kile akdarı ve (150) dönümde (450) kile susam ve (50) dönümde (150) kile nohud ve (500) dönümde (400) kile bakla zirai edilir ve (7400) dönüm de (800000) atik kıyye çekirdekli pamuk ve (200) sak palamut eşçarında (22500) kıyye palamut ve (32000) dönüm arazide (180000) kile arpa ve senevi (120000) kantar incir ve (30000) kantar hurda incir husule gelir ve mahsulat-ı mezkure alınır satılır.

Zira'at umumiyetle usul-i atika üzere olup ba'zı mahallerde Avrupa ve Amerika'dan celb edilen nev icad zira'at edevatı kullanılmakta ve bir taraftan çoğalmaktadır.

Balada beyan olunan mahsulatdan başka olarak Aydın Kazası'nda kaliteli zeytin dahi hasıl olur.

Sanayi' – Aydın Kazası'nda dokumacılık, kunduracılık, marangozluk, kuyumculuk ve emsali sanayi'-i dahiliye olarak kırk dokuz türlü sana't vardır ve sanayi'-i mezkure ile hayli nüfus ta'yiş eder.

Arazi ve Mer'alar – Kaza-yı mezkur dahilinde (730700) dönüm mezruğ arazi olup

bunlarda balada beyan olunan mahsulat yetişir.

(282)

Dahil kazada hayvanat-ı mahalliyeye idareye kafi mer'i dahi vardır.

Arazi-i mezru'a gayet münbit olup her türlü mahsulatı yetiştirmeğe müste'addir.

Ormanlar – Aydın Kazası dahilinde Şehirderesi, Ceviz Dağı, Karaköy, Musluca, Mazen namlarıyla (87) kilometre mürebba' kadar başlıca orman olup bunlardan senevi (100) kadar ağaç satılır ve kömür dahi çıkarılır.

Yalnız nefis-i Aydın Kasabası'nda sarf olunan orman mahsulat-ı rüsumu senevi (18000) kuruşa baliğ olduğu gibi işbu ormanlardan çıkan ma'mulat münhasıran dahil livada sarf olunur.

Ma'den – Aydın Kasabasında ve Sobuca Nahiyesinde ruhsatnameli bir ve Balatcık civarında imtiyazlı ve İneabad Nahiyesine merbut Gümüş Karyesinde dahi kezelik imtiyazlı bir ki cem'an üç zımpara ma'deni vardır.

Vasait-i Nakliye – Kaza-yı Mezkurun vesayit-i nakliyesi kanı tabir edilen iki tekerlekli Camus arabalarıyla dört ve iki tekerlekli bargir arabalarından ve binek bargiri ile deve, ester ve merkebtan ibarettir.

Nüfus Vukuatı – Geçen bir sene zarfında Aydın Kazasında (800) münakehat ve (1700)ü zükür ve (812)si inas olarak (2512) tevlidat ve (814)ü zükür ve (777)si inas olarak (1591) vefayat vuku' bulmuştur.

(283)

İmaret-i Belediye – Geçen bir sene zarfında nefis-i Aydın da müceddeden (10282) arşun kaldırım ve (300) arşun lağam yapıldığı gibi (10282) arşun kargir olarak müceddeden Kabristan duvarları yapılmıştır.

AYDIN'A MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Anbarcık, Emirdoğan, İmam, Ovaeymir, Balık, Baklacık, Pınarrrderesi, Terziler, (Tahtacı =Umurlu), Tepecik, Çayyüzü, (Çeştepe = Şevketiye), Danişmend, Zeytin, Serçe, (Senürtekeli= Kıbatyan), (Şadi= Erbeyli), Domalan, Aros, Arab, (Işıklı= Merb Kapısı, Osmanbükü, Kalfa, Kara, Kıyacık, Kavacık, Kocagür, (Kocagür=Kıbatyan), Kemeralanı, Gereniz, Gölcük, Küçükürtler Abdal, (Kürtler = Hacıali Obası)

İNEABAD NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Nahiye-i Mezkurda Aydın Kazası'nın cihet-i garbiyesinde müteşekkil ve (44) mahalle ve karyeye müstemildir.

Nüfus ve Emakin-i Nahiye – (311)i zükür ve (3932)si inas olarak (8243) İslam ve (529)u zükür ve (485)i inas olarak (1014) Rum ve (11) zükür ve(5)i inas olarak (16) Ermeni ki cem'an (9273) nüfusu ve (3715) emakini havidir.

Merkez Nahiye – Aydın'a (4) sa'at mesafede vaki' Germencik Karyesidir.

(284)

İNEABAD NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Alangüllü, Üzümlü, Uzunkum, Argavlı, Arzular, Erbeyli Tahtacılar, Ahur, İkizdere, Eğrek, Balatcık, Bekürü, Tekerahmaniye, Ceddikürdler, Çarıklar, Çamurlu, Çaksurat, Hıdırbeyli, Hamidler, Dere, Reis, Sandıklı, Umurbeyli, Atikkürtler, Abdalrahmanlar, İsafakihler, Karaağaçlı, Kızılcapınar, Karapınar, Karabağ, Kızılca, Karakilise, Germencik, Gerenko,

Moralı, Mürselli, Ma'a Gümüş Yeniköy, Meşeli, Mehmedler, Na'ili.
SOBUCA NAHİYESİ
Mevki' Coğrafi ve Kura – Sobuca Nahiyesi Aydın Kazasının bir kısm-ı cenubiyesinde müteşekkil (29) mahalle ve karyeye müstemildir.
Nüfus ve Emakin - – Nahiye-i Mezkura (456)sı zükür ve (4625) inas olarak (9196) İslam ve (439)u zükür ve (368)i inas olarak (807) Rum ki cem'an (10003) nüfusu ve (2508) emakini havidir.
Merkez Nahiye – Aydın'a üç sa'at mesafede vaki' Koçarlı Karyesidir.
SOBUCA NAHİYESİ MERBUT KURANIN ESAMİSİ
Alhanlı, Akpınar, Evsekler, Boydere, Berci, Satılar, Büyükdere, Tekeli, Tatarlar, Cinçin, Çakırbeyli, Çulhalar

(285)

Çakmar, Çerkeshayriye, Çallısığır, Kebir, Hacıhamzalar, Haydarlı, Halilbeyli, Dede, Bereket, Zeytin, Şahinciler, Taştahancılar, Koçarlı, Karacaviran, Kuşlar Beleni, Kasablar, Karadut, Kızılkaya, Kıbta-i Müslüm, Gözkaya, Güdüşlü, Mezrandere,
KARAHAYIT NAHİYESİ
Mevki' Coğrafi ve Kura – Bu nahiye Aydın Kazasının kısım-ı cenub-ı şarkıyesinde olup (20) mahalle ve karyeye muhtevidir.
Nüfus ve Emakin – Karahayıt Nahiyesi (3701) i zükür ve (3517)si inas olarak (7218) nüfus-ı müslümaya ve (1673) emakini havidir.
Merkez Nahiye – Aydın'a dört sa'at mesafede Karahayıt Karyesidir.
KARAHAYIT NAHİYESİ MERBUT KURANIN ESAMİSİ
Armutlu, Emirağası, Abdallar, Alacaklı, Alanlı, Balta, Çam, Dere, Şahneli, Sıralılar, Kozalaklı, Kırklar, Kuloğulları, Kasar, Gölhisar, Güdüranlı, Mesudlu, Bornuç, Yağcılar.
KÖŞK NAHİYESİ
Mevki' Coğrafi ve Kura – Köşk Nahiyesi Aydın Kazasının kısım-ı şarkıyesinde müteşekkil ve (32) mahalle ve karyeye müstemildir.
Nüfus ve Emakin – Nahiye-i Mezkura (4665)i zükür ve (4088)i inas olarak (8753) İslam ve (121)i

(286)

zükür ve (80)i inas olarak (201) Rum ki cem'an (7954) nüfusu ve (2057) emakini havidir.
Merkez Nahiye – Aydın'a dört sa'at mesafede Köşk Karyesidir.
KÖŞK NAHİYESİ MERBUT KURANIN ESAMİSİ
Akça, Eğrikavak, Uzundere, Ahadlar, Beyköy, Bakla Ma' Kızılca, Cum'ayanı, Çiftlik, Davliye, Şeyhköy, Alide, Foçak, Ekmekçi Ma'a İlyas Deresi, Karatepe, Kuyucular, Koçak, Cuma' Deresi, Kiran, Kosan, Kızılcaköy Köşk, Gökkiriş, Ketenyeri, Musluca, Meze, Manastır, Menteşeler, Pavli.
BOZDOĞAN KAZASI
Me'murin Kaza
Ka'imakam Mehmet Sadık Bey Saniye Mal Müdürü Halid Hulusi Efendi Mal Müdürü Mu'avini Mehmet Lütfi Efendi Mal Müdürü Refiki Mehmet Efendi
Naib Elhac Mehmet Hilmi Efendi Müftü Hacı Mehmet Hilmi Efendi Tahrirat Katibi Hüsameddin Efendi Sandık Emni Yusuf Efendi
Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Süleyman Efendi Derviş Efendi Hacı İbrahim Ağa	A'za-yı Muntehabe

(287)

Mahkeme-i Bidayet	
Reis Naib Efendi	
A'za Mehmet Efendi Katib-i Evvel Mustafa Efendi Katib-i Sani Esad Efendi	A'za Fethi Efendi Müstantik Mu'avini Salih Efendi Mukavelet Muharriri Abdülkerim Efendi
Daire-i Belediye	
Reis Mehmet Bey	
A'za Mehmet Esad Bey Rabi'a A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Molla Mustafa Efendi A'za Kirok Efendi	A'za Efendioğlu Hacı Mehmet Efendi Katibi Hasan Efendi Komiser Mustafa Efendi Komiser Ali Ağa
Ma'arif Komisyonu	
Reis Müftü Mehmet Hilmi Efendi A'za Ali Rıza Efendi	A'za Hacı Mustafa Efendi A'za Ali Molla Efendi
Katibi ve Sandık Emni Hüsameddin Efendi	
Zira'at Bank Şu'besi	
Reis Hacı İbrahim Efendi	
Muhasebe Katibi Nuri Efendi	Refiki İbrahim Talat Efendi
Zira'at Komisyonu	
Reis Hacı Mehmet Efendi A'za Ali Rıza Ağa	A'za Hacı Halil Efendi A'za Burdurlu Ali Molla Efendi

(288)

Nafi'a Komisyonu	
Reis Hacı İbrahim Ağa	
A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Buldurlu Ali Menela Efendi	A'za Köteli Ağa Katibi Hasan Efendi
Ba'zı Me'murin	
Telgraf Me'muru Hulusi Efendi Eytam Müdürü Ahmet Efendi Nüfus Me'muru Yenişerli Hüseyin Efendi Nüfus Katibi Ali Efendi Tapu Katibi Mehmet Lütfi Efendi Müdde-i Umumi Mu'avini Vekili Derviş Ahmet Efendi Müstantik Nuri Efendi	Orman Ondalık Me'muru Mehmet Efendi Orman Süvari Korucusu Ahmet Efendi Orman Piyade Korucusu Ali Ağa Evkaf Vekili Hüsameddin Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Vekili Ahmet Efendi Şer'iyye Katibi Ahmet Efendi Zabıta Me'muru Mülazım-ı Evvel Mehmet

	Ağa Polis Hayrullah Efendi
Me'murin Askeri	
(Kırksekizinci Alayın Üçüncü Yenipazar Redif Taburu)	
Binbaşı Hacı Mehmet Efendi M 4	
Kolağası Ali Sırrı Ağa Gümüş İmtiyaz ve Girid Madalyası	
Katibi Hüsnü Efendi	
Tüfenkçi (Münhall)	
Depo Me'muru (Münhall)	
Birinci Bölükte Yüzbaşı Ali Ağa M 5 Gümüş İmtiyaz Madalyası	
Birinci Bölükte Yüzbaşı Hasan Ağa Gümüş İmtiyaz Madalyası	
Birinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Ali Ağa	

(289)

İkinci Bölükte Yüzbaşı Halil Ağa Gümüş İmtiyaz Madalyası	
İkinci Bölükte Yüzbaşı Süleyman Ağa	
İkinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Mehmet Efendi Gümüş İmtiyaz Madalyası	
Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Beytullah Efendi Gümüş İmtiyaz Madalyası	
Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Hasan Sabri Efendi Gümüş İmtiyaz Madalyası	
Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Ali Efendi	
Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Halil Efendi Gümüş İmtiyaz Madalyası	
Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Mustafa Ağa Gümüş İmtiyaz Madalyası	
Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Abdülbaki Efendi Gümüş İmtiyaz Madalyası	
Mekatib-i Rüşdiye	Mekatib-i İbtidaiye
Mu'allim Ali Rıza Efendi Edirne Müderrisi	Mu'allim-i Evvel Hafız Emin Efendi
Aded-i Şakirdan 65	Mu'allim-i Sani Hafız Ahmed Efendi
Bevvab Mehmet Efendi	Aded-i Şakirdan 180
YENİPAZAR NAHİYESİ	
Müdür Süleyman Efendi	A'za Emin ve Hacı Kasım ve Osman ve
Naib Efendi	Hacı Ali Efendiler
Tahrirat Katibi Hasan Efendi	Vergi Katibi Salim Efendi
BOZDOĞAN KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Bozdoğan Kazası Şimalen; Nazilli Kazasını Tefrik eden Menderes Nehri, şarkan; Karacasu Nahiyesi cenuben; Tavas ve Muğla Kazaları ve garben Çine Kazası ile mahdud ve Yenipazar namıyla bir nahiye ve (55) mahalle ve karyeye muhtevidir	

(290)

Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (13926)sı zükür ve (14017)si inas olarak (27943) İslam ve (51)i zükür ve (30)u inas olarak ((81) Rum ve (3)ü zükür ve (5)i inas olarak (8) Ermeni ve aynı bu kadar Musevi ki cem'an (28050) nüfus ve (6011) emakini havidir. Merkez Kaza (37) derce (39) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (3) dakika tul-i şerkide vaki' Bozdoğan Kasabasıdır.
Panayır ve Pazarlar – Bozdoğan Kazasında umuma mahsus panayır olmayıp yalnız Bozdoğan da her hafta ve Yanipazar'da Çarşamba günleri ile Cuma günü Pazar kurulur.
Meskukat – Bozdoğan Kazasında dahi Aydın, Nazilli gibi Lira-yı Osmani (120) ve fakat

Sim mecidiye (22) ve altılık altı kuruşa tedavül eder.

Zira'at ve Ticaret – Bozdoğan Kazasında dahi Nazilli gibi hinta, şa'ir, mısır, darı, kendir, pamuk, susam, vesaire ile incir hasıl olur ve bunların ekserisi ve husule gelen incirin (6,000,000) kıyyesi ihraç edilir.

Arazini bir kısmı Akçay Nehrinden iska olageldiği cihetle bu kısım arazide envai' mahsulat Nazilli kazası misüllü kemal-i feyz ile neşvü-nema bulur.

Ormanlar – Kaza-i mezkurda Madran, Ayrancık ve Karıncalı

(291)

namıyla (66) kilometro mürabba' orman bulunub bunlarda kızıl ve akça meşe eşcarı vardır. İş bu ormanlardan hatıb ve kömür ile Madran ormanında ki hazerhanede senevi (300) metre mekaib raddesinde kereste imal ve ihraç olunarak bir senelik orman resmi (40000) kuruşa balığ olmaktadır.

Mer'alar – Her karyenin kendine mahsus mera'sı varsada öyle hususi ve cism-i mer'a yoktur.

Vesait-i Nakliye – Deve, bargir, ester'den ibaretdir.

Nüfus Vukuatı – Bozdoğan Kazası'nda geçen sene zarfında (483) münakehat ve (554)ü zükür ve (488)ü inas olarak (2042) tevlidat ve (475)i zükür ve (438)i inas olarak (913) vefayat vuku' bulmuştur.

İmaret-i Belediye – Merkez Kazada geçen sene (250) arşun kaldırım yapılmıştır.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Emir, Altıntaş, Arpaz ma'a Ahlan, Akseki, İnebolu, Asma, Amasya, Pınarlı, Birisce, Yararlı, Çerçekli, Cerkeshamidiye, Haydere, Du'alar, Deliler, Ziyaretli, Sipahiler, Toygar, Dutağaç, Dereboz, Arablı, Kaflankamışlar, Kazgandere, Kılağuzlar, Ma'a Elciler, Kavaklı, Kırcaklı, Koyuncular, Karaahmed, Kalaycılar, Kızılca, Kızıltepe, Genzile, Güney Ma'a Alioğullarından, Kunduzlar, Köte, Kemer, Monamak, Yaka, Yenipazar Kamışları, Yaykın, Siroz Ma'a Yıllıca.

(292)

YENİPAZAR NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Yenipazar Nahiyesi Bozdoğan Kazasının kısm-ı şimalisinde müteşekkil ve (12) karyeli müstemildir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkura (4164)ü zükür ve (4041) inas olarak (1205) İslam ve (12)si zükür ve (9)u inas olarak (21) Rum ki cem'an (8226) nüfusu ve (1698) emakini havidir.

Merkez nahiye (37) derece (47) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (55) tul-ı şarkıde kain Yenipazar kasabasıdır.

Yenipazar Nahiyesine Merbut Kuranın Esamisi

Alhan, Eğridere, Almutçiftliği, Paşa, Çerkesosmaniye, Hamzabalı, Çolcan, Çavdar, Dereköy, Döndüren, Direcik, Karacaviran

ARPAZ NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Bu nahiye Bozdoğan Kazasının cihet-i şarkıyesinde vaki' ve (22) karyeye cami'dir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkura (4303)ü zükür ve (4002)si inas olarak (8705) İslam, yabancı olmak üzere (3) zükür Rum ki cem'an (8708) nüfusu (1818) emakini muhtevidir.

(293)

Merkez Nahiye – (27) derece (45) dakika arz-ı şimali ve (36) derece (5) dakika tul-ı şarkıde vaki’ Arpaz Karyesidir.			
AMASYA NAHİYESİ			
Mevki’ Coğrafi ve Kura – Amasya Nahiyesi Bozdoğan Kazasının şarkı cihetinde olup (8) karyeye müstemildedir.			
Nüfus ve Emakin – İşbu nahiye (1215)i zükür ve (1393)u inas olarak (2608) nüfus-ı Müslüma’ya ve (554) emakini cami’dir.			
Merkez Nahiye – Kazayı mezkurun cisimce kurasından olan Amasya Karyesidir.			
ÇİNE KAZASI			
Me’murin Kaza			
Ka’imakam Mehmet Hüsnü Efendi			
Naib İbrahim Edhem Efendi		Mal Müdürü Osman Zeki Efendi	
Müftü Mustafa Efendi		Tahrirat Katibi Süleyman Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka’imakam			
A’za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hasan Ağa Mustafa ve Mehmet Efendiler Hacı Emin Efendi	A’za-yı Muntehabe

(294)

Mahkeme-i Bidayet	
Reis Naib Efendi	
A’za Hüseyin ve Sadık Efendiler Başkatib Ali Efendi Müstantik Mu’avini Alaaddin Efendi	İkinci Katib Memiş Efendi Mukavelet Muharriri Mustafa Efendi Odacı Mehmet Ağa
Belediye Dairesi	
Reis Osman Efendi	
A’za Mevlüd Ağa A’za Mehmet Ağa Hacı Nikolaki Efendi	Sandık Emini ve Katibi Ali Efendi Tabib “Münhall” Komiser Arif ve Ali Ağalar
Zira’at Bank İdaresi	
Reis “Münhall”	
Muhasebe Katibi Hasib Efendi A’za Mehmet ve Molla Hasan Efendiler A’za Mehmet Efendi	A’za Mustafa Efendi A’za Ahmet Efendi A’za Hacı Osman Efendi
Me’murin Saire	
Zabıta Me’muru Mülazım Ömer Efendi	
Sandık Emini Mehmet Efendi	Polis Hüsnü Efendi
Nüfus İdaresi	
Telgraf ve Posta İdaresi	
Me’mur Mehmet Efendi Katib Hıdır Efendi	Me’mur Hakkı Efendi Çavuş Esad ve Abdullah

(295)

Mekatib-i Rüşdiyye	Mekatib-i İbtidaiye
---------------------------	----------------------------

Ders ve Hüsn-i Hat Mu'allim-i Ömer Fehmi Efendi Şakird 28	Mu'allim Hafız Mehmet Efendi Şakird 50
Zira'at ve Ticaret Komisyonu	
Reis Hasan Ağa	
A'za Mustafa Efendi A'za Hasan Efendi A'za Hacı Osman Ağa	A'za Nikolaki Efendi A'za Kahraman Karyeli Ali Ağa Katib Ahmet ve Faik Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Müftü Mustafa Efendi	
Reis Mu'avini Mal Müdürü Osman Efendi	
A'za Hasan Ağa A'za Mustafa Efendi A'za Hacı Emin Efendi	A'za Hasan Efendi A'za Osman Efendi A'za De'avi Vekili Ahmet Efendi
Me'murin Askeri	
(Kırksekizinci Alayın Dördüncü Çine Redif Taburu)	
Binbaşı Hasan Tahsin Efendi M 5 Kırım Karadağ Kolağası Ali Rıza Efendi M 5 İftihar Birinci Bölükte Yüzbaşı Mustafa Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Mustafa Ağa Plevne Madalyası İkinci Bölükte Yüzbaşı Feyzullah Efendi İkinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Ali Efendi	

(296)

Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Nazif Bey Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Hüseyin Ağa Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Mehmet Ağa M 5 Plevne Madalyası Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Hacı Halil Efendi Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Mehmet Efendi
ÇİNE KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Ekser kuranın merkez kazaya ba'd-ı mesafesi olduğu için ahali öteden beri ahz ü i'ta etmek üzere Cuma günü merkezde olan Hamidabad Kasabasında Cumartesi günü Karpuzlu'nun Demirci Deresi civarında, Çarşamba günü Akçaabad Karyesinde ve Perşembe günü de Çine Karyesinde pazarlar kurulur. Merkez kazaya Cumartesi pazarı beş, Çarşamba pazarı üç, Perşembe pazarı bir buçuk sa'at mesafededir. Dahil kazada beynen-nas Yüzlük Lira-yı Osmani yüz yirmi, Sim mecidiye yirmi iki kuruş on pare altılık altı kuruş, beşlik üç kuruş, metalik on iki paraya tedavül etmekte ve eczası nisbetinde alınıp verilmektedir. Bunların miri fiyatına tatbikinde beher lirada yirmi kuruş, sim mecidiyede üç kuruş on para altılıkda bir kuruş beşlikte yirmi para metalikte iki pare fark gürülmektedir. Mebani-i Hayriye – Baba Sultan, Ahmed Gazi, Ahi Bayram Veli, Ahi İsmail, Hoca Durmuş, Kuş Baba ve Hamza Bey zaviyelerinde ayende ve revendeye it'am taam olunup bunlara ve cami'

(297)

şerifde imamet, hitabet, mü'eddenlik cihetlerine meşruta üç bin dönüm arazi-i mevkufe vardır. Dahil kazada bir mekteb-i rüşdiye 58 mekteb-i iptidaiye 96 mescid-i şerif, yirmi beş
--

sebil, bir kilise vardır.

Kaza dahilinde her ceddin kahve, pirinç ve buna mümessil manifatura vesair ithal olunmakta ve hinta, şa'ir, akdarı, susam, börölce, pamuk ve kesretli zeytin yağı ve sade yağı, kuzu, sığır, yapağı yün, fıstık gibi şeyler ihraç edilmekde ve kaliteli tüccar tarıfndan alınıp satılmaktadır.

Nüfus Vukuatı – Geçen sene dahil kazada (259) münakehat ve (207)si zükür ve (208)i inas olarak (415) vefayat ve (91)i zükür ve (109) inas olarak (200) tevliat vuku' bulmuştur.

Kazanın Mecmu' Nüfusu – ve (14870)i zükür ve (15043)ü inas olarak cem'an (29913) kişidir.

Kaza dahilinde tahminen (160.000) dönüm orman olup bunlardan her nevi' kereste i'mal olunmaktadır.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Akçaabat, Altınabad, Ovacık, Evciler, Önyak, Emüz, Bölnü, Mutablar, Bucak, Bucan, Başa, Tatarmemişler, Camuzağlu, Cuma'lı, Çövrülük, Çömlekçi Ma'a Hasanlar, Çaltı, Hacileb Beleni, Hallaclar, Serbandere, Hacıkabasakallar Deresi, Dorumlar, Seferler, Saraclar, Soğuk-

(298)

Oluk, Sariesan, Soğancılar, Sarınç, Sarioğlu, Damarası, Arabhisar, Kargı, Kabataş, Fakılar Ma' Ma' Ahurkayalar, Karakollar, Kahramankavt, Kızılgünay, Kırkışık, Kocaaraplar, Kızıltepe, Keneves, Keçi, Gökyaka, Nazırpa, Yağcılar, Yeniçiftlik, Burutlar, Bedirler, Cavih

SÖKE KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam Ali Galib Bey Saniye

Naib İbrahim Rüştü Efendi
Müftü Hacı Mustafa Efendi

Mal Müdürü Şükrü Efendi
Tahrirat Katibi Ahmet İzzet Efendi

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Halil Efendi Tevfik Efendi Hacı Kostanti Efendi	A'za-yı Muntehabe
------------------	--	--	-------------------

Mahkeme-i Bidayet

Reis Naib Efendi

A'za Cafer Efendi A'za Andeya Efendi Başkatib Karabet Efendi	Mukavelet Muharriri Bekir Sıdkı Efendi Müstantik Mu'avini Rıfat Efendi İkinci Katib Mehmet Efendi
--	---

Daire-i Belediye

Reis Ferit Efendi

(299)

A'za Hacı Ali Efendi A'za Mustafa Efendi A'za Kalanco Efendi	Aza Umuro ve Mihal Efendiler Tabib Hacı Hüseyin Kami Efendi Saniye Katib ve Sandık Emimi Hüseyin Efendi
--	---

Ma'arif Komisyonu

Reis Şükrü Efendi	A'za Hafız Ömer Efendi
-------------------	------------------------

A'za Abdülhamid Efendi A'za Cafer Efendi A'za Hoca Efendi	A'za Hacı Halil Efendi Katib ve Sandık Emmini Eyüp Efendi Kura Mekatib Müfettişi Ahmet Faik Efendi
Mekteb-i Rüşdiye	
Mu'allim-i Evvel İsmail Efendi Dersaadet Ru'usu Rika' Mu'allimi Ahmet İzzet Efendi	
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini İbrahim Efendi Mal Müdürü Mu'avini Refiki Rıza Efendi Orman Süvarisi Halil Efendi Orman Ondalık Me'muru Tahir Efendi Orman Piyade Korucusu Ömer Ağa Polis Me'muru Mehmet Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Ahmet Efendi Duyun-ı Umumiye Katibi Mehmet Efendi Zira'at Bank Şu'besi Reis-i Ferit Efendi Zira'at Bank Şu'besi Katibi Mehmet Sabri Efendi Zira'at Bank Şu'besi Katibi Mu'avini Hasan Efendi	

(300)

Nüfus Me'muru Talib Efendi Nüfus Katibi Mehmet Ali Efendi Tapu Katibi Mehmet Sırrı Efendi Mahkeme-i Şer'iyye Katibi Necib Efendi Telgraf ve Posta Me'muru Ömer Efendi
Kaza Hakkında Ba'zı Ma'lumat
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Söke Kazası şimalen; Kuşadası Kazası ve Ayasuluğ Nahiyesi, şarken Aydın, Çine Kazaları cenuben; Milas Kazası ve garben; Adalar Denizi ile mahdud ve (66) mahalle ve karyeye muhtevîdir. Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (7740)ı zükür ve (7578)i inas olarak (15318) İslam ve (5752)si zükür ve (5351)i inas olarak (11203) Rum ve (52)si zükür ve (38)i inas olarak (90) Ermeni ve (2)si zükür ve (1) inas olarak (3) Musevi ve bir de Ermeni ki cem'an (53129) nüfusu ve (5873) emakini havîdir. Merkez Kaza Aydın Demir yolunun şu'be-i mahsusasıyla Balatcık'tan ayrılmak üzere İzmir'den (4) ve Aydın'dan (5) sa'at mesafede ve (27) derece (33) dakika arz-ı şimali ve (20) derece ve (6) dakika şarkıde vaki' ve sath-ı bahrden (98) metre mürtefi' Söke Kasabasıdır. Panayır ve Pazarlar – Söke Kazasında ahz ü i'ta için umuma mahsus panayır olmayıp yalnız merkez kaza olan Söke Kasabasında

(301)

Çarşamba ve Bağarası Karyesinde Salı günleri pazar kurulur. Meskukat – Kaza-yı mezkur da Lira-yı Osmani (120) ve Sim mecdiye tedavül eder. Ahval ve Arazi – Söke Kazası arazisi mezru' ve gayr-i mezru' ve kabil ve gayr-i kabil zira'at olarak takriben (1250) kilo metre mürebba' kadar olup bunun bir kısmı bahr-i sefid sevalinde çoraklık ve bir kısmı dahi dağlarda ve kıraç yerlerde bulunduğu gibi diğer bir
--

kısmı mevsim-i şettade Menderes Nehri istila ederek buralarda güz mahsulü zira'at edilememekte ve dördüncü kısmında ise kuvve-i inbatiye derece-i matlubada olarak hinta, şa'ir, bakla, alef, nohut, burçak, çavdar, susam, pamuk ve emsal mahsulat vücuda gelmekdedir.

Zira'at ve Ticaret – Kaza-yı mezkur ahalisinin kısm-ı i'zami zira'atle meşgul ve kusuru ticaretle ma'luftur alınıp satılan şeyler balada beyan olunan hububat vesa'iredir.

Sanayi' – Söke Kazasında kunduracılık, sarracılık, demircilik, keçecilik, semercilik ve emsali sanayi' dahliyeden başka sanaatlar yoktur.

Ma'den – Kaza-yı mezkurda imtiyazlı olarak bir zımpara ma'deni ile ahali tarafından işletilen bir takım taş madenleri ve bir de Kömür ma'deni ile kezelik mukaddema ahali tarafından işletilmekte iken altı yedi sene terk edilen bir demir ma'deni vardır.

(302)

Ormanlar – Söke Kazası dahilinde Beşparmak ve Dumancı namlarıyla (72) kilo metre mürabba' kadar iki kıt'a orman olup bunlarda ak ve kızılçam ile meşe ve pınar eşcarı vardır.

İşbu ormanlardan hatib ve kömür ve mertek i'mal ve ihraç olunarak senevi (11000) kuruş kadar rüsum alımlıdır.

Vesait-i Nakliye – Bargir, ester, merkeb ile camus ve öküz ve bargir arabasından ibarettir.

Nüfus Vukuatı – Söke Kazası geçen bir sene zarfında (305) münakehat ve (404)ü zükür ve (373)i inas olarak (777) tevlidat ve (291)i zükür ve (245) inas olarak (536) vefayat vuku' bulmuştur.

Belediye İmareti – Söke Kazasında geçen bir sene zarfında (300) metre kaldırım (680) metre sed inşa edilmiştir.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Atturgazi, Atburgazi, Tahtacıları, İslam Tuzburgazı, İslam Bağarası, Assitepe, Akçakaya, Arslan Yaylası, Akköy, İslam Yoranı, Avşar, Özbaşı, Bunyak, Batnas, Bayırdamı, Burun, Balat, Tahtacılar, Demirçay, Çalışlı, Çavdar, Çerkez Yeniköy, Çerkesköklü, Çalı, Hristiyan Yeniköy, Hristiyan Tozburgazı, Hristiyan Bağarası, Dere, Söke Kemer, Serçin, Savuca, Sofular, Sırakçı, Sarıkemer, Tomanca, Azab,

(303)

Kalcık, Kadı, Kayas, Kara, Atlı, Kızılkilise, Kızılışıklı, Kayıklılı, Karayaka, Kirveliler, Kızıllarlar, Karakuyu, Karacahayıt, Gömnü, Gömnüşçerkes, Gülbende, Gelebic, Gelebic Tahtacıları, Kesir, Güneyyaka, Nalbandlar, Yörüklü, Yuvaca, Yoran, Yordan.

KARACASU KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam Mustafa Tevfik Bey

Naib Mehmet Bektaş Efendi

Müftü Mehmet Rasih Efendi

Mal Müdürü Hüseyin Fahri Efendi

Tahrirat Katibi Ali Cemal Efendi

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Hüseyin Efendi Tahrirat Katibi Ali Cemal Efendi	A'za Hilmi Efendi A'za Hacı Hüseyin Ağa A'za Hacı Penayod Ağa	A'za-yı Muntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Mehmet Bektaş Efendi			
Katib-i Evvel Hacı Hüsnü Efendi Katib-i Sani Mehmet Efendi Müstantik Mu'avini Mehmet Efendi		A'za Hasan Efendi Müstantik Mehmet Efendi	
Belediye Dairesi			
Reis Vekili Hacı Emin Efendi			

(304)

A'za (Münhall)	Katibi ve Sandık Emni Abdullah Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Keçecizade İbrahim Efendi	
A'za Hacı Emin Efendi A'za Hacı Ahmet Efendi	A'za Ferhat Efendi Katib Hasib Efendi
Ba'zı Me'murin	
Telgraf ve Posta Me'muru Hüseyin Hüsnü Efendi Zabıta Me'muru Osman Ağa Mülazım-ı Sani M 5 Tahlisiye Madalyası	
Polis Me'muru Tevkif Efendi Mal Müdürü Mu'avini İbrahim Efendi Sandık Emni Mehmet Hasib Efendi	Nüfus Me'muru Mustafa Efendi Nüfus Mu'avini Feyzullah Efendi Tapu Katibi Mustafa Zihni Efendi
Me'murin Askeri	
KIRK SEKİZİNCİ ALAYIN İKİNCİ KARACASU REDİF TABURU	
Binbaşı Tevkif Efendi Kolağası Osman Ağa M 5 Karadağ Macar ve Kars ve Kırım Madalyaları Katib Hüseyin Hüsnü Efendi Tüfenkçi (Münhall) Depo Me'muru Mülazım-ı Sani Mehmet Emin Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Hacı Halil Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Hüseyin Ağa Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani Hasan Ağa	

(305)

İkinci Bölükte Yüzbaşı Ahmet Ağa İkinci Bölükte Yüzbaşı Akif Efendi İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani Şükrü Efendi Üçüncü Bölükte Yüzbaşı İsmail Efendi Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Latif Ağa Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Salih Efendi Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Arif Ağa Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Ali Ağa Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Edhem Efendi
KARACASU KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Karacasu Kazası cenuben; Tavas Kazası, şimalen; Kuyucak ve Nazilli Kazası, garben; Bozdoğan Kazası, şarkan; Saray Kazası ile mahdud olup otuz mahalle ve karyeye müstemildir.

Nüfus – Karacasu Kazası (8577) zükür ve (9679)i inas olarak (8256) İslam ve (87)si zükür ve (73)i inas olarak (160) Rum ki cem'an (18416) nüfusu havidir.

Meskkukat – Karacasu Kazasında Lira-yı Osmani (120) kuruşa ve Sim mecidiye (22) kuruş (20) paraya ve altılık (6) kuruşa tedavül eder.

(306)

İthalat ve İhracat – Kaza-yı mezkurun ithalatı basma ve Amerikan bezi vesa'ir Akmeşe ile şeker ve pirinç ve kahve ve emsali havayic-i zaruriyyeden ve ihracatı dahi mahsulat-ı mahalliyyeden olup incir ve üzüm ve hinta ve şa'ir ve susam vesa'ir hububat ile ipeği ve pamuklu hamam takımı ve havlu ve mavi bez vesa'ir her nevi' mensucat-ı mütenevviden ibarettir.

Zira'at ve Ticaret – Kaza-yı mezkurda (30000) İstanbul kilesi hinta ve (220000) kilesi şa'ir ve (82000) kilesi mısır ve çavdar (15000) kilesi akdarı ve burçak ve susam ve nohut ve mercimek ve bakla ve (200.000) kıyye çekirdekli pamuk (150000) kıyye incir ve (35000) kantar palamut ve (50000) şinik zeytin ve (500) çeki afyon ve (450000) yaş ve kuru üzüm ve (200000) meyan kökü hasıl olur ve alınır satılır.

Ma'den – Karacasu Kazasının cihet-i şimalisinde imtiyazlı bir ma'den vardır. Kaza-yı mezkur dahilinde Karıncalı nam mahalledeki ormanlarda kızıl ve akçam ve meşe ve pınar eşcarı vardır.

İş bu ormanlardan hatb ve kömür ve kereste i'mal ve ihraç olunduğu gibi mazı ve kitre ve mahmuze dahi hasıl olur ve senevi (80000) kuruş kadar orman simi alınır.

Vesait-i Nakliye – Yük bargiri, ester ve merkepten ibarettir.

Karacasu kazası sekiz mahalle ve (200) hanedir. Merkez kaza (37) derece (41) dakika arz-ı şimali ve (26)

(307)

derece (13) dakika tul-ı şarkıde vaki' (8) mahalleye havi Karacasu kasabasıdır.

Panayır ve Pazarlar – Cuma' ve Pazar günleri kasabada ve Salı günleri Aliğa Çiftliğinde pazar kurulur. Mezkur karyede senede bir kere dahi Meryemana namıyla bir panayır küşad olunmaktadır.

Nüfus Vukuatı – (393) münakehat ve (642)si zükür ve (624) inas olarak (1266) tevlidat ve (463)ü zükür ve (431)i inas olarak (894) vefayat vuku' bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Bucak, Berlebey, Seki, Dalhan, Kekre, Alak, Uzun, Eymir, Karabüker, Palamutcuk, Azizabat, Aşıklar, Aliğa Çiftliği, Damdere, Yenice, Dedeler, Dam, Gire, Hacıhatırlar, Boyayın, Karacaviran, Alemlar, Dereköy, Hamidiye, Günülen

NAZİLLİ KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam İsmail Hakkı Bey Mütemayiz

Naib Abdurrahman Hıfzı Efendi Bursa
Müderisliği
Müftü Hacı Halil Efendi
Mal Müdürü Salih Bey
Tahrirat Katibi Murad Bey

Mal Müdürü Mu'avini Rıza Efendi
Mal Müdürü Refiki Ohannes Efendi
Sandık Emni İbrahim Bey
Tapu Katibi Hacı Ahmet Bey

Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Osman Bey ve Terzi Hacı Ömerzade Mehmet Efendi Lambi	A'za-yı Muntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Veliyüddin Efendi A'za İstefan Efendi A'za Mülazımı Anasti Efendi Başkatib Ahmet Bey		Mukavelet Muharriri Fuad Bey İkinci Katib Bagos Efendi Müstantik Mu'avini Asım Efendi İcra Mübaşiri Ahmet ve Hilmi Efendiler	
Belediye Meclisi			
Reis Hacı Mehmet Efendi Katib Mehmet Bey Tabib Dimitraki Efendi		Sandık Emmini Mehmet Efendi Mi'mar Yani Efendi Komiser Hacı Mustafa ve Ali Efendiler	
Ma'arif Komisyonu			
Reis Hacı Osman Bey M 5 A'za Kozom Hacı Şeyhzade Hacı Mehmet Efendi A'za Veliyüddin Efendi		A'za Mahkeme-i Bidayet Başkatibi Ahmet Bey A'za Sandık Emmini Hacı Ahmet Efendi Katibi Ahmet Efendi	

Zira'at Komisyonu	
Reis Molla Hasan Efendi	A'za Hacı Hafız ve İbrahim Efendiler
Ticaret ve Zira'at ve Sanayi' Odası	
Reis Hacı Şeyhzade Hacı Mehmet Efendi	
A'za Mehmet Efendi	A'za Hamparsom Efendi
A'za İstavrakı Ladopolo Efendi	
Ba'zı Me'murin	
Telgraf ve Posta Müdürü Agah Efendi Rabi'a Zira'at Bank Şu'besi Muhasebe Katibi Fuat Bey Zira'at Bank Şu'besi Muhasebe Katibi Refiki Mehmet Efendi Nüfus Me'muru Hüseyin Efendi Nüfus Katibi Ali Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Mehmet Nazmi Efendi Duyun-ı Umumiye Katibi Ali Rıza Efendi Polis Me'muru Mehmet Hayri ve Mehmet Efendiler	
Me'murin Askeri	
Kırk Sekizinci Alayın Birinci Nazilli Redif Taburu Ka'imakam Cemal Bey Binbaşı İhsan Efendi Kolağası Mesrur Efendi M 5 Karadağ ve İftihar Madalyaları Katib Hafız Ahmet Efendi	

(310)

Tüfenkçi İsmail Usta Depo Me'muru Mülazım-ı Sani Mustafa Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Ahmet Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Ahmet Ağa Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani İbrahim Ağa İkinci Bölükte Yüzbaşı Ahmet Ağa İkinci Bölükte Yüzbaşı Hüseyin Ağa İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani İbrahim Ağa Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Ali Ağa Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Hüseyin Ağa Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Mehmet Şükrü Efendi Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Hacı Süleyman Efendi Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel İbrahim Efendi Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani İsmail Hakkı Efendi	
Mekteb-i Rüştîye	
Mu'allim-i Evvel Mustafa Efendi Mu'allim-i Sani Mehmet Efendi	Rik'a Mu'allimi Fuat Bey Aded-i Şakirdan 54
Ashab-ı Rütbe ve Nişan	
Nazilli Eşrafından Hacı Hasib Efendi Bilad-ı Hamse Fi 26 Cemaziye'l-ahir Sene 306 Nazilli Eşrafından Hacı Osman Bey Beşinci Mecidi Fi Gurre-i Muharrem sene 308 Nazilli Eşrafından Veliyüddin Efendi Beşinci Mecidi Fi Gurre-i Muharrem sene 308	

(311)

NAZİLLİ KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Nazilli Kazası şimalen; Alaşehir ve Ödemiş, şarkan; Buldan ve Sarayköy ve Tavas cenuben; Karacasu ve Bozdoğan ve garben; Aydın Kazaları ile mahdud ve Kuyucak, Sultanhisarı, Atça namıyla üç nahiyeye ve 91 mahalle ve karyeye müstemildir. Nüfus ve Emakin – Nazilli Kazası (21719)u zükür ve (22243)'ü inas olmak üzere (43962) İslam ve (890)'ı zükür ve (806)'ı inas olarak (1596) Rum ve (175)'i zükür ve (154)'ü inas olarak (339) Ermeni ve (113)'ü zükür ve (114) inas olarak (141) Ecnebi ki cem'an (46354) nüfusu ve (10017) emakini havidir. Merkez kaza Aydın'ın şark-ı şimali cihetinde merkez-i livaya şimendüferle (1) ve berren (8) sa'at mesafede ve (37) derece (54) dakika arzı-ı şimali ve (36) derece (32) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve sath-ı bahrden (86) metre mürtefi' Nazilli kasabasıdır. Mezkur kasaba demir yolu ile ikiye ayrılmış olup birine Aşağı diğerine Yukarı Nazilli tesmiye edilir. Pazar ve Panayırlar – Nazilli kasabası balada beyan olunduğu vechle Aşağı ve Yukarı Nazilli namlarıyla ikiye münkasım olduğundan her hafta Çarşamba günü aşağı ve Perşembe günü Yukarı Nazilli de ve Cumartesi Kuyucak nahiyesinde Pazartesi Atça nahiyesinde Cuma günü

(312)

Sultanhisarın'da Ortakçı Karyesinde umumi Pazar kurulur. Dahil kazada ahz ü i'ta için

başka panayıır yoktur.

Meskkukat – Nazilli kazasında lira-yi Osmani (120) kuruşa ve sim mecidiye (22) kuruş (10) paraya ve altılık (6) kuruşa tedavül eder.

İthalat ve İhracat – Kaza-i mezkuren ithalatı basma ve Amerikan bezi ve sa'ir akmişe ile şeker, pirinç, kahve ve emsali havaic-i zaruriyeden ihracatı dahi mahsulat-ı mahalliyeden olan incir, üzüm, afyon, hinta, şa'ir, susam vesa'ir hububat gömleklik ile bez vesa'ireden ibarettir.

Zira'at ve Ticaret – Kaza-i mezkurda senevi (40000) İstanbul kilesi ve (3777000) kile şa'ir ve (81978) kile mısır ve (11200) kile çavdar ve (11741) kile ak darı ve (6000) kile burçak ve (11800) kile susam ve (50) kile nohut ve yine o kadar mercimek ve (15000) kile bakla ve (3650000) kıyye çekirdekli pamuk ve (1341000) kıyye incir ve (130000) kantar palamut ve (763000) kıyye zeytin ve (250) kıyye afyon (350) kıyye harer ve (600000) kıyye yaş üzüm ve (8000) kantar meyan balı hasıl olur ve alınır satılır.

Sanayi' – Bu kazada gömleklik bez ve urgan ve sicim nesc ve i'mal olunur.

Ormanlar – Kaza-i mezkur dahilinde Sarıcaova ve Aksu nam mahallerde (205) kilometre mürebba' kadar başlıca orman

(313)

olub bunlarda kızıl ve akçam ve meşe ve pınar eşcarı vardır.

İşbu ormanlardan hatıb ve kömür ve kereste i'mal ve ihraç olunduğu gibi sümmak, mazı, kitre ve mahmuze dahi hasıl olur ve senevi (50000) kuruş kadar orman resmi alınır.

Vesait-i Nakliye – İki tekerlekli camus, öküz ve bargir arabalarıyla yük bargiri, deve, ester ve merkebden ibarettir.

Nüfus Vukuatı – Nazilli kazasında geçen bir sene zarfında (805) münakehat ve (351)i zükür ve (324)i inas olarak (675) tevliat ve (389)i zükür ve (202)si inas olarak (582) vefayat vuku' bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Eğrek, Örencik, Ebcelli, İshaklar, Aslanlı, Bayındır, Bereketli Ma'a Çerkes, Bekirler, Bağcılı, Demirciler, Hasköy, Hisarcık, Haydarlı, Hacıbeyli, Hamzaelli, Dereköy, Dumanovası, Dallica, Derebaşı, Durasılı, Rahmanlar, Sevindikli, Sürmeşeli, Sinekler, Sailer, Sinekçiler, Şuhutlu, Semailli, Işıklar, İsabeyli, Karahallı, Kozdere, Kızıldere, Kavacık, Kocakesik, Kirenez, Ketendere, Ketenova, Gedik, Kestel, Mastura, Bereketli, Yalınkuyu

ATÇA NAHİYESİ

Müdür Nuri Efendi

Naib Hacı Mustafa Efendi

Tahrirat Katibi Hasan Efendi

Vergi Katibi İsmail Efendi

(314)

NAHİYE HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Kura – Atça Nahiyesi Nazilli Kazasının cihet-i garbiyesinde vaki' ve (7) mahalle ve karyeye müstemildir.

Nüfus ve Emakini – Nahiye-i mezkure (2524)u zükür ve (2562)i inas olarak (6076) İslam ve (123)i zükür ve (100)ü inas olarak (223) Rum ki cem'an (5309) nüfusu ve (1393) emakini havidir.

Merkez nahiye (37) derece (54) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (58) dakika tul-ı şarkıde vaki' Çiloğlu kasabasıdır.

Atça Nahiyesine Merbut Kuranın Esamisi	
Uzunlar, Kulağuz, Yağdere	
SULTANHİSAR NAHİYESİ	
Müdür Memduh Bey Naib Hasan Efendi	Tahrirat Katibi Mıgırdiç Efendi Vergi Katibi Ömer Sabri Efendi
NAHİYE HAKKINDA BA’ZI MA’LUMAT	
Mevki’ ve Coğrafi ve Kura – Nahiye-i mezkure Nazilli Kazasının garb-ı şimali cihetinde olup (13) karye ve mahalleye muhtevidir.	
Nüfus ve Emakin – Bu nahiye (599)i zükür ve (3658)i inas ki(5257) İslam olarak nüfusu ve (1227) emakini vardır.	
Merkez nahiye (37) derece (56) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (52) dakika tul-i şarkide vaki’ Sultanhisar karyesidir.	

(315)

SULTANHİSAR NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ	
Eskihisar, İncealan, Demirharan, Çobanlar, Salavathı, İsabeyli, Kavaklı, Kabaca, Karahayıt Çerkes, Güvendik, Hacıemir, Malgaç Hacımustafa	
KUYUCAK NAHİYESİ	
Müdür Rıfat Bey Naib İbrahim Ferit Efendi	Tahrirat Katibi Abdurrahman Efendi Vergi Katibi Hüsnü Efendi
KUYUCAK NAHİYE HAKKINDA BA’ZI MA’LUMAT	
Mevki’ Coğrafi ve Kura – Bu nahiye Nazilli kazasının şark-ı şimali cihetinde vaki’ ve (20) mahalle ve karyeye cami’dir.	
Nüfus ve Emekin – Kuyucak Nahiyesi (6184)ü zükür ve (6222)si inas olarak (13406) İslam nüfusu ve (2600) haneye müstemildir.	
Merkez nahiye (67) derece (56) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (13) dakika tul-i şarkide vaki’ Kuyucak kasabasıdır.	
KUYUCAK NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ	
Ortakçı, Eğridere, Bilare, Çobanisa, Horsunlu, Hamidiye, Savcılı, Feslek, Kızıldere, Kayran, Girenez, Geneviş, Gencellideresi, Yöre	

DENİZLİ SANCAĞI KAZALARI

(318)

DENİZLİ SANCAĞI	
Me’murin Liva	
Mutasarrıf Ahmet Şevki Bey Ula	
Naib Şükrü Efendi Muhasebeci İbrahim Edhem Efendi Saniye Müftü Osman Efendi İzmir Paye-i Mücerri	Tahrirat Müdürü Hüseyin Vasıf Efendi Nakib-ül eşraf Mehmed Ziya Müderris Defter-i Hakani Me’muru Osman Rabi’a
Evkaf Müdürü Mustafa Hilmi Efendi	

Meclis İdare-i Liva			
Reis Mutasarrıf Liva			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Muhasebeci Efendi Tahrirat Müdürü Efendi Nakib-ül eşraf Efendi	Osman Efendi Salise M 4 Tevfik Bey Arselan Efendi Haçık Ağa	A'za-yı Muntehabe
Liva-i Tahrirat Kalemi			
Meclis İdare Katibi Osman Efendi Müsevvid Feyzi Efendi Orman Mukayyıcı İsmail Hakkı Efendi Mübeyyiz Mehmet Cevdet Efendi		Mukayyid Refiki İsmail Sami Efendi Mülazım Tevfik Efendi Mülazım Mustafa Efendi Mülazım Abdurrahman Efendi	
Muhasebe-i Liva Katibi			
Başkatibi Mustafa Efendi		Masarıfat Katibi Sadık Efendi	

(319)

Cedvel Katibi Salih Efendi Yevmiye Mukayyıdı Salih Efendi	Mübeyyiz Kazım Efendi Mukayyıd Bekir Efendi
Sandık Emini Mehmet Ağa	
DEVAİR-İ ADLİYE	
Hukuk Dairesi	
Reis Naib Efendi	
A'za Ahmet Efendi A'za Haralambos Efendi A'za Mülazımı Ahmet Efendi Başkatib Mustafa Efendi	Zabıta Katibi Mehmet Efendi Diğeri Salih Efendi İcra Me'muru İbrahim Edhem Efendi Mukavelet Muharriri Salih Efendi
İcra Mübaşiri Mehmet ve Hacı Mehmet Efendiler	
Ceza Dairesi	
Reis Naib Efendi Salise Müdde-i Umumi Mu'avini Asaf Efendi A'za Hüseyin Efendi	A'za Serkez Efendi Zabıt Katibi Ahmet Efendi Zabıt Katibi Naki Efendi
Mahkeme-i Şer'iyye Kalemi	
Başkatib "Münhall" Katib-i Sani Rüşdü Efendi	Mukayyıd Kadri Efendi Eytam Müdürü Hafız Mehmet Efendi Muhzır Rıza Efendi
Defter-i Hakani Kalemi	
Başkatib Halil Efendi Katib-i Sani Kazım Efendi	Tapu Katibi Mehmet Faik Efendi Mülazım Salih Efendi

(320)

Ma' Tahrir Vergi Kalemi	
Vergi Me'muru Kamil Efendi Kaza Vergi Katibi Ali Efendi	Katib Refiki İstapan Efendi Defterci Mehmet Efendi
Evkaf Komisyonu	
Reis Evkaf Müdürü Mustafa Efendi	
A'za Hasan Efendi A'za İsmail Efendi	A'za Abdurrauf Efendi A'za Ali Efendi
Katib Mustafa Lütfü Efendi	

Nüfus İdaresi	
Me'mur Mustafa Efendi Katib İzzet Efendi	Mülazım Mehmet Efendi Mülazım Ahmet Efendi
Zira'at Bank Şu'besi	
Reis Mehmet Ağa Şu'be Me'muru Ahmet Besim Efendi A'za Hacı Nafiz Efendi	A'za Mehmet Emin ve Nikolaki Efendiler Mu'avini İshak Efendi Katib Salih Efendi
Nafia' Komisyonu	
Reis Mutasarrıf Liva Şu'be Me'muru Besim Efendi A'za Mehmet Ağa Katib Mehmet Akif Efendi	A'za Mustafa Efendi Mühendis Vekili Yorgi Efendi Kondüktör Muhiddin Efendi Kondüktör Antuvan

(321)

Muhacirin Komisyonu	
Reis Fakizade Mehmet Ağa A'za Orman Müfettişi Mehran Efendi A'za Bank-ı Şu'be Me'muru Besim Efendi	A'za Defter-i Hakani Me'muru Osman Efendi A'za Nüfus Me'muru Mustafa Efendi Katibi Mehmet Efendi
Zira'at ve Ticaret ve Sanayi' Odası	
Reis-i Evvel Osman Efendi Sani Hacı Nafiz Efendi A'za Hacı Mustafa Efendi A'za Hacı Mehmet Efendi Katib Akif Efendi	A'za Hacı Mehmet Ağa A'za Mehmet Emin Efendi Havikyan Estepan Efendi Arselan Ağa Haralambo Efendi
Belediye Dairesi	
Reis Hacı Nafiz Efendi A'za Mehmet Ağa A'za Hacı Mehmet Ağa A'za Hacı Süleyman Ağa A'za Nikolaki Efendi	A'za Ohanik Efendi Tabib Şakir Efendi Saniye M 4 Katib Ahmet Efendi Aşı Me'muru Yanako Efendi Sandık Emmini Ahmet Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Tahir Efendi Müderris	
A'za İsmail Efendi A'za Mustafa Efendi A'za İdadi Müdürü Rıza Efendi	A'za İsmail Efendi A'za Ali Efendi A'za Mehmet Efendi
Sandık Emmini Süleyman Efendi	

(322)

Orman İdaresi	
Müfettiş Mihran Efendi Katibi Mehmet Efendi Süvari Me'muru Ali Rıza Efendi	Piyade Korucusu Yaşa Onbaşı Piyade Korucusu Osman ve Ahmet Efendiler Ondalık Mümtaz Efendi
Telgraf ve Posta İdaresi	
Müdür Hasan Tahsin Efendi	Telgraf Çavuşu Hüseyin Ağa

Mu'avini Serya Efendi Muhabire Me'muru Rüşdü Bey	Telgraf Çavuşu İsmail Ağa Müvezzi' Mehmet Efendi
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Me'mur Ali Efendi Katib Mehmet Efendi	Korucu Mehmet Efendi Mülazım Sadık Efendi
Me'murin-i Askeriye	
Yirmi İkinci Denizli Redif Livası Kumandanı Mirliva Hüsnü Paşa A 4 M 3 Gümüş İmtiyaz ve Altın Girid Madalyaları Kırk Üçüncü Denizli Alayı Miralayı Süleyman Bey Ahz-ı Askeri Kalemine Me'mur Kırk Üçüncü Alay Katibi Yusuf Efendi Liva Erkan-ı Harbine Mülhak Mülazım-ı Sani Fuat Bey	
Kırk Üçüncü Alayın Birinci Denizli Taburu	
Binbaşı Süleyman Sırrı Efendi Kolağası İsmail Ağa Katib " Münhall" Tüfenkçi Hacı Bayram Ağa	

(323)

Depo Me'muru Mülazım-ı Sani Mustafa Efendi Birinci Bölükde Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi Birinci Bölükde Yüzbaşı Emin Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Ahmet Efendi İkinci Bölükde Yüzbaşı Halil Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel İsmail Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani İbrahim Edhem Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Hamdi Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Yahya Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Mehmet Efendi Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Şerif Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel (Münhall) Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Hüseyin Ağa	
Beşinci Denizli Jandarma Taburu	
Binbaşı Hacı Mehmet Efendi M 5	Katib Tabur Ömer Şevki Efendi M 5
Piyade	
Birinci Bölükde Yüzbaşı İzzet Efendi İftihar Madalyası Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel İbrahim Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Ramazan Ağa İkinci Bölükde Yüzbaşı Mehmet Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Emin Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Ali Ağa	

(324)

Süvari	
Birinci Bölükde Yüzbaşı Mustafa Ağa M 4 Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Hakkı Efendi Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Hüseyin Ağa	

Mevcut Piyade; 120 Süvari; 48
Tahsildarların Mevcudu
Süvari Efradı; 13 Piyade Efradı; 10
Polis İdaresi
Komiser İkinci Sınıf Komiserlerinden Mahmut Bey Efraddan Depo Me'muru Fehim Efendi Efraddan Jurnal Katibi İzzet Efendi
Mektebi-i İ'dadi Mülki Heyeti
Müdür-i Mekteb, Fransızca ve Usul-ı İnşa ve Kitabet Mu'allimi Mekteb-i Mülkiye-i Şahane Mezunlarından Ali Rıza Efendi Coğrafya, Hendese, Ma'lumat-ı Fenniyye ve Usul-ı Defteri Mu'allimi Darül-mu'allimin-i A'liye Mezunlarından Ali Rıza Efendi Hesab, Tarih ve Resim Mu'allimi İzmir Mekteb-i İ'dadiye Mezunlarından İbrahim Efendi

(325)

Farisi Mu'allimi İsmail Efendi Arabi ve Hüsn-i Hat Mu'allimi Halil İbrahim Efendi Türkçe Mu'allimi Feyzi Efendi Ulum-ı Diniye Mu'allimi ve Mubassır Ali Efendi Talebe 90
Mekteb-i İbtidaiye
Kayalık Mahallesi Mekteb-i Mu'allim-i Evvel Salih Efendi Kayalık Mahallesi Mekteb-i Mu'allim-i Sanisi Mehmet Efendi Talebe 138 Çaybaşı Mekteb-i Mu'allim-i Evvel Hacı Ali Efendi Çaybaşı Mekteb-i Mu'allim-i Sanisi Salih Efendi Talebe 120 Değirmenönü Mekteb-i Mu'allim-i Evvel Ahmed Efendi, Değirmenönü Mekteb-i Mu'allim-i Sanisi Hüseyin Efendi Talebe 120 Bayram Mekteb-i Mu'allim-i Hacı Emin Efendi Talebe 20 Çırak Mekteb-i Mu'allim-i Ahmed Efendi Talebe 40
Ashab-ı Rütbe ve Nişan
Tavashızade Ali Efendi Saniye Fi 14 Receb Sene 304 İstanbul Ahmet Tevfik Efendi M 4 Fi 7 Şa'ban Sene 310 Dava Vekillerinden İshak Efendi M 4 Fi 7 Şa'ban Sene 310

HONAZ NAHİYESİ	
Müdür İsmail Hakkı Efendi Naib Vekili Mehmet Sabri Efendi Tahrirat Katibi Şükrü Efendi	A'za Ömer Efendi A'za Mihalaki Vergi Katibi Halil Efendi
Nüfus Me'muru Şükrü Efendi	
Me'murin Askeriye	
Kırk Üçüncü Alayın Üçüncü Honaz Redif Taburu	
Binbaşı Tevfik Efendi Kolağası İzzet Efendi M 2 Katib Ali Efendi Tüfenkçi "Münhall" Depo Me'muru "Münhall" Birinci Bölükde Yüzbaşı Salih Efendi Birinci Bölükde Yüzbaşı İbrahim Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel "Münhall" İkinci Bölükde Yüzbaşı Abdullah Efendi İkinci Bölükde Yüzbaşı İsmail Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Mehmet Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Ahmed Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Hacı Ali Ağa Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Salih Ağa Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Hasan Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel "Münhall"	

DENİZLİ SANCAĞI'NIN MEVKİ' COĞRAFİSİ VE KAZA VE NAHİYELERİ VE KURASI VE NÜFUSU İLE DENİZLİ KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Mevki' Coğrafi – Denizli Sancağı şimalen; Hüdavendigar Vilayeti ve Saruhan Sancağı, şarkan; Hüdavendigar ve Konya Vilayetleri; cenuben; Menteşe Sancağı, garben; Menteşe, Aydın ve kısmen Saruhan Sancakları ile mahduddur. Kaza ve Nahiyeleri ile Kurası – Liva-yı mezkur nefsi-i Denizli, Tavas, Sarayköy, Buldan, Çal ve Garbikaraağaç namlarıyla altı kazaya ve Honaz, Kadıköy, Günay, Beklen, Irla, Kale-i Tavas namlarıyla da altı nahiyeye ve (396) karye ve (94) mahalleye muhtevidir. Nüfus ve Emakin – Denizli Sancağı (112448)i zükür ve (113242)si inas olarak - (224690) İslam ve (1476)sı zükür ve (1259)i inas olarak (2735) Rum ve (292)si zükür ve (301) inas olarak (593) Ermeni ve zükür ve yabancı olarak (1) Bulgar ve (19) zükür ve (18)i inas olarak (37) Musevi ve (14)ü zikür ve (15)i inas olarak (29) Ecnebi ki cem'an (228075) nüfus ve (63621) emakini müştemildir. Merkez Liva Aydın Demiryolunun Goncalı İstasyonunda ayrılan bir şu'be-i mahsusa vasıtasıyla ve sür'at kadarı ile İzmir'e (6) ve berran (44) sa'at mesafede ve (37) derece (48) dakika (57) saniye arz-ı şimali ve (26) derece ve (34) dakika (32) saniye tul-ı şarkıde vaki' ve sath-ı bahrden (370) metre mürtefi' Denizli Kasabasıdır.

(328)

Nefs-i Denizli Kazası

Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Denizli Kazası şimalen; Çal ve Buldan şarkan; Yine Çal ve kısmen Konya Vilayeti, cenuben; Tavas garben; Sarayköy Kazaları ile mahdud Honaz namıyla bir nahiye ve (17873)ü zükür ve (18859)u inas olarak (36722) İslam ve (999)u zükür ve (849)u inas olarak (1947) Rum ve (292)si zükür ve (301) inas olarak (593) Ermeni ve (19)u zükür ve (18)i inas olarak (37) Musevi ve (14)ü zükür ve (15) inas olarak (26) Ecnebi ki cem'an (39338) nüfus ve (11162) emakini havidir.

Panayır ve Pazarlar - Denizli Kazasında umuma ve başlıca ahz ü i'taya mahsus panayır olmayıp yalnız Denizli kasabasında her hafta Pazar ve Perşembe günleri pazar kurulur.

Meskukat – Kaza-yı mezkurda Sim mecidiye (22 ½) ve Lira-yı Osmani (121 3/3) ve altılık altı kuruşa tedavül eder ve meskukat-ı sa'ire bu hesap üzere alınıp verilir.

Zira'at ve Ticaret – Kaza-yı mezkurda hinta, şa'ir, burçak, çavdar, alf ve emsali hububat husule gelir mahsulünün kısm-ı küllisi ihraç olunduğu gibi sahtiyan ve meşin ve kavsale i'mal olunur ve alınıp satılır. Mu'amelat-ı zira'iyeye usul-i atika üzere olup şu kadar ki kaza-i mezkur hintasından güzel dakik çıktığı cihetle Denizli'de su ile idare olunur Avrupa kâri Dakik fabrikaları vardır.

(329)

Ormanlar – Denizli Kazası'nda (73808) hektar orman bulunup bunlardan her türlü kereste i'mal olunarak dahilde sarf olunmakta ve mezkur ormanlarda üç aded su hazarı bulunmaktadır.

Vesait-i Nakliye – Kaza-yı mezkur da (571) bargir ve (192) ester ve (2017) merkep ve dört yüz yirmi bir deve vardır.

Nüfus Vukuatı – Geçen bir sene zarfında Denizli Kazası'nda (508) münekehat ve (598)i zükür ve (549)u inas olarak (1147) tevlidat ve (273)ü zükür ve (200) i inas olarak (473) vefayat vuku' bulmuştur.

İmarat-i Belediye – Geçen bir sene zarfında Denizli Kazası'nda ta'mire (2730) ve müceddeden (1850) ki cem'an (4580) arşın kaldırım ile ta'miren (2152) ve müceddeden (3753) ki cem'an (5905) arşın emakin-i saire inşa edilmiş ve daire-i belediyeye akar olmak üzere demiryolu civarına bir kıta'da üç bab gazhane ile Bayram Yerinde üç bab dükkan ve bir bab mağaza ve Hacıkaplan Mahallesinde dahi elli arşın lağam yapılmıştır.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Ata, Abdal, Akçapınar, Akhan, Üzerlik, Aşağı Şamlı, Eğmir Çiftliği, Eski Hisar, Eldenizli, Eskiköy, Ecirli, Başkarcı, Bereketli, Barutçular, Balkanası, Bağbaşı, Caber, Çakmak, Çerkessultaniye, Çeltikçi, Hallaclar, Hisariçi, Hacıyüblü, Haytabey, Hacı Hasanlı, Düşme,

(330)

başı, Feyza, Dereli, Zeytinköy, Sultaniye, Çınarlı, Süleymaniye, Musabey, Ahmetbey, Şemikler, Salihaga Çiftliği, Dağıstanaziziye, Tombadan, Mecidiye, Osmaniye, Sarıyar, Goncalı, Kadıllar, Karahasanlı, Kavakbaşı, Karakoğa, Kınıklı, Kayhan, Karatekeli, Kurudere, Kale, Koyunaliler, Selimiye, Gerzile, Künarlar, Göveclik, Kethüda, Küçükata, Gölemesli, Küçükdere, Manastır, Yukarı Şamlı, Yiğenağa Çiftliği.

HONAZ NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Honaz Nahiyesi Denizli Kazasının şarkı cihetinde vaki' ve (22)

karye ve (4) mahalleye cami'dir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkurda (5045)i zükür ve (193)ü inas olarak (395) Rum ki cem'an (10631) nüfusu ve (2194) emakini müştemildir.

Merkez nahiye (37) derce (49) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (39) dakika tul-i şarkıde vaki' Honaz Kasabasıdır.

HONAZ NAHİYESİNE MERBUT KURA

Akdere, Afşar, Emirazizli, Ovacık, İrliganlı, Uzunpınar, Belevi, Çömleksaz, Çayırçiftlik, Hamidiye, Hortuc, Dereçiftlik, Sakızcılar, Dağdere, Doğanlı, Torapan, Kızılyer, Kocabaş, Kurtluca, Koricik, Güzelpınar, Gözler, Keveze, Menteşe, Yeniköy.

(331)

BULDAN KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Hamdi Bey Mütamayız M 4 Yemen Madalyası			
Naib Münhall Mal Müdürü Ali Rüşdü Bey		Müftü Salih Efendi Musile-i Süleymaniye Tahrirat Katibi Osman Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Ali Ağa Hacı Gani ve Hacı Mehmet Efendi ve Emin Ağa	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Mehmet Efendi A'za Hacı Yahya Efendi Musile-i Süleymaniye Başkatib Ahmet Rıfat Efendi Şer'iyye Katibi Şeyh Efendi		İkinci Katib Raşit Efendi Müstantik Mu'avini Hayri Efendi Mübaşir Halit ve İdris Efendiler Odacı Mustafa Efendi Mukavelet Muharriri Hasan Efendi	
Nafi'a Komisyonu			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za Hacı Hüseyin Efendi A'za Nüfus Me'muru İsmail Efendi A'za Belediye Katibi Yusuf Efendi		A'za Bank-ı Muhasebe Katibi Halim Efendi A'za Yakup Efendi A'za Hacı Arif Ağa	

(332)

Ma'arif Komisyonu	
Reis Rasih Efendi A'za Karasulu Mehmet Efendi A'za Ahmet ve Hacı Kadri Ali Ağalar	A'za Emin ve Galip Efendiler Katib Mehmet Efendi Sandık Emmini Mehmet Efendi
Zira'at ve Ticaret Odası	
Reis Hacı Hüseyin Efendi A'za Hacı Yakup ve Hacı Arif ve İbrahim ve Ahmet Efendiler Katip Mustafa Efendi	Evkaf Komisyonu Reis Müftü Efendi A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Mehmet Ağa A'za Hasan ve Ahmet Ağalar
Zira'at Bank-ı Şu'besi	
Reis Mehmet Galib Efendi	A'za Mehmet Said Efendi

Muhasebe Katibi Halim Efendi Refiki Mithat Efendi	A'za Hüseyin ve Mehmet Efendiler Tahsildar Hüsnü Efendi
Daire-i Belediye	
Reis İbrahim Efendi A'za Mehmet ve Mustafa ve Hacı Ahmet ve Hacı Yakup Efendiler	A'za Musa Ağa A'za Mehmet Efendi Katib ve Sandık Emni Yusuf Efendi
Ba'zı Me'murin	
Nüfus Me'muru İsmail Efendi Nüfus Katibi Ahmet Bey Tapu Katibi Mustafa Efendi Telgraf Me'muru Nuri Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Mustafa Efendi Zabıta Me'muru Ramazan Ağa	Orman Me'muru Mihalaki Efendi Orman Piyade Me'muru Hafız Mehmet Efendi Orman Ondalık Me'muru Edhem Efendi Mal Müdürü Mu'avini Sabri Efendi Sandık Emni Raşid Efendi Polis Me'muru Hüseyin Efendi

(333)

Mekteb-i Rüşdiye	
Mu'allim-i Evvel Mehmet Rasim	
Mu'allim-i Sani Hacı Hafız Hüseyin Efendi Rika' Mu'allim-i Osman Efendi	Bevvab Mehmet Efendi Aded-i Şakirdan Aded 37
Mekteb-i İbtidai	
Mu'allim Ahmet Efendi Mu'allim-i Sani Hacı Ahmet Efendi	Bevvab Mustafa Efendi Aded-i Şakirdan 98
GÜNAY NAHİYESİ	
Müdür Hasan Efendi	
Tahrirat Katibi Süleyman Efendi	Vergi Katibi Ali Efendi
Nahiye Meclisi	
Reis Müdür Efendi A'za Tahrirat Katibi Efendi	A'za Mehmet Ali Efendi Hacı Ahmet ve Himmet Ağalar
Meclis-i Belediye	
Reis Veli Ağa A'za Hasan Hafız Efendi A'za Hacı Ali Efendi	A'za Arif Efendi A'za Ali Bey Katib Nuri Efendi
Mekteb-i İbtidai	
Mu'allim Süleyman Efendi	Aded-i Şakirdan 65
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Buldan Kazası şimalen;	

(334)

Eşme ve Eşhir, şarkan; Çad, cenuben; Sarayköy, garben; Nazilli Kazaları ile mahdud olup Günay namıyla bir nahiye ve (43) karye ve (18) mahalleye muhtevîdir. Nüfus ve Emakin – Kaza-i mezkur (14148)'i zükür ve (14122) si inas olarak (28270) İslam ve zükür ve inas ve yabancı olmak üzere (1) Rum ki cem'an (28270) nüfusu ve (5389) emakini müstemildir. Merkez Kaza (38) derece (5) dakika arz-ı şimal ve (36) derece (38) dakika tul-ı şarkıde vaki' Buldan Kasabası'dır. Pazar ve Panayırlar – Buldan Kazası dahilinde umuma mahsus panayır olamayıp yalnız
--

her hafta Perşembe günleri merkez kazada ve Pazar günleri Günay Nahiyesi merkezinde pazar kurulur.

Meskukat – Buldan Kazası’nda meskukat iki türlü tedavil eder. Şöyleki; mensucattan ma’ada ahz ü i’tada sim mecidiye (33) ve Lira-yı Osmani (178) kuruşa alınıp verilir.

Zira’at ve Ticaret – Buldan Kazası’nda senevi (1005500) kıyye kadar üzüm ve o raddede pekmez ve (19000) kantar palamut ve hınta, şa’ir, bakla, burçak ve saire olarak (100000) kile raddesinde hububat hasıl olur ve bunların kısım-ı küllisi ile bu kazada nesc ve i’mal olunan her türlü alaca ve ipekli kumaş ve döşemelik ve kilim ve halı ve kıldan ma’mul çul harice satılır.

İmaret-i Belediye – 311 senesinde derun-i kasabada 350

(335)

Arşun miktarı kaldırım inşa edilmiştir. Tenevirat-ı derece-i matlubede olup çarşı ve mahalinde 53 fener iş’al olunmaktadır.

Ormanlar – Kazayı mezkur da (6000) dönüm kadar miri ormanıyla (1500) dönüm raddesinde hususi orman bulunup bunlarda dahilen sarf olunmak üzere kereste ve hatıb ve kömür tedarik ve i’mal olunur.

Vesait-i Nakliye – Buldan Kazası’nda (300) bargir ve (200) ester ve (1500) merkep ve (200) deve ve kağrı ta’bir olunur iki tekerlekli (100) araba vardır.

Nüfus Vukuatı – Kaza-yı mezkurda geçen üçyüz on bir senesi zarfında (406) münakehat ve (97)si zükür ve (28)ji inas olarak cem’an (179) vefayat ve (357)si zükür ve (278) i inas ki cem’an (635) tevliat vuku’ bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Eldirek, Ahmedli, Ertuğrul, Tepeköy, Cendire, Hamidiye, Direbol, Sezak, Salihler, Tosunlar, Osmaniye, Mahmudiye, Mecidiye, Yenice.

Günay Nahiyesi

Mevki’ Coğrafi ve Kura – Günay Nahiyesi Buldan Kazası’nın cihet-i şimaliyesinde müteşekkil ve (29) karye ve (4) mahalleye müstemildir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkur (8112) si zükür (8115) inas olarak (16227) nüfus-ı müslümaya ve (3163) haneye cem’adır.

(336)

Merkez nahiye (38) derece (2) dakika arz-ı şimalide ve (26) derece (46) dakika tul-i şarkide ve merkez kazaya (5) sa’at mesafede vaki’ Yeniköy Kasabası’dır.

Ağabey, Eziler, İdaz, Alacaoğlu, Bozalan, Bahadırılı, Baharlar, Boğazçiftlik, Türlobey, Çamrak, Haylamaz, Hüsamilar, Hasanbeyler, Dereli, Derbend, Şeyhdavut, Sarımahmutlu, Kızaklı, Karaahmetli, Karaköy, Koparan, Kadı, Kırandamı, Güllü, Kerimler, Gülealan, Günayhamidiye, Günaydamı, Yeniköy.

ÇAL KAZASI

Me’murin Kaza

Ka’imakam Mehmet Ramazan Efendi
Saniye
Naib Mustafa ve Nuri Efendi
Müftü Şeyh Mehmet Efendi Bursa Ru’usu

Tahrirat Katibi Mehmet Şükrü Efendi
Mal Müdürü Hafız Veliddin Efendi Edirne
Ru’usu

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka’imakam Kaza

A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı İbrahim Ağa A'za Hasan Ali Ağa A'za "Münhall"	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			

(337)

A'za Seryanzade Münib Efendi Diğeri Münhall Başkatib Salih Efendi	Müstantik Mu'avini Hacı Mustafa Efendi İkinci Katib Rıza Efendi Mukavelet Muharriri Mehmet Efendi
Daire-i Belediye	
Reis Hacı Ali Efendi	
A'za Hacı Mustafa Ağa Diğeri Hacı Hilmi Ağa Diğeri Tosun Ağa	Tabib İstavrakı Efendi Katib ve Sandık Emni Lütfü Efendi Komiser Bekir Ağa
Zira'at Bank-ı Sandığı	
Reis Hacı Hafız Hüsnü Efendi	
A'za Hacı Hüsnü Efendi Diğeri Ahmet Ağa Muhasebe Katibi Mehmet Rıfat Efendi	Refiki Fevzi Efendi A'za Hasan Çavuş Diğeri Vasilaki Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Müftü Efendi	
A'za Süleyman Efendi A'za Hacı Hüsnü ve Şahin Efendiler Diğeri Süleyman Efendi	A'za Hüseyin ve Hacı Mehmet Ağalar A'za Hacı Bekir Efendi Katib Şükrü Efendi
Vergi Da'iresi	
Mal Müdürü Mu'avini Ali Efendi	Refiki Fevzi Efendi
Nüfus İdaresi	
Nüfus Me'muru Ahmet Necati Efendi	Mu'avini Edhem Efendi

(338)

Daire-i Askeriye
Binbaşı Hamdi Bey Mektebli M 5 Kolağası İsmail Fehmi Bey Mektebli Tabur Katibi Abdülkadir Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Mustafa Efendi Yüzbaşı Sani Raşid Ağa Mülazım-ı Evvel Halil Efendi Mektebli Başçavuş Mustafa Efendi İkinci Bölükte Yüzbaşı Katibi Mehmet Ali Efendi Sani Yüzbaşı Mehmet Ağa Mülazım-ı Evvel Mehmet Ağa Başçavuş Mehmet Efendi Üçüncü Bölük Yüzbaşısı Mustafa Efendi Mülazım-ı Evvel Osman Ağa Sani Mehmet Efendi

Başçavuş Asım Efendi Dördüncü Bölük Yüzbaşı Nuri Bey Mektebli Mülazım-ı Evvel Şükrü Efendi Sani Aziz Efendi Mektebli Başçavuş Mustafa Efendi	
Telgraf ve Posta İdaresi	
Telgraf ve Posta Me'muru Hasan Efendi Süvari Çavuşu İbrahim Ağa	Baş Çavuş Hüseyin Ağa Kavvas Mehmet Efendi

(339)

Ba'zı Me'murin	
Sandık Emmini Hacı Hafız Hüseyin Efendi, Hüseyin Efendi, Tapu Katibi Ömer Efendi Polis Me'muru Süleyman Efendi Şer'iyye Katibi Mehmet Efendi	Duyun-ı Umumiye Me'muru Mehmet Efendi Zabıta Me'muru Emin Efendi Zabıta Katibi Hasan Tahsin Efendi Da'iler Çiftlikat-ı Hümayun Me'muru Ahmet Efendi
Nafi'a Komisyonu	
Reis Ka'imakam Kaza	
A'za Nüfus Me'muru Ahmet Efendi Hacı Hüsnü Efendi	Ahmet Ağa Vasilaki
Zira'at Komisyonu	
Reis "Münhall"	
A'za Hacı Mehmet Ağa Diğeri Veli Ağa Ortaköylü Hacı Mehmet Ağa	Çumgul Nikolaki Efendi Tumaoğlu Vasilaki Efendi Katib Hüseyin Hüsnü Efendi A'za Save Efendi
MERKEZ KAZA HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Hudut – Şarkan; Hüdavendigar Vilayeti cenuben; vilayet-i müşarun-ileyh ve Denizli Kazası şimalen; Eşme Kazası garben; Denizli Kazası'dır. Merkez kaza 38 derecede 7 dakika arz-ı şimali ve 26 derece 50 dakika tul-ı şarkıde vaki' Demirci Karyesi'dir. Nüfus ve Emakin –Kaza-ı mezkur (29399) nüfus havi olup	

(340)

bunun (13554) zükür ve (14846)'sı inas olarak (29379)u Müslim ve (138)'i zükür ve (17)'si inas olarak (255)i gayri müslimdir.
Panayır ve Pazarlar – Dahil kazada başlıca panayır olmayıp her hafta Pazartesi günü merkez kazaya bir sa'at mesafede olan Kumral Çayı vadisinde Kaya Pazarı namıyla bir pazar ile Beklen Nahiyesinin Çatak Karyesinde kezalik her hafta Cuma günü diğer pazar kurulur.
Meskukat – Çal Kazasında sim mecidiye 20 lira-yı Osmani 108 ve altılık 5 kuruşa ve beşlik yüz paraya tedavül eder.
Zira'at ve Ticaret – Bu kazada hinta ve şa'ir, afyon, burçak, nohut, pamuk, mısır, üzüm, palamut, mazi, patates husule geldiği gibi kilim, seccade ve heybe ve çul i'mal olunur ve bunların başlıcası Hüdavendigar Vilayeti ile İzmir'e nakil ve ihraç edilerek satılır.

Ormanlar – Çal Kazasında yüz otuz kilometre mürebba’ kadar ormanlık var isede işbu ormanlarda müteferrik olarak pekde cesim işcarı havi değildir. Kaza-i mezkurda senevi ancak 8000’den 10000 kuruşa kadar orman hasılatı alınmaktadır.
Vesait-i Nakliye – Çal Kazası’nda (756) bargir (174) ester (2500) merkep ve (50) deve vardır.
Nüfus Vukuatı – Kaza-i mezkur da geçen sene zarfında (339) münakehat ve (287) zükürden ve (164) inasdan vefayat ve (834) zükür ve (600) inas tevliat vuku’ bulmuştur.
MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ
Demirci, Seyid Süleyman Ali, Fakihler, Hancalar, Zeyve, Kuyucak

(341)

Çakırlar, Bahaddinler, Orta, Develi, Kabalar, Sazak, Medele, Çoğuşlu, Deştımor-ı Kebir, Ma’a Sağır, Modaca, Çam, Köselü, Bekilli, Uçku, Ekse, Harıklı, Ekizbaba, Gömce, Böğrice, Süller, Şeyh, Elvan, Şabcılar.			
SARAY KAZASI			
Me’murin Kaza			
Ka’imakam Mehmet Emin Bey Saniye A 4			
Naib İbrahim İhsan Efendi Müderris Müftü Hacı Nuri Efendi Bursa Müderrisi		Mal Müdürü Ali Rıza Efendi Tahrirat Katibi Mihalaki Efendi	
Meclis-i İdare-i Kaza			
Reis Ka’imakam Kaza			
A’za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Muhiddin Bey Salise M 4 Hacı Halil İbrahim Ağa Hafız Hüseyin Efendi ve Yorgi	A’za-yı Muntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A’za Şeyh Mustafa Efendi A’za Dimitraki Efendi Mukavelet Muharriri Münhaldir		Katib-i Evvel Mustafa Asım Efendi Katib-i Sani İsmail Hakkı Efendi Müstantik Mu’avini Yahya Efendi	
İcra Mübaşiri Mustafa Efendi ve Halil İbrahim Efendiler			
Ma’arif Komisyonu			
Reis Müftü Efendi			

(342)

A'za Hacı İsmail Efendi A'za Hacı Ali Efendi	A'za Hacı Hafız Osman Efendi Katip Mehmet Ziyaeddin Efendi
Mekatib Müfettişi Ali Efendi	
Zira'at Bank-ı Sandığı	
Reis Hafız Hüseyin Efendi	
Muhasebe Katibi Mehmet Raşit Efendi A'za Abdullah Ağa	A'za Hacı Mustafa Ağa A'za Hacı Mehmet Ali Ağa
Daire-i Belediye	
Reis Mustafa Bey	
A'za Hacı Mehmet Ağa A'za Hacı Molla Mehmet Efendi	A'za Abdullah Ağa A'za Karabüberoğlu Mihal

Katip ve Sandık Emni Şeyh Mehmet Tahir Efendi	
Zira'at ve Ticaret Odası	
Reis Derviş Alizade Mehmet Ağa A'za Hacı Mustafa Ağa A'za Hacı Hafız Mehmet Nuri Efendi A'za İstefan Antopolıy Efendi	A'za Hafız Hüseyin Efendi “ Osman Ağa “ Hacı Mehmet Ağa “ Hacı Nikola
Sanayi' Odası	
Reis Hacı İsmail Efendi A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Hacı Ali Ağa “ Hacı Hasan Ağa	A'za Hacı Halil Efendi A'za Hacı Ömer Efendi A'za Hacı Hasan Efendi A'za Boyacı Yorki Oğlu Yenako

(343)

Evkaf Komisyonu	
Reis Hacı İsmail Efendi A'za Hacı Hafız Osman Efendi	A'za Derviş Alizade Mehmet Ağa Katip Mustafa Bey
Mekteb-i Rüşdiye	Mekteb-i İbtidaiye
Mu'allim Mehmet Efendi Bevvab Mercan Ağa Aded-i Şakirdan 22	Mu'allim-i Evvel Abdurrahman Hilmi Efendi Mu'allim-i Sani Hafız Mehmet Ragıp Efendi Aded-i Şakirdan 153
Nüfus İdaresi	
Me'mur Mustafa Efendi	Katip Osman Fevzi Efendi
Tapu İdaresi	
Katip Ahmet Fevzi Efendi	Yoklama Katip Hulusi Efendi
Ma' Tahrir ve Vergi İdaresi	
Katip Abdullah Agah Efendi	Mülazım Halil Hilmi Efendi
Telgraf ve Posta İdaresi	
Me'mur İbrahim Muammer Efendi	Muvassıl Muharrirâtı Ahmet Naci Efendi
Ashab-ı Rütüb ve Nişan	
Tavaslızade Muhiddin Bey Salise Fi Selh-i Şevval Sene 307 Mecidi 4 Fi 19 Muharrem Sene 313	

(344)

Ba'zı Memurin
Zabıta Me'muru Mülazım-ı Evvel İbrahim Ağa Polis Me'muru Hafız Rıza Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Süleyman Efendi Şer'iyye Katibi Hacı Necip Efendi Sandık Emni Süleyman Efendi Gardiyan Mustafa Faik Efendi
Me'murin-i Askeriye
Kırk Üçüncü Alayın İkinci Sarayköy Taburu
Binbaşı Hasan Hilmi Bey M 4 Kolağası Galip Efendi

Katib Latif Efendi
Tüfenkçi (Münhall)
Depo Me'muru (Münhall)
Birinci Bölükte Yüzbaşı Halil Efendi
Birinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Ahmet Ağa M 5 Gümüş İftihar Madalyası
Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani Remzi Efendi
İkinci Bölükte Yüzbaşı Süleyman Ağa Gümüş İftihar Madalyası
İkinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Nesib Efendi
İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani Tevfik Efendi

(345)

Üçüncü Bölük Yüzbaşısı İbrahim Ağa M 5 Gümüş İftihar Madalyası
Üçüncü Bölük Yüzbaşısı Elmas Ağa M 5 Gümüş İftihar Madalyası
Üçüncü Bölük Mülazım-ı Evvel Bekir Ağa İmtiyaz Madalyası
Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Ömer Ağa
Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Yusuf Efendi
Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Salih Efendi

KADI NAHİYESİ

Müdür Tevfik Efendi Naib Ali Efendi Tahrirat Katibi Ahmet Raşit Efendi A'za Hacı Arif Ağa “ Hacı Salih Efendi	A'za Hacı Hafız Ahmet Efendi A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Hacı Mehmet Efendi “ Belediye Reisi Hacı Mustafa Efendi “ Katip Şeyh Ali Efendi
---	---

A'za Yenako Ağa

Mekteb-i Rüşdiye

Mu'allimi Evvel Osman Efendi	Bevvab Mehmet Efendi
------------------------------	----------------------

Şakirdan Aded 18

Mekteb-i İbtidaiye-i Feyziye

Mu'allim-i Evvel Mehmet Efendi
Mu'allim-i Sani İsmail Efendi
Şakirdan Aded 105

Mekteb-i İbtidaiye-i Hamidiye

Mu'allim-i Evvel Hacı Ahmet Efendi
Mu'allim-i Sani Osman Naci Efendi
Şakirdan Aded 95

SARAY KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Saray Kazası şimalen;

(346)

Buldan; şarkan: Çal ve Denizli, cenuben: Tavas, garben: Nazilli Kazalarıyla mahdud ve Kadı Namıyla bir nahiyeye ve otuz altı karye ve üç mahalleye havidir.

Nüfus ve Emakin – Kaza-i mezkurda (9357) si zükür ve (9390)i inas olmak (18747) İslam ve (259) zükür ve (264) inas olarak (563) Rum ki cem'an (19270) nüfusu vardır.

Merkez Kaza – Denizli'ye berran dört ve şimendiferle bir sa'at mesafede ve otuz yedi derece arz-ı şimali ve yirmi altı derece dakika tul-ı şarkıde vaki' Saray Kasabası'dır.

Panayır ve Pazarlar – Kaza-i mezkur Denizli'ye tabi' olduğu cihetle ahz ü i'ta için ahali Denizli'ye gidip gelmekte ve binaen-analeyh Kaza-i mezkur da panayır olmayıp yalnız Cumartesi günleri merkez kazada bir pazar kurulmaktadır.

Meskukat – Dahil Kazada Sim mecidiye (22 ½) lirayı Osmani yüz yirmi iki ve altılık altı kuruşa tedavül etmektedir.

Zira'at ve Ticaret – Kaza-i mezkurda senevi (32000) kile hinta ve (130400) kile şî'ar ve (5000) kile mısır ve iki bin kile susam (1000) akdarı ve (2000) kile kumdarı ve (252500) kıyye pamuk ve on bin kile bakla ve (300000) kantar üzüm ve (19000) kıyye incir ve (22000) zeytin husule gelmekte ve bunların kısm-ı küllisi ile dahil kazada nesc olunur senevi (17200) top üstüba(esteba) alacası ve (21293) top adi alaca ve (34158) top bez ve (17834) aded kuşak ve (20160)

(347)

Aded Eslök yani yeldirme haricen ve ahillan fûruht olmakta ve kahve ve şeker ve emsali erzak haricden celb edilmektedir.

Ormanlar – Kaza-i mezkurda (16) kilo metre mürabba' raddesinde cüz'i orman bulunup bundan ahalinin ihtiyacat-ı zaruriyeleri için hatib ve kömür gibi şeyler i'mal olunur.

Ma'den – Kaza-i mezkurda biri soda dördü kükürt ma'denlerine muhtevi olmak üzere beş yerde meyah-ı hare-i ma'deniye vardır.

Nüfus Vukuatı – Kaza-i mezkurda geçen sene zarfında (290) münakehat ve (323)ü zükür ve (299)u inas olarak (622) tevliat ve (250)si zükür ve (164)ü inas olarak (414)vefayat vuku' bulmuştur.

Vesait-i Nakliye – Kaza-i mezkurda vesait-i nakliyesi (162) eseb ve (244) bargir ve (253) ester ve (1677) öküz ve (141) manda ve (105) merkeb ve (200) kısra ve (2) bargir arabasından ibarettir.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Sığma, Duacılı, Rumlu, Giregiz, Mersindere, Denevre, Kızılköy, Gebedere, Dere, Mollaahmet, Kelleci, Bekirler, Seyne, Hacıbrahimler, İncirpınar, Hissar, Tahtacı, Tırkaz, Tekke, Sığmaçerkes, Kabaagaç, Kumluca, Karakıran, Hasköy, Acısu, Acıdere, Kerali, Dailli, Hacıhasanlar, Karataş, İhsaniye

(348)

Kadı Nahiyesine Merbut Kuranın Esamisi			
Uğuzlar, Ahilli, Manastır, Kıranyeri, Yeniköy.			
TAVAS KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Emin Reşad Efendi Rabi'a			
Naib Ahmet Arslan Efendi Devriye Müderrisi			
Mal Müdürü Hüseyin Faik Efendi			
Tahrirat Katibi Ali Galib Efendi			
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hüseyin Ağa Ali ve Mehmet Ali Ağalar Hacı Mehmet Ağa	A'za-yı Muntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Ömer Efendi Başkatib Hacı Hüseyin Efendi	Mukavelet Muharriri Ahmet Efendi Şer'iyye Katibi Ali Efendi Müstantık Mu'avini Muharrem Efendi		
İcra Mübaşiri Ali ve Mehmet Efendiler			

Vergi İdaresi	
Katib Mehmet Rasim Efendi Mal Müdürü Refiki Mehmet Salih Efendi	Nahiye Katibi Hafız Mehmet Efendi Sandık Emni Mehmet Rıfat Efendi

(349)

Nüfus İdaresi	
Me'mur Hafız Abdullah Efendi	Katib Ömer Efendi
Zira'at Bank-ı Şu'besi	
Reis Hacı Seyidzade Mehmet Ağa	
A'za Hacı Osman Ağa A'za İbrahim Ağa A'za Hacı Mestan Ağa	A'za Hüseyin Efendi Muhasebe Katibi Hasan Sabri Efendi Refiki Hafız Ahmet Efendi
Belediye Dairesi	
Reis Hasan Hüseyin Ağa	
A'za Hacı Halil Ağa A'za Hacı Mehmet Ağa A'za Süleyman Efendi A'za Hacı Ali Efendi A'za Süleyman Efendi	A'za Hasan Efendi Tabib Mehmet Tevfik Beg Katib Abdullah Efendi Komiser Ahmet Çavuş Abdullah
Ma'arif Komisyonu	
Reis Naib Efendi	
A'za Hacı Ahmet Efendi A'za Tevfik Bey A'za Ali Rıza Efendi A'za Abdullah Efendi	A'za Mustafa Efendi A'za Hafız Mehmet Efendi A'za Hacı Mestan Efendi Müfettiş Halil İbrahim Efendi
Mekteb-i Rüşdiye	
Mu'allimi Evvel Abdülatif Efendi Edirne Ru'usu Mu'allimi Sani Mustafa Efendi Edirne Ru'usu	

(350)

Rik'a Mu'allimi Mehmet Efendi Şagirdan Aded 55	
Mekteb-i İbtidaiye	Diğer Mekteb-i İbtidaiye
Mu'allim-i Evvel Ahmet Efendi Mu'allim-i Sani Hafız Mustafa Efendi Şakirdan Aded 90	Mu'allim-i Evvel Hacı Hüseyin Efendi Mu'allim-i Sani Hacı Ahmet Efendi Şakirdan Aded 80
Ba'zı Me'murin	
Telgraf ve Posta Müdürü Mehmet Salim Efendi Gümüş Madalyası Tapu Katibi Hasan Tahsin Efendi Telgraf Çavuşu Ali Efendi Orman Süvari Korucusu Mustafa Efendi Orman Piyade Korucusu Mehmet Efendi Evkaf Vekili Hüseyin Efendi Zabıta Me'muru Mülazım-ı Sani Ali Ağa Polis Mehmet Salim Efendi Jandarma Bölük Emni Ali Efendi	

Me'murin-i Askeriye
Kırk Dördüncü Alayın Dördüncü Tavas Redif Taburu
Binbaşı Adem Vasfi Efendi

(351)

Kolağası İbrahim Efendi Katib Halil Hilmi Efendi Depo Mülazım-ı Sani Ali Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Ahmet Şakir Efendi M 5 Birinci Bölükte Mülazım-ı Evvel İshak Efendi Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani Osman Efendi İkinci Bölükte Yüzbaşı Elmas Ağa İkinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Hayreddin Efendi İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani Mehmet Efendi Üçüncü Bölük Yüzbaşı Mehmet Ağa Üçüncü Bölük Yüzbaşı İslam Efendi Üçüncü Bölük Mülazım-ı Sani Hacı Beyazid Efendi Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Bekir Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Hacı Ahmet Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Ali Ağa
Ashab-ı Rütbe ve Nişan
Tavaslızade Hacı Ömer Ağa Kapıcıbaşılik Ovacık Karyesi Ahalisinden Müderris Hacı Mehmet Efendi M 3 De'avi Vekillerinden Adil Bey M 4
KALE-İ TAVAS NAHİYESİ
Müdür Ali Rıza Efendi

(352)

Naib Vekili Adil Efendi Tahrirat Katibi Ahmet Cevdet Efendi	A'za Mustafa Hacı Ahmet Ağalar A'za Mehmet ve Osman Ağalar
TAVAS KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Tavas Kazası şimalen; Denizli ve Saraya Kazası şarkan; Garbikarağaç, cenuben; Meğri ve Köyceğiz Kazaları garben; Muğla ve Bozdoğan Kazaları ile mahdud ve (81) karyeye muhtevidir.	
Nüfus ve Emakin – Kaza-i mezkur (26461)i zükür ve (26698)i inas olarak (53159) İslam ve (25) zükür Rum ki cem'an (53184) nüfus ve (12285) emakin olup. Merkez kaza 37 derece 28 dakika arz-ı şimali ve 26 derece 36 dakika tul-ı şarkıde vaki' Yarengüme Kasabasıdır.	
Panayır ve Pazarlar – Tavas Kazasında alışverişe mahsus panayır olmayıp yalnız merkez kazada Salı ve Cuma' ve Kızılcabölük Karyesinde Perşembe ve Kale-i Tavas Nahiyesinin merkezi olan Kale-i Tavas Karyesinde Pazar günleri pazar kurulur.	
Meskukat – Kaza-i mezkurda Sim mecidiye yirmi iki buçuk Osmanlı Lirası yüz yirmi iki altılık altı kuruşa tedavül eder.	
Zira'at ve Ticaret – Kaza-i mezkurda arpa, buğday, ve emsali misillü hububat zira'i olunub bunlardan senevi (200000) kile kadar ihracat ve kahve, pirinç, şeker gibi erzak ile basma vesa'ir akmeşeden dahil kazaya senevi (1100000) kuruşluk ithalat vuku' bulmuştur.	

(353)

Ormanlar – Bu kazada (520) kilometre mürabba’ raddesinde cesim ormanlar olub bunlarda kızıl ve alçam ve gürgen ve pırnar ve emsali işcar yetiştigi gibi her nev’i kereste ve la-siyyema demiryolu traversi i’mal olunur. İşbu kereste vesaire ve akçam vasıtasıyla Nazilli ve Aydın taraflarına nakil edilir.
Vesait-i Nakliye – Tavas Kazasında (1700) bargir (350) ester ve (5500) merkep ve (350) deve ve (800) aded iki tekerlekli öküz arabası vardır.
MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ
Ebecik, Adamharmanı, İnceğiz, Ulu, Uzunpınar, Ovacak, Alcı, Baharlar, Bahçe, Yalgıça, Bekillik, Tekke-i Kebir, Tekke-i Sağır, Tilkili, Tahtalı, Çukur, Çalı, Çiftlik, Çakır, Çubukcular, Hacukurtlar, Hissar, Hırka, Deliler, Sofiler, Sarıyar, Suğunmaz, Sariabad, Doğan, Avden, Abbas, Garib, Karataş, Kızılcaölük, Karahisar, Karaköy, Kayapınar, Karagöl, Kurbağlık, Kızılca, Kayaca, Kozlar, Karaismailler, Gürle, Gölcek, Günay, Kelekci, Merkebıran, Maded, Merkebli, Muğlasın, Niğfer, Vakıf, Yahşiler, Yenidere Yolaltı, Yorga
Kale-i Tavas Nahiyesine Merbut Kura
Ortaköy, Armila, Ortatepe, Balaniye, Berden, Teynar, Demirciler, Diriliş, Sazak, Samurda, Taşlı, Kozluk

(354)

Kaleputa, Kızıllar, Fazıl, Kesre, Körteke, Günyar, Muslugüme, Muradlar, Varalı, Yusufekini, Yörükoğlu			
GARBİKARAAĞAÇ KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Hacı Said Bey Salise			
Naib Mehmet Emin Efendi İzmir Paye-i Mücerridi Müftü Hafız Ali Efendi		Mal Müdürü Mehmet Faik Efendi Tahrirat Katibi Salih Razi Efendi	
Meclis İdare-İ Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hacı Tosun Ağa İbrahim Hakkı Efendi Ali ve Ömer Lütfi Efendiler	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Hacı Hüseyin Efendi A'za Mustafa Bey		Başkatib Ahmet Feyzi Efendi Katibi Sani Mehmet Bey	
Zira'at Bank Sandığı			
Reis Yusuf Ağa			
A'za Emin Ağa A'za Ali ve Mehmet Efendiler		Muhasebe Katibi Hüseyin Ragıp Efendi Mu'avini Mehmet Şükrü Efendi	
Ma'arif Komisyonu			
Reis Müftü Hafız Ali Efendi			

(355)

Müfettiş Hafız Hasan Hüseyin Efendi Katib Salih Efendi A'za Hacı Tosun Ağa A'za İbrahim Efendi	A'za Mehmet Efendi A'za Yusuf Ağa A'za İbrahim Ağa A'za Hacı Hafız Ahmet Efendi
Belediye Meclisi	
Reis İbrahim Ağa Katib Hacı Nuri Efendi Sandık Emmini Mehmet Akif Efendi Serkomiser Ömer Ağa Komiser-i Sani Ali Ağa	A'za Hafız Ahmet Efendi A'za Hacı İsmail Ağa A'za Hacı Memiş Ağa A'za Osman Ağa A'za Halil İbrahim Ağa
Zira'at ve Ticaret Komisyonu	
Reis Yusuf Ağa	
Katib Osman Efendi A'za Hacı Tosun Ağa	A'za İbrahim Efendi A'za Hafız Ahmet Efendi
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Mehmet Muharrem Efendi Nüfus Me'muru Osman Nuri Efendi Mal Müdürü Refiki Mehmet Nuri Efendi Sandık Emmini Mustafa Efendi Telgraf ve Posta Hacı Ali Efendi Mukavelet Muharriri Osman Nuri Efendi Zabıta Me'muru Mülazım-ı Halis Efendi Orman Süvari Me'muru Tevfik Efendi Polis Me'muru Elmas Efendi	

(356)

Tapu Katibi Mustafa Hilmi Efendi Nüfus Katibi Mustafa İzzet Efendi Müstantık Mu'avini Ahmet Efendi Orman Piyade Kolcusu Latif Efendi Diğeri İsmail Efendi Diğeri Şerif Al Ondalık Me'muru Mustafa Efendi Reji Me'muru Mehdi Efendi,		
Mekteb-i İbtidaiye		
Esami-i Kura	Mu'allimin	Aded-i Talebe
Acıbadem Kasabası	Mu'allim-i Evvel Hafız Mustafa Efendi	104
	Mu'allim-i Sani Hafız Ömer Efendi	
Kızılhisar Karyesi	Mu'allim-i Evvel Abdullatif Efendi	300
	Mu'allim-i Sani Yusuf Efendi	
Kayser Karyesi	Mu'allim Hasan Efendi	150
Aladdin Karyesi	Mu'allim Ali Efendi	70

Taygan Karyesi	Mu'allim Ahmet Efendi	120
Dodurga Karyesi	Mu'allim İsmail Efendi	40
Yassihöyük Karyesi	Mu'allim Hacı Hüseyin Efendi	70
Pazır Karyesi	Mu'allimi Ahmet Efendi	65
Karahöyük Afşarı Karyesi	Mu'allim Ömer Efendi	80
Güni Karyesi	Mu'allim Ahmet Efendi	95
Dedesil Karyesi	Mu'allim Ramazan Efendi	82

(357)

IRLA NAHİYESİ	
Müdür Hasan Hamid Efendi	A'za Mustafa Ağa
Naib Hacı Ahmet Efendi	A'za Hüseyin Ağa
Tahrirat Katibi Ali Efendi	A'za Kadir Ağa
Emlak Katibi Mustafa Rahmi Efendi	A'za İsmail Ağa
Mekteb-i İbtidaiye Mu'allim Halil Efendi Aded-i Talebe 40	
GARBİKARAAĞAÇ KAZASI HAKKINDA MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Garbikaraağaç Kazası şimalen; Çal Kazası ve Hüdavendigar Konya Vilayetleri, şarkan; Konya Vilayeti cenuben; Menteşe Sancağı ve garben; Tavas ve Denizli Kazaları ile mahdud olup. Irla Namıyla bir Nahiyyeye ve (93) karyeye cem'adır.	
Nüfus ve Emakin – Kaza-i mezkur (14827) si zükür ve (14940)i inas olarak (29767) Sırf İslam nüfusu havi olup merkez kaza Denizli'nin cihet-i şarkıyesinde vaki' Acıbadem Kasabasıdır.	
Panayır ve Pazarlar – Garbikaraağaç Kazasında panayır olmayıp her hafta Çarşamba günü Karahöyük ve Perşembe günleri Eşkiyan nam-ı mevki'lerde pazar kurulur.	
Meskukat – Kaza-i mezkurda Sim mecidiye (22) buçuk Lira-yı Osmanlı (122) ve altılık (6) kuruşa tedavül eder.	
Zira'at ve Ticaret – Kaza-i mezkurda hinta ve şa'ir, çavdar,	

(358)

Burçak, anason, afyon, susam ve bir miktar da pamuk zira'at ve hububatdan senevi (50000) kile miktarı firuht ve ihraç olunur.
Ormanlar – Garbikaraağaç Kazasında Daboyran, Kayser, Alaaddin, Karaçaylar, Bazır, Dodurga namlarıyla (188) kilometre mürebba' kadar orman bulunup bunlarda Çam eşcarı hasıl olur ve kereste ve sair i'mal olunarak senevi (50000) kuruş kadar orman resmi alınır.
Ma'den – Kaza-i mezkurda Dodurga, Yumrutaş, Karaköy, Kurtlar, Kayser, Düden, Tahtalı, Bazır, Gümüş, Kumafşarı, Gılman, Küti, Doğanyaya, Niyazlar, Bayındır, Küsten, Karalmalar, Alaaddin, Alacain nam mevkilerde krom ma'denleri vardır.
Vesait-i Nakliye – Bu kazanın vesait-i nakliyesi (160) bargir ve (650) ester ve (2500) merkeb ve (70) kadar deve'den ibaret olduğu gibi dahil kazada (3000) den ziyade iki tekerlekli öküz arabası vardır.
Nüfus Vukuatı – Dahil Kazada geçen sene zarfında (656) münakehat ve (466)sı zükür ve (347)si inas olarak (813) vefayat vuku' bulmuştur.
MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ
Acıbadem, Evkara, Oğuz, Ayaz, Aşağıkaraçam, Uçarı

(359)

Alviran, Akalan, Alacain, Bedirbey, Tigan, Tahtalı, Çorum, Horos, Düden, Dere, Darıvıran, Dedesil, Sırçalık, Selleri, Salda, Taraş, Dodurga, Alaaddin, Apa, Gılman, Kırca, Kızılhisar, Kuyucak, Kayser, Karahöyük Afşarı, Karahöyük, Kurtlar, Karaköy, Kumaşadı, Kınıkyeri, Köstan, Küti, Gümüş, Gedikli, Köke, Yazır, Yassihöyük, Yüregil, Yumrutaş

IRLA NAHİYESİ

Mevki’ Coğrafi ve Kura – Irla Nahiyesi Garbikaraağaç Kazasının şark-ı cihetde müteşekkil ve (47) karyeye müstemildir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkurda (5602)si zükür ve (5585)i inas olaarak (11187) nüfus-ı Müslümaya ve (2143) emakini muhtevidir.

Merkez Nahiye – (37) derece (10) dakika arz-ı şimali ve (40) dakika tul-i şarkide vaki’ Satırlar Karyesidir.

Irla Nahiyesi Merbut Kuranın Esamisi

Akin, İnceler, Ayvaz, Onacık, Örencik, Eldin, Eğdir, Armud, Akça, Alan, Ilıca, Beylerli, Bayındır, Başkuyu, Bazır, Büyükyaka, Teke, Cumalı, Çaltı, Çuvallı, Çaltık, Çardak, Hayriye, Dere, Değirmen, Söğüd, Satırlar, Sazak, Sapaca, Doğanbaba, Ayaş, Işıklar, Karamahmutlu

(360)

Kirli, Kavak, Kayadibi, Karaatlı, Kaya, Gencali, Kürd, Gökçeyaka, Müslimler, Niyazlar, Navlu, Yahyar, Yaraşı, Yaraşlı Tekesi.

(361)

SARUHAN SANCAĞI

(362)

SARUHAN SANCAĞI

Me’murin Liva

Mutasarrıf Mehmet Cavid Paşa Rumeli Beylerbeyi M 2 A 2
Naib Haydar Bey Sadr-ı Rumeli M 1
Müftü Mehmet Emin Efendi Bilad-ı Hamse Mevleviyeti M 4
Muhasebeci Ali Rıza Efendi Salise M 4
Tahrirat Müdürü Serya Bey Saniye
Defter-i Hakani Me’muru İshak Efendi
Evkaf Müdürü Ali Bey Mütemayiz

Meclis İdare-i Liva

Reis Mutasarrıf Paşa

A’za-yı Tabiiyye	Naib Bey Efendi Müftü Efendi Muhasebeci Efendi Tahrirat Müdürü Bey	Nuri Bey Salise Hacı Ali Efendi Müderris Odesya Efendi Avadis Efendi Salise M 4	A’za-ı Müntehabe
---------------------	---	--	---------------------

Muhasebe-i Liva

Muhasebeci Mu’avini Mehmet Arif Efendi

Cedvel Katibi Tevfik Efendi Varidat Mukayyadı Nuri Bey Masarrıfat Mukayyadı Sıdkı Efendi Sandık Emını Kadri Efendi	Yevmiye Mukayyadı Hafız İbrahim Efendi Mesalih-i Cariye Katibi Hafız Ahmet Efendi Cedvel Katibi Refiki Abdurrahman Efendi Merkez Mukayyadı Hafız Halil Efendi
---	--

(363)

Refik-i Evvel Edhem Efendi Salise M 4 Müevvid ve Meclis İdare Katibi Rıza ve Müevvid Mehmet Efendiler Mübeyyiz Nesib ve Mehmet, Ali ve Diğer Ali Efendiler Evrak Mukayyadı Süleyman Efendi Rabi'a M 5 Mu'avini Hüseyin Efendi	
DAİRE-İ ADLİYE	
Mahkeme-i Bidayet	
Hukuk Dairesi	Ceza Dairesi
Reis Naib Bey Efendi Sadr-ı Rumeli M 1 A'za Cevded Efendi Bursa Ru'usu A'za Panayot Efendi A'za Mülazımı Atıf Efendi	Reis Necib Efendi A'za Neşet Efendi A'za Ranbo Ağranati Efendi A'za Mülazımı Rıza Efendi
Müdde-i Umumi Mu'avini Halil Halis Efendi	
Başkatib Ahmed Hulusi Efendi Salise Hukuk Zabıta Katibi Hüseyin Efendi Hukuk Zabıta Katibi Mustafa Efendi Mukavelet Muharriri Süleyman Efendi Mübaşir Ahmet Ağa	Müstantik Ahmet Fahri Efendi Ceza Zabıt Katibi Halil Efendi Ceza Zabıt Katibi Kazım Efendi İcra Me'muru Hacı Salih Efendi Mübaşir İsmail ve Hacı Mehmet Ağalar
Mahkeme-i Ticaret	
Reis Mahmud Bey Saniye M 4 A'za-yı Daime Ahmed ve Anastas Efendiler A'za-yı Muvakkate Fenercizade Hacı İbrahim Efendi	

(364)

A'za Kigork Efendi	Başkatip Hamdi Efendi
Mukayyad Eşref Efendi	
Mahkeme-i Şer'iyye	
Başkatib Bekir Efendi Müderris Katib-i Sani Hacı Mustafa Efendi Sicilat Mukayyadı Eşref Efendi Tereke Katibi Mehmet Esad Efendi	Zabıt Katibi Mehmet Efendi Eytam Müdürü Mustafa Efendi Katib Mehmet Efendi Tereke Katibi Hafız Mehmet Efendi
Defter-i Hakani İdaresi	
Katib-i Evvel Necib Efendi Katib-i Sani Ömer Rafet Efendi Tapu Katibi Tahir Efendi	Mülazım Ali Efendi Mülazım Hasan Efendi Mülazım Şemseddin Efendi
Evkaf İdaresi	
Reis Müderrisinden Ömer Efendi A'za Hacı Ali Rıza Efendi A'za Giridli Hacı Şerif Efendi A'za Hafız Bekir Efendi	Katib-i Evvel Hıdır Efendi Katib-i Sani Hafız Ahmet Efendi Sandık Emını Ömer Efendi Bimerhane Me'muru Hafız Mustafa Efendi

A'za Menemenli Ali Efendi	Vekili Harc İbrahim Efendi
Ma' Tahrir ve Vergi Dairesi	
Me'mur (Münhall) Vergi Katibi Saim Efendi Rabi'a Refiki Hasan Ali Efendi	Belek Vergi Katibi Hacı Hakkı Efendi Palamut Nahiyesi Katibi İbrahim Efendi Yunddağı Katibi Rıza Bey Rabi'a

(365)

Nafi'a Komisyonu	
Reis Mutasarrıf Paşa	
A'za Hacı Ali Efendi A'za Hacı Lütfullah Efendi M 4	A'za Vergi Me'muru Efendi A'za Nüfus Me'muru Mehmet Efendi
Zira'at Bank Şu'besi	
Me'mur Talat Efendi Me'muru Mu'avini Salih Efendi Katib-i Evvel Fuat Efendi Katib-i Sani ve Mukayyid Haşim Efendi	Meclis Reisi Şerif Bey A'za Hacı İzzet Efendi A'za Hacı İbrahim Efendi A'za Andonaki Efendi
Zira'at Odası	
Reis-i Evvel Şerif Bey	
Reis-i Sani Hasan Efendi A'za Hacı Hasan Efendi A'za Hacı İbrahim Ağa A'za Hacı Yusuf Ağa	A'za Mustafa Efendi A'za Ohannes Papasyan Efendi A'za Lazari Efendi A'za Mi'mar Nikola Efendi
Orman İdaresi	
Me'mur Hilmi Efendi	
Süvari Mahir Efendi Süvari Mehmet Raşit Bey Süvari Mehmet Bey Merkez Ondalık Me'muru Ali Efendi	Piyade Ali ve Mehmet ve Hasan, ve Süleyman ve Mehmet Ali ve Hasan ve Mehmet Ali ve Mehmet Kamil ve Ali ve Cemal ve Hacı Abdullah Efendiler

(366)

Merkez Liva Ma'arif Komisyonu	
Reis Şemsi Efendi Salise Bursa	
A'za Lütfullah Efendi M 4 A'za Nuri Efendi A'za Bekir Efendi	A'za Hüseyin Efendi A'za Mekteb-i İdadi Müdürü Katib Hafız Mehmet
Saruhan Sancağı Ma'arif Komisyonu	
Reis Mekteb-i İdadi Müdürü A'za Nuri Efendi A'za Ali Rıza Efendi A'za Müderrisinden Ömer Ağa A'za Tahsin Efendi	A'za Hacı İbrahim Efendi A'za Adil Bey Salise M 5 A'za Nuri Bey Saniye A'za İzzet Efendi Salise A'za Belediye Reisi Lütfullah Efendi
Daire-i Belediye	
Reis Hacı Lütfullah Efendi M 4 A 5	
A'za Şerif Bey A'za Hacı İbrahim Efendi A'za Hacı Mustafa Ağa	Başkatib Ali Ekber Efendi Salise Katib-i Sani Şevket Efendi Yevmiye Mukayyid Haşim Efendi

A'za Hacı İzzet Efendi A'za Zeki Efendi A'za Reşit Efendi A'za Ohannes Efendi Tabib Abdurrahman Efendi Saniye M 4 Tabib Yani ve Laho Efendi Salise M 4	Sandık Emmini Ahmet Efendi Serkomiser Hacı Rıza Efendi Konturato Katibi Mehmet Efendi Bekçibaşı Şerif Ağa Bekçi Katibi Rüşdü Efendi Gazhane Katibi Ahmet Efendi
Nüfus İdaresi	
Me'mur Mehmet Efendi Rabi'a	Katib İbrahim Efendi

(367)

Telgraf ve Posta İdaresi	
Müdür Ahmet Efendi	
Mahabere Me'muru Ahmet Rasim Efendi	Diğeri Lütfi Efendi
Duyun-ı Umumiye İdaresi	
Müdür Abdullah Efendi	
Muhasebe Katibi Kamil Efendi Tahrirat Katibi Hüseyin Efendi Mukayyid ve Mübeyyiz Cemil Efendi	Sandık Emmini İsmail Efendi Müskirat Katibi Mehmet Efendi Mubassır Mustafa Hilmi Efendi
Kırk Beşinci Alayın Üçüncü Manisa Redif Taburu	
Binbaşı Nuri Efendi M 5 Kolağası Salih Efendi Katibi Mehmet Şerif Efendi Tüfenkçi Ali Usta Depo Me'muru Mülazım-ı Sani Hasan Efendi Birinci Bölükde Yüzbaşı Ziver Ağa Birinci Bölükde Yüzbaşı İsmail Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Halil Efendi İkinci Bölükde Yüzbaşı Tahsin Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Akif Efendi İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Tahir Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Fahri Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Hacı Mehmet Efendi	

(368)

Dördüncü Bölükde Yüzbaşı Bekir Efendi Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Evvel Şerif Ağa Dördüncü Bölükde Mülazım-ı Sani Cemal Ağa
Üçüncü Saruhan Jandarma Taburu
Binbaşı Süleyman Efendi M 5 Tabur Katibi Hacı Said Efendi
Piyade
Birinci Bölükde Yüzbaşı Receb Efendi M 5 Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Hacı Mehmet Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani İbrahim Efendi İkinci Bölükde Yüzbaşı İsmail Ağa İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Mustafa Ağa

İkinci Bölükde Mülazım-1 Sani Said Efendi Üçüncü Bölükde Yüzbaşı Mehmet Ali Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-1 Evvel Mustafa İzzet Efendi Üçüncü Bölükde Mülazım-1 Sani Mehmet Reşat Efendi Dördüncü Bölükde Yüzbaşı İsmail Ağa M 5 Dördüncü Bölükde Mülazım-1 Evvel Nazım Efendi M 5 Dördüncü Bölükde Mülazım-1 Sani Mehmet Reşat Efendi
Süvari
Birinci Bölükde Yüzbaşı Sadık Ağa M 4 Birinci Bölükde Mülazım-1 Evvel Mustafa Ağa M 5 Gümüş İmtiyaz Madalyası Birinci Bölükde Mülazım Sani Mehmet Efendi

(369)

Mevcudu
304 Piyade Efradı 51 Süvari Efradı
Tahsildar Mevcudu
23 Süvari Efradı 34 Piyade Efradı
MEKATİB
Mekteb-i İ'dadi
Müdür – Ve Fransızca, Hendese, Ma'lumat-ı Fenniye Mu'allimi İrfan Efendi Ulum-ı Diniyye ve Lisan-ı Osmanî Mu'allimi Ömer Şaban Efendi Edirne Ru'usu M 4 Tarih, Farsî, İnşâ ve Kitabet Mu'allimi Osman Nuri Efendi Edirne Ru'usu Coğrafya, Usul-i Defteri, Hesab Mu'allimi İsmail Efendi Arabi Mu'allimi Halil Efendi Hüsn-i Hat Mu'allimi Nuri Bey Resim Mu'allimi Mustafa Efendi Mubassır Mustafa Efendi Aded-i Şakirdan 116 Bevvab İbrahim ve İsmail Efendiler

(370)

İnas Rüşdiye Mektebi	
Mu'allime-i Evvel Şaziye Hanım Mu'allime-i Saniye Fatma Saniye Hanım Mu'allime-i Salise Ayşe Hanım	Sanayi' Mu'allimesi Artemisya Hanım Bevvab Hacı Ali Dede Bevvabe Emine Hanım
Talabet Aded 135	
Mekteb-i İbtidaiye	
Sultan Mektebi	
Mu'allim-i Evvel Mehmet Sai Efendi	Mu'allim-i Sani Hasan Ali Efendi
Aded-i Şakirdan 50	
Feyziyye Mektebi	
Mu'allim-i Evvel Hüseyin Şükrü Efendi Mu'allim-i Sani İbrahim Efendi	Mu'allim-i Salise Mustafa Efendi Mu'allim-i Rabi' Hüseyin Efendi
Aded-i Şakirdan 320	

Hatuniye Mektebi	
Mu'allim-i Evvel Halit Efendi Mu'allim-i Salise Hüseyin Fehmi Efendi	Mu'allim-i Sani İbrahim Efendi Aded-i Şakirdan 140
Kurşunlu Mektebi	
Mu'allim-i Evvel İsmail Efendi	Mu'allim-i Sani Mustafa Efendi
Aded-i Şakirdan 64	
Muradiye Mektebi	
Mu'allim-i Evvel Mehmet Nuri Efendi Mu'allim-i Sani Hüseyin Efendi	Mu'allimi Salise Mustafa Efendi “ Rabi' Hafız “
Aded-i Şakirdan 215	

(371)

Çiras Sağır Mektebi	
Mu'allim-i Evvel Bekir Efendi	Mu'allim-i Sani Mehmet Emin Efendi
Lala Paşa Mektebi	
Mu'allim-i Evvel Ahmet Efendi Mu'allim-i Sani Hüseyin Efendi	Mu'allim-i Salis Ali Efendi Aded-i Şakirdan 150
Süleyman Paşa Mektebi	
Mu'allim-i Evvel Osman Efendi Mu'allim-i Sani Şakir Efendi	Mu'allim-i Salis Halil Efendi Aded-i Şakirdan 190
Çırak Mektebi	
Mu'allim-i Evvel Mehmet Efendi Mu'allim-i Sani Ali Efendi	Mu'allim-i Salis Mustafa Sabri Efendi Aded-i Şakirdan 310
Karaköy Çırak Mektebi	
Mu'allimi Abdulhalik Efendi	Aded-i Şakirdan 70
Muhallat-ı Derununda Müslüm ve Gayrimüslüm Sıbyan Mektebi	
Şakirdan Mekteb Aded 240 7 İslam Zükür 341 3 Rum “ 25 1 Yahudi	Şakirdan Mekteb Güzar 230 10 İslam İnas 740 2 Gayrimüslim İnas
Ashab-ı Rütüb ve Nişan	
Hacı Evliyazade Müftü Efendi İzmir Paye-i Mücerridi Sene 306 M 4 Sene 304 Hacı Evliyazade Şemseddin Efendi Salise Bursa Sene 99	

(372)

Eşrafdan Katıbzade İzzet Efendi Salise C. Sene 1304 M 4 Fi 28 Zilkade Sene 305 Eşrafdan Karaosmanzade Bekir Ağa Salise Fi C. Sene 304 M 5 Fi 28 Zilkade Sene 305 Eşrafdan Demircilizade Nuri Efendi Salise Fi Sene 285 Mu'ateberandan Kalenderoğlu Avadis Efendi Salise Fi 22 C. Sene 304 M 4 Fi 98 Zilkade Sene 305 Mu'ateberandan Gümüşkürdanoğlu Kostanti Efendi M 4 Fi 22 Receb Sene 95	
Me'murin-i Ecnebiyye	
Fransa Devleti Konsolos Vekili Mösyö Nepot Tercüman Corcaki Petropolo Efendi Yunan Devleti Konsolos Vekili (Münhall) Tercüman Aleko Efendi	

İtalya Devleti Konsolos Vekili Mösyö Gasbar Fransisko Birinci Tercüman David Franko Efendi İkinci Tercüman Nesim Franko Efendi İran Devleti Şehbender Vekili Atnaş Cantopulo	
PALAMUT NAHİYESİ	
Müdür Muhiddin Bey Naib Ahmet Nazif Efendi	Tahrirat Katibi Süleyman Efendi Metropolid Vekili Yordan Efendi

(373)

LİVANIN MEVKİ' COĞRAFİSİ VE KAZA VE NAHİYELERİNİN ADEDİ VE NÜFUSU İLE NEFS-İ MANİSA KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Livanın Mevki' Coğrafisi – Saruhan Sancağı şimalen ve şarkan; Hüdavendigar Vilayeti, cenuben; Denizli, Aydın, İzmir ve garben; yalnız İzmir Sancağı ile mahduddur. Havi Olduğu Kaza ve Nevahi – Saruhan Sancağı Nefs-i Manisa, Akhisar, Kırkağaç, Soma, Salihli, Kasaba, Alaşehir, Kula, Demirci, Eşme, Gördes namlarıyla on bir kazaya ve Emlak, Belek, Palamut, Yuntdağı, Gölmarmara, Gelenbe, Adala, Ilıca, Dağmarmara, İnegöl, Sirke, Selendi, Küre, Borlu, Kayacık, Ortapare, Karataş, Günay namlarıyla on dokuz nahiyeve havidir. Kura-yı Mülhaka – Saruhan Sancağına merbut kuranın adedi (985)'dir Nüfus – Saruhan Sancağının nüfusu (369023) olup bunun (325150)si Müslim ve (36004)ü Rum ve (4216)sı Ermeni ve (2567)si Yahudi ve (961)i teba'-i Ecnebiyye ve (125)i Protestan dahil livada Latin, Katolik, Bulgar ve sa'ir cema'at-i muhtelifi yoktur. Liva-i mezkur nüfus-ı umumiyesinin (185528)i yerli zükür ve (182992)si yerli inas ve (292)si yabancı zükür ve (819)u yabancı inasdır. İş bu yerli nüfus içinde de yalnız (490) ecnebi zükür (471) ecnebi inas vardır.

(374)

NEFS-İ MANİSA KAZASI
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Manisa Kazası şimalen; Bergama, Soma ve Kırkağaç Kazaları, şarkan; Akhisar ve Kasaba Kazaları, cenuben; İzmir Kazası, garben; Bergama ve Menemen Kazaları ile mahdud ve Emlak, Belek, Yuntdağı ve Palmut namlarıyla dört nahiyeve ve (235) karyeye müştemildir. Nüfus ve Emakin – Manisa Kazası (47509)u zükür ve (47167)si inas olmak üzere (94676) nefer olup bunun (36885)i inas olarak (73617)sı Müslim ve (1185)i zükür ve (8219)i inas olmak üzere (17014)ü Rum ve (1185)i zükür ve (1264)ü inas olarak (2449)u Ermeni ve (730)u Zikür ve (756)sı inas olarak (1481)i Yahudi ve (60)ı zükür ve (65)i inas olarak (125) Protestan'dır. Kazanın mecmu-ı emakini (32480) babdır. Nüfus-i umumiye-i kazanın (16944)ü zükür ve (17299)u inas olmak üzere (24243)ü Manisa şehrinde olup mütebaki (60433)ü navahi-i mülhakadadır. Bununda (30565)i zükür ve (29868)i inasdır. Merkez kaza Yamanlar Dağı'nın şimale müteveccih eteğinde ve gayet latif ve münbit Gediz vadisine nazır bir mahallede mebni ve sath-ı bahrdan (52) metre mürtefi' olarak (38) derece (34) dakika (42) saniye arz-ı şimal ve (25) derece (4) dakika (31) saniye tul-i şarkıde vaki' ve Müslim ve Gayrimüslim cema'at-ı muhtelifeden (17299)u inas ve (16944)ü

(375)

zükür bulunmak üzere (45934) nüfus ve (9880) hane ile (2510) dükkan ve emakin-i sa'ireye cami'-i Manisa şehridir.

Vesayit-i Nakliye – Her yerde olduğu gibi belediye nezareti altında olarak Nefs-i Manisa'da (250) yük arabasıyla (25) lando arabası şehrin kenarında olan istasyon ile kasaba arasında ve şehrin sa'ir cihetlerinde işlemektedir.

Araladıkça güzel bir istasyona malik olan Kasaba Demiryolu Manisa'ya İzmir'e iki buçuk sa'atten bir mesafeye kadar getirmiştir. Bergir ile yedi sa'at mesafede olup tren ekspres ile elli beş dakikada gidilmektedir.

Panayır ve Pazarlar – Manisa Kazasında ahz ü i'ta için panayır yoktur. Yalnız Manisa Kasabası'nda Perşembe ve Palamut nahiyesinde Cumartesi günleri Pazar kurulur.

Meskukat – Manisa'da ve Kazasında Sim mecidiye (33) ve Lira-yı Osmani (178) kuruş hesabıyla tedavül eder. Meskukat-ı sa'ire dahi bu hesap üzere alınıp verilir.

İthalat – Manifatura, çuha ve her nevi' rubalık kazmir, demir, koyun, sığır, keçi ve mahsulat-ı mahalliyeden zahir mütenevvi' ve mahrukut vesair levazımat-ı beytiyeden ibaret olan ithalat senevi yirmi beş milyon kuruş raddesindedir.

İhracat – Pamuk, hinta, şa'ir, bakla, darı, mısır, susam, haşhaş, kök boya, çekirdeksiz ve rezaki kuru üzüm, yapağı, afyon, palamut, zeytinyağı, dokuma

(376)

alaca, gömleklik bez, haffaf meta'i, debbağ meta'i, dakik, peynirden ibaret olan ihracat-ı senevi otuz yedi milyon kuruş raddesindedir.

Ahval-i Arazi – A'la, evsat, edna itibarıyla had-ı mutavassıt olarak bir dönüm arazide sekiz kile hinta, on kile şa'ir, on kile bakla, beş kile nohud ve burçak ve mercimek, sekiz kile mısır darısı, üç kile susam, altı araba bostan husule gelir. Bağların her dönümünde keزالik derecat-ı salise itibarıyla hat-ı mutavassıt olarak üç yüz kıyye çekirdeksiz kuru üzüm ve üç yüz elli kıyye rezaki ve iki yüz kıyye siyah üzüm çıkar.

Meralar – Başlıca meralar olmayıp bazı kuranın hayvanlarına mahsus ikişer yüz dönüm raddesinde meralar olduğu gibi çiftlik sahiblerinin birer ikişer bin dönüm arazi-i mu'atalaları vardır.

Ticaret – Nefs-i Manisa Kasabası kendi mensucatından olan dokuma ve bez ticaretlerine revacgah olub sanayi' ekseriyetle çulhalığa münhasırdır.

Ma'den – Manisa Kazasında ma'den yoktur.

Ormanlar – Manisa Kazası dahilinde on beş mevki'de çam ve meşelikten ibaret (48) kilometre mürebba' kadar orman vardır.

Sanayi' – Debbağ ve çulha ve demirci ve sarrac ve kunduracı ve terzi ve alet zira'iyye ve havayic-i mahalliyeye müte'allik sa'ir şeylerden ibarettir.

(377)

Nüfus Vukuatı – Manisa Kazası'nda geçen sene zarfında (1475)i Müslim ve (177)si Gayrimüslime ait münakehat ve (1242)si zükür ve (1092)si inas olarak (22710) tevelidat ve (1570)i zükür ve (1072)si inas olarak (2642) vefayat vuku' bulmuştur.

İmaret-i Belediye – Geçen sene Manisa'da (6452) arşın kaldırım ferş ve altı mahallede tamir ve bir mahallede yirmi arşın lağam müceddeden inşa olunmuş ve geceleri şehri tenvir eden fenerlere otuz aded daha ilave edilerek yedi yüz yetmişe iblağ olunmuştur.

Keزالik sene-i mezkur da on dokuz hane vesaire müceddeden inşa ve yüz seksen kadar

hane ve mebanî-i saire tamir olunmuştur.

Mu'amelat-ı Muhakem – Manisa hukuk mahkemesine evvelki seneden devren ve müceddeden geçen sene (198) iş gelip bunlardan (99)u rü'yet ve (47)si sene-i hazareye ve devir ve ceza da'iresine (2658) iş gelerek bunun (1288)i rü'yet ve (1648)i sene-i hazareye devir olunmuştur.

MERKEZ LİVAYA TA'Bİ NEVAHİ

EMLAK NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura - Emlak Nahiyesi Manisa Kazasının ortasında olup (16) karyeye muhtevidir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkur (2924)ü zükür ve (2830)u inas olmak üzere (5754) nüfus ve (1407) emakini müştemildir. Merkez nahiye (195)i zükür ve (182)si inas olarak

(378)

(377) nüfusu ve (75) emakini cami' (Uncuboz) karyesidir.

EMLAK NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Akgedikde Çakal, Evrenos, Uncuboz, Çullu, Hamidiye, Hasanpınar, Horos, Dere, Sepetçi, Aşırtı, Sırtlanda Evkaftekli, Sırtlanda Çınarlı, Karaali, Karayağcı, Uzunburun, Kayapınar, Gürlede Çakal, Gürlede Yeni Mahallesi, Keçili, Manastır.

BELEK NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Belek Nahiyesi Manisa'nın cihet-i şimalisinde olup (104) karyeye müştemildir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezbura (14745)i zükür ve (14083)ü inas olmak üzere (28828) nüfus ve (6120) emakini muhtevidir.

Merkez nahiye (396)sı zükür ve (363)ü inas olarak (759) nüfusu ve (313) emakini cami' (Hacı Haliller) karyesidir.

BELEK NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

İğdecik, Akkocalı Aşıretinin Hacımusca Mahallesi, Emiroğlu, Arpalı, Akçagedik, Aşağıtekeliler, Arpalıbaşı, Alacalar, Emiroğlu, Uzunçınar, Budak, Boz, Bedeller, Bozcılar, Bahadır Deresinde Sandal, Beyoba, Paşa, Paşalar, Bapaslı, Tiginli-i Kebir, Tepecik, Tilki, Tırkeş, Tatar, Tepe, Çeşmebaşı, Çaltıtepe, Çerkesyenice, Çaparlar, Çakmaklı, Çobanisa, Çılbaklı, Çullulu

(379)

Çavuşoğlu, Hafullar, Hacırahmanlı, Hacıhaliller, Hacıdağlı, Hacıkaralar Mahallesi, Hasisler Mahalle, Hacımusalar, Hacıhaliller, Harmandalı, Hamza, Hayrakırı, Hatibler, Halidlü, Damaralanı, Develer Mahallesi, Sultanoğlu, Sazoya, Sazobasında Çebni Muradiye, Sekerli, Sivrikülâh Tahtacı Aşireti, Selimşahlar, Selendi, Sarıçam, Sakarlar, Sarısağırlar, Sarıbey, Saruhanlı, Sarıçam, Taşdini, Adiloba, İzzeddin, Azimli, İsabey, Alibeyli, Abalılar, Fener, Fakı, Feylü, Karaoğlanlı, Kocakışla, Kağan, Kalemli, Kumkuyucak, Karayağcı Deynekler, Karaçalı, Karasillü, Karacalar, Kayadibi, Karaoğlanlı, Koldere, Karaağaçlı, Köşeler, Küzat, Gümlüceli, Kepenkli, Gökbey, Geri, Kemiklidere, Mihailli, Muhacir Lütfiye, Muhfiller, Mustafaalibey, Melaklar, Menla Mehmet, Mutevelli, Heybeli, Yenice, Yukarıtekeliler, Yokuşlar.

PALAMUT NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Palamut Nahiyesi Manisa Kazasının cihet-i şimal-i şarkısında olup (35) karyeye havidir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i Mezkura (5626)sı zükür ve (5772)si inas olmak üzere (11398) nüfusu ve (2462) emakini şamildir.
Merkez nahiye (38) derece (56) dakika arz-ı şimali

(380)

ve (25) derece (24) dakika tul-i şarkıde vaki' ve (1398)i zükür ve (1305)i inas olarak (2703) nüfusu ve (438) emakin-i cami' (Baba) karyesidir.

PALAMUT NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Orta Mahallesi, Uçavlı, Erdelli, Aydınlar, Evkaftokeli, Baran Mahallesi, Bala Mahallesi, Bereket, Ballıoba, Büknüş, Ballica, Çinimuradiye, Çini Muradiye, Çükük, Hamidiye, Dere, Dedeli, Darendeli, Sindilli, Süleyman, Seyidoba, Şatırlar, Sakarkaya, Sırt, Sapancılar, Arbacıboz, Osmaniye, Aşık, Karadere, Kayışcılar, Gökçe, Mecidiye, Nuriye, Nefs-i Palamut, Yobaz Harmandalı.

YUNTDAĞI NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi Ve Kura – Bu nahiye Bey ve Emlak Nahiyesine mücavir ve (88) karyeye müstemildir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i Mezkura (7261)i zükür ve (7183)i inas olarak (14444) nüfusu ve (2615) emakini muhtevidir.

Merkez nahiye (155)i zükür ve (304)ü inas olmak üzere (219) nüfusu ve (28) emakin-i cami' (Recebli) karyesidir.

YUNTDAĞI NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

İhsaniye, Eğri, Ahatlar, Ünsellü, Uzunlar, İsmaili

(381)

Akça, Örencik, Öksüzler, Asmacık, Uzunhasanlı, İlyaslar, Akçalar, Evindik, Atçukuru, Erekcili, Orta, Otmanlar, Adcılar, Eğri, Bekirler, Bostanlık, Beştepetli, Bostanlar, Balabanlı, Beydere, İbramcılar, Beleksağır, Pelitalanı, Peynar, Türkmen, Demirci, Tepe, Çerkessultaniye, Çam, Çamlıca, Çekeler, Çullu, Hacıbrahim, Hacıömerli, Hacılar, Davudlar, Dere, Dibekalanı, Düzenek, Rahmanlar, Recebli, Senbiller, Senbilli, Seklek, Sinli, Sarma, Sarı, Ahmedli, Sakallı, Sarınasuhlar, Tavukçukuru, Durasallu, Dazyurt, Osmanceli, Foça, Karakılınclı, Karan Çiftliği, Karayağcı İsimler, Karaveliler, Kocakuru, Kapukaya, Kocakavuk, Karayağcı Hacılar, Kozaklar, Kışla, Karaköy, Karayağcı Şamar, Kocahaliller Koru, Karahesibli, Karaahmedli, Kalabak, Köşeler, Musleh, Mamaklı, Maldan, Meruflar, Mollasüleyman, Mantar, Yenice, Yağcılar, Yunuslar, Kale

EŞME KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam Ali Rıza Be Salise	Mal Müdürü Hüsnü Efendi
Naib Salih Sırrı Efendi Devriye Müderrisi	Tahrirat Katibi Mustafa Şevket Efendi

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

(382)

A'za-yı Tabiiyye	Naib Efendi Mal Müdürü Efendi	İsmail Efendi Ali Bey	A'za-yı Müntehabe
------------------	----------------------------------	--------------------------	-------------------

	Tahrirat Katibi Efendi	Hüseyin Efendi	
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Hüseyin Efendi A'za İbrahim Ağa Katib-i Evvel Kadri Bey		Katib-i Sani Hüseyin Avni Efendi Müstantik Mu'avini Ahmet Hayati Efendi İcra Mübaşiri Ahmet ve Mustafa Efendiler	
Zira'at Bank Şu'besi			
Reis Süleyman Sabri Efendi A'za Şükrü Efendi A'za Mehmet Derviş Ağa		A'za Ahmet Ağa A'za Mustafa Zekai Efendi Muhasebe Katibi Yusuf Hayri Efendi	
Daire-i Belediye			
Reis Vekili Mehmet Ağa A'za Mehmet Efendi		A'za Talib Ağa Katib ve Sandık Emmini Şevket Efendi	
Ma'arif Komisyonu			
Reis Hacı Ali Efendi A'za Hacı Ömer Efendi A'za Süleyman Efendi		A'za İsmail Efendi A'za Mustafa Zekai Efendi A'za Diğer Mustafa Efendi	
Katib ve Sandık Emmini Hafız Mustafa Efendi			
Nüfus İdaresi			
Me'mur Halid Efendi		Katib Mehmet Kamil Efendi	

(383)

Zira'at ve Ticaret ve Sanayi' Odası	
Reis-i Evvel İsmail Efendi Reis-i Sani Hacı Mehmet Ağa Reis Mustafa Efendi	A'za Hüseyin Efendi A'za Efkâşzade Nikolaki Efendi A'za Çobanoğlu Todoraki Efendi
Aza ve Katip Mustafa Lutfi Efendi	
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Hasan Tahsin Efendi Mal Müdürü Refiki Dimitri Fetin Efendi Telgraf ve Posta Me'muru Nuri Efendi Tapu Katibi Mehmet Bey Sandık Emni Mustafa Zekai Efendi	Orman Ondalık Me'muru Cemal Efendi Polis Mehmet Raşit Efendi Zabıta Me'mur Vekili Şerif Efendi Posta Müvezzi' Muharrem Efendi Gardiyan Hüseyin Ağa
Tedarik-i Vesait-i Nakliye-i Askariye Komisyonu	
Reis Ka'imakam Kaza	
A'za Ma'denzade İsmail Efendi A'za Demircizade Hacı Mehmet Ağa	A'za Yüzbaşı Arif Efendi A'za Demircizade Süleyman Efendi
KÜRE NAHİYESİ	
Müdür Vekili Abidin Efendi	Tahrirat Katibi Mehmet Arif Efendi
Me'murin Askeri	
Yirmi Altıncı Alayın İkinci Eşme Redif Taburu	
Binbaşı Şemseddin Bey Kolağası Hacı Salih Bey	

(384)

Tabur Katibi Ahmet Besim Efendi

Birinci Bölük Yüzbaşısı Arif Efendi
Mülazım-1 Evvel Hüseyin Efendi
Mülazım-1 Sani Hüsnü Efendi
İkinci Bölük Yüzbaşısı Şaban Ağa M 5
Mülazım-1 Evvel Adil Bey
Mülazım-1 Sani Ahmet Tevfik Efendi
Üçüncü Bölük Yüzbaşısı Şevki Efendi
Mülazım-1 Evvel Hasan Efendi
Mülazım-1 Sani Ali Efendi
Dördüncü Bölük Yüzbaşısı Süleyman Efendi
Mülazım-1 Evvel Osman Ağa
Mülazım-1 Sani Hüsameddin Efendi

EŞME KAZASI KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Nevahi – Eşme Kazası şimalen; Hüdavendigar Vilayeti ve Selendi Nahiyesi şarken; Yine vilayet-i müşarunileyha ve Çal Kazası garben; Kula Kazası cenuben; Buldan Alaşehir kazalarıyla mahdud ve İnay ve Sirke namıyla iki nahiyeye ve (84) karyeye muhtevidir.

Nüfus ve Emakin – Eşme Kazası (11063)ü zükür ve (9817)si inas olmak üzere (2088) nüfusu olup bu kazada nüfus-ı gayrimüslime hiç yoktur. Dahil kazada (5446) emakin vardır.

(385)

Merkez Kaza – Kasaba Hattının müntehası olan Alaşehrin şimal-i şarkı cihetinde ve vilayetin hudud-ı şarkisi yakınında ve sath-ı bahrden 950 metre irtifainde ve 38 derece 27 dakika arz-ı şimali ve 26 derece 24 dakika tul-i şarkide vaki' ve (406)sı zükür (350)si inas olarak (756) nüfus ve (179) emakin ve bir cami-i şerif ile ma' müştemilat bir askeri debvoyunu havi Tokmak Karyesidir.

Panayır ve Pazarlar – Eşme'de panayır küşad olunmayıp kaza merkezi olan Tokmak'da Perşembe günleri pazar kurulmaktadır.

Meskukat – Lira (178) ve sim mecidiye (33) kuruşa tedavül eder.

İthalat – Manifatura, şeker, kahve, sabun, gaz yağı ve buna mümessil sair erzaktan ibarettir.

Zira'at – Kaza-i mezkurda hinta, şa'ir, kumdarı, nohut, burçak, çavdar, afyon, yaş üzüm, pamuk, bostan, palamut, mısır darısı hasıl olur. Mustafa Paşa namıyla kaza derununda hasıl olan bir nevi'i armudu meşhurdur.

Ahval-i Arazi – Kuvve-i inbatiye vasat derecede olup arazinin çekirdeksiz üzüme ve zeytin mahsulüne kabiliyeti var isede ahali rağbet etmemektedir.

Mu'amelat-ı Muhakem – Kaza Bidayet mahkemesinin bir senelik işi (180) maddeden ibarettir.

Sanayi' – Kilim, seccade, çul nesc ve i'mal olunur.

(386)

Vesait-i Nakliye – Deve, Bargir, çift öküzüdür.

Nüfus Vukuatı – Eşme Kazasında geçen bir sene zarfında (301) münakehat ve (165)i zükür ve (105)i inas olarak (270) tevlidat ve (166)sı zükür ve (65)i inas olarak (231) vefayat vuku' bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Elvanlar, Eşmetaş, Eşmeli, Ürgüden, Alaabalı, İnay, Irgad, Ahmedler, İlyaslı, Akçaköy, Aydınlı, Emirli, Ulucak, Adana, Adananınorta, Büyükyörük, Belyancı, Bozlar, Bekişli, Boyalı, Parsalıdamı, Cevizli, Caberler, Çakal, Çakaldamı, Çorapçılar, Çoruşcemal, Hamidiye, Hamalı, Hamamdere, Hisar, Hardallı, Harbendalı, Delibaşlı, Haliviran, Dere, Dervişli, Dişkaya, Söğütlü Ma' Oruclu, Sirke, Sarıcık, Sirkehamidli, Sirketaş, Sirkedelibaşlı, Şehitli, Tokmak, Tavalı, Alibeğli, Fakili, Kayapınar, Kıran, Kışla, Karacaahmet, Sultanahmet, Kolankaya, Karabacaklı, Kısık, Küçükyörük, Günay, Kemer, Gedikler, Günciler, Köşeler, Manavlı, Narenceli, Narlı, Yeleyen, İssalar.

İNAY NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – İnay Nahiyesi şimalen ve şarkan; Hüdavendigâr Vilayeti, cenuben; nefs-i Eşme kazası garben; Sirke Nahiyesiyle mahdud ve (27) karyeye havidir.

(387)

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkur (3234)ü zükür ve (2975)i inas olarak (6191) nüfus ve (1368) emakini müştemildir.

Merkez nahiye 38 derece 36 dakika arz-ı şimali ve 26 derece-i 48 dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (452)si zikür ve (472)si inas olarak (930) nüfusu ve (333)emakeni cami' İnay Karyesidir.

SİRKE NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Bu nahiye şimalen; Hüdavendigâr Vilayeti ve Selendi Nahiyesi, şarkan; Günay Nahiyesi, cenuben; Nefs-i Küre Nahiyesi, garben; Selendi Nahiyesi, ile mahdud ve (19) karyeye havidir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkur (1867)ü zükür ve (1642)i inas olarak (3509) nüfusu ve (680) emakini havidir.

Merkez nahiye 38 derece 58 dakika arz-ı şimali ve 26 derece-i 6 dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (206)sı zükür ve (191)i inas olarak (397) nüfusu ve (97) emakini cami' Küre Karyesidir.

Küre Nahiyesine Merbut Kuranın Esamisi

Küre Karyesi, Ormandamı, Aktaş, Emirfaki, Beylerhan, Buğdaylı, Tekeseyan, Çalıkhasanlı, Hupoş

(388)

Hossamdami, Halilefendi Çiftliği, Serviler, Karakuyu, Küre Hamidli, Köprübaşı, Köralıdamı, Midikli, Menla Musa Damı, Yenişehir.

AKHİSAR KAZASI**Me'murin Kaza**

Ka'imakam Mehmet Rafet Bey Salise
Naib Ahmet Sadık Efendi
Müftü Abdullah Efendi

Mal Müdürü Rüstem Efendi
Tahrirat Katibi Hüseyin Şükrü Efendi
Ruhani Vekili Harsentos Efendi

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

A'za-yı
Tabiiyye
Naib ve Müftü Efendiler
Mal Müdürü Efendi
Tahrirat Katibi Efendi
Ruhani Vekili Efendi

Kemerlizade Ahmet Ağa
Arif Efendi
Sofuklu Efendi

A'za-yı
Müntehabe

Mahkeme-i Bidayet

Reis Naib Efendi	
A'za Hacı Ahmet ve Kirgor Efendi Mukavelet Muharriri Hasan Efendi Refiki İbrahim Efendi Eytam Müdürü Hacı Hafız Ahmet Efendi	Başkatib Ahmet Efendi Katib-i Sani Hacı Ahmet Efendi Müstantik Mu'avini Nuri Efendi Mahkeme-i Şer'iyye Katibi Tahir Efendi

(389)

Belediye Dairesi	
Reis Arif Efendi A'za Hüseyin ve Hacı İbrahim Ağalar A'za Hacı Mehmet Ağa A'za Hacı Mihal Efendi	A'za Kostaki ve İsrail Efendiler Katib Mustafa Efendi Tabib Mavromati Efendi Sandık Emni Ahmet Efendi
Zira'at ve Ticaret Odası	
Reis-i Evvel Hacı Osman Efendi Reis-i Sani Kostanyan Kirgor Efendi A'za Harsetü Musa Efendi	A'za Rifat ve Ali Efendiler A'za Selim ve Hacı Mehmet Ağalar A'za Hayim Politi Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Hoca Mehmet Said Efendi	
A'za Ragıb ve Ahmet Efendi A'za Arif Efendi ve Ali Ağa A'za Hacı Osman Efendi	A'za İsmail Efendi A'za Ahmet Efendi ve Ahmet Ağa A'za İbrahim Ağa ve İbrahim Efendi
A'sar İdaresi	
Me'mur Tahir Efendi Başkatib Hüseyin Efendi Katib-i Sani Süleyman Efendi Merkez Anbar Me'muru Hafız Süleyman Efendi	Süleymanlı Anbarı Me'muru Kazım Efendi Birinci Kol Me'muru Ali Efendi İkinci Kol Me'muru Efendi Üçüncü Kol Me'muru Ahmet Efendi Dördüncü Kol Me'muru Mehmet Efendi
Mekteb-i Rüştîye	
Mu'allim-i Evvel İbrahim Edhem Efendi Bevvab İsmail Efendi	Rika' Mu'allimi Ali Efendi

(390)

Mekteb-i İbtidaiye	
Mu'allim-i Evvel Hacı Hüsnü Efendi Mu'allim-i Sani Hüseyin Efendi	Mu'allim-i Salise Rıza Efendi Mu'allim-i Rabi' Mehmet Efendi
Bevvab Derviş Mehmet	
İnas Mekteb-i İbtidaiyesi	
Mu'allimi Hacer Hanım Bevvabe Hatice Hanım	Çırak Mektebi Mu'allimi Ahmet Efendi
Ba'zı Me'murin	
Tapu Katibi Hafız Musa Efendi Yoklama Katibi Hafız İbrahim Efendi Sandık Emni İsmail Efendi Nüfus Me'muru Ahmet Efendi Nüfus Katibi Mustafa Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Yakub Efendi	Mal Müdürü Mu'avini Ahmet Efendi Mal Müdürü Refiki Ali Bey Telgraf ve Posta Müdürü Hakkı Efendi Salise Zabıta Me'muru Yüzbaşı İsmail Ağa Polis Me'muru Ömer Efendi

Duyun-ı Umumiye Katibi Hamdi Efendi	
Me'murin Askeri	
Kırk Altıncı Alayın İkinci Akhisar Redif Taburu	
Binbaşı Mustafa Efendi M 5 Kolağası Mustafa Ağa M 5 Katib İsmail Efendi Plevne Madalyası Tüfenkçi (Münhall) Depo Me'muru (Münhall)	

(391)

Birinci Bölük Yüzbaşısı Hacı Şükrü Bey Birinci Bölükte Mülazım-ı Evvel (Münhall) Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani Tahsin Efendi İkinci Bölükte Yüzbaşı Ali Efendi İkinci Bölükte Yüzbaşı Hüseyin Ağa Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Receb Ağa Plevne Madalyası Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Hüseyin Ağa Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Ali Efendi Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Mehmet Nafi Efendi Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Mehmet Efendi Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Faik Efendi	
MARMARACIK NAHİYESİ	
Müdür Abdülgaflur Efendi Tahrirat Katibi Rüstem Efendi Vergi Katibi Ali Efendi	A'za Hafız İbrahim Efendi A'za Mustafa ve Kosti Efendiler Aşar-ı Anbar Me'muru İbrahim Efendi
Zabıta Me'muru Hasan Çavuş	
Mekteb-i İbtidaiye	İnas Mekteb-i İbtidaiye
Mu'allim-i Evvel (Münhall) Mu'allim-i Sani Hafız İbrahim Efendi	(Münhall)
AKHİSAR KAZASI HAKKINDA BAZI MALUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Akhisar Kazası şimalen; Hüdavendigar Vilayeti ve Gördes ve Kırkağaç Kazaları, şarkan;	

(392)

Gördes ve Salihli cenuben; Salihli ve Kasaba ve garben; Manisa ve Kırkağaç Kazalarıyla mahdud ve Kürük ve Gölarmara namıyla (2) nahiyye ve (65) karyeye müştemildir. Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (14690)ı zükür ve (14006)sı inas olarak (28669) nüfusu olup bunun (11835)i zükür ve (11235)i inas olmak üzere (23080)i Müslim ve (2855)i zükür ve (2761)i inas olarak (5616)sı Gayrimüslimdir. Dahil kazada (7379) emakin vardır. Merkez Kaza (38) derece (52) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (30) dakika tul-ı şarkıde ve sath-ı bahrden (102) metre irtifainde vaki' ve (7955)i zükür ve (7526)si inas olarak (15481) nüfusu ve (4101) emakini cami' Akhisar Kasabasıdır. Panayır ve Pazarlar – Akhisar Kazasında ahz ü i'ta için panayır olmayıp yalnız merkez
--

kaza olan Akhisar'da Çarşamba ve Salı günleri pazar teşkil etmektedir.
Mesukukat – Sim mecidiye (33) kuruş ve Lira-yı Osmani (178) kuruşa tedavül eder.
İthalat ve İhracat Zira'at ve Ticaret – Üç yüz on senesi zarfında dahil kazada takriben seksen beş bin liralık mahsulat olup bundan kırk beş bin liralığı İzmir ve mahal-i saireye ihracat ve İzmir'den Akhisar'a mısır maliyle emtia' vesaireden altmış

(393)

beş bin liralık raddesinde ithalat vuku' bulmuştur.
Muamelat-ı Muhakem – Üç yüz on senesi zarfında kaza bidayet mahkemesinde rü'yet olunan mevat (344) aded olup bunun (47)si hukuka ve (297)si cezaya aiddir.
Ma'den – Akhisar'a tabi' Kömürcü Karyesinde Kurum ve Marmaracık Nahiyesinin Karadağ nam mahalinde zımpara ma'deni keşf olunup şimdilik hafriyat icra edilmektedir.
Vesayit-i Nakliye – Şimendüfer araba, deve, bargir, ester ve merkeptir.
Nüfus Vukuatı – Kaza-i mezkurda geçen sene (321) münakehat ve (217)si zükür ve (192)si inas olarak (209) tevlidat ve (267)si zükür ve (322)si inas olarak (689) vefayat vuku' bulmuştur.
MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ
 Bergele, Durasıl, Seydi, Saçıkralı, Topuzlar, Kovasonya, Karabörklü, Kapaklı.
GÖLMARMARA NAHİYESİ
Mevki' Coğrafi ve Kura – İşbu nahiye Akhisar'ın cihet-i cenubiyesinde vaki' olup şimalen; Akhisar, cenuben; Salihli ve Kasaba şarkan; Salihli garben; Manisa Kazalarıyla mahdud ve (14) karyeye müstemildir.
Nüfus ve Emakin – Nahiye-i Mezkura (1919)u zükür

(394)

(1792) si inas olarak (3611) nüfusu ve (1771) emakini havidir.
 Merkez nahiye (38) derece (31) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (35) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (877) si zükür ve (772)si inas olarak (1663) nüfusu ve (636) emakini cami' Gölarmarmara Kasabasıdır.
MARMARACIK NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ
 Hacıbeyler, Harmandalı, Hayraoğlu, Delibekirler, Saz, Süleymançavuş, Gılcanlar, Kayapınar, Gines, Geviz, Keleşoğlu, Moralılar, Yeni
KÖRÜK NAHİYESİ
Mevki' Coğrafi ve Kura – Nahiye-i mezkura Akhisar'ın cihet-i şarkıyesinde vaki' ve (25) karyeye havidir.
Nüfus ve Emakin – Bu nahiyenin (4816)sı zükür ve (4688)i inas olarak (9504) nüfusu ve (1927) emakini vardır.
Merkez Nahiye – (386)sı zükür ve (323)ü inas olarak (709) nüfusu ve (204) emakini cami' Meder Karyesidir.
KÖRÜK NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ
 Akkocalı, Eroğlu, Başlamış, Pekmezci, Bekirler, Taygan, Çobanhasan, Çanakçı, Hanbaşa, Hasköy

(395)

Durasıl Cıvarı Tekeli, Tuğca, Dayıoğlu Çerkes, Selçekli, Süleymanlı, Sünnetci, Şıhlı, Sarılar, Sağrakçı, İsaca, Kurtulmuş, Kocakağan, Kurtulmuş Cıvarında Tahtacı, Kadıdağı İğneci, Kızlaralanı İğneci, Körenez, Gökçeahmet, Kömürcü, Kömürcü Cıvarında Tahtacı, Körenez Cıvarı Tekeli, Küçükmeder Çerkes, Meder, Milenge, Musaca, Musalar, Yenice, Yaykın, Cıvarı Tahtacı			
ALAŞEHİR KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Tahir Bey Mütemayiz Naib Mustafa Pertev Efendi Kuzattan			
Müftü Hacı Raşid Efendi Mal Müdürü Mustafa Efendi A 4 Evkaf Vekili Hacı Mustafa Efendi		Metropolit “Münhall” Tahrirat Katibi Hasan Efendi Tapu Katibi Mehmet Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Ahmet Nuri Efendi Hacı İzzet Efendi Peyancı Yorgaki Efendi	A'za-yı Müntehabe

(396)

Mahkeme-i Bidayet	
Reis Naib Efendi A'za Ahmet Efendi A'za Hacı Kıstı Efendi Şer'iyye Katibi Ömer Efendi Müstantik Mu'avini Abdülaziz Efendi Başkatib Emin Efendi	Katib-i Sani Mustafa Sabri Efendi Mukavelet Muharriri Mustafa Şekib Efendi Eytam Müdür Hamid Efendi İcra Mübaşiri Mehmet Efendi İcra Mübaşiri Sadık Ağa
Daire-i Belediye	
Reis Eyüp Efendi	
A'za Edhem Bey ve Mehmet Efendi A'za Hacı Ali Ağa Sandık Emmini Halil Efendi	Tabib Mehmet Efendi Saniye A'za Hazanoğlu Minolaki Efendi A'za Nevzendioğlu Nikolaki Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Müftü Efendi	
A'za Yanbolları Hacı Mehmet Efendi A'za Ahmet Nuri Efendi A'za Veli Efendi	A'za Eyüp Efendi A'za Rüşdiye Mu'allim-i Evvel Ömer Efendi A'za Kura Mektebi Müfettişi Mehmet Efendi
Zira'at Bank Şu'besi	
Reis Edhem Bey	
A'za Osman Bey A'za Hüseyin Efendi A'za Pavlos Efendi	A'za Harkoğlu Minolaki Efendi Muhasebe Katibi Mehmet Kamil Efendi Refiki Hüseyin Efendi

(397)

Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Kadri Efendi Refiki Mehmet Efendi Nüfus Me'muru İsmail Efendi Nüfus Katibi Mustafa Efendi Telgraf Me'muru Nebil Efendi Sandık Emni Nuh Efendi İnegöl Nahiyesi Vergi Katibi Nazmi Efendi Orman Me'muru Mehmet Raşit Efendi Ondalık Me'muru Raşit Efendi Piyade Kolcusu Hasan Ağa Duyun-ı Umumiye Me'muru İbrahim Edhem Efendi Katib Kadri Efendi Kolcu Raşit Ağa	
Mekteb-i Rüşdiye	
Mu'allim-i Evvel Ömer Efendi	
Mu'allim-i Sani Hüsnü Efendi	Rika' Mu'allim-i Hasan Efendi
Mekteb-i İbtidaiye	
Mu'allim-i Evvel Zühdü Efendi	Mu'allim-i Sani Hasan Efendi
Me'murin Askeri	
Kırk Altıncı Alayın Üçüncü Alaşehir Redif Taburu	

(398)

Binbaşı Atıf Bey M 4 Kolağası Hüsnü Efendi M 4 Katib Hurşid Efendi Tüfenkçi (Münhall) Depo Me'muru (Münhall) Birinci Bölükte Yüzbaşı Ali Efendi M 5 A 4 Birinci Bölükte Yüzbaşı İbrahim Ağa Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani Mehmet Nuri Ağa İkinci Bölükte Yüzbaşı Mehmet Efendi M 5 İkinci Bölükte Yüzbaşı İlyas Ağa İkinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Haydar Efendi Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Hasan Efendi Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Ali Efendi Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Nuri Efendi Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Mehmet Ali Ağa Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Şaban Efendi	
İNEGÖL NAHİYESİ	
Müdür Mustafa Asım Efendi	
Naib Rüşdü Efendi Tahrirat Katibi Hasan Efendi	Belediye Reisi Hacı İbrahim Çavuş Belediye Katibi Nuri Efendi
ALAŞEHİR KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Alaşehir Kazası şimalen;	

(399)

Kula ve Eşme şarkan; Buldan cenuben; Buldan ve Nazilli, garben; Salihli ve Ödemiş Kazalarıyla mahdud ve İnegöl namıyla bir nahiye ve (73) karyeye muhtevîdir.

Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (16395)i zükür ve (15144)'ü inas olarak (31539) nüfusu olup bunun (15054)'ı zükür ve (13740)'ı inas olmak üzere (28794) Müslim ve (1341)'i zükür ve (1404)'ü inas olarak (2745) Gayrimüslimdir. Dahil kazada (6647) emakin vardır.

Merkez Kaza şimendüferle İzmir'in (6) sa'at bad-ı şarkısında bulunan ve sath-ı bahrden (175) metre mürtefi' olan Alaşehir Kasabası olup. Bu kasaba (28) derece (19) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (14) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (4044)sı zikür (3584)si inas olarak (7628) nüfusu ve (2267) emakini cami'dir.

Meskukat – Alaşehir Kazasında dahi sim mecidiye (32) lira-yi Osmani (178) kuruşa tedavül eder.

İthalat ve İhracat – İthalat-ı manifatura, kahve, şeker, pirinç gibi şeylerden ibaret olup ihracatı palamut, mazı ve hububat-ı mütevvî'adır.

Zira'at – Arpa, buğday, bakla, akdarı, kumdarı, mısır, susam, pamuk, burçak, çavdar, böğrölce ve afyondan ibarettir.

Ahval-i Arazi – Kaza arazisinin Kuvve-i inbatıyesi vasat derecededir.

(400)

Meralar – Alemşahlı Yaylası demekle maruf beş bin dönüm bir mera' olup yayla ıtlakına şayan ve etrafı çam eşcariyle muhat bir mahal ferah-fezadır.

Ticaret – Zahir ahz ü i'tasından ibarettir.

Mu'amelat-ı Muhakem – Hukuk dairesinde geçen sene (35) iş rü'yet ve (155) iş atıye devir ve kezalet ceza dairesinde (352) iş rü'yet ve (275) iş sene-i hazariye devir olunmuştur.

Ormanlar – Dahil Kazada meşelik ve çamlık olarak yedi kıtada (128) kilo metre mürebba' orman vardır.

Sanayi' – Debagat, papuşculuk, kundurucalık, serracen, demirci, yapıcı, dülger, muy-tab, doğramacılık, sanatlarından ibarettir.

Vesait-i Nakliye – Şimendüfer araba, bargir, merkepten ibarettir.

Nüfus Vukuatı – Geçen sene zarfında kaza dahilinde (273) münakehat ve (481)i zükür ve (318)i inas olarak (799) tevliat ve (180)i zükür ve (114)ü inas olarak (294) vefayat vuku' bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Elhan, Azıtepe, Akkeçili, Ilgın, Elemli, Evrenli, Bahadır, Beylikli, Badenci, Piyadeler, Tahtacı, Cedid, Çeşneli, Çakırcaali, Çarık, Hacıosmanağa, Horzum, Damadlı, Şehyar, Sübran, Subaşı, Doğanlıdağ

(401)

Hacıyusuf, Dağarlar, Avre, Alemaşahı, Kavaklıdere, Kozluca, Katırlı, Karasılı, Karacaali, Kızılçukur, Kaşıkçı, Köseali, Kiralli Menemak, Musaağa, Yağmurlar.

İNEGÖL NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi Ve Kura – İnegöl Nahiyesi şimalen Eşme ve Alaşehir, şarkan ve cenuben; Buldan Kazalarıyla mahdud ve (21) karyeye havidir.

Nüfus ve Emakin – Nahiyeye-i mezkurenin (4044)ü zükür ve (3584)ü inas olarak (7628)

nüfusu ve (888) emakini vardır.

Merkez Nahiye – Alaşehir’in cenub-ı şarkısında ve (38) derece (14) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (25) dakika tul-ı şarkıda vaki’ ve (264)ü zükür ve (682)si inas olarak (1446) nüfusu ve (663) emakini cami’ İnegöl Karyesi’dir.

Panayır ve Pazarlar – Cuma’ günü İnegöl’de Cumartesi günü nefis-i Alaşehir’de pazar kurulur. Dahil kazada panayır yoktur.

İnegöl Nahiyesine Merbut Kuranın Esamisi

Ahmedağa, Afşar, Emcelli, İsmailbey, Aşağıkucaklar, Burgaz, Balakucaklar, Cedid, Caber, Çavuşlar, Çanakçı, Çup, Deliler, Zıyanoğlu, Selimiye, Sağırtmacı, Tırazlar, Doğuşlar, Günay, Yalınayak.

(402)

DEMİRCİ KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Abdi Bey Salise			
Naib İsmail Hakkı Efendi Mal Müdürü Hüsnü Efendi		Müftü Hacı Hakkı Efendi Tahrirat Katibi Ahmet Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib Efendi Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Lütfü Efendi Arif Efendi Hacı Mehmet Efendi	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Neşet Efendi A'za Ali Efendi Başkatib Rıfat Efendi		Katib-i Sani Hasan Hüsnü Efendi Müstantik Mu'avini Sadık Efendi Şer'iyye Katibi Ali Rıza Efendi	
Daire-i Belediye		Ma'arif Komisyonu	
Reis Şeyh Hacı Mehmet Nuri Efendi A'za Ramiz ve Hacı Mehmet Efendiler Katib Mustafa Efendi		Reis Müftü Hacı Hakkı Efendi A'za Hacı Abdurrezzak Efendi A'za Hasan Ağa ve Salih Efendi	
Ba'zı Me'murin			
Mal Müdürü Mu'avini Kadri Efendi Refiki İsmail Efendi Sandık Emini İsmail Hakkı Efendi		Tapu Katibi Ali Rıza Efendi Nüfus Me'muru Kasım Efendi Nüfus Katibi Şakir Efendi	

(403)

Zira’at Komisyonu	
Reis Hacı Mehmet Efendi A’za Ahmet Ağa ve Nurullah Efendi	A’za Şerif Ağa A’za Hüseyin Ağa
Zira’at Bank Sandığı	
A’za Ahmet ve Lütfü Efendiler	Muhasebe Katibi Figani Efendi
Ticaret Odası	
Reis Hacı Mehmet Efendi A’za Arif Efendi	A’za Ahmet Efendi A’za Bahri Efendi
Mekteb-i Rüşdi	

Mu'allim-i Evvel Salih Efendi	
Mu'allim-i Sani Himmet Efendi	Rika'i Mu'allimi Ahmet Efendi
Mekteb-i İbtidai	
Mu'allim-i Evvel Mehmet Efendi	Mu'allim-i Sani Mehmet Efendi
DEMİRCİ KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Demirci Kazası şimalen; Hüdavendigâr Vilayeti, şarkan; Kula Kazasının Selendi Nahiyesi, cenuben; Borlu Nahiyesi ve garben; Nefs-i Gördes Kazası ile mahdud ve Ortopare ve Karataş ve Şehr namıyla üç nahiyeye ve (127) karyeye muhtevidir.	

(404)

Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (16935)i zükür ve (17813)'ü inas olarak (34748) nüfusu olup bunun yalnız (26)'sı zükür ve (10)'ı inas olmak üzere (26) Gayrimüslim ve mütebakısı Müslimdir. Dahil kazada (8048) emakini vardır.
Merkez Kaza (29) derece (31) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (26) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve sath-ı bahrden (890) metre mürtefi' Demirci Kasabasıdır.
Kaza-i mezkura mülhak Şehr nahiyesiyle (5895)i zükür (6014)ü inas olarak (11909) nüfusu ve (3255) emakini cami'dir.
Pazar ve Panayırlar – Demirci Kazasında Cumartesi günleri pazar kurulur. Panayır yoktur.
Meskukat – Lira-yı Osmani (178) ve Sim mecidiye (33) ve İngiliz Lirası (196) ve Fransız (156) kuruşa tedavül eder.
İthalat ve İhracat – Mısır mali ve manifatura ve emsali eşyadan ibaret olan ithalat-ı seneviye (7112341) üzüm mali palamut gibi şeylerden ibaret bulunan ihracat seneviye dahi (3821952) kuruş raddesindedir.
Zira'at – Başlıca siyah kuru üzüm olup buğday, çavdar, mısır, fasulye, haşhaş, afyon mahsulatı dahi zirai olunur.

(405)

Ahval-i Arazi – Bir dönüm arazide beş kilo hinta yedi sekiz kilo şa'ir ve saire ve iki kilo mercimek ve susam ve on yük bostan husule gelir. Ticaret – Halı ve palamut ve başlıcası üzümdür. Mu'amelat-ı Muhakem – Kaza Hukuk Dairesine bir senede (81) iş gelib bunun (13)ü rü'yet ve kusuru sene-i atiyeye devir ve ceza dairesine (85) iş gelib bunda (30)u rü'yet ve mütebakısı devir olunmuştur. Ormanlar – Üç dört mevki'de çam ve meşelikden ibaret orman olup bunlardan hatb ve kömür tedarik olunur. Sanayi' – Başlıca icra olunan zana'at nesacelikdir. Vesait-i Nakliye – Araba, merkeb, deve, ester, bargirden ibaretdir. Nüfus Vukuatı – Kaza-yı mezkurda geçen sene (297) münakehat ve (300)i zükür ve (321)i inas olarak (621) tevlidat ve (443)ü zükür ve (295)i inas olarak (738) vefayat vuku' bulmuştur.
MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ Akdere, Urucular, Urlacık, Öküzlü, Eskihişar, Oryarde ve Kalabakeskeni, Armutluk Ve Demirharmanı, Bıyıklar, Bağırğan, Tekeler, Tepeköy ve Kireçlik, Çorık, Çanakçı, Çaddeğirmeni, Çatçıftlığı, Havacelar, Havuşcular, Rahmanlar, Sevinçler, Saik, Serçeler,

(406)

Kızkancı, Kulalar, Kulavuzlar, Kuşkonağı ve Yenipınar, Kuyucak ve Karapınar, Kemah, Kerpiçlik, Mahmudlar, Martalos, Viran, Yortancık, Yortan.

ORTAPARE NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi Ve Kura – Nahiye merkez kazanın cihet-i cenubiyesinde vaki' (34) karyeye şamildir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkura (4184)ü zükür ve (4703)ü inas olarak (8887) nüfusu ve (1745) emakini havidir.

ORTAPARE NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Ahadlar, Ahmedler, Uluköy, İcikler İncekler, Üşümüş, Bayramşah, Yor, Börklüce, Bozcaatlı, Tahtacı, Çay, Çukurlar, Çavullar, Harkalı, Delidemirciler, Dağlılar, Yarılar, Taşokçular, Durmuş, Durucu, Topuzdamları, Osmanlar, Kakriyan, Karaabalar, Kızılca, Karaelmacık, Kurşunlu, Köylüce, Gökani, Gömele, Hödük, Yamuklar, Yenice,

KARATAŞ NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Karataş Nahiyesi Demirci'nin cihet-i şarkıyesinde vaki' ve (52) karyeye havidir.

Nüfus ve Emakin – İş bu nahiye (6882)si zükür ve (7106)sı inas olarak (13988) nüfusu ve (2982) emakini müstemildir

(407)

KARATAŞ NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

İklikci, Erişler, Elek, Emceler, Umurlar, Alağaç, İsmailerler, Ayvaalanı, Boyacık, Pınarlar, Yaykın, Pulluca, Tepeinhan, Teperek, Terziler, Tepedibi, Çandır, Çam, Çıkrıkcı, Çağılar, Çortak, Çanşa, Danişmendler, Dedeler, Süleymanhacılar, Satılmış, Tavak, Azizbey, Kızılcahacılar, Karkınışıklar, Kışlak, Karabaşlar, Kuzair, Kırankebir, Kıransağır, Karapınar, Karacahisar, Kayışık, Gürcü Kıpuler, Gödel, Gömeçler, Köle, Minnetler, Mezdiler, Marmaracık, Yarbasan Işıklar, Yavaşlar, Yassinehan

SALİHLİ KAZASI**Me'murin Kaza**

Ka'imakam Mehmet Şevki Efendi

Naib Hacı Yahya Sıdkı Efendi

Müftü Hacı Hafız Ahmet Sıdkı Efendi

Mal Müdürü Ahmet Niyazi Efendi

Tahrirat Katibi Süleyman Fehmi Efendi

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

A'za-yı

Tabiiyye

Naib ve Müftü Efendiler

Mal Müdürü Efendi

Tahrirat Katibi Efendi

Hacı Mustafa Ağa

Ömer Ağa

Yorgi Ağa

A'za-yı Müntehabe

Mahkeme-i Bidayet

Reis Naib Efendi

A'za Rauf Bey

A'za Mihal Ağa

Müstantik Mu'avini Hasan Efendi

Baş Katib Şükrü Efendi

Katib-i Sani Hüseyin Efendi

Mukavelet Muharriri Hafız Ziya Efendi

(408)

Daire-i Belediye	
Reis Rauf Bey A'za Hüseyin Efendi A'za Hacı İsmail Ağa	A'za Arselan Oğlu Memiko Efendi A'za Halil Ağa A'za Edib Efendi
Sandık Emni ve Katibi Mehmet Efendi	
Ma'arif Komisyonu	
Reis Osman Efendi A'za Edib Efendi A'za Ömer Efendi	A'za Arnabud Süleyman Efendi A'za Hacı Hüseyin Efendi Katib Ahmet Efendi
Muhacirin Komisyonu	
Reis Mehmet Efendi A'za İsmail Ağa	A'za Hacı İsmail Ağa A'za Mustafa Efendi
Zira'at Bank Şu'besi	
Reis Edip Efendi	
A'za Rauf Bey A'za Halil Ağa	Muhasebe Katibi Mustafa Efendi Mu'avini Mehmet Fevzi Efendi
Ticaret, Zira'at ve Sanayi' Odası	
Reis-i Evvel Durasallu Kamil Efendi	
Reis-i Sani Celeb Estelyo Efendi A'za Maliko Turacı Halil Efendi A'za Artin Sağırıyan Efendi	A'za Vasil Ağaoğlu Kısı Efendi A'za Hekim Musa Katib Süleyman Fehmi Efendi

(409)

Nafi'a Komisyonu	
Reis Ka'imakam Kaza A'za Nüfus Me'muru Mehmet Efendi A'za Mustafa Sabri Efendi	A'za Süleyman Fehmi Efendi A'za Yorgi Ağa A'za Estelyo Efendi
Mekteb-i Rüştîye	
Ders ve Hüsn-i Hat Mu'allimi Hacı Hüseyin Efendi, Mevcud-ı Şakirdan 43	
Mekteb-i İbtidaiye	
Mu'allim-i Evvel Celaledin Efendi Mu'allim-i Sani Haşim Efendi	Rika' Mu'allimi Ahmet Efendi Mevcud-ı Şakirdan 129
İnas Mektebi	
Mu'allim Hafız Hüseyin Efendi, Bevvab İbrahim Dede, Aded-i Şakirdan 60	
Ba'zı Me'murin	
Nüfus Me'muru Mehmet Efendi Nüfus Katibi Hüseyin Efendi Telgraf ve Posta Me'muru Şerif Efendi Tapu Katibi Ahmet Efendi Orman Ondalık Me'muru Receb Efendi	Mal Müdürü Mu'avini Osman Efendi Refiki Vahid Efendi Sandık Emni Ahmet Efendi Şer'iyye Katibi İbrahim Efendi Adala Vergi Katibi Nesib Efendi
Duyun-ı Umumiye A'idat Me'muru Esad Efendi	
ADALA NAHIYESİ	
Müdür Yusuf Ziya Efendi M 5	
Naib Niyazi Efendi Katib Mehmet Tahir Efendi	A'za Hüseyin Efendi A'za Mehmet Efendi

(410)

SALİHLİ KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Salihli Kazası şimalen; Akhisar ve Gördes, şarkan; Gördes, Kula, Alaşehir, cenuben; Ödemiş ve garben; Kasaba ve Akhisar Kazalarıyla mahdud ve Adala namıyla (1) nahiye ve (94) karyeye şimaldir.

Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (12633)ü zükür ve (11903)ü inas olmak üzere (24536) nüfusu havi olup bunun (12055)i zükür ve (11568)i inas olarak (23623) Müslim ve (578)i zükür ve (335)i inas olmak üzere (933) nüfusu Gayrimüslimdir. Dahil kazada (5057) emakin vardır.

Merkez kaza İzmir'in cihet-i şarkısında ve şimendüferle (4 ½) sa'at mesafede olan ve sath-ı bahrden (170) metre mürtefi' olunan Salihli Kasabası olup bu kasaba 38 derece 28 dakika arz-ı şimali ve 25 derece 56 dakika tul-ı şarkıda vaki' ve (744)ü zükür (585)i inas olarak (1329) nüfusu ve (602) emakini cami'dir.

Panayır ve Pazarlar – Kaza dahilinde ahz ü i'ta için panayır olmayıp yalnız Salihli'de Çarşamba günü ve nahiye merkezi olan Adala'da Perşembe günleri ve Kemer Karyesinde Cuma' günleri pazar kurulur.

Meskukat – Salihli Kazasında dahi sim mecidiye (32) lira-yi Osmani (178) kuruşa tedavül eder.

(411)

İthalat ve İhracat – Arpa, ba'de, bakla, palamut ve pamuk vesaire mahsulat-ı mahalliye İzmir'e gönderilib bakkaliye ve manifatura gibi levazımat İzmir'den celb edilmektedir.

Zira'at ve Ticaret – Zira'at günden güne terakki etmekte olup iki senedir bağ karasınada mübaşeret edilmiştir. Ticaret arpa, buğday, bakla, palamut, pamuk gibi mahsulat, üzerine cereyan etmektedir.

Ahval-i Arazi – Salihli arazisi her türlü mahsulat yetiştirmeğe müsteid ve münbittir. Bir kısmında meyan köküde bulunur.

Meralar – Kaza-yı mezkurdaki meralarda ahali-i mahalliye'nin mevcut olan ağnamıyla Manisa ve İzmir için her zaman kasab koyunu ra'i etdirilir.

Ma'den – Şimdiye kadar kaza dahilinde keşf ve ihraç olunmuş ma'den yoktur.

Ormanlar – İhtiyacat-ı mahalliye için edevat-ı zira'ıye i'mal olduğu gibi ihrak olunan kömür İzmir vesaire mahallere nakil olunmaktadır.

Vesait-i Nakliye – Şimandüfer, deve, araba, ester ve merkepten ibarettir.

Nüfus Vukuatı – Kaza-yı mezkurda geçen sene zarfında (222) münakehat ve (209)i zükür ve (210)i inas olarak (419) tevlidat ve (182)i zükür ve (148)ü inas olarak (330) vefayat vuku' bulmuştur. Müceddeden kaydedilen (21) zükür ve (36) inas ki cema'n (57) nüfustur.

(412)

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Abdalmehmetbey, Allahdiyen, Başlıoğlu, Bahçecik, Tatarislam, Tatarhristiyan, Haridalibey, Çaypınar, Çaltılı, Hacıhimmetli, Hacısarioğlu, Hacıbektaş, Hasalan, Dereköy, Karayahşi, Karağaçalanı, Kabazlı, Kirveli, Karaoğlanlı, Keli, Gökköy, Ma'a Saçlı, Cerid, Çakallar, Mahmudbey, Mersindere, Mathasan, Mustafabey, Manastır, Yaraşlı, Yenipazar, Caferbey.

ADALA NAHIYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Bu nahiye şimalen; Gördes Kazası ile mahdud ve (61) karyeye

muhtevidir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkure (7494)i zükür ve (7251)'ü inas olarak (14845) nüfusu ve (2963) emakini havidir.

Merkez nahiye 38 derece 36 dakika arz-ı şimali ve 26 derece 30 dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (311)i zükür (305)i inas olarak (616) nüfusu ve (170) emakini cami' Adala karyesidir.

ADALA NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Eldelek, Emirhacılı, Ortaköy, Eminbey Çiftliği, Emresultan, Ruhanya, İğdecik, Akviran, Bezirganlı, Beylikli, Bağırğan, Bektaşlar, Becerli, Pazarköy

(413)

Poyrazdamları, Tanaz İhsaniye, Tepecik, Tekelioğlu Çiftliği, Çavlı, Çapaklı, Çökelek, Çakallar, Hacıhızır, Hamidler, Dombaylı, Durasılı, Dibekdere, Delibaşlı, Derbendeli, Sindil, Şeyhli, Salışeyhli, Titan, Karakeçili, Kaplan, Kinaveli, Kızılhavli, Kermine, Karayahşi, Kendirlek, Kestelli, Küleler, Kemer, Gökeyüp, Gökmusalı, Keçili, Kenger, Kemerdamları, Menye, Mersinli, Yahyalıcası, Yağbasan, Teşvikiler Nam Diğerleri Tekkeneşin.

SOMA KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam Hilmi Efendi Naib Haydar Nafiz Efendi Müftü Hacı Abdullah Efendi	Mal Müdürü Mustafa Efendi Tahrirat Katibi Osman Fevzi Efendi Metropolit Vekili İstefanos Efendi
--	---

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi Metropolit Vekili Efendi	Hacı İbrahim Efendi Hacı Arifzade Osman Ağa Yani Efendi	A'za-yı Muntahabe
------------------	--	---	-------------------

(414)

Mahkeme-i Bidayet

Reis Naib Efendi A'za Ahmet Efendi A'za Boyacıoğlu Lazari Mukavelet Muharriri Nuri Efendi	Başkatib Osman Nuri Efendi Katib-i Sani Yusuf Efendi Şer'iyeye Katibi Naşer Efendi Müstantik Mu'avini Mehmet Efendi
--	--

Ma'arif Komisyonu

Reis Hacı Fettah Efendi A'za Hacı Yusuf Ağa	A'za Hafız Mehmet Efendi A'za İbrahim Efendi
--	---

A'za Rüştüye Mu'allim-i Evvel Sadreddin Efendi

Belediye Meclisi

Reis-i Ali Bey	
A'za Hacı Hamdizade Mehmet Ağa A'za Hacı Mehmet Ağa A'za Mustafa Efendi	A'za Kitabcızade Mehmet Efendi A'za Bakal Save A'za Bakal Lazari Katib Arif Efendi

Zira'at Bank Sandığı

Reis Hafız Mehmet Efendi	A'za Hacı Halil Ağa
--------------------------	---------------------

A'za Hafız Mehmet Efendi A'za Hacı Halil Ağa	A'za Save Efendi Katib Abdullah Nafi Efendi
Ticaret Odası	
Reis Hacı İsmail Ağa A'za Hatibzade Mehmet Efendi	A'za Heci Menol A'za Lazari

(415)

Mekteb-i Rüştîye	
Mu'allim-i Evvel Sadreddin Efendi	
Mu'allim-i Sani Ali Efendi	Rika' Mu'allimi İbrahim Efendi
Mekteb-i İbtidaiye	
Mu'allim-i Evvel Hafız Mustafa Efendi	Mu'allim-i Sani Hafız Mustafa Efendi
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Muhiddin Efendi Refiki Mehmet Emin Efendi Telgraf ve Posta Müdürü Galib Efendi	Nüfus Me'muru Ali Rıza Efendi Nüfus Katibi Ahmet Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Ahmet Efendi
SOMA KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Kura – Soma Kazası şimalen; Hüdavendigar Vilayeti şarkan; Vilayet-i müşarunileyh Kırkağaç, cenuben; Manisa ve Bergama, garben; Bergama Kazası ile mahdud ve (63) karyeye havidir.	
Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (9835)ı zükür ve (10047)si inas olarak (19882) nüfusu havi olup bunun (9147)i zükür ve (9364)i inas olarak (18511)i Müslim ve (688)i zükür ve (683)i inas olmak üzere (371)sı Gayrimüslimdir. Dahil kazada (5161) emakin vardır. Merkez Kaza (39) derece (5) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (14) dakika tul-i şarkide vaki' ve sath-ı bahrden (178)	

(416)

metre mürtefi ve (2065)i zükür ve (2263)si inas olarak (4328) nüfusu ve (927) emakini cami' Soma Kasabasıdır.
Panayır ve Pazarlar –Bu Kazada panayır olmayıp yalnız merkez kazada her hafta Çarşamba günleri pazar kurulur.
Yevm-i mezkurede (310) senesinden itibaren hayvan pazarı dahi kurulmaktadır.
Meskukat – Lira-yı Osmani (118) ve Sim mecidiye (22) kuruşa tedavül eder.
İthalat ve İhracat – Senevi Palamuttan, dört yüz elli bin ve pamuktan beş yüz bin ve mazıdan on iki bin küsur atik kıyye ve zehair-i mütenevvi'den sekiz ölçeği bir kile i'tibarıyla on beş bin on kile miktarı ihracat vuku' bulup ithalat dahi bakkaliye ve manifaturaya müte'allik eşyadan ibarettir.
Zira'at – (152852) dönüm araziye hinta, şa'ir, alf, çavdar, mısır darısı, burçak, susam, anason, nohut, fasulye, bakla, mercimek, pamuk, tütün, gibi mahsulat-ı zirai' edilmektedir.
Ahval-i Arazi – Kaza dahilinde bulunan arazinin kısm-ı küllisi çalılık ve ormanlıktan açılmış olup yüzde otuz nisbetinde taşlık çakıllık olduğu cihetle kuvve-i inbatıyesi üst raddesindedir.
Meralar – Başlıca çayırılık ve çimenlik gibi mera olmayıp hayvanat çalılık ile dağ aralarında ra'i edilmektedir.
Ticaret – Kazanın başlıca ticareti pamuk ve palamut ve zahire ahz ü i'tasıdır.

(417)

Mu’amelat-ı Muhakem – Mahkemeye bir sene zarfında (643) mevad gelip bunun (421) rü’yet ve kusuru sene-i atıyeye devir olmuştur.

Ma’den – Soma’ya bir buçuk iki sa’at mesafede linyit, kömür ma’deni olup senevi on beş on altı bin atik kantar sarfıyyat vuku’ bulmakta idi. Bu sene ise bil-müzayede talebine ihale olunarak resum-ı nesibeye ve mukarereye te’diye edememelerinden dolayı şimdilik mesdüd kalmıştır.

Ormanlar – Yirmi iki kilometre mürabba’ orman olup bu ormanlardan üç mevki’de ebniye inşasına elverişli kereste ve hatb ve kömür ihraç olunmaktadır.

Vesayit-i Nakliye – Şimendüfer araba, deve, bargir, esterden ibarettir.

Nüfus Vukuatı – Soma Kazasında geçen sene zarfında (229) münakehat ve (127)si zükür ve (121)si inas olarak (248) tevlidat ve (133)ü zükür ve (139)si inas olarak (272) vefayat vuku’ bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

İğneci, Çevircek, Evkaf, Işıklar, Önceli, Arpaseki Eskeni, Eskeni, İğnecioğlu Çiftliği, Avtan, Akçahavlu, Ularca, Eynez, Ilıca, Boncuklu, Bozarmut, Bubeyler, Bayat, Beyce, Payalı Çerkes, Payalı, Pirahmet, Tarhala, Çenge, Çerkeshamidiye, Çavdır, Çatalçamur, Hacıyusuflar, Hatundeniş, Devlethan

(418)

Dualar, Deliimamlar, Dere, Sevişler, Söğütçük, Şeyhsağır, Şeyhkebir, Subeşir, Taştepe, Tuğla, Tabanlar, Adil, Koyundere, Karacahisar, Kızılören, Karacakaş, Kozluören, Karaçamur, Kozanlı, Kaplan, Kızılhisar, Kalem, Karaaşık, Günay, Göktaş, Küçükbaba, Kiraz, Musahoca, Menteşe, Naldöken, Vakıflı, Hicaz, Bağcılı, Yaylayırce, Yağmurlu, Burunali, Rumlu, Aruslar.

KIRKAĞAÇ KAZASI

Me’murin Kaza

Ka’imakam Mahmut Münib Bey

Naib Hüseyin Kamil Efendi

Müftü Süleyman ve Zühdü Efendi

Mal Müdürü Mehmet Tevfik Efendi

Tahrirat Katibi Emmini İsmail Hakkı Efendi

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka’imakam Kaza

A’za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü ve Tahrirat Katibi Efendi Metropolit ve Murahhasa Vekilleri
------------------	--

Abdi Bey Hacı İsmail Ağa Toma Efendi
--

A’za-yı Muntahabe

Mahkeme-i Bidayet

Reis Naib Efendi

A’za Süleyman ve Ohannes Efendiler Katib-i Evvel Fatih Efendiler Katib-i Sani Arif Hikmet Efendi Müstantik Mu’avini Hakkı Efendi

Mahkeme-i Şer’iyye Katibi “Münhall” Eytam Müdürü ve Sandık Emmini Ali Efendi Mübaşir Hasan Efendi ve Mustafa Ağa
--

(419)

Daire-i Belediye	
Reis Mustafa Efendi	
A'za Osman ve Mustafa ve Hasan Ağalar A'za Mustafa Efendi Tabib Kırık Efendi	Katib Osman Aladdin Efendi Sandık Emni İsmail Efendi Komiser İsmail Efendi
Zira'at Bank Sandığı	
Reis Hacı Emin Efendi Muhasebe Katibi Hüsnü Efendi A'za Ahmet Efendi	A'za Hacı Hafız İsmail Efendi A'za Hacı Mehmet ve Osman Ağalar A'za İspiraki Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Süleyman Bey	
A'za Tahir Efendi A'za İsmail ve Osman Efendiler	A'za Süleyman Efendi Katib Ahmet Efendi
Ticaret, Zira'at ve Sanayi' Odası	
Reis Hacı Emin Efendi	
A'za Hacı Süleyman Efendi A'za Emin Ağa A'za Tokaki Efendi	A'za Save Efendi A'za Artin Efendi A'za Nişan Efendi
Mekteb-i Rüştî	
Mu'allim-i Evvel Mustafa Efendi, Ba Musile-i Sahn-ı İslambul Ru'usu Mu'allim-i Sani Tahir Efendi, Aded-i Şakirden 69	
Mekteb-i İbtidaiye	
Mu'allim-i Evvel Hafız Emin Efendi Mu'allim-i Sani Mustafa Efendi Mu'allim-i Salise Hafız Osman Efendi	Dar-ül-Hafız Mustafa Efendi Bevvab Hafız Mehmet Efendi Aded-i Şakirden 350

(420)

Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Nuri Efendi Refiki Ahmet Efendi Gelenbe Nahiyesi Vergi Katibi Hüsnü Efendi Sandık Emni Hafız Ali Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Mehmet Emin Efendi Mukavelet Muharriri Ali Rıza Efendi	Nüfus Me'muru Hacı Ahmet Efendi Nüfus Katibi Mustafa Efendi Tapu Katibi Sıtkı Efendi Telgraf ve Posta Müdürü Ali Rıza Efendi Gardiyan Mehmet Efendi Zabıta Me'muru İbrahim Efendi Zabıta Katibi Halil İbrahim Efendi
Me'murin Askeri	
Kırkağaç Bölüğü Yüzbaşı Ahmet Nami Efendi M 5 Madalya Mülazım-ı Evvel Emin Efendi Mülazım-ı Sani Ali Efendi Gelenbe Bölüğü Yüzbaşı (Münhall) Mülazım-ı Evvel Süleyman Efendi Mülazım-ı Sani Mustafa Efendi	
GELENBE NAHİYESİ	
Müdür Musa Kazım Efendi Naib Hacı Hafız Süleyman Efendi	Metropolit Vekili İstavri Efendi A'za Ali ve Mehmet Ali Efendiler

Tahrirat Katibi Ahmet Hulusi Efendi	A'za Dimitri Efendi Efendiler
Belediye Dairesi	
Reis İshak Bey A'za Ramazan Ağa	A'za Hacı Ahmet Ağa A'za Mihalaki Efendi

(421)

Mekteb-i İbtidai	
Mu'allim-i Evvel Halil Efendi	Mu'allim-i Sani Bektaş Efendi
Aded-i Şakirdan 65	
KIRKAĞAÇ KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Kırkağaç Kazası şimalen; Hüdavendigar Vilayeti ve Soma Kazası şarkan; Akhisar cenuben; Akhisar ve Manisa Kazaları ve Palamut Nahiyesi garben; Soma Kazası ile mahdud ve Gelenbe namıyla bir nahiye ve (24) karyeye muhtevi olup Redif Soma Taburunun Üçüncü Bölüğü merkezidir. Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (10963)ü zükür ve (11112)si inas olarak (22075) nüfusu havi olup bunun (8892)i zükür ve (9021)i inas olmak üzere (17913) Müslim ve (2071)i zükür ve (2091)i inas olarak (4162)si Gayrimüslimdir. Kazada (6559) emakin vardır. Merkez Kaza – Kasaba hattının bir şube-i mahsusasıyla Manisa'dan (3) sa'at bir çaryek mesafe-i şimaliyede ve sath-ı bahrden 190 metre irtifa'ında ve 29 derece arz-ı şimali ve 25 derece 21 dakika tul-ı şarkıde vaki' Kırkağaç Kasabasıdır. Kaza-yı Mezkura (5576) zikür ve (5587)si inas olarak (11162) nüfusu ve (3611) emakin cami'dir. Panayır ve Pazarlar – Kırkağaç Kasabasında her Perşembe günleri	

(422)

umumi bir pazar kurulur, yevm-i mezkurda hayvan pazarı dahi teşkil olunur. Panayır yoktur.
Meskukat – Sim mecdiye (33) ve Lira-yı Osmanlı (187) kuruşa tedavül eder.
Zira'at ve Ticaret – Kırkağaç'ın başlıca zira'at ve ticareti hinta, şa'ir, pamuk, susam ve emsali ile palamut ve zeytinden ibarettir.
Meralar – Kırkağaç'ın Kıranlı Kır nam mevki'inde iki bin dönüm miktarı mera vardır.
Vesayit-i Nakliye – Şimendüfer, araba, bargir, deve, ester ve merkepten ibarettir.
Ahval-i Arazi – Arazinin kuvve-i inbatıyesi her türlü zira'ate kabiliyetli ve bağ yetiştirmeyede elverişli olup nüfus-ı mahaliyeye nisbetle gayet dardır.
Nüfus Vukuatı – Geçen sene zarfında kaza-yı mezkurda (230) münakehat ve (121)u zükür ve (109)i inas olarak (230) tevlidat ve (174)sı zükür ve (111)i inas olarak (285) vefayat vuku' bulmuştur.
MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ
İlyaslar, Evciler, Bakır, Kayadibi
GELENBE NAHİYESİ
Mevki' Coğrafi ve Kura – Gelenbe Nahiyesi Kırkağaç Kazası'nın

(423)

Hudud-ı şimaliyesinde vaki' ve (20) karyeye havi olup Soma Taburunun Dördüncü Bölüğü merkezidir.			
Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkura (3267) i zükür ve (3318)i inas olarak (6585) nüfusu ve (1597) emakini muhtevidir.			
Merkez Nahiye – Kırkağac Kazası'nın cihet-i şimaliyesinde ve (39) derece (8) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (32) dakika tul-ı şarkıde vaki' (925)i zükür ve (793)i inas olarak (1718) nüfusu ve (521) emakini cami' Gelenbe Kasabası'dır.			
Gelembe Nahiyesine Merbut Kuranın Esamisi			
Alacalar, Budala, Demirtaş, Çaltıcak, Hamidli, Hacet, Halkahavlı, Dualar, Siyledik, Söğütalanı, Sakarlı, Alıfakı, Fordanlar, Kocanam diğeri Keciler İskanı, Kanık, Kuyucak, Gebeler, Güvendik, Gökçukur, Yortan.			
KASABA KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Said Bey Saniye			
Naib Mehmet Rasih Efendi		Mal Müdürü Kadri Efendi	
Müftü Mustafa Efendi Edirne Ru'usu		Tahrirat Katibi Mustafa Asım Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi	Said Efendi Hacı Halil Ağa Yanako ve Kirgor Efendiler	A'za-yı Muntehabe

(424)

Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Bekir Efendi		Mukavelet Muharriri Necib Bey	
A'za Agop Efendi		Müstantik Mu'avini Osman Zeki Efendi	
Başkatib Talib Efendi		Katib-i Sani Ömer Hulusi Efendi	
Daire-i Belediye			
Reis Süruri Efendi			
A'za Mehmet Efendi		A'za Kasab Bekir Efendi	
A'za Hacı Necib Efendi		A'za Ahmet Efendi	
A'za Bakkal İlya		Katib ve Sandık Emmini İbrahim Efendi	
A'za Ohannes Efendi		Tabib Ziya Bey	
Dıştaban İdaresi			
Reis Haraclı Mahmud Ağa			
A'za Hacı Ali Ağa		A'za Petro ve Bakkal Pavli Efendiler	
A'za Hacı Hüseyin ve Mustafa Efendiler		Katib Ahmet Efendi	
A'za Arif Ağa		Sandık Emmini İsmet Efendi	
Zira'at Bank Şu'besi			
Reis Hacı Halil Efendi		A'za Yordan Efendi	
Muhasebe Katibi Mustafa Efendi		A'za Ahmet Efendi	
Refiki Mustafa Muharrem Efendi		A'za İlya Efendi	
Ma'arif Komisyonu			
Reis Süruri Efendi		A'za İzzet Efendi Edirne Ru'usu M 4	
A'za İsmail Efendi		A'za Mustafa Efendi	

A'za Hacı Necib Efendi	Katib ve Sandık Emmini Arif Efendi
------------------------	------------------------------------

(425)

Hastahane Komisyonu	
Reis Murad Bey	
A'za Süruri ve Kadri Efendiler A'za Hacı Hafız İbrahim Efendi	A'za Süleyman Efendi Katib İbrahim Efendi
Zira'at ve Sanayi' ve Ticaret Odası	
Reis-i Evvel Yordan Efendi	
Reis-i Sani Hacı Halil Ağa A'za Mehmet Efendi	A'za Sarakım ve Agop Efendiler Katib Hamdi Efendi
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Mehmet Şükrü Efendi Refiki Arif Hikmet Efendi Tapu Katibi Halid Efendi Telgraf ve Posta Müdürü Mehmet Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Hüsameddin Efendi	Nüfus Me'muru Mustafa Efendi Nüfus Katibi İbrahim Efendi Evkaf Vekili Hacı İbrahim Efendi Sandık Emmini Fehmi Efendi Duyun-ı Umumiye Katibi Şükrü Efendi
Mekteb-i Rüştîye	
Mu'allim-i Evvel İzzet Efendi Bursa Ru'usu M 4	
Mu'allim-i Sani Hafız Mustafa Efendi	Rika' ve Sülüs Mu'allimi Mustafa Efendi
Mekteb-i İbtidai	
Mu'allim-i Evvel Ahmet Efendi Mu'allim-i Sani Mustafa Efendi	Mu'allim-i Salis İbrahim Efendi Bevvab İbrahim Efendi
Me'murin Askeri	
Kırk Altıncı Alayın Birinci Kazası Kasaba Redif Taburu	
Ka'imakam (Münhall)	

(426)

Binbaşı İdris Efendi Kolağası Mehmet Hulusi Efendi Tüfenkçi Agah Efendi Depo Me'muru Ahmet Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Şerif Ağa Birinci Bölükte Yüzbaşı Ahmet Ağa Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani Mehmet Şadıman Efendi İkinci Bölükte Yüzbaşı Ali Rıza Efendi İkinci Bölükte Yüzbaşı Mehmet Ağa M 5 İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani Salih Efendi Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Bekir Efendi Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Yusuf Efendi Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Süleyman Ağa Dördüncü Bölükte Yüzbaşı İbrahim Efendi Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Aziz Efendi	
İLİCA NAHİYESİ	DAĞ MARMARA NAHİYESİ

Müdür Mustafa Feyzi Bey Katib Mehmet Efendi	Müdür Halil Şevki Efendi Katib Mustafa Efendi
KASABA KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Kasaba Kazası şimalen; Manisa ve Akhisar Kazaları, şarkan; Salihli cenuben; Ödemiş ve Bayındır Kazaları ve garben; Nif Nahiyesi ile mahdud ve İlca	

(427)

ve Dağ Marmara namıyla iki nahiye ve (13)ü merkez kazaya mülhak olmak üzere (48) karyeye muhtevidir. Nüfus ve Emakin – Kasaba Kazası (13257)si zükür ve (12638)si inas olarak (25895) nüfusu olup bunun dahi (11178)i zükür ve (10641)i inas olmak üzere (21819)u Müslim ve (2058)i zükür ve (1884)i inas olarak (3922)si Gayrimüslimdir. Dahil kazada (4868) emakin vardır. Merkez Kaza – Kasaba hattı namıyla yad olanan demiryolu ile Manisa'nın (1) sa'at cihet-i şark-ı cenubisinde ve (38) derece (28) arz-ı şimali ve (25) derece (25) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (8776)sı zükür ve (8879)u inas olarak (17655) nüfusu ve (3649) emakini cami' (Turgutlu) Kasabasıdır. Panayır ve Pazarlar – Kaza-yı mezkurun ahz ü i'tası için mahsus panayırlar olmayıp Nefs-i Kasaba da Pazartesi günü ve Ahmalı Nahiyesinde Salı günü pazar kurulur. Meskukat – Kaza-ı mezkurda Sim mecidiye (33) ve Lira-yı Osmanlı (178) kuruşa ve meskukat-ı saire bu hesap üzere tedavül eder. İthalat ve İhracat – Pamuk, üzüm, hınta, şa'ir, bakla, susam, mısır gibi şeylerden ihracat vuku' bulmakta olup
--

(428)

ithalat dahi ma'lum olduğu üzere kahve, şeker, pirinç, sabun ve emsalinden ve manifatura malından ibarettir. Ahval-i Arazi ve Meralar – Kasaba arazisinin kuvve-i inbatıyesi bir kemal olup fevk'alade sulak ve havadardır. Mera yoktur. Ticaret ve Zira'at – Ahali-i memlekatın ekseri ehli zira'at olup balada beyan olunan mahsulat zıra'i olunur. Ormanlar – Kasabada Marmara Nahiyesi civarında Çal Dağı namıyla tahminen yüz bin dönümü mütecaviz orman olup eşcarı meşe ve çam ve pıynardan ibarettir. Sanayi' – Ahali-i mahalliye'nin ekseri zira'i olup Demirci ve Dikici esnafı dahi varise de öyle sanayi'-i mühimme ve nefise aşıp yoktur. Vesayit-i Nakliye – Bargir arabasıyla, deve, ester ve merkepten ibarettir. Nüfus Vukuatı – Kaza-ı mezkurda geçen sene zarfında (374) münakehat ve (230)u zükür ve (189)i inas olarak (419) tevlidat ve (336)sı zükür ve (229)i inas olarak (575) vefayat vuku' bulmuştur. İmarat-i Belediye – Müceddeden dokuz ve ta'miren on dört hane inşa kılınmıştır. MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ Avşar, Ermanas, Bozkır, Çepni, Dalbahçe, Derbend, Arablı Sarıbey, Arablı Tepeköy, Karak, Gökgedik

ILICA NAHİYESİ
Mevki' Coğrafi Ve Kura – Ilıca Nahiyesi, Dağ Marmara Nahiyesinin şimal-i garbiyesinde vaki' ve (20) karyeye havidir.
Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkurada (2997)i zükür ve (2295)i inas olarak (5292) nüfus ve (1102) emakini vardır.
Merkez Nahiye – (215)i zükür ve (191)i inas olmak üzere (406) nüfusu ve (122) emakini cami' (Ahmedli) Karyesidir.
Ilıca Nahiyesi Merbut Kuranın Esamisi
Akköy, Akçapınar, Ahmedli, Urganlı, Alahazar, Tatarocağı, Canbazlı, Kargin, Karaköy, Kurudere, Gökkaya, Musacalı
DAĞ MARMARA NAHİYESİ
Mevki' Coğrafi Ve Kura – Nahiye-i mezkura kazanın cenub-ı şarkıyesinden müteşekkıl olup şimalen; Kasaba şarkan; Salihli cenuben; Ödemiş ve garben; Ilıca ve Nif Nahiyelele ile mahdud ve (15) karyeye müstemildir.
Nüfus ve Emakin – Bu nahiye (1482)si zükür ve (1464)ü inas olarak (2948) nüfusu ve (538) emakini havidir.
Merkez Nahiye (38) derece (26) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (3) dakika tul-ı şarkıde vaki' (159)i zükür ve (172)

si inas olarak (331) nüfusu ve (275) emakini cami' (Karaköy) Karyesidir.			
Dağ Marmara Nahiyesine Merbut Kuranın Esamisi			
Ayvacık, Bozkır, Bahçecik, Hacısalar, Sivrice, Karaköy, Kuşlar, Kerpiçlik, Yunusdere.			
KULA KAZASI			
Me'murin Kaza			
Ka'imakam Eşref Bey Naib Ahmet Tevfik Efendi		Mal Müdürü Kamil Efendi Tahrirat Katibi Mehmet Reşat Efendi	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Mehmet Celal Efendi İzzet Efendi İlya Efendi	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Hilmi Efendi Bursa Ru'usu A'za Haralambo Efendi Müstantik Mu'avini Osman Efendi		Şer'iyye Katibi Mehmet Şükrü Efendi Mukavelet Muharriri Süleyman Efendi Başkatib Ali Rıza Efendi	
Daire-i Belediye			
Reis Halil Efendi M 5			
A'za Süleyman Efendi A'za Hasan Ağa A'za Vasil ve İstavri Efendiler		Katib Hakkı Efendi Sandık Emmini Mehmet Efendi Tabib Kıstı Efendi Salise	

(431)

Ma'arif Komisyonu	
Reis Hacı Süleyman Efendi A'za Beyzade Ahmet Efendi A'za Vasil Efendi	A'za Hasan Ağa Muhasebe Katibi İbrahim Efendi Refiki Asım Efendi
Zira'at Bank Sandığı	
Reis İsmail Hamdi A'za Said Efendi	A'za Hacı Mehmet Efendi A'za Şerif Efendi
Me'murin Askeri	
Kırk Altıncı Alayın Dördüncü Kazası Kula Redif Taburu	
Binbaşı Pertev Efendi Kolağası Salim Efendi Kırım, Girid İftihar Madalyaları Katib Vehbi Efendi Tüfenkçi Raşit Usta Mülazım-ı Evvel İsmail Efendi Birinci Bölükte Yüzbaşı Hasan Ağa Birinci Bölükte Yüzbaşı Mülazım-ı Evvel Hacı Rıza Efendi Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani Eşref Efendi İkinci Bölükte Yüzbaşı İzzet Efendi İkinci Bölükte Mülazım-ı Evvel "Münhall" İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani İbrahim Efendi Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Hüseyin Bey Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel İbrahim Efendi Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Mehmet Efendi	

(432)

Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Ali Ağa Dörtüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Halil Ağa Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Halil Efendi	
Mekteb-i Rüşiye	
Mu'allim-i Evvel Ahmet Efendi Mu'allim-i Sani Mustafa Efendi	Rika' Mu'allimi İsmail Sabri Efendi Sülüs Mu'allimi Mehmet Efendi
Mekteb-i İbtidai	
Mu'allim-i Evvel Ahmet Efendi Mu'allim-i Sani Halid Efendi	Mu'allim-i Salis Ali Rıza Efendi Mu'allim-i Rabi'a Ahmet Efendi
Zira'at ve Ticaret Odası	
Reis Ali Ağa	
A'za Hacı Süleyman ve Raşit Ağalar A'za Ahmet ve Sadık Efendiler	A'za Hacı Eftim Efendi A'za Vadimet Efendi
Ba'zı Me'murin	
Nüfus Me'muru İsmail Efendi Nüfus Mu'avini Mehmet Tevfik Efendi Nevahi-i Vergi Katibi Halil Efendi Mal Müdürü Mu'avini Mehmet Şerif Efendi Refiki Halid Efendi	Sandık Emni Rıfat Efendi Tapu Katibi İsmail Efendi Telgraf Müdürü Mehmet Rıfat Efendi Evkaf Vekili Süleyman Efendi

(433)

SELENDİ NAHİYESİ	
Müdür Fehmi Efendi Naib Vekili Asaf Efendi Tahrirat Katibi Esad Efendi Belediye Reisi Hacı Şerif Ağa	A'za Hacı Sadık Ağa A'za Mustafa Ağa A'za Mehmet Efendi A'za Hacı Ahmet Efendi
Katib ve Sandık Emmini Hacı Ahmet Efendi	
KULA KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Kula Kazası şimalen; ; Hüdavendigâr Vilayeti ve Gördes Kazası şarkan; Eşme Kazası, cenuben; Alaşehir, garben; Salihli, Gördes, Demirci Kazaları ile mahdud ve Selendi namıyla bir nahiyeye ve (97) karyeye muhtevidir. Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkurun (15073)ü si zükür ve (14685)i inas olmak üzere (29758) nüfusu olup bunun (12528)i zükür ve (13154)i inas olarak (26682) Müslim ve (1545)i zükür ve (1513)i inas olarak (3058) Rum'dur. Dahil kazada (5535) emakin vardır. Merkez Kaza Alaşehir'in cihet-i şimalisinde ve sath-ı bahrden (700) metre irtifa'ında vaki' Kula Kasabası olup 38 derece 31 dakika arz-ı şimali ve (26) derece 27 dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (5105)i zükür ve (5180)si inas olarak (10285) nüfusu ve (2085) emakini cami'dir.	

(434)

Panayır ve Pazarlar – Kula Kazası dahilinde alışveriş için panayır olmayıp yalnız merkez kaza olan Kula Kasabası'nda Pazartesi ve Selendi Nahiyesinde Cuma' günleri pazar kurulur. Meskukat – Bu Kazada Sim mecidiye (33) ve Lira-yı Osmanlı (178) kuruşa tedavül eder. İthalat ve İhracat – Zeytinyağı, haşhaş, bakkal malı, yün ithalatı ve senevi (17000) kile hinta ve (20000) kile şa'ir ve (23000) kantar palamut ve (4600) parça fılık ve (2500) parça yapağı ve (6000) parça kendirli halı ile (3000) çeki Afyon ve (5000) kile bakla ve (30000) kıyye armut ihracat vuku' bulur. Zira'at – Arpa, buğday, afyon, nohut, burçak, susam, bakla, soğan, bostan ve saireden ibarettir. Ahval-i Arazi – Dahil kazada (50000) mezru' ve (7000) dönüm gayri mezru' arazisi vardır. Gayri mezru' arazinin kısm-ı küllisi ve volkan metrukâtı lav ile memlûdür. Ticaret – Halı ile balada gösterilen hububattan ibarettir. Mu'amelat-ı Muhakem – Kaza Bidayet Mahkemesine bir senede gelen mevad (824) rü'yet edilen (402) ve sene-i atiyeye devir olunan (422) adedden ibaret olup bunlar hukuk, ceza, icra ve istintak da'irelerindedir. Ma'den – Kasbaya yarım sa'at mesafede zımpara ve on beş
--

(435)

dakika mesafede Küfeki Sünger Taşları ve yarım sa'at mesafede mermer ma'denleri vardır. Sanayi' – Kula Kasabasında döşemelik ve fılık ve yapağıdan halı nesc olunur ve savatlı gümüş takımları yapılır. Vesayit-i Nakliye – Bargir, deve, merkep araba, esterden ibarettir. Nüfus Vukuatı – Kaza-ı mezkurda geçen sene zarfında (472) münakehat ve (363)ü zükür ve (288)i inas olarak (651) tevlidat ve (462)si zükür ve (266)sı inas olarak (708) vefayat vuku' bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Arğaç Ma'a Papuşlu, Evcek, Aroğlu, Aktaş, İbadal, Muradiye Mahallesi, İbrahim, Burgaz Güğercinlik, Yabanlı, Balıbey, Başbüyük, Buruşukali, Çakırca, Çarıkballı, Kahya, Carık Aşireti, Dereköy, Saraçlar, Şehidlioğlu, Şeyhli, Hamidiye, Şeremet, Şehidliçiftçi, Hacı İbrahim, Şehidli Hacıtufan, Sarınç, Sandal, Tatlıçeşme Ma'a Çelengöz, Ayvatlar, Ayazviran, Kalos, Karayerhisarı, Karakoca, Kalınharman, Kaçar Hacıbekir, Kavacık, Konorca, Karacalar, Görez, Göldeislami, Gölde Hristiyan, Mollamustafa Çiftliği, Mehmet, Narenciler Süleyman Efendi, Narencili Hacımustafa Mahallesi, Narencili Battalbey, Narencili Delihacıoğlu, Yeniköy, Yalımlar, Şeridli,

(436)

MENDEHORA NAHİYESİ

Elçi, Bıyıklı, Tepeköy, Tepeköy Sağır, Caberfakili, Cağferli, Hacılar, Hotallı, Dedeli, Salce, Şehidli, Sarısağır, Soğanlı, Toykar, Arablıahmet Mahallesi, Kocabeyli Ma'a Kasablı, Kocabeyli Ma'a Kasablısağır, Kelek, Kürnevit, MendeHora Yeniköy, MendeHora Sağır, Boğacalı, Torunlu

SELENDİ NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Nahiye-i Mezkura şimalen; Hüdavendigâr Vilayeti şarkan; Eşme Kazası garben; Demirci ve Gördes Kazaları cenuben; Kula ile mahdud araziden müteşekkil ve (20) karyeye müstemildir.

Nüfus ve Emakin – Bu nahiye'nin (2695)i zükür ve (2525)i inas olarak (5220) nüfusu ve (1152) emakini havidir.

Merkez Nahiye Kula'nın cihet-i şimaliyesinde ve 38 derece 39 dakika arz-ı şimali ve 26 derece 36 dakika tul-ı şarkıda vaki' ve (458)i zikür (445)si inas olarak (903) nüfusu ve (183) emakin cami' Selendi Karyesidir.

Kazanın bundan başka MendeHora Nahiyesi var isede müdüriyet heyeti olmayub doğruca merkez kazadan idare olunur.

SELENDİ NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Eskin, Avlaşa, Ayanoglu, Balankın, TelliKöy, Cami' Çalıkli

(437)

Hacılar, Rahmanlar, Zirtefen, Zıraman, Seyarkozan Aşireti, Selendi Yeniköy, Kazkancık, Karabeyler Ma'a Süleymaniye, Kızılkeçili Aşireti, Karakozan Ma'a Muradiye, Kazıklı, Kürkçü, Mader, Midikli, Yenice, Çanaklar.

GÖRDES KAZASI**Me'murin Kaza**

Ka'imakam Hüseyin Hüsnü Bey

Naib Kamil Efendi

Müftü Ali Sabit Efendi Bursa Ru'usu

Mal Müdürü Hüseyin Adil Efendi

Tahrirat Katibi Hafız Tevfik Efendi

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

A'za-yı Naib ve Müftü Efendiler

Tabiiyye Mal Müdürü Efendi

Tahrirat Katibi Efendi

Hafız Hüseyin Efendi

Ahmet Namık Efendi

Hacı Kıstı Efendi

A'za-yı Muntehabe

Mahkeme-i Bidayet

Reis Naib Efendi

A'za Hacı Abdullah Efendi A'za Nikoli Efendi Müstantik Mu'avini Hüseyin Efendi Şer'iyye Katibi Mustafa Efendi	Başkatib Emin Ali Efendi İkinci Katib Mehmet Emin Efendi Mukavelet Muharriri Mehmet Efendi Eytam Müdürü Raşit Efendi
Mübaşir Hafız Mehmet ve Hafız Ali Efendiler	
Mahkeme-i Ticaret	
Reis Naib Efendi Katib Emin Efendi	A'za Ahmet Namık Efendi A'za Hacı Mustafa Efendi

(438)

Belediye Meclisi	
Reis Hacı Mustafa Ağa A'za Mehmet Efendi Hacı Lokman Ağa A'za Raşit ve Panayot Efendiler	Tabib Atnaş Fambayani Efendi Katib Hacı Emin Efendi Komiser Tahir Ağa
Ma'arif Komisyonu	
Reis Müderrisinden Abdullah Efendi A'za Hocaşade Asım Efendi İzmir Payesi A'za Mekteb-i Rüştîye Mu'allimi Fehmi Efendi Bursa Ru'usu A'za ve Katib Ahmet Namık Efendi	A'za Hacı İbrahim Ağa M 5 A'za Abdullah ve İsmail Efendiler A'za Osman Efendi Kura Mekatibi Müfettişi Hafız Hasan Efendi Sandık Emîni Hacı Emin Efendi
Ticaret, Zira'at ve Sanayi' Odası	
Reis Ahmet Namık Efendi	
A'za Hafız Hüseyin Efendi A'za Ahmet Nuri Efendi	A'za Osman Efendi A'za Hafız Mehmet Ali Efendi
Zira'at Bank Sandığı	
Reis Mehmet Efendi	
A'za Hacı Mustafa Ağa A'za Osman Efendi A'za Hacı Kısı Efendi	Muhasebe Katibi Ahmet Zeki Efendi Salise Refiki Ahmet Natıf Efendi Kolcu Sadullah Ağa
Mekteb-i Rüştîye	
Mu'allimi Hüseyin Fehmi Efendi Edirne Ru'usu Rika' Mu'allimi Hafız Tefvîk Efendi	Bevvab Hafız Mehmet Efendi Aded-i Şakirdan 27

(439)

Mekteb-i İbtidaiye	
Mu'allimi Hafız Mustafa Efendi	Bevvab Mustafa Hoca Aded-i Şakirdan 72
Orman İdaresi	
Süvari Mahir Bey Piyade Korucusu Mehmet Ali Efendi	Ondalık Me'muru Osman Efendi
Zabıta İdaresi	
Me'mur Mülazım-ı Sani Mehmet Raşit Efendi Katib Yakub Efendi Piyade Tahsildarı Ahmet Efendi	Polis Me'muru Ahmet Efendi Süvari Tahsildarları Nuri, Said, Ahmet Efendiler

Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Süleyman Efendi Mal Müdürü Refiki Ahmet Halit Efendi	Tapu Katibi Cemal Efendi Sandık Emni Hasan Tahsin Efendi
Telgraf ve Posta Me'muru İsmet Nüfus Me'muru Nazmi İsmet Nüfus Katibi İsmail Hakkı İsmet Sandık Emni Hasan Tahsin İsmet Duyun-ı Umumiye Me'muru Hüseyin Avni İsmet	
ASHAB-I RÜTEB VE NİŞAN	
Hocazade Mehmet Asım Efendi İzmir Paye-i Mücerridi Şehidzade Hüseyin Hüsnü Efendi Salise Ali Sabit Efendi Bursa Ru'usu Eşrafdan Hacı İbrahim Ağa M 5	

(440)

BORLU NAHİYESİ	
Müdür Şa'ban Şükrü Efendi Naib Tefvik Efendi Posta Şu'be Me'muru Abdullah Efendi	Tahrirat Katibi Abdullah Efendi Vergi Katibi Mustafa Şevket Efendi Zabıta Vekili Hasan Onbaşı
Nahiye Meclisi	
Reis Müdür Efendi A'za Mehmet Bey	A'za Hacı Mahmut Efendi A'za Hüseyin Kahya
Belediye Meclisi	
Reis Hacı Halil Ağa A'za Mehmet Bey A'za Mehmet Ali Ağa A'za Hacı Osman Ağa	A'za Molla Halil Efendi A'za Hacı Mahmut Efendi A'za Resul Ağa
KAYACIK NAHİYESİ	
Naib Hafız Hüseyin Efendi Zabıta Vekili Süleyman Ağa	Mekteb-i İbtidai Mu'allimi Ahmet Efendi Posta Şu'be Me'muru Mihal Efendi
Belediye Meclisi	
Reis Mehmet Efendi A'za Hafız İbrahim Efendi	A'za Şerif ve İbrahim Ağalar A'za Apostol Efendi
GÖRDES KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Gördes Kazası şimalen; Hüdavendigar Vilayeti ve bir kısmı da Demirci Kazası şarkan; Demirci ve Kula, cenuben; Kula, Salihli ve Akhisar	

(441)

garben; Yine Akhisar Kazaları ile mahdud ve Borlu ve Kayacık namları ile iki nahiyeye ve (123) karyeye müstemildir. Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkurda (16938)ı zükür ve (17076)sı inas olarak (34014) nüfus olup bunun (16589)i zükür ve (16729)u inas olmak üzere (23318)i Müslim ve (248)i zükür ve (347)si inas olarak (695)sı Rum ve biri zükür Ermeni'dir. Dahil kazada (6671) emakin vardır. Merkez Kaza Manisa'nın şimal-i şarkıyesinde bulunan ve sath-ı bahrden (555) metre mürtefi olan Gördes Kasabası olup. Bu kasaba (38) derece (55) dakika arz-ı şimali ve (26)
--

derece (8) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (1794)i zükür ve (1758)si inas olarak (3552) Müslim ve (255)i zükür ve (273)ü inas olarak (528) Rum ve bir zükür Ermeni ki cem'an (4080) nüfus ve (1042) emakini cami' dir.

Panayır ve Pazarlar – Gördes Kazasında ahz ü i'taya mahsus ve umumi panayır olmayub Nefs-i Gördes'te Salı ve Kayacık'ta Pazartesi ve Borlu'da Cuma' günleri Pazar kurulur.

Meskkukat – Gördes Kazasıyla Kayacık Nahiyesinde Lira-yı Osmani (108) ve Sim mecidiye (20) ve Borlu Nahiyesinde Lira-yı Osmani (178) ve Sim mecidiye (33) kuruşa tedavül etmektedir.

İthalat ve İhracat – İhracat; Halı mensucatından seksen bin arşun palamut mahsulünden yetmiş bin kantar ve afyondan yüz kıyye siyah üzümünden dört yüz bin kıyye ile sair

(442)

Zahar-ı mütenevvi'den ibaret olub ithalat da havaic-i mahalliyeye dair erzak ve eşyadır.

Zira'at – Hınta, çavdar, mısır darısı, şa'ir gibi mahsulatıdır.

Muamelat-ı Muhakem – Kaza-yı mezkur ceza idaresine 310 senesi zarfında gelen mevad (230)'u rü'yet olunan (194) adedden ve hukuk ve ticaret dairesine gelen mevad dahi (105) ve rü'yet olunan (70) ve icra dairesine gelen (74) rü'yet olunan (54) işden ibaretdir.

Ormanlar – Dahil Kazada tulen on beş ve arzan beş sa'atten ibaret olarak cesim orman vardır.

Sanayi' – Başlıcası, seccade gibi mensucat-ı nefiyeden ibaret olub diğerleri sanayi'-i ma'luma ve a'diyedir.

Vesait-i Nakliye – Bargir, ester, merkeb, deve, tek atlı araba, iki tekerlekli öküz arabasından ibaretdir.

Nüfus Vukuatı – Kaza-yı mezkur da geçen sene zarfında (416) münakehat ve (465)i zükür ve (236)sı inas olarak (501) tevlidat ve (154)ü zükür ve (135)i inas olarak (289) vefayat vuku' bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Uzunçam, Eğrid, Emede, Efendili, Oğuldirik, Ulgar, Evciler, Balıklı, Boyalı, Yayakarlıdğı, Beğel, Benlieli, Beğenler, Bayat, Nakipağa, Tekebaş, Tepüler, Cuma' Çoban Hasandamları

(443)

Çiğiller, Hanya, Hristiyan, Dilvan, Dereçiftliği, Devlethan, Deliler, Deliçoban, Daragıl, Söğürler, Şeyhyayla, Sarialiler, Salur, Salurçiftliği, Dutluca, Kıymıkkaşı, Karakeçili, Karayakub, Kaşıkçı, Karalı, Kabakoz, Kuşluk, Kızıldam, Kabaklar, Gördestepe, Küçük, Köşeler, Körükçü, Köşden, Malikpaşa, Malkoca, Malaz, Yaka, Porez, Yunuslar.

BORLU NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Borlu Nahiyesi şimalen; Demirci, şarkan ve cenuben; Kula, garben; Salihli ve Nefs-i Gördes Kazaları ile mahdud araziden müteşekkıl ve (54) karyeye müstemildir.

Nüfus ve Emakin – Bu Nahiye (10411) nüfusu olub bunun (5119)u zükür ve (5292)si inasdır. Dahil nahiyede (1593) emakin vardır.

Merkez nahiye Gördes'in cenub-ı şarkıyesinde ve (38) derece (37) dakika arz-ı şimal ve (26) derece-i (17) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve (112)si zükür ve (125)si inas olmak üzere (237) nüfusu ve (49) emakini cami' Borlu Karyesidir.

BORLU NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

İkizkuyu, Armutdere, Esad, Ma' Kadircik, Akçaalan, Yardere, Afşar, Emirliabucu,

Oraklar, Eceköy, Armegan, Akçaköy, Bozburun, Tepetemrek, Tahtacı, Teke, Çiçekli, Arpacı, Çomar, Çarıklı, Hanaylı, Hacıköseli, Huriler, Döğüşviran, Serviler, Serameşe, Şelekler, Sarkac, Tomaşa

(444)

Topalmusa Damları, Tokmaklı, Tuma, Arablı Ma' Kocapınar, Kozaklı, Karabük, Kavakyeri, Kurtlar, Kasar, Kırınşeyh, Kınık Ma' Mestanlı, Kulalı, Karayağdı, Karacaibrahim, Kırınşeyh, Kürtlar, Kemhalı, Kelek, Beynamaz, Gündoğdu, Kaleli, Kirencik, Mamatlı, Yabancı, Bağadı, Saçayak

KAYACIK NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Nahiye-i mezkura Gördes ile Akhisar arasında vaki'i ve (17) karyeye cami'dir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkura (4197)si zükür ve (4335)i inas olarak (8532) Müslim ve (55) zükür ve (47) si inas olarak (102) Rum ki cem'an (8634) nüfusu ve (1976) emakini havidir.

Merkez Nahiye – (806) zükür ve (804)ü inas olarak (1605) Müslim ve (55)i zükür ve (47)si inas olarak (112) Rum ki cem'an (177) nüfusu ve (586) emakini cami' Kayacık Kasabasıdır.

KAYACIK NAHİYESİNE MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Akçaali, Bala Mahallesi, Boduroğlu, Yeğenoba, Çanak, Hamam, Hacıhasan Kıranı, Hıristiyan, Hamid, Dağdere, Sefle, Sarıbaşa, Kalem, Kavakalanı, Kurattutan, Kayacık, Kılcanlar, Kalemoglu, Kızıllar, Kolfal Ma'a Meşeli, Karaağaç, Gürcü, Gökçeler.

MENTEŞE SANCAĞI

(446)

MENTEŞE SANCAĞI

Me'murin Liva

Mutasarrıf Rıza Bey Ula Sanisi
Naib Adil Bey Mahrec A 4
Muhasebeci Mustafa Efendi
Müftü Bekir Efendi
Tahrirat Müdürü Süleyman Bey Rabi'a
Defter-i Hakani Me'muru Refik Bey
Evkaf Müdürü Ahmet Şevki Efendi Salise
Ma' Tahrir ve Vergi Me'muru Mıgırdıç Tayyar Efendi

Meclis İdare-i Liva

Reis Mutasarrıf Liva

A'za-yı Tabiiyye	Naib Bey Müftü Efendi Muhasebeci Efendi Tahrirat Müdürü Bey	Süleyman Bey Rabi'a M 4 Hacı Mehmet Efendi Simon Efendi Kozma Efendi	A'za-yı Muntahabe
------------------	--	---	-------------------

Meclis Katibi Azmi Efendi

Muhasebe-i Liva

Başkatib Mehmet Efendi İkinci Katib Sadık Efendi	Merkez Malkatibi Tahir Efendi Mübeyyiz İsmet Efendi
---	--

Sandık Emmini Ali Kemal Efendi

(447)

Liva Tahrirat Kalemı	
Müsevvid Azmi Efendi Evrak Mukayyıdı Osman Efendi Refiki Hüseyin Efendi	Mübeyyiz Galib Efendi Mübeyyiz Halil İbrahim Efendi Mübeyyiz Fuat Bey
Deva'ir-i Adliye	
Hukuk Dairesi	Ceza Dairesi
Reis Naib Bey A'za Hacı Cemal Efendi A'za Çeşmeli Dimitraki Efendi A'za Mülazımı Şerif Efendi	Reis Abdurrahman Bey A'za Mustafa Nuri Efendi A'za Minolaki Efendi A'za Mülazımı Mustafa Efendi
Made-i Umumi Mu'avini Halit Bey	
Başkatib Halil İbrahim Efendi	
Zabıta Katibi Mustafa Efendi Mukayyid Haralbos Efendi	Zabıta Katibi Hasan Efendi Mukayyid Memiş Efendi
Şer'iyye Katibi Hafız Mehmet Efendi	
Eytam Müdürü Hafız Ali Efendi	
İcra Me'muru Ali Efendi Mukavelet Muharriri Emin Efendi	Mübaşir Mehmet Efendi Mübaşir Galib Efendi
Defter-i Hakani Kalemı	Ma' Tahrir ve Vergi Kalemı
Başkatib Hüsnu Efendi İkinci Katib Mehmet Efendi Tapu Katibi Süleyman Efendi	Vukuat Katibi Tahir Efendi Vukuat Katibi Hasan Efendi Defterci Nuri Efendi
Evkaf İdaresi ve Komisyonu	
Reis Müftü Efendi	

(448)

A'za Refik Bey A'za Hacı Mehmet Efendi	A'za Abdurrahim Efendi Katib Süleyman Efendi
Orman İdaresi	
Müfettiş Haralambos Efendi Katib Kadri Kemal Efendi Muğla Süvarisi Salih Efendi	Gökoba Tezkere Muharriri Memiş Efendi Gökoba Süvarisi Rıza Efendi Serpiyade Bogos Ağa
Piyade Kolcusu Adet 6	
Telgraf ve Posta İdaresi	Zira'at Bankası Şu'besi
Müdür Asım Efendi Mahabere Me'muru Salih Efendi Diğeri Arif Efendi Telgraf Çavuşu Arif Ağa Diğeri Mustafa Ağa Diğeri Ahmet Ağa	Şu'be Me'muru Halil Efendi A'za Vahid ve Hacı Latif ağalar A'za Hacı Ali Efendi A'za Simon Efendi Katib Ahmet Efendi Katib-i Sani Mehmet Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Naib Bey	
A'za Müftü Efendi	A'za Nüfus Me'muru Mehmet Efendi

A'za Tahrirat Müdürü Süleyman Bey	A'za Saatçi Veli Efendi A'za Hacı Şerif Ağa M 5
Daire-i Belediye	
Reis Hacı Veli Efendi A'za Hacı Tahir Efendi A'za Ömer Efendi	A'za Hacı Hüseyin Efendi A'za Hacı Mehmet Ali Efendi Tabib İsmail Hakkı Efendi Salise

(449)

Ticaret Odası	Ba'zı Memurin
Reis Ömer Efendi A'za Şerif Hacı Hüseyin Efendiler A'za ve Şükrü Efendiler A'za Simon Kaliman Efendiler	Duyun-ı Umumiye Me'muru Hüseyin Efendi Nüfus Me'muru Mehmet Efendi Katibi Fahri Efendi Polis Komiseri Süleyman Efendi Polis Mustafa Efendi
Mekteb-i İdadi	
Müdür Hayri Efendi Mu'allim Asaf Bey Mu'allim Ahmet Tevfik Efendi Mu'allim Ahmet Efendi	Mu'allim Ömer Efendi Mubassır Tahir Efendi Bevvab Nefer 2
Me'murin Askeri	
Redif Ka'imakamı Hulusi Bey M 2 A 4 Rusya Karadağ ve Plevne Madalyaları Binbaşı (Münhall) Kolağası (Münhall) Tabur Katibi Abdullah Efendi Tüfenkçi Yahya Efendi Girit Madalyası Depo Me'muru Mülazımı Halil Efendi Birinci Bölük Yüzbaşısı Osman Ağa Girit Madalyası Birinci Bölük Yüzbaşısı Ali Ağa Girit Madalyası Birinci Bölükte Mülazım Ömer Ağa Girit Madalyası İkinci Bölükte Yüzbaşı Raşit Efendi Girit Madalyası İkinci Bölükte Yüzbaşı Ahmet Ağa Girit ve Karadağ Madalyaları İkinci Bölükte Mülazım Rıza Efendi Girit Madalyası	

(450)

Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Sadık Efendi Girit Madalyası Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Ömer Ağa Girit Madalyası Üçüncü Bölükte Mülazım Mustafa Efendi Girit Madalyası Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Süleyman Efendi Girit Madalyası Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Osman Efendi Girit Madalyası Mülazım İsmail Efendi Girit Madalyası
Dördüncü Muğla Jandarma Taburu
Binbaşı Hüseyin Efendi M 5 Tabur Katibi Ahmet Zeki Efendi
Piyade
Birinci Bölükde Yüzbaşı Salih Efendi M 5

Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Ali Ağa Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Ahmet Ağa M 5 İkinci Bölükde Yüzbaşı Mustafa Ağa İkinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Nuri Ağa İkinci Bölükde Mülazım-ı Sani Hüseyin Ağa M 5
Süvari
Birinci Bölükde Yüzbaşı Talha Ağa Mecidi 5 Birinci Bölükde Mülazım-ı Evvel Mehmet Efendi M 5 Birinci Bölükde Mülazım-ı Sani Hüseyin Efendi
Mevcudu
172 Piyade Efradı 35 Süvari Efradı

(451)

Tahsildar Mevcudu	
15 Süvari Efradı	10 Piyade Efradı
Muğla’da Haiz Rütbe ve Nişan Olan Zevat	
Eşrafdan Süleyman Bey Rabi’a Fi 10 C. Sene 311 M 4 Fi 25 Receb 95 Eşref Hacı Şerif Ağa M 4 Fi 25 Receb 95	
ULA NAHİYESİ	
Müdür Süleyman Faik Efendi Naib Vekili Mahmut Efendi	Tahrirat Katibi Ali Efendi Vergi Katibi Hasan Efendi
BOZÖYÜK NAHİYESİ	
Müdür Mustafa Ferid Efendi	
Naib Vekili Halil İbrahim Efendi	Tahrirat Katibi Osman Efendi
Vergi Katibi Salih Efendi	
MENTEŞE SANCAĞI’NIN MEVKİ’ COĞRAFİSİ VE KAZA VE NAHİYELERİ VE KURA VE NÜFUSU İLE MERKEZ LİVA OLAN MUĞLA KAZASI HAKKINDA BA’ZI MA’LUMAT	
Mevki’ Coğrafi – Menteşe Sancağı şimalen; Aydın, Denizli Sancakları, şarkan; Konya Vilayeti, cenuben; Adalar Denizi ile mahduddur. Kaza ve Nahiyeleri ile Kurası – Liva-i mezkur Nefs-i Muğla Milas, Bodrum, Marmaris, Köyceğiz ve Meğri namlarıyla altı kazaya Bozöyük, Ula, Dadya ve Eşen isimleriyle dört nahiyeye ve (377) karyeye ve (46) mahalleye muhtevidir.	

(452)

Nüfus ve Emakin – Menteşe Sancağı (68962)si zükür ve (69204)ü inas olarak (138166) İslam ve (5926)sı zükür ve (5392)si inas olarak (11319) Rum ve zükür ve yabancı olarak (6) Ermeni ve (59)u zükür ve (12)si inas olarak (71) Bulgar ve zükür ve yabancı olarak (1) Katolik ve (289)u zükür ve (356)sı inas olarak (535) Musevi ve (67)si zükür ve (61)i inas olarak (128) Ecnebi ki cem'an (150226) nüfusu ve (31566) emakini müstemildir. Merkez Liva – İzmir'e Güllük İskelesine kadar bahren ve andan ilerisi Milas tarikiyle berren olmak üzere (47) diğer taraftan Aydın'a kadar şimendüfer andan ilerisi Çine ve Gökbil ve Bozöyük üzerinden hayvan ile binek olarak (48) sa'at mesafede ve (27) derece (12) dakika ve (56) saniye arz-ı şimali ve (26) derece (7) dakika (47) saniye tul-ı şarkide
--

vaki' ve sath-ı bahrden (660) metre mertefi' "Muğla" Kasabasıdır.

NEFS-İ MUĞLA KAZASI

Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Muğla Kazası şimalen; Bozdoğan ve Çine, şarkan; Tavas ve Köyceğiz, cenuben; Köyceğiz ve Marmaris Kazaları ile Gökabad Körfezi, garben; Bodrum ve Milas kazaları ile mahdud olub Bozöyük ve Ula namıyla iki nahiyyeye ve (68) karye ve (15) mahalleye havidir.

Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (7425)i zükür ve (7714)ü inas olarak (15139) İslam ve (412)si zükür

(453)

ve (390) inas olarak (804) Rum ki cem'an (15941) nüfusu ve (3370) emakini muhtevidir.

Panayır ve Pazarlar – Muğla Kazasında umuma mahsus panayır olmayub yalnız dahil kazada Line Karyesiyle Kavaklı Derede Cuma' ve Cazkırlar Karyesinde Cumartesi günleri pazarlar kurulur ve Nefs-i Muğla Kasabasında dahi her gün çarşılarında ahz ü i'ta edilir.

Meskukat – Kaza-yı mezkurda sim mecidiye (22-) lira-yi Osmani (120) ve İngiliz altını (132) ve Fransız altını (105) ve altılık (6) kuruşa tedavül eder.

Zira'at ve Ticaret – Bu kaza dahilinde senevi (411710) şinik Hınta ve (274480) kile şa'ir ve (98840) şinik mısır ve (45141) şinik akdarı ve (19050) şinik susam ve (10000) kıyye üzüm ve (230000) kıyye bal husule gelip bunların kısm-ı küllisi bayi' ve harice ihraç olunur ve bunlardan başka senevi (30000) kıyye yapağı ve (9500) kıyye keçi kılı ve (2700) kıyyede deve yükü hasıl olub harice satılmaktadır.

Ormanlar – Kaza-yı mezkurda dokuz parça da (40000) hektar kadar miri ormanı bulunup bunlarda her nevi' kereste ve saire i'mal olunur ve meşe, ak ve kızıl çam ve pınar eşcarı bulunur.

İşbu ormanlar ma'mulat ve mahsulatından senevi (150000) kuruş rüsum alınmaktadır.

(454)

Vesait-i Nakliye – Muğla Kazasında (1688) bargir ve (105) ester ve (2363) deve ve (4274) merkeb vardır.

Nüfus Vukuatı – Kaza-yı mezkurda geçen sene zarfında (164) münakehat ve (111)i zükür ve (59)u inas olarak (166) tevlidat vefayat vuku' bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Emirgöcen, Ahmedhoca, Orta, Orhaniye, Akçaabad, Ovalı, Ahi, Akgedik, Eskihisar, Elmacık, Balıhoca, Besi, Bası, Ballıböl, Bozöyük, Bozarmut, Pençik Bağyaka, Cedid, Çallı, Cazkırlar, Cazkırlardere, Çakırlar, Müslim, Cavdır, Cazkır Gayrimüslim, Çiftlik, Cami' Kebir, Hacırustem, Hışımlar, Dikid, Döğerek, Dere, Rum, Sebi, Şerif, Tanas, Tonbul, Karamemi, Kafice, Konağaç, Kavaklıdere, Kapubağ, Kozağaç, Karakuyu, Kırancı, Kadı, Kurucuova, Karamanlı, Kerameddin, Geri, Kötekli, Ginen, Gazelle, Gevenes Dereköy, Küre, Giratesli, Gökgedik, Gevenes, Muslihiddin, Mesevli, Mesken, Madran, Nebi, Virantaht, Yaka, Yaraş, Şeyheddin, Line.

ULA NAHIYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Bu nahiye Muğla Kazasının sat-ı cenubiyesinde vaki' ve (19) karyeye cami'dir.

(455)

Nüfus ve Emakini – Nahiye-i mezkure (5684)ü zükür ve (6079)u inas olarak cem'an (11763) nüfus-ı Müslümaya ve (2405) emakini havidir.
Merkez nahiye (37) derece (6) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (10) dakika tul- şarkıde vaki' Ula Kasabasıdır.

ULA NAHİYESİ MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Armutcuk, Elfi, Bağıyaka, Demirsufi, Cami' Atik Mahallesi, Çiçekli, Hacıali Ağa, Denizabad, Dirgeme, Kızılağaç, Karanın, Kızılyaka, Karabötlen, Gölcük, Gülağzı, Girid, Gökabad, Talancı, Yenice, Yerkesik

BOZÖYÜK NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Bozüyük Nahiyesi Muğla Kazasının şimal-i garbi cihetinden müteşekkıl ve (35) karyeye müştemildir.

Nüfus ve Emakini – Nahiye-i mezkure (9162)si zükür ve (9448)i inas olarak (18610) nüfus-ı Müslümaya ve (234)ü zükür ve (213)ü inas olarak (447) Nüfus-ı Gayrimüslümaya ve (2973) emakini havidir.

Merkez nahiye Ahi Çelebi Karyesi olub (37) derece (17) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (55) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve sath-ı bahrden (440) metre mürtefi mahallededir.

(456)

BODRUM KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam Ömer Hulusi Bey Salise M 4 İftihar Madalyası

Naib Mehmet Şevki Efendi Müftü Mehmet Hilmi Efendi Kudüs	Mahrec-i Mal Müdürü Ahmet Şükrü Efendi Tahrirat Katibi Salih Bey
--	--

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Hüseyin Ağa Hacı Mehmet Ağa Yani Efendi	A'za-yı Müntehabe
---------------------	--	---	----------------------

Mahkeme-i Bidayet

Reis Naib Efendi

A'za İbrahim Efendi A'za Nikola Efendi Mukavelet Muharriri Halil Efendi	Baş Katib Ali Efendi Katib-i Sani Muhiddin Efendi Müstantik Mu'avini Cemal Efendi
---	---

Belediye Dairesi

Reis Hacı Mehmet Ağa A'za Hacı Halil Efendi A'za Hasan Efendi A'za Mehmet Efendi	A'za Kostandi ve Yunako Efendiler Tabib Yorgi Vasilyadi Efendi Sandık Emni Hacı Mehmet Efendi Katibi Mustafa Hulusi Efendi
---	---

Zira'at Bank Sandığı

Reis Mustafa Ağa, Katib İbrahim Efendi

Ma'arif Komisyonu	
Reis Müftü Efendi	
A'za Hacı Halil Efendi A'za Hacı Menlazade Hüseyin Ağa A'za Misli Hüseyin Kapudan	A'za Hatiboğlu Mustafa Efendi Sarıağazade Ali Efendi
Rüsumat İdaresi	Orman İdaresi
Müdür Ahmet Şerafeddin Efendi Başkatib Mehmet Şevki Efendi Katib-i Sani Mehmet Efendi Sandık Emmini Hasan Efendi	Tezkere Muharriri Kamil Efendi Piyade Kolcusu Abdürrahim Efendi Diğeri Hasan Efendi
Mekteb-i Rüşdiye	Mekteb-i İbtidai
Mu'allim-i Evvel Saib Efendi Mu'allim-i Sani Mahmut Efendi	Mu'allim-i Evvel Salih Efendi Mu'allim-i Sani Mustafa Efendi
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Mehmet Efendi Sandık Emmini Bünyamin Efendi Tapu Katibi Mahmut Efendi Nüfus Me'muru Ali Efendi Refiki Ali Efendi Zabıta Me'muru Mülazım Hüseyin Ağa M 5 Polis Vehbi Efendi Gardiyan Yunus Efendi Mahkeme Mübaşiri Süleyman Efendi Diğeri Osman Efendi	Telgraf ve Posta Me'muru Mehmet Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru İsmail Efendi Karantina Me'muru Hacı Ali Efendi Fener Me'muru Yorgi Efendi Reji Me'muru Taryanda Filo Efendi Reji Me'muru Mustafa Bey Liman Reisi Murat Efendi Kolağası Habishane Müdürü Raşit Efendi Katib İbrahim Efendi Tabib Mehmet Arif Efendi

BODRUM KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Bodrum Kazası şimalen; Milas ve Mandalyat Körfezi, şarkan; Muğla Kazası, cenuben; İstanköy Körfezi ve Boğaz ve garben; Adalar Denizi ile mahdud Serulus ve Karaabad namıyla iki nahiyeye ve (21) karye ve (10) mahalleye muhtevîdir.
Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkurda (6159)u zükür ve (6133)'ü inas olarak (12292) İslam ve (1276)'sı zükür ve (1248)'ı inas olarak (2254) Rum ve yabancı ve zükür olarak (2)'i Bulgar ve yine yabancı ve zükür (1)'i Katolik ve (47)si zükür ve (55)i inas olarak (102) Musevi ve (7)si zükür ve (4)ü inas olarak (11) Ecnebi ki cem'an (14923) nüfusu ve (2811) emakini cami'dir.
Merkez-i Kaza – İzmir'den bahren (180) mil mesafede ve (37) derece (4) dakika arzı-ı şimali ve (35) derece (9) dakika dakika tul-ı şarkıde ve sahilde vaki' Bodrum Kasabasıdır.
Panayır ve Pazarlar - Bodrum Kazası dahilinde panayır ve pazar yoktur.
Meskukat – Bu kazada sim mecidiye (2) lira-yi Osmani (108) Fransız altını (94) ve İngiliz altını yüz on sekiz kuruşa tedavül eder.
Zira'at – Bodrum Kazasının zira'ati hinta, şa'ir, bakla, alf, palamut, incir ve zeytinden ibaret olub

(459)

bunların kısm-ı külli ile sayd edilen ahtapod ve sünger harice fûruht ve ihraç olunur ve mukabilinde dakik, sabuk, pirinç, kahve, şeker ve emsali malzeme celb ve ithal edilir.

Ormanlar – Kazada (45) kilo metre mürebba’ kadar orman bulunub bunlardan hatb ve kömür tedarik edilir ve senevi üç bin kuruş kadar hasılat alınır.

Ma’den – Bodrum Kazası dahilinde bir simli kurşun ma’deni vardır.

Merkez kazada mevcut bulunan atik kale’nin ta’mir ve termimiyle Hapishane-i Umumiye ifrağ edildiği gibi zükûre mahsus bir rüşdiye ve bir iptidaiye ve otuz bir karyenin kefesinde birer mekteb-i ibtidai ve iki cami’ ve beş mescid ve iki hamam vardır.

Vesait-i Nakliye – Deve, bargir, ester ve merkebden ibarettir.

Nüfus Vukuatı– Kaza-yı mezkurda geçen sene (362) münakehat ve (449)i zükûr ve (428)i inas olarak (877) tevliat ve (345)i zükûr ve (317)si inas olarak (662) vefayat vuku’ bulmuştur.

Mu’amelat-ı Muhakem– Geçen sene Kaza Bidayet Mahkemesinde devren ve müceddeden altmış hukuk işi gelib bunun yirmi biri rû’yet ve yirmi beşi kanunen ibtal ve mütebakisi sene-i atiyeye devir olduğu gibi mahkeme-i mezkûreye ceza olarak kezelik cem’an yetmiş üç iş gelerek bunun altmış dördü rû’yet ve kusuru sene-i hazireye devir edilmiştir.

(460)

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Armutcuk, Ermen, Akçaalan, Bitez, Belen, Peksimat, Bayır, Pınarlıbelen, Tepecik, Cedit, Çarkan, Çiftlik, Çömlekçi Dere Rumhaneleri, Rumbükü, Saz, Sandır, Farilya, Karabağ, Karakaya, Gökyer, Görece, Göl, Geriş, Mumcular, Meskeni, Yaka, Yahşi.

SERULUS NAHİYESİ

Mevki’ Coğrafi ve Kura – Nahiye-i Mezkûre Bodrum Kazasının kısm-ı cenubisinden müteşekkil ve (22) karyeye müstemildir.

Nüfus ve Emakin – Bu nahiyede (2470)ı zükûr ve (2458) si inas olarak (4948) nüfus-ı Müslüma ve (353) emakini vardır.

Merkez nahiye Meskebi Karyesi ise de burada müdüriyet-i heyeti olmayub emir-i idare doğruca merkez kazaya merbuttur.

KARAABAT NAHİYESİ

Mevki’ Coğrafi ve Kura – Karaabat Nahiyesi Bodrum’un cenub-ı garbiyesinde vaki’ ve (16) karyeye cami’ ve (1411)i zükûr (1221)i inas olarak (2742) nüfus-ı Müslümaye ve (509) emakini muhtevidir.

(461)

KÖYCEĞİZ KAZASI

Me’murin Kaza

Ka’imakam Muharrem Efendi Saniye M 4

Naib Hakkı Efendi

Mal Müdürü Haşim Efendi

Tahrirat Katibi Halil Efendi

Meclis İdare-i Kaza

A’za-yı
Tabiiyye

Naib ve Müftü Efendiler
Mal Müdürü Efendi
Tahrirat Katibi

Mehmet Ağa
Vangel Efendi
Ahmet ve Molla Bekir

A’za-yı
Müntehabe

		Efendiler	
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Mehmet Ağa A'za Hacı Rıza Efendi Başkatib Şükrü Efendi İkinci Katib Ali Rıza Efendi		Şer'iyye Katibi Celmi Efendi Eytam Müdürü İsmail Efendi Mukavelet Muharriri Sadullah Efendi Müstantik Mu'avini Sıdkı Efendi	
Belediye Meclisi			
Reis Hamza Bey			
A'za Mehmet Ağa A'za Osman Efendi A'za Mustafa Bey		A'za Vangel Efendi A'za Şemü'ül Efendi Katib Safider Efendi	
Komiser Emrah Efendi			

(462)

Zira'at Bank Sandığı	
Reis Ali Efendi Muhasebe Katibi Ahmet Ali Efendi	A'za Safider Efendi A'za Şemü'ül Efendi
Me'muru Ali Efendi	Katib Kamil Efendi
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Behram Saib Efendi Sandık Emmini Cafer Sadık Efendi Mal Müdürü Refiki Ahmet Zakir Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Mustafa Efendi Posta ve Telgraf Me'muru Nuri Efendi Reji Me'muru Hacı Bey Efendi Posta ve Telgraf Çavuşu Mehmet Raşid Efendi Posta ve Telgraf Çavuşu Mehmet Ağa	
Tapu Kalemî	
Katib Hacı Şevki Efendi	Yoklama Tahsildarı (Münhall)
Orman ve Ma'den İdaresi	
Orman Süvarisi Said Efendi Köyceğiz İskelesi Tezkere Muharriri Halil İbrahim Efendi Dalyan İskelesi Tezkere Muharriri Pari Efendi Dalaman İskelesi Tezkere Muharriri İbrahim Bey	

(463)

Piyade Korucusu Zihni Efendi Piyade Korucusu Muharrem Efendi Piyade Korucusu Hacı Mehmet Efendi	Piyade Korucusu Sadık Ağa Korucusu Hüseyin Ağa Piyade Korucusu Süleyman Ağa
Rusûmat Me'murları	
Dalyan Me'muru Mehmet Nuri Efendi Katibi Pertev Efendi Kolcusu Ali Ağa	Dalaman Me'muru Mehmet Efendi Ekincek Me'muru Mehmet Efendi Kolcusu Ali Ağa
Eşya Me'muru Mehmet Efendi	
Mekteb-i Rüştîye	

Mu'allim-i Evvel Hacı Mustafa Efendi	Bevvab Hasan Ağa
Rika' Mu'allimi Tahrirat Katibi Halil Efendi	
Mekteb-i İbtidai	
Mu'allimi Hacı İbrahim Efendi	
Me'murin Askeriye	
Yüzbaşı Mustafa Efendi	Mülazım (Münhall)
Yüzbaşı Hayrullah Efendi	Mülazım (Münhall)
Ashab-ı Rütbe	
Eşrafdan Ali Rıza Paşa Mirmiran} Eşrafdan Tahir Ağa Estabil Amire Fi 10 Ağustos Sene 302	

(464)

KAZA HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Mevki' Coğrafi ve Nevahi – Köyceğiz Kazası şimalen; Tavas şarkan; Meğri Kazaları cenuben; Meğri Kazasının Eşen Nahiyesiyle Adalar Denizi ve garben; Muğla Marmaris Kazaları ile mahdud ve (61) karyeye muhtevidir. Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (9496)sı zükür ve (8411)sı inas olarak (17591) İslam ve (109)u zükür ve (132)i inas olarak ve (7)si Bulgar ve (42)si zükür ve (12)si inas olarak (54) Yahudi ve (2) zükür (1) inas olarak (3) Ecnebi ve (3534) emakin cami'dir. Merkez Kaza – (36) derece (56) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (28) dakika tul-ı şarkıde Köyceğiz Limanı denilen Güllük Sahil şarkısında vaki' Yüksekum Karyesidir. Panayır ve Pazarlar – Köyceğiz Kazasında umuma mahsus panayır olmayub yalnız merkez kaza olan Yüksekum ile Dalyan karye ve kasabasında ve Yayla Kurasından Karaman Karyesinin (Miker) denilen mevki'inde her hafta Cuma' günleri umuma mahsus pazar kurulur. Meskukat – Bu kazada Sim mecidiye (22) buçuk ve Lira-yı Osmani (120) kuruşa ve meskukat-ı saire dahi bu hesap üzere tedavül eder. Zira'at ve Ticaret – Köyceğiz Kazasında yerli kilesi olarak senevi (200000) kile hinta ve (10000) kile şa'ir

(465)

ve (150000) mısır ve (5000) kile akdarı ve (30000) kıyye susam ile (10) kıyye bal mumu ve (70000) kıyye incir husule gelib bunun kısm-ı küllisi ihraç ve mukabilde kahve, şeker, pirinç ve emsali malzeme celb olnur. Ve kezelik senevi hasıl olan (150000) kıyye keçi kılı harca satılır. Ahalinin ekseriyetle iktisa etdikleri elbise ma'mulat dahiliyeden alaca ve bezden i'mal ve isti'mal olunduğu cihetle bu kazaya kaliteli manifatura ve Akmeşe ithal olunmaz. Ormanlar – Kaza-i mezkurun miriye ait ve eşhas uhdesinde bulunan ormanlar (676) kilo metre mürebba' raddesinde ve cism-i olub bunlarda ak ve kızılçalı ile meşe ve gürgen ve pınar ve emsali her nevi' eşcar vardır. İş bu ormanlar dahilinde savayla tedavir edilir on dört aded cisim ve kuvvetli hazar fabrikası bulunub bunlarda her nevi' kereste i'mal ve senevi (20000) kuruşluk kadar cam kabuğu tahn olunur ve harice satılır. Bu kazanın orman hasılatı senevi (160000) kuruşdan mütacevizdir. Ma'den – Köyceğiz Kazası dahilinde yirmiden ziyade krom madeni ocağı olub bunlardan senevi on bin tonilato raddesinde ihracat vuku' bulur ve ma'den idaresince yüz bin
--

kuruşdan ziyade rüsum alınır.

Vesait-i Nakliye – Dahil kazada (926) bargir ve (177) eseb ve (295) ester ve (643) deve ve (2000) merkeb vardır.

(466)

Nüfus Vukuatı – Kaza-yı mezkurda geçen bir sene zarfında kaza dahilinde (272) münakehat ve (468)i zükür ve (379)u inas olarak (847) tevliat ile (303)i zükür ve (376)sı inas olarak (676) vefayat vuku' bulmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Elmecik, Otmanlar, Akçataş, Okçular, Ortaca, Eskere, İslam Kerim Ma' Alibey, Özbaşı, Uzunoluk, Eğrekli, Belevi, Bezkise, Yangı, Birunce, Perakende, Tepearası, Demirli, Tahtacı, Cuma'lı, Çökmüş, Çayhisar, Çörekardı, Çakallık, Çapan, Çaylı, Hamid, Dalyan, Deyne, Döğüşbelen, Sarayyığı, Sultaniye, Şerler, Sofiler, Sofiler Dalaman, Dalaman Gündeşli, Osmaniye, Aziziye, Kızılkaya, Karaçam, Karaçalı, Karaman, Kalınozk, Kulak, Kabaklar, Kızılyurt, Kargıngörü, Kapukargın, Karadonlar, Gür, Köyceğiz, Gündeşli, Kerte, Köyceğiz, Gürlek, Körükçüler, Köyceğiz Sofiler, Mergenli, Çaylı, Nam Diğeri Ekşiliyurt.

MARMARİS KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam Hakkı Bey

Naib Mehmet Hilmi Efendi Bursa Müderrisi

Mal Müdürü Baheddin Efendi

Tahrirat Katibi Osman Nuri Efendi.

(467)

Meclis İdare-i Kaza

Reis Ka'imakam Kaza

A'za-yı
Tabiiyye

Naib Efendi
Mal Müdürü Efendi
Tahrirat Katibi Efendi

Mustafa Ağa
Hacı Salim Ağa
Hacı Ömer Efendi

A'za-yı
Müntehabe

Mahkeme-i Bidayet

Reis Naib Efendi

A'za Mustafa Efendi
A'za Hasan Bey

Başkatib Mişon Efendi
Katib-i Sani Salih Efendi

Müstantik Mu'avini Abidin Efendi

Belediye Dairesi

Reis Feyzullah Efendi

A'za Sadık Efendi
A'za İbrahim Ağa ve Mustafa Ağa

A'za Alim Efendi
Katib Ahmet Efendi

Ticaret Odası

Reis Mehmet Said Efendi
Reis-i Sani Mustafa Efendi

A'za Hüseyin Ağa
A'za İbrahim Ağa

Zira'at Bank Şu'besi

Reis Sadık Efendi
A'za Hüseyin Ağa

A'za Feyzullah ve İbrahim Ağalar
Katib Mehmet Hakkı

Ba'zı Me'murin

Telgraf Müdürü Mustafa Efendi Rabi'a
Zabıta Me'muru Mülazı-ı Evvel Ali Sabri Ağa
Mal Müdürü Mu'avini Mustafa Efendi

(468)

Nüfus Me'muru Şükrü Bey Nüfus Katibi Hasan Sabri Efendi Sandık Emni Edhem Efendi Liman Reisi Mustafa Efendi Rüsumat Me'muru Mehmet Rıfkı Efendi Polis Me'muru Mustafa Efendi Orman Tezkere Muharriri Emin Efendi Orman Sevahil Süvarisi Galib Efendi Orman Merkez Süvarisi Sabri Efendi
Ashab-ı Rütbe ve Nişan
Dadya Eşrafından Mehmet Ali Ağa Mütamayız
Me'murin Askeriye
Kırk Dördüncü Alayın Üçüncü Marmaris Redif Taburu
Binbaşı Ahmet Hasib Bey Kolağası Rıfat Efendi Katib Mustafa Lütfü Efendi Tüfenkçi (Münhall) Depo Me'muru (Münhall) Birinci Bölük Yüzbaşı (Münhall) Birinci Bölükte Mülazım-ı Evvel (Münhall) Birinci Bölükte Mülazım-ı Sani İsmail Efendi İkinci Bölükte Yüzbaşı Mehmet Efendi İkinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Ahmet Ağa İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani Hakkı Efendi

(469)

Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Mustafa Efendi Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel Zeynel Efendi Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Hacı Mustafa Efendi Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Hayrullah Zeki Efendi Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Evvel (Münhall) Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Ahmet Cemal Efendi
DADYA NAHIYESİ
Müdür Vekili Mahmud Efendi Tahrirat Katibi Emrullah Efendi
Vergi Katibi Ahmet Nazmi Efendi Rüsumat Me'muru Ali Rıza Efendi
Nahiye Meclisi
Reis Müdür Vekili Efendi A'za Tahrirat Katibi Efendi
A'za Mustafa Efendi A'za Osman Efendi ve Mehmet Ağa
MARMARİS KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Marmaris Kazası şimalen; Muğla şarkan; Köyceğiz Kazaları cenuben; Rodos açıkları, garben; İstanköy Körfezi ile mahdud olub Dadya namıyla bir nahiyyeye ve (23) karye ve (2) mahalleye muhtevidir. Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (359)sı zükür ve (3583)ü inas olarak (6642) İslam ve (138)j zükür ve (129)u inas olarak (267)Rum ki cem'an (6909) nüfusu ve (1602) emakini havidir. Merkez Kaza İzmir'e bahren (267) mil mesafede ve (36) derece (51) dakika arz-ı şimali ve

tamam (26) derece (30) dakika tul-ı şarkıda

(470)

ve sahil-i bahrde Marmaris Kasabasıdır. Cesim ve meşhur bir limanıda vardır.

Mesukukat – Kaza-yı mezkurda Sim mecidiye (22) buçuk ve Lira-yı Osmani (120) ve İngiliz altını (130) ve Fransız altını (103) kuruşa tedavül eder.

Zira'at ve Ticaret – Bu kazada hinta, şa'ir, çavdar, susam, mısır, akdarı, incir, palamut, limon, portakal, harup, badem, sığla yağı hasil olur. Bunlardan senevi (35700) kıyye sığla yağı ve (18200) kıyye susam ve (75000) kıyye bal ve (190000)kıyye bal mumu ve (70000) aded portakal ve (335000) kıyye incir ve (130000) kıyye harub ve (45000) kıyye badem ve (410000) kıyye palamut ihracat vuku' bulur ve mukabilinde pirinç ve şeker ve kahve ve manifatura misillü bir takım malzeme ithal edilir.

Merkez kaza ahalisinin kısm-ı küllisi kayıkçı esnafından olub bunun ve geçen yüz kadar merakib-i bahriye vardır ve bunlarda kasaba erbab sanayi' tarafından inşa edilir.

Panayır ve Pazarlar – Marmaris Kazası'nda umuma mahsus olarak panayır yalnız Cuma' günleri Nefs-i Marmaris'de Pazar kurulur.

Ormanlar – Bu Kaza (315) kilo metre mürebba' raddesinde bulunub her nevi' kereste ve hatb ve çam kabuğu ve sumak i'mal ve senevi (2050) mertek ve (3300) tekerlek günlük buhuru (2200) cedid kantar hatb ve (141000) cedid kıyye kömür ve (3400) kıyye sumak ve (600) kıyye mazı ihraç olunur ve orman idaresinin hasılat-ı seneviyesi (138500) kuruşa kadar vardır

(471)

Vesait-i Nakliye – Öküz, deve, bargir, ester ve merkebden ibaretdir.

Nüfus Vukuatı – Kaza-yı Mezkurda geçen sene (143) münakehat ve (317)si zükür ve (256)si inas olarak (573) tevlidat ve (55)si zükür ve (58)si inas olarak (113) vefayat vuku' bulmuştur.

Merkez Kazaya Merbut Kuranın Esamisi

İlya, Emcekalanı, Armudalanı, Ada, Bayır, Bozburun, Batı, Beldibi, Cuma'lı, Hisarönü, Dadya, Söğüd, Aleksi, Fenaket, Kızlan, Karaköy, Karamaka, Karavasıl, Gelibolu, Gülenye, Losta, Marmaris

DADYA NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi Ve Kura – Dadya Nahiyesi Marmaris Kazasının kısm-ı garbisinden uzayub İstanköy Körfezi'nin sahil-i cenubisini teşkil eden bir şebi ceziredir ve (10) karyeye cami'dir.

Nüfus ve Emakin – Nahiye-i mezkura (2809)u zükür ve (2980)ı inas olarak (5789) nüfus-ı müslümaya ve (1081) emakini ve (149)u zükür ve (192)si inas olarak (341) Rum nüfusu muhtevidir.

Merkez nahiye (36) derece (45) dakika arz-ı şimali ve (25) derece (20) dakika tul-ı şarkıda vaki' Alanı Karyesidir.

(472)

MEĞRİ KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam Mehmet Efendi			
Naib İsmet Efendi Müftü Hüseyin Hüsnü Efendi		Mal Müdürü İbrahim Edhem Efendi Tahrirat Katibi Ali Kemal Efendi.	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Metropilit Vekili Divlesyos Efendi Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi	Düğerlizade Bekir Ağa Rodoslu Hacı Mehmet Efendi Yani Lovizidi Efendi	A'za-yı Müntehabe
Mahkeme-i Bidayet			
Reis Naib Efendi			
A'za Nurullah Efendi A'za Pavli Efendi Başkatib Ziya Efendi		Katib-i Sani Emin Efendi Müstantik Mu'avini Emin Efendi Mukavelet Muharriri Kamil Efendi	
Daire-i Belediye			
Reis Hacı Halil Efendi Rabi'a			
A'za Hacı İbrahim Ağa Saniye A'za Mustafa Efendi ve Ahmet Ağa A'za Hacı Nikola Lovizidi Efendi Saniye		A'za Hacı Yani Efendi A'za Haralambos Efendi A'za Katib Eşref Efendi A'za Tabib Apostol Efendi.	

(473)

Nüfus İdaresi	
Me'mur Halil Efendi	Katib Şükrü Efendi
Liman ve Karantina İdaresi	
Liman Reisi Aziz Kapudan Kolağası Karantina Me'muru Safvet Efendi M 4	
Rüsumat İdaresi	
Müdür İzzet Efendi Başkatib Fuat Efendi	Katib-i Sani Hacı Emin Efendi Sandık Emni Mord Hay Efendi
Orman ve Ma'den İdaresi	
Me'mur Yaver Efendi	
Müfettiş Çar Timnos Efendi Katib Mehmet Kazım Efendi Sahil Süvarisi Hüseyin Efendi Merkez Süvarisi Halil Efendi Meğri Tezkere Muharriri Halil Efendi Göcek Tezkere Muharriri Ali Efendi	Serpiyade Ahmet Efendi Piyade Mestan Efendi Piyade Salih Ağa Piyade Mestan Efendi Piyade Mustafa Efendi Piyade Ahmet Hamdi Efendi
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Ziya Efendi Refiki Mehmet Efendi Tapu Katibi Mehmet Efendi Posta ve Telgraf Me'muru Ali Efendi Duyun-ı Umumiye Me'muru Mehmet Efendi	Zira'at Bank Katibi Hüseyin Efendi Sandık Emni Mihal Efendi Zabıta Me'muru Yüzbaşı Mustafa Ağa Polis Mustafa Efendi Şer'iyeye Katibi Ali Efendi

(474)

Ashab-ı Rütüb ve Nişan	
Tüccardan Hacı İbrahim Ağa Saniye	Fi 17 Zilkade Sene 311
Hacı Nikola Lovizidi Efendi Saniye	Fi 17 Zilkade Sene 311
Yani Lovizidi Efendi Kapıcıbaşı	Fi 17 Zilkade Sene 311
Belediye Reisi Hacı Halil Efendi Rabi'a	Fi 17 Zilkade Sene 311
EŞEN NAHİYESİ	
Müdür Abdültahar Efendi Naib "Münhall"	Tahrirat Katibi Halil Efendi Rüsumat Me'muru Abdullah Efendi
Meclis-i Nahiye	
Reis Müdür Nahiye	
A'za Naib Vekili (Münhall) A'za Tahrirat Katibi Efendi	A'za Hasan Keşfi Efendi A'za İsmail Ağa ve Mehmet Efendi
MEĞRİ KAZASI HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT	
Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Meğri Kazası şimalen; Tavas ve Köyceğiz Kazaları ve Konya Vilayeti şarkan; Vilayet-i müşarunileyhanın (Kırak) ve (Ak) Dağları cenuben; Adalar Denizi ve garben; Meğri Körfezi ile mahdud olub Eşen namıyla bir nahiye ve (79) karye ve (8) mahalleye muhtevidir. Nüfus ve Emakin – Kaza-yı mezkur (11743)u zükür ve (12192)'si inas olmak üzere (23935) İslam ve (2247)'si zükür ve (2167)'si inas olarak (4514) Rum ve yabancı ve zükür olarak nüfusu ve (8112) emakini havidir.	

(475)

Merkez kaza (36) derece (24) dakika arzı-ı şimali ve (26) derece (36) dakika tul-ı şarkıde ve Rodos'a (27) mil mesafede vaki' ve kendi namına mensub Körfezin medhalinde mebni Meğri Kasabasıdır. Panayır ve Pazarlar – Meğri Kasabası dahilinde umuma mahsus panayır olmayub yalnız Meğri Kasabasına (16) sa'at mesafede kaen Söke yaylasında her sene Haziran ibtidasından Eylül'e kadar Cumartesi günleri Söke Pazarı namıyla bir pazar kurulur. Meskukat – Kaza-yı mezkurda Sim mecidiye (21) Lira-yı Osmani (113) ve İngiliz altını (134) ve Fransız altını (99) kuruşa tedavül eder. Zira'at ve Ticaret – Meğri Kazası mahsulatı hinta, şa'ir, mısır, susam gibi hububat ile palamut ve saireden ibaret olub geçen sene Kaza-yı mezkurdan (7000) kile şa'ir ve (72638) kile mısır ve (13800) kile susam ve (85000) kile hinta ve (5862) çuval palamut ve (375) kantar yapağı ve (2000) ra'is sığır ihracatı ve mukabilinde (1427) kıyye kahve ve (84243) kıyye sabun ve (26183) kıyye pirinç ve (175) denk manifatura ve (1300) kantar demir vesair ithalat vuku' bulmuştur. Sanayi' – Kaza-yı mezkurda senevi (60000) kuruşluk (600) parça halı, seccade, kilim ve heğbe nesc ve i'mal olunduğu misillü sanayi'-i adiye-i dahiliye dahi vardır.
--

(476)

Ormanlar –Meğri Kazası ormanları vilayetin en cesim ormanlardan olub bunlar (40000) hektar raddesinde vasi' ve Ak Kızıl Çam ile sair bir çok nev'i işcarı havidir. İş bu ormanlardan her türlü kereste i'mal olunarak senevi (350000) parçadan ziyade kereste harice satılmakda ve ormanhasılatı (427654)kuruşa baliğ olmaktadır.

Ma'den – Kaza-yı mezkurda Halıca mahallede Krom ve Manganez ma'denleri olub bunların bir takımını ba imtiyaz işletilmektedir.
İşletilen ma'denden geçen sene (9911) tonulato Krom cevheri ihraç ve Avrupa'ya emrar olunmuştur.

Vesait-i Nakliye – Meğri Kazasında (711) bargir ve (92) ester ve (1700) merkeb ve (1447) deve vardır.

Nüfus Vukuatı – Kaza-ı Mezkur da geçen sene zarfında (400) münakehat ile (331)'i zükür ve (227)si inas olarak (568) tevliat ve (301)'i zükür ve (112)si inas olarak (413) vefayat vuku' bulmuştur.

Mu'amelat-ı Muhakem – Meğri Bidayet Mahkemesine geçen sene devren ve müceddeden (205) hukuk işi gelib bunun (54)ü rü'yet (151)i sene-i hazareye devir olunduğu misillü mahkeme-i mezkureye geçen sene (574) devren hukuk kezelik (308) ceza işi gelerek bunun (164)ü rü'yet ve (1) adedi meznunen vefetına mebni ibtal ve (618)i sene-i atiyeye devir olmuştur.

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Ebecik, Ebecikderesi, Urak, Ada, Eldirek

(477)

Adalidere, Ahdalı, Ovacık, Üzümlü, İncir, İnlice, Eldirek Yaylası, Ortayaylası, Ebesora, Burnariçi, Patlangıc, Bayır, Patlangıç Günlük, Boynoz, Bekçiler, Bağyaka Ma' Kale, Papas, Panatorta, Yarbaşı, Paşalı, Demirler, Çamul, Çörnek, Ceylan, Çenger, Çobanisa, Çaykenarı, Çukurincir, Çaylak, Çayan, Çobanisa Yaylası, Döker, Dere, Çökük, Dündar Yaylası, Döker, Girişburnu, Zikirciler, Zive, Seydiler, Seydiler Yaylası, Seydiler Zorlar, Gebeler Mendan, Dodurga, Doğanlar, Zorlar, Faralya, Kadı, Karaçulha, Kabağaç, Karakan, Karaköy, Kuma, Karadere, Kayacık, Kargı, Karaçulha Yaylası, Kançılar, Köşk, Gülhan, Gökyan, Kerded, Keseb, Gülmenet, Gebe, Girişburnu, Göreme Deresi, Gölyan Yaylası, Keçiler, Minare, Mengen, Nif, Yarı, Bahsolu, Yakabağ, Edismebaser Yaylası.

EŞEN NAHİYESİ

Mevki' Coğrafi ve Kura – Eşen Nahiyesi Meğri Kazasının şimal-i garbisi aksamından müteşekkil ve (22) karyeye müstemildir.

Merkez Nahiye Meğri Kazasının cihet-i şimalisinde ve sahile karib bir mevkide ve (26) derece (56) dakika arz-ı şimali ve (26) derece (31) dakika tul-ı şarkide vaki' Kestep Karyesidir.

MİLAS KAZASI

Me'murin Kaza

Ka'imakam Murad Bey Mütemayiz M 4 Kırım İftihar Madalyası

(478)

Naib Mehmet Emin Efendi Müftü Mehmet Rüşdü Efendi		Mal Müdürü Osman Nuri Efendi Tahrirat Katibi Tayyar Bey	
Meclis İdare-i Kaza			
Reis Ka'imakam Kaza			
A'za-yı Tabiiyye	Naib ve Müftü Efendiler Mal Müdürü Efendi Tahrirat Katibi Efendi Metropolit Vekili Filanoz Efendi	Hacı İsmail Ağazade Baheddin Ağa Hacı Ali Ağa Yani Efendi	A'za-yı Müntehabe

Mahkeme-i Bidayet	
Reis Naib Efendi	
A'za Hacı Emin Efendi A'za Todoraki Efendi Başkatib Ali Efendi Katib-i Sani Edhem Efendi Müstantik Mu'avini Mehmet Efendi	Başkatib Ali Efendi Şer'iyye Katibi İbrahim Efendi Eytam Müdürü Emin Efendi Mübaşir Mehmet Efendi Diğeri Mehmet Efendi
Daire-i Belediye	
Reis Mehmet Emin Efendi A'za İbrahim Efendi A'za Raşit Efendi A'za Hacı Ahmet Ağa	A'za Hacı Abdül Ağa A'za Hacı Hasan Ağa Tabib Feyzullah Efendi Katib ve Sandık Emmini Emin Efendi
Zira'at Bank Sandığı	
Reis Baheddin Ağa Muhasebe Katibi Nazif Efendi	Orman İdaresi Süvarisi Korucusu Hüseyin Efendi Güllük Tezkere Muharriri Edhem Efendi

(479)

A'za Mehmet Efendi A'za Hacı Abdullah Ağa A'za Fulluzade İbrahim Ağa	Sevahlil Süvarisi Ali Rıza Efendi Piyade Korucusu Mehmet Ağa Diğeri İsmail Ağa
Nüfus İdaresi	Tapu Kalem
Me'mur Halil Hilmi Efendi Katib Mehmet Fahri Efendi	Katib Mehmet Emin Efendi Yoklama Tahsildarı Hasan Efendi
Ma'arif Komisyonu	
Reis Müftü Efendi	
A'za Ahmet Efendi A'za Emin Efendi	A'za Hacı Mustafa Efendi Katib Yusuf Sabri Efendi
Mekteb-i Rüştîye	
Mu'allim-i Evvel Şerif Efendi	Mu'allim-i Sani Emin Efendi Bevvab Mehmet Efendi
Mekteb-i İbtidai	
Mu'allimi Evvel Hasan Efendi Mu'allimi Sani Mehmet Efendi Mu'allimi Salis ve Bevvab Hasan Efendi	Şu'be Mu'allim-i Evvel Halil Efendi Şu'be Mu'allim-i Sanisi Hüseyin Efendi Bevvab Hafız Mehmet Efendi
Ba'zı Me'murin	
Mal Müdürü Mu'avini Ahmed Efendi Mal Müdürü Refiki Mehmet Efendi Posta ve Telgraf Müdürü Nuri Efendi	Zabıta Me'muru Mülazım-ı Evvel Mehmet Efendi M 5 İftihar Madalyası Mülazım-ı Sani Ahmet Ağa

(480)

Duyun-ı Umumiye Me'muru Necib Efendi Sandık Emmini Hüseyin Efendi Duyun-ı Umumiye Kolcusu İsmail Ağa	Merkez Polis Me'muru Ali Rıza Efendi Güllük Polis Ahmet Efendi
Me'murin Askeri	
Kırk Dördüncü Alayın İkinci Milas Redif Taburu	
Binbaşı Halit Ağa M 4	

Kolağası Mehmet Hüdayı Efendi M 5
Katib Hacı Bahri Efendi
Tüfenkçi Mehmet Usta
Depo Me'muru Mülazım-ı Sani Davut Efendi
Birinci Bölükte Yüzbaşı Mustafa Efendi
Birinci Bölükte Mülazım-ı Evvel Himmet Efendi
İkinci Bölükte Yüzbaşı Edhem Efendi
İkinci Bölükte Yüzbaşı Hayrullah Ağa
İkinci Bölükte Mülazım-ı Sani Mustafa Efendi
Üçüncü Bölükte Yüzbaşı Süleyman Ağa
Üçüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Ali Ağa
Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Mustafa Ağa
Dördüncü Bölükte Yüzbaşı Hasan Ağa
Dördüncü Bölükte Mülazım-ı Sani Süleyman Ağa

Ashab-ı Rütüb ve Nişan

Eşrafından Hüsameddin Efendi Kupucubası Fi 10 C. Sene 311
Eşrafından Mehmet Said Bey Rabi'a Fi 10 C. Sene 311

(481)

MİLAS KAZASI HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Nevahi ve Kura – Milas Kazası şimalen; Söke ve Çine şarkan; Bodrum Kazaları ve garben; Mandalyat Körfezi ve açıkları ile mahdud ve Kerme ve Mandalyat namıyla iki nahiyeye ve (15) karyeye ve (11) mahalleye muhtevidir.

Nüfus ve Emakin – Kaza-i mezkurda (14126)sı zükür ve (13875)'i inas olarak (28001) İslam ve (1041)'ı zükür ve (860)'ı inas olarak (1901) Rum ve (204)'ü zükür ve (192)'ü inas olarak (396) Musevi ve (50)'i zükür ve (53) inas olarak (103) Ecnebi ki cem'an (30401) nüfusu ve nefsi-i kasaba da (6) cami', (2) mekteb-i ibtidaiye (3) han, (1) hamam, (320) dükkan, (90) mağaza (6) mescid (1720) hane ve Milas Kazasına tabi' kurada (48) cami' (66) mekteb ibtidai'ye (1) han (14) dükkan (108) mağaza (5520) hane ki cem'an (7839) emakini havi olduğu gibi saye-i maruf vaye-i hazret-i padişahide vilayet-i celilece ittihaz buyurulan tedabirin netayic muvaffakiyet bahşasından olmak üzere bir buçuk iki sene zarfında ma'a kasaba kurada müceddeden (63) ve ta'miren (6) ki cem'an (69) aded usul-ı cedid üzerine mekteb iptidaiye teşkil ve el-yevm tedris ettirilmekte olduğu gibi Milas'dan Ahi Karyesine sene iltihak edilmek üzere kırk bin metre şose tariki müceddeden inşasına üç yüz on senesi kanun-i evvel on sekizinci gününden bed' ile el-yevm (39000) metre şose ikmal ve baki kalan (1000) metre ve el-yevm derdest ikmal bulunduğu ve kaza-i mezkurdan

(482)

Güllük İskelesine kadar mukaddema inşa edilip ekseri mahalleri harab olduğu halde canib-i livadan verilen emir üzerine geçen sene iki bin sekiz yüz metre harab olan mahaller ile ufak büyük harab olmuş (11) köprü mükemmelen ta'mir edilmiştir.

Merkez Kaza Güllük İskelesinden (5) ve Muğla'dan (12) sa'at mesafede ve (27) derece (18) dakika arzı-ı şimali (25) derece (29) dakika tul-ı şarkıde vaki' ve sath-ı bahrden (80) metre mürtefi Milas kasabasıdır.

Milas Kazasında üç yüz on bir senesi hasılatı (449874) kuruş vergi ve (5835) kuruş ma'rif ve (262224) temettüat ve (45629) bedel-i askeriye ve a'sardan ma'ade (404068) küsur bin

kuruş raddesinde ağnam hasılatı vuku' bulmuştur.

Panayır ve Pazarlar – Milas Kazasında başlıca umuma mahsus panayır olmayub yalnız Merkez Kazada Pazartesi ve Mandalyat Nahiyesinde Cumartesi günleri umuma mahsus pazar kurulur.

Meskukat – Kaza-yı mezkurda Sim mecidiye (20) ve Lira-yı Osmani (108) ve İngiliz altını (118) ve Fransız (93) kuruşa tedavül eder.

Zira'at ve Ticaret – Bu kazada senevi (304500) şinik kadar hinta ve (20000) şinik şa'ir ve (20000) kıyye bal mumu (260000) şinik akdarı ve (600000) şinik alf ve (60000) şinik çavdar ve (8500) şinik kumdarı (8700) şinik

(483)

mısır darı (1500) kadar halı, seccade (3000) rais kadar sığır harice ihraç ve mukabilinde emti'a ve eşya ve erzak olarak senevi (25000) liralık mal ithal olunur.

Ormanlar – Milas Kazası'nda miriye ait ve hususi olarak (267) kilo metre mürebba' kadar orman bulunub bunlardan ekseriyet üzere ak ve kızıl çam ile pınar eşcarı husule geldiği gibi her türlü kereste kömür i'mal ve İzmir ve İskenderiye'ye ihraç ve irsal olunur ve senevi seksen sekiz bin üç yüz beş kuruş raddesinde orman husulâtı olur.

Milas Kazasına tabi' Güllük İskelesinde üç yüz on bir senesinde müceddeden bir Karakolhane inşa edilmiştir.

Vesait-i Nakliye – Bargir, ester, deve, merkepten ibarettir.

Ma'den – Kaza-ı mezkur dahilinde kaen Alakilise Karyesi civarında imtiyazlı bir kömür madeni bulunub bundan senevi (1200) tanilato kadar ihracat ve nakliyat vuku' bulmaktadır.

Nüfus Vukuatı – Dahil Kazada üç yüz on bir senesi zarfında (323) münakehat ile (329)'ı zükür ve (287)'si inas olarak tevliat ve (181)'i zükür ve (222)'si inas olarak (313) vefayat vuku' bulmuştur.

Mu'amelat-ı Muhakem – Kaza-ı mezkurda Bidayet Mahkemesine geçen hukukdan (74) iş gelib bunun (33) rü'yet ve mütabakı (41)i sene-i hazareye devir olunduğu misillü mahkeme-i cezada dahi (166) rü'yet ve kusür (98)i sene-i atiyeye devir edilmiştir.

(484)

MERKEZ KAZAYA MERBUT KURANIN ESAMİSİ

Milas, Şeyh, Kırcağız, Kızılcayıkık, Bahçeburun, Kafaca Ebce, Karkacak, Dibekdere, Çomakdağ Kızılağaç, Çomakdağ İkiztaş, Çomakdağ Dağcedid, Çomakdağ Gökseki, Kababaşı, Torba, Torbaçalı, Tahtacı Hasankahya, Tuzabad, Kurucak, Kalınağıl, Becin, Köşk, Karakuyu, Hisarcık, Çandar, Mandalyat Rum, Mandalyat, Hacı Ahmetler, Kurudere, Eğridere, Danişmend, Tekfurdere, Etranlı, Mandalyat Şeyh, Kışlacık, Derince, Sakarkaya, Kandak, Narhisar, Ören Ma' Çukur, Kulağuz, Güldere, Kazaklı Bucak, Kazaklı, İlmin, Kızılağacı, Asın Ma' Cedid, Yaşir, Sepetçiler, Ağacıların, Tekfuranbar Gülek, Yaka, Varvil, Kemekler, Kuyucak, Varvilkoçarlı, Cuma', Mercan, Akbük, Ulaş, Çam, Kozyaka, Karacahisar, Alaçam, Söğütcük, Çiftlik, Hasanlar, Kısırlar, Demirciler, Balcılar, Kümepetyar, Germedere, Germe Yağunoluk, Germe Hasanulusu, Germekemer, Germekalem, Germekızılca, Germehanay, Germebayır, Germecedid, Germebozalan, Yakabucak, Yakaburnak, Yakakapıkuru, Yakamersenet.

GERME NAHİYESİ HAKKINDA BA'Zİ MA'LUMAT

Ma' Coğrafi ve Kura – Germe Nahiyesi Milas Kazası'nın bir kısm-ı şarkisinden müteşekkil ve on altı karyeye müstemildir.

Nüfus ve Emakin –Nahiye-i mezkura (1220)si zükür

(485)

ve (1147)'si inas ki cem'an (2367) nüfus-ı müslimaya ve (722) emakini muhtevidir.
Bu nahiyyede müdüriyet heyeti olmayub zabıta ma'rifetiyle doğruca kazaca idare olunur.

MANDALYAT NAHİYESİ HAKKINDA BA'ZI MA'LUMAT

Mevki' Coğrafi ve Kura – Nahiye-i kazanın cihet-i garbisinde vaki' (30) karyeye cami'dir.

Nüfus ve Emakin –Nahiye-i mezkure de (3414)ü zükür ve (2375)'i inas-ı müslim ve (199)u zükür ve (165)i inas Rum ki cem'an (7253) nüfus ve (1602) emakini havidir.
Nahiyyenin zabıta merkezi Kızılca Karyesidir.

(487)

VİLAYET DAHİLİNDE BULUNAN MÜBERRAT-I SENİYYE

(488)

CÜLÜS-İ HÜMAYUN MEYAMİN MAKRUN-I HAZRETİ PADİŞAHİ RUZ FİRUZENDEN BERİ SAHA-I PİRAYA TE'SİS OLAN BUNCA HAYRAT VE MÜBERRAT-I SENİYYE-İ HAZRET-İ ZİLLULLAHİDEN VİLAYETİMİZİ ŞEREFYAB EDEN ASARIN MİKDAR VE MEVAKİ' BER-VECH-İ ATİ DERC SAHİFE-İ İFTİHAR OLUNUR

Rahmanlar Karyesinde Hamidiye Cami' Şerifi Hatibi Mehmet Şakir Efendi

Rahmanlar Karyesinde Hamidiye Mekteb-i İbtidaisi

Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir: Hafız Hüseyin Efendi.

Aded-i Şakirdan; 8

Zükür; 6

İnas; 2

Yeni Çiftlik Karyesinde Osmaniye Cami' Şerifi

Yeni Çiftlik Karyesinde Osmaniye Mekteb-i İbtidaisi

Mekteb-i mezkur fevkani olub iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir: Mehmet Ali Efendi, Mu'avini Mehmet Efendi

Aded-i Şakirdan; 41

Zükür; 22

İnas; 19

(489)

Tepeköy Karyesinde Orhaniye Cami' Şerifi

Hatib Hacı İsmail Efendi, Müezzın Hasan Efendi

Tepeköy Karyesinde Orhaniye Mektebi Mekteb-i mezkur fevkani olup z�k�r ve inasa mahsus �� derslane ile mu'allim ve müfettiş odalarını cami'dir. Mu'allim: İbrahim Efendi, Mu'avini Mehmet Efendi, İnas Mu'allimi; Hacı İsmail Efendi, Muavini İbrahim Efendi. Aded-i Şakirdan; 89 Z�k�r; 54 İnas; 35
Sepetçiler Karyesinde Mecidiye Cami' Şerifi Hatib Mustafa Efendi
Sepetçiler Karyesinde Mecidiye Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Mustafa Efendi, Mu'avini Bekir Efendi Aded-i Şakirdan; 79 Z�k�r; 55 İnas; 24
Dolam Karyesinde Tirmejgan Cami' Şerifi Hatib Hafız Ahmet Efendi

(490)

Dolam Karyesinde Tirmejgan Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir Mu'allim: Hafız Ahmet Efendi, Mu'avini Musa Efendi Aded-i Şakirdan; 38 Z�k�r; 26 İnas; 12
Subaşı Karyesinde Abidin Cami' Şerifi Hatibi Mustafa Efendi
Subaşı Abidin Karyesinde Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Abdülkadir Efendi, Mu'avini Halil Efendi Aded-i Şakirdan; 29 Z�k�r; 19 İnas; 10
Na'yma Karyesinde Burhaniya Cami' Şerifi
Na'yma Karyesinde Burhaniya Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Veli Efendi. Aded-i Şakirdan; 23 Z�k�r; 13 İnas; 10
Balbal Deresi Karyesinde Hamidiye Cami' Şerifi

(491)

Balbal Deresi Karyesinde Hamidiye Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Şükrü Efendi, Mu'avini Hüseyin Efendi Aded-i Şakirdan; 19 Zükür; 16 İnas; 23
Ayaklıkırı Karyesinde Kadiriye Cami' Şerifi
Ayaklıkırı Karyesinde Kadiriye Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Mehmet Efendi, Mu'avini Osman Efendi Aded-i Şakirdan; 24 Zükür; 16 İnas; 8
Kolderesi Karyesi Mekteb-i İbtidaisi Mu'allim: Remzi Efendi Aded-i Şakirdan; 36 Zükür; 18 İnas; 18
Işıklı Karyesinde Süleymaniye Cami' Şerifi
Işıklı Karyesinde Süleymaniye Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Mustafa Efendi,

(492)

Aded-i Şakirdan; 13 Zükür; 6 İnas; 7
Hamidiye Karyesinde Hamidiye Cami' Şerifi
Hamidiye Karyesinde Hamidiye Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Halil Efendi, Aded-i Şakirdan; 41 Zükür; 30 İnas; 11
Ahmetli Karyesinde Ahmediye Cami' Şerifi
Ahmetli Karyesinde Ahmediye Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim Vekili: Remzi Efendi Aded-i Şakirdan; 29 Zükür; 25 İnas; 14
Yeniköy Karyesinde Selimiye Cami' Şerifi
Yeniköy Karyesinde Selimiye Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: : Halil Efendi

(493)

Aded-i Şakirdan; 19 Zükür; 10 İnas; 9
Meşhed Karyesinde Süleymaniye Cami' Şerifi Hatib Hafız Ali Efendi, Müezzini Osman Efendi
Meşhed Karyesinde Süleymaniye Mekteb-i İbtidaisi Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Hafız Ali Efendi, Mu'avini Osman Efendi Aded-i Şakirdan; 33 Zükür; 20 İnas; 13
Arpacı Karyesinde Süleymaniye Mekteb-i İbtidai Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Mehmet Raşit Efendi Aded-i Şakirdan; 21 Zükür; 12 İnas; 9
Kırbaşı Karyesinde Rahmiye Cami' Şerifi
Kırbaşı Karyesinde Rahmiye Mekteb-i İbtidai Mekteb-i mezkur fevkani olup iki derslane ile bir mu'allim odasına havidir. Mu'allim: Nuri Efendi

(494)

Aded-i Şakirdan; 18 Zükür; 12 İnas; 6
Eğerci Karyesi Mekteb-i Mu'allim: Nazif Efendi Aded-i Şakirdan; 18 Zükür; 10 İnas; 8
Kolderesi Karyesi Mekteb-i Lisan-ı Türki Mu'allimi: Harem Efendi Aded-i Şakirdan; 28 Zükür; 28 İnas; 1 Şakirdanın dördü Müslim kusuru Gayrimüslimdir.

Rahimiye Karyesi Mekteb-i Mu'allim: Mehmet Efendi

Aded-i Şakirdan; 29

Zükür; 11

İnas; 17

Kolderesi Karyesinin Ahalisinin İhtiyacatının Def'i için iki çeşme ve havuz inşası

Denizli'de Vaki' Nakşibendi Halveti Dergah-ı Şerifinin ta'miri ve bir minare inşası

Nefs-i İzmir'de Vaki' Mevlevi Dergah-ı Şerifinin tavsiyen tamiri Seferihisar'a merbut

İhsaniye Karyesi Cami' Şerifinin Tamiri

Nazilli Kazasında Belare Karyesi Mekteb-i İbtidaisinin ikmal-i nevakısı

Ahmetli Karyesinde su yollarıyla havuz ve çeşme inşası

Hamidiye Karyesinde su yollarıyla havuz ve çeşme inşası

Yeniköy Karyesinde su yollarıyla havuz ve çeşme inşası

Rahmanlar Karyesinde su yollarıyla havuz ve çeşme inşası

(495)

**DAHİL VİLAYETDEKİ KAZA VE LİVA MERKEZLERİNDEN SAHİL-İ BAHRDE
VEYA SAHİLE KARİB BULUNANLAR**

İzmir Şehri; İzmir Körfezinin müntehasında ve Sahil-i Bahrde mebnidir.

Urla: Sahil-i Bahrden 4640 metre mesafededir.

Foçateyn: Sahil-i Bahrdedir. Gayet mahfuz bir limanı vardır.

Bergama: Sahil-i Bahrde yani Dikili İskelesine 30 kilometre mesafededir.

Çeşme: Sahil-i Bahrdedir.

Seferihisar: Sahil-i Bahre 5 kilometre mesafededir.

Kuşadası: Sahil-i Bahrdedir. Aydın Demiryolu Hattına 20 kilometre mesafededir.

Bodrum: Sahil-i Bahrdedir.

Marmaris: Sahil-i Bahrdedir

Milas: Sahil-i Bahre 25 kilometre mesafededir.

Meğri: Sahil-i Bahrdedir

Köyceğiz: Sahil-i Bahrdedir

(496)

**DAHİL VİLAYETDEKİ LİVA VE KAZA MERKEZLERİNDEN ŞİMENDİFER
GÜZERGAHINDA BULUNANLLAR**

Aydın: Demiryolu Hattı Kasabanın ittisalinin güzarıdır.
Nazilli: Demiryolu Hattı Kasabanın ve satından güzarıdır.
Sarayköy: Demiryolu Hattı 3 kilometre mesafededir.
Denizli: Demiryolu Hattı 2 kilometre mesafededir.
Bayındır: Demiryolu Hattı 600 metre mesafededir.
Tire: Demiryolu Hattı Kasabanın kenarından güzarıdır.
Ödemiş: Demiryolu Hattı Kasabaya Müntehidir.
Söke: Demiryolu Hattı Kasabaya nüntehidir.
Menemen: Demiryolu Hattı 1 kilometre mesafededir.
Manisa: Hat Şehrin Önünden mürur eder.
Kasaba: Demiryolu Hattı 700 metre mesafededir.
Salihli: Demiryolu Hattı 600 metre mesafededir.
Alaşehir: Demiryolu Hattı Kasabaya müntehidir.
Akhisar: Demiryolu Hattına 200 metre mesafededir.
Kırkağaç: Demiryolu Hattına 1656 metre mesafededir.
Soma: Demiryolu Hattına 2260 metre mesafededir

(497)

DAHİL VİLAYETDEKİ LİVA VE KAZA MERKEZLERİNDEN SAHİLDE VE DEMİRYOLU GÜZERGAHINDA OLMAYANLAR

Muğla: Gökabad İskelesine 30 kilometre mesafededir.
Gördes: Salihli İstasyonuna 60 kilometre mesafededir.
Demirci: Salihli İstasyonuna 104 kilometre mesafededir.
Kula: Alaşehir İstasyonuna 30 kilometre mesafededir.
Eşme: Alaşehir İstasyonuna 50 kilometre mesafededir.
Buldan: Sarayköy İstasyonuna 30 kilometre mesafededir.
Çal: Sarayköy İstasyonuna 50 kilometre mesafededir.
Tavas: Denizli İstasyonuna 30 kilometre mesafededir.
Garbikaraağaç: Denizli İstasyonuna 50 kilometre mesafededir.
Bozdoğan: Nazilli İstasyonuna 30 kilometre mesafededir.
Çine: Aydın İstasyonuna 40 kilometre mesafededir.

(498)

HUDUD-I VİLAYET VE TAKSİMATI VE AHVAL-İ SAİRE UMUMİYESİ HAKKINDA MA'LUMAT MÜCMELE

Hudud-ı Vilayet ve Mevki' Coğrafisi

Aydın Vilayeti Anadolu-ı Şahanenin semt-i cenubisinde ve Adalar Denizinin şimal-i şarkısında 36 ile 40 arz ve 23 ile 27 tul-ı dereceleri meyanında vaki' olup garb-i ve cenub-ı cihetleri bahr-i sefid ile muhat-ı ve şimal-i şark-ı cihetleri Hüdavendigâr ve şark tarafı Konya Vilayeti ile mahduddur.

TAKSİMAT-I MÜLKİYE

Aydın Vilayetinin merkezi İzmir şehri olup daire-i vilayet sancağı ile beraber beş sancağa münkasım, livâ merkezleriyle beraber (40) kaza ve (74) nahiye ve (2988) karyeye havidir.

MESAHİ-İ SATHİYE

Vilayeti teşkil eden arazinin tul-ı şimal-i garbiden cenub-i şarkıye doğru (405)ve arz-ı

garbden şarka (360) kilometredir ki mesahi-i sathiyesi (54800) kilometredir. Arazinin meyelanı şarkdan garbedir.

İKLİM

Vilayetin gerek sahil ve gerek kara cihetlerinin havası latif

(499)

ve mu'tedil olup mevsim-i seyfide öyle pek ziyade hararet olmadığı gibi kışın dahi ekseri mahallerine kar nüzul etmez.

Konya ve Hüdavendigâr Vilayetleri hududlarına yakın olan mahallere kışın bir iki ay zarfında kar nüzul edersede ne anın kesreti nede soğuğun şiddeti derece-i i'tidali tecavüz eylemez.

NÜFUS-I U'MUMİYE

Vilayetin 311 sene-i maliyesi zükür ve inas nüfus-ı 'umumiyesi (1507515) olup bunun (1184876) si İslam (222004)ü Rum (15241)i Ermeni ve (987)si Katolik ve (1421)i Latin ve (25589)i Musevi ve (1249)u Bulgar ve (13)ü Protestan ve (55935)i teba'a-i ecnebiyedir.

VARİDAT-I U'MUMİYE

Vilayetin 311 sene-i maliyesi hazine-i celile-i maliyeye ait varidat-ı u'mumiyesi miktarı (109655276) ve sene-i mezbure me'murin ma'aşatı ile masarifat-ı sairesi (15815642) kuruşa balığ olmuştur.

ZİRA'AT VE AHVAL-İ ARAZİ

Her tarafça ma'lum ve meşhur olduğu üzere Aydın Vilayeti arazisinin her tarafı harkula'de kuvve-i inbatıyeye husus-ı mümtazaya havidir. Kura incir, çekirdeksiz üzüm en ala rezaki üzümü yed-i feyyaz kadar tek bu vilayete bahş ettiği hususdandır. Mahsulat-ı mezkura ile beraber zeytin, palamut,

(500)

pamuk, tütün, arpa, buğday, susam, bakla ve afyon dahi başlıca husulatdan ma'duddur. Hububat-ı mütevv-i sa'ire dahi yetiştirilir ise de ta'ded olunanlar kadar ehemmiyeti ha'iz değildir.

MAHSULAT-I TABİ'YE

Vilayeti Mahsulat-ı Tabi'yesinden palamut, meyan kökü, mühim bir ihracat ve ticaret teşkil ettiği gibi kök boya, ketre, mahmuze dahi hallice husule gelir.

EDEVAT-I ZİRA'İYE

Kuva-yı münbitesi hakikaten pek çok yerlere faik olan vilayet arazisi elyevm kar-i kadim alet ve edevat-ı ziraiye ile işlendiği kemal-i ta'sif ile müşahede olunan ahvaldendir. Ma' mafıye uhdeleri hümayundan her hususda meşhud cism-i ibtihac olan anar terakki cümlesinden olmak üzere çiftlik eshabıyla ba'zı uyanık çiftçiler tarafından demir pulluk, orak harman makineleri gibi edevat-ı cedide-i zira'ıye edinilmekte ve bunların muhassinatı ve zira'atı bahş eylediği suhulet ve fevaidi görüldükçe saye-i şahanede isti'mali günden güne tezaid etmekte olduğundan bu yüzden dahi istifade-i umumiyenin o nisbette terakki edeceği derkardır.

SANAYİ'

Her yerde olduğu gibi sanayi'-i adiye-i mahalliyyeden başka Vilayetin Kula ve Gördes, Akhisar ve Eşme ve Milas Kazalarında gayet nefis surette nesc olunan yün ve tiftik, halı ve seccadeler her yerde makbul ve muteber

(501)

Ve bunların ticareti ve ihracatı şayan-ı tezkâr derecede mühim müterakkıdır. Vilayetin ba'zı kazalarında ipek ve pamuk mensucatı dahi varsa da ticaret nokta-i nazarından o kadar şayan ehemmiyet bir dereceye henüz vasil olmamıştır. Ma' mafiye Manisa ve Denizli Alacası, Buldan ve Ödemiş ve Tire dokumaları ve aşayer halıları pek nefis ve gittikçe reva'çyab olmaktadır.
TİCARET
İzmir'de en mühim ticaret, halı mensucatıyla pamuk, üzüm, incir, arpa, pamuk, peyan, zeytyağı, afyon, buğday, akdarı, susam, bakla üzerine ceryan eder.
VESAİT-İ NAKLİYE
Vilayetin sahil-i cihetlerinde her nevi' merakib-i bahriye nakliyat ve mevaredatı hadım olduğu gibi kara taraflarındada Aydın ve Kasaba demir yolu hatları ve öküz ve bargir arabaları ve at, ester, deve, merkebler ile o vazife ifa edilir. Dahil Vilayette 311 senesinde (1224396) koyun ve (1726975) keçi (1090) tiftik ta'ded edilmiş olup ağnam rüsumu (12932717) kuruşa balığ olmuştur.
ENHAR
Dahil Vilayetteki başlıca enhar Gediz ve Büyük Menderes, Küçük Menderes nehirleriyle Bakar, Çoruk, Çine, Foça, Dalhan Çaylarıdır.

(502)

Gediz Nehri; Vilayetin Kütahya civarında bulunan Murad Dağında nebe'an edip Vilayetin Hüdavendigâr Vilayetiyle hem hudud olan Sirke Karyesi civarında dahil vilayete girip Kaplanalan Dağlarını cevelan ettikten sonra (Dala) (Manisa) (Menemen) ovalarından geçerek Foça Kazasının (Kiran) Karyesi Önünde bahre mensub olur. Nehr-i mezkurun vilayet dahilindeki mecrasının tulu (333) kilometredir.
Küçük Menderes – Küçük Menderes Nehri Buldan Kazası civarında Levicak ve Gireniz Dağlarından cereyan ile (Ödemiş) (Bayındır) (Ayasluğ) ovalarından yanı Boz Dağı ve Cuma' Dağı aralarından mürur ederek Kuşadası Körfezine akar.
Büyük Menderes – Nehr-i mezkur Çal Kazası dağlarından nebe'an eder. Mütabi'i o kadar cesim değil ise de birçok sular iltihak ettiğinden Aydın Sancağına gelince seyr-i sefa'ine müsa'it olacak surette kesb ve sat ve cesamet eder. Bu iki nehir feyzan zamanında Çine Kazasında mezru'atca ba'zı mertebe hasarı mevcut olursada iska etdikleri arazinin bunlardan hasıl ettiği intifa' hasaret vaka'yı ehemmiyetsiz bırakır. Nehr-i mezkur Söke Kazası dahilinde vaki' Balat Ovasının garb-i cihetinde bahr-i memlehak olur. Menba'ından munsabına kadar mecrası üç yüz kilometre hesap olunur.
Arpaçayı – Honaz Dağından nebe'an edip Denizli Vadisi teşkil eder. Tavas Sahrasıyla Bozdoğan'dan mürur ederek Nazilli pişgahında Menderes ile birleşir.

(503)

Çine Çayı – Çine Çayı Yalçın Kayalı Dağlarından nüzul ile Aydın Kasabası önünde Büyük Menderes'e karışır.
Dalhan ve Foça Çayı – Mezkur Çaylar Menteşe Sancağının cenub-ı şark-ı cihetinde vaki' olup teşkil ettikleri vadileri ekser dağ arasından mürur eder.
DAĞLAR
Aydın Vilayeti Dağları şarkdan garbe doğru teselsül eder. Başlıca dağlar zirde beyan

olunanlardır:
Demirci ve Uzunca Yayla Dağları – Mezkur dağlar silsilesi Saruhan Sancağının şimalinde kain olup bin metre irtifa’i havi bir takım tepeler teşkil etmiştir.
Karahasan Dağları – Bergama ile Manisa ve Akhisar ovalarını yedi yerinden tefrik eder. İrtifa’ileri bin iki yüzden bin üç yüz metreye kadar.
Bozdağı – Vilayet dahilinde ki dağların en cesim silsilesi Bozdağı yani Gedüs Nehrini Küçük Menderes nehrinden tefrik eden silsiledir. Bozdağı’nın en yüksek kısmının irtifa’i iki bin metre olup Buldan’dan Manisa şehrine kadar imtidad ve şeh-i mezkurun cenubundaki Manisa Dağı’nın ve bir kısmında Nif Geçidinden ayrılarak İzmir Körfezi’nin cenubunda bulunan İki Kardeşler namındaki Volkanik Dağı teşkil ile Karaburun şeb-i ceziresi Dağlarıyla birleşir.

(504)

Cuma’ ve Selahaddin ve Gümüş ve Samson Dağları – Bu dağlar Tire ile Aydın beyanındaki silsile-i cibal olup Sisam ceziresinin pişgahında denize kadar imtidad eyler.
Babadağı – Mezkur dağ Büyük Menderes Nehri vadisinin cihet-i cenubiyesinde ve Denizli şehri civarında vaki’ ve bir takım mürtefi’ tepeleri havidir.
Madar Dağı – Sath-ı bahrden 1221 metre mürtefi’ olup Bergama’nın şimalinde vaki’ ve şimal-i şarkıdan cenub-ı garbiye mümtedir.
SEVAHİL-İ VİLAYET
Sevahil-i Vilayet-i müte’addid körfez ve burunlar ile mahdud olup her noktasında müte’addid muntazam limanlar teşkil ederler. Başlıcaları ber vech-i ati zükür olunur.
KÖRFEZ VE LİMANLAR
Bunların en cesimi İzmir Körfez ve Limanı olup ticaret-i nokta-i nazarından dahi haiz olduğu cesamet ve ehemmiyet ayrıca bir cetvel ile gösterilmiş olduğu vechle bir sene zarfında (1893) kıta’ vapur ve (3716) kıta’ yelken-i sefa’ının gidip gelmesiyle sabit olduğundan daha ziyade izahata mahal görülememiştir.
Midilli ceziresinin karşısında vaki’ Dikili Körfezi (Bergama) (Kırkağaç) (Soma) Kazalarının mersa-i ithalatı ve ihracatıdır. Karaburun şibh-i ceziresinin etrafında dahi sefa’ine melcan olarak müte’addid Körfez ve Limanlar mevcut olup şimal-i cihetinde Urla ve Gül-

(505)

bahçe Körfezleri, garb-ı cihetinde Reisdere Körfezi ve Çeşme Limanı ve cenubda Ağırya ve Sığacık Körfezleri ve Sisam Ceziresi pişgahında Kuşadası Körfezi ve Limanı vardır. İzmir Körfezi medhalinin şimal-i cihetinde vaki’ Foça Kazasının dahi müte’addid limanları vardır. Büyük Menderes cenubunda Mandalyat Körfezi teşkil eder ki Güllük İskelesi bu Körfez içindedir.
Bodrum Burunu geçildikten sonra Muğla Kasabasının İskelesi olan Gökabad Körfezi Görünür. Bu körfezin cenubunda dahi Marmaris ve Kırkağaç ve Ekincik ve Mekri Limanları vaka’dır.
GÖLLER

Vilayet dahilinde haiz ehemmiyet cesim göl olmayıp Marmara, Ufa Bakı, Köyceğiz Gölleri namlarıyla üç göl vardır. Bunlardan (Marmara) gölü Saruhan Sancağına muzaf Marmara Nahiyesinde (Okablık (Ufa Bakı)) Gölü Garyos ve Samson Dağları arasında ve üçüncüsü olan (Köyceğiz) gölü dahi bu nam ile benam kasabanın peşgahındadır.

Bu göl büyücek kayıkların mürurlarına salih bir kanal vasıtasıyla denize mensup olur.

KAPLICALAR

İzmir'e bir sa'at mesa'at vaki' Balcık havi karyesinin üst tarafında miyah-ı ma'deniyeye havi meşhur balçak "Agamemnon" ılıcaları vardır. Bu maden sularının fa'ide-i fenniyyeleri son zamanlarda daha

(506)

ziyade anlaşılmağa başladığı cihetle züvvarın ikamet ve fenn-i da'ire-i sitte de istihmam eylemeleri için varidat-ı mekteb-i sanayi'e ait olmak üzere bundan dört sene mukaddem mükemmel daireler, banyolar vücuda getirilmiştir. Muvakka'n Karbiyeti cihetle oraya gidip istihmam luzum görmeyenler yaz mevsimlerinden başka kış içlerinde dahi ellişer altmışar kıyyelik varillerle mezkur sulardan İzmir'e getirip haneleri derununda istihmam ederler. Mahal-i mezkuru taht-ı isticarını alan Mösyö Mil namzet oraya gidip gelecek züvvarın azimetlerini teshil için ılıca mevsimi olan Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında her sa'at başında bir İzmir şehrinin müntehası olan ma'muret'el Hamidiye'den. Diğer de ılıcadan hareket etmek üzere omnibüs arabaları tedarik etmiştir ki bu suretle züvvar cüz'i bir ücret mukabilinde kemal-i suhulet ve sür'atle ılıcalara gidip gelirler.

Çeşme ılıcaları Çeşme Kasabasına yarım sa'at mesafede ve sahil-i bahrde vaki'dir. Havası, münazır-ı latif olmakla beraber züvvarın her türlü levazım-ı ıstirahatını temin edecek surette oteller, gazinolar, lokantalar ve icar olunur müte'addid-i emakeni havi ve bunlar derununda yüze karib hususi banyolar mevcuttur.

Bu ılıcalara vilayetin her tarafından Adalardan, İstanbul'dan, Mısır'dan ve Avrupa'dan hayli züvvar gelerek aylarca ikamet ve meyah-ı madeniye'nin husaisinden mevaki' ve havanın letafetinden müstefit olarak memnunen avdet ederler. ılıcaların mevsimi olan Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında İzmir ve Sakız taraflarından müte'addid vapurlar

Doğruca ılıcaya seyir ve sefer ettikleri gibi muvakkaten telgraf ve posta merkezi dahi teşkil ve ihdas edildiği cihetle saye-i şahanede züvvar bu suretlede na'ıl teshilat olmakta ve mahal-i mezkurun ehemmiyeti ve halkın rağbeti günden güne tezayüd eylemektedir.

İzmir'e altı sa'at mesafede vaki' Urla Kasabası civarında da "İşme" suyu namıyla bir maden suyu keşif olunmuştur. Bu su meshil nev'inden olmak üzere isti'mal olunmakta ve bazı' emraza fa'ide bahş olunmakta olduğu cihetle nebe'an ettiği mahale senevi birkaç bin züvvar gider ise de ikamet için esbab istirahatı temin edecek surette binalar olmadığı cihetle züvvarın ekseri kura ahalisi olup ikamet ve istirahat için cadır ve baraka tedarikine mecbur olurlar. Merkez vilayete mülhak Çeşme Kazasında ki kaplıcalar bunların en ma'mur ve daha muntazamıdır. Aydın ve Alaşehir ve Salihli taraflarında dahi bazı kaplıcalar var ise de Çeşme'dekiler gibi olmadığından başka İzmir'dekilere de benzediğinden ve ikamet edecek yerler olmadığından oralara rağbet edenler yalnız mahaller ile civar ahalisinden ibarettir.

Şu kadar ki Alaşehir'deki (Sarıkız) Suyunun feva'id ve hasais-i kesiresi sebebiyle rağbet ve serfıyatı günden güne artmaktadır.

Kula Kazasında da bu kere bazı havası cami' iki maden suyu keşif olmuş ve imtiyazı ibtidai' edilmiştir.

Manisa ve Bayındır taraflarında da ba'zı kaplıcalar olup ancak bunlar meşhur ve müte'arif değildir.

ORMANLAR

Vilayetin ormanları pek mühim ormanlardan ma'dud olup mesahi-i saathiyesi on milyon dönüm tahmin olunabilir. Dört milyon dönümü ihtidaba salih eşcar-ı mütenevvi ile palamut, altı milyonu da her nev'i kereste imaline salih çam eşcarını havidir. En cesim ve mühim ormanlar Menteşe Sancağı ahalinde bulunanlardır. Mezkur ormanların mevkileri sa'b'ül-mürur ise de Menteşe Sevahilinin teşkil ettiği müte'addid körfezleri ve da'ima ceryan eden nehirler nakliyenin teshil etmekte olmağla bu ormanlar kıymetinden ve şemamışdır. Bu ormanlarda çam eşcarının her nevai ile köknar ve katran ve odun ve kömür imal ve ihraka kabiliyetli pelit meşesi ve yerinli ve kocayemiş eşcarı mevcut olup senevi tahminen bin liralık kereste ve mahrukat imaliyle Suriye ve hatta Mısıriyeye ve Cezayir bahr-ı sefide nakil olunur.

Açılan cerihalar vasıtasıyla (Sığla) tabir olunur gayet güzel reyhalı bir nevi' yağ istihsal olunur Günlük ağaçları vardır ki memalik-i mahrusanın cihet-i sairesinde misli na meşhud olduğu halde Menteşe ormanlarında kesretle mevcuttur. Denizli Sancağı ormanları ikinci derecede olup en mühim kısmı Tavas Kazasındaki ormanlardır. Buradan imal olunan kereste Menderes Nehriyle Bozdoğan ve Aydın Kasabalarına nakil olunur. Hariç vilayete bir şey emrar edilmez. Aydın Sancağındaki ormanların kısm-ı azamı Buldan Kazasında vaki' olup bundan ihtiyacat-ı mahalliye nisbetinde kereste imal olunur. Nazilli ve Sultanhisar cihetlerinde bir hayli kömür

ihrak olunarak şimendüferle İzmir'e nakil edilir. Elviye-i saireye nisbetle İzmir Sancağı ormanlarca pek zengin ad olunamaz. İzmir Sancağında en cesim Ödemiş Kazasında bulunan ormanlardır ki onlardan imal olunan kereste ve mahrukat ihtiyacat-ı mahalliyeeye def'a kafi olacak derecededir. Nif ve Seferihisar taraflarında vaki' ormanlar oldukça cesim ve İzmir'e karib isede imal olunan keresteler İzmir'de inşa olunan ebniyeye elverişli olmadığı için serfiyat pek cüzvidir. Ma' mafiye bu ormanlarda imal edilen odun ve kömürden İzmir'e hayli şey nakil olmaktadır.

Saruhan Sancağının garb-ı cihetinde vaki' Yund Dağı silsilesi ile Gördes ve Demirci Kazaları ve Gelenbe ve Palamut nahiyeleri dahilinde cesim ve zengin ormanlar var ise de mevaradatının fakdanı cihetle istifade olunamamaktadır. Bu sancakta kereste imal edilen ormanlar Marmara ve Çolca ve Bahadır ormanlarıdır. Vilayetin 311 senesi zarfında orman husulâtı (2502052) kuruş yirmi beş para tahkik ederek bundan teslim sandık olan mübalağın mikdarı (2486154) kuruşa balığ olmuştur.

MA'DEN

Vilayet dahilinde bulunan madenler nev'i ve kemitçe pek kıymetdar ve pek kesretlidir. Hali hazırda i'mal olunan madenler tefsilâtı ayrıca bir cetvel ile gösterildiği vechle zımpara, manganez, krom, kömür, simli kurşun, antimon madenleri olup sene-i sabika ma'den hasılâtı (1117323) kuruşa balığ olmuş ve taş ocakları

hasılâtından (112055) kuruş otuz para tahkik edip bundan (99279) kuruş yirmi pare tahsil olunarak teslim sandık olunmuştur.

ASAR-I ATİKA

İzmir'in şark-ı cihetini teşkil eden kısmında (Kaydefe) ismiyle yad olunur atık bir kale harabesi vardır. Ayasluğda bedayi' seba'i aleminden muavved olup miladisi aliyye al-i islamdan üç yüz elli sene mukaddem "aruszat" namında bir adamın yakmış olduğu diyana mabed-i meşhurunun harabesiyle altıncı asır-ı hicriyede inşa olunan asar-ı nefise-i mimariyeden bir cami'i şerifin cedarı nezrar bab-ı temaşaya el-yevm hayrat bahş olmaktadır.

Çeşme 'de bir kale, Foçateyn'de bir surun asarı vardır ki; İkiside asar kadimedendedir. Bergama'da cesim bir kale vardır. Mevzi-i hümayunu tezyin ve Berlin mevzehaneni ihya eden asar bu kaleden çıkarılmıştır. Kale derununda hayrat res enzar temaşa giran olacak suretde cesim bir bina ile centemkar eyledi. Ma Bayezid zamanlarında inşa olunmuş sanayi'i mimariyece gayet nefis bir cami'i şerif vardır. Urla'da asar-ı atikeden ad olunacak derecede Fatih İbrahim Be cami'i şerifi namıyla bir cami' ve bir kale harabesi müşahade olunmaktadır. Mezkur cami'i şerif üç sene mukaddem saye-i ebvaye-i hazreti padişahide mükemmel suretde tamir ve enfes bir halde telvin tezyin edilmiştir. Manisa'da sanayi mimariyece emsali nadir Sultan ve Muradiye namlarında iki cami'i şerif ile iki yüz bu kadar sene evvel inşa buyurulmuş birde kasr-ı ali vardır. Salihli kazasında Sardes şehri kadiminin harabeleri ve teyar ve

Veyahut mabed olduğu ruviyet edilir evin kadimi ya da kari iki eser görülmektedir. Alaşehir Kasabasını dairen Madar muhit olan surun harabeleri el-yevm-i bakidir. Şayan-ı sir ve temeşa daha birçok asar-ı atika vardır.

Milas Kasabasında enfes asar-ı atikadan ma'dud bir cami'i şerif tenvir ayan iftihar etmektedir. Bodrum'da asar-ı atikadan pek mükemmel bir kale harabesi enzar temaşa girane arz-ı vücud etmektedir. Mezkur kale icab eden cihetleri evvelki sene tamir ve tahkim edilen hapishane-i umumi inhaz edilmiştir.

Bundan başka vilayetin hemen her tarafında daha pek çok asar cesime-i atike harabe ve nişaneleri görülmektedir.

YOLLAR

Dahil vilayette şimdiye kadar vücuda getirilen şose yollarının ikmal edilmişlerinin miktarı (783601) ve tesviye-i tûrabiyyesi yapılpda şose feraşı vesaire gibi nevakısı henüz hitam bulmayanların tulu (190530) metredir.

Tark-ı mezkurede geçen büyük (1293) kıta köprü ve menfez ve (314) parça kasis ve (7881) metre harclı ve (44975) metre kuru duvar vardır.

MA'ARİF

Aydın Vilayetini teşkil eden dört sancak ile merkez vilayette birer İ'dadi-i Mülki Mektebi olduğu gibi kaza merkezlerinin dahi ekserinde bulunmak üzere vilayet dahilinde (40) Mekteb-i Rüşdiye vardır.

Saye-i mufakkiyeti vaye-i cenab-ı padişahide vilayeti teşkil eden kasabat ve kuradaki iki bine karib Mekatib-i İbtidaiye dahi usul-ı cedide üzere islah ve tanzim edilenle beraber ekser kazalarda bir radde Mekatib-i İbtidaiye müfettişi tayin olunarak usul-ı tedris ve idareleri ali el-divam taht-ı teftiş ve tetkikte bulundurulmaktadır.

Bundan başka esnaf çarıklarının dahi saye-i ma'arif vaye-i hazreti padişahide feraiz dünyalarına müteallik malumat iptidaiye ile mümkün mertebe muamelat ruz-ı meralarını kayd ve zabt edecek derecede hat ve hesaba vukuf ve ma'lumat iktisab edebilmeleri için Manisa da iki Ödemiş, Kula, Alaşehir, Kadıköy, Kuşadası, Menemen, Denizli, Kasaba, Salihli, Akhisar, Bayındır ve Tire'de birer çırak mektebi ta'sis ve teşkil edilmiştir.

VİLAYETİN ÜÇ YÜZ ON BİR SENE-İ MALİYESİ VARİDAT-I UMUMİYESİ						
YEKÛN	İzmir Sancağı	Saruhan Sancağı	Aydın Sancağı	Menteşe Sancağı	Denizli Sancağı	Nev'i Varidat
Kuruş	Kuruş	Kuruş	Kuruş	Kuruş	Kuruş	
25382445	12103441	5602805	3547841	1847523	2380835	Emlak ve akar Vergisi
60284724	2773456	2634113	2096619	1242867	1537667	Temettü vergisi
5192969	3490848	996502	433823	215778	56500	Bedel-i askeri
11689949	2974159	3598755	1665536	1582336	1869163	Ağnam resmi
7985	3635	295	1750	1405	900	Canavar resmi
21877225	7239599	4182696	4410839	149867	4545421	Maktu'an ihale olunan aşar bedeli
18786632	8884816	5388934	2846858	1029385	63669	Emaneten idare edilen aşarın
2295477	405477	312000	186000	1300000	92000	husulâtı
						Orman hakkı ve kira sened ve pul
715251	399728	2870	76810	235828	500	resimleri
3448706	1422321	1000000	480000	227385	319000	Envâ'i maden
156011	125458	4609	6775	673	12840	Emlak ve tapu haracları
						Emlak emiriyeye mu'accele ve icar
1545969	685113	313691	190800	161365	192000	ve hasılatı
0551678	920325	272962	288626	46833	83032	Muhakem harcları
1146156	509585	272223	124000	119048	13800	Rûsum-ı mütevvî'a
2423356	818395	726129	42668	156832	299312	Hasılat-ı müteferrika
3582760	1267029	818957	725768	252802	518203	Ma'arif-i hassa-i i'anesi
						Menafî' hassa-i i'anesi
110087763	44022284	26117556	17448726	3149822	67831267	Yekûn

(514)

İZMİR SANCAĞI NÜFUSU					
Esami-i Cema'at	İcmal	Yerli		Yabancı	
		Zükür	İnas	Zükür	İnas
İslam	295350	145465	138106	10237	1542
Rum	152628	74505	70252	6484	1387
Ermeni	9724	4189	4265	1191	80
Bulgar	1175	373	162	522	117
Katolik	880	393	413	74	0
Musevi	2104	10007	10004	88	5
Protestan	113	66	47	0	0
Latin	1421	773	623	25	0
Ecnebi	54614	26868	27746	0	0
Yekün	536009	262639	251619	18620	3131

Muhallat; 368

Kura; 745

Emakin; 150702

AYDIN SANCAĞI NÜFUSU					
Esami-i Cema'at	İcmal	Yerli		Yabancı	
		Zükür	İnas	Zükür	İnas
İslam	206069	100934	100407	2479	2249
Rum	18731	8881	9147	582	120
Ermeni	727	366	323	33	5
Bulgar	0	0	0	0	0
Katolik	106	48	58	0	0
Musevi	2173	1095	1067	5	6
Protestan	0	0	0	0	0
Latin	0	0	0	0	0
Ecnebi	169	168	0	1	0
Yekün	227975	111492	111003	3100	238

Muhallat; 77

Kura; 560

Emakin;43224

(515)

DENİZLİ SANCAĞI					
Esami-i Cema'at	İcmal	Yerli		Yabancı	
		Zükür	İnas	Zükür	İnas
İslam	221413	109568	110698	627	520
Rum	3152	1456	1318	281	97
Ermeni	589	279	261	26	23
Bulgar	1	1	0	0	0
Katolik	0	0	0	0	0
Musevi	37	18	19	0	0
Protestan	0	0	0	0	0
Latin	0	0	0	0	0
Ecnebi	26	15	11	0	0
Yekün	225218	111337	112307	934	640

Muhallat; 94

Kura; 391

Emakin; 46044

SARUHAN SANCAĞI					
Esami-i Cema'at	İcmal	Yerli		Yabancı	
		Zükür	İnas	Zükür	İnas
İslam	325742	163166	16784	115	643
Rum	36382	18363	17496	432	91
Ermeni	4283	2079	2119	66	19
Bulgar	0	0	0	0	0
Katolik	0	0	0	0	0

Musevi	2585	1285	1262	23	11
Protestan	0	0	0	0	0
Latin	0	0	0	0	0
Ecnebi	961	492	469	0	0
Yekün	369954	185389	182130	1671	764

Muhallat; 235

Kura; 1043

Emakin; 83099

(516)

MENTEŞE SANCAĞI					
Esami-i Cema'at	İcmal	Yerli		Yabancı	
		Zükür	İnas	Zükür	İnas
İslam	136301	67684	67004	411	202
Rum	11111	5663	5247	140	61
Ermeni	18	12	0	6	0
Bulgar	73	4	5	57	7
Katolik	1	0	0	1	0
Musevi	690	337	277	57	19
Protestan	0	0	0	0	0
Latin	0	0	0	0	0
Ecnebi	165	67	65	22	11
Yekün	148359	73767	73598	794	300

Muhallat; 46

Kura; 367

Emakin; 31562

AYDIN VİLAYETİNİN 311 SENESİ MECMU' NÜFUSUNU MABEYN CEDVELDİR

İslam	1184876	586817	577999	14904	5156
Rum	222004	108868	103461	7919	1756
Ermeni	15341	6925	6968	1321	127
Bulgar	1249	378	168	579	124
Katolik	987	441	471	75	0
Musevi	25589	12746	12629	173	41
Protestan	113	66	47	0	0
Latin	1421	773	623	25	0
Ecnebi	55935	27610	28291	23	11
Yekün	1007515	744624	730657	25019	7215

Muhallat; 720

Kura; 3106

Emakin; 31562

(517)

AYDIN VİLAYETİNİN 311 SENESİ NÜFUS VUKUA'TI					
Esami-i Livaya	Münakehat	Tevlidat		Vefayat	
		Zükür	İnas	Zükür	İnas
İzmir Sancağı	5057	5200	4724	3640	2903
Aydın Sancağı	2139	2189	1938	1927	1444
Denizli Sancağı	3297	3276	2937	2070	1537
Saruhan Sancağı	5077	3906	3370	4192	3286
MenteşeSancağı	1899	1836	1468	1351	753
Yekün	17464	1647	14437	13180	9923

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin Tanzimat ve Islahat hareketleri ile devletin hemen hemen her alanda ıslahat hareketlerine girişmiştir. Batı tarzı yenileşme hareketi, idari yapıda da kendini göstermiştir. 1864 yılında Vilayet Nizamnamesi ile taşra örgütlenmesinde düzensizliklerini gidermek üzere bir takım çalışmalar yapılmış. Öncelikle, taşra idaresine sosyal ve kültürel kurum ve kuruluşlarda başlayan bu değişim ve dönüşümün anlaşılmasında Tanzimat'tan sonra yayımlanmaya başlayan salnamelerin yeri büyüktür. 1867 Vilayet Nizamnamesinden sonra sayılarında büyük bir artış görülen vilayet salnamelerinin tarihi, coğrafi, idari, mali, hukuki, askeri ve sosyal pek çok alanda önemli bilgiler içermektedir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi'nde vilayetin İzmir, Aydın, Manisa, Denizli ve Muğla beş sancağa ayrılmış ve vilayet merkezi İzmir'dir. Öncelikle vilayetin idaresine baktığımızda vali vilayetin en yetkili amiridir. Vilayetlerin idari teşkilatında merkezîyetçi bir idarenin yerleştirilmesi gayesiyle vilayet, sancak ve kaza ile nüfusun çoğunlukta olduğu nahiyeelerde İdare Meclisleri, Belediye Meclisleri, kurulduğu gibi bunların yanında maarif, nafia, ziraat, orman, liman ve benzeri komisyonlar ve nezaretler oluşturulmuştur. Bu meclis ve komisyonların idari yapısında görevlilerine bakıldığında Müslümanlardan seçilen üyelerin sayısı kadar gayrimüslimin üye bulunması şartı var ise de her zaman bu kurala uyulmamış, Müslüman nüfusun çoğunlukta bulunduğu yerlerde üyelerin çoğunlukla Müslüman, vilayetin sahil kesiminde bulunan ve gayrimüslim nüfusun yoğun bulunduğu yerlerde eşit olmuştur.

Çalışmamızda vilayetin ekonomisinin tarım ve hayvancılığa dayandığı ve bunu bağlı olarak özellikle ticaretin tarım üzerine geliştiğini görmekteyiz. İzmir'in bir liman kenti olması, çok zengin bir bölgenin Ege Denizi'ne ve dünyaya açılan kapısı konumunda bulunması kentin dış ticaretinde önemli bir yer almasında etkili olmuştur. Vilayetin arazisinin ikliminin tarıma elverişli olması ürün çeşitliliğini ve verimi arttırmıştır. Vilayette yetiştirilen ve ticareti yapılan tarım ürünleri kuru incir, çekirdeksiz ve rezaki üzüm, zeytin, arpa, buğday, tütün, bakla, nohut, afyon ve susamdan oluşmaktadır. Ormanlarından elde edilen ürünleri kök boya, kitle, mahmuze, kömür, hatıb ve kerestedir.

Vilayetin ihtiyaç fazlası ürünleri kara ve demiryolu vasıtasıyla özellikle İzmir limanı ile diğeri iskele ve limanlardan ticaretinin yapılmasını sağlamıştır. Vilayetin ipekli kumaş, mendil, seccade, ham ipek, halı ve kilim de önemli bir ticaret ürünüdür. Bunların dışında krom, mangenez, zımpara, kömür, altın ve gümüş madenleri, küçük sanayi kolları ile fabrikaları vilayet ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. İzmir deniz ulaşımıyla yk ve eşyanın yanında yolcu taşımacılığının gelişmesi, telgraf ve posta teşkilatıyla haberleşmenin sağlanmasıyla bölgenin önemli bir ticaret merkezi olmasını sağlanmıştır.

Vilayette askeri teşkilatına baktığımızda nizamiye ve redif kuvvetleri ordunun çekirdeğini oluşturmaktadır. Salnamede İzmir’de bir hassa ordusu bulunurdu ve askeri meclisleri ile i güvenliğin sağlanması amacıyla jandarma ve polis teşkilatı bulunmaktadır.

Adli yapıda vilayet merkezinde heyet-i ittihamiye, istinaf mahkemesi şer’iyye mahkemesi, istintak dairesi, mukalevet muharririliğı, eytam sandığı, ticaret mahkemesi olmakla birlikte her sancak ve kazalarında bidayet mahkemeleri yer almaktadır.

Çalışmamızda vilayetin İzmir, Aydın, Denizli, Saruhan ve Menteşe Sancaklarına göre nüfusu ve dağılımı ile nüfusun miletlere göre dağılımını gösteren istatistikler yer almaktadır. İzmir gayrimüslim nüfusun en fazla yer aldığı kentlerden biri olmuştur. Genellikle sahil kesimine yerleşmiş olan Rumlar, eşme, Foçateyn, Karaburun ve Urla gibi sahil kazalarında çoğunluğu oluşturuyorlardı.

Vilayetin eğitim faaliyetlerine baktığımızda vilayetin genelinde eğitim yağındır. Her sancak ve kazalarda Rüşdiye ve idadilerin sayısı oldukça fazladır. Bunun yanında kız çocuklarının eğitimine de önem verilmiştir. Sanayi alanındaki gelişmeler neticesinde eleman yetiştirme gayesiyle Sanayi ve ırak Mektepleri yer almakta, ğretmen okulu ile yükseköğrenim kurumu İdadi Mektepleri değerli kurumlardır. Bunların yanında eski eğitim kurumları olan Medreselere de yer verilmektedir. Gayrimüslim tebaaya ait sayısı oldukça fazladır. Eğitimin yaygınlaştırılmasında önemli bir etken olan matbaa ve gazetelerde bulunmaktadır. Sağlık alanında ise salgın hastalıkların artmasıyla modern sağlık hizmetlerine uygun

şekilde Frengi ve Gureba Hastanesi, Hamidiye askeri hastanesi ve yabancı devletlere ait hastaneler hizmet vermektedir.

Sonuç olarak tez çalışmamızın ana konusunu oluşturan H. 1314 (M.1896) Aydın Vilayet Salnamesi vilayetin idari, iktisadi, adli, askeri, sosyal ve kültürel yapısı ve vilayeti ilgilendiren hemen hemen her konu oldukça zengin bilgiler vermektedir.

KAYNAKÇA

A. Salname

H.1314/M.1896 Aydın Vilayet Salnamesi

B.Lugat

DEVELLIOĞLU, FERİT, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, (2007), Aydın Kitapevi, Ankara 2007.

SAMİ, Şemseddin, *Kamus-ı Türki*, İdeal Yayıncılık, İstanbul 2015.

C. Kitaplar, Makaleler ve Tezler

AKÇAKOCA, Cemil, *XX. Yüzyılda Aydın Tarihi ve İnanç Coğrafyası*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 1997.

AKIN, Ahmet, “Tarihi Süreç İçinde Cami ve Fonksiyonları Üzerine Bir Deneme”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.15, S. 29, Çorum 2016, s. 177-209.

AKKOÇ, Ali Baki, *Osmanlı Devleti’nde Pasaport Nizamnameleri ve Bunların Uygulamadaki Boyutları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Programı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019.

AKBAYAR, Nuri, “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfus”, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.5, İletişim Yayınları, İstanbul 1985.

AKYILDIZ, Ali, “Osmanlı Anadolu’sunda İlk Demiryolu: İzmir-Aydın Hattı (1856-1866)”, *Çağını Yakalayan Osmanlı*, İstanbul 1995, s. 249-270.

AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000 ve M.S.2008*, Pegem Akademi, İstanbul 2008.

ARIĞ, Ayten Sezen, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*, TTK, Ankara 2014.

- ARIKAN, Zeki, *İzmir Basın Tarihi (1868-1938)*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2006, s.16-17.
- ALTUN, Didem Akyol, “Cumhuriyet Öncesi Dönemde İzmir Hastanelerinin Mekânsal Gelişimi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c.29, S. 2, s. 405-443.
- ATAR, Zafer, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e İzmir’de Kamu Hizmeti İmtiyazları*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Manisa 2012.
- ARSLAN, Bahar, *II. Meşrutiyet Dönemi’nde Aydın Vilayeti’nde Güvenlik*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2008.
- AYDIN, Bilgin, “Salname”, *DİA*, C.36, İstanbul 2009, s.51-54.
- AYDIN, Mehmet Akif, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2010.
- BAŞARAN, Mehmet, “Sicill-İ Ahval Defterlerinde Kuşadası Doğumlu Memurlar (1826-1885)”, http://www.kusadasikulturelmiras.com/FileUpload/as907491/File/mehmet_basaran.pdf, s.1-26.
- BAYKARA, Tuncer, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyasına Giriş 1 Anadolu’nun İdari Taksimatı*, 2.Baskı, Türk Kültürü Araştırma Yayınları, Ankara 2000.
- BİLİM, Cahit Yalçın, *Türkiye’de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2002.
- BÖKE, Pelin, “İzmir Karantina Teşkilatının Kuruluşu ve Faaliyetleri (1840-1900)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.18, İstanbul 2009, S.137-159.
- CEYLAN, Ayhan, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Basım ve Yayımlarında Hukukî Düzen (1839-1876)”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, S. 1, İstanbul 2006, s.139-155.
- CİN, Halil- AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Türk Hukuk Tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2011.
- ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Sürecinde Türkiye: Ülke Yönetimi*, (Derleyen Tülay Ercoşkun), İmge Kitapevi, Ankara 2007.

- ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Sürecinde Türkiye: Askerlik*, İmge Kitabevi, Der. Tülay Ercoşkun, Ankara 2008.
- ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK, Ankara 2013.
- ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Anadolu Kentleri*, (Derleyen Tülay Ercoşkun), İmge Kitabevi, Ankara 2011.
- ÇAVDAR, Tevfik, “Osmanlı Dönemi Nüfus Bilgileri”, *Osmanlı*, Cilt: 4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 554-555.
- ÇELİK, Birten, “Osmanlı Gümrüklerinde Kadın İstihdamı: Kadın Gümrük Kolcuları (1901-1908)” Belleten, C. LXXIX, S.286, Ankara 2015, s. 1003-1038.
- ÇEŞME, Volkan, *Halkalı Ziraat Mektebi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2011.
- ÇETİN, Emrah, *Tanzimat’tan II. Meşrutiyete Anadolu’da Karayolu Ulaşımı*, TTK, Ankara 2017.
- ÇİYDEM-ÖZDEMİR, Erol-Yavuz, “Tanzimat Dönemi’nde Geleneksel Eğitim Kurumlarının Islahı Meselesi”, 4. *Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu 2016 Tam Metin Kitabı*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 01-03 Eylül 2016, s.600-608.
- DEMİR, Kenan, “II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Basınında Tütün Tarımı ve Reji Şirketi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.22, S.41, Balıkesir 2019, s. 419-446.
- DEMİREL, Fatmagül, *Adliye Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1876-1914)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2003,
- DEMİRTAŞ, Mehmet, “Kırım Savaşı ve 93 Harbi Sürecinde Osmanlı Memleketine Gelen Göçmenlerin Sevk ve İskanları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 41, Erzurum 2009, s. 113 – 136.

- DEMİRTAŞ, Zülfü, “Osmanlı’da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretimin Örgütlenmesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 17, S. 1, Elazığ 2007, S. 173-183.
- DOĞAN, Orhan, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Adliyelerinde Görev Yapan Adliye Çalışanları”, *Adliye Dergisi*, C.1, S.2, Sakarya 2019, s.531-555.
- DUMAN, Hasan, *Osmanlı Yıllıkları (Salnameler ve Nevsalleri)*, IRCICA, İstanbul 1982.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2004.
- EMECEN, Ferudun, "Aydın", *DİA*, İstanbul 1991, s.235-237.
- ERTAN, Temuçin Faik, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2016.
- ESİNER, Ayşen Müderrisoğlu-SARÇIN, Simge, “Frengi Hastalığının İzmir’de Ortaya Çıkışı ve Şehirdeki Umumhaneler”, *Turkish Studies*, C.15 S.4, Ağustos 2020, s. 753-763.
- GÖKBEL, Asaf- ŞÖLEN, Himmet, *Aydın İli Tarihi*, C.1, Aydın 1936.
- GÖKDEMİR, Oktay, *Aydın Vilayetinde Tütün Rejisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 1994.
- GÖKMEN, Ertan-ÖZDEMİR, Ömür Yazıcı, *Ayniyat Defterleri Işığında Aydın Vilayeti’nin İdari İktisadi ve Sosyal Yapısı (1866-1880)*, Libra Kitap ve Yayıncılık, İstanbul 2018.
- GÜLER, Ali, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Azınlıklar*, TÜRKAR, Ankara, 2007.
- GÜNEŞ, Günver, “Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Aydın’da Basın Yayın Hayatı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 26, S. 41, Ankara 2007, s. 21-58.
- HALLAÇOĞLU, Yusuf, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülahazalar”, *Osmanlı Araştırmaları*, C.2, S.2, İstanbul 1981, s.123-132.

- HAYKIRAN, Aysun Sarıbey- TUNALI, Ayten Can Tunalı, “XIX. Yüzyılda Aydın”, *Aydın İl Tarihi*, Aydın İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Aydın 2006, s.125-130.
- HAYKIRAN, Aysun Sarıbey, *Aydın Vilayeti’nde Çiftlikler (1839–1918)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İzmir 2013.
- HAYKIRAN, Aysun Sarıbey, “Osmanlı Ekonomisinde Ormancılığın Yeri: XIX. Yüzyılda Aydın Vilayetinde Ormanlar ve Ormancılık Faaliyetleri”, *Klasikten Moderne Osmanlı Ekonomisi*, (Ed. Arif Bilgin-Burhan Çağlar), Kronik Kitap, İstanbul 2019, s.209-223.
- HUT, Davut, “Buharlı Gemiler Çağında Osmanlı Deniz ve Nehiryolu Ulaşımı”, *Osmanlıda Ulaşım Kara-Deniz-Demiryolu*, (Editör: Vahdettin Engin-Ahmet Uçar-Osman Doğan), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013.
- KARAÇOR, Zeynep-KAYA, Perihan Hazel-AYDIN, Melikşah, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Özelleştirme Faaliyetlerine Örnek Olarak Reji Tütün İdaresi”, *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.3, Niğde 2019, s.18-28.
- KARTAL, Nazım, “Tanzimat’tan Cumhuriyete Osmanlı’da Mülki İdare” *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C.4 S.1, Malatya 2013, s. 1-24.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C.VI, TTK, Ankara 2007.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C. VIII, TTK, Ankara 1995.
- KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- KAYIŞ, Yasin, *Aydın Vilayeti Salnamelerinde Torbalı ve II. Abdülhamid’in Hayır Eserleri*, Torbalı Belediyesi Kültür Yayınları-1, İzmir 2012.
- KAYSERİLİOĞLU, R. Sertaç, *Osmanlı’da Ulaşımın Serüveni*, C.II, İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü, İstanbul 2011.
- KELEŞ, Erdoğan, “s II. Abdülhamid Devrinde Aydın Vilayetinde Sanat ve Meslek Okulları”, *History Studies*, C. 5, S. 2, Mart 2013, s.199-241.

- KESKİN, Özkan, *Orman ve Ma'adin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2015.
- KIZILDAĞ, Necla, “Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Eytâm Malları Üzerinde Yapılan Usulsüzlükler ve Bu Usulsüzlüklere Karşı Alınan Tedbirler”, *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 11, Ekim 2020, s.232-243.
- KOCA, Salim, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2013.
- KODAMAN-SAYDAM, Bayram-Abdullah Saydam, “Tanzimat Devri Eğitim Sistemi”, *150. Yılında Tanzimat*, (Haz. Hakkı Dursun Yıldız), TTK, Ankara 1992.
- KOPARAN, Necdet, *Türk Jandarma Teşkilatı (1908-1923)*, T.C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2007.
- KÜTÜKOĞLU Mübahat S., “İzmir”, *DİA.*, C. 23, İstanbul 2001, s.515-524.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., İzmir Rıhtımı, *Tarih Dergisi*, S.32, İstanbul 1997, s. 495-1006.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, TTK., Ankara 2018.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Osmanlı İktisadi Yapısı”, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.1, (Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu), İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul 1994, s.513-649.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Osmanlı Buharlı Gemi İşletmeleri ve İzmir Körfezi Hamidiye Şirketi”, *Çağını Yakalayan Osmanlı*, İstanbul 1995, s.165-206.
- MERAKLI, Erdem, *1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve İzmir Limanı*, T.C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2020, s.27.

- METİN, Nurcan Yazıcı, “Osmanlı’da Gureba Hastaneleri: Canik / Samsun Gureba Hastanesi’nin İnşa Süreci Ve Kitabesi”, *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, C.0, S. 19, İstanbul 2019, s.47-50.
- NAKİBOĞLU, Aslihan, *Osmanlı Maliyesinde Süreklilik ve Değişim: Rüşumat Emaneti*, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Kocaeli 2011.
- OCAK, Başak-KOCABAŞ, Özlem Yıldırım, *İzmir Gureba-i Müslimin Hastanesi’nden İzmir Devlet Hastanesi’ne “Bir Hastane Öyküsü”*, Ünük Binalar Serisi 4, İzmir 2014.
- ORTAYLI, İlber, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayınları, Ankara 1985.
- ORTAYLI, İlber, *Tanzimat’tan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)*, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.
- ÖDEN, Zerrin Günel, “Aydınogulları Beyliği”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 756-762.
- ÖNKAL-BOZKURT, Ahmet-Nebi, “Cami”, *DİA*, C.7, İstanbul 1993, s.46-56.
- ÖZDEMİR, Melda, “Türk Kültüründe Dericilik Sanatı”, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 20, Ankara 2007, s.66-82.
- ÖZTÜRK, Cemil, “Rüşdiye”, *DİA*, C.35, İstanbul 2008, s.300-303.
- ÖZTOP. Fatih, *II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Vilayetinde Sosyal Yapı ve Adli Vaziyet (1908-1916)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 2014.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB, C.3, İstanbul 1993.
- PAMUK, Şevket, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.
- SARIYILDIZ, Gülден, “Sicill-i Ahval Defterleri”, *DİA*, C.37, İstanbul 2009, s. 134-135.

- SAYDAM, Abdullah, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 2015.
- SERTOĞLU, Mithat, *Osmanlı Tarih Lügati*, Kurtuba Kitap, İstanbul 2012.
- SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Sistem Ofset Basınları. Ankara 2017.
- SEVİM, Ali, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya Kadar)*, TTK, Ankara 1988.
- SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii (1839-1876)”, *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, (Editör: Halil İnalcık-Mehmet Seyitdanlıoğlu), 6. B., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 2017, s.714-715.
- SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii (1839-1876)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.28, S.46, Ankara 2009, s.53-69.
- SUMAYTAOĞLU, Erdal Celal, *Osmanlıda ve Türkiye’de Tarımsal Politikaların Tarihsel Gelişimi ve Uygulaması*, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012.
- SUNGUR, Mutullah, “XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Taşra İdaresi ve Vilâyet Yönetimi”, *Türkler*, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 750–761.
- SUNGUR, Mutullah, “19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Nüfus ve Nüfus Sayımları”, *Osmanlı*, C.4, Yeni Asya Yayınları, Ankara 1999, s.561-578.
- TABAKOĞLU, Ahmet, *Türkiye İktisat Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2014.
- TAŞDEMİR, Mehmet, “Klasik Devirde Osmanlı'da Kara Ulaşımı ve Yollar”, *Osmanlıda Ulaşım Kara-Deniz-Demiryolu*, (Editör: Vahdettin Engin-Ahmet Uçar-Osman Doğan), Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013.
- TEKDEMİR, Aziz, *Ticaret Nezareti (1839-1876)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010.
- TEKİN, Zeki, “Deri”, *DİA*, C.9, İstanbul 1994, s. 176-178.
- TELCİ, Cahit, *İzmir ve Yöresi Tarihinin Kaynakları Halil Beğ Defteri 1425-1430*, Meta Basım Matbaacılık, İzmir 2015.

- TURAN, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2012.
- TÜRKMEN, Zekeriya, *Devlet Merkezine Gönderilen Raporlara Göre Batı Anadolu'da Yunan Mezalimi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2016.
- TÜRKMEN Zekeriya, “Jandarma”, *DİA.*, Ankara 2020, s.689-691.
- UĞUR, Abdullah, “Aydın Şehrinin Kuruluşu Ve Gelişme Evreleri”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, C.1, S.2, Ankara, 2003, s.41-62.
- URAY, Nagihan, *Ticaret ve Ziraat Nezareti Mecmuası'nda Osmanlı Devleti'nde Tarım (1912-1918)*, Kafkas Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars 2017.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.1, TTK, Ankara 1988.
- ÜNAL, Neslihan, *Sorularla İzmir Tarihi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı, İzmir 2015.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitapevi, Isparta 2007.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2012.
- ÜLKER, Necmi, “Batı Anadolu'nun Türkleşmesi: İzmir Örneği”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002 s. 288-293.
- YAĞAR, Hasan, “Osmanlı Polis Teşkilatı ve Yenileşme Süreci”, *Türkler*, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.629-651.
- YAZICI, Nesimi, “Osmanlı Haberleşme Kurumu”, *150. Yılında Tanzimat*, (Haz. Hakkı Dursun Yıldız), TTK, Ankara 1992, s. 139-209.
- YILMAZ, Fikret – YETKİN, Sabri, *İzmir Kent Tarihi*, İzmir Belediyesi Yayınları, İzmir 2002.
- YOLALICI, M. Emin “ Osmanlılarda Çağdaş Belediyecilik”, *Türkler*, C.13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 1338

YÜCEL, Mustafa Serhan, *Türkiye’de Yabancı Okullar ve Azınlık Okulları (1925-1926)*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bilecik 2016.

